BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
XX
B
52
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

ARTHURI DUCK. LL.D.
DE
USU et AUTHORITATE
IURIS CIVILIS
ROMANO
RUM

DE USU
ET
AUTHORITATE
JURIS CIVILIS
ROMANORUM,
IN DOMINIIS
Principum Chriſtianorum,
LIBRI DUO.

Authore

ARTHURO DUCK, LL.D.

Cum Privileg. Sereniſſ. Elect. Brandeburg.

LIPSIÆ,

Sumptibus JOHANNIS LÜDERWALDI,
Bibliopol. Magdeburg.
Literis JOHANN-ERICI HAHNII.
cIɔ Iɔc LXXVI.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

Summè Reverendis, Nobiliſſimis, Magnificentiſſimisq; Viris ac Dominis

DN. HERMANNO HEINRICO à Zerſen/

Eccleſiæ Magdeburgenſis Metropolitanæ CANONICO & Collegiatæ S. S. Petri & Pauli PRÆPOSITO, Toparchæ in Laubenau,

DN. HEINRICO à KOTTULINSKI & Geltſch/

Collegiatæ Eccleſiæ Magdeb. Archiepiſc. ad D. Sebaſtiani CANONICO Seniori & Theſaurario,

Dominis Patronis & Mecœnatibus ſuis Opt. Maximis, omni obſeqviorum cultu ætatem deveneraandis,

præſentem libellum, obſervantiæ, honoris & gratitudinis pignus

D. D. D.

JOHANNES LÜDERWALDUS, Bibliopola Magdeburg.

ELENCHUS CAPITUM.
utriusq; Libri.

Libri primi Capita.

1. DE Juſtitia Romanorum in Bellis & Legibus ſuis.
2. De Juſtitia & Encomiis Legum Romanorum.
3. De Jure Civili Rom. ante *Juſtinianum* Imp.
4. De libris Juris Civilis Romanorum per *Juſtinianum* compoſitis.
5. De Jure Civili Romanorum poſt *Juſtinianum*.
6. De Jure Feudorum.
7. De Jure Canonico.
8. De Interpretationibus & opinionibus Doctorum.
Concluſio Libri primi de Authoritate rerum Judicatarum.

Libri ſecundi Capita.

1. DE dominio Imperatoris Romani in Orbem terrarum.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum.

2. In Dominiis Imperii Germanici.
3. In Dominiis Principum Italiæ.
4. In Regnis Neapolis & Siciliæ.
5. In Regno Galliarum.
6. In Regnis Hiſpaniæ.
7. In Regno Luſitaniæ.
8. In Regno Angliæ.
9. In Regno Hyberniæ.
10. In Regno Scotiæ.
11. In Regno Poloniæ.
12. In Regno Hungariæ.
13. In Regno Daniæ.
14. In Regno Sveciæ.
15. In Regno Bohemiæ.
Concluſio Operis ad Lectorem.

SUM-

SUMMARIA
CAPITUM
LIBRI I.
CAP. I.

I. ROmani Imperium quæſiverunt per Arma & Leges.
II. Bella Romanorum injuſta cum Sabinis, Fidenatibus, Vejentibus, Albanis, Gabiis, Volſcis, Rutilis aliisq; Populis finitimis.
III. Et cum Latinis, Samnitibus & Tarentinis.
IV. Bella Romanorum cum Populis Italiæ per quingentos Annos.
V. Injuſtitia Romanorum in bello Siculo & in primo bello Punico.
VI. Et in ſecundo bello Punico.
VII. Et in tertio bello Punico.
VIII. Et in bello Macedonico, in Creta, in Corſica, in Mithridatico.

IX. *Et in bello Parthico, & Numantino.*
X. *Et in bello Judaico.*
XI. *Et in bello Britannico.*
Romani per Socios Bellorum cauſas quærebant.
XII. *Sanctorum Eccleſiæ Patrum teſtimonia de injuſtitia Romanorum in Bellis.*
XIII. *Iidemq; ſub primis Impp. Romanis floruerunt.*
XIV. *Theologorum teſtimonia de Romanorum injuſtitia in Bellis ſuis.*
XV. *Et Juriſconſultorum teſtimonia.*
XVI. *Bella Romanorum defendi non poſſunt.*
XVII. *Nec per voluntatem divinam.*
XIIX. *Nec per conſenſum Principum aut Populorum.*
XIX. *Nec per præſcriptionem.*
XX. *Populi à Romanis debellati juſtè Libertatem recuperârunt.*
XXI. *Juſtitia Romanorum in legibus ſuis.*

CAP. II.

I. R*omanorum Leges Principes Populique ſponte receperunt.*
II. *Poſt Romanam nulla erit Monarchia, quæ Leges dare poterit.*
III. *Leges Romanorum juſtiſſima Cauſa Romani Imperii.*

V. *Roma Parens & Patria Legum.*
[V]I. *Juriſconſultorum variarum Gentium Elogia de legibus Romanis.*
VII. *Leges Romanæ ſunt:* { *Ratio ſcripta. Jus Commune. Jus Naturæ & Gentium.*

CAPUT III.

I. *Sub Regibus Roman. Jus Civile Papinianum.*
Regibus exactis placuit per Leges potiùs quàm Magiſtratuum Arbitria gubernari.
II. *Leges Duodecim Tabularum fons Legum Romanarum.*
III. *Interpretatio prudentum an Leges Duodecim Tabularum?*
IV. *Leges, Plebiſcita & Senatusconſulta.*
V. *Edicta Prætorum & Ædilium Curulium.*
VI. *Conſtitutiones Principum poſt Legem Regiam.*
VII. *Imperatores Pontifices Maximi.*
VIII. *Codices Conſtitutionum* Gregorianus, Hermogenianus & Theodoſianus.
IX. *Conſtitutiones juſtiſſimæ Imperatorum improbiſſimorum.*
X. *Conſtitutiones Impp. Rom. antecellunt Conſtantinopolitanas.*

XI. *Princeps qvomodo Legibus ſit ſolutus.*
XII. *Princeps tenetur Jure Naturæ & Gentium, & ad Contractus.*
XIII. *Reſponſa Prudentum.*
XIV. *Laudes Juriſconſultorum, è qvibus Pandectæ ſunt compoſitæ.*
XV. Papiniani *Elogia.*
XVI. *Leges Romanæ compoſitæ per* Juſtinianum *Imp.*

CAP. IV.

I. Juſtinianus Imp. *Armis & Legibus clariſſimus.*
II. Juſtiniani *fama defenditur, contra Suidam.*
Ejus Pietas & Magnificentia in Templo S. Sophiæ.
III. Juſtinianus Magnus *meritò appellatus.*
IV. *Numerus Librorum compoſitorum per* Juſtinianum.
V. *Pandectarum Li[illegible] celebratur.*
VI. *Juriſconſultoru[illegible] [illegible]andectis &* Papiniani *Elogia.*
VII. *Juriſconſultorum Libri in Pandectis, dolo* Triboniani *an Caſu fortuito, perierint.*
VIII. Tribonianus *notatur, ob feſtinationem nimiam in Pandectis.*

IX. *Me-*

C. *Methodus Pandectarum defenditur.*

. *Editiones variæ Pandectarum, præ cæteris laudatur Florentina.*

n *Pandectæ Florentinæ fuerint Liber Archetypus* Juſtiniani.

.I. *Pandectæ cur dictæ Digeſta? & de nomine Infortiati.*

.II. *Codex Conſtitutionum Imperialium* Juſtinianæus.

XIII. *De Conſtitutionibus nobis è Codice* Juſtiniani *omiſſis, & de Authenticis in Codice.*

XIV. *Inſtitutiones* Juſtiniani *&* Theophili Paraphraſis.

XV. *Novellæ* Juſtiniani *Conſtitutiones.*

XVI. *De Novellarum verſione* Juliani *Antecessoris & vulgaris.*

XVII. *Leges Romanæ abſolutæ per* Juſtinianum.

CAP. V.

I. *Libri* Juſtinianæi, *recepti Conſtantinopoli, in Europa ſuppreſſi per quingentos Annos.*

II, *Valuerunt Conſtantinopoli & in Oriente uſq; ad* Phocam *Imp.*

III. *Et poſt* Phocam *uſque ad* Baſilium *Imp.* Baſilius *Macedo Imp. compoſuit Librum* Βασιλικῶν.

IV. In-

IV. *Invidia* Baſilii & Leonis *Philoſophi in Libros* Juſtinianæos.
V. *Libri* Juſtinianæi, *neglecti poſt Editionem* Βασιλικῶν.
Novellæ Conſtitutiones Leonis *Philoſophi.*
VI. *Libri* Βασιλικῶν *ex quibus compoſiti.*
Libri Βασιλικῶν *edita per varios, noviſſimè per* Carolum Fabrottum.
VII. *Interpretum Græcorum Commentarii & Synopſes ad Libros* Βασιλικῶν.
VIII. *Ex Libris* Βασιλικῶν *Jus in Imperio Orientali dictum.*
IX. Photii *Nomo-Canon in Orientali Eccleſia.*
X. *Jura Orientalis Imperii ex Baſilicis, usq; ad excidium Conſtantinopolis.*
XI. *Libri* Juſtinianæi *latuerunt in Occidente per plura ſæcula.*
XII. *Sæculo* Caroli Magni *Leges Romanæ Literæq; omnes tenebris obrutæ.*
XIII. *Pandectæ à* Lothario *Sax. Imp. reſtitutæ, primò ad Piſanos, dein Florentinos pervenerunt.*
XIV. Irnerius *Jus Civile docuit & alii, præ reliquis* Fr. Accurſius.
XV. *Poſt* Accurſium Cynus, Bartolus, Baldus *aliisq;.*
XVI. *Et alii Interpretes Itali.*

XVII. Al-

VII. Alciatus, Budæus & *alii interpretes recentiores laudantur.*

VIII. *Ad Jus Civile acceſſerunt Jus Feudorum, Jus Canonicum, & Doctorum ſcripta.*

CAP. VI.

I. *Feudorum origo an à Romanis, an à Longobardis?*

II. *Feudorum in Jure Romano nulla veſtigia.*

III. *Feuda orta à Longobardis in Italia.*

IV. *Communis opinio, quòd Feuda originem habuerint à Longobardis, non à Gallis.*

V. *Libri Feudorum compoſiti per* Obertum Ortenſium, & Gerardum Capagiſtrum.

VI. *Jus Feudorum eſt Conſuetudo, non Jus ſcriptum.*

VII. *Libri Feudorum ſunt authentici.*

VIII. *Recipiuntur libri Feudorum ab omnibus, etiam à Gallis.*

IX. *Jura Feudorum connexa cum Jure Civili Rom.*

X. *Et cum Jure Canonico.*

XI. *Libri Feudorum recepti ab omnibus Principibus Populisq; Chriſtianis.*

XII. *Libri Feudorum vulgares ſolùm authentici.*

XIII. *In-*

XIII. *Interpretes ad Libros Feudorum enumerantur.*

CAPUT VII.

I. *ORigo Juris Canonici ex reverentia erga Romanos Pontifices.*
II. *Authoritas Canonum, Conciliorum & Romani Pontificis.*
III. Gratianus *Decretum compoſuit.*
IV. *Decretum* Gratiani *quam Authoritatem habeat?*
V. *Decretum* Burchardi & Ivonis.
VI. *Decretalium Collectiones.*
VII. Sextus, Clementiæ & *Extravagantes.*
VIII. *Inſtitutiones Juris Canonici, per* Paulum Lancellottum.
IX. *Interpretes Juris Canonici.*
X. *Juris Canonici & Civilis connexio.*
XI. *Inter Jus Canonicum & Civile mutua Interpretatio.*
XII. *Jus Canonicum ſequendum, ubi agitur de Peccato vel Salutis periculo.*
XIII. *Societas & Conſonantia inter Jus Canonicum & Civile.*
XIV. *Jus Canonicum Cauſas Civiles & profanas decidit.*
XV. *Gentes Chriſtianæ Jus Canonicum amplectuntur.*

I. *Principes Proteſtantes Jus Canonicum* *etinuerunt.*
II. *Legum ſubita mutatio periculoſa.*
III. *Judæi non tenentur Jure Cano-* *nico.*
X. *Juris Canonici utilitas & neceſſi-* *tas.*
. *Jus Canonicum & Jus Feudorum Mem-* *bra Juris Civilis.*

CAP. VIII.

D*Octorum Interpretationes ſuperfluæ, ſi* *Libri Juriſconſultorum Roman. ſuper-* *eſſent.*
Ruina Romani Imperii induxit Doctorum *Commentarios.*
. *Interpretationes Doctorum probabiles* *tantum.*
Jus Civile non conſiſtit ſine Doctorum In- *terpretationibus.*
Interpretationes Doctorum, ut Reſponſa *Prudentum.*
. *Interpretationes Doctorum Legibus mul-* *tarum Gentium confirmantur.*
I. *Arduæ Quæſtiones in Jure Civili.*
II. *Communes Opiniones Doctorum ſequen-* *dæ à Judicibus.*
. *Regulæ de Contrariis Doctorum Opinio-* *nibus.*

X. *Com-*

X. *Communis Opinio æſtimanda ex Majori numero.*

XI. *Communis Opinio Doctorum cenſenda, qvam ex profeſſo, non obiter, tradunt.*

XII. *Communis Opinio Doctorum æſtimanda ex Commentariis, non ex Conſiliis.*

XIII. *Canoniſtæ ſeqvendi, ubi agitur de Peccato.*

XIV. *Doctores præſertim ſeqvendi, qvi* Honores *contempſerunt.*

XV. *Noviſſimæ Doctorum Opiniones, præſertim, ſeqvendæ.*

XVI. *De Communibus Opinionibus Doctorum remiſſivè.*

CONCLUS. LIB. I.

I. *Sententiæ Supremorum Senatuum aliqvi inter Juris partes numerant.*

II. *Sententiæ ſolius Principis, non Senatuum, vim Juris habent.*

III. *Sententiæ aliorum Judicum ſunt Exempla tantum.*

IV. *Sententiæ Supremarum Curiarum, etiam Rotæ Romanæ, non ſeqvendæ contra Communem Opinionem.*

V. *Sententiæ Supremorum Senatuum, ſimiliter perpetuò Judicantium, vim Legis habent.*

VI. De-

Doctorum Interpretationes in ordinem redigendæ.

SUMMARIA

CAPITUM

LIBRI II.

CAP. I.

Populi debellati Victorum Leges ſeqvi debent.

Majeſtatis primum Caput, Civibus Leges dare.

opæorum obſeqvium Romanis Legibus eſt ſpontaneum.

Imperator an ſit Mundi Dominus?

Imperator non eſt Mundi Dominus per ſacras literas, nec per Jus Naturæ aut Gentium.

An Imperator ſit Mundi Dominus, eſt qvæſtio facti, non juris.

Præſcribi poteſt Suprema poteſtas contra Imperatorem.

ſcriptio non currit contra Romanum Pontificem per Canoniſtas.

Imperator, qvoad Jurisdictionem, eſt

Do-

Dominus Mundi, non quoad Dominium rerum ſingularum.

Principes non poſſunt rerum dominia ſubditis auferre.

VII. *An uſus Linguæ Latinæ & Legum Rom. conſervet dominationem Romanorum?*

VIII. *Lingua Latina à Romanis ſervata in omnibus Provinciis ſuis.*

IX. *Latinam Linguam Romani Græcis imponebant.*

X. *Latina Lingua diu ſervata Conſtantinopoli & in Imperio Orientis.*

XI. *Lingua Græca demum permiſſa Conſtantinopoli.*

Romani Linguam & Mores Græcorum induerunt.

XII. *Lingua Romana adhuc ſervata apud Europæos.*

XIII. *Linguæ Romanæ uſus abolitus per aliquos Principes Europæos.*

Linguæ Latinæ Excellentia.

XIV. *Legum Romanarum uſus an impediat præſcriptionem Principum contra Romanos?*

CAP. II.

I. R*Omanum Imperium in Oriente ſervatum, in Occidente deletum per Barbaros.*

Ca-

ɔlus Magnus *Imperator Occidentis diviſi-*
nem Imperii fecit.
'ectio Imperatoris translata in Septemvi-
s, Electores Germaniæ.
'mperium Romanum translatum in Ger-
anios.
ɔli Germani poſſint eligi Imperatores?
mperium Romanum manet in Germania
'a.
arum Imperatores aſſerunt, ſe eſſe Succeſ-
res Conſtantini Magni.
ratores Conſtantinopolitani aſſerebant,
eſſe Succeſſores Alexandri M.
ıperium Germanicum an Ariſtocrati-
m, an Monarchicum?
rium Germanicum eſt verè Roma-
m.
iermaniæ diviſio in decem Circulos.
Camera Imperialis inſtituta VVorma-
', deinde Spiræ.
'ræ Imperialis Jurisdictio.
llatienes in Cauſis criminalibus ubiq; in-
'dictæ.
Cameræ Imperialis qvot Judices.
mera Imperiali judicatur ſecundùm Jus
manum.
ıdicium Rotvillenſe in Germania.
itutiones Imperiales ſunt Jus Municipa-
'n Germania.

Ins

Jus Civile Romanum eſt Jus commune in Germania.

X. *Jus Civile Rom. in Germania obſervatur ab omnibus Naturalibus & Exteris.*

Appellatio ab interlocutoria prohibita in Germania & ex Concilio Tridentino.

XI. *Jura Municipalia in Germania.*

XII. *Jus Saxonicum in Germania receptum à multis populis.*

Jus Saxonicum compoſitum in tribus Libris.

Juris Saxonici pars Magdeburgi compoſita, quæ dicta eſt Weichbild.

Jus Saxonicum redactum eſt ad Jus Civile Romanorum.

XIII. *Jus Saxonicum recipit Interpretationem à Jure* Civili.

XIV. *Repræſentatio non admittitur in Jure Saxonico.*

Soli Juris Civilis Profeſſores in Saxonia Jus dicunt & judicant.

XV. *Germani in multis caſibus recedunt à Jure Saxonico ad Jus* Cæſareum.

XVI. *Jus Lubecenſe in Germania.*

Jus Culmenſe in Germania.

In Pruſſia novum Jus editum.

XVII. *Statuta omnia in Germania Interpretationem accipiunt à Jure Civili.*

XVIII. *In Germania non poſſunt Statuta condi, contra prohibitionem Juris* Cæſarei.

Bona

a Naufragorum non poſſunt capi à Domi-
is Territoriorum in Germania.
Canonicum ſerVatum per Principes Pro-
ſtantes in Germania.
X. Jus Romanum Jus commune in Ger-
nania.
Juris CiVilis Profeſſores in Camera ſunt
udices, & in Academiis Germaniæ Jus do-
ent.

CAP. III.

Omæ & Italiæ fons Legum Romana-
rum.
omanæ Eccleſiæ Territoria in Italia.
tificis Rom. Titulus in CiVitate AVenio-
enſi.
ificis Rom. Titulus ad urbem Romam.
Pontifex Rom. eſt Princeps ſupremus in
is Dominiis.
rator non habet Jurisdictionem in Ter-
toriis Pontificis Rom.
æ non conceditur remiſſio delinqVenti-
n.
Veneti nunqVam fuerunt ſub Impp. aut
terius Principis dominio.
tatis Venetorum Tituli.
Veneti habent omnia Jura Majeſtatis.
Florentini qVamdiu fuerunt ſub Impera-
ribus.

Coſmus

Coſmus Medices *creatus Dux Hetruriæ.*

VII. *Florentini habuerunt omnia Jura Regalia.*

Magnus Dux Hetruriæ eſt Princeps ſupremus.

VIII. *Lucenſis Reſpubl. habet omnia Jura ſupremorum Principum.*

IX. *Mediolanum primò ſub Galeatiis & Sfortiis, nunc ad Hiſpanos devenit.*

X. *Duces Mediolanenſes habent omnia Jura Majeſtatis & Supremorum Principum.*

XI. *Duces Sabaudiæ habent omnia Jura Majeſtatis & ſupremorum Principum.*

XII. *Genuenſes liberi ab Imperatore, & habent omnia Jura Majeſtatis.*

XIII. *Ferrariæ Duces habuerunt omnia Jura Supremorum Principum.*

Ferraria ad Sedem Romanam devoluta.

XIV. *Duces Urbini, Duces Mutinæ & Duces Parmæ habent Jura Majeſtatis.*

Duces Mantuæ & Montisferrati ſunt Principes Supremi.

XV. *Principes inveſtiti, poſt Inveſtituram, habent Jura ſupremorum Principum.*

XVI. *Omnes Italiæ Principes ſe ſubmittunt Legibus Romanis.*

XVII. *Romæ & in Dominiis Sedis Romanæ obſervatur Jus Civile.*

Bono-

nia obſervatur Jus Civile.
na obſervatur Jus Civile.
I. *Veneti reguntur moribus ſuis & arbi-is Judicum.*
Juris Civilis uſus apud Venetos.
tavini Juriſconſulti celebres.
Florentiæ & Lucæ Jus Civile eſt Jus com-ne.
Mediolani obſervatæ ſunt Leges Longo-dicæ, deinde Decreta & Statuta ſuorum ncipum.
Mediolani, poſt Conſtitutiones ſuas, ervatur Jus Civile.
lanenſes Judices ſunt Juris Civilis Pro-ores.
. *Genuæ Jus dicitur ex Jure Civili.*
uæ obſervatur Jus Civile.
ıæ obſervatur Jus Civile.
. *Ferrariæ Jus Civile eſt Jus Commu-*
.
In Sabaudia Jus Civile eſt Jus Commu-
.
Fabri *Codex* Fabrianus *laudatur.*
i & Parmæ obſervatur Jus Civile.
. *Jus Civile eſt Jus Commune in Ita-*
I. *Itali magis favent Juri Civili quam tutis ſuis.*
II. *Statuta ſunt Jura Municipalia. liæ.* *Leges*

Leges Municipales apud Rom. quæ?
Statutum continens idem cum Jure Communi ſuperfluum eſt.
XXIX. Statuta Italiæ Interpretationem recipiunt à Jure Civili paſſivam, non activam.
Statuta Italiæ non ſunt intelligenda, ut non corrigant Jus Civile.
XXX. In Statutis Italiæ Jus commune intelligitur Jus Civile, non Jus Civitatis dominantis.
XXXI. Exteri in Italia tenentur ſolo Jure Civili.
XXXII. Itali poſt Gothos & Longobardos pulſos, redierunt ad Leges Romanas.
XXXIII. Sicilia eſt pars Italiæ.

CAP. IV.

I. Neapolis & Sicilia ſub Romanis usque ad Honor. Imp. *Poſtea ceſſerunt Gothis & Longobardis, & deinde Normannis.*
II. Neapolis & Sicilia diu controverſæ inter Andegavenſes & Arragonios: nunc ceſſerunt Regibus Hiſpaniæ.
III. Regnum Neapolis & Siciliæ eſt Feudum Eccleſiæ Rom.
Reges Neapolis & Siciliæ feudatarii Pontificis Rom.

IV. Card.

Card. Baronii *Tom. II. Annal. prohibi-*
tus à Rege Hiſpaniæ.
Reges Neapolis & Siciliæ habent omnia
iura Supremorum Principum.
Leges Longobardicæ ſervatæ in Regno Ne-
polis & Siciliæ, poſt Carolum M.
s Longobardicæ laudantur.
. Libertas data in Regno Neapol. &
ciliæ utendi Lege Longobardica vel Ro-
ana.
. Leges Longobardicæ contemptui habi-
tæ, poſt Lotharium *Imperatorem.*
Longobardicæ tantùm valent in aliqvi-
s locis ex conſvetudine.
Leges Romanæ ſemper ſervatæ in Regno
apolis & Siciliæ.
Regno Neapolis & Siciliæ Jus Rom. eſt
mmune, Jus Longobardicum eſt Specia-
.
ongobardicum Interpretationem accipit
Jure Civili.
Ius Civile eſt Jus Commune in Regno Nea-
lis & Siciliæ.
Jus Romanum eſt prius Jure Longobar-
o, in Regn. Neapolis & Siciliæ.

CAP. V.

Iriſconſulti Gallici laudantur,
I. *Fori Gallici eloqventia.*

III. Gallia à Julio Cæſare *redacta in poteſtatem Romanorum, iisq; paruit usq; ad* Honor. Imp.
Franci in Gallia - conſtituunt Pharamundum *Regem ſuum.*
IV. Regnum Franco - Gallorum conſtitutum in Gallia.
V. Galli fuerunt in poteſtate Romanorum uſque ad Honorium Imp.
Galli an habeant Patriam poteſtatem in Liberos?
VI. Monarchia Gallorum duravit per mille ducentos Annos.
VII. Regum Galliæ Elogia & Suprema poteſtas.
IIX. Omnia Jura Regalia in Gallia in Dominio Regis.
IX. Rex Galliæ neminem Superiorem recognoſcit.
X. Imperator in Gallia eſt privatus.
XI. Galliæ Diviſio in Provincias Juris Scripti & Provincias conſvetudinarias.
XII. Provinciæ Juris Scripti in Gallia quæ?
Gallia Narbonenſis dicta Togata, domita à Fabio Max. *Aqvitania & Sabaudia Provinciæ Romanæ ante* Julium Cæſarem.
XIII. Gothi permiſerunt Leges Romanas Provincias Juris Scripti in Gallia.

ex Theodoſianus *editus per* Alaricum.

. *Franci permiſerunt Leges Rom. in Pro-ncüs Juris Scripti.*

Carolus M. *conſerVaVit Leges Rom. in roVinciis Juris Scripti.*

. *Leges Romanæ conſerVatæ in Pro-nciis Juris Scripti ſub tertia Regum nea.*

I. *Leges Romanæ conſerVatæ in Pro-nciis Juris Scripti, ex pactis cum Regi-s Galliæ.*

I. *In ProVinciis Juris Scripti in Gal-i ſerVatur Jus CiVile in Judiciis, Con-actibus & Teſtamentis & in Appellatio-bus.*

PriVilegia multa ex Jure Romano in oVinciis Juris Scripti Galliæ.

eudale admittitur in ProVinciis Juris ripti Galliæ. Appellationes judicantur ſe-ndùm Jus CiVile in ProVinciis Juris Scri-Galliæ.

n ProVinciis Juris Scripti in Gallia Jus binatus non admittitur.

In ProVinciis Juris Scripti in Gallia tuta ſunt Jus municipale, ſolùm Jus Rom. Jus Commune.

ProVinciæ Conſuetudinariæ in Gal-qVæ?

. *Conſuetudines in Gallia Variæ.*

XXIV. *Lex Salica lata à* Pharamundo, *aucta à* Carolo M. *aliiſq; Impp.*

Capitularia Caroli M. *collecta per Abbatem Anſegiſum &* Ben. Levitam.

De Articulo Legis Salicæ, de fœminarum Succeſſione in Gallia.

XXV. *Conſtitutiones & Edicta Regum Galliæ, poſt Legem Salicam*

XXVI. *Conſvetudines Gallicæ multæ ortæ ſunt è Legibus Romanis.*

Lege Salicâ deficiente, recurrebant Galli ad Leges Romanas.

XXVII. *Conſvetudines Galliæ in Scripta redactæ per Reges Galliæ*

Juris Gallici componendi cura demandata Barnabæ Briſſonio.

XXVIII. *Leges Romanæ obſervatæ à Gallis in prima Regum linea.*

XXIX. *Leges Romanæ obſervatæ à Gallis in ſecunda & tertia Regum linea.*

Codicis Juſtinianæi *translatio in Lingvam Gallicam.*

XXX. *Conſvetudines Galliæ eſſe Jus Commune in Galliæ.*

XXXI. Jus Romanum *eſſe Jus commune in Gallia.*

De Jure Communi in Gallia, diſceptatio inter Petr. Lizetum & Chriſt. Thuanum.

XXXII. *Judices Galliæ, in defectu Con-*

ſvetu-

ſetudinem & Conſtitutionem debent judi-
are ſecundùm Jus Romanum.
s Romanas Gallicis eſſe præferendas, Galli
gnoſcunt.
iminalibus Cauſis Gallici omnes ſeqvun-
ur Jus Romanum.
XIII. *Conſvetudines Galliæ Interpretatio-*
m recipiunt à Jure Romano.
ſvetudines in Gallia non admittuntur con-
aria Romanis Legibus.
IV. *Leges Romanæ admiſſæ à Gallis ut*
ges Rhodiæ à Romanis.
Rhodia de naufragiis rejecta à Roma-
r.
V. *Authoritas Juris Romani in Gallia ex*
nſenſu Regum Galliæ.
utiones in integrum ex Jure Rom. in
llia non conceduntur, ſine literis Regiis è
ncellaria.
VI. *Imperatorum Roman. Conſtan-*
opol. Conſtitutiones non admiſſæ à
llis.
Coqvillius *laudatur.*
VII. *Jus Civile lectum in Academiis Gal-*
ante Academias, pro Legum ſtudio con-
utas in Gallia.
VIII. *Jus Civile legi Pariſiis prohibitum*
Honorio *Pont. & de cauſa illius Pro-*
itionis.

Eadem prohibitio confirmata à Regibus Galliæ.

XXXIX. *Soli Juris Civilis Profeſſores ſunt Judices & Advocati in Gallia.*

Jac. Cujacii *Elogia.*

XL. *Burgundiæ Ducatus nunc Hiſpanis ceſſit.*

Jus Civile eſt Jus Commune in Burgundia.

XLI. *Jus Romanum eſt Jus Commune in Belgicis ditionibus, poſt Conſuetudines & Edicta.*

XLII. *Jus Romanum eſt Jus Commune in Batavia.*

XLIII. *Gallia vera Jurisprudentiæ Romanæ Sedes.*

CAP. VI.

I. G*Entis Hiſpanicæ Elogia.*

II. *Legum cognitio in unaquaq; Gente petenda ex Hiſtoriis Gentis.*

III. *Hiſpania quando à Romanis ſubjugata?*

IV. *Hiſpania diu ſub Romanorum Imperio.*

V. *Gothi tenuerunt Hiſpaniam per trecentos Annos.*

Mauri & Sarraceni tenuerunt Hiſpaniam per ſeptingentos Annos.

Hiſpanorum Nobilitas præcipua orta à Gothis.

*zyni Originarii Hiſpaniæ, & ſunt omnes
lobiles & Hidalgi.*
*Regna Hiſpaniæ recuperata à Mauris &
arracenis.*
*l. De Regno Navarræ Controverſia inter
Hiſpanos & Gallos.*
. Hiſpanici Imperii magnitudo.
*Reges Hiſpaniæ ſunt liberi ab Imperatore,
Principes Supremi.*
*Reges Hiſpaniæ neminem Superiorem re-
gnoſcunt.*
*s Hiſpaniæ pro Ducatu Burgundiæ ſunt
ibditi Imperatori.*
*Reges Caſtellæ, Legionis, & Navarræ ne-
ninem Superiorem recognoſcunt.*
*Reges Arragoniæ & Principes Cathalo-
iæ, ſunt Principes Supremi & ſoluti Legi-
us.*
*. Hiſpani ſub Romanis habebant Roma-
as Leges, & ſub Gothis.*
Leges à Regibus Gothicis ſcriptæ.
x Viſigothorum laudatur.
s Gothicæ ſervatæ in Hiſpania usq; ad Al-
honſum Nonum.
*. Jus Regium in Hiſpania ex quibus con-
ſtit?*
*s Partitarum è Legibus Romanis petitæ &
um iis concordant, & ab iis interpretatio-
em accipiunt.*

Eadem prohibitio confirmata à Regibus Galliæ.

XXXIX. *Soli Juris Civilis Profeſſores ſunt Judices & Advocati in Gallia.*

Jac. Cujacii *Elogia.*

XL. *Burgundiæ Ducatus nunc Hiſpanis ceſſit.*

Jus Civile eſt Jus Commune in Burgundia.

XLI. *Jus Romanum eſt Jus Commune in Belgicis ditionibus, poſt Conſuetudines & Edicta.*

XLII. *Jus Romanum eſt Jus Commune in Batavia.*

XLIII. *Gallia vera Jurisprudentiæ Romanæ Sedes.*

CAP. VI.

I. G*Entis Hiſpanicæ Elogia.*

II. *Legum cognitio in unaqvaq; Gente petenda ex Hiſtoriis Gentis.*

III. *Hiſpania qvando à Romanis ſubjugata?*

IV. *Hiſpania diu ſub Romanorum Imperio.*

V. *Gothi tenuerunt Hiſpaniam per trecentos Annos.*

Mauri & Sarraceni tenuerunt Hiſpaniam per ſeptingentos Annos.

Hiſpanorum Nobilitas præcipua orta à Gothis.

Biſcayni

yni Originarii Hiſpaniæ, & ſunt omnes
ɔbiles & Hidalgi.
Regna Hiſpaniæ recuperata à Mauris &
rracenis.
De Regno Navarræ Controverſia inter
ſpanos & Gallos.
Hiſpanici Imperii magnitudo.
Reges Hiſpaniæ ſunt liberi ab Imperatore,
Principes Supremi.
eges Hiſpaniæ neminem Superiorem re-
noſcunt.
Hiſpaniæ pro Ducatu Burgundiæ ſunt
diti Imperatori.
Reges Caſtellæ, Legionis, & Navarræ ne-
nem Superiorem recognoſcunt.
Reges Arragoniæ & Principes Cathalo-
, ſunt Principes Supremi & ſoluti Legi-
.
Hiſpani ſub Romanis habebant Roma-
Leges, & ſub Gothis.
Leges à Regibus Gothicis ſcriptæ.
Viſigothorum laudatur.
Gothicæ ſervatæ in Hiſpania usq; ad Al-
onſum Nonum.
Jus Regium in Hiſpania ex qvibus con-
t?
Partitarum è Legibus Romanis petitæ &
iis concordant, & ab iis interpretatio-
accipiunt.

XVII. *Controverſiæ de Jure Regio & Jure Romano in Hiſpania.*
XVIII. *Jus Regium eſſe Jus commune in Hiſpania.*
XIX. *Jus Romanum eſſe Jus commune in Hiſpania.*
XX. *In Cathalonia, poſt Uſaticos, recurritur ad Jus Romanum.*
XXI. *Navarræi, poſt Leges ſuas, ſeqvuntur Leges Romanas, non Caſtellanas.*
Indi reguntur Jure Regio & Jure Cæſareo.
In Hiſpania Jus Regium & Jus Romanum concurrunt.
XXII. *Regna Hiſpaniæ, poſt Leges ſuas ſervant Jus* Cæſareum *& Canonicum, non Leges Caſtellæ.*
XXIII. *Arragonii ſeqvuntur Jus Canonicum præ* Cæſareo.
XXIV. *Hiſpani communiter ſeqvuntur Jus* Cæſareum *præ Canonico.*
XXV. *In Hiſpania in foro Eccleſiaſtico ſeqvuntur Jus Canonicum, in ſeculari Jus Civile.*
XXVI. *De Lege Hiſpaniæ, prohibente Jus Civile allegari in Judiciis, ſub pœna Capitis.*
XXVII. *Ea Lex aut nunqvam lata fuit, aut condita à primis Gothicis Regibus.*

Do-

res noſtri aves imitantur.
III. *Ea Lex in deſvetudinem abiit.*
X. *Jus Civile ſolùm docetur in Academis Hiſpaniæ, & obſervatur in omnibus riis.*
rum Interpretationes obſervantur in ſpania.
ſpania ſoli Juris Civilis Profeſſores ſunt vocati & Judices.
Judices non relinqvendi arbitrio
Menochii *liber, de arbitrariis Judicum ſtionibus damnatur.*
I. *Juriſconſulti Hiſpaniæ clariſſimi.*
Auguſtinus, Did. Covarruvias & Mart. varrus *laudantur.*
I. *Luſitania Hiſpaniæ pars & Provin-*

CAPUT VII.

Uſitani diu cum Romanis dimicârunt.
ſtani ſeqvebantur Carthaginenſes con- Romanos.
nia domita ab Auguſto.
omanorum Coloniæ in Luſitania.
egia Luſitanis conceſſa à Romanis.
mani Domini Luſitaniæ, poſt eos Gothi, deinde Mauri & Sarraceni.

V. *Luſitania data ab* Alphonſo *in dotem* Henrico *cum* Tareſia *filia.*

VI. *Dominia Regni Luſitanici.*

VII. *Reges Luſitaniæ neminem Superiorem recognoſcunt & ſunt Principes Supremi.*

VIII. *Reges Luſitaniæ liberi à Dominatione Romanorum Pontificum.*

IX. *Luſitani primò ſub Legibus Romanis, deinde Gothicis.*

X. *Leges Luſitanicæ compoſitæ ab* Emanuele *& à* Philippo.

XI. *In Luſitania, poſt Jus Regium, recurritur ad Jus* Cæſareum *& Interpretationes Doctorum.*

XII. *In Luſitania an Jus Regium, an Jus Civile, ſit Jus Commune?*

XIII. *Controverſia de Succeſſione Regni Luſitaniæ, poſt mortem* Sebaſtiani.

XIV. *Competitores de Regno Luſitaniæ.*

XV. *Sententiæ Juriſconſultorum de Succeſſione Regni Luſitanici.*

XVI. *An Jus Civile admittendum ſit in Controverſiis, de Succeſſione Regnorum?*

Unio Regni Luſitanici cum Caſtellano facta fuit æquè principaliter.

XVII. *Juriſconſulti Luſitanici clariſſimi.*

XVIII. *Romanorum Titulus ad Britanniam.*

CAP.

CAP. VIII. PARS. I.

N*Ullum eſſe Juris Civilis Uſum in Anglia,* ... *ab Exteris traditum eſt.*
Britannia à nullo Principe extero tenta-
, ante Julium Cæſarem.
Claudius Imp. *de Britannis triumphum*
it.
nnia ſub Veſpaſiano & Domitiano *in*
ovinciæ formam redacta.
Hadrianus V. *Imp. in Britanniam profe-*
s, ibi Murum conſtruxit.
us *Imp. in Britanniam profectus, Ebo-*
ci mortuus eſt.
onſtantinus Chlorus, *Præſes Britanniæ,*
ter Conſtantini M.
antinus M. *Imperator declaratus in*
tannia.
Conſtantinus M. *natus in Britan-*
.
Britannia pacata à Valentiniano, & Va-
tia d.cta.
nnia à Scotis & Pictis vaſtata.
nnorum querela de Romanis.
itannia derelicta à Romanis.
xones conſtituunt Septem Regna in Bri-
nia.
gbertus, *deletâ Heptarchiâ,* Britanni-
Angliam *nominavit.*

XII. An-

XII. *Angli à Danis debellati.*

XIII. *Danis pulſis* Edvvardus *Rex Angliæ creatus.* Edvvardo *mortuo* Herald[illegible] *creatus Rex Angliæ.*

XIV. Gulielmus, *Normanniæ Dux, miſit ad* Haraldum *pro reſtitutione Regni.*

XV. Gulielmus, *cæſo* Haraldo *creatus Rex Angliæ, ejusq; poſteri ſuccedunt.*

CAP. IIX. PARS II.

I. *Sub* Julio Cæſare *in Britannia Legum poteſtas penes penes Druidas.*

II. Claudius *induxit Romanas Leges in Britanniam.*

III. *In Britannia Romano Leges usq; ad* Honorium.

IV. *Sub* Domitiano *& Succeſſoribus receptæ Romanæ Leges in Britannia.*

V. Papinianus, *Præfectus Prætorio, Eboraci Jus dixit.*

VI. Papinianus *primus in* Severi *Conſiliis in Britannia.*

VII. *Conſtitutio* Severi L. I. C. de rei vindic. *promulgata Eboraci.*

Ulpianus *&* Paulus I. C. *in Britannia.*

Papiniani *Elogium.*

IIX. *Legum Romanarum teſtimonia in Britannia, ex Pandectis.*

IX. *Britanni Mores & Artes Romanas acceperunt.*

X. *Le-*

Leges Romanæ deſertæ à Britannis.
. De Legibus Romanis in Britannia teſti-
monia virorum doctiſſimorum.
I. Lucii Regis Epiſtola ad Eleutherium
Pont. excutitur.
II. Cauſæ ſuſpicionis falſi de Epiſtola Lu-
cii.
V. Veſtigia Legum Romanorum, ſub Ethel-
berto Rege Cantii.
es Regum Saxonicorum.
. Regum Saxonicorum pietas in Eccleſiis
& Monaſteriis ædificandis.
es Edvvardi Confeſſoris.
I. Leges Hovvelli Dha in VVallia.
II. Normannicorum Regum Succeſſio.
X. Mutationes in Legibus & Regimine,
per Conqveſtorem.
X. Leges per Conqveſtorem compoſitæ.
. Leges Conqveſtoris conſvetudine appro-
batæ.
I. Leges & Acta Judiciorum Lingvâ Nor-
mannicâ.
XII. Conſvetudines Normannicæ ſimiles
Conſvetudinibus Anglicis.
III. Curiæ Cancellariæ poteſtas à Conqve-
ſtore.
XIV. Curiæ Banci Regii, Communium
Placitorum, Fiſci Regii à ſeculo Conqveſto-
ris.

XXV. *A Conqveſtore Termini Judiciorum & Judicia per Duodecim Viros.*
XXVI. *Forum Eccleſiaſticum à Laico diſtinctum per Conqveſtorem.*
XXVII. Vacarius *legit Jus Civile Oxonii ſub ſub Rege* Stephano.
XXVIII. Vacarius *factus Abbas Beccenſis, & electus Archiepiſcopus Cant.*
XXIX. Thomas Beckerus *Legum Doctor, & Cancellariæ Angliæ.*
XXX. *Prohibitio Regis* Stephani *contra Jus Civile & contra* Vacarium, *ſed ea mox evanuit.*
XXXI. *Omnes literarum ſtudioſi hoc ſæculo incubuerunt ſtudio Legum Romanorum.*
Giraldi Oxonienſis, Dan. Morlæi, Rogeri Baconi *qverelæ de numero Studioſorum in Jure Civili,*
XXXII. *Eædem qverelæ* Stephani Langtoni & Rogeri Holcot.
XXXIII. *Juris Civilis Profeſſores celebres Oxoniis Sæculis.*
XXXIV. Edvvardi III. *gratia in Juris Civilis ſtudioſos.*
XXXV. Franciſcus Accurſius *evocatus Banoniâ ad docendum Jus Civile Oxonii.*
XXXVI. Henrici V. *cura, de Juris Civilis Profeſſoribus Cantabrigiæ,*

XXXVII.

:VII. *Juris Civilis Profeſſorum' ſa-
ria & præmia in utraq; Academia.*
:VIII. Edvvardi VI. *cura de Juris Civi-
ſtudio in utraq; Academia.*

CAP. VIII. PARS III.

ANgliæ Reges non ſubditi Imperatori & non recognoſcunt Superiorem.
*:ex Angliæ mentionem faciens de Jure, in-
lligitur de Jure Anglicano.*
*Rex Angliæ non eſt Feudatarius Pontificis
omani.*
*Angli nunqvam pati voluerunt mu-
itionem Juris ſui ex æqvitate Juris Ro-
ani.*
*uriarum Angliæ diviſio ex mero Jure
ex æqvo bonoq;.*
*Judicia ex mero Jure Anglicano nihil
ommune habent cum Jure Civili.*
*Anglicanum conſtat ex Conſuetudinibus
Statutis Regni.*
*Scriptores antiqvi in Jure Anglicano &
lationes Rerum judicatarum.*
*.Scripta Juriſconſultorum Anglicorum,
Res judicatæ an habeant Juris Autho-
itatem?*
*Scriptores in Jure Anglicano peritiſſimi
uris Civilis.*

Juris

Juris Civilis Profeſſores ad Judicum Munera admiſſi.

X. *Cancellarii Angliæ plerumq; Juris Civilis periti.*

XI. *Magiſtri in Cancellaria plerumq; Juris Civilis periti, & Clerici, qvi Brevia Originalia compoſuerunt.*

Cuſtodes Privati Sigilli & Magiſtri Libellorum Supplicum plerumq; Juris Civilis periti.

XII. *Maxima Munera conceſſa Juris Civilis Profeſſoribus, ſub* Edvvardo III.

Curiæ Angliæ, in qvibus Jus dicitur ex Jure Civili.

XIII. *Coneſtabilis & Mareſcallus Judices in Curiâ militari.*

XIV. *Dignitas Coneſtabilis & Mareſcalli.*

Thomas Hovvardus *Comes Arundeliæ & Surriæ Mareſchallus Angliæ.*

XV. *Crimina & Contractus apud Exteros & Res Armorum ſub cognitione Coneſtabilis & Mareſchalli.*

XVI. *Crimen læſæ Majeſtatis & homicidium apud Exteros ſub cognitione Coneſtabilis & Mareſcalli.*

XVII. *Contractus in Regionibus Exteris ſub cognitione Coneſtabilis & Mareſcalli.*

XVIII.

XVIII. *Horum contractuum cognitio ducta ad Forum Anglicanum ex fictione, ut in fictione* Poſtliminii *&* L. Corneliæ *in Jure Civili.*

XIX. *Cauſæ de Bello & Armis ſpectant ad Curiam Militarem.*

XX. *Cauſæ de Armis & Inſignibus Nobilium & Generoſorum ſpectant ad Curiam Militarem.*

XXI. *Feciales & Heraldi ſub Juriſdictione Coneſtabilis & Mareſcalli.*

XXII. *In Curia Militari proceditur ſecundùm Jus Civile.*

XXIII. *Admiralli dignitas in Anglia.*

ori Admiralli Juriſdictio.

XXIV. *In Foro Admiralli proceditur ſecundùm Jus Civile.*

XV. *Leges* Oleroniæ *& Conſolato del Mare.*

uria Mercatorum de Contractibus Mercatorum.

XVI. *Cauſæ Fori Eccleſiaſtici in Anglia.*

his Jus dicitur ex Jure Civili & Canonico & Conſtitutionibus Provincialibus.

s Canonicum receptum in Anglia ſub modo.

XVII. *Conſtitutiones Provinciales in Anglia.*

XXIIX.

XXVIII. Gul. Lyndevvodi *Commentarii in Conſtitutiones Cant.*
Conſtitutiones Legatinæ.
XXIX. *In Foro Eccleſiaſtico Angliæ proceſſus, ſecundùm Jus Civile & Canonicum.*
XXX. *Privilegia Regum noſtrorum Academiis conceſſa, de Uſu Juris Civilis & Canonici in Curiis ſuis.*
XXXI. *Uſus Profeſſorum Juris Civilis in Legationibus aliiſq; Muneribus publicis, qvi deinde omiſſus.*
XXXII. *Jus Civile in Angliâ neglectum.*

CAP. IX.

I. *Hibernia nunqvam ſub Romanis.*
II. *Hiberniæ Incolæ ex variis Populis.*
Hiberniæ qvatuor Provinciæ, Momonia, Ultonia, Lagenia, Connacia.
III. Henricus II. *primus Hiberniæ Dominus.*
IV. Henricus IIX. *primus Hiberniæ Rex.*
V. *Hibernia an ſit Feudum Romanæ Eccleſiæ?*
VI. *Leges Hiberniæ antiqvæ.*
VII. *Hiberni uſi ſunt Legibus Anglicanis, poſt* Henricum II.

Poyningi *Lex de ſtatutis Hiberniæ.*
VIII. *Relationes rerum Judicatarum in Hibernia per* Johannem Daviſum.
IX. *Hiberni communicant cum Anglis in Sacris & Epiſcoporum Electione.*
X. *Hiberni propenſi ad Jus Civile & Canonicum.*
Gul. de Drogheda J. C. Oxonienſis *fuit Hibernus.*
Marianus Scotus *Hibernienſis.*

CAPUT X.

I. R*Erum Scoticarum origo incerta.*
II. *Scotiæ Incolæ, Picti & Scoti, ex Hibernia.*
III. *Scoti & Picti invadunt Britannos Auſtrales.*
Picti deleti à Kennetho.
V. *Monarchia Scotorum antiqviſſima.*
Scotia nunqvam ſub Romanis.
I. Angliæ Reges an fuerunt Supremi Domini totius Britanniæ?
I. Controverſia de Regno Scotiæ, inter Baliolum & Brucæum, *delata ad* Edvvardum I.
II. Scotorum reſponſio ad argumenta Anglorum de Supremo Dominio.
III. Buchanani *Sententia de hoc Supremo Dominio.*

IX. Ma-

IX. Mariani Scoti *Editio Germanica imperfecta.*
X. *Controverſia, de Dominio Scotiæ, ex Nuptiis ſopita.*
Feudum Conſolidatione extingvitur.
XI. *Principes Feudatarii habent omnia Jura Regalia.*
XII. *Leges & Conſvetudines Scotorum ſimiles Anglicanis.*
XIII. *Leges Scotorum compoſitæ per* Kenchethum & Malcolmum.
XIV. *Liber* Regiam Majeſtatem *continet Conſvetudines Scotiæ.*
XV. *Deficiente Jure Scotorum Judices recurrunt ad Jus Civile.*
XVI. Buchanani *iniqva cenſura in Judices Patrios.*
XVII. *Scoti colunt Jus Civile.*
XVIII. *Politia Eccleſiaſtica Anglicana à Scotis laudata.*
XIX. *Septentrionales ſuperant Auſtrales robore, non ingenio.*
Gentes Septentrionales minùs colunt Jus Civile.

CAPUT XI.

I. *Poloniæ Regni partes.*
II. *Polonorum antiqvi Duces & Principes.*

norum Reges Electivi.
Regum Poloniæ poteſtas.
Lithuania, Boruſſia & Livonia pars Regni
olonici.
oloniæ Regnum non obnoxium Imperato-
aut Pontifici Rom.
Poloniæ Reges non recognoſcunt Superio-
m
a Suprema pro Jure Saxonico Craco-
æ.
nia nunqvam ſub Populo Rom. aut
npp.
Juris Saxonici Authoritas in Polo-
ia.
Leges Polonicæ compoſitæ per Caſimi-
um, Ladislaum & Sigiſmundum.
s Polonicæ accommodatæ ad Jus Civile.
Poloni poſt Leges ſuas recurrunt ad Jus Sa-
onicum & Jus Civile.
n Pruſſia & Mazovia admittuntur Jus
ubecenſe & Culmenſe, iisq; deficientibus
us Civile.
Judicia Cauſarum Eccleſiaſticarum
n Poloniâ ex Jure Canonico & Ci-
ili.

CAP. XII.

PAnnonici domiti ab Auguſto ſine juſtâ
belli Cauſâ.

II. Pan-

II. *Pannoniam occupant Gothi & Hunni.*
Attila *Rex Hunnorum flagellum Dei.*
III. *Ab Aſtrogothis Hunni pulſi, ſed reſtituti à Longobardis, & ab iis dicta eſt Hungaria.*
IV. *Regnum Hungariæ ceſſit Auſtriacis.*
V. *Reges Hungariæ non recognoſcunt Superiorem.*
VI. *Regum Hungariæ poteſtas temperata.*
VII. *Jus Conſuctudinarium Hungariæ per* Stephanum VVerbentzium.
VIII. *Conſuetudines & Judicia Hungariæ compoſitæ ſunt ad normam Juris Civilis.*
IX. *Hungaria propugnaculum Orbis Chriſtiani contra Turcas.*

CAPUT XII.

I. *Dani nunqvam à Romanis victi, ſed Danorum victoriæ de aliis Gentibus ſunt celebres.*
II. *Danorum Reges antiqviſſimi, & nunqvam à Romanis ſubjugati.*
III. *Reges Danorum non recognoſcunt Superiorem.*
IV. *Rex Danorum Imperatori ſubditus pro Ducatu Holſatiæ.*
V. Valdemirus *Rex primus collegit Leges & Statuta Danorum.*

VI. *Da-*

Danorum Leges deſumptæ ex Jure Civili & Canonico.
. In Holſatia admittitur Jus Civile.
. Leges Islandiæ accommodatæ Jure Civili & Canonico.

Cap. XIV.

Conjunctio magna inter Danos & Svecos.
Sveci & Gothi idem Populus.
bi ex Svecia vaſtårunt Imperium Romanum.
i ſemper habuerunt ſuos Reges.
. Svecorum & L...norum iidem qvandoq; Reges.
etas perpetua inter Svecos & Anglos, contra Danos.
Svecorum Reges liberi à Romano Imperio, & non recognoſcunt Superiorem.
Legum Svecicarum latores.
es Sveciæ ex Iure Naturali, Divino, Canonico Imperiali.
Advocati interdicti in Svecia.
. Apud Svecos pauca Romanorum Legum veſtigia.

Cap. XV.

Bohemia primò poſſeſſa à Boiis, deinde à Qvadis ſeu Marcomannis.

II. Bo-

II. *Bohemia poſtea poſſeſſa à Croatis & Ruſſis.*

Bohemi ſoli in Germania Lingva Sclavonicâ utuntur.

III. *Bohemiæ Principes primò Duces, deinde Reges.*

IV. *Regnum Bohemiæ ceſſit Auſtriacis, adjectâ Moraviâ, Sileſiâ & Luſatiâ.*

V. *Regnum Bohemiæ ſubditum Imperatori.*

VI. *Bohemorum Privilegia non inducunt exemptionem ab Imperio.*

VII. *Rex Bohemiæ habet Supremum Imperium in ſubditos ſuos.*

IIX. *Bohemi, poſt Leges ſuas, recurrebant ad Jus Saxonicum.*

Carolus IV. *Imp. Leges Bohemorum in Scripta redigi juſſit.*

IX. *Bohemi poſt Leges ſuas recurrunt ad Jus Civile.*

X. *Europæi ſe ſubmittunt Legibus Romanis poſt extinctam* Cæſarum *Dominationem.*

DE

DE USU
ET
AUTHORITATE
[I]URIS CIVILIS
ROMANORUM,
IN DOMINIIS
[P]rincipum Chriſtianorum,

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.
De Juſtitia Romanorum, *in Bellis & Legibus ſuis.*

ROMANOS, per Arma & Leges, reliqvis gentibus dominatos fuiſſe aſſerit Imper. *Juſtinianus 1*; ſed non parem utrinqve glo[ria]m [a]ſſecuti ſunt, cum Armorum Ro[ma]norum juſtitia ægrè defendi poſſit, Le-

A gum

[1] C. De Juſtinian. Cod. confirm. in princ.

gum vero Romanorum juſtitiam & æqvitatem omnes gentes prædicent & amplectantur. De Legibus igitur Romanis acturus, neceſſarium duxi aliqvid præfari de juſtitiâ Armorum & Bellorum populi Romani, cum in eam controverſiam Juris-conſulti noſtri in ſcriptis ſuis ſæpè incidant. Romanos vero in populos finitimos & reliqvas gentes per injuriam & injuſtis ex Cauſis plerumqve bella moviſſe, tum rerum Romanarum Scriptores, tum ſancti Eccleſiæ Patres, & Theologi poſteriores, & Juris utriusqve Interpretes in libris ſuis ſæpè affirmant. Incipiemus à Scriptoribus Hiſtoriæ Romanæ.

II. Primum *Romanorum* Bellum fuit cum *Sabinis*, *Senonenſibus*, *Antemnatibus*, *Cruſtumenis*, & populis finitimis. Ad eos miſit Legatos *Romulus*, qvi uxores populo ſuo qværerent; qvi cum minùs benigne audirentur, indicit ſpectaculum Ludorum eqveſtrium, invitat vicinos populos; qvi cum veniſſent, rapiuntur Virgines, parentes accuſant Romanos violati hoſpitii, & inde Bella *z* ex injuriâ raptarum orta ſunt. Deinde cauſam Belli qværunt contra Fidenates & Veientes de prædis abactis ex agro Romanorum, &

z *Liv. lib. 1. Flor. lib. 1. cap. 1. Eutrop. lib. 1.*

victoria penes Romanos fuit, cum
ulum accuſet *Plutarchus* 4 terminos
ſuo non poſuiſſe, ne menſura pro-
termini proderet menſuram alieni, &
n ſervaretur eſſet injuriæ indiciū. Poſt
Tullus Hoſtilius ſeneſcere Civitatem
ratus 5, cum *Albanis* materiam Belli
ebat, prædas agrorum pariter cau-
, in qvo *Albani* à Romanis fuſi ſunt.
n *Tullus* Sabinis Bellum 6 indicit, qvod
tiatores Romani ad forum Ferroniæ,
diſſimum Italiæ forum, à Sabinis
ncula conjecti eſſent, cum Romani
s Sabinos Romæ detinuiſſent. *Tar-*
ius in Gabios & Volſcos bellum mo-
eosqve dolo & fraude *Sexti* filii ſui ſu-
vit, idemqve Rutilos aggreſſus fudit.
a causâ 7, qvod ipſe exhauſtus ma-
centiâ diteſcere & populum ſuum
â delinire ſtuderet.

II. Bellorum cum populis Latino-
ſæpius geſtorum Romani varias cau-
ommenti ſunt; qvandoqve enim fœ-
m violatorum eos arguebant: ſi qvid
fœdera icta cum *Romulo*, aut *Tullo*,
Anco adverſus Succeſſores, aut ſi poſt

 fœ-

iv. lib. 1. Dionyſ. Halicarn. lib. 3. 4 Plutarch.
m. 5 Liv. lib. 1. 6 Liv. lib. 1. & Dionyſ.
7 Liv. lib. 1. Dionyſ. lib. 3.

fœdus cum *Tarqvinio* adverſus populum Romanum liberum aliqvid attentaſſent, qvod Latini ſibi licere contendebant 8, qvandoqve qverebantur de eorum defectionibus, cum tamen gentem Latinam deletam fuiſſe nullo certo defectionis crimine aſſerat *T. Livius* 9. Inter Romanos deinceps & Samnites (populum potentiſſimum) fœdere conjunctos bellum ortum eſt ex Cauſa Campanorum 10. Samnites Sidicinis bellum inferunt, hi Campanorum auxilium implorant, qvos eâ de Cauſâ omiſſis Sidicinis Samnites bello proſeqvuntur. Ii Romanorum opem petunt, qvam illi primò negarunt, qvod amicitia ſua cum Samnitibus eſſet vetuſtior, ſed cum Campani ſe & urbem & omnia humana divinaqve Romanis dediſſent, Romani Samnites bello ſeqvuntur & ſuperant, cujus belli occultam cauſam fuiſſe Samnitum potentiam tradit 11 *Dionyſius*; neqve enim ullus hoſtis fuit intra Italiam, qvi Romanam virtutem 12 magis fatigaverit. Poſtqvam vero Samnites & Hetruſcos Dominationi ſuæ adjeciſſent, ad reliqva Italiæ ſunt progreſſi, velut non jam de

8 *Dionyſ. lib. 3, 5, 6, 7, 8. Liv. lib. 1.* 9 *Liv. lib. 9.* 10 *Liv. lib. 7.* 11 *Dionyſ. in excerpt. Legat.* 12 *Eutrop. lib. 2.*

lienis, ſed majorem partem ſuis & ad
rtinentibus dimicaturi: Ut de iis 13
bius. Bellum à Romanis poſtea cum
entinis 14 geſtum eſt, qvod Pyrrhi
lia contra Romanos advocaſſent, re-
15 ut Brundiſio portu in Græciam &
icum opportuno potirentur.

V. Hæc bella per qvingentos annos
anos exercuerunt, 16 qvi Italia po-
intra ducentos annos inſeqventes A-
m, Europam, Aſiam, & univerſum
orbem ex cauſis æqvè injuſtis adepti

. Poſt Italiam ſubjugatam prima Ro-
orum trajectio fuit in Siciliam, qvam
anus & Pœnus affectabant, & pari
iterqve viribus & votis imperium or-
gitabat. Romani 17 ſpecie qvidem
ertinos juvandi ſocios ſuos per Ap-
Conſulem Meſſanam, & Syracuſas
ediuntur, & claſſem Carthaginen-
delent, revera ſtudio prædæ, ut Sici-
ad ſe traherent, qvæ fuit primi belli
ci cauſa, in qvo Romanos violati fœ-
s cum Carthaginenſibus icti, & Sardi-

 niam

Polyb. lib. 1. 14 Flor. lib. 1. cap. 18. Eutrop.
15 Zonar. Tom. 3. de bell. Rom. 16 Flor. lib.
1. 17 Flor. lib. 2. cap. 1. & 2. Polyb. lib. 1.

niam ſine ullâ causâ in ſuam poteſtatem redegiſſe, arguit 18 *Polybius.*

VI. Belli ſecundi *Punici* juſta fuit cauſa ex parte Carthaginenſium judicio 19 *Polybii*, qvòd Sardinia ſine cauſa excedere à Romanis coacti fuiſſent: & ſi Saguntinorum obſidio à Romanis pro juſta belli cauſa obtenderetur, qvod Saguntinos ſocios ſuos defendere tenerentur, Carthaginenſes reſponderunt, Saguntinos non fuiſſe Socios populi Romani tempore fœderis, 20 adeoqve illis ex eo fœdere cautum non fuiſſe. Et Saguntinos non fuiſſe comprehenſos in eo fœdere æqvior jurisconſultis 21 videtur ſententia, cum agatur de fœdere rumpendo, qvæ eſt res odioſa, & ex eâ libertas Carthaginenſibus ulciſcendi injurias ſibi illatas erepta ſit. Licetqve Saguntini eſſent fœdere Romanorum comprehenſi, eos Annibal juſtiſſimè 22 oppugnabat, qvod hoſtes Carthaginenſium reciperent & adjuvarent.

VII. Et tertii belli Punici cauſa fuit, qvòd Carthaginenſes *Maſiniſſæ*, Numidiæ regi ſocio Romanorum bellum inferrent, cum Carthaginenſes de injuriis *Maſi-*

18 *Polyb. lib. 1.* 19 *Polyb. lib. 3.* 20 *Liv. lib. 21.* 21 *Grot. lib. 2. de jur. bell. cap. 16. n. 13.* 22 *Alb. Gentil. lib. 2. de Jur. Bell. cap. 22.*

Digitized by Google

ſniſſæ 23 apud Romanos qvererentur a
ermitterent ſe Romanis 24 qvid do-
um *Maſiniſſæ* vellent, & ſtudiosè qvæ-
ti nulla ratio tertii belli Punici 25 con-
e poteſt, Carthaginemqve magis in-
a imperii 26 qvam ullius ejus tempo-
ioxiæ inviſam Romano nomini fundi-
ſuſtulit.

VIII. Devictâ Carthagine Romani
rediuntur Macedoniam, Græciam,
iam, cæterasqve gentes, 27 *qvaſi æſtu
orrente fortunæ*: & primò invadunt
ippum Macedoniæ 28 regem; eoqve
tuo Perſeum ejus filium belli hære-
relictum, qvi cum *Paulum Æmilium*
ſulem Romanum inſigni prælio vi-
t, & pacem tamen à Romanis pete-
fœdusqve cum patre ictum ſervare
ondiſſet; eum tamen Romani audi-
oluerunt 29 niſi ſe regnumqve & ſua
ia dederet. Et Greta inſula in pote-
em *Metelli* conſulis venit 30 per ejus
idiam, Creticiqve belli nullam aliam
ſe cauſam ait *Florus*, 31 *qvam nobilis*

A 4 *inſulæ*

Flor. lib. 2. cap. 15. 24 *Liv. lib. 42.* 25 *Oroſ.
cap. 23.* 26 *Patercul. lib. 1.* 27 *Flor. lib. 2.
7.* 28 *Liv. lib. 31.* 29 *Liv. lib. 39. & 42. Eu-
lib. 4.* 30 *Dio Caſſ. lib. 36.* 31 *Flor. lib. 3.
7.*

inſulæ acqvirendæ cupiditatem. Et par fuit fortuna vicinarum inſularum; in Corſicam inſulam belli Romani nullam fuiſſe juſtam cauſam fatetur 32 *Sigonius*, & *Ammianus* 33 Cyprum fertilem inſulam avidè magis qvàm juſtè populum Romanum invaſiſſe. *Mithridatem* Ponti Regem aggrediuntur Romani, qvod is *Nicomedem* Bithyniæ regem amicum populi Romani 34 invaderet, poſtqvam à Romanis *Nicomedes* clam inſtigatus fuiſſet 35 ut infeſtaret *Mithridatem*, atqve inde haberent Romani belli cauſam pro rege amico contra *Mithridatem*, & *Pharnaci* ejus filio parricidii in patrem reo in ſceleris mercedem 36 paternum regnum tribuerunt, eumqve ſociis ſuis aſcripſerunt.

IX. Cum vero multæ ſint gentes, cum qvibus nec amicitiam nec hoſpitium nec fœdus habemus, ut aſſerit J. C. *Pomponius* 37, Craſſus tamen Conſul, gloriæ & auro inhians, ſine ulla cauſa 38 bellum Parthis infert, qvi fuſo exercitu turpiter ab

32 *Sigon. de antiq. jur. provin. cap. 4.* 33 *Ammian. Marcellin. lib. 14.* 34 *Flor. lib. 3. cap. 5. Eutrop. l. 5.* 35 *Appian. in Mithrid.* 36 *Dio. lib. 37.* 37 *L. poſtlim. 5. §. in pace ff. de capt. & poſtlim.* 38 *Dio. lib. 40. Flor. lib. 3. cap. 11.*

is occiſus eſt. Inter bella Hiſpanica
moria belli Numantini manet in op-
brium Romani nominis. Nam cum
nantini in fuſum Hoſtilii Mancini
ſulis exercitum ad internecionem
ire potuiſſent, fœdus Caudinum ma-
unt, cujus dedecus miſſo *Scipione* Ro-
ni expiarunt cæde omnium Numanti-
um, nemine relicto, qvi vinctus in ca-
s triumphum de ſolo nomine Nu-
tiæ factum ſeqveretur, & nullam un-
m cauſam belli, qvam illius, fuiſſe in-
iorem agnoſcit 39 *Florus*. Et Roma-
revera fuiſſe ingreſſos Hiſpaniam ad
rendas auri argentiqve fodinas teſta-
Scriptor 40 hiſtoriæ Machabæitæ.
. *Pompejus* in Judæos bellum movet,
ſione arreptâ ex diſſidiis *Hircani* &
lobuli contendentium de Sacerdotio,
riſtobulum in vinculis tenet cum pe-
iam extorqvere non poſſet, & *Hiero-*
nam in Sabbato (ceſſantibus eo die
ore Judæis) capit & diripit.
I. In Britanniam noſtram primus
anorum *Jul. Cæſar* profectus eſt ſpe-
vòd obſides non miſiſſent: aliam
am inventurus, ſi prætextus obſidum

Flor. lib. 2. cap. 18. 40 1. Macchab. 8. 41
lib. 37. Xiphilin. lib. 37.

non miſſorum defuiſſet, *42* pro ingenti cupiditate potiundæ Inſulæ qva tenebatur. Ita *Galgacus* Dux noſtratum qveritur de Romanis *43*, *Raptores orbis terrarum poſtqvam cuncta vaſtantibus defecere terræ, & mare ſcrutantur; ſi locuples eſt hoſtis, avari; ſi pauper, ambitioſi; qvos non oriens, non occidens ſatiaverit, ſoli omnium opes atqve inopiam pari affectu concupiſcunt, auferre, trucidare, rapere falſis nominibus imperium; atqve ubi ſolitudinem faciunt pacem appellant.* In Pannonios bellum motum ab *Auguſto* eâ de causâ *44* ut arma Romana exercitarentur, *Omne id juſtum conſente qvod armis potentior contra infirmiorem decerneret.* Et *Trajanus* poſtea Armeniis Parthiſqve bellum intulit *45* gloriæ tantum cupiditate adductus. Et ſub eo maxima erat Romani imperii magnitudo & faſtigium, *46* qvod tamen ſub eo iterum imminutum eſt, *47* deficientibus iisdem populis & in ſuam poteſtatem redeuntibus: ſic bellandi cauſas Romanos undiqve qvæſiviſſe conſtat, plerumqve verò obtendentes

42 *Dio lib. 19. & 40. Xiphilin ibid.* 43 *Tacit. in vit. Agricol.* 44 *Dio. lib. 49.* 45 *Xiphilin. in Trajan.* 46 *Lipſ. de Magnitud. Rom. lib. 1. cap. 3.* 47 *Xiphilin. in Trajan.*

pietatem in ſocios & amicos, qvos fa-
e aſciſcebant ut ex eorum injuriis belli
ſam in alias gentes haberent, unde
Cicero profitetur *48* populum Roma-
m ſociis defendendis terrarū omnium
titum fuiſſe. Qvis ergo defendere po-
t *Dionyſium*, dum dicit, *49* Romanos
llum bellum ſine juſta cauſa ſuſcepiſſe?
n tot habeamus argumenta injuſtitiæ
manorum in Bellorum ſuorum Cauſis
riptoribus rerum Romanarum *50* qvi
tanto ſtudio Romanos laudandi hæc
diderunt; innumera alia habituri, ſi
lorum antiqvorum, Carthaginenſium,
æcorum, Macedonum, aliorumqve,
i cum Romanis dimicarunt, hiſtoriæ
d nos extarent.

XII. Gravia etiam habemus teſtimo-
Sanctorum Eccleſiæ Patrum, & Theo-
gorum de Romanorum injuſtitiâ in
llis gerendis. *D. Hieronymus 51* per
ra ferrea in ſtatuâ *Nebuchadnezaris*
ignati interpretatur Romanum impe-
m, qvod ſicut ferrum omnia conterit
comminuit: & *S. Iſidorus Peluſiota 52*

Cicer. lib. 2. Offic. 49 *Dionyſ. lib. 2.* 50 *Oroſ.*
4. cap. 5. 51 *Hieronym. in Comment. ad cap. 2.*
n. 52 *Iſidor. Peluſiot. Epiſt. 218. in Bibliothec.*
r. Tom. 5.

per qvartam belluam ferreis dentibus æreiſqve cruribus armatam deſignari putat Imperium Romanum, qvod ex omnibus gentibus compactum eaſdem contereret, & ſub jugum ſuum mitteret. Et per virgam ferream in *Pſalm. 2.* deſignari Romanum Imperium *S. Cyrillus Archiepiſcopus Hieroſolymitanus* 53 exiſtimat. De Romanis ita D. *Cyprianus*, 54 *Imperium tenuerunt Aſſyrii, Medi & Perſæ; & Græcos & Romanos regnaſſe cognovimus; ita vicibus poteſtatum, Romanis qvoqve & cæteris imperandi tempus obvenit. Cæterum ſi ad originem redeas, erubeſcas: Populus de ſceleratis & nocentibus congregatus, & aſylo conſtituto facit numerum impunitas criminum, ut rex ipſe principatum habeat ad crimina, ſit* Romulus *parricida, atq; ut matrimonium faciat, rem concordiæ per diſcordias auſpicatur. Rapiunt, ferociunt, fallunt, ad copiam civitatis augendam nuptiæ ſunt illis rupta hoſpitii fœdera, & cum ſoceris bella crudelia.* De iisdem Minutius Felix Advocatus Romanus; 55 *Confluxerunt perditi, facinoroſi, inceſti, ſicarii, proditores, aſylo prima plebs* con-

53 *Cyril. de incarnat. Chriſt. catecheſ. 18. in Biblioth. patrum Tom. 4.* 54 *Cyprian. lib. de Idolor. vanitat.* 55 *In Dial. Octavius.*

gregata eſt, ipſe Romulus *primò parri-*
ium fecit; mox alienas virgines jam
onſatas, & nonnullas de matrimonio
lierculas ſine more rapuit, violavit,
ſit, & tum earum parentibus ſoceris
bellum miſcuit: jam finitimos agro
ere, civitates proximas evertere, captos
ere, damnis alienis & ſuis ſceleribus
a Romulo *cæteris regibus & ducibus*
bumis diſciplina communis. Ita qvic-
d Romani tenent, poſſident, audaciæ
da eſt; toties à Romanis impiatum eſt
ties triumphatum. Poſt eum *Arnobius*
Roma, *56. Una civitas in humani ge-*
is perniciem nata orbem ſubjugavit in-
uum: & *Arnobii* diſcipulus *Lactan-*
: 57 Romanos nullam aliam ad im-
rtalitatem viam qværere, qvam *exer-*
s ducere, aliena vaſtare, delere urbes,
ros populos aut trucidare aut ſubjicere
ituti, videlicet qvo plures homines
xerint, ſpoliaverint, occiderint, eo ſe
iliores & clariores putant: rapiunt,
unt, & injuriis inſolenter illatis hu-
æ ſocietatis fœdus irrumpunt, ut ha-
hoſtem poſſint qvem ſceleratius deleant
m laceſſerint. Et poſt hos *D. Augu-*
ſtinus,

5 Arnob. adverſ. gent. in fin. 57 *Lactant. lib.*
nar. Inſtitut. cap. 18.

ſtinus, 58 *Remotâ juſtitiâ qvid ſunt regna niſi magna latrocinia? & ipſa latrocinia qvid ſunt niſi parva regna?* Laudatqve Piratæ reſponſum, qvi *Alexandro Magno* qværenti, Cur mare infeſtum haberet, reſpondit: Eodem jure qvo tu orbem terrarum. Idemqve *D. Auguſtinus*, 59 *Inferre bella finitimis, atqve inde in cætera procedere, ac populos ſibi non moleſtos ſola regni cupiditate conterere & ſubdere, qvid aliud qvam grande Latrocinium nominandum eſt?*

XIII. Hæc ſunt Teſtimonia ſummorum virorum in Eccleſia de Romano Imperio, primis religionis Chriſtianæ temporibus, dum omnes fere gentes ſub eo imperio eſſent; nam *Cyprianus* 60 ſub Impp. *Valeriano* & *Gallieno*, *Minutius Felix Tertulliani* æqvalis 61 ſub *Severo*, *Arnobius* 62 ſub *Diocletiano*, *Cyrillus Hieroſolymit:* 63 ſub *Conſtantio* & *Theodoſio*, *Lactantius*, ſub *Conſtantino Magno*, cujus filium *Criſpum* erudiebat, *Hieronymus* 64 ſub *Theodoſio* ſub qvo & *Iſidorus Peluſiota*

58 *Auguſtin. lib. 4. de civit. Dei cap. 4.* 59 *Auguſtin. lib. 4. de civit. Dei cap. 6.* 60 *Pammel. in vit. D. Cyprian.* 61 *Hieron. de ſcriptor. Eccleſ.* 62 *Bell. de ſcriptor. Eccleſ.* 63 *Hieron. & Bell. ibid.* 64 *Vict. in vit. Hieron. & Bell. de ſcriptor. Eccleſ.*

ta, 65 *Auguſtinus* ſub *Valentiniano*
ıerunt.

XIV. Patribus Eccleſiæ accedunt
ologi poſteriores aſſerentes 66 Ro-
os cæterorum Principum Regna &
ninia per vim & tyrannidem maxima
arte occupaſſe, iidemqve docent re-
a tria ſumma mundi imperia, Aſſy-
um per *Ninum*, Medorum Perſarum
per *Cyrum*, Græcorum per *Alexan-*
a Magnum qvæſita per vim etiam &
nnidem coaluiſſe.

XV. Poſt Theologos jurisconſulti
ri juris utriusqve interpretes, dum le-
Romanas interpretantur & laudant,
anorum bella maxima ex parte in-
fuiſſe prædicant; eorum bella † vio-
lentas

Biblioth. Patr. tom. 5. P. 2. 66 *Sot. de Ju-*
r Jur. lib. 4. qv. 2. art. 2. Lud. Molin. de Juſtit.
r. tom. 1. diſp. 24. Jo. de Salas in 1. 2. de Legib.
. tract. 14. diſput. 7. ſect. 12. Card. Bellarmin. lib.
Laicis cap. 6. † *Alber. ad l. 1. n. 20. C. de ſum-*
. Jo. Andr. & Innoc. in c. qvod ſuper his de
Abb. & Card. Zabar. in c. venerabilem de elect.
ne. in repet. l. neceſſarias. §. non alias de S. C. Syl-
ſtald. de Imperator. qv. 4. n. 32. & qv. 69. n. 10.
de Roſell. tract. de Concil. §. 7, 9, 11, 12. Conr.
de. Seditioſ. cap. 6. n. 28. Mayner. ad l. qvod
n. 20. de reg. jur. Bell. in ſpec. Princ. Rubr.
veniamus. num. 13.

lentas & Tyrannicas invaſiones, Romanos ipſos ſpoliatores, raptores & prædones orbis terrarum 67 ubiqve appellant; ſcilicetRomani, qvi primo fœminas finitimorum rapuerunt, orbis deinde raptores 68 fuere; Romani imperii titulum ſolùm eſſe ex Bello 69 & armis, qvod jus gentium eſſe obtendunt, cum veriùs protervitas & injuria gentium 70 dici debeat, eodemqve vitio laboraſſe reliqva ſumma mundi Imperia, qvæ per Tyrannidem & vim 71 cœperunt, præ cæteris vero Romanorum, qvorum avaritiam & ambitionem omnes perſtringunt, unde Romam appellant 72 avaritiæ caput, avaritiæqve inhumanitatem eſſe proprium Romanorum pæne omnium malum ait *Salvianus* 73 Epiſcopus

67 Innoc. in d. c. qvod ſuper. de voto. Jo. Monach. ad c. fundamenta. n. 7. de Elect. in 6. Chaſſan. in Catal. gl. mund. p. 5. Conſider. 28. Pet. Rat. ad Cenſuet. Pictav. tit. des fiefs. *art. 2. Brun. d. c. 6. n. 28. Villalob. in antinom. Jur. Civil. & Hiſpan. in princ. num. 4.* 68 *Carol. Labrott. in edit. Baſil. in epiſt. ad Cancell. Franc.* 69 *Card. Zabarell. in c. venerabilem §. verum de elect. in 6. Arniſ. de Jur. Majeſt. lib. 1. cap. 2. n. 3.* 70 *Petr. Rat. d. Tit.* des fiefs. *art. 1.* 71 *Jo. Igne. in d. §. non. alias; n. 116. Navarr. in repetit. c. novit. de judic. Not. 3. n. 152.* 72 *Phill. Prob. ad Jo. Monach. in d. c. fundamenta. n. 7. gl. ad l. 4. §. pupillus ff. de uſu cap.* 73 *Salvian. lib 7. de Providen.*

Maſſilienſis, eorundemqve avaritiæ, ɪt Legum *Juliam* repetundarum, ſic bitionis Legem *Juliam* de ambitu, tiſſima eſſe argumenta *Jac. Cujacius* tradidit.

XVI. Ex Theologis tamen & Juris- ſultis non pauci defendunt juſtitiam manorum in acqvirendis Dominiis, rentes, eos juſtè armis ſuis uſos, eo- nqve imperium juſtum & legitimum uiſſe. Horum alii juſtitiæ imperii Ro- ni cauſam petunt à Dei voluntate, qvi am reliqvis Monarchis Aſſyriæ, Perſiæ, eciæ, ſuam poteſtatem immediatè con- iſſe à Prophetis 76 enunciatur. Qvo- n tamen ſententia intelligenda eſt de untate Dei permittente 77 tantum & nte, non præcipiente & mandante. qve enim Deus conceſſit imperium manis ſolùm ob ſanctiſſimas Leges & mias eorum virtutes, qvibus reliqvis tibus omnibus antecellebant, ut *Au- guſti-*

4 Cujac. in Paratit. ff. ad Tit. de leg. Jul. Repe- d. 75 Alber. ad l. 1. num. 20. C. de ſum. Trinit. Paci- lib. 2. de probat. c. 35. n. 55. Alber. Gentil. de arm. ɪ. lib. 2. c. 13. 76 Eſai. 45. Jerem. 27. Dan. 2. 77 Molin. de Juſt. & Jur. diſp. 24. Iſern. in præluд. lor. qv. 2. n. 30. Brun. d. c. 6. n. 29. Paul. Carrar. nterpret. Regul. Jur. Can. qv. 3. art. 9. n. 78.

guſtinus, *Hieronymus*, *Aqvinas*, aliiqve 78 opinati ſunt, ſed ut aliarum gentium tyrannidem, peccata, & ſcelera 79 coërceret; ſicut permiſit Aſſyriis, Chaldæis, & Philiſtæis, Judæam caſtigare, eodemq; modo qvo *Moſes* Iſraëlitis edixit, Deum conceſſiſſe iis Provincias Cananæorum, non ob ſuas virtutes, 80 ſed in eorum pœnam & ſupplicium. Et Dominus noſter *Cæſaribus*, ut legitimis Principibus tributa & vectigalia in Judæa 81 ſolvi mandavit, Apoſtoliqve ejus imperatoribus & Magiſtratibus Romanis obedientiam à Chriſtianis præſtari 82 juſſerunt, licet Romani nullam Judææ invadendæ cauſam legitimam habuerant, eidemqve, ſi cui alii, Provinciæ injuſtè imperabant, dum tamen Reſpublicæ & populi eos tolerabant, eorum conſtitutiones & præcepta obſervate 83 tenebantur.

XVII. Qvæ omnia tamen proceſſerunt,

78 *Auguſtin. lib. 5. de Civit. cap. 12. & 15. c. omnes 28. qv. 1. Aqvin. de regin. Princ. cap. 5. Caſtald. de Imper. qv. 69. n. 10. Marqvard. de Suſan. de cælibat. Sacerd. cap. 8. n. 10.* 79 *Navarr. in Manual. c. 20. n. 55. Vaſq. lib. 5. Controv. illuſt. c. 20. n. 32. Salas d. diſput. 7. ſect. 12.* 80 *Deut. c. 9.* 81 *Marc. 12. Luc. 20. Salas d. diſputat. 7. ſect. 7.* 82 *1. Pet. 2. ad Rom. 13.* 83 *Victor. Relect. 5. Lud. Molin. d. diſput. 24.*

t, Dei voluntate permittente tantùm, jubente, qvi ob peccata de gente in- tem Regna 84 transfert, tyrannisqve ominibus ſceleratis ut Miniſtris ſuis indictam peccatorum utitur; permiſ- em verò divinam non eſſe juſtum bel- ferendi Imperiiq; acqvirendi titulum logi & jurisconſulti 85 aſſerunt, & s videtur reprobaſſe Romanum impe- 1 86 qvod injuſtè inceperit.

XVIII. Alii juſtitiam Romani Im- i petunt à conſenſu principum & po- rum ab iis debellatorum, qvi primò vim & injuſtè coacti, ſed poſtea ex- ſe vel tacite in Romanorum domi- onem conſenſerunt, ex imperio in- 87 juſtum reddiderunt, ſicuti Matri- iium per vim & metum contractum conſenſum ſupervenientem in legi- im 88 tranſit. His vero adverſatur *Mar-*

Eccleſ.c.10. 85 *Carrar.d.art.9. num.78. Mo- .diſputat. 24. Soto d. lib.4. art. 2. qv.4. Iſern. 2. n. 30. Marqvar. de Suſann. de cælibat. ſa- c. 8.* 86 *Pet. à Monte in Monarch. Concil. Imperat. n. 3.* 87 *Alber.d. l. 1. num. 20. C.de Trinit. Iſern.in præluḋ.feud.qv.1. n.30. Caſtald. per. qv.69. n. 10. Fr. Zoannett. de Rom. Imper. Pacian. d. lib. 2. c. 35. n.55. Molin. d. diſput. alas. d.diſput.7. ſect.12.* 88 *C. ad id de ſponſal. de raptor.*

non miſſorum defuiſſet, *42* pro ingenti cupiditate potiundæ Inſulæ qva tenebatur. Ita *Galgacus* Dux noſtratum qveritur de Romanis *43*, *Raptores orbis terrarum poſtqvam cuncta vaſtantibus defecere terræ, & mare ſcrutantur; ſi locuples eſt hoſtis, avari; ſi pauper, ambitioſi; qvos non oriens, non occidens ſatiaverit, ſoli omnium opes atqve inopiam pari affectu concupiſcunt, auferre, trucidare, rapere falſis nominibus imperium; atqve ubi ſolitudinem faciunt pacem appellant.* In Pannonios bellum motum ab *Auguſto* eâ de causâ *44* ut arma Romana exercitarentur, *Omne id juſtum cenſente qvod armis potentior contra infirmiorem decerneret.* Et *Trajanus* poſtea Armeniis Parthiſqve bellum intulit *45* gloriæ tantum cupiditate adductus. Et ſub eo maxima erat Romani imperii magnitudo & faſtigium, *46* qvod tamen ſub eo iterum imminutum eſt, *47* deficientibus iisdem populis & in ſuam poteſtatem redeuntibus: ſic bellandi cauſas Romanos undiqve qvæſiviſſe conſtat, plerumqve verò obtendentes

42 *Dio lib. 19. & 40. Xiphilin ibid.* 43 *Tacit. in vit. Agricol.* 44 *Dio. lib. 49.* 45 *Xiphilin. in Trajan.* 46 *Lipſ. de Magnitud. Rom. lib. 1. cap. 3.* 47 *Xiphilin. in Trajan.*

pietatem in ſocios & amicos, qvos fa-
aſciſcebant ut ex eorum injuriis belli
ſam in alias gentes haberent, unde
Cicero profitetur *48* populum Roma-
n ſociis defendendis terrarū omnium
itum fuiſſe. Qvis ergo defendere po-
Dionyſium, dum dicit, *49* Romanos
lum bellum ſine juſta cauſa ſuſcepiſſe?
n tot habeamus argumenta injuſtitiæ
nanorum in Bellorum ſuorum Cauſis
riptoribus rerum Romanarum *50* qvi
tanto ſtudio Romanos laudandi hæc
diderunt; innumera alia habituri, ſi
lorum antiqvorum, Carthaginenſium,
æcorum, Macedonum, aliorumqve,
cum Romanis dimicarunt, hiſtoriæ
id nos extarent.

XII. Gravia etiam habemus teſtimo-
Sanctorum Eccleſiæ Patrum, & Theo-
orum de Romanorum injuſtitiâ in
lis gerendis. *D. Hieronymus 51* per
ra ferrea in ſtatuâ *Nebuchadnezaris*
ignari interpretatur Romanum impe-
m, qvod ſicut ferrum omnia conterit
comminuit: & *S. Iſidorus Peluſiota 52*
A 6 per

Cicer. lib. 2. Offic. 49 *Dionyſ. lib. 2.* 50 *Oroſ.*
4. cap. 5. 51 *Hieronym. in Comment. ad cap. 2.*
n. 52 *Iſidor. Peluſiot. Epiſt. 218. in Bibliothec.*
r. Tom. 5.

per qvartam belluam ferreis dentibus æreiſqve cruribus armatam deſignari putat Imperium Romanum, qvod ex omnibus gentibus compactum eaſdem contereret, & ſub jugum ſuum mitteret. Et per virgam ferream in *Pſalm.* 2. deſignari Romanum Imperium *S. Cyrillus Archiepiſcopus Hieroſolymitanus* 53 exiſtimat. De Romanis ita D. *Cyprianus*, 54 *Imperium tenuerunt Aſſyrii, Medi & Perſæ; & Græcos & Romanos regnaſſe cognovimus; ita vicibus poteſtatum, Romanis qvoqve & cæteris imperandi tempus obvenit. Cæterum ſi ad originem redeas, erubeſcas: Populus de ſceleratis & nocentibus congregatus, & aſylo conſtituto facit numerum impunitas criminum, ut rex ipſe principatum habeat ad crimina, ſit* Romulus *parricida, atq; ut matrimonium faciat, rem concordiæ per diſcordias auſpicatur. Rapiunt, ferociunt, fallunt, ad copiam civitatis augendam nuptiæ ſunt illis rupta hoſpitii fœdera, & cum ſoceris bella crudelia.* De iisdem Minutius Felix Advocatus Romanus; 55 *Confluxerunt perditi, facinoroſi, inceſti, ſicarii, proditores, aſylo prima plebs con-*

53 *Cyril. de incarnat. Chriſt. catecheſ.* 18. *in Biblioth. patrum Tom.* 4. 54 *Cyprian. lib. de Idolor. vanitat.* 55 *In Dial. Octavius.*

regata eſt, ipſe Romulus *primò parri-umfecit, mox alienas virgines jam ꝯnſatas, & nonnullas de matrimonio ꝯerculas ſine more rapuit, violavit, ꝯit, & cum earum parentibus ſoceris bellum miſcuit: jam finitimos agro ꝯre, civitates proximas evertere, captos ꝯre, damnis alienis & ſuis ſceleribus* Romulo *cæteris regibus & ducibus bumis diſciplina communis. Ita quic-d Romani tenent, poſſident, audaciæ da eſt; toties à Romanis impiatum eſt ties triumphatum.* Poſt eum *Arnobius* Roma, 56. *Una civitas in humani ge-is perniciem nata orbem ſubjugavit in-uum*: & *Arnobii* diſcipulus *Lactan-*: 57 Romanos nullam aliam ad im-rtalitatem viam qværere, qvam *exer-is ducere, aliena vaſtare, delere urbes, ros populos aut trucidare aut ſubjicere ituti, videlicet quo plures homines xerint, ſpoliaverint, occiderint, eo ſe iliores & clariores putant: rapiunt, iunt, & injuriis inſolenter illatis hu-næ ſocietatis fœdus irrumpunt, ut ha-e hoſtem poſſint quem ſceleratius deleant m laceſſerint.* Et poſt hos *D. Augu-ſtinus,*

6 *Arnob. adverſ. gent. in fin.* 57 *Lactant. lib. inar. Inſtitut. cap. 18.*

ſtinus, 58 *Remotâ juſtitiâ qὖid ſunt regna, niſi magna latrocinia? & ipſa latrocinia qὖid ſunt niſi parὖa regna?* Laudatqve Piratæ reſponſum, qvi *Alexandro Magno* qværenti, Cur mare infeſtum haberet, reſpondit: Eodem jure qvo tu orbem terrarum. Idemqve *D. Auguſtinus*, 59 *Inferre bella finitimis, atqὖe inde in cætera procedere, ac populos ſibi non moleſtos ſola regni cupiditate conterere & ſubdere, qὖid aliud qὖam grande Latrocinium nominandum eſt?*

XIII. Hæc ſunt Teſtimonia ſummorum virorum in Eccleſia de Romano Imperio, primis religionis Chriſtianæ temporibus, dum omnes fere gentes ſub eo imperio eſſent: nam *Cyprianus* 60 ſub Impp. *Valeriano* & *Gallieno*, *Minutius Felix Tertulliani* æqvalis 61 ſub *Seὖero*, *Arnobius* 62 ſub *Diocletiano*, *Cyrillus Hieroſolymit:* 63 ſub *Conſtantio* & *Theodoſio*, *Lactantius*, ſub *Conſtantino Magno*, cujus filium *Criſpum* erudiebat, *Hieronymus* 64 ſub *Theodoſio* ſub qvo & *Iſidorus Peluſiota*

58 *Auguſtin. lib. 4. de civit. Dei cap. 4.* 59 *Auguſtin. lib. 4. de civit. Dei cap. 6.* 60 *Pammel. in vit. D. Cyprian.* 61 *Hieron. de ſcriptor. Eccleſ.* 62 *Bell. de ſcriptor. Eccleſ.* 63 *Hieron. & Bell. ibid,* 64 *Vict. in vit. Hieron. & Bell. de ſcriptor. Eccleſ.*

ta, *65 Auguſtinus* ſub *Valentiniano*
ierunt.

XIV. Patribus Eccleſiæ accedunt
ologi poſteriores aſſerentes *66* Ro-
os cæterorum Principum Regna &
ninia per vim & tyrannidem maxima
arte occupaſſe, iidemqve docent re-
a tria ſumma mundi imperia, Aſſy-
um per *Ninum*, Medorum Perſarum
per *Cyrum*, Græcorum per *Alexan-
n Magnum* qvæſita per vim etiam &
nnidem coaluiſſe.

XV. Poſt Theologos jurisconſulti
ri juris utriusqve interpretes, dum le-
Romanas interpretantur & laudant,
nanorum bella maxima ex parte in-
a fuiſſe prædicant; eorum bella † vio-
lentas

*Biblioth. Patr. tom. 5. P. 2. 66 Sot. de Ju-
& Jur. lib. 4. qv. 2. art. 2. Lud. Molin. de Juſtit.
ur. tom. 1. diſp. 24. Jo. de Salas in 1. 2. de Legib.
5. tract. 14. diſput. 7. ſect. 12. Card. Bellarmin. lib.
Laicis cap. 6. † Alber. ad l. 1. n. 20. C. de ſum-
it. Jo. Andr. & Innoc. in c. qvod ſuper his de
Abb. & Card. Zabar. in c. venerabilem de elect.
gne. in repet. l. neceſſarias. §. non alias de S.C. Syl-
aſtald. de Imperator. qv. 4. n. 32. & qv. 69. n. 10.
. de Roſell. tract. de Concil. §. 7, 9, 11, 12. Conr.
. de. Seditioſ. cap. 6. n. 28. Mayner. ad l. qvod
. n. 20. de reg. jur. Bell. in ſpec. Princ. Rubr,
. veniamus. num. 13.*

lentas & Tyrannicas invaſiones, Romanos ipſos ſpoliatores, raptores & prædones orbis terrarum *67* ubiqve appellant; ſcilicet Romani, qvi primo fœminas finitimorum rapuerunt, orbis deinde raptores *68* fuere; Romani imperii titulum ſolùm eſſe ex Bello *69* & armis, qvod jus gentium eſſe obtendunt, cum veriùs protervitas & injuria gentium *70* dici debeat, eodemqve vitio laboraſſe reliqva ſumma mundi Imperia, qvæ per Tyrannidem & vim *71* cœperunt, præ cæteris vero Romanorum, qvorum avaritiam & ambitionem omnes perſtringunt, unde Romam appellant *72* avaritiæ caput, avaritiæqve inhumanitatem eſſe proprium Romanorum pæne omnium malum ait *Salvianus 73* Epiſcopus

67 *Innoc. in d. c. qvod ſuper. de voto. Jo. Monach. ad c. fundamenta. n. 7. de Elect. in 6. Chaſſan. in Catal. gl. mund. p. 5. Conſider. 28. Pet. Rat. ad Cenſuet. Pictav. tit.* des fiefs. *art. 2. Brun. d. c. 6. n. 28. Villalob. in antinom. Jur. Civil. & Hiſpan. in princ. num. 4.* 68 *Carol. Labrott. in edit. Baſil. in epiſt. ad Cancell. Franc.* 69 *Card. Zabarell. in c. venerabilem §. verum de elect. in 6. Arniſ. de Jur. Majeſt. lib. 1. cap. 2. n. 3.* 70 *Petr. Rat. d. Tit.* des fiefs. *art. 1.* 71 *Jo. Igne. in d. §. non. alias; n. 116. Navarr. in repetit. c. novit. de judic. Not. 3. n. 152.* 72 *Phill. Prob. ad Jo. Monach. in d. c. fundamenta. n. 7. gl. ad l. 4. §. pupillus ff. de uſu cap.* 73 *Salvian. lib 7. de Providen.*

Maſſilienſis, eorundemqve avaritiæ, t Legum *Juliam* repetundarum, ſic bitionis Legem *Juliam* de ambitu, iſſima eſſe argumenta *Jac. Cujacius* tradidit.

{VI. Ex Theologis tamen & Juris- ſultis non pauci defendunt juſtitiam manorum in acqvirendis Dominiis, rentes, eos juſtè armis ſuis uſos, eo- nqve imperium juſtum & legitimum uiſſe. Horum alii juſtitiæ imperii Ro- ni cauſam petunt à Dei voluntate, qvi am reliqvis Monarchis Aſſyriæ, Perſiæ, eciæ, ſuam poteſtatem immediatè con- iſſe à Prophetis *76* enunciatur. Qvo- n tamen ſententia intelligenda eſt de untate Dei permittente *77* tantum & nte, non præcipiente & mandante. qve enim Deus conceſſit imperium manis ſolùm ob ſanctiſſimas Leges & mias eorum virtutes, qvibus reliqvis tibus omnibus antecellebant, ut *Au- guſti-*

4 Cujac. in Paratit. ff. ad Tit. de leg. Jul. Repe- d. 75 Alber. ad l. 1. num. 20. C. de ſum. Trinit. Paci- ib. 2. de probat. c. 35. n. 55. Alber. Gentil. de arm. n. lib. 2. c. 13. 76 Eſai. 45. Jerem. 27. Dan. 2. 77 Molin. de Juſt. & Jur. diſp. 24. Iſern. in prælud. lor. qv. 2. n. 30. Brun. d. c. 6. n. 29. Paul. Carrar. nterpret. Regul. Jur. Can. qv. 3. art. 9. n. 78.

, Dei voluntate permittente tantùm,
jubente, qvi ob peccata de gente in-
em Regna *84* transfert, tyrannisqve
ominibus ſceleratis ut Miniſtris ſuis
indictam peccatorum utitur; permiſ-
em verò divinam non eſſe juſtum bel-
ferendi Imperiiq; acqvirendi titulum
logi & jurisconſulti *85* aſſerunt, &
s videtur reprobaſſe Romanum impe-
i *86* qvod injuſtè inceperit.

XVIII. Alii juſtitiam Romani Im-
i petunt à conſenſu principum & po-
orum ab iis debellatorum, qvi primò
vim & injuſtè coacti, ſed poſtea ex-
ſe vel tacite in Romanorum domi-
onem conſenſerunt, ex imperio in-
87 juſtum reddiderunt, ſicuti Matri-
ium per vim & metum contractum
conſenſum ſupervenientem in legi-
am *88* tranſit. His vero adverſatur
Mar-

Eccleſ.c.10. 85 *Carrar.d.art.9. num.78. Mo-
.diſputat. 24. Soto d. lib.4. art. 2. qv.4. Iſern.
2. n. 30. Marqvar. de Suſann. de cœlibat. ſa-
c. 8.* 86 *Pet. à Monte in Monarch. Concil.
Imperat. n. 3.* 87 *Alber.d. l. 1. num. 20. C.de
Trinit. Iſern.in prælud.feud.qv.1. n.30. Caſtald.
per. qv.69. n. 10. Fr. Zoannett. de Rom. Imper.
. Pacian. d. lib. 2. c.35. n.55. Molin. d. diſput.
alas. d.diſput.7. ſect.12.* 88 *C. ad id de ſponſal.
. de raptor.*

Martinus Navarrus 89, qvia non conſtat omnes conſenſiſſe, dum pauci conſenſerint; neqve conſtat de conſenſu Principum, de qvorum jure præſertim agitur: talisqve conſenſus durante metus cauſa pro coacto habendus eſt, & non obligat ex edicto *90* Prætoris, cujus edicti verba Spiritum Sanctum in os Prætoris immiſiſſe *Baldus 91* exiſtimavit.

XIX. Alii juſtitiam Romani imperii tuentur ex præſcriptione & diuturnitate temporis, cum multi Principes populiqve à Romanis per vim ſubjugati, per varia ſæcula ſub eorum imperio manentes, eorum dominationi videntur *92* acqvieviſſe, vitiumqve violentiæ ex diuturnitate temporis purgatum videatur. Qvibus repugnat communis Jurisconſultorum ſententia, qvi titulum & bonam fidem in omni præſcriptione *93* reqvirunt, cum Leges Ro-

89 Navarr. ad d. c. novit. de judic. not. 3. num. 160. 90 l. 1. ff. qvod. Met. Cauſ. Covarr. ad c. peccatum. p. 2. §. 9. num. 9. de Reg. Jur. num. 6. 91 Bald. in Rubr. de Controv. inveſtitur. in uſib. Feud. num. 8. 92 Alber. d. l. 1. num. 20. C. de ſum. Trinit. Pacian. d. c. 35. num. 55. 93 Villalob. in antinom. Jur. Civil. & Hiſpan. in Princ. num. 4. Conimbric. de jur. ſucceden. in Regn. Luſitan. in append. Corollar. 6.

anæ & omnia jura *94* doceant, Res injuſtè acqviſitas per nullum tempo-ırſum poſſe juſtè retineri, nullumqve ıus ſucceſſoribus prodeſſe poſſit, qvi tio & culpa ſuccedunt, & inſiſtentes ſſioni injuſtæ vim continuò *95* exer-dicantur, vitiumqve violentiæ & ra-nullo tempore purgari poſſit, ſed in ɛr vim poſſeſſa origo *96* ſemper ſpe-da ſit, & præſcribere volentibus mala in æternum *97* obſtet.

XX. Qvocirca gentes à Romanis ſtè debellatæ poſſunt poſt qvæcunqve la, etiam poſt mille annos, ſe in liber-m *98* reſtituere, dominiumqve earum n æternum revocabile, ſicut in ſervo tivo *99* qvi ſui furtum facit; & qvæ o amiſerunt, poſſunt iterum bello re-ɪrare, in iis præſertim Provinciis, qvas Ro-

L. Authoritatem 3. C. unde vi. l. ſi qva loca. C. nd. & ſaltib. lib. 11. c. ſi diligenti & c. fin. de præ-ſ. c. poſſeſſor. de Reg. Jur. in 6. 95 Ant. de Roſell. ncil. §. 12. 96 L. clam. 6. de acqv. poſſeſſ. Innoc. c. qvod ſuper. de vot. Dd. ad c. olim. de reſt. ſpo-ſern. in d. qv. 2. num. 30. 97 Pet. Rat. ad d. Tit. des *. art. 1. 98 Caſtald. de imper. qv. 53. Navar. d. 3. num. 116. Ant. de Roſell. de Concil. §. 9. & 12. v. lib. 2. Controverſ. illuſtr. cap. 82. num. 19. 99 ſ. de ſerv. fugitiv.*

Romani non titulo oneroſo, ſed per vim *100* acqviſiverunt, & dum ſe in libertatem aſſerunt, non obedientiam à Romanis poſtulatam abjeciſſe, ſed libertatem propriam *101* recuperaſſe videntur; ideoqve hallucinati ſunt qvi tradunt, imperatores Germanicos Provincias à Romanorum Imperio olim avulſos poſſe jure ſibi reſtitui *102* petere.

XXI. Ita dum de Romanorum Juſtitia in Armis ſuis fluctuamus, qværenda eſt in eorum Legibus: adeo enim celebratur eorum Juſtitia, ut plures Provincias per Juſtitiæ famam qvàm per Arma acqviſiviſſe *103* dicantur. Juſtitiæ verò Romanorum in Armis ſuis æqvè difficile eſt invenire Patronum, ac in Legibus Adverſarium. Et ſic redivimus ad Romanas Leges, de qvibus in ſeqventi Capite tractare incipiemus.

CA-

100 *Lud. Viv. ad Auguſtin. de Civitat. Dei. lib. 1. cap. 25. Navarr. d. Notab. 3. num. 159. Grot. lib. 2. de Jur. Bell. cap. 22. num. 13. Arniſe. lib. 1. de Jur. Majeſt. cap. 2. num. 3.* 101 *Brun. de ſeditioſ. cap. 6.* 102 *Æn. Syl. de Author. Rom. Imper. cap. 1. Minther. in parthen. Litigioſ. lib. 1. c. 16. num 33. Gentil. lib. 1. de Jur. Bell. cap. 23.* 103 *Val. Max. lib. 6. cap. 5. du vair. ée Traicter. à L'ouveitur. de la S. Remy.*

CAPUT II.

De Juſtitia & Encomiis Legum Romanarum.

Omanorum armis orbis terrarum
per vim & coactus, Legibus vero
tè ceſſit. Reges enim populiqve à
anis ſubacti non diu eorum poten-
aruerunt: ſed fortitudine & armis
ſe liberarunt, qvam primum in liber-
n ſe aſſerere potuerunt. Iidem tamen
ſſo Romanorum jugo Leges Roma-
bſervarunt, eorundemqve tyranni-
in armis execrati, Juſtitiam tamen
gibus etiamnum amplectuntur, ſicut
erisqve Orbis Chriſtiani Dominiis
eps conſtabit.

Deus enim, pro ſingulari providen-
a in genus humanum, erexit & exci-
gentem Romanam in Imperii faſti-
; ut per eam daret Leges orbi terra-
am pias juſtas & ſalutares, qvales nec
lo Rege Populove datæ unqvam fue-
nec in poſterum dari poterunt: cum
ferè omnes conſentiant *1* Monar-
chiam

1 Sleidan. de ſum. Imper. lib. 1. in fin. & lib. 3. Charion. lib. 1. Chron. in princ. Caſtald. de qv. 72. Luc. de penn. ad l. Conductorem. C. ductor lib. 11.

chiam Romanam eſſe ultimam, neqve aliam futuram Monarchiam usqve ad ſecundum Domini noſtri adventum, qvæ Leges orbi terrarum præſcribere poterit. De Romano imperio *D. Hieronymus*, 2 *Ut in principio nihil eo fortius, ita in fine nihil erit imbecillius*. de qvo & ipſe teſtatur, 3 dum enarrat incurſiones gentium barbararum in provincias Romanorum ſub *Theodoſio* & *Honorio*: & jam reſtant ejus imperii reliqviæ & umbra ſola in Germania; qvas tamen usqve ad finem Mundi duraturas iidem ſentiunt. Et licet nihil aliud de magno illo Imperio ſupereſſet, habemus tamen eorum Leges; qvas omnes deinceps nationes cum admiratione receperunt.

III. *Per populum Romanum placuit Deo terrarum Orbem debellare, ut in unam Societatem Reipublicæ Legumqve perductum longe lateqve pacaret*, ait *D. Auguſtinus*. 4 De iisdem *Zonaras* 5 *Deum elegiſſe Romanos, ut per eos Juſtitia ſua orbi terrarum luceret & ſplenderet*. Idemqve *D. Auguſtinus* 6 & reliqvi eum ſecuti, dum tra-

2 *Hieron. in Comm. ad c.2. Dan.* 3 *Hieron. epiſt. 11. de Monogam. Tom. 1;* 4 *Lib. 18. De Civit. Dei. cap. 22.* 5 *Zonar. ad Canon. & Conſtit. Apoſtol. lib. 7. c.27.* 6 *Auguſtin. lib. 5. de Civit. Dei. c. 12. &*

dunt Imperii gloriam Romanis à Deo
ceſſam eſſe propter eorum virtutes &
a opera, præcipuam dicunt fuiſſe,
ſam Leges eorum juſtiſſimas & ſan-
ſimas, qvas orbi terrarum condide-
t, *Leges enim Romanorum divinitùs
ora Principum emanarunt*, ait *7 Au-
inus* relatus à Gratiano, Legesqve ſa-
ciſſimas appellant Impp. *Valentinia-
8* & *Martianus*, & *Athaulphus* Gotho-
i *9* Rex edicit ſe Jus dicturum ſecun-
a religioſas Leges, qvas Romani Prin-
s ſanciverunt.

V. Inter omnia vero Romanæ Civi-
s Imperiiqve Elogia illud eſt ſplendi-
imum, qvod Roma fons & parens Le-
appelletur; nam vi ferroqve regna &
vincias debellare à robore corporis
gis qvam à ratione & judicio proma-
; idemqve cæteris Mundi gentibus &
eriis cum Romanis commune fuit;
s autem condere orbi terrarum pro-
Romanis à Deo conceſſum eſt.

B *Tu-*

*Aqvin. lib.2. de regim. Princ. cap. 5. Alvar. Pe-
lib. 1. de planct. Eccleſ. cap. 42. Card. Bellarm.
. de Laicis. cap.6. Alciat. ad c. novit. de judic.
7 C. qvo jur. diſt. 8. c. nemo 16. qu. 3. Franc. Are-
ad c. licet. n. 17. de teſtib.* 8 *L. 9. C. de Legib
oldaſt. in Conſtit. Imp. Tom. 3.*

Tu regere imperio populos Romane memento;
Hæ tibi erunt artes Paciqve imponere nomen.

ut ex Virgilio recitat D. 10. *Auguſtinus.* Et in Legibus ferendis Jureqve dicundo omnes deinceps gentes ſummo ſibi honori duxerunt ad Romanos proximè accedere, eosqve imitari: ita enim *Roma Legum patria* ab 11. Imp. *Juſtiniano*,

Armorum, legumqve parens: qvæ fundit in omnes
Imperium, primiqve dedit cunabula Juris.

à *Claudiano*; 12 & in Capitularibus Imp. Ludovici, *Lex Romanorum, Legum omnium Mater* 13 *nuncupatur.* Romani qvidem præ reliqvis omnibus Populis in ferendis Legibus 14 celebrantur: & de Legibus Romanis qvoties loqvuntur Juris-conſulti Itali, Galli, Germani, Hiſpani, eas ſummis laudibus prædicant, & ſuarum gentium legibus longè anteponunt. Cum enim omnes populi ſuis legibus delectentur,

10 *Auguſtin. lib. 5. de Civit. Dei, cap. 12.* 11 *Juſtin. Novell. 9. in princ.* 12 *Claudian. de Laudib. Stilic. lib. 3.* 13 *Addit. ad Capitul. Lud. Imp. cap. 4. in Cod. Leg. antiqv.* 14 *Coraſ. de Jur. Civil. in art. redig. p. 1. cap. 16. in princ.*

ſuasqve leges potiores aliorum gen-
legibus exiſtiment, docet *15 Philo*,
in Romanorum Legibus ſingulare
qvòd omnes ferè populi ad eas recur-
, & ex iis legum ſuarum normam pe-
.

. Romanæ Leges, ut *Ratio Naturalis*,
ibus imperant.Baldus 16 & *Jaſon 17.Ad*
m Romanam tanqvam ad communem
us Europæ propemodum ἀνομίαν *omnes*
fugiunt, Eguinarius *18* Baro: *Libros no-*
s Juſtinianæos, *velut ſalvas ex magno*
fragio tabulas, religioſiſſimè ſemper
mus, qvando nihil hodiè melius habemus,
cujus exemplar noſtras Reſpublicas in-
iamus & gubernemus, Ant. *19* Con-
. *Inter Leges omnium gentium nulla*
eritur magis juſta & rationi conſenta-
, qvam lex qvæ eſt in libris Juris Romani,
20 Charondas. *Leges Romanorum ſu-*
ant leges omnium gentium, qvæ conti-
t omnia præcepta de officiis civilibus &
liciis: in qvibus nihil, qvod ad ſtatum
itiæ cujuscunqve pertinet, deſiderari
B 2 *poſ-*

15 Philo. lib. 2. de vit. Moyſis. *16 Bald. ad L.ne-*
.C.de ſent.& interloc.Om. Jud. *17 Jaſon.ad L.it-*
1. n. 10. C. de Collat. *18 Baro: lib. 1. de Jur: bene-*
Tit. 2.& ad L. ſi reus. C. de Pact. *19 Cont. Lect.*
r. cap. 9. *20 Charond. reſponſ. du droict. Franc.*
3. reſp. 81.

poſſit, Gul. 21. Terrienus. *Per leges ſuas Romani facti ſunt Domini non Galliæ tantùm, ſed & orbis terrarum, qvæ per mille qvingentos annos obſervatæ fuerunt cum eâ veneratione, ut horridum videatur eas violare, & licet multæ gentes excuſſerunt jugum Romanæ ſervitutis, leges tamen eorum ita juſtas & ſanctas exiſtimant, ut eas adhuc obſervent.* Lud. 22 Servinus. *Jus Civile Romanorum naturali & Civili æqvitate ante omnes Leges pollet, & ad illud omnes ubiqve recurrunt*, Alex. 23 Turaminius. *Inter omnes legum formulas primùm occurrit Jus Civile Romanorum, qvod politicis moribus & æqvitati naturali maximè congruit, qvod longo continuoqve uſu jam probatum eſt*, Franc. 24 Balduinus. *Nunqvam magis floruit Jurisprudentiæ ſtudium, qvam apud Romanos, unde ad alias gentes & provincias magno omnium mortalium conſenſu & applauſu dimanavit*, Viglius 25 Zuithemus. *Jus Romanum licet primò Romanis eorumq; ſubditis ſcriptum fuerit, tamen ob ipſius excellentiam æqvi*

21 *Torrien. du droict. Civil de Normand. lib. 1. cap. 3.* 22 *Servin. playdoy. in Cauſ. teſtam. Com. de Lanal.* 23 *Turamin. ad Tit. de Legib. cap. 5.* 24. *Balduin. in Comment. ad Inſtitut. in proleg.* 25 *Vigl. ad Inſtit. Theoph. in præfat. ad Carol. 5. Imp.*

tatem & utilitatem, aliæ nationes il-
amplexæ ſunt; unde Commune Jus &
erſale meritò dicitur, Jodahus 26
ihouderius. *Ita juſtum & æqvum vi-*
eſt omnibus Jus Romanum, ut qvi Ro-
is legibus non tenentur, illud tamen
ôam æqvitati naturali maximè con-
neum libenter ſeqvantur, & ſuas le-
per has interpretentur, Petrus 27
ius. *Jus Romanum eſt ſupremum &*
ientiſſimum plenum humanitatis æ-
itisqve, tot jam annis unanimi con-
i receptum, Dionyſ. 28 Gothofredus.
civile Romanum legum ſanctitate &
plinâ exterarum gentium omnium le-
s & Inſtitutis præponderat, omniaq;
ilorum Jura & Mores in ſe comprehen-
Erneſt. 29 Cothmannus. *Infinita ſunt*
ismodi Elogia legum Romanarum a-
omnes Juriſconſultos orbis Chriſtiani.
'I. Hinc Jus Romanorum Rationem
ptam appellant *Chriſtophorus 30 Thu-*
s Senatûs Pariſienſis Præſes, aliiqve
isconſulti Gallici. Idemqve Jus per

 ex-

6 *Damboud. in prax. rer. Civil. cap.* 12. 27 *Petr.*
. ad c. 28. *de Reg. Jur. in* 6. 28 *Dionyſ. Gotho-*
. in prax. rer. Civil. l. 2. *Tit.* 1. 29 *Erneſt. Coth-*
in. reſp. 40. *n.* 52. 30 *In Conſvetud. Melodum.*
des Succeßions. Gvid. Coqvill. in q. ad Conſvet.
nc. c. 1. *&* 2. *Petr. de Lomm. l.* 1. *de jur. reg. c.* 16.

excellentiam appellatur Jus 31 ſcriptum; additqve *Carolus Molinæus* 32 *Jus Romanum tam æqvum eſſe & rationi conſentaneum, ut omnium ferè Chriſtianarum gentium uſu & approbatione commune ſit effectum*, ipſiqve adeo Reges Hiſpani, etſi ſe ab Imperio Romano omninò liberos profiteantur, in legibus tamen ſuis appellant leges Romanas, 33 *Jus commune*, ad qvas leges ſuas accommodandas eſſe præcipiunt. Omnesqve Juris interpretes appellant JusRomanum, Jus Commune, & qvotiescunqve de Jure Communi loqvuntur 34, intelliguntur de Romano; *& univerſo mundo eſſe commune aſſerit* Auguſtin. 35 Berojus. Ad qvod etiam recurrunt Judæi 36 deficiente lege Moſaicâ. Et Tur-

31 *Terrien. du droict. Civil. de Normand. l. 1. c. 3. Damhoud. r. in prax. rer. Civil. c. 12. n. 3. Zaſ. ad L. Jus Civile. n. 2. ff. de Jur. & Jur. Matth. Stephan. de offic. Jud. lib. 1. c. 1. n. 2. Jo. Pappon. au ſecond. Notaire. Tit. des Juges.* 32 Molinæ. ad Conſvet. Pariſ. *Tit. des fiefs. n. 110.* 33 *In Legib. Madrit. ann. 1502. Burg. de Par. in relect. l. 1. Taur. n. 587.* 34 *Luc. de Penn. ad l. conductores C. de conduct. lib. 11. Zaſ. ad L. jus Civile. n. 3. ff. de Juſt. & Jur. Decian. Tract. Crimin. lib. 2. cap. 23. n. 4. Terrien. d. c. 3. Card. Tuſch. concluſ. 582. v. jus Civile. n. 582. Steph. de off. Jud. lib. 1. cap. 1.* 35 *Beroi. ad c. in præſentia n. 28. de teſtib.* 36 *Ant. de Butr. ad c. 1. de ſponſal. n. 1. Cujac. lib. 9. obſer. 17. Mat. Steph. diſp. 1. vol. 1.*

as etiam habere Codicem *Juſtiniani*, e uti in cauſis decidendis teſtatur *37 Leunclavius*. Pluresqve Jurisconſulti antur, Jus Romanorum ita eſſe apud es receptum, ut jam habendum ſit jure naturali & gentium, jusqve Roſum comprehenſum in libris *Juſtinia-* on eſſe jus Civitatis Romanæ ſolum; naturæ & gentium *38* qvod conſtet ex ceptis naturalibus gentium & Civili-, & qvod per plerasqve gentes huma- receptam ſit, eâqve ratione ruſticos uſari ex ignorantia Juris ſtatutarii, non is communis Romani, cum id in ple- ; ſit jus naturale & gentium, tradit *39 rtia Oddus*. Et Principes populosqve eros non recognoſcentes Romanum perium, in Caſibus non deciſis, per le- & Conſvetudines ſuas legibus Roma- obligari, qvatenus ſunt fundatæ in ra- ne naturali aſſerit *40. Ludolph. Schrade-*. Ex qva ratione cum in foro Regni Va- tiæ ex moribus ejus Regni permiſſum

 tan-

37. Jo. Leuncl. in paratit. jur. antiq. in proleg. Paul. riſtin. deciſ. 383. vol. 1. Seph. d. diſput. 1. Carol. Fa- t. in edit. Baſil. in epiſt. ad Cancell. Franc. 38 *Do- l. lib. 1. Comment. Jur. cap. 16. Gentil. lib. 1. de r. Bell. cap. 3. Mat. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 2. c. 7. 352.* 39 *Odd. de reſtit. in integr. p. 1. qv. 10. n. 70. Schrader, conſ. 3. n. 217.*

tantùm ſit Advocatis allegare conſvetudines ejus Regni, iisqve deficientibus jus naturale ex ea permiſſione leges Pandectarum, Conſtitutiones Imperatorum, & Jus Canonicum allegantur, ut teſtantur *41 J. C.* Hiſpani, monetqve Donellus *42* eas gentes, qvæ jus Romanum non admittunt, ut videant, an eo teneantur: cum omnes jure naturæ & gentium obligentur. Hæc de legibus Romanorum in genere dicta ſint.

VII. Jam propius accedendum erit ad inſtitutam tractationem de Jure Civili Romanorum, & neceſſe mihi viſum eſt explicare primò: qvomodo Jus civile Romanorum cœperit, & qvale fuerit usqve ad *Juſtinianum* Imperatorem? Deinceps de libris Juris Romani compoſitis à *Juſtiniano*. Poſteaqve qvomodo jus *Juſtinianæum* per Juriſconſultos gentium Chriſtianarum illuſtratum fuerit. In ſeqventi itaqve capite agendum erit de jure Civili Romanorum ante *Juſtinianum*.

Ca-

41 *Bellug. in ſpec. Princip. Rubr. 11. §. his igitur n.3.Morl. in Empor. qvæſt. foren. l. 1. Tit. de Legib. qv. 16. n. 13.* 42 *Donell. d. lib. 1.cap.16.*

CAPUT III.

De Jure Cibili Romanorum *ante* Juſtinianum *Imp.*

ROmani ſub Romuli & Regum do-
minatione erant per ducentos
vadraginta qvinqve annos ab Urbe con-
ita, & gubernabantur à Regibus primò
ianu regia ad eorum arbitrium : aliqvas
tiam leges tulerunt reges, qve collectæ
er *Sex. Papirium* jus Civile *Papirianum*
ictæ ſunt, *1* qvæ tamen paucæ fuerunt, &
im regibus exactis abrogatæ vim Legum
niſerunt, & nulla earum in libris Juris
omani ſupereſt. Hinc ſtatim poſt reges
actos orta eſt contentio inter Patritios
Plebem, an in nova Republicâ conſul-
us eſſet ſub Magiſtratuum vel Legũ im-
rio vivere? Patritii poteſtatem Magi-
atuum potiorem duxerunt, ita enim
eruntur apud *Libium*, *2 Regem aut Ma-
ſtratum hominem eſſe, à qbo impetres ubi
, ubi injuria opus ſit, eſſe gratiæ locum,
beneficio & iraſci & ignoſcere poſſe, in-
amicum & inimicum diſcrimen noſſe:
ges rem ſurdam & inexorabilem eſſe, ſa-*

 lu-

*1 L. 2. ff. de orig. Jur. in princ. Camill. Borell. de
hol. Reg. præſtan. cap. 31. n. 13.* 2 *Liv. lib. 1.*

lubriorem meliorem inopi qvam potenti, nihil laxamenti nec veniæ habere ſi modicum exceſſeris, periculoſum eſſe ſola innocentia vivere. Et licet inter Juriſconſultos hujus ſeculi aliqvi *3* exiſtiment, optabilius eſſe regi à juſto Principe, qvam à Lege ſcripta; valuit tamen contraria ſententia *4*, Rempub. melius adminiſtrari Legibus qvam Principum aut Magiſtratuum arbitrio; & ſi in iis legibus æqvitas deſiderari videatur, in qvibus cavetur verbis inhærendum eſſe, illud tamen Juriſconſulti afferunt, *5* in omnibus Legibus ſcriptis æqvitatem & interpretationem congruam aſſe admittendam. Nam & *Ariſtoteles 6* nos docuit, *Ubi Lex imperat Deum præeſſe, cum Lex ſit imago Dei ratioqve pura & ab omni affectu libera; ubi vero homo imperat, affectum ut immanem belluam adjungi, qva ira, odio, cupiditate poſſit agitari:* Sic vicit tandem Plebis ſententia Leges Reip. novæ eſſe ferendas.

II. Exactis igitur Regibus placuit com-

3 *Agid. Boſſ. in pract. Crim. tit. de remed. ex clem. Princ. n. 45.* 4 *Eguin. Baro. ad l. 2. de Conſe. Princ. & lib. 1. de re benef. Tit. 3. Decian. reſp. 19. n. 94. vol. 3. Vaſq. lib. 1. Contr. illuſtr. c. 1. n. 12. Godefrid. ad Conſuet. Normann. in præfat.* 5 *Bart. ad L. omnes populi. n. 11. ee Juſt. & Jur. Alex. conſ. 89. n. 11. l. 6. Godefrid. in d. præfat.* 6 *Ariſtot. l. 3. Polit. c. 12.*

nmuni conſilio Decemviros 7 creari
petendas Athenienſium reliqvarumqve
rumpub. Græcarum Leges, & ex iis
nſcriptæ duodecim Tabulæ, cum in-
eà Romani per viginti annos 8 inter
s contentiones Patriciorum cum Plebe-
Legibus ferendis, ſine Lege fuiſſent.
eqve duodecim Tabulæ fuerunt prima
ſumma Juris Romani fundamenta, fons
nis publici & privati Juris, ait 9 *Livius*,
de qvibus meritò gloriatur *M. Cicero*,
Bibliothecas omnium Philoſophorum uno
odecim Tabularum Libello authoritatis
ndere & utilitatis ubertate ſuperari.
III. Ad duodecim tabulas acceſſit In-
rpretatio 11 Prudentum, qvi ſcientiam
ris profeſſi eas interpretabantur & ad
um fori accommodabant. Horum pri-
us fuit *Tiberius Coruncanius*, poſt eum
Papinius, *Scipio Naſica*, *Q. Mutius*, &
liqvi qvi enumerantur à *Pomponio*, 12
antqve ferè omnes viri Ampliſſimi 13 &
obiles, in qvorum diſciplinam ſe dabant
venes illuſtrium familiarum, qvi digni-
tates

7. L. 2. §. exactis. ff. de orig. Jur. 8 *Govean. lib. 1.*
r. Lect. Jur. c. 21. n. 1. & 2. 9 *Liv. l. 3.* 10 *Cicer.*
1. de Orator. 11 *L. 2. §. his Legibus. ff. de Orig. Jur.*
D. l. 2. §. Juris Civilis, 13 *Cicer. l. 1. de Orator.*

tates & Magiſtratus ambiebant, qvos Candidatos multum juvabat conſulendo operam civibus Romanis præſtitiſſe, & pleriqve eorum erant *Pontifices* *14* Maximi, qvod juris ſcientiam rem ſacram eſſe exiſtimarent. Et in eo Græcos Romani *15* ſuperabant, qvod apud eos homines tantum viles & infimi Juris ſcientiam profiterentur, apud Romanos vero viri ampliſſimi & clariſſimi de jure reſpondebant, & poſt exercitus proſperè ductos, poſt victorias & triumphos, gloriam ex Juris Profeſſione *16* qværebant. Hæc verò Interpretatio prudentum apud Romanos habebatur pro Jure non ſcripto *17*, & cum non haberet aliud nomen, *Jus Civile* appellari cœpit, & *Juriſprudentia Media* *18* à *Juſtiniano* dicta eſt.

IV. Poſt Interpretationem prudentum erant Leges, Plebiſcita, & Senatusconſulta. Leges à Populo Romano *19* ferebantur, nam regibus exactis Majeſtas erat apud Populum. Majeſtatis vero primum caput *20* ab

14 *Guther. de vet. Jur. Pontif. lib. 1. c. 2.* 15 *Cicer. lib. 1. de Orator. Balduin. in Comment. in Inſtit. in proleg.* 16 *Ammian. Marcellin. lib. 30.* 17 *D. L. 2. §. his Legibus.* 18 *§. cæterum. Inſtit. de Legit. agnat. ſucceſſ. & ibi Weſenbec. Mynſing. & Weſenbec. ad §. jus bonorum. Inſtit. de bon. poſſeſſ.* 19 *§. Lex. Inſtit. de Jur. Nat. Gent. & Civil.*

ab omnibus traditur eſſe poteſtas Le-
n ferendarum. Plebiſcita vim Legis
bebant per Legem Hortenſiam 21 à tem-
re ſucceſſionis in Janiculum. Et Se-
tusconſulta habebant 22 authoritatem
gum, qvæ poteſtas manſit in Senatu ſub
peratoribus, teſte *Ulpiano* 23: qvi hunc
e poteſtatis radium Senatui 24 commu-
caverunt.

V. Et Prætores habebant poteſtatem
*juvandi, ſupplendi vel corrigendi Jus Ci-
e* 12. *Tabularum*, ait 25 *Papinianus*, &
liles Curules in qvibusdam Cauſis Jus
ſanciebant. Sed uti Magiſtratus eo-
n, ita edicta erant tantùm Annua, & Le-
Annuæ dictæ ſunt ante Legem *Corne-
m*, per qvam perpetua 27 facta ſunt. Præ-
rum verò Edicta in Ordinem digeſta à
vo Juliano, ſub *Hadriano* Imper. Edi-
m perpetuum appellata 28 ſunt, qvod
Ju-

20 Bodin. lib.1. de Repub.cap.10. 21 *§.Plebiſci-
. Inſtit. de jur. nat. gent. & civil. l. 2. §. iiſdem
poribus ff. de orig. Jur.* 22 *§. Senatusconſultum.
it. eod. Tit. Buda. ad L. ult. ff. de ſenator:* 23 *L.
. de Legib.* 24 *Steph.Forcat. ad l.ex Jure n. 11.
le Juſt. & Jur.* 25 *l. Jus autem 7.ff. de Juſtit.
ur.* 26 *§. Prætorum Inſtit.de jur.nat gen.& Ci-
.* 27 *Inſtit.de perpet.& temp. act in Princ.Buda.in
ff.d Stat.hom.Loyſeau.des droicte ſeign. cap.3.* 28
ſi qvis 10. C. de cond. indeb.

Juriſconſulti Romani Commentariis ſuis eximiè illuſtrarunt.

VI. Hæ fuerunt partes Iuris Civilis Romanorum in Republicâ liberâ. Poſt translatum verò Imperium in *Auguſtum*, per Legem Regiam; duæ aliæ partes acceſſerunt: Conſtitutiones Principum, & Reſponſa Prudentum. Poſt Imperium enim à Populo conceſſum *Auguſto*, Lege Regiâ, qvodcunqve Imperator per *Epiſtolam ſtatuit, vel cognoſcens decrevit, vel Edicto præcepit, Legis habuit vigorem, & Conſtitutiones Principum* [29] *appellantur.* De hac Lege Regia, etſi diſceptatio ſit inter Juris interpretes, An à *Romulo*, an à Populo Romano, ſub *Auguſto*, an ſub *Veſpaſiano* lata fuerit, teſtem habemus [30] *Dionem*: cum *Auguſtus* ſimularet ſe recuſare tantam Imperii molem, à populo demùm enixè rogatum accepiſſe; & plèriqve exiſtimant [31] hanc Legem fuiſſe ſub *Auguſto*, non *Veſpaſiano* latam, eamqve Legis Regiæ formulam, qvæ in Baſilicâ Lateranenſi ſub *Gregorio* XIII. fuit inven-

ta,

29 L. 1. ff. de Conſtit. Princ. Rebuff. ad Conſtit. Reg. in Proœm. gl. 2. 30 Dion. lib. 53. Forcat. in d. l. ex hoc jure. n. 10. 31. Covarr. pract. qvæſt. c. 1. n. 3. Decian. Reſp. 10. n. 124. vol. 3. Borrel. de Cath. Reg. præſtan. cap. 31. n. 31. Franc. de Amay obſer. Jur. lib. 1. cap. 1. n. 183.

fuiſſe ejusdem Legis renovatæ formu-
a, qvod in initiis ſingulorum Impera-
um poſt *Auguſtum* pro more factum.

Et in eo arguitur error 32 *Zaſii* & *Sa-
nonii*, dicentium, hanc Legem cœpiſſe
Veſpaſiano, cum *Paulus* Juriſconſultus
n *Auguſti* 33 Legem appellet.

VII. Imperatores etiam omnes ab *Au-
to* ad *Gratianum*, Pontifices Maximos
cooptari & appellari voluiſſe ex hac
ecipuè cauſa traditum 34 eſt, ut Juris
entiam & Interpretationem penes ſe
berent, qvæ ante *Auguſtum* fuit in Col-
;io Pontificum, qvòd Romani exiſti-
ırent Reipub. expedire, ut jus Civile in-
ſacra Cerimoniasqve Deorum ſuorum
beretur; eâqve de Cauſa *Auguſtus* ſe
ntificem Maximum inaugurari voluit,
teſtatur 35 *Dio Caſſius*. Imperatores
tem Chriſtiani poſt *Auguſtum*, licet à
;ris Romanorum, & hoc Pontificis no-
ne abhorrerent; in ſuis tamen elogiis &
mmis paſſim ſe Pontifices Maximos 36
:i paſſi ſunt, qvod ad hodiernum diem
rudera

32 *In l. 1. ff. de Conſtit. Princ.* 33 *L. apud eum. ff.
manumiſſ.* 34 *Anaſt. Germon. lib. 1. de Sacr.
munit, cap. 9. n. 3.* 35 *Dio lib. 54* 36 *Card. Ba-
. Martyrolog. die 22. Auguſt. v. Timothei. Ferron.
ſtant. reb. Rom. in Rubr. n. 135.*

rudera Romana inſpicientibus ſatis conſtat.

VIII. Hæ verò Conſtitutiones per qvingentos annos ab *Auguſto* ad *Juſtinianum* in numerum immenſum excreverunt, easqve duo privati homines *Gregorius* & *Hermogenes*, ſub *Diocletiano*, in duos Codices congeſſerunt, qvi *Gregorianus* & *Hermogenianus* dicti ſunt: in qvibus Conſtitutiones usqve ad *Conſtantinum* continentur. Tertium addit *Theodoſius* Imperator *37* qvi Conſtitutiones ſeqventium Imperatorum à *Conſtantino* ad ſuum Imperium in Codicem ſuum retulit, qvi Codex *Theodoſianus* dictus eſt. Sed in his Codicibus Conſtitutiones adeò erant inter ſe pugnantes, aliæq; ſuperfluæ, ut *Juſtiniano* poſtea opus fuerit. Summè verò ab omnibus laudatur *Theodoſius* ſapientiſſimus *38* Princeps, qvi qvantum invigilaverit pro jure Romano conſervando, illius Codex demonſtrat.

IX. In his autem Conſtitutionibus Imperatorum cogimur venerari Dei Opt. Max. Bonitatem & Sapientiam, qvi per plurimos Imperatores improbiſſimos leges

37 *L. unic. C. de nov. Cod. fac. & ibi Dionyſ. Gothofred. Cont. lib. 1. Lect. 9.* 38 *Balduin. in Conſent. ad Inſtit. in proleg.*

juſtiſſimas & æqviſſimas humano ge-
i dedit. Belluæ enim & monſtra ſub
nana ſpecie erant, *Nero*, *Domitianus*,
nmodus, *Heliogabalus*, *Caracalla*, alii-
: iniqviſſimi & ſæviſſimi in Chriſtia-
, *Trajanus*, *Valens*, *Decius*, *Galienus*,
cletianus, *Julianus* cæteriqve, qvo-
n tam juſtæ prudentesqve ſunt Con-
utiones, tantamqve eorum Curam &
igionem in componendis controver-
civilibus ex eorum reſcriptis depre-
ndimus *39* ut eas hodiè omnes gentes
nirentur: pluresqve inter eos, etſi à
igione Chriſtiana alieni, Brachium Se-
are Chriſtianis indulſiſſe pro tuenda
nciliorum & Epiſcoporum authoritate
probat *Petr. Ærodius*. Qvæ omnia
t divinam clementiam tribuenda ſunt
isconſultis illis, qvi ſub iis res admi-
rabant: qvorum ſcripta in libris Ju-
Romani hodiè habemus.

X. Illud porrò in Conſtitutionibus
peratorum ad Romani nominis glo-
n obſervatum *41* eſt, qvòd dum Im-
pera-

9 Tiraqvell. de Jur. Princ. gen. qv. 17. Limit. 4. n. 31. Balduin. in d. proleg. Boda in Inſtit. in em. 40 *Petr. Ærod. Rer. Judic. lib. 1. Tit. de et. cap. 11.* 41 *Tiraqvell. in l. ſi unqvam. v. eperit liberos de revoc. donat. Gvido Coqvill. in*

peratores ante *Conſtantinum* Romæ erant, reſcripta eorum ſunt ejuſdem brevitatis, verborum ponderis & elegantiæ, cujus ſunt Juriſconſultorum Scripta in Pandectis. Poſt *Conſtantinum* verò cum migraſſent Conſtantinopolim, ſunt prolixa, tumida, & Oratori magis convenientia qvam Principi, ut conſtat in Conſtitutionibus *Martiani*, *Zenonis*, *Anaſtaſii*, *Juſtini*, & *Juſtiniani*, qvas in Codice habemus; & cum prioribus nec eloqventiâ, gravitate aut prudentia ſunt comparandæ. Et ex defectu porrò poteſtatis *Mattheus* de Afflictis *42* Juriſconſultus Neapolitanus Conſtitutionum ab Imperatoribus Conſtantinopoli editarum poſt *Conſtantinum* robur imminuit, qvia poſt donationem *Conſtantini* latæ erant, de qva poſtea erit dicendi locus.

XI. In hac deniqve poteſtate Legum ferendarum à populo Romano Imperatoribus conceſſa reſtat unum, de qvo variè ſolet diſceptari, qvomodo Princeps ex ea Legibus ſolutus dici poſſit, qvia ipſe popu-

qvaſt. ad Conſvet. Franc. cap. 1. & 2. & in Comment. ad Conſvet. Nivem. in præfat. 42 *Matth. de Afflict. ad Conſt. Neapolit. in præl ud. qv. 20. num. 1. 2.*

ulus Romanus non erat 43 ſolutus, ; ea poteſtate unqvam uſus eſt? *Prin- s enim ſolutus eſt Legibus*, ait 44 *Ul- nus*, qvam Legem ſceleratam & mul- um in Repub. calamitatum cauſam ſſe aliqvi Juriſconſulti 45 ſentiunt. Et nanior eſt Lex *Theodoſii* & *Valentini-* 46 Profitentium *Se Legibus Obliga- eſſe, majusqve Imperio eſſe ſubmittere ibus principatum.* Juſtumqve eſſe ut nceps Legibus obtemperet ſuis, neqve licere patiatur, qvod populo ſuo pro- et, neqve in ſe damnet Jura, qvæ in ditis conſtituit, ut 47 ait *Iſidorus*. *Ul- num* verò intelligunt 48 de Pœnariis gibus ad qvas Princeps non tenetur, ut ege Julia & Papia de pœna caduci, de ibi agit *Ulpianus*. Alii vero intelligunt utum *Ulpianum* de ſolennitatibus Ju- Civilis in Contractibus, Judiciis & Ul- is Voluntatibus, ad qvas Princeps non tene-

3 Bald. de pac. Conſtant. v. libellarius num. 3. Vaſq. 1. Controv. Illuſtr. cap. 36. n. 21. Pruckman. §. ſo- poteſtas c. 3. n. 94. 44 *L. Princeps. ff. de Legib. Coraſ. lib. 2. Miſcellan. Jur. cap. 25. Connan. lib. 1. ment. Jur. cap. 16.* 46 *L. digna vox C. de leg. Iſidor. relat. à Gratiano. c. juſtum. diſt. 5.* 48 *ic. lib. 15. obſerv. 30. Coraſ. & Connan. in Loc. cit. q. lib. 1. controv. illuſtr. c. 2. n. 1. Chriſtin. deciſ. 83.*

tenetur, cum præſentia Principis omnes *49* ſolennitates ſuppleat; non de contractibus, judiciis, teſtamentis vel rebus ipſis.

XII. Principem enim teneri ad jura Naturæ & gentium omnes aſſerunt: *Tenetur ratione naturali; cum jus naturæ ſit potentius principatu*, ex *Baldi 50* & omnium ſententia; ideo ad contractum tenetur ut privatus, nec poteſt contractum ſuum reſcindere *51* ex plenitudine poteſtatis, cum maximè reqviratur in eo bona fides. *Unde Imperatores Principesqve Lege naturali, rationali, & jure gentium ſoluti non ſunt*, ut loqvitur *Ludovicus 52 Bolognimus*. Atqve ita dum *Dio 53* aſſerit Principem teneri ad eas leges qvas ille *ἀναγκαίων νόμων* appellat, Clariſſ. *Claudius Salmaſius 54.* eum intelligit de jure gentium & iis contractibus qvi ex eo jure *55* deſcendunt, qvales ſunt emtio, venditio, mutuum, locatio, & alii commutativi

49 *L. omnium 9. C. de Teſtam.* 50 *Bald. ad c. 1. §. fin. qvi feud. dar. poſſ. Dd. ad c. 1. de Conſtit. Marian. Socin. jun. conſ. 126. n. 17. vol. 3.* 51 *Bald. ad c. 1. §. ad hac. de pac. firm. Caſtr. ad l. digna vox. C. de leg. Vaſq. lib. 1. controv. illuſtr. cap. 26. n. 12. Coraſ. d. cap. 25. num. 4. Card. Tuſch. concluſ. 50. v. Papa.* 52 *Bolognin. ad Auth. C. ne fil. pro patre.* 53 *Dio lib. 53.* 54 *Salmaſ. in diſſert. de fœn. trapezit. p. 401.* 55 *L. ex hoc Jur. de Juſt. & Jur.*

ontractus, ad qvos omnis Princeps tur, iisqve nullo modo ſolutus eſt. ges etiam civiles ſervare teneri Prinm, licet non vi coactiva, cum nemo t Principes cogere ad Legum obſeronem, vi tamen directiva ex jure & tate naturali tradunt56 Theologi & iconſulti, *Ulpinianumqve* de vi co-a locutum ſentiunt.

XIII. Poſt Conſtitutiones Principum reſponſa prudentum ſub Imperatospoſt Auguſtum, qvæ ſupremam ju-ripti partem conſtituunt; nam pruum reſponſa in Republ. libera ſine oritate publica dabantur, & pro jure ſcripto57 habita ſunt. Poſt Auguſtum ii ſoli de jure reſpondebant, qvibus à cipe conceſſum eſt; eorum vero re-ſa judices ſeqvi tenebantur, & parjuris58 ſcripti conſtituunt.

XIV. Hi-

Thom. 1. 2. qva. 96. art. 5. ad 3. Sot. de Juſt. & ib. 1. qv. 6. art. 7. concluſ. 3. Covarr. ad almá . p. 1. §. 1. n. 5. Novarr. ad c. ſi qvando. de Re-. except. 8. num. 12. Bud. in annot. ad L. Prin. f. de Legib. Manoch. de arbitr. Jud. qv. 7. num. bet. deciſ. 73. p. 2. Fr. de Amay lib. 1. obſerv. . 1. num. 93. 57 *L. 2. §. his legibus. ff. de orig.* 58 *d. l. 2. §. primus Divus Auguſtus. l. jus . ff. de Juſt. & Jur. Decian. lib. 1. tract. crimin. . Rebuff. ad Conſt. Reg. in proœm. gl. 4.*

XIV. Hi ſunt illi Juriſconſulti, ex qvorum reſponſis & aliis ſcriptis celeberrimam habemus juris Romani Partem in Pandectis comprehenſam; de ſcriptis vero priorum Jurisconſultorum in Repub. libera pauca ſuperſunt. Qvi verò qvalesve fuerint usqve ad *Hadrianum*, celebrantur à 59 *Pomponio*. Eorum verò, qvi ſub ſeqventibus Imperatoribus agebant, ſcientiam, eloqventiam & prudentiam ſcripta in Pandectis ſatis indicant, qvorum pleriqve erant ad ſummos honores evecti, eosdemqve ad conſilia & ad ſummam rerum ſuarum adminiſtrationem 60 Imperatores adhibebant. Tales fuere ſub *Auguſto Trebatius*, ſub *Veſpaſiano Caſſius*, ſub *Trajano Neratius*, ſub *Adriano Julianus*, ſub *Antonio Scævola*, ſub *Septimio Severo Papinianus*, ſub *Alexandro Severo Ulpianus*, de qvo tradit 61 *Lampridius*, eum in omnibus conſiliis ſuis præter *Ulpianum* vocaſſe *Julium Paulum*, *Alphenum Africanum*, *Calliſtratum*, *Celſum*, *Modeſtinum* aliosqve: è qvibus *Papinianus* & *Ulpianus* erant Præfecti Prætorio, qvi ſummus

59 *L. 2. ff. de orig. jur.* 60 *Conrad. Brun. de Legat. cap. 19. Balduin. in Inſtit. in proleg. Vigl. ad Inſtit. Theoph. in præfat.* 61 *Lamprid. in Alex. Seve.*

nus fuit in illo magno Imperio di-
itis gradus, eorumqve omnium ſcien-
: eloqventia in Pandectis eximia eſt,
omnibus Juriſconſultis ſeqventibus
icatur.

V. De unico *Papiniano* illud ſingu-
eſt, qvòd, dum diverſæ eorum ſen-
æ proferuntur, illi parti accedit au-
itas, in qva *62 Papinianus* eminet.
num excelſumqve ejus ingenium ab
ratore *Juſtiniano 63* laudatur, & ſcri-
ım ipſius admirationem auget, qvod
ſimo ſeptimo ætatis anno non com-
, immatura morte *64* periit juſſu ne-
Imperatoris *Caracallæ*, qvòd fratris
rricidium defendere recuſaret.

VI. Ex his itaqve partibus conſtabat
Civile Romanorum uſqve ad *Juſti-
um* Imperatorem, in qvo nihil re-
ndi potuit præter copiam, qva adeò
avit etiam in Repub. libera, ut *Ju-
æſar 65* & *Pompejus* de Jure Roma-
no

*Cod. Theodoſ. de Reſponſ. Pruden. l. 1. Rebuff. ad
. Reg. in præfat. gl. 4.* 63 *L. cum acutiſsimi
deicom. l. cum Papinianus C. de ſenten. & in-
Om. Jud.* 64 *Spartian. in Antonin. Cara-
Cujac. ad lib. 1. quæſt. Papin. Jac. Lect. in orat.
mil. Papin.* 65 *Sveton. in Jul. c. 24. Cicer.
'e orat.*

no in ordinem redigendo cogitarent. Verum ſub Imperatoribus, præter conſtitutiones, reſponſa ſcriptaqve Juriſconſultorum in eum numerum excreverant, ut duo millia 66 librorum extarent, moleqve ſua Jus Romanum adeo confuſum erat, ut *Juſtiniano* opus eſſet, qvi illud ſumma cum generis humani utilitate feliciter perfecit: de qvo in ſeqventi capite agendum eſt.

66 Conſtit. Juſtin. de confirm. digeſt.

Caput IV.

De Libris Juris Civilis Romanorum *per* Juſtinianum *compoſitis.*

I. J*Uſtinianus* fuit Princeps magni animi, eximiæ pietatis & feliciſſimus; eiqve per divinam benignitatem contigit habere ſummos Duces, Juriſconſultosqve prudentiſſimos, per qvos res magnas, bello paceqve geſſit. Per *Beliſarium* enim & *Narſetem Parthos* fregit, Gothos Italiâ, Vandalos aliosqve Barbaros Africâ expulit; per *Tribonianum* 1 verò *Dorotheum* & *Theophilum* aliosqve Jus Romanum

1 L. 2. C. de vet. Jur. enucl.

m compoſuit, ex qvo ſummam nominis gloriam apud poſteros conſecutus eſt. I. Et licet aliqvam infamiam paſſus ſit *Suidæ* 2 teſtimonio referentis eum fuiſ- udem, literarum expertem, & demum mentia deceſſiſſe, qvem & aliqvi viri liſeqvuti ſunt; ejus famam defendunt gè 3 plures, majoribusqve teſtimoniis i. Hi vero ſunt *Procopius* 4, qvi *Juſti- um omnia ſtrenuè & animi magni- ne peregiſſe aſſerit*, qvi aliàs animum n infeſtum 5 in *Juſtinianum* prodi-

De eodem *Paulus Diaconus*, 6 *Juſti- us bella proſpere geſſit, & in cauſis bus mirificus extitit, erat enim in fi- atholicus, in operibus rectus, in judi- uſtus, omniaqve ei concurrebant in m. Et* Jornandes 7, Juſtinianus *diver- n gentium victor per Beliſarium, cu- ma nullis ſeculis, nullis ſilebitur ætati-*

Et Agathias, 8 Juſtinianus *primus anorum omnium qvi* Byzantii *tenuere*

C *impe-*

uid. in v. Juſtinianus. Budæ. in l. 1. de edil. edict. ill. ad conſt. de Juſtin. Cod. confirm. vide Nicol. ann. in Not. ad Procop. arcan. hiſtor. 3 *Cagnol. em. ff. n. 95. Arnold. Ferron. in Conſvet. Bur- lib. 1. Tit. 12. Fr. de Amay. in tres poſter. lib. præfat.* 4 *Procop. lib. 1. de bell. Goth.* 5 *Pro- arcan. hiſtor.* 6 *Paul. Diac. lib. 18.* 7 *Jor- de reb. Goth. in fin.* 8 *Agath. lib. 5. de bell.*

imperium, & nomine & reipsâ liberæ poteſtatis eſſe arguitur. Et Rex Gothorum *Theodatus* apud *Caſſiodorum* [9], *Vos omnia regna venerantur, commune eſt cunctis in ſuis imperiis prædicari, ſed illud eſt ſingulare in extraneâ gente laudes invenire, qvia ibi ſunt vera judicia, ubi neminem comprimit ulla timiditas.* Ejus verò pietas in religione Chriſtianâ poſt *Conſtantinum* erat maxima, cum & *Suidas* eum fateatur fuiſſe omnium Imperatorum maximè orthodoxum, qvod & ipſius profeſſio fidei Chriſtianæ in Codice [10] *Juſtinianæo* & ſplendidiſſimum *S. Sophiæ* Templum, Conſtantinopoli ab eo conſtructum, adhuc demonſtrant, de qvo ita [11] *Paulus Diaconus: Extruxit qvoqve intra Conſtantinopolin ipſi Domino, qvi eſt ſapientia Dei Patris, Templum qvod ἁγίαν Σοφίαν nominavit, eujus opus adeò cuncta ædificia excellit, ut in totis terrarum ſpaciis huic ſimile non poſſit inveniri*, & à pluribus aſſeritur [12], eum fuiſſe relatum in numerum Sanctorum noviſſimé-

9 *Caſſiodor. lib. 10. Epiſt. 19. & 22.* 10 *L. 5. C. de ſumm. Trinit.* 11 *Paul. Diac. d. lib. 18. Procop. lib. 1. de Juſtin. ædific.* 12 *Jo. Fab. in Inſtit. in proœm. Benincaſ. ad Inſt. de Act. in præfat. n. 19. Cagnol. ad Rubr. ff. de eden. n. 55.*

ěqve *Sixtus Qvintus* 13 *Pontifex* Ro-
nus ejus eximiam pietatem celebravit.
II. Qvæ omnia majora ſunt qvam ut
ſint unius hominis Græci teſtimonio
, qvod apud Romanos ſemper vile
eſt habitum. Et qvæ de imperitia & a-
ntia *Juſtiniani* tradita ſunt, *Hier. Ca-
lus* 15 *Juſtino* minori tribuit, qvi fuit
iniani ex ſorore nepos, eiqve in-
erio ſucceſſit. *Juſtinianum* vero no-
m *Juſtinianum* Magnum 16 ſeqventia
ula ſemper appellarunt. Sive igitur in-
io, ſive felicitati *Juſtiniani* tribuen-
n eſt, qvod univerſum Jus Romano-
ı congeſſerit in qvatuor libros, qvos,
exactiſſimam legum omnium formu-
, omnes orbis terrarum populi (qvi
ıntur Legibus) ampleċtuntur.
V. Univerſum vero jus Romanorum
geſſit *Juſtinianus* in qvatuor Libros,
ideċtas, Codicem, Inſtitutiones, &
ellas ipſius Conſtitutiones: de qvi-
ſingulis aliqvid dicendum eſt.
'. *Juſtinianus* anno Imperii ſui qvar-

Conſtit. 75. *in Bullar. Sixti* 5. 14 *Cicer. in Orat.
.. Flacc.* 15 *Cagnol. in repetit. procem. ff. n.* 33. *&*
5 *Laur. Cherubin. in ſum. Bullar. in d. Conſt.* 75.
5.

to 17 Pandectas componi juſſit per *Tribonianum* aliosqve ipſi conjunctos è Scriptis & Reſponſis Juriſconſultorum Romanorum qvi penè omnes ſub Imperatoribus agebant, easdemqve per triennium compoſitas anno Imperii ſeptimo confirmavit. De his verò Jurisconſultorum ſcriptis ſicut modò in Pandectis extant, nemo ſine admiratione ſcribit. *Laurentius Valla* 18 omnium Romanorum ſcriptorum accerrimus cenſor, dicit, *Se perlegiſſe qvinqvaginta Digeſtorum libros ex plerisqve juriſconſultorum voluminibus excerptos, relegiſſe libenter & qvadam cum admiratione, qvod neſcias utrum diligentia an gravitas, prudentia an æqvitas, ſcientia an orationis dignitas præſtet. Et hæc ipſa in unoqvoqve illorum ita ſunt egregia & perfecta, ut vehementer dubites, qvem cui præferendum putes; & his nihil addi adimive poſſe videtur tam eloqventia qvam Latinitatis & elegantiæ, ſine qva cæca omnis doctrina eſt & illiberalis, præſertim in jure Civili.*

VI. Eorum pariter ſcientiam, eloqventiam & prudentiam omnes Juris Civilis Interpretes certatim laudant: Eos eloqven-

17 *Anno Chriſti* DXXIX. *Cont. in Chronolog.* 18 *Vall. lib. 3. Elegant. in Princ.*

ıtiſſimos 19 omniqve ſcientiâ imbu-
magiſtroſqve 20 eloqventiæ appellant.
is *Ant. Faber. 21, Clariſſima illa juriſ-*
lentiæ noſtræ Lumina & Numina, Ul-
ıus, Paulus, Scævola, Pomponius Ju-
us, Papinianus, *qvos qvoties nomino,*
's miror, toties ſtupeo, meamqve poſt
ıigilias infantiam & inſcitiam deplo-
De uno *Papiniano Cujacius 22 Nemo*
unqvam erit Papinianus; iterumq;
Papinianus *omnium qvi ſunt, qvi e-*
, *qviqve fuerunt, juriſperitiſſimus.*
Franciſcus Balduinus 24 monet o-
s, ut revereantur Dei Providentiam,
excitavit ſummos illos viros *Joſephum*
gypto, *Danielem* in Babyloniâ, A-
is *Periclem*, Romæ *Papinianum*, ad
ervandam humanam ſocietatem &
iæ ſplendorem.
II. Et huic Juriſconſultorum admi-
ıni tribuendum eſt, qvod plures inſe-
tur *Juſtinianum Tribonianumq;*, qvi
poſitis Pandectis ipſa Juriſconſulto-
ſcripta & Leges duodecim Tabularum

 tolli

Vigl. in Inſtit. Theoph. in præfat. 20 *Cagnol. ad C. de edend. n. 58.* 21 *Ant. Fab. in Cod. Fabr. ſt. ad Sen. Subaud.* 22 *Cujac. lib. 1. quæſt. Pa- Princ.* 23 *Cujac. in edit. Cod. Theod. in Epiſt. lduin. in comment. ad Inſtit. in præfat.*

tolli & deleri 25 mandarunt, eamqve jacturam ob omnibus eſſe deflendam clamant, nam fruſtra laboraſſe *Accurſium* & doctores exiſtimat *Alciatus* 26 ſi integri Juriſconſultorum libri ſupereſſent. Et Juriſprudentia longè purior ex ipſis fontibus nobis profluxiſſet, qvàm ex confuſis interpretum Commentariis haurire poſſumus. Et de *Triboniano* qveritur *Jaſon* 27 Jus Romanorum in anguſtias ab eo detruſum fuiſſe. Sed in *Juſtinianum* & *Tribonianum* multò ſunt benigniores, qvi potius exiſtimant libros Jurisconſultorum Romanorum infortunio, calamitate temporum, barbarorumq́; incurſionibus periiſſe, nam è tribus Civitatibus (qvæ ante omnes alias erant Juris Romani Cuſtodes) *Berytus* poſt *Juſtinianum* terræ motu abſorpta eſt, *Roma* ſæpius à Gothis aliiſqve barbaris gentibus eſt vaſtata, qvi in libros & literas avidè ſæviebant: & poſt alias calamitates urbs *Conſtantinopolitana* immani Turcarum rapinæ ceſſit. Certe univerſum imperium Romanum ab exceſſu

Juſti-

25 Decian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 7. Menoch de Interd. retin. poſſeſſ. de aqv. cotid. & æſtiv. n. 6. Matheac. de via & rat. jur. lib. 1. cap. 1. *26 Alciat. in L. apud Labronem. in fin. de verb. ſign.* *27 Jaſon. ad l. 1. de injuſt. rupt. & irrit. teſtam. Morl. in quaſt. forenſ. p. 1. tit. 1. n. 9.*

ſtiniani, à Gothis aliisqve gentibus
baris adeò afflictum fuiſſe, totqve va-
iones, incendia & ruinas in eo ubiqve
itigiſſe teſtantur omnes hiſtoriæ eo-
n temporum, & Patrum Eccleſiæ ſcri-
, ut potius tribuendum ſit Dei provi-
ntiæ, qvi per hanc *Juſtiniani* operam ali-
is reliqvias & centones juriſconſulto-
n Romanorum in Pandectis nobis con-
vare dignatus eſt, ſine qva omnes aut-
rimi eorum libri ex melioribus conje-
ris periiſſent.

VIII. In eo verò meritò videtur repre-
ndi *Tribonianus* & *Socii* 78 qvod cum
ſtinianus iis decennium indulſiſſet pro
nponendis Pandectis ex libris Juriſcon-
torum, qvi numerum duorum millium
ſuperabant, & minori tempore id ne-
ium fieri non potuiſſe, Imperatori vi-
atur, hi præpoſterè & feſtinanter trien-
perfecerunt, cum evolvendis tot libris
ti ponderis & ſcientiæ, nullum tempus
nium fuiſſet; & in Pandectis ſi qvid im-
fectum, contrarium, incertum aut ob-
rum occurrere videatur, iis, non Juris-
nſultis ipſis eſt tribuendum.

8 *Conſtit. de confirmat. Digeſt. Weſenb. in In-
in proleg. de compoſit. Jur. 29. In proœm. Digeſt.*

IX. Eſt & aliud in qvo Juris Interpretes reprehendunt *Tribonianum* cæterosqve, qvod methodus Pandectarum iis non placeat, qvam tamen multo plures[30] defendunt, eo qvod Pandectæ compoſitæ ſunt eodem ordine qvo edictum perpetuum *Salvii Juliani*, cum magna pars Juris Romani ex commentariis ad illud edictum deſumpta ſit. Qva norma *Tribonianus* in componendis Pandectis uſus eſt, & de methodo Pandectarum ita *Cujacius*[31], *Cohærent digeſtaqve ſunt omnia arte mirabili, non tam ingenio* Triboniani, *qvàm* Juliani, Hermogeniani *& veterum prudentum, qvorum ille veſtigia ſecutus eſt, & qvi aliam deſiderant vel comminiſcuntur artem, ſunt ineptiſſimi & improbiſſimi, neqve qvid ſit ars ſciunt, nec artem Digeſtorum.*

X. Illud tantum reſtat de libro Pandectarum, cum ſæpè diſſentiant in ſcriptura librorum qvi in manibus omnium ſunt, ſolet qværi, ex qvibus libris veritas petenda ſit, cum alia ſit editio Pandectarum vulgaris, qvâ Doctores antiqviores poſt *Irnerium* uſi ſunt, alia *Haloandri* qvæ *Norica*

10 *Vultc. in jurisprud. Rom. in proleg. Mathcac. de via & rat. jur. lib. 1. cap. 35. Fridcr. Scot. in Rubr.* C. *de edend. n. 6.* 31 Cujac. *in paratit. ff. Mandati.*

rica dicitur, qvam ille confecit ex li-
s *Bolognini* & *Politiani*, qvi tamen pro-
ntur ſe emendaſſe librum ſuum ad ex-
plar *Florentinum*, & tertia *Florentina*
illo Pandectarum libro, qvi primò à
anis, poſtea à *Florentinis* acqviſitus, in
nma apud omnes veneratione habetur.
qvo libro etſi vehementer agitetur in-
viros non Juris modò, ſed & omnium
rarum peritiſſimos, utrum ſit ipſe liber
hetypus exaratus mandato *Juſtiniani*,
ex eo ſub *Juſtiniano* vel brevi poſtea
criptus: *Politiano* aſſerente 32 eum eſ-
uſtiniani archetypum, diſſentientibus
onio 33 *Auguſtino*, *Jac.* 34 *Cujacio*,
dr. 35 *Alciato*, *Ant.* 36 *Contio*, & aliis
ſtimantibus non fuiſſe *Juſtiniani* ar-
typum, ſed tranſcriptum ab alio exem-
ri poſt *Juſtiniani* mortem, multiqve in
ice Florentino 37 errores deprehende-
onati ſunt. Illud tamen communiter
ptum eſt, ex libro *Florentino* omnes
hodiè extant Digeſtorum libros fuiſſe
ſcriptos, & ad eum in omnibus juris

 con-

Politian. lib. 10. epiſt. 4. 33 *Ant. Auguſtin.*
mendat. cap. 1. 34 *C. lib. 2. obſer. 1.* 35 *Al-*
lib. 3. diſpunct. cap. 12. 36 *Cont. lib. diſp. jur.*
. Frider. Scot. conſ. 17. lib. 5. 37 *Ant. Auguſt.*
. 1. c. 1. & lib. 3. c. 3. Ant. Fab. lib. 2. ſemeſtr.
. Cont. lib. 1. diſput. jur. cap. 6.

controverſiis eſſe *38* recurrendum, atqve ita doctores Itali *39* antiqviores ſolebant ſemper controverſias ſuas ex Pandectis Piſanis dijudicare, eiſq; obtemperabant.

XI. Hunc deniqve librum Digeſtorum *40* appellari voluit *Juſtinianus* qvod in eo omne Jus Romanorum in ſeptem partes digeſtum eſſet, qvem librum unum fuiſſe *41* conſtat qvamdiu Conſtitutio *Juſtiniani* valuit prohibentis *42* Legibus ſuis Commentarios adjici, nunc verò ex gloſſis *Accurſii* aliorumqve in tres libros excrevit, de qvorum uno qvi dicitur Infortiatum, cum infinitæ ferè ſint conjecturæ, è qvibus omnibus vix idonea ratio colligi poſſit, mihi optima ſemper viſa eſt illa *Ludovici* Romani *43* exiſtimantis, illud nomen ab aliqvo Interptete pro arbitrio ſuo absqve juſta ratione impoſitum fuiſſe, qvod continuo uſu receptum ad nos manavit.

XII. Poſt

38 *Ant. Auguſtin. d. lib. 1. Emend. cap. 1.* 39 *Bart. ad Rubr. ff. ſolut. matrim. in princ. & ad L. ſi creditor. §. fin. ff. de diſtr. pign. & ad l. nemo. ff. de Pact. Alex. ad L. ſi filiofam. §. ſi vir. n. 1. ff. ſolut. matrim. Socin. ad L. filiusfam. §. Divi. ff. de legat. 1. n. 180* 40 *Conſtit. de Confirm. Digeſtor. §. 1.* 41 *Bolognet. in repet. Rubr. ſol. matrim. n. 58.* 42 *L. 2. in fin. C. de vet. jur. enucl.* 43 *Roman. ad Rubr. ſol. matrim. in princ.*

XII. Poſt Pandectas abſolutas, Con-
utiones omnium Imperatorum ab *Ha-
ino*, *Juſtinianus* in unum 44 Codicem
nponi juſſit, qvi editus eſt anno Impe-
ii octavo. Erat prior Codex 45 edi-
à *Juſtiniano* anno Imperii ſui ſecundo,
qvem congeſtæ ſunt omnes conſtitu-
nes ab *Hadriano* usqve ad *Theodoſium* è
us codicibus, *Gregoriano*, *Hermoge-
no*, & *Theodoſiano*, reſecatis ſuperfluis
ontrariis, & ſeqventium etiam Impe-
orum usq; ad Imperium ſuum: & cum
ſtaret eum nimis feſtinanter fuiſſe
npoſitum, *Juſtinianus* (Pandectis jam
is) eum accuratius componi juſſit, &
undem inſeri qvinqvaginta deciſiones
, in qvibus controverſias omnes in
Romano inter Juriſconſultos anti-
ores agitatas dijudicaſſet, & hunc Co-
m Repetitæ prælectionis & *Juſtinia-
m* dici voluit.

III. De hoc Codice qværi ſolet, An
ſtitutiones illæ tantum admittendæ
, qvæ reperiuntur in libris antiqvis
s *Accurſius* & Doctores gloſſis & com-
men-

4 *C. de Juſtin. Cod. confirm. in princ. Cont. in
nolog. jur.* 45 *L. 2. C. de vet. jur. enucl. Cont.
Lect. 9.*

mentariis ſuis explicarunt, an aliæ etiam ſuppleri poſſint è Codice *Theodoſiano*, *Baſilicis*, *Nomo-Canone*, *Photii*, aliisqve Græcis Conſtitutionibus qvas viri docti induſtriâ ſuâ eruerunt; aliqvas ſe addidiſſe *Contius* & *Cujacius* *46* dicunt, multiqve hodiè Græcas Conſtitutiones ſcrutantur, qvæ ſi admittantur, nullus erit terminus, & hominibus privatis licebit novas Leges edere, qvod â *47* *Juſtiniano* prohibitum eſt. Qværi etiam ſolet de Authenticis qvæ in Codice inſertæ ſunt, qvam authoritatem habeant? qvarum aliqvæ ſunt Imperatoris *Friderici*, plurimæ vero ſumptæ ſunt ex novellis *Juſtiniani* Conſtitutionibus, qvæ non à *Triboniano* collectæ, ſed ab *Irnerio* Juriſconſulto ſub *Frederico* Imperatore, qvas ille miſit ad Juriſconſultos Papienſes ut ad Leges *48* Codicis adjungerentur. De qvibus qvoties controverſia incidit, recurrendum eſſe ad fontes *49* unde ſumuntur omnes conſentiunt, à qvo ſæpe deviare reperiuntur. Illas ergo ſolas Conſtitutiones recipimus

46 *Cont. in præfat. Pandect. Cujac. ad Novell. 6.*
47 *C. de Juſtin. Cod confirm.* 48 *Alvarot. in proœm. feudor. n. 12. Decian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 8.*
49 *Ad L. 2. §. qvid ſi. n. 4. ſol. matrim. Jul. Clar. lib. 5. §. fin. qv. 78. n. 1. Hottomann. in qvæſt. illuſtr. qv. 14.*

mus qvæ uſu Academiarum & Curia-
admiſſæ ſunt.

XIV. Inſtitutiones componi mandavit *inianus* poſt Pandectas compoſitas, tamẽ unò menſe editæ ſunt ante Pan-
tas *50* ſeptimo Imperii ejus anno. Un-
ſus Inſtitutionum derogare Juri Pan-
tarum, ſi in aliqvo diſſentiunt, plurimi
xiſtimant. Continet autem hic liber
menta juris Romani facili & continuo
lo conſcriptus, qvem *Cujacius 52* o-
ium librorum JurisCivilis nitidiſſimũ,
optiſſimum, facillimum, nulloqve pæ-
interprete indigentem prædicat. In
etiam libro illud ſingulare eſt; qvod
lum ſcriptum Juriſconſulti alicujus
nani poſt *Gordianum* Imperatorem
Modeſtinum Juriſconſultum memora-
, præter unius *Theophili 53* paraphra-
ad Inſtitutiones, qvem aliqvi exiſti-
nt fuiſſe unum ex iis qvos *Juſtinianus*
nponendo Juri Romano adhibuit,
nqve valdè laudat *Viglius Zuichemus*
qvi eam Græcè ſcriptam ſe à Cardi-
nale

o C. *de emend. Cod. C. de Juſt. Cod. confirm. Cont.*
ronol. Jur. 51 *Duaren. in comment. ad Pandect.*
. c. 3. Donnell. lib. 4. comment. Jur. c. 14. 52 *Cu-*
lib. 11. obſer. 38. Balduin. in Inſtit. in proleg. 53
ian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 8. 54 *Vigl. in*
at. ad Inſtit. Theoph.

nale *Bembo* accepiſſe & Latinam feciſſe, narrat.

XV. Poſtremus librorum *Juſtiniani* eſt liber Novellarum: nam poſt compoſitas Pandectas, Codicem & Inſtitutiones, *Juſtinianus* per reliqvos annos ex triginta octo qvibus imperavit varias edidit Conſtitutiones, qvia in rebus humanis ita comparatum eſt, ut omnes caſus 55 in legibus latis non poſſunt comprehendi. Hæ conſtitutiones *Novellæ* appellantur, & ſunt extra controverſiam *Juſtiniani*, licet in hunc librum non congeſtæ à *Juſtiniano*, ſed ab aliqvo Juris Romani ſtudioſo, qvod ab omnibus 56 agnoſcitur. Harum verò plurimæ Græcè ſunt editæ à *Juſtiniano*, paucæ Latinæ, qvas enumerat *Ant.* 57 *Auguſtinus* & qvia è Græco ſermone tranſlatæ ſunt verè & fideliter, appellatæ vulgò ſunt 58 Authenticum, qvod ſint certæ & indubitatæ fidei, & ut ſecernerentur ab iis Authenticis qvæ in Codicem aſcriptæ ſunt, & à *Juliani* epitome, qvæ ſæpius liber *Novel-*

55 *L.10.& 12.ff.de Legib. l.2. §.ſed qvia C. de ver. Jur.enucl.* 56 *Cujac.ad Novell.69.& lib.20. obſer.33. Auguſtin.Melluſ. in Diſput. Jur. Civil. p.30. cap.12, Math.Stephan.in Comment.ad Novell.in princ. n.20.* 57. *Ant.Auguſtin.in paratit. ad Novell.* 58 *Alciat. c.parerg c.46. Math. Stephan.in loc.cit.n.28.*

llarum appellabatur. In his *Novellis*
mè ambigitur de numero & de verſio-
atina. *Accurſius* & Doctores gloſſis
ommentariis illuſtrarunt tantum *59*
iginta octo, *Julianus* in ſuâ Epitome
m poſt *Juſtinianum* edidit centum vi-
i qvinqve, *Haloander* edidit centum
ginta qvinqve, *Cujacius* addidit tres:
oportet ſeqvi *Accurſii* & communem
pretum Sententiam, qvia agimus de
ure Romano, qvod uſu inter gentes
iſtianas receptum eſt.

VI. Verſio Latina *Novellarum* prima
Juliani anteceſſoris non diu poſt *Juſti-
um*, qvam omnes *60* laudant, altera
io Latina qvâ *Accurſius* & Interpretes
ıtur, qvam *Alciatus 61* appellat barbá-
, ſed authoritatem ejus ex antiqvitate
ımendat *62 Cujacius*, qvæ facta fuit ab
ıore incerto, latini ſermonis forſan
erito, ut conjicit *63 Molinæus*. Sed cum
pta ſit apud omnes Nationes in Stu-
& Judiciis, authoritatem juris habet;
& ſi

*Vulte. in juriſprud. Rom. in præfat. Alber. Gen-
le libr. jur. Civil. cap. 6.* 60 *Alciat. 2. parerg.
46. Joſeph. Svareſ. in Notit. Baſilın. ad Urban. 1.
Alciat. in edit. Novell. Haloandr. in epiſt.* 62 *Cu-
lib. 4. obſerv. 38. & lib. 8. c. ult.* 63 *Molin. de
qv. 1.*

& ſi controverſia oriatur de ſcriptura, non eſt hic recurrendum ſemper ad fontem Græcum 64, qvia *Contius* 65 exiſtimat hanc interpretationem fuiſſe factam ex perfectiori exemplari eo, qvod jam habemus. Admittendæ igitur non ſunt Novellæ uſu non receptæ, qvod & de Novellis *Leonis* Philoſophi dicendum eſt.

XVII. Ita *Juſtinianus* feliciter compoſuit Jus Romanum, Legeſqve Romanas (ait *Paulus* 66 *Diaconus*) qvarum prolixitas nimia erat & inutilis diſſonantia, mirabili brevitate correxit. Nunc dicendum reſtat qvomodo hoc Jus Civile Romanorum, poſt aliqvot ſæcula in qvibus Leges & literæ omnes penè obrutæ ſunt, ad gentes Europæas devenerit, de qvo in ſeqventi Capite.

64 Gentil. de libr. jur. Civil. cap. 7. 65 Cont. in Novell. in præfat. 66 Paul. Diacon. lib. 18.

Caput. V.

De jure Civili Romanorum *poſt* Juſtinianum.

I. Jus Civile Romanorum tanta cura & fœlicitate à *Juſtiniano* compoſitum (ut ſunt vices rerum humanarum) cum ipſo

authore pene extinctum eſt. In Civi-
Conſtantinopolitana ſede Imperato-
Romanorum ex eorum ſocordia vel
dia gloriæ *Juſtinianææ* vix per qva-
inta annos ab exceſſu *Juſtiniani* au-
itatem habuit, ad Italiam vero &
es Europæas non pervenit per qvin-
os annos à *Juſtiniano*, ſuppreſſum à
his, Longobardis, Vandalis, Francis,
qve populis barbaris, (qvi occidenta-
nperiiRomani provincias invaſerunt)
odio Leges Romanas & literas omnes
eqventibus.

imò agendum de libris *Juſtiniani*;
nodo recepti fuerint *Conſtantinopoli*,
inceps in Imperio *Orientis*, & qvomo-
oſtea ad Europæos fuerint delati.

. Per qvadraginta annos poſt *Juſti-
um* libri *Juſtinianæi* ſub *Juſtino*, *Ti-*
, *Mauritio* Imperatoribus *Conſtanti-
li* recepti fuerunt in gymnaſiis & uſu
ıſi latinè ſcripti, jusqve ex iis Sermo-
omano dictum *z* eſt, in qvo Decreta
iſtratuum & Sententiæ judicum eden-
erant, isqve honos delatus eſt lingvæ
anorum, qvorum virtutibus ma-
n illud Imperium debebatur. Sed vix
per

trol. Fabrot. in edit. Baſilic. in epiſt. ad Cancel.
, z *L. decreta 41. ff. de re judicat.*

πρόχειρον [14] vocavit, deinceps libros ſexaginta Βασιλικῶν publicavit, iiqve ſoli vim juris habuerunt uſqve ad finem Imperii Orientalis, neglectis libris à *Juſtiniano* [15] compoſitis, qvi poſt *Baſilium* nec in Academiis nec in Judiciis uſuve forenſi admiſſi fuerunt.

III. Invidiæ vero & Ambitionis *Baſilii* labem contra *Juſtiniani* libros & gloriam etſi aliqvi imminuere [16] conētur, aſcribentes interitum & jacturam librorũ *Juſtiniani* infortunio, cum in conflagratione Conſtantinopoli ſub *Zenone* Imp. CXX. Millia librorum amiſſa fuerint, & *Berytus* florentiſſimum Legum gymnaſium terræ motu obrutum fuerit: qvibus etiam acceſſit in Italia librorum omnium Vaſtatio per Gothos; plurimi tumen *Baſilium* & *Leonem* invidiæ & ambitionis graviter [17] accuſant, qvod *Juſtiniani* famam ex Legibus Romanis compoſitis non ferentes, earundem Legum compoſitionem nomini ſuo aſcribere [18] contenderunt, neq; enim *Leo* Philoſophus in libris *Juſtinianæis* aliud re-

14 *Harmenopul. lib.1.Tit.1.de Legib. Dionyſ.Gothofred. ad Novell. Leon. in princ.* 15 *Freher. in d. epiſt. ad Rud. 2.* 16 *Balduin. in Inſtit. in proleg.* 17 *Ciron.d. c. 4. & 5. Freher. in d. epiſt. ad Rud. 2.* 18 *Fr. Broa. in d. præfat.*

eprehendere 19 poteſt, qvam qvod e-
:compoſitio non fuerit perfecta & ab-
ta ad ſolvendas difficultates, nec *Ju-
ani* ordinem ſatis fuiſſe accuratum,
etiam in ipſum *Leonem* retorqveri
ınt. Et Juriſconſulti Occidentalis Im-
Juſtinianum ſatis defendunt, repre-
lentes illud ſolùm in *Juſtiniano*, qvod
ıs Romanorum Juriſconſultorum
Pandectas abſolutas ſupprimere co-
s, eandem pœnam Talionis 20 à *Ba-*
& *Leone* paſſus eſt.

. Hos libros Βασιλικῶν alii *Leoni*
oſopho 21 tribuunt, alii *Baſilio* 22 pa-
:ui & ipſe *Leo* eoſdem 23 aſcribit, ii-
ıve ad annos viginti poſt eorum edi-
m à *Conſtantino Porphyrogenito* al-
Baſilii filio ex repetita prælectione
ıti & emendati 24 fuerunt, atqve ab
mpore libri *Juſtinianæi* obſoleverunt
:iente, Juriſconſultorum manibus
'erſabantur, raròqve deſcripti erant.
in illa librorum multitudine, qvi in
dentem poſt captam Conſtantino-
polin

co Philoſ. Imper. in proœm. Baſilic. 20. *Ciron. cap.* 5. 21 *Harmenopul. lib.* 1. *Tit.* 1. *in princ. lib.* 17. *obſervat.* 31. *Jo. Huares in d. Notit.* 22 *red. ad Novell. Leon. in princ. Freher. in d. epiſt.* 2. *Vult. in juriſprud. Roman. in proleg.* 23 *ıres. in d. Notit. Baſilic.* 24 *Gothofred. ad No-
con. & ad lib.* 8. *Baſilic. edit. Hanov. ann.* 1606. *in d. Notit.*

mentariis ſuis explicarunt, an aliæ etiam ſuppleri poſſint è Codice *Theodoſiano*, *Baſilicis*, *Nomo-Canone*, *Photii*, aliisqve Græcis Conſtitutionibus qvas viri docti induſtriâ ſuâ eruerunt; aliqvas ſe addidiſſe *Contius* & *Cujacius* *46* dicunt, multiqve hodiè Græcas Conſtitutiones ſcrutantur, qvæ ſi admittantur, nullus erit terminus, & hominibus privatis licebit novas Leges edere, qvod â *47* *Juſtiniano* prohibitum eſt. Qværi etiam ſolet de Authenticis qvæ in Codice inſertæ ſunt, qvam authoritatem habeant? qvarum aliqvæ ſunt Imperatoris *Friderici*, plurimæ vero ſumptæ ſunt ex novellis *Juſtiniani* Conſtitutionibus, qvæ non à *Triboniano* collectæ, ſed ab *Irnerio* Juriſconſulto ſub *Frederico* Imperatore, qvas ille miſit ad Juriſconſultos Papienſes ut ad Leges *48* Codicis adjungerentur. De qvibus qvoties controverſia incidit, recurrendum eſſe ad fontes *49* unde ſumuntur omnes conſentiunt, à qvo ſæpe deviare reperiuntur. Illas ergo ſolas Conſtitutiones recipimus

46 Cont. in præfat. Pandect. Cujac. ad Novell. 6.
47 C. de Juſtin. Cod confirm. 48 *Alvarot. in proœm. feudor. n. 12. Decian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 8.*
49 Ad L. 2. §. qvid ſi. n. 4. ſol. matrim. Jul. Clar. lib. 5. §. fin. qv. 78. n. 1. Hottomann. in qvæſt. illuſtr. qv. 14.

nus qvæ uſu Academiarum & Curia-
admiſſæ ſunt.

XIV. Inſtitutiones componi mandavit *inianus* poſt Pandectas compoſitas, tamẽ unò menſe editæ ſunt ante Pan-as *50* ſeptimo Imperii ejus anno. Un-us Inſtitutionum derogare Juri Pan-arum, ſi in aliqvo diſſentiunt, plurimi iſtimant. Continet autem hic liber nenta juris Romani facili & continuo o conſcriptus, qvem *Cujacius 52* o-um librorum JurisCivilis nitidiſſimũ, ıptiſſimum, facillimum, nulloqve pæ-nterprete indigentem prædicat. In etiam libro illud ſingulare eſt; qvod um ſcriptum Juriſconſulti alicujus ıani poſt *Gordianum* Imperatorem *Iodeſtinum* Juriſconſultum memora-præter unius *Theophili 53* paraphra-d Inſtitutiones, qvem aliqvi exiſti-ıt fuiſſe unum ex iis qvos *Juſtinianus* ponendo Juri Romano adhibuit, qve valdè laudat *Viglius Zuichemus* vi eam Græcè ſcriptam ſe à Cardi-nale

C. de emend. Cod. C. de Juſt. Cod. confirm. Cont. *onol. Jur.* 51 *Duaren. in comment. ad Pandect.* *c. 3. Donnell. lib. 4. comment. Jur. c. 14.* 52 *Cu-* *b. 11. obſer. 38. Balduin. in Inſtit. in proleg.* 53 *n. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 8.* 54 *Vigl. in* *. ad Inſtit. Theoph.*

nale *Bembo* accepiſſe & Latinam feciſſe narrat.

XV. Poſtremus librorum *Juſtiniani* eſt liber Novellarum: nam poſt compoſitas Pandectas, Codicem & Inſtitutiones, *Juſtinianus* per reliqvos annos ex triginta octo qvibus imperavit varias edidit Conſtitutiones, qvia in rebus humanis ita comparatum eſt, ut omnes caſus 55 in legibus latis non poſſunt comprehendi. Hæ conſtitutiones *Novellæ* appellantur, & ſunt extra controverſiam *Juſtiniani*, licet in hunc librum non congeſtæ à *Juſtiniano*, ſed ab aliqvo Juris Romani ſtudioſo, qvod ab omnibus 56 agnoſcitur. Harum verò plurimæ Græcè ſunt editæ à *Juſtiniano*, paucæ Latinæ, qvas enumerat *Ant.* 57 *Auguſtinus* & qvia è Græco ſermone tranſlatæ ſunt verè & fideliter, appellatæ vulgò ſunt 58 Authenticum, qvod ſint certæ & indubitatæ fidei, & ut ſecernerentur ab iis Authenticis qvæ in Codicem aſcriptæ ſunt, & à *Juliani* epitome, qvæ ſæpius liber *Novel-*

55 *L.10.& 12.ff.de Legib. l.2. §.ſed qvia C. de ver. Jur.enucl.* 56 *Cujac.ad Novell.69.& lib.20. obſer.33. Auguſtin.Melluſ. in Diſput. Jur. Civil. p. 30. cap. 12, Math.Stephan.in Comment.ad Novell.in princ. n.20.* 57. *Ant. Auguſtin.in paratit. ad Novell.* 58 *Alciat. c.parerg c.46. Math. Stephan.in loc.cit.n.28.*

llarum appellabatur. In his *Novellis*
mè ambigitur de numero & de verſio-
atina. *Accurſius* & Doctores gloſſis
ommentariis illuſtrarunt tantum *59*
ginta octo, *Julianus* in ſuâ Epitome
n poſt *Juſtinianum* edidit centum vi-
. qvinqve, *Haloander* edidit centum
ginta qvinqve, *Cujacius* addidit tres:
oportet ſeqvi *Accurſii* & communem
pretum Sententiam, qvia agimus de
ure Romano, qvod uſu inter gentes
iſtianas receptum eſt.

VI. Verſio Latina *Novellarum* prima
Juliani anteceſſoris non diu poſt *Juſti-
um*, qvam omnes *60* laudant, altera
o Latina qvâ *Accurſius* & Interpretes
tur, qvam *Alciatus 61* appellat barbá-
ſed authoritatem ejus ex antiqvitate
mendat *62 Cujacius*, qvæ facta fuit ab
ore incerto, latini ſermonis forſan
rito, ut conjicit *63 Molinæus*. Sed cum
ota ſit apud omnes Nationes in Stu-
& Judiciis, authoritatem juris habet;
& ſi

Vulte. in juriſprud.Rom.in præfat.Alber.Gen. libr. jur. Civil. cap. 6. 60 Alciat.2. parerg. 6. Joſeph.Svareſ.in Notit.Baſilin.ad Urban. 8. ciat.in edit.Novell.Haloandr. in epiſt. 62 Cu- b. 4. obſerv. 38. & lib.8. c. ult. 63 Molin. de qv.1.

& ſi controverſia oriatur de ſcriptura, non eſt hic recurrendum ſemper ad fontem Græcum *64*, qvia *Contius 65* exiſtimat hanc interpretationem fuiſſe factam ex perfectiori exemplari eo, qvod jam habemus. Admittendæ igitur non ſunt Novellæ uſu non receptæ, qvod & de Novellis *Leonis* Philoſophi dicendum eſt.

XVII. Ita *Juſtinianus* feliciter compoſuit Jus Romanum, Legeſqve Romanas (ait *Paulus 66 Diaconus*) qvarum prolixitas nimia erat & inutilis diſſonantia, mirabili brevitate correxit. Nunc dicendum reſtat qvomodo hoc Jus Civile Romanorum, poſt aliqvot ſæcula in qvibus Leges & literæ omnes penè obrutæ ſunt, ad gentes Europæas devenerit, de qvo in ſeqventi Capite.

64 Gentil. de libr. jur. Civil. cap. 7. 65 Cont. in Novell. in præfat. 66 Paul. Diacon. lib. 18.

Caput. V.

De jure Civili Romanorum *poſt* Juſtinianum.

I. Jus Civile Romanorum tanta cura & fœlicitate à *Juſtiniano* compoſitum (ut ſunt vices rerum humanarum) cum ipſo

ipſo authore pene extinctum eſt. In Civitate *Conſtantinopolitana* ſede Imperatorum Romanorum ex eorum ſocordia vel invidia gloriæ *Juſtinianææ* vix per qvadraginta annos ab exceſſu *Juſtiniani* authoritatem habuit, ad Italiam vero & gentes Europæas non pervenit per qvingentos annos à *Juſtiniano*, ſuppreſſum à Gothis, Longobardis, Vandalis, Francis, aliisqve populis barbaris, (qvi occidentales ImperiiRomani provincias invaſerunt) pari odio Leges Romanas & literas omnes proſeqventibus.

Primò agendum de libris *Juſtiniani*; qvomodo recepti fuerint *Conſtantinopoli*, & deinceps in Imperio *Orientis*, & qvomodo poſtea ad Europæos fuerint delati.

II. Per qvadraginta annos poſt *Juſtinianum* libri *Juſtinianæi* ſub *Juſtino*, *Tiberio*, *Mauritio* Imperatoribus *Conſtantinopoli* recepti fuerunt in gymnaſiis & uſu forenſi latinè ſcripti, jusqve ex iis Sermone Romano dictum [1] eſt, in qvo Decreta Magiſtratuum & Sententiæ judicum edenda [2] erant, isqve honos delatus eſt lingvæ Romanorum, qvorum virtutibus magnum illud Imperium debebatur. Sed vix per

1 *Carol. Fabrot. in edit. Baſilic. in epiſt. ad Cancel. Franc.* 2 *L. decreta 41. ff. de re judicat.*

per qvadraginta annos jus *Juſtinianæum* 3 valuit, nam circa annum Chriſti 600. ſucceſſit *Phocas* 4 (occiſo Imperatore *Mauritio*) imprudens & ignavus Princeps, qvi nec leges conſervare, nec Saracenorum invaſiones in Aſiam repellere potuit, ſub qvo etiam Germani, Galli, Hiſpani, Longobardi in Italia Imperatorum Dominationem excutere cœperunt, poſteaqve Imperatores Græci dicti ſunt Imperatores 5 Romanorum usqve ad excidium Conſtantinopolis & ſucceſſores *Conſtantini*, iidemqve ſucceſſores *Alexandri* ſe dici voluerunt.

§. III. Sub Imperatoribus verò à Phoca ad *Baſilium* Macedonem per ducentos annos libri *Juſtinianæi* erant in aliqvo uſu: fuerunt enim vel ætate *Juſtiniani* vel paulò poſt in lingvam græcam 6 translati, Codex & Pandectæ per *Thalelaum* 7 anteceſſorem, Inſtitutiones per *Theophilum* 8 plurimiqve libri Juriſconſultorum Romanorum

3 *Balduin.in Inſtitut.in proleg.Vulte. de jurisprud, Rom. in proleg.* 4 *Niceph. lib.18. Zonar.Tom.3.Annal.* 5 *Georg.Codin.Curopalat.de offic.aul.& eccleſ, Conſtantinopol. cap.6.n.51.* 6 *Marqvard. Freber. in edit. jur. Græco-Rom. in epiſt.ad Rud.2.Imp.* 7 *Joſeph.Svareſ.in Notit.Baſilic.* 8 *Franc.Broa in Inſtit, in præfat. Carol.Fabrot. in exercit. in pr.in apolog.*

norum Græci facti [9] ſunt, ex qvibus Pandectæ antea compoſitæ fuiſſent, ex qvibus & præſertim ex Conſtitutionibus Imperatorum *Juſtiniano* ſuccedentium uſqve ad *Baſilium* Jus in foro Orientis reddebatur, ſub iis tamen Legum & Judiciorum vis paulatim [10] minui cœpit, afflictis maximè & armis Sarracenorum Orientis imperium vaſtantium [11] uſqve ad *Baſilium* Macedonem, qvi in eo Imperio ſucceſſit circa annum DCCCLX. Princeps magni animi, qvi ex bellis ſuis contra Sarracenos alioſqve Imperii hoſtes, & ex Legibus judiciisqve reſtitutis magnam nominis ſui famam comparavit. Is raro fortunæ exemplo inter Captivos Venales Conſtantinopolin adductus [12], poſteaqve Armis & acclamationibus Militum Imperator factus, cum *Leone* Philoſopho & *Conſtantino Porphyrogenito*, filiis ſuis ſibi in Imperio deinceps ſuccedentibus, ex invidia [13] gloriæ *Juſtinianeæ* libros ipſius delere conatus, primò edidit Epitomen Codicis *Juſtiniani*, qvam

πρόχει-

9 *Suareſ. in d. Notit.* 10 *Zonar. Annal. Tom.* 3. 11 *Abb. Urſperg. p.* 158. *Zonar. d. Tom.* 3. *Sabell. Ennead.* 8. *lib.* 9. *&* *Ennead.* 9. *lib.* 1. *Balduin. in Inſtit. in proleg.* 12 *Zonar. d. Tom.* 3. 13 *Ciron. lib.* 5. *Obſervat. jur. Canon. cap.* 4. *&* 5.

πρόχειρον *14* vocavit, deinceps libros ſexaginta Βασιλικῶν publicavit, iiqve ſoli vim juris habuerunt uſqve ad finem Imperii Orientalis, neglectis libris à *Juſtiniano 15* compoſitis, qvi poſt *Baſilium* nec in Academiis nec in Judiciis uſuve forenſi admiſſi fuerunt.

III. Invidiæ vero & Ambitionis *Baſilii* labem contra *Juſtiniani* libros & gloriam etſi aliqvi imminuere *16* conētur, aſcribentes interitum & jacturam librorū *Juſtiniani* infortunio, cum in conflagratione Conſtantinopoli ſub *Zenone* Imp. CXX. Millia librorum amiſſa fuerint, & *Berytus* florentiſſimum Legum gymnaſium terræ motu obrutum fuerit: qvibus etiam acceſſit in Italia librorum omnium Vaſtatio per Gothos; plurimi tumen *Baſilium* & *Leonem* invidiæ & ambitionis graviter *17* accuſant, qvod *Juſtiniani* famam ex Legibus Romanis compoſitis non ferentes, earundem Legum compoſitionem nomini ſuo aſcribere *18* contenderunt, neq; enim *Leo* Philoſophus in libris *Juſtinianæis* aliud re-

14 *Harmenopul. lib.1.Tit.1.de Legib. Dionyſ.Gothofred. ad Novell. Leon. in princ.* 15 *Freher. in d. epiſt. ad Rud. 2.* 16 *Balduin. in Inſtit. in proleg.* 17 *Ciron.d. c. 4. & 5. Freher. in d. epiſt. ad Rud. 2.* 18 *Fr. Brea. in d. præfat.*

ıd reprehendere *19* poteſt, qvam qvod eius compoſitio non fuerit perfecta & abſoluta ad ſolvendas difficultates, nec *Juſtiniani* ordinem ſatis fuiſſe accuratum, qvæ etiam in ipſum *Leonem* retorqveri poſſunt. Et Juriſconſulti Occidentalis Imperii *Juſtinianum* ſatis defendunt, reprehendentes illud ſolùm in *Juſtiniano*, qvod libros Romanorum Juriſconſultorum poſt Pandectas abſolutas ſupprimere conatus, eandem pœnam Talionis *20* à *Baſilio* & *Leone* paſſus eſt.

V. Hos libros Βασιλικῶν alii *Leoni* Philoſopho *21* tribuunt, alii *Baſilio 22* patri, cui & ipſe *Leo* eosdem *23* aſcribit, iidemqve ad annos viginti poſt eorum editionem à *Conſtantino Porphyrogenito* altero *Baſilii* filio ex repetita prælectione purgati & emendati *24* fuerunt, atqve ab eo tempore libri *Juſtinianæi* obſoleverunt in Oriente, Juriſconſultorum manibus non verſabantur, raròqve deſcripti erant. Inde in illa librorum multitudine, qvi in Occidentem poſt captam Conſtantinopolin

19 Leo Philoſ. Imper. in proœm. Baſilic. 20. Ciron. lib. 5. cap. 5. 21 Harmenopul. lib. 1. Tit. 1. in princ. ...jac. lib. 17. obſervat. 31. Jo. Huares in d. Notit. 22 ...thofred. ad Novell. Leon. in princ. Freher. in d. epiſt. Rud. 2. Vult. in juriſprud. Roman. in proleg. 23 ...Suares. in d. Notit. Baſilic. 24 Gothofred. ad Novell. Leon. & ad lib. 8. Baſilic. edit. Hanov. ann. 1606. ...areſ. in d. Notit.

polin adducti ſunt, non conſtat librum ullum *Juſtinianaum* 25 (ſi fore Novellas excipias) fuiſſe repertum. Et poſt libros Βασιλικῶν edidit porrò *Leo* Philoſophus conſtitutiones Novellas CXIII, qvas jam habemus iiſqve utimur tantum, in iis, de qvibus à *Juſtiniano* nihil eſt 26 conſtitutum.

VI. Compoſiti fuerunt à *Baſilio* 27 libri Βασιλικῶν ex libris *Juſtinianæis*, ex XIII. Edictis *Juſtiniani* poſt Novellas latis, ex conſtitutionibus Novellis *Juſtini* & ſeqventium Imperatorum uſqve ad *Baſilium*, qvarum pleræqve ab *Enimundo Bonefidio* & *Joanne Leunclavio* in libris Juris Orientalis editæ ſunt, & ex libris Juriſconſultorum Romanorum qvi apud Græcos tum 28 reperiebantur & ad nos pervenerunt: Baſilica tamen hæc LX. libris comprehenſa diu latuerunt, qvorum ſeptem libros primò edidit *Gentianus* 29 *Hervetus*, *Cujacius* 30 III. qvi etiam omnes penes ſe habuit, & ex iis multa in Jure Romano præſertim in obſervationibus ſuis (qvas Opus divinum *Jac. Auguſtus Thuanus* 31 meritò appellat) eosdemqve fere

25 Freher. in d. epiſt. 26 *Cujac. d. lib. 17. obſer. 31.* 27 *Suares. in d. Notit.* 28 *Suareſ. in d. Notit.* 29 *Suareſ. ibid.* 30 *Fabrott. in d. epiſt. ad Cancell. Franc.* 31 *Thuan. hiſtor. lib. 99.*

ſere omnes jam integros habemus ex Galliæ Bibliothecâ Regiâ editos unà cum Scholiis & Gloſſis Interpretum Græcorum ſtudio doctiſſimi Anteceſſorum Aqviſexienſium Decani *Caroli Fabrotti*, ex qvibus multa in Jure *Juſtinianæo* obſcura dilucidè explicantur & illuſtrantur.

VII. Ad hos libros Βασιλικῶν ſcripſerunt Juriſconſulti Græci Scholia & Commentarios aliqvos; ſed non pari numero ac Europæi ad *Juſtinianum*, ex qvibus ad Nos tantum pervenerunt gloſſæ aliqvæ 32 *Stephani*, *Nicæi*, *Thaddæi*, *Euſtathii*, *Eudoxii Iſidori*, *Baſilii* aliorumqve Juriſconſultorum Græcorum, qvæ ut gloſſæ *Accurſianæ* margini Βασιλικῶν adjectæ ſunt. Græcis magis videntur placuiſſe Epitome 33 & Synopſes, è qvibus prima eſt Baſilii πρόχειρον τῶν νόμων, 34 ex qvo *Conſtantinus Hermenopulus* Judex *Theſſalonicenſis* concinnavit univerſi Juris Epitomen, & ex Conſtitutionibus Imperatorum, uſqve ad *Emmanuelem Com-*

32 *Decian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 8. Macac. de via & rat. Jur. cap. 24. Svareſ. & Broæ. in oc. citat.* 33 *Broæ. in d. præfat.* 34 *Gothofred. Novell. Leon. in princ. Fabrott. in d. epiſt. ad ncell. Franc.*

Commenum qvi imperium tenuit circa annum MCL. qvam Promptuarium *35* appellat, & ante eum aliam breviorem *Synopſin* edidit *Michael Attaliates* Juriſconſultus *36* juſſu *Michaëlis Ducæ* Imperatoris circa annum MLXX. qvem Compendium Compendii vocat, eodemqve tempore *Michael Pſellus 37 Synopſin* condidit, & *Jo Leunclavius* anno MDLXX. edidit ἐκλογὴν Βασιλικῶν, *38* è Bibliotheca *Joh. Sambuci* Pannonii (qvi poſtea fuit magnus Poloniæ Cancellarius) qvam ille Tarenti in Calabria repererat, nam ea pars Italiæ (qvæ olim vetus Græcia dicta eſt) diutiſſimè paruit Imperatoribus Orientis, poſt qvam Exarchatus Ravennæ primò Longobardis, deinde Normannis in Italia dominantibus ceſſerat; & ab eodem *Leunclavio* tres Paratitlorum libri Latini facti *39* ſunt, in qvibus Leges ad res & perſonas ſacras ſpectantes ex corpore *Juſtinianæo* deſumptæ ſunt, appoſitis ſingulis qvæ in aliis Titulis & gloſſis ad illum titulum pertinentibus reperiuntur.

VIII Ex

35 *Harmenopul. d. lib.1. Tit.1. Balduin. in Inſtit. in proleg. Vult. & Freher. in Loc. citat.* 36 *Leunclav. in eclog. Baſilic. in proœm. & in edit. Baſilic. ann. 1575. Fabrott. in d. epiſt.* 37 *Freher. & Fabrott. in Loc. citat.* 38 *Jo. Leunclav. in edit. jur. Græco Rom. Fabrott. in d. epiſt.* 39 *Brea in d. præfat.*

VIII. Ex his omnibus & Imperatorum *Baſilio* ſuccedentium Conſtitutionibus in Orientali Imperio Jus dictum eſt, neglectis libris *Juſtinianæis*, ſive ex invidia famæ *Juſtinianæa* ambitioneq; conciliandi libris & Legibus ſuis Authoritatem, ſive ex uſu & facilitate Græcæ [40] & Vernaculæ Lingvæ, in qva hæc omnia edita ſunt, & diviſis jam Imperiis Occidentis, & Orientis, Jure tantùm ſuo uti voluerunt, qvod tamen omne à Romanis acceperant.

IX. Baſilium vero & *Leonem* Impp. imitatus *Photius* [41] Patriarcha Conſtantinopolitanus eodem tempore Nomo-Canonem edidit ex Baſilicis Conſtitutionibus & Canonibus Eccleſiaſticis, qvem longo poſt tempore *Theodorus Balſamon* Patriarcha Antiochenus [42] anno 1143. Scholiis illuſtravit, *Photiumqve* imitatus *Burchardus VVarmatienſis* anno 1020. *Ino Carnutenſis* anno 1080. & *Gratianus* anno 1120. Canones Eccleſiæ Occidentalis congeſſerunt.

X. Hoc Jus Græco-Romanum à *Baſilii* & *Leonis* ætate ſub Imperatoribus *Porphyrogenitis*, *Commenianis* & *Paleologis* uſqve

D

40 *Freher.& Broa.in Loc.citat.* 41 *Gothofred.in præfat. ad Novell.Leon.Broa.in d.præfat.* 42 *Gothofred. in d. præfat.*

uſqve ad *Conſtantinum* XIII. *Paleologum* Græcorum Imperatorum ultimum productum eſt, ſub qvo captâ Conſtantinopoli anno 1452 à *Mahomete Ottomanico*, Imperium Orientale cum ſuis Legibus [43] extinctum eſt. Nam uſq; ad illud tempus fuit Conſtantinopoli celeberrimus Juriſconſultorum conventus & ſupremum Orientis Tribunal, teſte *Ænea* [44] *Sylvio*, qvi tum Pontifex Romanus fuit, & dum per varia Sæcula barbaries Gothorum, Longobardorum, Maurorum, Saracenorum aliorumqve literas & Leges in Occidente penè deleviſſet, efflorescebant Literarum omnium Legumqve ſtudia [45] Conſtantinopoli, ut nemo pro docto in Occidente haberetur [46], niſi Conſtantinopoli literarum ſtudio incubuiſſet.

XI. Libros vero *Juſtinianæos* Romæ aut in Italia per qvingentos annos ab ejus exceſſu viſos fuiſſe nobis conſtare non [47] poteſt; tantùm conjici poteſt eos in Illyricum veniſſe, qvòd eorum publicatio [48] Præ-

43 *Abb. Urſpergenſ. in paralipom. Æne. Sylv. in orat. de excid. Conſtantinop.* 44 *Æne. Sylv. epiſt. 130. & 155.* 45 *Ciron. lib. 5. Obſerv. jur. Canon. cap. 5.* 46 *Æne. Sylv. d. epiſt. 130. & 155.* 47 *Freher. in d. epiſt. ad Rud. 2.* 48 *Conſtit. Tanta in fin. de concept. Digeſt.*

fecto Prætorii Illyrici à *Juſtiniano*
ıdata ſit. Italiam tenuerunt Gothi per
ıginta annos poſt *Juſtinianum*, qvibus
ſis in ulteriorem Galliam *49* per Lon-
ardos, Reges eorum per ducentos an-
Italiâ potiti ſunt, eodemqve tempore
Hiſpania 50 Viſigothi, & Vandali, in
llia Gothi, Franci, Hunni aliiqve Po-
i barbari dominabantur. Hi nullas pa-
bantur Leges niſi à ſe conditas, Lon-
ardicas, Gothicas, Francicas, Ale-
nicas aliaſqve qvas adhuc habemus
Codice Legum *51* antiqvarum, qvæ et-
n plurimis ſanè juſtæ ſunt & laudan-
, ſapiunt tamen barbariem earum gen-
m, & Leges Longobardorum (qvæ
teris excellentiores habitæ ſunt) bar-
ræ, aſininæ, & Fæx potius qvam Lex
Interpretibus noſtris ſunt *52* appel-
æ: illum tamen honorem Romanis
im Dominis ſuis præbuerunt, ut Le-
s ſuas omnes Latinè ſcripſerint, &

49 *Procop. lib. 1. de bell. Goth. Agath. lib. 1. de l. Goth. Niceph. lib. 13. c. 39. & lib. 14. c. 56. Abb. ſpergenſ. c. 130. Sabellic. lib. 1. in princ. & lib. 4. m. 4.* 50 *Cod. Leg. antiqv. p. 1.* 51 *Cod. Leg. antiqv. p. 1. edit. per Frederic. Lindenbrog. Decian. in olog. adverſ. Alciat. cap. 9.* 52 *Luc. de Penn. ad l. nductores. C. de Conductor. lib. 11. Maran. diſp. 2. ravit. ad Rit. Neapol. Rit. 292. Paul. Chriſtian. deſ. 212. n. 26. vol. 4.*

contractus omnes ſecundùm Leges Romanas 53 inierint, & eas Juris Romani reliqvias qvas adipiſci potuerunt in uſu Judiciorum unà cum Legibus ſuis 54 obſervaverint, Codicem *Theodoſianum*, *Gaii* Inſtitutiones, *Ulpiani* fragmenta, *Pauli* notas & ſententias, forſan majorem honorem delaturi Libris *Juſtinianæis*, ſi in eos incidiſſent.

XII. Poſt ducentos annos *Carolus Magnus* Gallorum & Germanorum Rex, devictis in Italia Longobardorum Regibus, *Romæ* à Senatu populoqve Romano electus Romanorum Imperator, & à *Leone* III. Pontifice Romano approbatus circa annum 800. ſummo reſtituendi Juris Romani deſiderio 55 tenebatur, qvod aſſeqvi non potuit, ſive bellis continuis occupatus, ſive ex defectu Librorum Juris Romani, qvos illius Juriſconſulti non potuerunt conqvirere. Jacebat enim ſepulta literarum omnium & Legum peritia ſub *Carolo* Magno & per duo ſæcula inſeqventia, qvod omnes veri docti 56 deplorant, in qvi-

53 *Agath. lib. 1. de reb. Juſtinian.* 54 *Decian. in apolog. adverſ. Alciat. c. 6. Matheac. lib. 1. de via & rat. jur. c. 24.* 55 *Balduin. in Inſtit. in proleg.* 56 *Sabellic. Ennead. 9. lib. 1. Paul. Jov. vit. Franc. Petrarch. Genebrard. in chronolog. lib. 4. Card. Bellar. lib. 4. de Rom. Pont. 1. 12.*

in qvibus invaſerat omnium animos talis ſtupor, amentia, oblivioqve Literarum omnium & Morum, ut vix principes Pontificeſve reperiantur, qvi aliqvid dignum memoriâ geſſerunt. De Jure Romano nihil interea auditum, ſolum Ravennæ 57 apud Exarchos Græcos reperiebatur qvinta Pars Pandectarum, qvæ tractat de ultimis voluntatibus & ſucceſſionibus hæreditatum; nam ea pars Italiæ Exarchis Imperatoribus Conſtantinopolitanis adhuc durante Longobardorum regno obtemperabat, donec ex conventione 58 inter *Carolum Magnum* & *Irenem* Imperatricem Conſtantinopolitanam facta, pars Imperii Romani Occidentalis *Carolo* & ejus poſteris, Orientalis verò Conſtantinopolitanis ceſſit.

XIII. Poſt has verò tenebras Scientiarum omnium, ea fuit fœlicitas Juris Romani, ut cum ipſo in Lucem extracto cæteræ Scientiæ omnes revixerint, qvod accidit ſub *Lothario* Saxone Imperatore Occidentis circa annum 1127. qvo una cum *Innocentio* II. Pontifice Romano bellum gerente contra *Rogerium* Regem Siciliæ & Neapolis, imploratoqve Piſanorum auxilio (qvi tum liberi Reipublicæ jure

57 *Decian. in apol. adverſ. Alciat. c. 8.* 58 *Sabellic. Ennead. 8. lib. 9.*

utebantur)in excidio UrbisAmalfitanæ in Apulia, libri Pandectarum [59] ibi reperti, in honorem rerum ab iis ſtrenuè geſtarum, præmium ut Opima Spolia iiſdem tributa ſunt, eoſq;religiosè ſervabant *Piſani* uſqve ad annum 1406. & ad eos in controverſiis ſuis Doctores noſtri advolabant. Eo verò anno *Guius Coponius* [60] exercitus Florentini præfectus civitate Piſarum captâ, Pandectas in magnam triumphi ſui partem Florentiam tranſtulit, ubi eadem religione & Cura adhuc ſervantur. Eodem tempore cum Pandectis in lucem revocatis cæteræ ſcientiæ ſub iiſdem tenebris ſepultæ repullularunt. *Petrus* enim *Lombardus* [61] Epiſcopus Pariſienſis Theologiam per antiqvorum libros ſparſam in methodum redegit,qvod *Johannes Damaſcenus* ante annos qvingentos Græcis præſtiterat, & *Gratianus Monachus* Bononienſis Decretorum librum compoſuit, & *Petrus Trecenſis*, dictus *Comeſtor*, Hiſtoriam Scholaſticam edidit, qvi fratres natura-

59 *Coraſ. ad l.2.§.fin. de Orig. jur. Freher. in d. epiſt.ad Rudolph.2.Imp.Borrell.de Cath.Reg. præſtan. c.78.n.26. Gerard. Voſſ. in diſſert. 3.de Symbol. theſ. 33.* 60 *Taurell.in præf.ad Pandect. Florent. Borrell. d. cap. 78. n. 28.* 61 *Antonin. p.3. tit. 18. c. 6. Trithem.lib.de eccleſ.Script. Bellarm. de ſcript.eccleſ.ad ann. 1145. Sixt. Senenſ. lib. 3. bibliothec. ſanct. Method. 23.*

naturales ex una concubina nati perhibentur.

XIV. Pandectis jam poſtliminio reſtitutis, Jus Civile Romanorum omnes Occidentalis Imperii Populi amplectuntur, & ad illud exornandum miro conſenſu concurrunt. Erat eodem tempore in Aula Imperatricis *Matildæ* magni nominis Juriſconſultus *Irnerius* 62 qvi Conſtantinopoli 63 Juri operam dederat, & in rebus *Lotharii* adminiſtrandis ſummum locum tenebat. Eo authore & Svaſore *Lotharius* 64 Jus Romanorum in Academiis doceri, & ex eo cauſas in judiciis dijudicari Edicto mandavit, ipſeqve *Irnerius* Bononiæ circa annum 1150 Jus Civile docuit, eumqve ſecuti *Bulgarus*, *Placentinus*, *Odofredus*, *Aro*, aliiqve Bononiæ, & ex iis etiam *Placentinus* & *Aro* in Academia Montiſpeſſulana in Gallia Jus Civile profeſſi ſunt: poſt hos *Franc. Accurſius* Florentinus fere qvadragenarius ad JusCivile acceſſit ſub *Arone* & *Odofredo*, in qvo tantum profecit, ut Magiſtros longè ſuperaret, relictaqve profeſſione Juris publica in ſolitudinem ſe recepit, in qva per-

 ſepten-

62 Abb. Urſpergen. f. 291. Decian. in apolog. adverſ. Alciat. c. 8. 63 Ciron. lib. 5. Obſer. jur. Canon. c. 5. 64 Lindenbrog. in Cod. Leg. antiqv. in princ. Decian. in d. apolog. c. 8.

ſeptennium 65 ſcripſit gloſſas in Pandectas & Novellas, & per aliud biennium in Codicem 66 ut ipſe de ſe teſtatur, in qvibus mira brevitate Leges omnes ſimiles addit, diſſentientes conciliat,& ex iis tantam induſtriæ, judicii, memoriæq; famam eſt aſſecutus, ut nemo poſt eum Juri gloſſas adjicere tentaverit,& Interpretes poſt eum, ex ejus admiratione, parem operam in ejus gloſſis explicandis ac in verbis Legum impenderint, qvod ſane in iis meritò reprehendendum eſt, adeoqve eum inſecuti aliam viam docendi Juris per Commentarios prolixos inierunt, contra *Juſtiniani* Sanctionem 67 prohibentis commentarios Legibus ſuis aſcribi. *Accurſium* vero omnibus Interpretibus Græcis & Latinis anteponit 68 *Cujacius*, à qvo qvicqvid *Bartolus* aliiqve aberraverint ſomnia appellat.

XV. Poſt *Accurſium* ſucceſſerunt *Cynus*, *Oldradus*, *Petrus de Bellapertica* qvi Aureliis docuit, aliiq; in Italia, qvi omnes licet inſignem ex JurisRomani ſcientiâ famam comparaverint, eos tamen ſecuti *Barto-*

65 Gl.in Authent. ut proponatur. v. indictionis. Forſter. in hiſtor. jur. Civil. v. Accurſius. Fr. Broæ. in Inſtit. in præfat. in Chronol. 66 *Gl.in l.2. C.de accuſ.* 67 *L. 1. §. noſtram. C. de vet. jur. enucl.* 68 *Cujac. lib. 12. obſerv. 16.*

Bartolus & *Baldus* Peruſinus longè ſuperarunt. *Bartolus* natus anno 1303. Jus Civile profeſſus eſt Piſis, poſteaqve Peruſii, qvod tantò judicio aperuit in Commentariis ſuis immenſis pro ætate ſua (qvæ qvadraginta ſex annos exceſſit) ut longè primus *Juſtiniani* Interpres poſt *Accurſium* adhuc apud omnes celebretur, & in eo fuiſſe præ cæteris admirabilem Legum peritiam, ejusqve ingenio numen adfuiſſe Interpretes noſtri *69* teſtentur. Eum *Baldus Peruſinus* ejus auditor, annis ſuperavit: vixit enim uſqve ad ætatem decrepitam, mortuus anno 1420. & jus Civile profeſſus eſt Bononiæ & Ticini per 56. annos tanto cum ingenii acumine judicioqve, ut *Baldum* nihil ignorare ſoleret *Jaſon* dicere, & *Philippus Decius* 70 teſtetur, neminem mortalium authoritate *Baldum* adæqvare poſſe. In his ſanè nihil deſiderari poteſt, qvam ut fœliciore ætate 71 vixiſſent, in iis enim Sæculis barbaries Gothica & Longobardica Latinum

69 Jo.Bapt.in repetit. C.omnes Populi.de Inſt. & jur. Nic. Everard.in Loc. ab authorit. 70 Dec.conſ. 283. Car. Molinæ.conſ. 2. pro Hermann. ab Arragon. n. 18.Bolognin. in Auth.habita. C.ne fil. pro patre. n. 198. 71 Balduin in Inſtitut. in prolcg. Mathæac. lib.1.de via & rat.jur.c.20.

Sermonem & literas ferè omnes extinxerat, & ea ratione *Antonius Contius* eos Longobardicos Doctores [72] appellat. Ideoqve ſi in iis Sermo Gothicus, hiſtoriarum literarumqve ignorantia reprehendatur, condonanda ſunt illis pro temporis ratione, ac compenſanda purâ exactâqve Juris Romani ſcientiâ, qvam immenſo labore judicioqve poſteris tradidere.

XVI. Qvi eos ſecuti ſunt, *Angelus Peruſinus Baldi* frater, *Salycetus*, *Alexander*, *Paulus Caſtrenſis*, *Franciſicus Aretinus*, *Jaſon*, *Phil. Decius*, aliiqve pari judicio, acumine ingenii, & induſtria jus Romanum docuerunt, qvod Commentarii eorum teſtantur. Et hucuſqve maxima laus debetur [73] Italis, qvi præ reliqvis nationibus Chriſtianis Jus Civile illuſtrarunt. In iis tamē omnibus deerat adhuc Sermonis Latini elegantia literarumqve Græcarum & Latinarum ſcientia, qvam Juriſconſulti Sæculi inſeqventis aſſecuti ſunt. Ea vero obtigit ex infœlici Civitatis Conſtantinopolitanæ excidio, poſtqvā omnes Græcæ Literæ libriq; in Occidentem exules miſſi, & ex earum æmulatione literæ Latinæ effloreſcere cœperunt, & ex iis maxi-

72 *Cont. lib. 1. diſput. jur. Civil. c. 8.* 73 *Conr. Rittershuſ. ad Conc. Raph. Fulgoſ. in princ.*

maximum Juri Civili ornamentum acceſſit.

XVII. Illo Sæculo primus emicuit *Andreas Alciatus* Mediolanenſis, cujus Commentarios ex hiſce literis, præ prioribus Juriſconſultis multò ornatiores habemus. Poſt eum ſtatim effulſerunt ex ſingulis nationibus Chriſtianis Juriſconſulti clariſſimi 74, ex Italis *Decianus, Menochius, Pancirollus*; ex Hiſpanis *Anton. Auguſtinus, Did. Covarruvias, Ant. Goveanus, Arius Penellus*; ex Gallis *Budæus, Cujacius, Duarenus, Tiraqvellus, Contius, Hottomannus, Balduinus, Briſſonius, Anton. & Petr. Faber*; ex Germanis *Zaſius, Sichardus, Viglius*, aliiqve plurimi, qvi deinceps ad exornandum Jus Civile Romanorum tantam literarum omnium cognitionem attulerunt, ut cum omnibus omnium ſcientiarum Profeſſoribus ſine invidiæ aut arrogantiæ labe poſſint contendere. Ita deniqve verum Juris Civilis Romanorum uſum & judicium prioribus Italis, Lumen verò, Elegantiam & Ornamentum inſeqventis ſæculi Interpretibus tribuere debemus: nam vetuſtiores Juris Interpretes fructus nobis reliqverunt, *Budæus* vero & re-

74 *Balduin. in Inſtit. in proleg. Matheac. 1. de via grat. jur. c. 24.*

& recentiores magis flores qvam fructus attulerunt,ut Itali 75 de ſe prædicant.

XVIII. His gradibus aſcendit Jus Civile Romanorum ad illud gloriæ faſtigium in qvo jam poſitum eſt, & ad qvod nullius unqvam gentis Leges pervenerunt. Dicendum jam eſſet pro inſtituto meo, qvem uſum & authoritatem habeat hoc Jus Civile Romanorum in ſingulis Principum Chriſtianorum Regnis & Dominiis, ſed qvia ad jus Civile Romanorum acceſſerunt Jus Feudorum & Jus Canonicum, illud ex Conſvetudinibus Longobardorum, aliarumq, nationum ante tempora *Caroli* Magni; hoc verò ex Canonibus Conciliorum, Sententiis Patrum Eccleſiæ, Reſcriptisqve Romanorum Pontificum compoſitum, dum Jus Romanorum in tenebris deliteſceret; & jam ſunt connexa & involuta cum jure Civili Romanorum, & cum eo juris vim habent apud omnes ferè populos Chriſtianos; & qvia Commentarii etiam & Interpretationes Doctorum ad Jus Civile eximium habent uſum in judiciis & uſu forenſi, tam in jure Romano interpretando,qvam in Deciſionibus Cauſarum qvæ in Jure Civili expreſſæ deciſæ non

75 *Benevenut. Strach. tract. de Mercatur. Tit. de Contract. Mercat.*

non ſunt; de his tribus capitibus aliqvid neceſſariò dicendum videtur, atqve ita deinceps ad inſtitutum tractatum de uſu & authoritate juris Civilis in Dominiis Principum Chriſtianorum progrediemur. Incipiemus à Jure Feudorum.

Caput VI.

De Jure Feudorum.

I. DE Feudorum origine non convenit inter Interpretes Juris Romani: aliqvi enim Feuda à Romanorum Legibus & Moribus orta fuiſſe exiſtimant, ſed longè plures ea Romanis incognita fuiſſe, & à Longobardis, dum in Italia dominabantur, cœpiſſe tradunt.

II. Qvi Romanis Feudorum originem tribuunt, memorant illas Clientelas qvæ inter Patronos & Clientes interceſſerunt. Nam à tempore *Romuli* Plebeis mos erat eligendi Patritios in Patronos 1 ſuos, & poſtea Provinciales & Socii ſibi adoptabant Senatores in Patronos, inter qvos ea erat neceſſitudo, ut Patroni Clientum oppreſſorum Caput & Fortunas tuerentur,

1 *Dionyſ. Halicarn. lib. 1. Plutar. in Romul. Gell. l. 5. noct. Attic. c. 13.*

tur, Clienteſqve viciſſim Patronos ſuos omni obſeqvio colerent & venerarentur; Clientes ſe dabant in fidem & Clientelam Patronorum, Patroni Clientes in Fidem receperunt, atqve inde ortam eſſe eam conjunctionem 2 qvæ hodiè eſt inter Dominum & Vaſallum: alii Stipendia militum, qvæ militiæ in Jure Romano 3 appellantur, Feudis Similia eſſe 4 volunt, alii vero Colonos glebæ aſcriptitios Vaſallis & Feudatariis ſimiles eſſe 5 opinantur. Sed multo veriſimilior eſt eorum conjectura, qvi potius Feuda ab *Alexandro Severo* & *Conſtantino Magno* cœpiſſe 6 cenſuerunt. *Severus* enim donavit *Ducibus* & *Militibus* Limitaneis ea Prædia qvæ ab hoſtibus capta 7 ſunt, ita ut eorum eſſent ſi hæredes eorum militarent, ardentiùs militaturi ſi ſua Prædia defenderent; eademqve poſtea *Conſtantinus Magnus* voluit etiam ad Hæredem Paganum 8 tranſire, ut milites ſuos ſibi

2 *Luc. de Penn. in l. qvicunqve C. de omn. agr. deſert. lib. 11. Buda. ad L. Herennius. ff. de Evict. Zaſ. ad l. 2. §. Curius. ff. de Orig. juris. Sonsbeck. in Tract. feud. p. 1. n. 30.* 3 *L. omnimodam. §. imputari. C. de inoff. teſtam. L. mortuo. §. 1. ff. de legat. 2.* 4 *Haloand. in Novell. 53. & 56.* 5 *Borcholt. de feud. c. 2. n. 12.* 6 *Lat. Taurell. de Milit. ex caſu.* 7 *Lamprid. in Alex.* 8 *Pompon. Lat. lib. 2. hiſt. Roman. in Conſtant.*

ſibi conciliaret. Hæc vero omnia à Feudis longè abſunt, qvæ hodie Moribus gentium inducta ſunt; cum ea non aliter conſtituantur qvam in re Mobili *9* aut ad eam accedente, cujus Uſus ſeu utile Dominium Clienti tantùm conceditur, Proprietas verò & directum Dominium ut remaneat penes concedentem *10* ſuoſqve hæredes neceſſe eſt: & præter Fidem Patrono à Cliente jurejurando promiſſam (à qva ille Dominus, hic Fdelis *11* nuncupatur) Domino etiam juriſdictio in Clientem reſervata *12* eſt, ſi qvid contra pacta, conventa, vel Leges Feudi commiſerit, qvorum omnium nulla judicia in Legibus aut Moribus Romanorum reperiri poſſunt.. Et *Carolus Molinæus* *13* profitetur ſe evolviſſe omnes Libros Romanos eoſqve qvi de Feudis tractant, & ex eorum omnium (pauciſſimis exceptis)

9 Tit.de feud.cognit. lib. 2. Eguin. Baro. lib. 1.de jur. Beneſic. Tit.4.Roſenth.in Synopſ.ſeud.lib.1.c. 1. concluſ.61. 10 *Tit.in qvib.Cauſ. feud. amitt.in fin. Tit. de Controver.inter.dom.& fidel. Tit. deform.fidelit. Earod. lib. 1. Tit. 2. Roſenth. d. c. 1.concluſ.6.* 11 *Tit.in qvib.Cauſ.feud. amitt. in princ. Tit. de form.fidelit.* 12 *Tit.de Controv.feud.apud pares.Tit. de prohib.alien.ſeud.per. Fred. tit.an apud judic.* 13 *Molina.ad Conſvet.Pariſ.tit.des fiefs.n.5.*

exceptis) ſententiâ [14], aſſerit Feuda juri Romano eſſe penitus incognita, nullaqve eorum veſtigia in Jure *Juſtinianeo* apparere, ſed ex Moribus gentium, Poſt Romanum Imperium excuſſum in Occidente, orta fuiſſe.

III. A qvibus verò gentibus originem habuerunt, diſceptatur. Nam pro Gallis acriter contendit *Molinæus* & alii pauci [15] ea à Francorum regibus manaſſe, ante Longobardorum dominationem in Italia: Sed reliqvi omnes [16] qvi de Feudis agunt, ea à Regibus Longobardicis in Italia originem hauſiſſe conſentiunt. Eorũ enim Reges [17] Ducibus & Militibus ſuis Civitates, Urbes cum Territoriis, Agros, Prædia donabant, utenda fruendaqve, Dominio Supremo & Directo ſibi reſervato; & hæc precariò primum [18] conceſſa, revocanda cum domino viſum eſſet, poſtea per annum, deinde dum vivebat Cliens, poſteaqve filius qvem Dominus eligebat, deinde filii ex æqvis portionibus,

14 *Vide Roſenth. de feud. lib. 1. c. 1. concluſ. 7.* 15 *Connan. lib. 2. Comm. jur. Civil. c. 5. Choppin. de Comm. Gall. conſvetud. p. 2. §. 4. n. 4.* 16 *Pancirol. in Theſaur. Var. Lect. jur. lib. 1. cap. 90. Hen. Roſenth. de feud. lib. 1. c. 1. concluſ. 7.* 17 *Barolib. de jur. benef. tit. 1. Pancirol. in d. Theſaur. lib. 1. c. 9.* 18 *Lib. 1. feud. Tit. 1. & Tit. de nat. ſucceſſ. feud. Tit. ſi Vaſall. feud. princ.*

bus, deinde nepos avo, vel frater fratriſve filius in Feudo paterno, & poſtremò filii in infinitum in Feudo ſuccedebant, iiqve omnes ad Feudum vocabantur, prout eos vel pacta conventa inter Dominum & primum Clientem, vel Conſvetudines admittebant.

IV. Et licet aliqvi *Molinæo* adhærentes *19* aſſerant, Gallos habuiſſe uſum Feudorum ante Longobardos à primis Regibus ſuis conceſſorum, eademqve ab *Hugone Capeto* creata fuiſſe in hæredes tranſitoria, dum Longobardi Italia potiebantur, aliter tamen viſum eſt *Eguinario Baroni* *20*, qvi probat maximam Conſvetudinum partem, & pleraqve vocabula, qvibus Galli utuntur de Feudis, à Longobardis accepta fuiſſe. Et conſtans eſt omnium Interpretum Sententia *21*, Conſvetudines Feudorum, qvas modò habemus, à Longobardis originem traxiſſe.

V. Sed cum hæ Conſvetudines variæ eſſent & in multitudinem excreſcerent, atqve

19 *Connan. d. lib.2. c. 5. Choppin. d. p.2. §. 5. n.5.*
20 *Baro. d. jur. benefic. lib. 1. in præfat. ad Jo. Bertrand. Franc. Cancell.* 21 *Jaſ. in prælud. feud. n. 33. Lauden. §. fin. de his qvi feud. dare poſſ. Afflict. in prælud. feud. n. 27. Clar. §. feudum. qv. 1. Pancirol. lib. 1. Var. Lect. jur. cap. 91.*

atqve apud alias gentes receptæ eſſent, judicesqve in diſceptandis Controverſiis Fidelitatis & Obſeqvii à Clientibus Domino præſtandi ſæpe eſſent incerti, ut in Conſvetudinibus non-ſcriptis evenire ſolet. *Obortus Ortenſius* Mediolanenſis [22] ſive ſolus ſive conſilio *Gerardi Nigri Capagiſti* uſus, ſub *Frederico Barbaroſſa* Imperatore circa annum 1152. has Conſvetudines in duos Libros de Uſibus Feudorum congeſſit, qvibus jam utimur, & uterqve erat inſignis Jurisconſultus [23] & Advocatus in Curia Mediolanenſi, & ex longo Juris & Feudorum uſu magnam famam comparaverat. Ad hos uſus Feudorum per *Gerardum* compoſitos acceſſerunt Conſtitutiones Imperatorum *Lotharii* I. *Lotharii* II. *Henrici* IV. *Lotharii* III. *Frederici* I. & II. ex qvibus Feuda magnam vim juris ſortiebantur, cum apud ſubditos Romani Imperii, tum apud exteros eadem ratione, qva Leges Romanas & *Juſtinianæas* amplectebantur.

VI. Poſt hos Libros Feudorum in Scripta redactos & in uſu Judiciorum receptos, qværi cœpit: An uſus Feudorum pro

22 *Tit. de feud. cogn. lib.2. tit. de Conſvet. rect. feud. lib.2.* 23 *Alvarot. ad Tit. in qvib. cauſ. feud. amitt. v. ſalutem. n. 1.*

pro Jure Scripto, an pro Conſvetudinibus & Jure non Scripto habendi ſint? de qvo etiamnum qværi ſolet. Et Communiter receptum eſt [24] Jus Feudorum habendum potius eſſe pro Conſvetudine qvam pro Jure Scripto, atqve ita Conſvetudine contraria poſſe tolli. Sed cum in Scripta redactæ ſint, ſufficiat eas allegare, nec alia probatione opus habent, atqve ita adhuc ab omnibus Uſus & Conſvetudines [25] Feudorum appellantur.

VII. Hæ verò Conſvetudines licet ab *Oberto* viro privato ſcriptæ ſint, ita tamen ſunt receptæ ab omnibus ferè nationibus Chriſtianis, ut jam inter partes Juris Civilis Romanorum [26] annumerentur, & Libri Feudorum habentur inter [27] Libros Juris Romanorum, & poſt Novellas *Juſtiniani* Conſtitutiones decimam Collationem conſtituunt. Hos Libros *Fredericus* Imperator

24 Jac. de Beluiſ. c.1. §. fin. de his qvi feud. dar. poſſ. Clar. §. feudum. qv. 3. Pariſ. conſ. 13. n. 20. lib. 1. Roſenth. d. lib. 1. c. 1. concluſ. 7. 25 Molina. ad Conſvet. Pariſ. tit. des fiefs. n. 16. Roſenth. de concluſ. 7. 26 Bald. in prælud. feud. n. 4. & Jaſ. ibid. Abb. in c. firmiter. in fin. de ſum. Trinit. Gothofred. lib. 1. prax. Civil. Tit. 2. v. de jur. feud. 27 Card. Tuſch. concluſ. 590. Pancirol. lib. 1. Var. Lect. jur. c. 90. Math. Steph. in proœm. Novell. n. 56.

rator miſit Bononiam *28* in ea Academia publicè legendos,& inde in omnibus Academiis publicè lecti ſunt, & in omnibus Curiis fere Orbis Chriſtiani ad Cauſas decidendas adhibiti, Romaniqve deinceps Pontifices eiſdem parem authoritatem in foro Eccleſiæ *29* conceſſerunt. Conſvetudinum Feudorum igitur authoritas inducta eſt à Conſenſu Imperatorum, Principum & Populorum Chriſtianorum, qvi eas in Academiis publicè doceri, à Juriſconſultis illuſtrari Commentariis,& in judiciis, in Controverſiis dijudicandis allegari continuò permiſerunt.

VIII. Hinc ab omnibus receptum eſt, poſt patrias Leges & Conſvetudines teneri *30* omnes Feudorum jure tam Clericos qvam Laicos in utroq; Foro, & ex eo decidendas eſſe omnes Controverſias non Prædiorum humiliorum tantùm, Urbium, Civitatumve; ſed & ſupremarum dignitatum, Comitum, Marchionum, Ducum & Regum,

28 *Fr. Craſſ. de Orig. jur. Mediolan. in præfat. Pancirol. d.c. 90.* 29 *Roſenth. d. lib. 1. de feud. c. 1. concluſ. 9.* 30 *Alvarott. in proœm. feud. n. 12. Iſern. in prælud. feud. qv. 1. n. 26. Maran. p. 3. n. 84. Clar. §. feudum. qv. 3. Rebuff. in declar. feud. Gothofr. lib. 1. prax. Civil. Tit. 2. §. de jur. feud. Balzaron. in prælud. feud. qv. 2. Roſenth. d. concluſ. 7. Schrader. conſ. 3. n. 112.*

Regum, ubi Regna [31] in feudum conceſſa ſunt, & licet ex Scriptoribus Gallicis [32] aliqvi tradiderint Jura Feudorum Longobardica in Gallia locum non habere, ubi Feuda patrimonialia facta ſunt, & in Libera diſpoſitione Dominioqve Clientum, qvæ *Allodia* [33] dicuntur: his tamen adverſantur alii eximii Gallorum Juriſconſulti, docentes [34], Jura Feudorum vim Legum habere per omnes Galliæ Provincias, præſertim Provincias Juris Scripti, ubi Conſvetudines Locorum non repugnant: nam & in multis Italiæ [35] Provinciis, ut in Dominiis Montisferratenſi & Mantuano aliiſqve, Feuda Longobardica in Patrimonia & Allodia tranſierunt, qvoad alienationem Feudorum Domino non reqviſito, ſucceſſionem filiorum, aliaqve; qvod Conſvetudini earum Pro-

31 *Tit. qvis dic. Dux. vel March. Afflict. c. in generali ſi de feud. fuer. controverſ. int. dom. & agnat. Roſenth. de feud. lib. 1. cap. 2. concluſ. 2. Balzaron. in prælud. feud. qv. 2.* 32 *Molinæ. ad Conſvet. Paris. Tit. des fiefs. n. 104. Guenoys ad Conſvet. Franc. in addit. ad Tit. 1. de feud. Pract. Papienſ. in Rubr. de ſucceſſ. feud.* 33 *Tit. de allod. lib. 2.* 34 *Baro. lib. 1. de Beneſic. jur. Tit. 2. Rebuff. in declarat. feud. Choppin. de Comm. Gall. Conſvet. p. 2. §. 4. Fr. de claper. in deciſ. Provinc. conſ. 10. qvi 1. Argentræ. in Conſvet. Britan. Tit. des appropriant. art. 277.* 35 *Roland. à Vall. lib. 1. conſ. 2. Chriſtianæ. in deciſ. Belg. 212. vol. 4.*

Provinciarum tribuendum eſt, ex qva re-
jectis uſibus Feudorum in iis Capitulis ad
Jus Romanorum redierunt.

IX. Ex hac Juris Feudorum cum Jure Civili Romanorum connexione ortum eſt, qvod ubi Cauſa deciſa eſt in Jure Feudorum, Jus Romanorum qvoad Feuda *36* ei cedat, ubi verò Cauſa omiſſa eſt in Jure Feudorum, & certum Jus de eâ in Jure Romano eſt conſtitutum, ad Jus Romanum eſt recurrendum, ſicut in uſibus Feudorum *37* eſt præſcriptum. Et omnes Interpretes porro tradunt, Juris Feudorum ambigui interpretationem *38* eſſe petendam à Jure Romano de Uſufructu, Emphyteuſi, aliiſve qvæ ad naturam Feudorum proximè accedunt, & ſi qvid deſit in uſibus Feudorum, ex æqvitate Juris Romani ſuppleatur. Nimirum uſus Feudorum eſt, qvod Major qvatuordecim annis ob non petitã inveſtituram infra annũ & diem Feudo *39* cadat,

36 Bald. ad l. 2. n. 4. C. de ſuis & Legit. Bocer. tract. feud. cap. 5. n. 29. Gothofr. d. Tit. 2. §. de jur. feud. 37 Tit. d. feud. cogn. lib. 2. Card. Tuſch. concluſ. 590. Chriſtinæ. d. deciſ. 212. n. 77. Gothofr. d. §. de jur. feud. Roſenth. d. lib. 1. c. 1. concluſ. 9. 38 Everard. in loc. à feud. ad Empytheuſ. Card. Tuſch. d. concluſ. 590. Gothofr. d. Tit. 2. §. de jur. feud. 39 Tit. de prohib. feud. alien. per Fred. in princ. Tit. de Controverſ. feud. apud parer.

adat, Jus Romanum minorem Læſum infra qvadriennium *40* in integrum reſtituit, ex qva æqvitate Jus Feudorum de reſtituendo minore infra decimum nonum ætatis ſuæ annum explicabitur. Alius Feudorum uſus eſt, qvòd filius naturalis Legitimatus in Feudo paterno *41* non ſuccedat, is enim non eſt verè, ſed fictè Legitimus. Legitimus verò per ſubſeqvens matrimonium Jure Romano eſt verè non fictè Legitimus, & ita in Feudo paterno ſuccedit. Inde etiam pro Regulâ traditum eſt *42*: Jura Feudorum à Jure Civili interpretationem paſſivam recipere, idqve apud Germanos in Camerâ Imperiali *43* obſervatum eſt. Ex eadem ratione receptum eſt, qvod Argumentum à Contrario ſenſu non valet in uſibus *44* Feudorum, qvia illud argumentum non eſt expreſſa deciſio ſed Conjectura, atqve ita potius petenda eſt Cauſæ deciſio à Jure Romano, ubi in eo Jure expreſſa reperitur.

X. Sunt tamen qvi docent, deficiente Jure Feudorum recurrendum eſſe ad Jus Cano-

40 *L.fin.C.de temp.in integr. reſtitut.* 41 *Tit. ſi de feud. defunct. §. naturales.* 42 *Roſenth.de feud. lib.1.c.1.concluſ.15.* 43 *Roſenth.de concluſ. 15.* 44 *Gothofr.in d. lib. 1. Tit. 2. §. de jur. feud.*

Canonicum *45* ubi cauſa eo Jure deciſa eſt, idqve ratione juramenti qvo Cliens Domino Fidelitatem & Obſeqvium promittit, nam & alias Cauſas omnes in qvibus juramentum intervenit *46*, in foro Eccleſiæ dijudicandas eſſe: illud tamen ab Interpretibus Juris Romani non recipitur; tantum concedunt, deficiente Jure Feudorum, in foro Eccleſiaſtico ad Jus Canonicum, in foro vero Civili ad Jus Romanum recurrendum *47* eſſe, cum Romani Pontifices Jus Feudorum Longobardicum ſæpe in Jure Canonico laudent & approbent *48*, & de Feudis ſuas etiam Conſtitutiones *49* adjecerint.

XI. De Libris & Interpretibus Juris Feudorum dicendum ſupereſt: dubitavit enim *Hoſtienſis 50* aliiq; de fide Librorum qvod eſſent Scripti à privato & ſpeciales locorum Conſvetudines continerent, & tanta iis authoritas ex curſu temporis ætate *Hoſtienſis* non acceſſerat. Jam verò cum

45 Card. Tuſch. concluſ. 590. n.6. 46 Bald. in c. Imperialem. §. fin. n. 13. de prohib. feud. alien. per Freder. Gothofr. d. Tit. 2. §. de Jur. feud. 47 Socin. conſ. 252. n. 1. vol. 2. Panor. conſ. 82. vol. 1. Index. ad Conſil. Alb. Brun. v. feudalis qvæſtio. 48 C. cæterum. de judic. c. ex transmiſſa. c. verum. de for. Compet. clem. paſtoralis. de re judic. 49 Tit. de feudis. Extra. 50 Hoſtien. in ſum. Tit. de feud.

cum diuturno tempore non modo Imperatores & Principes, ſed & Populi Chriſtiani ferè omnes eas admiſerint in Academiis & Judiciis, vim Legis habere cœperunt ut Conſvetudines generales; & Romani etiam Pontifices eas approbaverint, atqve ideo eos eſſe Authenticos *51*, in Academiis doceri, & in Judiciis allegari poſſe, omnes conſentiunt.

XII. De numero Librorum tantum eſt controverſum: vulgò habemus duos tantùm Libros cum Jure *Juſtinianæo* connexos, gloſſis illuſtratos, in Academiis & Judiciis receptos. Præter hos *Hottomannus* *52* obtrudit unum, *Cujacius* *53* tres alios, de qvibus verè prædixit *Jaſon* *54*, qvod libros illos mutare eſſet confundere gloſſas utriusqve Juris & utriusqve cenſuræ Doctores, qvi libros illos allegant uti jam habemus, eosqve ſolos eſſe authenticos *55* omnes tradunt, eosqve me ſeqvi neceſſe

51 Iſern. in prælud. feud. qv. 1. n. 24. Curt. jun. tract. feudor. qv. 1. Clar. §. feudum. qv. 3. Gothofr. d. Tit. 2. de jur feudor. Schrader. conſ. 3. n. 111. 52 Hottom. in Comment. feud. in princ. 53 Cujac. in Comment. ad lib. feudor. poſt. tit. 58. lib. 2. 54 Jaſon. in prælud. feud. Alber. Gentil. de libr. jur. Civil. cap. 8. 55 Math. Stephan. in proœm. Novell. n. 56. Gothofred. d. Tit. 2. §. de jur. feud. Gentil. d. c. 8.

eſt, cum agam de eo Jure Civili Romanorum, qvod uſu gentium Chriſtianorum eſt admiſſum, ſepoſitis hiſce novis Libris, donec parem authoritatem ex uſu & conſenſu gentium aſſecuti fuerint.

XIII. Horum Librorum Authoritatem augent egregii illi Juriſconſulti 56 qvi ad eos gloſſas, Commentarios & Tractatus ſcripſerint. Gloſſas in feuda ſcripſerunt *Bulgarus*, *Pyleus*, *Vgolinus*, *Vincentius*, *Jac. Goffredus*, aliiqve; ſed *Jac. Columbinus* eorum ultimus omnes ſuperavit, & poſt eum, ait *Jaſon* 57, nemo gloſſas in Feuda ſcribere tentavit. Alii ſummas & Tractatus de Feudis compoſuerunt, *Odofredus*, *Jac.* de *Arena*, *Hoſtienſis*, *Jac. Ardizoni*, *Zaſius*, *Rebuffus*, *Hannetonius*, *Henr. Roſenthall*, aliiqve qvi omnem Feudorum Scientiam ampliſſimè tradiderunt. Commentarios in Feuda ſcripſerunt, *Jac.* de *Belviſio*, *Andr.* de *Iſerma*, *Baldus*, *Jac. Alvarottus*, *Math.* de *Afflictis*, *Fr. Curtius*, *Jac. Cujacius* aliiqve, in qvibus eminet *Cujacii* Elegantia & Literarum Splendor; authoritas & judiciū *Jac.* de *Belviſ.* & *Baldi*, qvorum ille octies 58 ſe legiſſe Libros

56 Forſter. & Fichard. de vitis Juriſconſult. Pancirol. d. lib. 1. Var. Lect. jur. c. 90. 57 Jaſon. in prælud. feud. 58 Bald. in prælud. feud. n. 4.

bros Feudorum *Papiæ* teſtatur. *Baldus* vero Commentarios ſuos ſcripſit poſtqvam Jus Civile per qvadraginta ſeptem annos profeſſus inſignem famam acqviſiverat. Et inter hos omnes è Gloſſographis *Jacobo Columbino*, è Summiſtis *Jacobo Ardizoni*, è Commentariis *Jacobo de Belviſo* primus locus ab omnibus conceditur. Ex his conſtat qvomodo Uſus Feudorum acceſſerit ad Jus Civile Romanorum. In ſeqventi Capite agendum eſt de Jure Canonico.

CAPUT. VII.

De Jure Canonico.

I. JUs Canonicum ex ruinâ Imperii Romani & potentiâ Romanorum Pontificum ortum eſt. Poſt translatam Imperii Sedem Româ Conſtantinopolin, per *Conſtantinum Magnum*; cœperunt pleræqve nationes Europææ ab Imperio deficere, & ante *Juſtinianum* Galli, Hiſpani, Germani, & mox poſt ejus mortem Itali Imperii jugum excuſſerunt; nam Gallia Regibus Francicis, Hiſpania Gothicis, Italia Longobardicis, Germania variis Principib9 paruit. In iis Seculis non erat aliud

parendi dominandive Jus qvam Armorum potentia, craſſa literarum omnium ignorantia, Leges omnes barbaræ, Gothicæ, Francicæ, Lombardicæve, ſepultis jam Legibus Romanis, Rerum omnium Morumqve confuſio. Interea vero tantus erat in iis Populis religionis Chriſtianæ ardor, ut Epiſcopos Clericoſqve venerarentur, & Romani Pontificis Mandatis ferè omnes ultrò ſe ſubmitterent, eorumqve pietatis ampliſſima ſunt teſtimonia Eccleſiæ, Collegia Sacra, Monaſteria ſplendida magnificaqve iis Sæculis erecta, qvibus reliqvæ Nationes Chriſtianæ adhuc gaudent: Nos verò triſti eorum deſiderio tenemur.

II. Ex hac pietate Principes Populiqve Sacrorum Canones Conciliorum, Sanctorum Patrum Scripta & Sententias, Decreta & Conſtitutiones Romanorum Pontificum avidè amplectebantur, qvæ à viris doctis profectæ inter Leges earum gentium rudes & impolitas eminebant, libentiuſqve Leges Sacras Eccleſiæ qvàm ſuas obſervabant. De Canonibus Conciliorum ſancitum eſt à *Juſtiniano 1*, qvatuor Conciliorum Niceni, Conſtantinopolitani, Epheſini primi, Chalcedonenſis Decreta ut Sacras Scripturas, Canones ut Leges eſſe haben-

1. Novell. 131. de Eccleſ. Can. in princ.

habendos. Qvæ ad Fidem ſpectant Decreta ſeu Dogmata, qvæ ad Mores & diſciplinam Canones appellantur. Poſt *Juſtinianum* crevit authoritas Canonum in Conciliis Generalibus ſeu Provincialibus editorum, & Scriptorum Patrum Eccleſiæ, poſteaqve Controverſiarum Eccleſiaſticarum Deciſio, qvæ à Conciliis & Patribus hauriri non potuit, à Romanis Pontificibus qværebatur, qvi ad Conſultationes More Imperatorum reſcribebant, eorumqve determinationes Reſcripta & Decretales Epiſtolæ vocabantur, & Legum vim habebant. Ita per aliqvot ſæcula Jus dictum eſt in foro Eccleſiæ, nullumqve Jus Eccleſiaſticum certum & in Scripta redactum fuit, uſqve ad *Lotharium* Imperatorem, ſub qvo Pandectæ Juris Romani à Piſanis acqviſitæ ſunt, qvæ omnes viros doctos adeò excitarunt, ut ſtatim in Legibus Romanis explicandis, & in Jure Canonico componendo pari contentione & induſtria certatum ſit.

III. Circa Annum MCLVII. ſub *Eugenio Tertio Gratianus* Monachus Bononienſis, Juris valdè peritus, compoſuit librum Decreti z præſertim ex Canonibus

z *Gl. ad c. poſt. appellationem 2. qv. 6. Felin. in c. 1. n. 43. de reſcript. Coraſ. de paraph. Sacerd. p. 4. c. 5. n. 1.*

Conciliorum, Scriptis Patrum Latinorum Græcorumqve, & Conſtitutionibus Pontificum, qvas vel ſoli cum conſilio Cardinalium edebant, qvibus & aliqvas Leges *Cæſareas* adjiciebat; & præter hæc ipſe Rubricas addidit, multaq; dicta ſua interſeruit. Horum omnium Authoritas adhuc controverſa eſt, cum *Gratianus* ſæpe errare deprehendatur, in recitandis Canonibus Conciliorum, dictis Patrum, & Pontificum Conſtitutionibus; aliterq; ſe habere plurima reperiuntur in ipſis fontibus, è qvibus *Gratianus* hæc deſumpſit. De Rubricarum verò fide & dictorum *Gratiani* omnes derogant, qvod *Gratianus* homo privatus Legis ferendæ poteſtatem habere non potuit. De Rubricis & dictis ipſius *Gratiani* non aliter judicant Interpretes qvàm de unius Doctoris & Magiſtri Sententiâ, ideoqve in his ſæpè diſſentiunt à *Gratiano*, & profitentur 3 *Gratianum* erraſſe, eiqve Juris interpretandi tantùm, non condendi poteſtatem tribuunt. Prætereà aliqva ſunt in Decreto, qvæ Paleæ dicuntur, nullamqve Juris authoritatem habent, ſive fuerint ipſius *Gratiani* ſive alterius;

3 *Gl. ad c. Paulum 7. qv. 3. Jo. Andr. ad c. 2. de reſcript. Alber. Gentil. de libr. jur. Canon. cap. 2.*

alterius; de qvo varia tradunt Interpretes, easqve paulatim irrepſiſſe in Codicem Decreti, & pauciſſimas in Libris antiqvioribus reperiri.

IV. De Canonibus vero Conciliorum, dictis Patrum & Conſtitutionibus Pontificum in Decreto, licet negari non poſſit ſæpè erraſſe Gratianum in iis tranſcribendis, multaqve ex Libris incertis & ſuppoſititiis inſeruiſſe, in iis tamen explicandis, reſtituendis & corrigendis inſigniter laborarunt *Did. Covarruvias* 5, *Ant. Contius* 6, & præ aliis omnibus *Ant. Auguſtinus* 7 Epiſcopus Ilerdenſis, vir ad miraculum doctus, cui Jus utrumqve Civile & Canonicum ſuam puritatem & nitorem præſertim decet. De his verò alii accuratè 8 tradunt, mihi tantùm dicendùm eſt de authoritate Decreti in Academiis Judiciiſqve, de qvo adhuc contenditur. De *Trithemii* 9 fide dubitatur aſſerentis Librum Decreti fuiſſe approbatum per *Eugenium Tertium*, cum de approbatione non conſtet, eum tamen

4 *Felin. in c. ex parte de reſcript. Curt. de feud. qu. 1. Maran. p. 3. n. 36. Alciat. 12. Parerg. c. 3. Mart. de juriſd. p. 1. c. 30.* 5 *Covarr. lib. 4. var. Reſol. cap. 11.* 6 *Cont. in præfat. Decretal.* 7 *Ant. Auguſtin in lib. de Emendat. Gratian.* 8 *Alb. Gentil. de libr. jur. Canon. c. 2.* 9 *Trithem. de ſcriptor eccleſ. in vit. Gratian.*

eſſe approbatum ex uſu & Conſvetudine communiter Interpretes *10* aſſerunt, (ſepoſitis dictis *Gratiani* & *Rubricis*) cum in Academiis publicè legatur, & in Curiis omnium ferè Nationum Chriſtianarum recipiatur, præſertim poſt *Gregorium* decimum tertium Pontificem Rom. qvi viros doctiſſimos adhibuit ad Decretum emendandum, idemqve cum reliqvis Juris Canonici Libris *11* approbavit. Decretumqve *Gratiani* plurimi laudant, qvod maximam utilitatem *12* Juris humani diviniqve Profeſſoribus attulerit, & qvòd abundet aureis Sententiis Patrum & Conciliorum *13*, qvæ antiqvam religionis Eccleſiaſticæ diſciplinam renovarunt.

V. Illud tantum addendum eſt, ante *Gratianum* Libros Decretorum compoſitos fuiſſe per *Burchardum* Epiſcopum VVormatienſem & *Inonem* Epiſcopum Caruntenſem. Sed ii privatim ſcripti nullam unqvam vim Legum habuerunt, & poſt *Gratianum* neglecti ſunt. Supereſt altera

10 *Alb. ad c. 2. & ibid. Felin. n. 49. de reſcript. Maran. diſt. 3. n. 24.* 11 *Card. Tuſch. concluſ. 170. v. jus Canonicum. n. 2.* 12 *Covarr. d. lib. 4. var. Reſolut. c. 11.* 13 *Duaren. de ſacr. eccleſ. miniſter. in præfat. Math. Stephan. lib. 3. de juriſd. in præfat.*

altera pars Juris Canonici ex Reſcriptis & Conſtitutionibus Romanorum Pontificum & aliqvibus Canonibus Conciliorum petita, qvam habemus in Libris qvinqve Decretalium, in Sexto, in Clementinis & in Extravagantibus, qvæ certiſſimum Jus Canonicum conſtituunt, in qvâ interpretanda Juriſconſulti maximè deſudarunt.

VI. Poſt *Gratianum* prima Collectio Decretaliũ facta eſt à Bernardo Præpoſito Papienſi ſub 14 *Alexandro* III. Conſtitutionum earum, qvæ poſt *Gratianum* editæ ſunt, & ex Conciliis & Patribus à *Gratiano* omiſſis, Secundà Collectio à *Joanne* Valleñſi 15 ſub *Alexandro* IV. ex duabus compilationibus *Gilberti* & *Alani* facta. Tertia Collectio ſub *Innocentio* III. à *Petro Beneventano* Notario ſuo, juſſu 16 Pontificis facta, Qvarta Collectio *Innocentii Tertii* 17 ex Canonibus generalibus Concilii Lateranenſis & Conſtitutionibus ſuis. Qvinta Collectio *Honorii Tertii* continebat Conſtitutiones ſuas 18 qvæ tamẽ edita non fuit; eamqve *Ant. Auguſtinus* omiſit

14 *Ant. Auguſtin. in antiq. collect. Decretal. ad præfat.* 15 *Jo. Andr. in addit. ad Specul. in proœm.* 16 *Cujac. ad c.24. d. ſponſal. gl. ad c.18. de prahend. v. confirmatum.* 17 *Jo. Andr. ad c.25. de verb. ſign.* 18 *Cont. in præfat. Decretal.*

cum ederet qvatuor primas Collectiones Decretalium: hanc verò qvintam Collectionem in Bibliotheca Albienſi repertam nuper edidit *Innocentius Cironius* 19 Academiæ *Tholoſanæ Cancellarius*, & gloſſas adjecit doctiſſimas, in qvibus explicat ea qvæ ad Juris Cognitionem & Temporum Hiſtoriam pertinent, qvæ à prioribus gloſſarum Scriptoribus omiſſa fuerant. Nam ad priores qvatuor Collectiones *Vincentius*, *Alanus*, *Tancredus*, *Laurentius*, *Rogerius*, *Jo. Teutonicus* aliiqve gloſſas antea ſcripſerant. Sexta fuit (qva jam utimur) *Gregorii* IX. facta à *Raymundo* de Pennaforti, Capellano ſuo, ipſius juſſu, ex omnibus Conſtitutionibus, qvæ erant in prioribus Collectionibus vel ex iis omiſſæ, & fuit ſcripta 20 anno MCCXXX. in eaqve multas inſeruit *Gregorius* Conſtitutiones ſuas ex Jure Civili à Litigantibus non conſultas, ideoqve ipſius Conſtitutiones nemini directæ 21 ſæpe conſpiciuntur. Et licet *Gregorius* profiteatur 22 ſe multa inutilia reſecuiſſe, de eo tamen ſæpe qveruntur Interpretes, qvod multa utilia

19 *Ciron. in edit. 5. Collect. Decretal. Tholoſ. ann. 1645.* 20 *Math. Paris. in Henr. 3.* 21 *Cujac. ad c. ult. de ſentent. & re jud.* 22 *§. Pen. in proœm. Decretal.*

utilia detraxerit, aliaqve obſcura addiderit, eaqve de Cauſa priores Collectiones ſæpe eſſe conſulendas; id qvod *Ant. Contius* & *Fr. Pegna* 23 præſtiterunt. Qvarum omnium Collectionum enumeratio hanc utilitatem affert, qvod Decretales *Gregorii* ſæpe nimis breves ſint, ſæpe obſcuræ, & ſine inſpectione antiqvarum Decretalium vix poſſint 24 intelligi.

VII. Poſt *Gregorium* IX. *Bonifacius Octavus* operâ 25 *Gulielmi* Archiepiſcopi Ebredunenſis, *Berengarii* Epiſcopi Biterrenſis, & *Richardi* de Senis Vice-Cancellarii Eccleſiæ Romanæ anno MCCLXXXXVII. præſertim ex Conſtitutionibus *Innocentii* IV. *Gregorii* X. & ſuis, compoſuit Sextum, in qvo multa etiam à *Gregorio* IX. ambiguè poſita declaravit; poſteaqve *Clemens* V. Conſtitutiones ſuas & Canones Concilii Viennenſis compoſuit, qvas *Clementinas* appellavit, eoqve mortuo *Joannes* ejus Succeſſor 26 publicavit anno [M]CCCXVII. qvibus mox acceſſerunt Con-

23 Ant. Auguſtin. lib. 1. Emendat. Gratian. c. 20 [In]noc. in præfat. Decretal. 24. Cujac. ad c. 13. & 15. de judic. & ad c. 46. de teſtib. Ant. Auguſtin. ad c [. . .] de Sponſal. Gentil. de libr. jur. Canon. c. 3. 25 § [. . .]os ad apicem. in proœm. 6. 26 Martin. Polon. in [. . .]em. 5. gl. in proœm. Clementin.

Conſtitutiones Extravagantes [27] & Communes à Joanne XXII. aliisqve Pontificibus editæ, eandemqve vim Legis habent.

VIII. Ita jam Pontifices Romani idem præſtiterunt in Eccleſiâ, qvod *Juſtinianus* in Imperio Romano; Decretum *Gratiani* componi curarunt ad modum Pandectarum, Decretales Epiſtolas inſtar Codicis, Sextum Clementinas & Extravagantes ut *Juſtinianus* ſuas Novellas [28]: & ne qvid deeſſet, *Paulus Qvartus* Inſtitutiones Juris Canonici per [10] *Paulum Lancellottum* ſcribi juſſit [29] anno MDLXXX. eædemq; Corpori Juris Canonici, Romæ impreſſæ, ſub *Gregorio* XIII. additæ ſunt.

IX. Jure Canonico ita conſtituto, ut ad Jus Civile ita ad Canonicum interpretandum concurrunt Doctores [30] vix numero, ſcientia aut authoritate inferiores. Decretum *Gratiani* gloſſis & commentariis illuſtrarunt *Joannes Seneca* dictus *Teutonicus*, *Bartholomæus Brixienſis*, *Gvido* de *Baiiſo*, *Archidiaconus Bononienſis*, *Joannes* de *Turrecremata*, *Joannes* de *S. Georgio*, Præpoſitus *Alexandrinus*. Ad Decretales verò, *Sextum*

27 *Fr. de Pavin. in præfat. Extravag.* 28 *Vulte. in Juriſprud. Roman. in proleg.* 27 *Lancellot. in Inſtit. Jur. Canon. in princ.* 30 *Valent. Forſter. & Fichard. de Vit. Juriſconſult.*

xtum & *Clementinas* interpretandas ngè plures acceſſerunt. *Innocentius* ſtea *Pontifex Rom. Hoſtienſis Cardina-*, *Joannes Andreas*, *Jo. Calderinus*, *Jo. 'onachus Cardinalis*, *Paulus* de *Eleaza-ſ*, *Lapus*, *Baldus Peruſinus*, *Petrus An-aranus*, *Ant.* de *Butrio*, *Card. Zabarella*, *o.* de *Imola*, *Geminianus*, *Abbas Panor-itanus*, *Jo.* de *Anania*, *Fr. Aretinus*, *Fe-nus*, *Phil. Decius*, *Jo. Fr. Ripa*, *Andr. lciatus*, *Auguſt. Beroius*, *Covarruvias*, *nt. Auguſtinus*, *Jac. Cujacius* aliiqve; è ibus priores judicio & induſtria, poſte-ores acumine & Literarum omnium ientiâ Jus Canonicum illuſtre reddide-nt.

X. His modis Jus Canonicum in omni-is Nationum Chriſtianarum Academiis Curiis admiſſum eſt, tantamqve poſtea ud omnes authoritatem habuit, ut de-ceps non eſſet contentionis locus inter is Civile Romanorum & Jus Canoni-im; ſed utrinq; concurrerent, & in multis terutrum alteri cederet, & ſeſe mutuò narent & amplecterentur. Ut enim Le-s non dedignantur imitari Sacros 31 Ca-nes, ita Canones Juris Civilis authori-tatem

31 *Authent. ut Clerici apud propr. Epiſc. in*

tatem 32 æqvitatemq; imitantur & alterutrum ab altero 33 invicem ornatur.

XI. Hinc ab utriusqve Juris Interpretibus hæ Regulæ approbatæ ſunt : Si Caſus occurrit qvi in Jure Civili non eſt omninò deciſus, vel non expreſſe, ſed ambiguè vel obſcurè poſitus, idemqve in Jure Canonico clarè & apertè deciſus eſt, ejus dijudicatio petenda eſt in utroqve foro ex Jure Canonico. Et è diverſo Cauſa decidenda eſt in utroqve foro ex Jure Civili ubi in Jure Canonico vel nullum Jus, vel ambiguè & obſcurè 34 conſtitutum eſt. Si in aliqvo Caſu Jus Civile & Canonicum inter ſe pugnant & contraria ſunt, utrumqve in ſuo foro 35, hoc in Eccleſiaſtico, illud

32 *C. ſi in adjutorium. &c. ſeqv. diſt. 10. c. propter. c. biduum. 2. qv. 6. c. qvo jure. diſt. 8.* 33 *Bald. ad Rubric. Decretal. n.6. Math. Stephan. de jurid. lib.3. in præfat.* 34 *C. 1. & ibi Dd. de nov. oper. nunciat. Abb. ad c. licet n. 14. de for. compet. Bero. ad c. de Cauſis. de Offic. deleg. Maran. in pract. p.3. n.73. Rebuff. ad Conſtit. Reg. in proœm. gl.5. n.126. Gabriel. conſ.4. n.59. Petr. Monet. de Commutat. ult. Volunt. c.8. n.555. Paul. Chriſtin. deciſ. Belg. 54. n. 1. Tom. 2. Morl. in qvæſt. forenſ. p.1. Tit.1. n.10.* 35 *Jo. Andr. ad c. 1. n.5. de nov. oper. nunciat. Decian. lib.2. Tract. Crim. cap. 18. Cephal. conſ. 586. n. 6. vol.4. Farinac. lib. 2. Deciſ. crimin. deciſ. 27. n.5. Azogud. l.2. Com. Opin. c.3 n.7. Card. Tuſch. concluſ. 177. n. 36.*

lud in Civili, hoc etiam in Dominiis Eccleſiæ, illud in Dominiis Imperatorum & Principum eſt obſervandum.

XII. Illud verò ab omnibus fidei & religioni Chriſtianæ tributum eſt, qvod qvotieſcunqve in utrovis foro, in cauſâ aliqvâ de æternæ ſalutis periculo verſari contigerit, vel unde peccatum induci poſſit, Jus Civile ultrò cedit, & Cauſæ dijudicatio ex Jure Canonico *36* petenda eſt, atqve inde in Præſcriptione contra Juris Civilis regulas receptum eſt ex jure Canonico etiam in foro Civili, qvod malæ fidei poſſeſſor nunqvam præſcribat *37*; Et ubi de Uſuris agitur in foro Civili, cauſæ Jure Canonico *38* ſunt decidendæ. Hinc etiam qvoties agitur de Matrimonio, Judices in cauſis definiendis Jus Canonicum ſeqvi debent, eaqve ratione valuit Sententia *39* qvod nuptiæ ſine parentum Conſenſu licitæ habeantur; hinc etiam ſi mulier rapta cum raptore

36 *Jo. Andr. ad c. 1. n. 5. de nov. oper. nunciat. Ferrell. in l. ſi unus. §. pactus. ff. de Pact. n.8. Azened. ad Conſtit. Reg. lib.2. Tit.1. n.17. Sertrand. conſ. 12. vol.2. p. 2. n.10. Card. Tuſch. concluſ. 579. v. Jus Canonicum: n. 4. Math. Steph. de offic. jud. lib.6. c. 1. n. 18.* 37 *C. fin. de Præſcript. c. poſſeſſor. 2. de Reg. jur. in 6.* 38 *Card. Tuſch. concluſ. 277. v. Lex. Civilis n. 43.* 39 *Card. Tuſch. d. concl. 277. n. 38.*

raptore nuptias contrahat, vel ſi marito mortuo uxor ſuperſtes infra annum luctus ſecundò nubat, & de pœnis agatur Jure Civili impoſitis in foro Civili, Jus Canonicum 40 ſeqvendum eſt, qvod has pœnas ſuſtulit. Et hinc porrò eſt qvod jus Canonicum prævaleat, ubicunq; de æqvitate 41 agitur; qvotieſq; Jus Civile & Canonicum inter ſe pugnant, pro pœnâ evitanda benignior 42 Sententia ex Jure Canonico ſeqvenda eſt.

XIII. De cætero, ubi Jus Civile Juri Canonico non eſt contrarium, intelligitur JusCivile à Canonico 43 approbatum, & à Jure Civili non eſt diſcedendum, niſi adſit expreſſa Juris Canonici Deciſio, ſed cum Jure Civili intelligitur conſenſiſſe. Unde ab Interpretibus utriuſq; Juris traditum eſt, Jus Civile & Canonicum in unam 44 Societatem & conſonantiam coiiſſe,

40 Covarr. de Matrimon. par. 2. c. 3. §. 9. n. 1. & 6. Caball. conſ. 169. n. 19. Card. Seraphin. Deciſ. 487. n. 3. 41 Maran. p. 3. n. 76. Card. Tuſch. concluſ. 579. v. Jus Canonicum. n. 19. 42 Florer. Diez. de Mena. pract. qvæſt. lib. 1. qv. 2. n. 4. Bertarrol. lib. 2. conſ. 281. n. 4. 43 Ferrel. ad L. filium. n. 24. C. fam. herciſ. Morl. in Empor. qvæſt. for. p. 3. Tit. 3. qv. 2. n. 10. Joſ. de Seſſ. Deciſ. Regn. Arragon. 96. n. 18. Card. Tuſch. concluſ. 582. v. Jus Civile. n. 3. Schrader. conſ. 3. n. 218. 44 Vaſq. lib. 2. Controverſ. illuſtr. c. 88. n. 28. Farinac. lib. 2. conſ. 100. n. 36.

iiſſe, eaqve ita eſſe inter ſe revincta & cognata *45*, ut alterum ſine altero conſiſtere non poſſit, & communi vinculo ſe mutuo *46* complectantur. Cohærere certè debet Jus Canonicum *Cæſareis* Legibus à qvibus originem accepit, & ad qvarum normam conditum eſt, ac qvodcunqve præclarum eſt in Jure Canonico, à Jure Civili *47* promanaſſe negari non poteſt, ideoqve Jus Canonicum fundatum eſſe in terminis Juris *48* Civilis, magnamqve partem Juris Canonici in Decretalibus ex Interpretibus Juris Civilis deſumptam eſſe aliqvi *49* tradunt.

XIV. In eo verò reprehendunt *50* alii Jus Canonicum & Pontifices Romanos, qvi forſan nimio vel ſuæ dominationis amplificandæ, vel Leges Imperatorum imitandi ſtudio, Conſtitutiones ſuas in rebus tam Profanis qvam Eccleſiaſticis ediderunt. Illud primus incepit *Alexander Tertius* Juris Civilis peritiſſimus, qvod ante Ponti-

45 *Cujac. in lib. 4. Decret. in præfat. Canis. in ſumm. jur. Canon. in refut. tract. 3.* 46 *Rebuff. in tract. Nominat. qv. 5. n. 14.* 47 *Cujac. ad c. 15. de ſent. & re judic. Gentil. de nupt. lib. 1. c. 18.* 48 *Beroi. ad Rubric. de Conſtitut. n. 13.* 49 *Cont. lib. 1. Diſput. jur. Civil. cap. 3.* 50 *Gvid. Coqvill. in comm. ad conſvet. Nivernen. in præfat. Paurmeiſter. lib. 2. de juriſd. Imper. Rom. c. 3.*

Pontificatum Bononiæ profeſſus 51 fuerat, & cauſas in foro Eccleſiaſtico ſecundùm formam Juris Romani tractari juſſit, eumqve imitati ſeqventes Pontifices *Innocentius Tertius*, *Honorius Tertius*, *Gregorius Nonus*, *Bonifacius Octavus*, *Clemens Qvintus* aliiqve plures, condiderunt tam Conſtitutiones in jure Canonico de Judiciorum regulis & cauſis Civilibus, qvàm de vita Moribusqve Clericorum & in judicandis omnibus cauſis è Dominiis Principum Chriſtianorum, non modo per Appellationem ſed & in primâ Inſtantiâ ſeſe intromiſerunt; qvæ tamen omnia tantâ cum prudentiâ, juſtitiâ, æqvitateqve præſtiterunt, ut Principes Populiq; Chriſtiani plurimi qvi cum Pontificibus de poteſtate contenderent, eorum Conſtitutiones, Judicia & Deciſiones admitterent.

XV. Hinc pleræqve gentes Chriſtianæ cum accepiſſent Jus Civile Romanorum, pari voluntate Juri Canonico ſe ſubmiſerunt. Galli, deficientibus Legibus & conſvetudinibus propriis, ex Jure Canonico cauſas dijudicari in Curiis ſuis 52 patiuntur, rejecto

51 *Gl. ad c. poſt appellationem. 2. qv. 6. v. 1161.*
52 *Eguin. Baro. ad L. nonnunqvam. 11. ff. de Juſt. & Jur. Rebuff. ad Conſtit. Reg. in proœm. gl. 5. n. 126.*

rejecto tantùm Libro Sexto 53 Decretalium, qvem ſive ob graves inimicitias inter *Bonifacium Octavum* ejus authorem, & *Philippum Pulchrum* Regem ſuum, ſive ob eam cauſam, qvod multa Jura Regni & Eccesiæ ſuæ imminueret, Galli nunqvam receperunt; alioqvin verò univerſum Jus Canonicum publicè docetur in omnibus Academiis 54 Galliæ ubi Juris Studia inſtituta ſunt. Hiſpani pariter deficiente Jure ſuo Regio ad Jus Canonicum 55 recurrunt, & ex eo cauſæ in Judiciis eorū deciduntur. Hungari 56 porrò & Dani 57, aliiq; 58 Leges ſuas magna ex parte à Jure Canonico deſumptas eſſe profitentur. Et Jus Canonicum

53 *Paul. Æmil. de Reb. geſt. Franc. lib. 8. gl. ad c. 16. de Elect. in 6. Molina. in Comm. ad Edict. Henr. 2. con. paru. dat. gl. 15. n. 1209. Duaren. de ſacr. Eccleſ. Miniſter. in præfat.* 54 *Bouchell. in Decret. Eccleſ. Gallic. lib. 5. tit. 14. cap. 36.* 55 *Azeved. ad Conſtit. Reg. Hiſpan. lib. 1. Tit. 1. n. 18. Amad. Rodrigu. de proceſſ. in. cauſ. Civil. cap. 10. n. 26. Flores Diez de Mena. pract. quæſt. lib. 1. qv. 2. n. 4. Joſ. de Seſſ. in Deciſ. Regn. Aragon. 91. n. 9. Vaſq. lib. 3. de ſucceſſ. creat. §. 26. Limit. 31. n. 70.* 56 *Steph. de Werbenz. de jur. Hungar. par. 2. Tit. 6.* 57 *Georg. Lorich. in Enchird. arreſt. in addit. ad Conſ. poſterius. n. 52.* 58. *Cothman. Reſp. 4. n. 52. & reſp. 30 n. 70. vol. 1.*

nicum apud Nos receptum fuiſſe 59 ſatis conſtat, cum maxima pars Conſtitutionum Decretalium in Jure Canonico à Pontificibus Romanis ad Nos de controverſiis Anglicanis tranſmiſſa reperiatur.

XVI. Illud porrò in Juris Canonici Laudibus eximiũ eſt, qvod Principes Proteſtantes Germanici aliiqve, poſtqvam ab Eccleſia Romana ſeceſſerant, *Lutheri* & *Calvini* doctrinam amplexi, omnemqve Pontificis Romani poteſtatem abdicaſſent, Jus tamen Canonicum non excuſſerunt, ſed eo in cauſis ſuis decidẽdis etiamnum 60 utuntur, eodem plane modo ſicut Principes Europæi, poſtqvam renunciaverant *Cæſarum* poteſtati, Leges tamen *Cæſareas* adhuc obſervant. Et licet *Martinus Lutherus* 61 Zelo præpropero & inconſulto ductus Juris Canonici Libros repugnantibus Juriſconſultis VVittebergæ combuſſerat, Juris tamen Canonici uſum ab

59 *Cujac. ad c. 9. & c. 38. de appellat. & ad c. de illis 6. d. diſponſ. impub. Gentil. l. 1. de Nupt. c. 19.* 60 *Gædd. de contrah. & Commit. Stipul. c. 6. concluſ. 7. n. 108. Beſold. diſſert. de libr. jur. cap. 8. Math. Steph. de Juriſ. lib. 3. p. 3. in præfat. & diſp. 1. vol. 1.* 61 *Melch. Adam. in vit. Luther. Beſold. diſſert. de libr. jur. c. 7.*

ab eo tempore Saxonei *62*, Brunſvicenſei *63* cæteriqve Proteſtantes ſemper conſervarunt nullâ in eo mutatione admiſsâ, ſicut in Auguſtana *64* Confeſſione conſenſerunt, Jusqve Canonicum VVittebergæ *65* & in reliqvis Proteſtantium *66* Academiis adhuc publicè docetur.

XVII. Mutationes qvidem in Articulis fidei & religionis admitti poſſunt, ſi ex ſacris Literis approbentur, qvæ ſunt fidei & religionis norma, à qvibus omnis deviatio ſtatim rejicienda eſt; qvanqvam & in mutatione cultûs divini moneat *Natalis Comes 67* eos, qvi univerſam Religionem etiam Populi victi uno tempore mutare conantur, per ſuas calamitates ſæpè experiri, qvàm ſit periculoſum repentina qvæq; Dei cultus everſio. Mutationum verò in Legibus & Rebuſpublicis alia eſt ratio, illæ enim non aliter qvam Uſu longævo conſtituuntur, Legumqve juſtarum & prudentium Latio non eſt paucorum hominum

62 Carpzov. in Juriſprud. Rom. Saxon. p. 1. Conſtit. 21. definit. 2. & v. 4. Conſtit. 20. defiuit. 16. 63 Dauth. in Comm. de teſtam. §. qvi teſtam. fac. poſſ. n. 170. & in proleg. 64 Auguſtan. Confeſſ. art. 16. 65 Math. Coler. de proceſſ. executiv. p. 1. in præfat. 66 Beſold. in d. diſſert. cap. 8. Cothman. reſp. 30. vol. 1. n. 76. 67 Natal. Com. Hiſtor. lib. 3.

num aut unius ſæculi, ſed diuturnitate & uſu utiles inutileſve deprehenduntur authoritatemqve acqvirunt: ideoqve Uſum optimum Legum Cenſorem & correctorem appellat *68 T. Livius*, Legumqve patriarum mutationē adeo pernicioſam eſſe exiſtimavit *Ariſtoteles 69*, ut cum minore periculo tolerandas inutiles, qvàm utiliores melioreſqve admittendas eſſe tradiderit; mutationeſqve Legum generales, ſint totius Reipublicæ ruinâ & confuſione ratò factæ ſint.

XVIII. Ita Jus Canonicum omnes Principes Populiqve Chriſtiani ſine religionis diſcrimine admiſerunt & retinent: in ſolis Judæis diſpar eſt ratio: illi enim inter Chriſtianos degentes Juri Civili Romanorum ſubditi *70* ſunt, ſed Jure Canonico non *71* tenentur, cum ſint extra Eccleſiam & animarum eorum Eccleſia curam non habeat.

XIX. Deniqve Juris Canonici non Utilitas modò, ſed Neceſſitas etiam ab omnibus nationibus Chriſtianis agnoſcitur: eo enim ſublato nō habemus juſtam in Cauſis

68 Liv. lib. 45. 69 Ariſtot. lib. 2. Politic. cap. 6. 70 L. Judæi. C. de Juda. c. 2. Extr. eod. tit. 71 Farinac. p. 2. fragm. Criminal. v. Judæi. n. 635.

Cauſis forenſibus procedendi formam, qvæ in Libro ſecundo Decretalium 72 continetur, & carebimus Deciſionibus plurium arduarum & illuſtriũ Controverſiarum 37 ex jure Naturæ & Gentium deſumptis, qvæ in jure Civili non reperiuntur, ipſiq; Juriſconſulti, ſine conjunctâ utriuſqve Juris Scientiâ, imperiti habebuntur, cum Interpretes Canonum rudes dicantur ſi non ſint inſtructi ſcientiâ Legum 74 Romanarum, & Interpretes Juris Civilis ſine Canonici Juris peritiâ pro Jurisconſultis idoneis parum 75 habeantur; Juſq; Canonicum & Civile ita jam cohærent, ut ſine utroqve Jure nemo 76 poſſit dici Juriſconſultus, & utrumqve Jus penitus ignoret 77 qvi unicum tantùm ſe ſcire contendit.

XX. Ex his conſtat, qvomodo jus Feudorum & jus Canonicum juri Civili Romanorum accreverint, & ut Membra Corpori coaluerint. Supereſt dicendum de Inter-

72 *Cujac. in lib. 4. Decretal. in præfat. Vulte. in Juriſprud. Rom. in proleg. Math. Steph. lib. 3. de Juriſd. p. 3. in præfat.* 73 *Cujac. d. c. 15. de ſent. & re judic.* 74 *Duaren. de benefic. Eccleſ. in præfat. Cujac. ad d. c. qvod ad Conſultationem 15. de ſent. & re judic.* 75 *Bald. in c. cum Cauſam de probat. Roman. ſingul. 654. Benedict. ad c. Raynutius. in princ.* 76 *Burg. de Par. ad l. Taur. n. 10.* 77 *Caron. in paratitl. lib. 5. Decretal. in præfat.*

terpretationibus Doctorum qvam authoritatem habeant in Cauſarum Deciſionibus, ubi Caſus è Jure omiſſi vel obſcurè poſiti occurrunt. De qvo breviter in ſeqventi Capite.

Caput VIII.

De Interpretationibus & Opinionibus Doctorum.

I. Si omnia illuſtrium Juriſconſultorum Romanorum volumina (ex qvibus Pandectæ compoſitæ ſunt) jam ſupereſſent, inanes fuiſſent *Accurſii* & Doctorum Interpretationes, cum Controverſiarum humanarum Deciſiones hauriri potuiſſent ex fontibus claris & puris, qvales Orbis terrarum non poterit unqvam conſeqvi, & non opus eſſet rivulis & deductionibus Interpretum, ſæpe ſuperfluis, aliqvando confuſis & barbaro idiomate adNos transmiſſis; vel ſi omnes actionum humanarum Cauſæ ex Libris *Juſtiniani* clarè decidi poſſent, inutiliter confugeremus ad Doctorum Interpretationes; qvibus evolvendis ætas humana non poteſt ſufficere.

II. *Juſtinianus* qvidem licet Legibus

ſuis

ſuis Commentarios adjici Edicto 1 ſuo vetuerit, proſpiciens tamen omnia negotia humana Legibus ſuis non eſſe comprehenſa, *Salvium Julianum* & *Hadrianum* Imp. imitatus, Legum ſuarum Interpretationes & Controverſiarum omnium qvæ deinceps emerſuræ eſſent Deciſiones, ab Auguſtâ & Imperiali Majeſtate petendas eſſe, 2 ſancivit: qvæ certè propria & genuina eſt Interpretatio, cum Legum Conditio & Interpretatio ejuſdem poteſtatis 3 ſint, & ab eodem fonte hauriendæ. Imperii vero Romani ruina uti Sanctionis *Juſtinianeæ* metum ſuſtulit, & infinitos Legum Romanarum Commentarios induxit, ita & *Cæſares* adeundi, ab iiſqve Interpretationes petendi nobis viam præcluſit. Illud autem Juriſconſulti Romani *Julianus*, *Ulpianus* & *Pomponius* profitentur, omnes Cauſas humanas Legibus non eſſe comprehenſas 4, nec comprehendi poſſe, plures eſſe Res & Negotia 5 qvam Leges & Verba, inutileſqve eſſe Leges humanas niſi iiſdem Interpretatio 6 accommodetur.

1 *L. 1. §. noſtram. 12. C. de veter. jur. enucl.* 2 *L. 2. §. ſed qvia divino. C. de vet. jur. enucl.* 3 *C. ideo. 25. qv. 1. c. ſicut enim. 11. qv. 1.* 4 *L. non poſſunt. 12. ff. de Legib.* 5 *L. natura 6. ff. de præſcr. verb.* 6 *L. 2. §. his Legibus 5. ff. de Orig. jur.*

III. Interpretatio ergo noſtra, cum à Cæſaribus haberi non poſſit, petenda eſt ab Interpretibus & Doctoribus noſtris, qvi in eorum locum ſuccedunt, qvibus Imperatores jus de Jure reſpondendi dabant; hi enim ex ratione 7 interpretantur Jus Romanum, ſicut *Cæſares* ex Poteſtate ſuâ, ideoqve Interpretationem *Cæſaream* appellant noſtri Authoritativam 8 & neceſſariam, cui ex ſola Authoritate & Mandato Interpretantis ſine aliâ ratione parendum eſt. Interpretationem verò Doctorum appellant Magiſtralem & probabilem tantùm, qvæ omnem vim ſuam habet à ratione naturali, & non valet, niſi ratione probari poſſit.

IV. Et licet plures ſint, qvi juſtitia, acumine & eloqventiâ Legum Romanarum capti, velint Cauſas tantùm in judiciis decidi per Leges *Juſtinianæas*, rejectis Interpretum omnium Commentariis 9 & Scriptis ut inutilibus, diſcordantibus & con-

7 L. Vinc. C. de Profeſſ. qvi in Urbe Conſtantinop. lib. 12. L. ſi unus. 27. §. præclus. ff. de Pact. 8 Did. Perer. in Ordin. Regn. Caſtell. in proœm. qv. 2. Nic. Everard. in Loc. Legal. in Loc. ab Authorit. n. 3. Suarez. lib. 3. de Legib. cap. 3. n. 14. Luc. Caſtellin. de Elect. & confirm. Prælat. in prælud. §. 2. n. 4. 9 Molina. ad l. 1. §. ſimpliciter. n. 47. ff. de verb. oblig. Jo. Dauth. in Com. de Teſtam. in proleg.

confuſis;hi tamen gentium omnium Chriſtianarum Uſu ſatis confutantur *10*, qvæ admittunt judicia Cauſarum omnium à Doctoribus peti, ubi Cauſa Legibus Romanis expreſsè non eſt deciſa. Rejicere enim Doctorum Sententias & Interpretationes, ubi Caſus non eſt in Jure expreſſus, non aliud eſt, qvàm omnes Cauſas arbitrio & conjecturis judicantium decidendas relinqvere, ex Communibus tantùm Juris Regulis, in qvibus ut plurimùm ſolet perniciosè errari; Interpreteſqve noſtri pleriq; in Cauſarum arduarum & Rerumpublicarum adminiſtratione exercitati, & ad Conſilia Principum vocati, induſtriâ & acumine mirabili Cauſarum ferè omniū Deciſiones in ſcriptis ſuis nobis reliqverunt, pluresq; Controverſiarū forenſium determinationes eorū Scriptis qvàm Legibus ipſis *11* attribuere debemus, atqve inde omnes ferè agnoſcunt Jus Civile Romanorum ſine *Accurſio*, *Bartolo* & reliqvis Interpretibus non poſſe conſiſtere. Ita enim *Andr. Alciatus 12*, *Eguinar. Baro 13*,

10 *Math. Weſenbec. de jur. Stud. recte inſtit.* 11 *Weſenbec. in loc. citat.* 12 *Alciat. in L. apud Labeonem. in fin. de verb. ſign.* 13 *Eguin. Baro in Comment. ad inſtit. Ever. Bronchorſt. in lib.* ἐναντιοφανῶν *in princ.*

Viglius Zuichemus *14* non Juris tantùm periti â, ſed & Literarum ſcientiâ illuſtres, de iis ſtatuerunt, ex *Ulpiani*, *Pauli Martiani*, *Papiniani* Commentariis non ſatis potuiſſe Controverſias in foro & judiciis decidi, niſi *Accurſii*, *Bartoli*, *Baldi*, *Alexandri* reliqvorumqve Interpretationes acceſſiſſent. Id tantum concedit *Alciatus* *15* nos Laboribus *Accurſii* & Doctorum carere potuiſſe, ſi Jurisconſultorum Romanorum Volumina ex Edicto *Juſtiniani* non periiſſent.

V. Hanc verò poteſtatem, qva Doctores noſtri uſi ſunt in Legibus explicandis & reſpondendo de jure, ortam fuiſſe exiſtimat *16* *Zaſius* ex ea poteſtate, qvam Imperatores conceſſerunt Juriſconſultis Romanis reſpondendi de Jure, qvorum reſponſa Judices Romani in Sententiis ſuis ſeqvi tenebantur, cum hoc ſolo diſcrimine, qvòd illorum Reſponſa vim Legis *17* habuerunt, & ſecundùm ea omnes Romani Imperii Judices Sententias pronunciare debebant. Scripta verò noſtrorum Interpretum non habent aliam Authoritatem qvam

14 *Vigl. ad §. ult. Inſtit. de Rer. Diviſ.* 15 *Alciat. in d. L. apud. Labeonem.* 16 *Zaſ. ad l. 2. §. & obiter. v. Authoritatem. n. 6. de Orig. jur. Math. Steph. diſp. 2. p. 1. §. 9.* 17 *L. 2. §. primus D. Auguſtus. de Orig. jur. L. Jus Civile. 7. de Juſt. & jur.*

qvam ex Conſvetudine & Ratione, qvæ tamen imperio Legum non ſunt inferiores qvoties 18 Contrarium in Legibus Romanis non eſt expreſſum. Rationis enim naturalis tanta eſt potentia, ut ſola vim Legis 19 habeat in omne genus humanum, habeaturqve pro Lege Scripta, multaqve à Juriſconſultis Romanis deciſa habemus 20 ex ſola ratione naturali, rectéqve aſſerunt *Baldus* & 21 eum inſecuti, Imbecillitatem eſſe humani intellectus in qvacunqve Cauſa Legem qværere, ubi rationem naturalem invéneris; & Lege deficiente, ſolam Rationem naturalem ad deciſionem Cauſarum ſufficere 22 omnes aſſerunt.

 VI. Hinc

18 *Decian. lib. 2. Tract. Crimin. cap. 31. n. 9. Schrader. de feud. p. 9. in princ. p. 2. ſect. 3. n. 130. Steph. d. diſput. 2. §. 9.* 19 *Angel. conſ. 345. Tiraquell. in fallent. Reg. jur. Civil. in Reg. Ceſſante Cauſa.* 20 *L. ſcire oportet. 13. §. ſufficit ff. de Excuſ. tutor. & ibi gl. & Dd.* 21 *Bald. in d. L. ſcire oportet. §. ſufficit. col. 4. Jaſ. in L. qvoties. n. 25. C. de Rei vendic. Rebuff. ad L. unic. C. de ſenten. qvæ pro eo quod inter. n. 4. Gomez. var. reſolut. c. 10. de Individuis.* 22 *Jaſ. ad L. illam. n. 10. C. de Collat. Abb. ad c. cum fuit. n. 4. de decim. And. ad Exe. ad c. 1. de Conſtit. n. 449. Tiraqv. in Tract. Ceſſant. Cauſa Limit. 1. n. 74. Surd. deciſ. Mant. 229. n. 2. Cened. ad c. ex parte 11. n. 3. de tranſact. Grevæ ad obſerv. Gail. in proœm. concluſ. 15.*

VI. Hinc eſt, qvod, Lege deficiente, ex Sententia unius Doctoris expreſſa Cauſa judicari debet, qvando in Terminis [23] Controverſiam definit; tantaqve eſt *Accurſii* Authoritas, ut ex ejus Sententia Cauſa judicanda ſit, qvoties inſignis aliqvis Interpres [24] ei adhæret. Ei multi Principes in ſuis Dominiis Interpretationibus & Opinionibus Doctorum Vim Legum conceſſerunt. Lege enim *Luſitanâ* Judicibus [25] mandatum eſt, ut deficientibus Legibus Regni & Jure Civili Romanorum, ad *Accurſii* gloſſas & *Bartolum* recurratur, Legibuſqve Regni Caſtellæ Judices debent Cauſas dijudicare ex Opinionibus *Joannis Andreæ* & *Panormitani* in Jure Canonico & *Bartoli Baldiqve* in Jure Civili [26], in defectum Legum Regiarum & Juris *Cæſarei*; & in Germania *Carolus Qvintus* Imperator in Conſtitutionibus ſuis Criminalibus [27] mandavit conſulenda eſſe Doctorum

23 *Afflict. deciſ. 169. n. 8. Cavalcan. deciſ. 30. n. 38. p. 1. Greva. d. concluſ. 5. n. 123.* 24 *Everard. in Loc. à Contrar. ſent. n. 41.* 25. *Ordin. Luſit. lib. 2. Tit. 5. Frago ſ. de regim. Reip. Chriſtian. p. 1. lib. 4. diſp. 10. §. 3. n. 187. Auguſt. Barboſ. ad Tit. de nov. Cod. fac. n. 12.* 26 *In Legib. Ordin. lib. 4. Tit. 1. l. 4. Diaz. de Montalu. ad Leg. For. Hiſp. lib. 1. Tit. 6. n. 1. in addit.* 27 *Conſtit. Carol. 5. Criminal. cap. ult.*

ctorum Juris Romani Collegia in Academiis conſtituta pro Interpretatione, ſi qvid Ambiguum aut Obſcurum in Conſtitutionibus ſuis ſuboriatur.

VII. In infinitâ verò negotiorum humanorum varietate qvandoqve occurrunt Controverſiæ Legibus non determinatæ, qvæ vix humani ingenii acumine poſſunt diſſolvi, qvalis eſt illa apud *Ulpianum* 28, de bonorum poſſeſſione aviti Liberti Nepoti concedenda: & illa qvæ coram *Cn. Dolobella* Proconſule Aſiæ proponebatur, in qva adeò hæſitabant Proconſul & Aſſeſſores, ut eam Athenienſium Areopago demandarent, iidemqve æqvè incerti, accuſatorem & reum anno centeſimo adeſſe 29 juſſerunt; & ardua Qvæſtio illa de Reo Criminis Capitalis: An poſſit ex vehementibus judiciis condemnari 30 ad mortem? & alia Qvæſtio in jure Primogeniorum, de Succeſſione inter Patrem & Nepotem ex Filio primogenito; qvam arduam & inextricabilem 31 appel-

28 *L. Divi fratres. 17. ff. de jur. patron.* 29 *Gell. lib. 12. Noct. Attic. cap. 7. Valer. Max. lib. 8. cap. 1.* 30 *Charond. du droict. Franc. lib. 3. Reſp. 66.* 31 *Molin. de Majorat. Tract. 2. diſp. 632. Gam. Deciſ. Luſitan. 174.*

lant, aliæqve ſimiles Qvæſtiones apud Jurisconſultos noſtros ſæpe occurrunt.

VIII. In his verò ſimilibuſqve, in qvibus Lege expreſſa deſtituimur, neceſſe eſt ut ad Interpretes confugiant Judices 32, ex qvibus de jure partium poſſint pronunciare. In qvo ab omnibus communiter receptum eſt: Qvoties interpretes inter ſe conſentiunt & Communem Opinionem conſtituunt, eam omnes Judices 33 in Sententiis ſuis ſeqvi tenentur. Et ſi Judices contra Communem Opinonem pronunciaverint, cenſentur per imperitiam 34 judicaſſe, & Litem 35 ſuam faciunt. Tantaqve eſt potentia Communis Opinionis, ut ſi ſupremæ Principum Curiæ vel Rota Romana contra Communem Interprerum Opinionem 37 pronunciaverint, ab iis

32 Math. Weſenb. de jur. Stud. recte inſtit. Ant. Cucch. Inſtit. Major. lib. 1. Tit. 1. 33 Abb. ad c. 1. n. 25. de Conſtit. Andr. ab Exe. in c. 1. de Conſtit. n. 451 Rebuff. ad Auth. habita. C. ne fil. pro patr. Guid. Pap. qv. 277. Decian. lib. 2. Tract. Crimin. cap. 31. n. 9. Menoch. lib. 2. præſum. 71. Azogud. lib. 3. Com. Opin. cap. 4. 34 Gail. lib. 1. obſer. 153. n. 51. 35 Bald. & Dd. ad l. 2. C. de pœn. jud. qvi mal. judic. Maran. diſp. 10. n. 38. Jo. Vand. lib. 1. qv. 10. 36 Menoc. lib. 2. præſum. 71. Ant. Corat. d. Com. opin. Tit. 9. Caſ. 10. & 15. Dionyſ. Gothofr. lib. 1. Prax. Civil. Tit. 2. Card. Tuſch. concluſ. 368. n. 5.

iis diſcendendum ſit, & Judices omnes Communi Opinioni debeant adhærere, cum ex rerum veritate non Judicum Exemplis ſit 37 judicandum, niſi in Curiis è Rotis Principum toties ſit judicatum, ut ex iis inducta fuerit Conſvetudo; neqve enim duæ Sententiæ inducunt Conſvetudinem, qvod voluit 38 *Accurſius*, ſed probant 39 jam inductam, ſi in contradictorio judicio latæ fuerint: atqve ea Statuta Principum, de qvibus jam dictum eſt, Judices ſeqvi debere, dicta *Accurſii*, *Bartoli* vel *Panormitani* ita intelligenda eſſe tradidit 40 *Menochius*, modo eadem per Communes Interpretum Opiniones non fuerint reprobata.

IX. Cum vero Judicibus pro Tribunalibus ſuis ſæpè occurrant Controverſiæ valdè ambiguæ, qvæ ex juribus Litigantium utrinqve probabilibus ſæpè ſuſpenſos teneant Judicum animos, iidemqve Legibus expreſſis deficientibus ad Doctorum Interpretationes & Opiniones recurrunt, qvos ſæpè inter ſe contrarios, eosdemqve ſibimet ipſis qvandoqve repugnantes inveniunt,

37 L. nemo. C. de ſent. & interloc. Om. Jud. 38 Accurſ. in L. de qvib. ff. de Legib. 39 Jac. Godefred. ad conſvet. Reform. Norman. v. conſvetudines in princ. 40 Menoch. lib. 2. præſum. 71. n. 2.

niunt, dum in Commentariis, Tractatibus, Conſiliis, unus idemqve ſæpè contraria aſſerit, de qvo *Baldus* præſertim notari ſolet, in qvo tamen nihil præter conſtantiam deſiderari poteſt. Ideo pro diſtingvendis Doctorum contrariis Opinionibus, Regulæ nobis traditæ ſunt, vel ex eorum numero, vel ex ſcribendi modo, vel ex Cauſarum naturâ, vel Interpretum perſonis, vel temporis Curſu, vel aliundè ſunt deſumptæ, qvas hîc breviter apponendas eſſe cenſui.

X. Primò cum Interpretes contrarias ſententias amplectuntur, Judices eam partem ſeqvi debent, qvam Major *41* pars tuetur: illaqve eſt communis Opinio qvæ à majore Doctorum numero aſſeritur; numeranturqve potius qvàm ponderantur Sententiæ. Sicut de Juriſconſultis Romanis conſtituit Imperator *Theodoſius 42*, ſolo *Papiniano* antepoſito, qvi numerum duorum implet, iiſdemqve, qvorum Reſponſa in Pandectas ſunt relata, parem autho-

41 *C. in Canonicis diſt. 19. c. de qvibus diſt. 20. Alciat. reg. 1. præſ. 51. n. 1. Azogud. lib. 3. Com. Opin. c. 4. Fragoſ. de regim. Reip. Chriſtian. p. 1. lib. 4. diſp. 10. §. 3. n. 183. Grevæ. concluſ. 154. Conſider. 1. n. 5.*

42 *L. vinc. C. Theodoſ. de Reſponſ. Prudent.*

authoritatem *43* videtur tribuere *Juſtinianus*, ut ex numero Authorum, non ex pondere, Opinio prævaleat. Qvod tamen intelligendum eſt juxta ea qvæ jam ſubjicimus.

XI. Secundò, eorum Interpretum ſententiæ prævalent, qvas ex profeſſo in ſcriptis ſuis afferunt, eaſdemqve arguunt, diſcutiunt & demùm concludunt, præ aliorum ſententiis, qvas obiter & per tranſitum, & perfunctoriè priores ſolùm imitati *44* tradiderunt. Omneſqve in hoc acqvieſcunt *Martini Navarri* *45* judicio, qvi ait ſe eam pro Communi Opinione habere, qvam ſex aut ſeptem Interpretes inſignes ex profeſſo agentes affirmant, præ illa, qvam qvinqvaginta alii ſola præcedentium authoritate ducti obiter effutiunt; juſtèqve à multis aſſeritur, Doctores noſtros ſæpiùs eſſe gruibus avibusq; ſimiles *46*, qvarum unâ volante reliqvæ inconſultò ſeqvuntur.

43 L. tanta. 2. §. ne autem 20. C. de vet. jur. enucl. 44 Alciat. Reg. 1. præſum. 51. n. 2. & lib. 2. parerg. cap. 17. Menoch. lib. 2. præſum. 71. n. 39. Maſcard. concluſ. 1138. n. 11. Fragoſ. d. diſput. 10. §. 3. n. 184. Auguſt. Barboſ. ad c. 1. de Conſtitut. 45 Navarr. in Manual. cap. 27. n. 289. Abb. ad c. ut debitus n. 22. de appellat. Dec. conſ. 494. n. 15.

XII. Tertiò, cum Doctores inter ſe ſæpiùs diſſentiant, iidemq; ſibi aliqvando contrarii ſint, aliud in Commentariis & Tractatibus, aliud in Conſiliis & Reſponſis afferentes, acerrimam de hoc Articulo contentionem exercuerunt inter ſe *Andr.* 47 *Alciatus*, & *Tib.* 48 *Decianus*; dum ille pro Commentariis & Tractatibus contendit, hic pro Conſiliis, qvòd Conſilia magis deliberate plerumqve ſcribantur; ex qva ratione alii ad *Decianum* 49 accedunt, & multarum Italiæ Civitatum Statuta & Curiæ Principum Germaniæ hanc partẽ confirmant, dum mandat Judicibus Cauſas ambiguas ex conſilio 50 Sapientis dijudicare. Sed ex gravioribus rationibus alii defendunt 51 *Alciatum*, qvod in Commentariis plerumqve ceſſent cupiditas æris, gratia, odium & omnis affectus, qvæ omnia in Conſiliis & Reſponſis ſæpè interveniunt: ideoqve ſuprema Camera Imperii Germanici magis credendum Interpreti-

47 Alciat. 12. parerg. c. fin. 48 *Decian. in apolog advers. Alciat.* 49 *Magon. deciſ. Lucen. 15. n. 27. Boer. dec. 155.* 50 *Jo. Dauth. in Commen. de Teſtam. in proleg. n. 7.* 51 *Menoch. lib. 2. præſumpt. 71. n. 48. Cravett. de antiqv. temp. p. 1. §. propoſitis. n. 48. Pariſ. conſ. 91. n. 48. lib. 3. Rittershuſ. in Conſc. Raph. Fulgoſ. in princ.*

pretibus in Commentariis qvam in Conſiliis ſæpè 52 cenſuit.

XIII. Qvarto, ubi Canonum & Juris *Cæſarei* Interpretes inter ſe diſſentiunt, ſi de Religione Chriſtianâ & animæ Salute agitur ut peccatis occurratur, Canoniſtæ 53 ſeqvendi ſunt. Ita cum Cauſæ Uſurarum & Matrimoniales ſint de foro Canonico, etiamſi Theologi à Canoniſtis diſſentiant, ex Sententia Canoniſtarum Cauſæ 54 ſunt decidendæ. In iis verò qvæ ad Leges & forum Principum ſpectant, ex Sententiis Interpretum Juris Civilis 55 judicandum eſt. De qvo in ſuperioribus aliqvid dictum eſt.

XIV. Qvinto, cùm Doctorum ſententiæ inter ſe pugnantes reperiuntur, eos potiſſimùm ſeqvendos eſſe exiſtimavit clariſſimus Galliæ Juriſconſultus *Gvido Coqvillus* 56, qvi dignitates & fortunas contemſerunt, qvales fuerunt *Bartolus* Caſtrenſis Speculator, *Maſnerius*, *Petrus Jacobi*, *Carolus Molinæus* aliiqve, qvi in jure inve-

52 Minſing. Cent. 6. obſerv. 60. 53 Lanfranc. ad c. qvoniam. contra v. teſtes de probat. Ant. Corat. de Com. Opin. Caſ. 30. Dionyſ. Gothofr. in prax. Civil. lib. 1. Tit. 2. Gail. lib. 2. obſerv. 141. 54 Menoch. lib. 2. præſum. 71. n. 49. Alb. Gentil. lib. de Nupt. paſſim. 55. Ant. Corat. de Comm. opin. d. Caſ. 30. 56 Gvid. Coqvil. in Comm. ad Conſvet. Nivernenſ. in præfat.

inveſtigando affectibus ſuis & ſordibus non indulſerunt.

XV. Sextò, cum interpretum Opiniones ſeneſcant (ut res humanæ omnes) & Curſu Temporis mutentur, poſterioreſqve Interpretes Uſu rerum & Experientiâ docti ab antiqvioribus recedant, ſicut de filiâ ſemel à feudo excluſâ ob maſculos ſuperſtites in perpetuum excludendâ tradit 57 *Jul. Clarus*, cum poſteriores Interpretes contrariam Opinionem induxerint contra antiqviores; Judices ſeqvi debent Opinionem poſteriorum 58 Interpretum, atqve ita in ſupremis Principum Curiis 59 ſæpò judicatum eſt.

XVI. Multa alia de Communibus Doctorum Opinionibus dici poſſent, qvæ longè accuratius habentur apud eos, qvi de iis ex propoſito 60 tractarunt. Mihi tantùm ſufficit ea attigiſſe, ex quibus conſtare poteſt, qvalem vim habeant Interpretum Scripta in Jure Civili Romanorum vel ſupplendo

57 Clar. §. feudum. qv. 80. 58 Matheac. lib. 2. de via & rat. jur. cap. 25. 59 Rot. Roman. in Noviſſ. Deciſ. 72. n. 2. p. 1. Vin. Deciſ. 402. n. 33. Chriſtina. Deciſ. Belg. 2. n. 1. & 3. vol. 1. 60 Sylv. Nuptial. lib. 5. Menoch. lib. 2. præſum. 71. Maſcard. conclus. 1138. Bonacoſſ. Azogud. & alii in Syntagm. Com. Opin. Dionyſ. Gothofred. in prax. Civil. lib. 1. Tit. 2.

plendo cum deficit, vel interpretando & explicando ubi ambiguum vel obſcurum eſt.

XVII. Poſt Doctorum Interpretationes & Commentarios ſupereſt Authoritas Sententiarum, Judicum & Rerum Judicatarum, qvas multi contendunt inter Juris Civilis partes eſſe aſcribendas: qvibus repugnat Imperatoris *Juſtiniani* Sanctio & Communis Interpretum noſtrorum Sententia: in qvo Articulo primã inſtituti Tractatus noſtri partem concludemus.

Concluſio Libri primi *De Authoritate Rerum Judicatarum.*

I. SEntentias Supremarum Curiarum in Dominiis ſingulorum Principum Jus facere, & ſecundùm eas in ſimilibus Cauſis aliis Judicibus judicandi neceſſitatem imponi multi exiſtimarunt. Ita enim Juriſconſulti Gallici Arreſta ſupremorum Senatuum ſuorum inter Juris ſui partes [1] enumerant; & in aliorum Principum Dominiis, ſententiis Supremarum Curiarum Autho-

1 *Lud. Servin. lib. 2. Blaydoy. 60. qv. 5. Petr. Delomm. de juriſprud. Gallic. in præfat.*

Authoritas Juris 2 ſæpè tribuitur, qvam alii Judices in Deciſione Cauſarum ſeqvi debent, ſicut Decreta Senatus Romani vim Juris obtinuiſſe etiam ſub Imperatoribus *Ulpianus* 3 videtur aſſeruiſſe.

II. Verùm Imper. *Juſtinianus* 4 hanc Authoritatem Juris revocat ad ſolas Sententias ab Imperatore prolatas, penes qvem ſolum Leges ferendi & Interpretandi 5 jus eſt: Sententiis verò aliorum Judicum qvorumcunqve, etiam Præfectorum Prætorio vel ſupremorum Senatuum, vim Legis non tribuit, ſed Exemplorum tantùm, qvæ alios Judices movere & excitare poſſunt, ſed neceſſitatem ita Judicandi 6 non imponunt. Penes Senatum autem Romanum Juris poteſtas ſolùm erat in Republ. liberâ, qvam retinebat poſtea ſub aliqvibus Imperatoribus, qvi ſpecie *Ariſtocratici* Imperii Senatum Populumqve Romanum demulcere cupientes, illis ramum ejus poteſtatis 7 conceſſerunt, cujus radi-

2 *Ant. Gamm. Deciſ. Luſitan. 33. in fin. Nunn. de Eſcob. de ratiocin. adminiſtrat. Comput. 13. Fragoſ. de regim. Reip. Chriſtian. p. 1. lib. 4. diſp. 10. §. 3. n. 193.* 3 *L. non ambigitur. 9. ff. de Legib.* 4 *L. nemo 13. C. de ſent. & interloc. Om. Jud.* 5 *L. fin. C. de Legib.* 6 *Deſider. Herald. lib. 2. de authorit. rer. Judicat. cap. 1.* 7 *Forcatul. ad L. ex hoc jure. n. 11. ff. de Juſt. & jur.*

radicem ab iis acceperant, iiſdemqve radium Lucis ſuæ primævæ communicarunt, & *Ulpiani* dictum de Authoritate Senatus in Jure condendo, referunt *8* ad Hiſtoriam Juris, non ad Jus qvo ea ætate utebantur.

III. Communis verò Interpretum noſtrorum Sententia eſt, Sententias ſolas *9* ab Imperatore vel ſupremo Principe (qvi Jus Legis condendæ habet) prolatas, vim Juris habere, qvæ alios Judices in Cauſis ſimilibus dijudicandis ad neceſſitatem ſimiliter judicandi obligant. Reliqvorum verò Judicum Sententias etiam in Supremis Curiis proponi tantùm poſſe pro *10* Exemplis, libertate aliis Judicibus relicta, utrum Cauſis coram ſe agitatis exiſtiment convenire, certum verò Jus non conſtituere, neqve aliorum Judicum conſcientias obſtrictas *11* tenere; qvia Decreta Judicum obligant eos ſolos inter qvos prolata *12* ſunt; & Res inter alios actæ aliis præjudicium *13* non faciunt, & lubrica ſit dijudica-

8 *Herald. d. lib. 2. cap. 1.* 9 *Cabet. deciſ. Luſitan. 212. Gamm. deciſ. Luſit. 288. Coraſ. ad L. ingenuum. ff. de ſtat. hom. Herald. d. cap. 1.* 10 *L. nemo. & ibi Bald. n. 1. & 2. C. de Senten. & interloc. Om. Judic.* 11 *Herald. d. c. 1.* 12 *L. de unoqvoqve. 47. ff. de re Judic.* 13 *L. 1. ff. de Except. Rei Judic. tot. C. qvib. Res Judic. non noc. l. 1. C. Res inter al. act.*

dijudicatio Cauſarum ex ſimilibus Sententiis, cum ſæpè mutentur Sententiæ & Opiniones, & Circumſtantiæ Cauſarum rarò conveniant, difficileqve ſit probare idem Factum, aſdem Circumſtantias, eadem momenta Temporum in utraqve Cauſa *14* concurrere.

IV. Inde aſſerunt, Deciſiones Supremarum Curiarum, etiam Rotæ Romanæ, Jus non *15* conſtituere, ſed eſſe tantum Deciſiones Magiſtrales, & non aliam vim habere qvàm reſponſa Prudentum, Doctoreſqve ſæpè conſulere contra Deciſiones Rotæ Romanæ, Rotamqve ſæpè judicare contra Deciſiones ſuas, Rotæqve non ulterius eſſe deferendum qvàm ipſius Ratio *16* valet, & ſi contra communem Doctorum Sententiam ſit judicatum, communem potius eſſè ſeqvendam, qvàm Rotæ *17* Deciſionem.

V. Sententiæ tamen Senatuum, præſertim Supremorum, reverenter obſervandæ ſunt

14 *Sichard. de Contract. conſ.2. n. 5.* 15 *Fr. de Pavin. in præfat. Extravagan. Ant. Cucch. Inſtit. Major. lib. 1. Tit. 1. Cabed. d. deciſ. 212.* 16 *Menoch. lib. 2. præſum. 71. Salgad. de Reg. Protect. p. 1. c. 1. prælud. 5. n. 272. Card. Tuſch. v. Roman. Rota concluſ. 368. n. 5. Theodoſ. Rube. Singular. ex Deciſ. Rot. Rom. p. 2. Circa Styl. Rot. §. 3.* 17 *Dionyſ. Gothofred. in prax. Civil. lib. 1. Tit. 2.*

dæ ſunt in Deciſione ſimilium Cauſarum, ut monet *Math.* 18 de Afflictis, & ab iis nonniſi ex gravibus Cauſis 19 eſt diſcedendum, præſertim ſi in Curiis Supremis aliiſve inferioribus in aliqvo genere Controverſiarum Ambiguarum eodem modo fuerit continuo uſu judicatum; tum enim Res eodem modo judicatæ tranſeunt in Conſvetudinem, Judiceſq; in Similibus Cauſis 20 obligant & vim Juris ſortiuntur, & ex *Severi* Imp. Reſcripto 21 *Rerum perpetuò ſimiliter judicatarum Authoritas vim Legis obtinere debet.* Neqve tamen duæ Sententiæ in eodem genere Conſvetudinem inducunt, qvod voluit 22 *Accurſius*, niſi adducantur duæ Sententiæ in Contradictorio Judicio latæ, ut conſvetudinem inductam 23 probent. Res ergo eodem modo ſimiliter & perpetuò judicatæ obſtringunt Judices ex vi Conſvetudinis, & non qvòd ullam Juris partem con-

18 *Afflict. deciſ. 45. Gamm.d.deciſ. 228.* 19 *Connan. lib.1. Comment. jur.Civil. cap. 15.* 20 *Cabed. d. deciſ. 212.Herald.d.lib.2. c.1.Fragoſ. d. diſp. 10. §. 3. n. 194.* 21 *L. nam. Imperator. 38. ff. de Legib. Gam. d. deciſ. 228. Gentil. lib.1. de jur. Bell. c. 11. Servin. Playdoy.jur. le teſtam.du Contr.de Laval.qv. 5.& in princ.* 22 *In L. de qvibus ff. de leg.* 23 *Jac. Godofred.in Conſvet.reform.Norman.§ Conſvet.in princ.*

conſtituant, qvod videtur innuere *Paulus Chriſtinæus* aſſerens Deciſiones ſupremi Senatûs in Ordinatoriis Judiciorum non in Deciſoriis 24 ſeqvendas eſſe.

VI. Reſtringendæ ergo ſunt Res judicatæ ne Juris partem conſtituant, & coërcendum ſit Jus Civile Romanorum intra Doctorum Interpretationes, qvæ tamen ex confuſis eorum Commentariis in tantam molem excreverunt, ut ad purgandam hanc ſqvalentem Legum Romanarum Sylvam (ut utar verbis 25 *Tertulliani*) novo *Juſtiniano* 26 jam opus ſit.

VII. Hucusqve conatus ſum deſcribere Initium & Incrementum Juris Civilis Romanorum, dum Major pars Orbis Terrarum Imperio & Legibus eorum pareret; & qvomodo deinceps labente hoc magno Imperio in Occidens, ad hoc Jus acceſſerint Jura Feudorum & Canonicum, cum Doctorum undeqvaqve Interpretationibus, qvæ Omnia in unum Corpus coaluerunt. Supereſt jam altera pollicitationis meæ Pars, ut demonſtrem qvem Uſum & Authoritatem habeat Jus Romanorum in ſingulis Occidentalis Imperii Provin-

24 *Chriſtinæ. deciſ.356. vol.1.* 25 *Tertullian. in Apologetic. cap. 4.* 26 *Herman. Vultei. in Juriſpruden. Rom. in proleg. de ſtud. jur.*

Provinciis & qvomodo Principes Chriſtiani cum Conſtitutionibus, Legibus Municipalibus, Moribuſqve & Conſvetudinibus ſuis Leges Romanorum admiſerint. Qvod Libro Secundo jam aggrediemur.

LIBER

LIBER SECUNDUS

Caput I.

De Dominio Imperatoris Romani *in Orbem Terrarum.*

I. SI Principes Europæi etiamnum manent ſub Poteſtate Imperatorum Romanorum, iiſdemqve adhuc de jure tenentur obtemperare, qvod à plurimis Juris Utriuſqve Interpretibus ſæpè aſſeritur, facilis erit hæc Diſputatio de Legibus Romanis; cum omnes Populi Principum ſuorum Legibus teneri debeant, ſive ſponte ſive jure Belli devicti Principum ſuorum imperio ſe ſubmiſerint. Generale qvippe pactum eſt humanæ Societatis, obedire Regibus, ait *1 D. Auguſtinus;* & Populi debellati Victorum ſuorum leges *2* ſeqvi debent,

1 *Lib. 3. confeſſ.c.18.c. qva contra.diſt.8.* 2 *Bald. ad l.1.ff.de Conſtit.Princ. Decian.reſp.19.n.58. vol. 3. Alber.Gentil.lib.3.de jur.bell.cap.11.*

debent, qvia Leges arguunt Imperium, videnturqve ſe ſubmittere Imperio Legiſlatorum 3, qvi eorum Legibus utuntur; & inter Supremæ Majeſtatis primum eſt 4 Caput Leges Populis Civibuſq; ſuis dare: ſi verò iidem Principes vel nunqvam fuerunt Imperio Romano ſubditi, vel ex juſtis titulis ſe in libertatem aſſeruerint, Obſeqvium qvod præſtant Romanis Legibus eſt ſpontaneum, non ex poteſtate Imperantium, ſed ex vi Rationis, cui omne genus humanum teſte *Baldo* 5 tenetur obedire.

II. Imperatores autem Romanos fuiſſe Dominos non modò Provinciarum Orbis Chriſtiani, ſed & totius Mundi, multi Interpretes noſtri acriter contendunt; de qvarum Singularum Jure agendum erit, cum de Juris Civilis uſu in Singulorum Principum Dominiis tractabimus: modò diſcutiemus breviter illam Communem Sententiam, qvæ Romanos Imperatores Mundi Dominos eſſe aſſerit. Hanc verò Sententiã tuentur præcipuè Juriſconſulti Itali

3 *Roman. conſ. 70. n. 13. Menoch. conſ. 21. n. 10. & conſ. 75. n. 22. Math. Steph. de juriſd. lib. 2. p. 1. cap. 7. n. 347.* 4. *L. 1. ff. de Conſtit. Princ. Bodin. lib. 1. de Rep. cap. 10.* 5 *Bald. ad L. nemo. C. de ſent. & interloc. Om. Jud.*

Itali & Germani, qvi ſuperſtitioſè inhærentes verbis Conſtitutionum Impp. *Antonini 6* & *Juſtiniani 7* tradunt, Imperatorem Romanum eſſe Orbis Terrarum Dominum, omneſqve Reges & Populos ei ſubeſſe. Sibiqve pariter ablanditus poſtea *Fredericus Primus* ſe Urbis & Orbis gubernacula tenere *8* gloriatus eſt; eumqve qvi hanc Sententiam non ſeqvitur, Hæreticum appellat *9 Bartolus*, & peccare mortaliter *Hoſtienſis 10* ait. Cujus Cenſuræ metu, de facto aliqvos Principes non parere Imperatori, de Jure verò omnes ei ſubeſſe debere *Petrus* de *Bellapertica 11* in Gallia docens, aliiqve pluret *12* aſſerunt, & *Gulielmus Maynerius 13 Senator Tholoſanus* de hac qvæſtione agens non auſus eſt Sententiam ſuam explicare, ſed ſe Judicio Eccleſiæ remittit.

III. Hanc

7 L. deprecatio. 9. ff. de Leg. Rhod. de jact. 7 L. bene à Zenone. C. de qvadrienn. praſcript. l. 1. C. de rapt. Virg. L. properandum. 13. in princ. C. de Judic. Authent. de conſul. 105. in fin. 8 *Oth. Friſing. in vit. Fred. 1. cap. 30.* 9 *Bart. ad L. hoſtes. n. 7. ff. de Capt. & poſtlim:* 10 *Hoſtien. ad c. venerabilem. de Elect.* 11 *Petr. de Bellapert. in repet. L. cunctos populos. n. 4. C. de ſum. Trinit.* 12 *Alber. Gentil. lib. 1. de jur Bell. cap. 23. Franc de Ponte. de poteſt Prerg. Tit. 11. n. 26.* 13 *Mayner. ad L. qvod juſſu. n. 20. ff. de Reg. jur.*

III. Hanc tamen Sententiam plurimi *14* tuentur, eamqve argumentis è Sacris Literis & à Jure Naturæ Gentiumqve petitis conantur probare, qvæ omnia Communiter refelluntur ab Interpretibus ſæpe antiqvis, & à recentioribus fere omnibus, Gallis præſertim & Hiſpanis, qvi prolixè docent *15*, hoc ex Sacris Literis non poſſe elici; & Naturæ Gentiumqve Juri eſſe repugnans & impoſſibile, ut omnes Orbis terrarum populi poſſint ſub unius Principis Imperio juſtè gubernari; & abhorrere ab ipſis Legibus Romanis, in qvibus plures Populi hoſtes *16* Romanorum, alii exteri nec Hoſpitio nec Amicitiâ cum iis conjuncti *17*, & fruſtra de Poſtliminii fictione jureq; ita ſubtiliter diſceptatur *18*, ſi omnes Populi ſunt ſub Imperio Romano, ei-

14 *Jaſ. ad L. cunctos populos. n. 6. C. de ſum. Trinit. Caſtald. de Imper. qv. 52. Cott. in Memorabil. v. Imperator. Vin. lib. 1. Comm. Opinn. opin. 369.* 15 *Jo. Igne. in repetit. L. neceſſarios. §. non alias. ff. de Senatus. Syllan. n. 252. Menoch. conſ. 2. n. 100. lib. 1. Vaſq. lib. 1. Controverſ. ill. c. 26. n. 31. Covarr. ad c. peccatum. p. 2. §. 9. n. 5. Cavall. cin. con. com. qv. 227. Victor. relect. 5. de Indis. ſect. 2. Grot. lib. 2. de jur. Bell. cap. 22. n. 12.* 16 *L. poſtliminii 5. §. in pace. ff. de Capt. & poſtl. L. mercatores 4. C. de Commerc.* 17 *L. apud hoſtes. 9. L. hoſtes. 24. ff. de Capt. & poſtl.* 18 *D. l. 5. §. in pace. ff. de Capt. L. poſtliminium. 19. in princ. ff. Eod. tit.*

no, eiqve parere debeant. Nec etiam validam eſſe hujus Sententiæ probationem qvæ ex Legibus Romanis depromitur, & Imperatores de ſui Imperii finibus non eſſe idoneos Judices *Teſtes*ve *19*, cum in cauſa ſua contra alios Principes teſtimonium dicunt; eosdemqve, dum ſe Mundi Dominos prædicant, per hyperbolen & per arrogantiam locutos eſſe Interpretes *20* afferunt: Eandemqve Sententiam eſſe ridiculam *21* & explodendam *22*, ejusqve Sententiæ Authores nullas alias habere rationes qvam eas qvæ eorum dictis & teſtimoniis *23* innituntur.

IV. Hanc igitur Diſputationem de Dominio Imperatorum Romanorum in orbem Terrarum, eſſe potiùs qvæſtionem Facti qvam Juris rectiſſimè ſtatuit *Fulvius 24 Pacia-*

19 L. nullus. 10. ff. de Teſtib. 20 Alber. ad l. 1. n. 8. C. de ſum. Trinit. Navarr. ad c. novit. de Judic. Notab. 3. n. 52. Chaſſana. in Catal. gl. mun. p. 2. conſider. 32. Carrar. de Interpret. regg. jur. Can. qv. 3. art. 9. Fr. de Amay. lib. 1. obſer. jur. cap. 1. n. 69. Soto. lib. 4. de Juſt. & Jur. qv. 4. art. 2. Bodin. lib. 1. de Rep. cap. 9. 21 Forcat. in Cupid. cap. 9. n. 5. Grot. lib. 2. de jur. Bell. cap. 22. n. 13. 22 Oldrad. conſ. 69. Menoch. conſ. 2. n. 98. lib. 1. Molin. de Juſt. & jur. Tom. 1. Tract. 2. diſp. 25. 23 Arniſa. lib. 1. de jur. Majeſt. cap. 2. n. 5. 24 Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. n. 52.

Pacianus, in qvo non tam de Jure Imperatorum agitur, qvod nullis rationibus defendi poteſt, qvàm ex qvæſtione facti dependet, qvas ſcilicet Mundi partes Romani ſubjugaverint, & qvâ Armorum Juſtitiâ vel Romani ipſas acqviſiverint, vel ipſæ à Romanis Imperatoribus iterum deſciverint. Licet enim Romani debellaverint Europam magnamqve Aſiæ & Africæ partem, apud omnes tamen 25 conſtat, multas Orbis Terrarum partes Romanorum Imperio nunqvam ceſſiſſe; Scythæ nempe & Sarviatæ, Perſæ, Indiqve & univerſus Oriens ultra Euphratem nunqvam Romanis paruerunt, genteſqve Europææ (de qvibus agit hic Tractatus) à Romanis devictæ, de injuſtitia Bellorum Romanorum ex eorum Cauſis plerumqve conqveſtæ ſunt; Potentiâqve Armorum Romanorum coactæ per aliqvot Sæcula eò uſqve qvietè vixerunt ſub eorum jugo, donec ſingularum Europæ nationum Principes ex imbecillitate & declinatione Romani Imperii opportunum tempus aſſerendæ ſuæ Libertatis nacti, Regna ſua propria conſtituerunt, nullius Superioris (poſt

 Deum

25 *Jo. Ign. in repetit. d. §. non alias. n. 253. de Senat. Syllan. Navarr. d. notab. 3. n. 52. Forcat. in Cupid. cap. 9. Fred. Scot. lib. 1. reſp. 1. n. 119.*

Deum ſolum) Poteſtati obnoxia, eademqve tot ſæculis ab Impetatorum Dominatione Libera poſſederunt, ut, ſi omnes alii tituli deeſſent, ex ſolâ tanti temporis Præſcriptione ſe adverſus Romanum Imperatorem tueri poſſent.

V. Eſt enim communiter à noſtris Interpretibus recepta Sententia *26*, poſſe Principes Populoſq; Liberos merum Imperium & Poteſtaten Supremam adverſus Imperatorem privativè præſcribere; eandemqve ſicut Privilegio & conceſſione acqviri, ita & Præſcriptione defendi poſſe: præſertim cum Imperatorum tacitus conſenſus acceſſiſſe præſumatur, ex qvo nullâ interpellatione per tempus longiſſimum uſi, Provincias reliqvas Europæas (præter Germaniam) pro derelictis habuiſſe cenſendi ſunt: in qva tamen Diſputatione Canoniſtæ nullã Præſcriptionem admittunt adverſus Pontificem *27* Romanum, qvòd Principes Populiqve, Juris à Chriſto demandati Apoſtolis ſuis pro ſalute animarum Gregis ſui, non ſint capaces.

VI. Qvi

26 Bart. ad L. hoſtes. ff. de capt. Caſtald. de Imper. qv. 54. Menoch. conſ. 2. n. 70. lib. 1. Bald. de præſcript. 2. par. 5 par. princip. Montan. de regalib. qv. 5. n. 33. Card. Tuſch. concluſ. 70. n. 3. Arniſæ. lib. 1. de jur. Maieſt. cap. 2. n. 4. 27 Card. Tuſch. d. concluſ. 70. n. 3.

VI. QVi verò Imperatoris Romani Dominium in Orbem Terrarum aſſerunt, in eo omnes conſentiunt 28, Dominium ejus comprehendere Juriſdictionem & Protectionem ſolam: ſingularum verò Rerum Dominia penes privatos manere. Regimen enim Reipublicæ Romanæ à Senatu Populoqve in Imperatores ſolùm tranſlatum fuit, ait 29 *Arcadius*; Dominia verò rerum ſingularum ex Jure Gentium deſcendunt, atqve ita Reges & Principes in Dominiis ſuis habent ſupremam Poteſtatem & Juriſdictionem; Dominia verò rerum ſingularum ad ſubditos ſpectant. Neqve enim ejuſdem Rei duo in ſolidum Domini eſſe 31 poſſunt; qvod à *Seneca* rectè 32 explicatur, *Omnia Rex Imperio poſſidet; ſinguli Dominio: ad Imperatores Poteſtas omnium pertinet, ad ſingulos Proprietas:* in iis

G 3

28 *Gl. & Bart. in proœm. ff. in princ. Covarr. in c. peccatum. p. 2. §. 9. n. 5. Gail. lib. 1. de pac. publ. cap. 11. n. 4. Molin. de Juſt. & Jur. Tom. 1. Tract. 2. diſput. 30. Peregrin. de jur. fiſc. lib. 1. Tit. 2. n. 40. Conſ. Illuſtr. German. p. 1. conſ. 22. n. 2.* 29 *L. unic. ff. de off. Præf. Prætor.* 30 *L. ex hoc jure 5. ff. de Juſt. & jur. Argentræ. ad Conſuet. Britann. tit. des approprianc. art. 227.* 31 *L. ſi ut certo. 5. §. ſi duobus. ff. Commod.* 32 *Senec. lib. 7. de benefic. cap. 3. & 4. Cujac. lib. 15. obſerv. 30. Fr. de Amay. lib. 1. obſerv. jur. cap. 1. n. 70.*

in iis eſt ſuprema Poteſtas & gubernatio, non Proprietas rerum ſingularum; falliturqve *Decius* dum aſſerit *33* poſſe imperatorem & ſupremos Principes de plenitudine Poteſtatis, nullâ ſubſiſtente Causâ, Rerum Dominia Subditis auferre.

VII. Ex iiſdem porrò, qvi Imperatoris Rom. partes tuentur, aliqvi excluſam cenſent *34* Præſcriptionem Principum Chriſtianorum contra Romanum Imperatorē ex uſu Lingvæ Latinæ & Legum Romanarum, eaſdemqve continuam hujus præſcriptionis interruptionem induxiſſe, & ex iis Romani Imperii Dominationem & Poteſtatem adhuc videntur agnoſcere.

VIII. Romani primis Reip. ſuæ temporibus Sermone Græco *35* plurimum uſi ſunt, & Gentibus vicinis raró uſum ſuæ Lingvæ in Publicis Actis Magiſtratuum concedebant, etiam iis qvibus Jus Civitatis Romanæ dabant, & ſingulari privilegio Cumanis ſupplicantibus *36* illud indulſerunt, donec tandem poſt debellatos Cartha-

33 *Dec. conſ. 269. n. 7. Bart. & Dd. ad L. fin. C. ſi contr. Jus vel util. publ. Coler. de proceſſ. execut. p. 2. cap. 3. n. 334. Salas. Tract. de Legib. 14. diſp. 7. ſect. 7. Fr. de Amaÿ. d. c. 1. n. 70. & ſeq.* 34 *Zoanct. tract. de Rom. Impe. n. 130. 133.* 35 *Dionyſ. Halicarn. lib. 1.* 36 *Liv. lib. 40. Molina. ad l. 1. §. eadem de verb. oblig.*

Carthaginenſes Imperium Orbis Terrarum ſibi ceſſiſſe exiſtimantes, per pleraſqve Mundi tum cogniti partes diffuſo Imperio ſuo, ex ſtudio Dominationis ſuæ conſervandæ, Omnes gentes Lingvæ Legumqve ſuarum commercio ut communi vinculo devincire nitebantur, easdemqve à ſe devinctas ad Lingvæ & Legum ſuarum uſum cogebant; hic verò Lingvæ mutandæ juſſus Imperioſus à *D. Auguſtino* 37 dicitur, & in omnibus Romani Imperii Provinciis exactè 38 obſervatus eſt. Romæ enim & in Provinciis omnibus Magiſtratus Sermone Romano 39 Jura reddebant; Actores, Rei, Teſtesqve non alio Sermone utebantur; Prætores & Judices Latinè Decreta & Sententias ſuas ferebant; Proconſules & Præſides Provinciarum Mandata ſua Provincialibus Latinè edebant; Legati exteri Imperatores aut Senatum Romano Sermone tantùm alloqvi, & in eodem Reſponſa accipere vel per Interpretem Romanum debebant;

37 *Auguſtin. lib.10. de Civit. Dei.cap.17.Hottom. de jur.& privil. regn.Gall. cap. 1.* 38 *Alciat.in repet. l. 1. §. eadem. de verb. oblig. Molina. ibid. n. 21,* 39 *Briſſon. lib. de ſolut. lib.2. Molina.d. n.11, Papon. du premier. Notair. tit. des Stipulation.*

bebant; Contractus & Teſtamenta Romano Sermone facta ſunt; eodemqve Legata & Fidei-commiſſa à morientibus relinqvebantur; & generaliter in omnibus Publicis & Legitimis negotiis non alterius Sermonis uſus admittebatur. Atq; inde Romani non ſolum Imperio ſuo, ſed & Lingvæ ſuæ Majeſtatem qvandam conciliare velle viſi ſunt.

IX. Et licet Romani Græcam Lingvam plurimùm coluerint ob ejus elegantiam variaſqve Scientias in eâ traditas, eamqve publicè doceri *40* permiſerint: poſt Græciam tamen Aſiamqve devictas, Græcos ſub eodem Lingvæ Romanæ Imperio coercuerunt: nam Græcos per Interpretem Romanum etiam in Græcia & Aſia loqvi cogebant, iidem Græcis ubiqve Latinè reſponſa *41* dabant; & *Cicero* reprehenſus fuit à Senatu, qvod apud Syracuſanos *42* Græcè verba feciſſet: *Cæſareſqve* ipſi licet omnium rerum Dominos ſe exiſtimarent, *Tiberius* tamen in Sermone Græco promptus ab eo abſtinuit ſemper *43* in Senatu, & à verbis Græcis in Edictis ſuis; *Claudiuſqve Herodi* Tetrarchæ facto, in ſingulare bene-

40 *Qvintil. lib. 12. Inſtit. cap. 10. Molinæ. in Loc. cit.* 41 *Valer. Max. lib. 2. cap. 2.* 42. *Cicer. act. 5. in Verr.* 43 *Sveton. in Tiber. cap. 70.*

beneficium conceſſit ut in Senatu 44 Sermone Græco Gratias ageret; & Romani porrò Magiſtratus in Provinciis ſuis non alio qvam Latino 45 Sermone ſalutari, conveniri & interpellari debeant.

X. In hoc tamen Romani diſtinguebant ea qvæ ſunt Juris Qviritũ ab iis, qvæ ſunt Juris Gentium. Nam ſolemnes & Legitimi actus Juris qviritum Sermone tantùm Romano celebrabantur, reliqvi autem Græco, Punico, vel alio Sermone 46 fieri poterant: fuitq; Sermo Romanus ita rigidè in omnibus Provinciis ſervatus, etiam ſub Imperatoribus Græcis Conſtantinopoli agentibus, ut non potuerit niſi per contrarias Imperatorum Conſtitutiones abrogari. Nam & *Triphonius* (*Ulpiani* æqvalis ſub *Alexandro Severo*) ait Decreta Prætorum eſſe Latinè interponenda 47, iidemq; Codices *Gregorianus*, *Hermogenianus* & *Theodoſianus* Latinè ſcripti ſatis demonſtrant, exceptis aliqvibus Conſtitutionibus Græcis, qvæ in Codice *Theodoſiano* reperiuntur.

 XI. Poſt

44 *Dio. lib. 58.* 45 *Cont. lib. 1. diſput. jur. Civil. cap. 15.* 46 *L. 1. §. ult. ff. de verb. oblig. L. Græce. 8. ff. de fideijuſſ. L. an inutilis. 8. §. fin. ff. de acceptil. Briſſon. lib. 2. de ſolut.* 47 *L. decreta. 48. ff. de Re Judic.*

XI. Poſt translatam verò Sedem Imperii à *Conſtantino*, cum Longobardi, Gothi, Hunni aliæqve gentes barbaræ Italiam & maximam Europæ partem poſſiderent, Imperatores Romani eorum viribus impares, Româ Italiaqve derelictâ Romanum etiam Sermonem exoleſcere paſſi ſunt, Græceqve Conſtitutiones ſuas ediderunt; qvòd eo Sermone Conſtantinopoli vulgò uterentur. Et tum editæ ſunt Conſtitutiones *Arcadii* & *Honorii* *48*, Judices tam Græcâ qvàm Latinâ Lingvâ poſſe ſententias proferre, & Conſtitutiones *Juſtiniani*, qvibus Teſtamenta Græcè ſcribi, Legata, Tutelas & Libertates Græcè dari *49* permiſſum eſt, Romæqve veteris Privilegia Urbi Conſtantinopolitanæ indulta *50* ſunt. Aliqvem tamen Romanæ Lingvæ honorem conſervat *Juſtinianus* in Conſtitutionibus ſuis, dum eam appellat Patriam Lingvam *51*, à qva Leges Romanæ orginem duxerunt; & poſt *Juſtinianum* Imperatores Conſtantinopolitani Leges Græcè ſcribebant; juraqve per Judices ſuos Græcè reddebant, Italiâ

48 *L. judices. 13. C. de ſent. & interloc. Om. Jud.* 49 *L. hac conſultiſſ. §. fin. C. de teſtam. L. fideicommiſſa. 11. de Legat. 3. Briſſon. d. lib. 2. de ſolut.* 50 *L. omni 6. C. de ſacroſ. eccleſ. L. unic. C. de privileg. Urb. Conſtantinop.* 51 *Novel. 146.*

liâ & Occidente exuti, excepta parte exiguâ, qvam Ravennæ per Exarchos adminiſtrabant. Ita pro virtutibus & Lingvâ Romanorum Imperatores Romani Mores & Lingvam Græcorum induerunt, de qvibus veriſſimè *Horatius* 52,

Græcia capta ferum victorem cepit.

& *Titus Livius* 53, *Græcos nihil à Majoribus ſuis retinuiſſe præter Scientias & verba.* Idemqve *Delicias Opesqve Græcorum & Orientis Romanos ſubjugaſſe* 54 aſſerit.

XII. Poſt translatum verò Romanum Imperium in *Carolum Magnum*, in Occidente adhuc manere Romani Imperii Dominatio videri poteſt ex uſu Romanæ Lingvæ in iis Gentibus qvæ nullam Imperatoris Romani poteſtatem agnoſcunt. Apud Gentes enim Europæas ferè omnes, Judicia ferè omnia in ſummis Curiis Sermone Romano adhuc exercentur, Scientiæ omnes in Academiis & *Gymnaſiis* docentur, non Jurisprudentiâ tantùm Romana, ſed & Theologia, Medicina, Philoſophia, Scientiæ Mathematicæ & reliqvæ omnes; Contractus omnes coram Notariis publicis eodem Sermone celebrantur, & in pleriſqve Provinciis etiam Sacra omnia peraguntur,

52 *Horat, lib. 2. epiſt. 1.* 53 *Liv. lib. 41.* 54 *Liv. lib. 44.*

guntur, & Scientiarum omnium profeſſores Labores ſuos non aliter ſe putant juris publici facere, niſi eo Sermone evulgaverint. Eſt enim Sermo Romanus commune vinculum omnium Mortalium 55, eumqve ait *Juſtus Lipſius* 56 Europæos inter ſe commercio Litterarum & Sermonis conjungere.

XIII. Cum igitur Romani Lingvam ſuâ Europæis à ſe debellatis primò ex Majeſtate ſua impoſuerint, eademqve adhuc maneat ut Romanæ Dominationis indicium: Principes aliqvi, ut hanc maculam eluerent, juſſerunt ſuorum Judicum Decreta Patrio Sermone, non Latino interponi. Ita enim *Ludovicus Duodecimus* & *Franciſcus Primus* Galliæ Reges de Parliamenti Pariſienſis Sententiis Leges 57 tulerunt: & *Rudolphus* Imperator Germanicus (ex qvâ Causâ non conſtat) Anno 1273. conſtituit Mandata, Edicta, Privilegia, & Inſtrumenta Lingvâ Germanicâ deinceps non Latinâ 58 conſcribi, Hic deniqve uſus Sermonis

55 *Choppin. de Sacr. polit. in præfat. n. 19.* 56 *Lipſ. de pronunc. Ling. Latin. cap. 3.* 57 *Hottom. lib. 1. de jur. Regn. Gall. cap. 1. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 10.* 58 *Spang. in Chron. Saxon. cap. 264. Hering. tract. de fidejuſſor. cap. 1. n. 134. Freher. in edit. Grac. Rom. in epiſt. ad Rud. Imp.*

nis Romani inter Europæos non tantùm tribuendus eſt poteſtati & Mandatis Romanorum, verùm etiam & ipſius Venuſtati; in qvo porrò Res maximæ, & Scientiæ omnes ultra alia omnia Idiomata deſcribuntur: ipſiqve Galli, qvi de Lingvâ ſuâ non immeritò gloriantur, ei tamen Romanam *59* longe anteponunt.

XIV. Legum deniqve Romanarum uſus in ſupremisCuriis & AcademiisPrincipum Chriſtianorum videtur repugnare eorum Præſcriptioni adverſus ſupremam Imperatoris Romani Poteſtatem, qvâ ſublatâ Romanæ Leges deveniunt ad eum Caſum, unde non poſſunt incipere. Et per uſum videtur conſervari *Cæſarum* Dominatio, dum à Legibus *Cæſareis* coguntur exemptionum ſuarum Præſcriptionem petere, ut acutè *Bartolus 60* aliiqve arguunt. Qvorum argumentorum vim ut declinent Principes, ſinguli profitentur ſe in ſuis Dominiis Superiorem non agnoſcere, iidem Legib9 Romanis ſe obtemperare profitentur, non ex vi Legum, ſed ImperioRationis, qvæ Legibus omnibus humanis eſt ſuperior;

59 Papon. Inſtruct. du premier Notair. Tit. des Stipulat. 60 Bart. ad L. hoſtes. n. 3. & 5. ff. de Capt. Zoanett. tract. de Rom. Impe. n. 132. Arniſæ. lib. 2. de jur. Majeſt. cap. 6. n. 14.

rior; & dum *Cæſarum* Mandata & Juſſa reſpuunt, eorum Legibus liberè ſponteqve ſe ſubmittunt, cum inter omnes Leges humanas non poſſit par Norma inveniri, ad qvam Leges ſuas Patrias accommodare poſſint.

XV. Illud in ſingulis Principibus eorumqve Dominiis demonſtrabimus, qvibus Titulis juribusqve Libertatem ab Imperio Romano acqviſiverint, & qvousqve Leges Romanas inter ſuas admiſerint. Incipiemus verò à Dominiis Imperii Romano-Germanici.

Caput II.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Dominiis Imperii* Germanici.

I. Imperium Romanum poſt translatam Imperii Sedem à *Conſtantino Magno*, Conſtantinopoli in Oriente floruit, in Occidente verò ex eo tempore ruere, & labi cœpit, avulſis ab Imperio Italiâ, Galliâ, Hiſpaniâ, Germaniâ & reliqvis Europæ Provinciis per Longobardos, Gothos, Sarracenos aliosqve Barbaros, qvi Imperatores Conſtantinopolitanos univerſâ

Europâ

Europâ (præter Exarchatum Ravennæ) excluſerunt, eaſdemqve poſſederunt ſine interpellatione Græcorum Imperatorum poſt *Juſtinianum*; donec tandem *Carolus Magnus Pipini* Regis Galliæ filius, debellatis barbaris in Gallia, Germania & Hiſpania, fuſoqve *Deſiderio* Longobardorum Rege in Italia, Romæ Votis & acclamationibus Senatus Populiqve Romani Imperator Romanorum ſalutatus, â *Leone Tertio* Romano Pontifice circa annum Salutis DCCC. Coronam 1 accepit, & poſtea cum *Irene* (qvæ excæcato filio *Conſtantino* Conſtantinopoli Imperii faſces tenebat) & cum ejus ſucceſſore *Nicephoro* pactionem 2 inivit, ut Oriens cum Conſtantinopoli Græcis Imperatoribus, Occidens cum Româ *Carolo* & ejus poſteris cederet.

II. Ita manſit Imperium Occidentis penes *Caroli* poſteros ſupra centum annos, & deinceps Galliam Hiſpaniamqve ſuis Regibus, Italiamqve variis Principibus occupantibus, Imperii jus relictum eſt Germanis, inter qvos Septemviri Electores exinde

1 *Platin. in Leon. 3. Sabellic. Ennead. 8. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. n. 46.* 2 *Egnat. in Carol. Magn. Bonſin. lib. 9. rer. Hungar. cap. 1.*

inde Imperatores ſuos Electionis Jure [3] conſtituerunt, qvod continuo uſu & conſvetudine inductum, per auream *Caroli Qvarti* Bullam poſtea confirmatum eſt; & ex eo Jure Imperatores Romano-Germanici hodiè deſignantur.

III. Etſi verò plures pro Gallis contendant [4], Imperium Romanorū fuiſſe tranſlatum in Gallos in perſona *Caroli Magni*, qvi & Gallorum Rex fuit, & Galliâ (ut aliqvi aſſerunt) oriundus, ideoq; Gallum æqvè ac Germanum ad Imperium jus habere, poſſeqve Imperatorem deligi; Juriſconſulti tamen Germanici & pleriqve alii Jus ſuum tuentur, aſſerentes translatum fuiſſe Imperium in ſolos Germanos, ad eos ſolos ſpectare jus eligendi & deſtituendi Imperatores, ſolumqve Germanum poſſe Imperatorem eligi; activè nempe & paſſivè Imperiū translatum fuiſſe in Germanos, Interpretes [5] explicant, ideoqvè Impe-

3 *Onuphr. de Comit. cap. 8. Molinæ ad Conſvet. Paris. Tit. 1. des fiefs. Coler. de jur. Imp. Germ. §. 17. Sim. Piſt. conſ. 1. n. 19. Gryphiand. de Weichbild. Saxon. cap. 36.* 4 *Caſtald. de Imper. qv. 7. Ferrald. de jurib. & privil. Regn. Franc. in princ. & privil. 13. Gambar. de Legat. à Later. lib. 2. Tit. de rer. Ordin. n. 223. Molin. de Juſt. & Jur. Tom. 1. diſp. 24.* 5 *Pacian. lib. 2. de probat. c. 35. n. 50. Lancellott. de jur. publ. lib. 1. cap. 1. qv. 3.*

Imperium potius Germanicum qvàm Romanum 6 appellant, ipſiqve Pontifices Romani, qvi poteſtatem hujus Translationis ſibi vendicant, Imperium fuiſſe translatum in Germanos, in Conſtiturionibus ſuis 7 aſſerunt.

IV. In eo verò omnes conſentiunt, reliqvos Principes Europæos à Poteſtate Romani Imperii ſe exemiſſe, & Libertatem acqviſiviſſe ex variis Titulis, de qvibus in ſingulorum Dominiis dicemus, ipſum verò Romanum Imperium ſupereſſe adhuc in Germania, & à nulla alia Natione Supremam Imperatoris Romani Majeſtatem recognoſci. Qvamvis autem Magni illius Imperii vires adeò jã ſint attritæ, ut illius Umbra 8 & Nomen tantùm remaneat, & infra Germaniæ terminos auguſtos Dominiaqve Imperatoris Patrimonialia ſit 9 concluſum, & Germanicum potius qvam Romanum dicendum videatur; cum tamen Imperium hoc uſqve ad ſecundum Domini noſtri Adventum & finem Sæculi du-

6 Alvarott. ad tit. qvi feud. dar. poſſ. n. 8. Alber. ad l. 1. de Conſtit. Princ. n. 3. Jo. Igne. in d. repetit. §. non alios. n. 255. Æn. Sylv. de author. Rom. Imp. cap. 10. Alciat. de ſing. Certam cap. 32. 7 C. venerabilem. 34. de Elect. clem. unic. de jurejur. 8 Sleidan. lib. 3. de ſumm. Imper. 9 Paſchal. lib. 9. oper. cort. cap. 26. Parthen. Litigioſ. lib. 1. cap. 16.

li duraturum Theologi *10* tradiderint, & Sultani Turcici vanè aſſerant ſe eſſe Succeſſores *Conſtantini Magni 11* in imperio Romano, eadem plane vanitate qva Conſtantinopolitani Imperatores ſe ſucceſſores fuiſſe *Alexandri Magni* gloriabantur, qvòd Macedonia *12* Romanorum Imperio ceſſiſſet: qvin Imperium Turcicum à *Sarracenis* potiùs qvàm Romanis denominandum ſit, ideò Romanum Imperium non alibi qvam in Germania *13* conſiſtere poteſt, cum Germaniæ Populi adhuc repræſentent Populum Romanum, Electorumq; Conſeſſus Senatum Romanum, qvi ſub Imperatoribus primariam Imperatoris eligendi poteſtatem habebat, & Imperatorum per acclamationes Legionum deſignatorum poteſtas rata non habebatur, donec in Senatu confirmata eſſet.

V. Romani igitur Imperii Majeſtas in Germaniâ adhuc ſupereſt, ſive in Imperatore ſolo, ſive in Imperatore & Comitiis ejus Nationis, ſecundùm eos qvi Imperium

10 *Ad cap. 3. Daniel. Tertull. ad Scapul. in princ. Æneæ. Sylv. de ortu & authorit. Rom. Imp. cap. 8. Paul. Jov. Hiſtor. lib. 30.* 11 *Lazar. Soranz. in Ottom. cap. 57.* 12 *Codin. Curopol. de offic. eccleſ. & aul. Conſtantinopol. cap. 6. n. 51.* 13 *Alber. Gentil. lib. 1. de jur. Bell. cap. 23.*

rium Germanicum Ariſtocraticum *14*, & Imperatorem potius eſſe Adminiſtratorem *15* qvàm Dominum & Monarcham voluerunt. Et hoc Imperium eſt verè Romanum *16* non ei Surrogatum, qvod à Romanis per tot locorum temporumqve mutationes ad Germanos devenit. Et ſi Imperium Germanicum ſit non Romanum, non dicenda erit Translatio *17*, ſed nova Conſtitutio Imperii, & in eodem Jus illius Magni Imperii, licet in multis partibus imminutum, & Authoritas Legum Romanarum adhuc *18* conſervatur.

VI. Germania verò univerſa in Imperio Romano erat ſub Vicario Galliarum, & diviſa erat *19* in Germaniam primam ad Rhenum ſitam, & Germaniam ſecundam ſeu Inferiorem qvæ inter *Moſam* & *Rhenum* ad *Oceanum* Germanicum porrigitur: Hodiè autem ſub Imperatore Romano-Germanico inter varios Principes & Civitates Liberas diviſa eſt, eorumqve Ter-

14 *Math. Steph. de Juriſd. lib. 1. c. 1. n. 4.* 15 *Math. Steph. lib. 2. de Juriſd. p. c. 1. n. 57.* 16 *Sim. Piſtor. conſ. 1. n. 8. Knich. in relitat. apologet. n. 114. Gentil. d. cap. 23.* 17 *C. venerabilem de Elect. Sim. Piſt. d. conſ. 1. n. 8.* 18 Math. *Stephan. diſp. 1. vol. 1. n. 21.* 19 *Pancirell. in* Notit. *dignit. cap. 68.*

Territoria in decem [20] Circulos diſtributa ſunt, Auſtriacum, Burgundicum (ſub qvo continentur Provinciæ Burgundicæ, qvæ Duci Burgundiæ parebant) Electorium, Rhenanum, Saxonicum Superiorem, Francicum, Bavaricum, Svevicum, Rhenanum Superiorem, VVeſtphalicum, & Saxonicum Inferiorem, in qvibus ſingulis Principes per Judices & Magiſtratus ſuos ſubditis Jus dicunt variè ſecundum Conſvetudines, Statuta & Conſtitutiones Provinciarum ſuarum, qvæ tamen omnia Juri Civili Romanorum ſubmittunt, & ad ejus Normam accommodant.

VII. Suprema Imperii Germanici Curia tenebatur olim in Aula Imperiali, ad qvam appellatum eſt ab omnium Provinciarum inferiorum Judiciis, & in cauſis Regalium, Dignitatum, Feudorum, & majoribus omnibus, jus petebatur uſqve ad annum MCCCCLXXXXV, in qvo à *Maximiliano Primo* & Comitiis Imperii Cameræ Imperialis Judicium conſtitutum eſt [21] *VVormatiæ*; & ex ſeqventi Conſtitutione

20 *Paurmeiſter. de Juriſd. Imper. Rom. lib. 2. cap. 1. n. 58. Aruma. de Comit. cap. 2. 3. & 4.* 21 *Ordin. Camer. p. 1. Tit. 27. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. Tit. 15. n. 11.*

tione *Spiræ 22* ſedem habet, cui ut ſupremo Imperii Tribunali omnes Electores, Principes & Subditi Imperii *23* obediunt, habetqve concurrentem cum Imperatore *24* juriſdictionem, nec ab eâ poteſt Imperator Cauſam *25* avocare, nec ab ejus Sententiâ appellare vel ſupplicare *26* fas eſt, ſed Reſtitutionem ſolam & Reviſionem petere. Tantùm limitatur ejus Poteſtas ad Cauſas Civiles, ſolaqve admittitur accuſatio Criminalis in Camera ex Conſtitutione *27* violatæ Pacis Publicæ; de reliqvis Criminibus non cognoſcit, nec *28* recipit Criminales appellationes, ſicut in omnium ferè Principum Dominiis Appellationes, in Cauſis Criminalibus interdictæ *29* ſunt.

VIII. In Camera præter Præſides, Comites ſcilicet aut Barones, triginta ſex Aſſeſſores

22 *Imp. Jud. Cam. Ordin. p. 2. Tit. 34.* 23 *Mynſing. Cent. 4. obſerv. 5. Gail. lib. 1. obſerv. 42. n. 3.* 24 *Ordin. Cam. p. 2. tit. 35. Math. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 1. c. 3. n. 30.* 25 *Gail. lib 1. obſerv. 1. & 29. Paurmeiſter. lib. 2. de Juriſd. cap. 5. n. 34.* 26 *Bender. de reviſ. act. in proœm. n. 17. Math. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 1. cap. 3. n. 16.* 27 *Mynſing. obſerv. 98. n. 8. Cent. 2. Harprecht. ad §. in ſum. Inſtit. de act. n. 68.* 28 *Ordin. p. 2. tit. 28. Weſenb. ad tit. de appell. recip. in ff. n. 2.* 29 *Andr. Rauchbar. in quaſt. jur. Civil. & Saxon. p. 2. qv. 45. n. 8. Jul. Clar. §. fin. qv. 14. n. 1. Pacian. conſ. 1. n. 70.*

ſeſſores conſtituti ſunt, qvi non admittuntur niſi poſtqvam Leges Romanas & Canones in aliqvâ Academiâ docuerint, aut in earum ſtudio qvinqve Annos poſuerint, iiſdemqve præſcriptum eſt in Conſtitutionibus Imperialibus, ut ceſſantibus Conſtitutionibus, Statutis, Moribuſqve Provinciarum, ſecundùm Jus Commune Romanum *30* judicent, & Cauſas in iis non expreſſas ex Jure Romano dijudicent, illudqve Aſſeſſores, priuſqvam Munus ſuum ſuſcipiunt, Juramento polliceri ex Ordinationibus Imperii *31* coguntur.

IX. Camerâ verò trecentis Annis antiqvius erat Judicium Rotvillenſe à *Conrado* IV. inſtitutum *32* pro Circulis Auſtriæ, Sveviæ & Rheni, præter Conſiſtoria omnia qvæ in ſingulis Principum & Civitatum Territoriis habentur, pro Jure Subditis Imperii Germanici dicundo, in qvibus omnibus ex Conſtitutionibus Imperii Cauſæ ex Jure Romano ſunt decidendæ. Conſtitutiones qvidem Statuta & Conſvetudines in

ſingulis

30 *Ordin. Cam. p.1. Tit.39. Paurmeiſter. lib. 2. de Juriſd. Imp. Rom. c.5. n.42. Gail. lib.1. obſer. 36. n.14. Matth. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 1. c. 7. n. 236.* 31 *Ordin. Cam. Imp. tit. 54. & tit. 57. Chriſtina. deciſ. 54. n.5. vol.2.* 32 *Lorich. in enchirid. arreſt. n.1337.*

ſingulis Territoriis inter jura Municipalia habentur, qvæ poſſunt Juri Romano derogare, ipſæqve Conſtitutiones Imperiales non aliud ſunt qvam Jus Municipale *33* Imperii; ſolum verò Jus Romanum eſt Jus Commune *34*, ex qvo Caſus in juribus Municipalibus vel non expreſſi vel obſcurè poſiti terminantur.

X. Hinc communiter receptum eſt ab Omnibus Juriſconſultis Germanis, Jus Romanũ habere adhuc vim Legis in omnibus Imperii *35* Territoriis, ab Omnibus Imperii ſubditis obſervandum *36* eſſe, eoqve non ſolùm Naturales, ſed & Exteros in Imperio Domicilium habentes *37* teneri, omniaqve in Legibus Romanis conſtituta manere apud Germanos integra & incorrecta, qvibus Jura Gentis ejus Municipalia non derogarunt, ideoqve Germanos teneri ad numerum Teſtium in Teſtamentis condendis de Jure Romano

33 *Gilman. in deciſ. Cam. Imp. 24.* 34 *Bender. de Reviſ. Tit. 53. p. 3. n. 38. Math. Steph. de offic. Jud. lib. 1. c. 1. n. 2.* 35 *Imp. Jud. Cam. Ordin. p. 3. tit. 54. Math. Weſenb. conſ. 23. p. 1. n. 1. & conſ. 43. n. 28. Dionyſ. Gothofred. in prax. Civil. Tit. 5. Pacian. conſ. 18. n. 15.* 36 *Giphan. ad l. 1. C. qua ſub mod. n. 10.* 37 *Peck. de teſtam. Conjug. cap. 34. n. 2. Guil. lib. 2. obſer. 36. n. 5. Petr. Weſenb. conſ. 51. n. 4.*

no *38* reqviſitum, & pactum negativum ne Mater Liberis ſuccedat in Germania valere, cum ſit Juri Imperiali Conſentaneum, conſuluit *Carolus 39 Molinæus.* Et appellatio ab Interlocutoria Sententia non admittitur in Camera Imperiali ſecuta *40* Jus Civile; ad qvod etiam acceſſit Concilium Tridentinum *41*, prohibens appellationes à gravamine, licet Jus Canonicum eas appellationes admiſerit, aliaqve ſimilia paſſim traduntur.

XI. In Germania plura antiqvitùs erant Jura Municipalia & Provincialia, qvibus Principes Populiqve ejus Gentis pro Moribus ſuis utebantur, priusqvam Jus Romanum ab Imperatore *Lothario* eſſet reſtitutum; eademqve adhuc apud eos manent, ſed in multis jam immutata per Juris Civilis æqvitatem prudentiamqve, & in omnibus ab eodem Interpretationem accipiunt.

XII. Præ reliqvis omnibus celeberrimum eſt Jus Saxonicum, qvo non Saxones ſoli, ſed & Luſati, Sileſii, Brandeburgici, Brunſvicenſes, Lunæburgenſes, Heſſi; Idem-

38 *Everard. in Loc. à rat. Leg. Tit. 35.* 39 *Molina. conſ. 15. n. 14.* 40 *Gail. lib. 1. obſer. 220. L. ante ſententia. C. qvor. appell. non recip.* 41 *Chok. ad reg. Cancell. 37. n. 7.*

Idemqve extra Imperium Poloni & Lithuani 42 amplexi ſunt. Erat enim Saxonum gens bellicoſa & ſevera, qvi non armis tantùm Dominationem auxerunt, ſed & judicia juſtè exacteqve exercuerunt, Criminaqve rigidè punierunt, pro Moribus Conſvetudinibusq; Gentis ſuæ, qvas ſine ſcripto 43 habebant, easdemq; reliqvi Germaniæ Populi paci conſervandæ aptiſſimas cenſentes ſeqvebantur. Eſt autem hoc Jus antiqviſſimum, ejusdemqve uſum *Carolus Magnus* 44 Saxonibus poſt diuturnum bellum devictis, pace cum iis initâ, conceſſit, idemqve adhuc Saxones aliiqve Populi Germanici retinent; fuitqve diu ſine Scripto Moribus ſervatum, donec *Eccardus* à *Repichaw* Nobilis & Juriſperitus Conſvetudines Saxonicas in tribus Libris Latinè 45 compoſuit, qvos Speculum Saxonicum Land-recht appellavit, eoſdemqve *Otho Primus* Imperator confirmavit; Idemq; conſcribi juſſit Conſvetu-

H dines

42 Coler. in Orat. de Jure Saxon. Math. Steph. lib. 2. de Juriſd. p. 1. cap. 7. n. 330. 43 Bruſt. ad L. admonendi. n. 1175. de jurejur. Gryph. de Weichbild. Saxon. cap. 44. Coler. in d. Orat. de jur. Saxon. 44 Gryph. de Weichbild. Saxon. cap. 22. 23. Coler. in d. orat. 45 Bruſt. in d. L. admonendi. Coler. deciſ. 107. n. 28. & conſ. 6. & 14. Gryph. de Weichb. cap. 36. & 51.

dines Magdeburgenſes, alteram Juris Saxonici partem, precibus *Edithæ* Imperatricis filiæ *Edmundi* Regis Angliæ (in cujus gratiam Magdeburgum condidit, idemq; in Donationem propter Nuptias ei concesſerat) & VVeichbild *46* appellari juſſit, totumqve hoc Jus Saxonicum multis deinceps Doctorum Juris Civilis Commentariis explicatum & illuſtratum eſt. Et Jus ipſum Saxonicum Jus Civile Romanum Lingvâ Saxonicâ deſcriptum aliqvi ea de Cauſa *47* appellant. Poſt Leges enim Romanas à *Lothario* reſtitutas, Germania univerſa eas amplexa eſt, multiqve Articuli hujus Juris, qvi nimis aſperi viſi ſunt, per *Eugenium Qvartum* in Concilio Baſileenſi, & per Conſtitutiones Electorum Saxoniæ *48* ſublati, totumqve ad æqvitatem Legum Romanarum eſt redactum.

XIII. Hæ enim Regulæ in Interpretatione Juris Saxonici communiter admiſſæ ſunt, Jus Saxonicum eſſe ſtrictè interpretandum, & ultra caſus in eodem expreſſos non poſſe extendi *49*; Idem Jus in ambi-

46 Coler. de proceſſ. Execut. p.1. c.2. n.26. Coler. in d. Orat. 47 Philipp. Ablaniba. in armis Svevic. Guſt. Adolph. ad ann. 1631. 48 Coler. d. c.2. n. 26. 49 Goden. conſ.15. n.12. Pruckman. conſ. 31. n.9.

ambiguis & obſcuris Interpretationem à JureRomano 50 accipere; InCaſibus omiſſis & ubicunqve Jus illud deficit, admitti Jus 51 Romanum, eaqve de Cauſa debitoribus conceſſum eſt beneficium 52 Ceſſionis Bonorum, qvod aſperitas Juris Saxonici non conceſſit; & revocatum eſt Juramentum Calumniæ in Judiciorum uſum, qvod Moribus Saxonicis in deſvetudinem abierat; qvæ & in Novis Conſtitutionibus Ducatus Pruſſiæ 53 renovata ſunt: & poſt Jus Saxonicum nullum aliud Jus Commune præter Romanum 54 agnoſci.

XIV. In Cauſis qvidem expreſsè deciſis in Jure Saxonico, Electores adhuc ſolicitè conſervarunt Authoritatem Juris ſui, & ex ea Cauſa cum *Carolus Qvintus* Imp. Conſtitutionem edidiſſet de ſolis Fratrum Filiis admittendis ad Succeſſionem Patrui cum Fratribus Jure Repræſentationis ſicuti Jure Civili ſancitum eſt, Elector Saxo-

50 Schneidewin. in §. item. 1. Inſtit. de oblig. qvæ ex delict. Goden. d. conſ. 15. n. 12. Coler. in d. orat. 51 Hartm. Piſt. lib. 1. qv. 31. n. 8. Coler. deciſ. German. 135. n. 11. Carpzov. in Juriſp. Rom. Sax. p. 2. Conſt. 16. definit. 15. Schrader. de feud. p. 10. ſect. 13. n. 14. 52 Coler. d. deciſ. 135. n. 11. & deciſ. 117. n. 10. 53 Jus Ducat. Pruſſ. edit. ann. 1620. 54 Lud. Schrader. conſ. 6. n. 31. Bruſt. in d. L. admonen. n. 220. Coler. in d. Orat.

nicus [55] proteſtatus eſt, nec ſe nec ſubditos ſuos eâ teneri, qvod Juri ſuo Saxonico contraria eſſet. In iis verò qvæ in Jure Romano conſtituta ſunt, qvibus Jus Saxonicum non repugnat, ea ultrò in Saxonia recipiuntur. Et Electores ſemper contenderunt, ut Jus ſuum ad concordiam cum Jure Civili, qvantū fieri poſſet, redigeretur; ſoliqve Juris Civilis Profeſſores in Saxonum Academiis Jus docent, & in Curiis judicant: & de Conſvetudine Saxoniæ teſtatur [56] *Sichardus*, qvod Judices Saxonici eas ſolum ferant Sententias, qvæ à Doctoribus Juris Civilis præſcriptæ ſunt.

XV. Adeò autem invaluit Authoritas Juris Civilis in Germania, ut Brunſvicenſes, Lunæburgenſes, Bremenſes, Pomerani, Megapolenſes aliiq; Populi [57] adjacentes, qvi olim Jure Saxonico uſi ſunt, jā ab eo in pleriſq; Caſibus receſſerint, & ad Jus *Cæſareum* [58] redierint, & in iiſdem Provinciis, qvæ Jus Saxonicum receperunt, ſi Controverſiæ incidant, in qvibus Jus Saxonicum à Jure Civili diſſidet, ſeqvendum potius

55 Bruſt. in d. L. admonendi. n. 176. ff. de Jurejur. Schneidewin. ad Inſtit. Tit. de hæred. ab inteſt. §. Tertia concluſio. 56 Sichard. in L. ab eo. n. 13. C. qvom. & qvan. Jud. 57 Cothman. reſp. 21. n. 167. 58 Azuma. diſcurſ. 3. ad aur. Bull.

potius eſſe Jus Civile Romanorum qvàm Jus Saxonicum Germani *59* exiſtimant; Provinciamqve Romano Imperio ſubditam imperii Legibus & Jure Communi regi *60* præſumendum eſt.

XVI. In Germania porrò memorantur, Jus Lubecenſe *61* ex Jure Saxonico & Canonico plerumqve compoſitum, qvod à *Frederico Primo* Imp. confirmatum eſt, qvo etiam aliæ vicinæ Civitates uſæ ſunt, & Jus Culmenſe *62* in Pruſſia, qvod aliæ etiam Civitates & Populi vicini uſu receperunt, donec *Sigiſmundus* Marchio Brandenburgenſis Ann. MDCXX. Jus Novum pro Ducatu Pruſſiæ *63* componi juſſit, ad Jus Romanum, Saxonicum & Culmenſe proximè accedens, ex qvo adhuc in eo Ducatu Jus dicitur. Cæteriqve omnes Principes & Civitates Imperii Germanici Statuta ſua promulgant, & ſecudùm ea cum Romanis Legibus conjuncta Subditis ſuis Jura reddunt.

XVII. Iſta verò Statuta Saxonica, Lu-

59 *Cothman.conſ.223.* 60 *Ant.Coler.de Jur.Imp. Germ.n.64.* 61 *Krantz.in Vandal.Cothman.reſp.40. n.52.Math.Steph.lib.2.de Juriſd.Imp.Rom.p.1.c.7. n.340.* 62 *Math Steph. d. c. 7. n. 330. & diſput. 1. vol.1.* 63 *Jus Provinc. Ducat. Pruſſ.edit.ann.1624.*

becenſia, Culmenſia & alia qvæcunqve Germanica, ſecundum Jus Civile Romanorum intelliguntur, & ab eo interpretationem recipiunt. In omnibus enim Imperii Germanici Provinciis & Territoriis generaliter traditum eſt à Jureconſultis Germanicis, Statuta non poſſe aliam Interpretationẽ recipere qvàm à Jure Communi *64* Romanorum, Statuta cum Juri Romano derogant eſſe ſtrictiſſimè *65* interpretanda, & non extendi poſſe ad Caſus in iiſdem non expreſſos, in iiſdem evitandam eſſe omnem Juris Communis *66* Correctionem, Eademqve per Jus Commune ſolùm interpretanda *67* & intelligenda eſſe.

XVIII. Tanta etiam eſt Juris Civilis Romanorum in Germania Authoritas, ut licet in omnibus aliis Regnis Dominiiſqve conceſſa fuerit Jure Romano poteſtas condendi Statuta de Jure Civili derogantia,

64 Denaiſ. in Compend. Jur. Camer. Tit. 164. 65 Gail. lib. 1. obſerv. 33. n. 8. Gilman. deciſ. 50. Cam. Imp. lib. 2. n. 41. Schrader. de feud. p. 10. ſect. 4. n. 18. 66 Gail. lib. 2. obſerv. 140. n. 12. Chriſtinæ. deciſ. 113. n. 78 Tom. 1. conſ. Illuſtr. German. p. 2. conſ. 73. n. 10. 67 Harprecht. in § non ſolum n. 20. Inſtit. de Injur. Bender. de reviſ. act. Tit. 53. p. 3. Chriſtinæ. deciſ. 54. n. 5. vol. 2. conſ. Illuſtr. 53. n. 56. p. 2.

tia, ut omnes Romani Juris Interpretes *68* aſſerunt; Principes tamen & Civitates Germaniæ non poſſunt Statuere contra Prohibitionem *69* Juris *Cæſarei*, eaqve de cauſa non poſſunt Statuere *70*, ut *Bona Naufragorum* cadant in Commiſſum, & à Dominis Territoriorum Mari Fluminive Vicinis capiantur, cum omnes iſtiuſmodi Conſvetudines & Statuta *Frederici* Imp. Conſtitutione declarentur nulla *71*, & ex Decreto Lateranenſis Concilii capientes porrò Excommunicati *72* declarentur. Authoritatiqve Juris Civilis ejuſdemqve unioni cum Jure Canonico in Germania tribuendum eſt, qvod, poſt ejuratam Romani Pontificis Poteſtatem, Principes aliqvi Germanici adhuc Juris Canonici uſum in Ditionibus ſuis *73* conſervent, de qvo ſuperiùs aliqvid dictum eſt.

XIX. Supereſt ergo in Germania cum

68 Dd. ad L. fin. C. de Teſtam. ac. ad L. omnes populi. de Juſt. & jur. Gail. lib. 2. obſervat. 124. n. 2. Grave concluſ. 36. n. 6. *69 Salas. de Legib. qv. 98. diſp. 7. ſect. 8. Puckm. §. ſoluta Poteſtas. c. 3. n. 125.* *70 Bart. & Zaſ. ad L. omnes populi. de Juſt. & jur. Gail. lib. 1. obſerv. 18. n. 2.* *71 Auth. Navigia. C. de furt.* *72 C. excommunicationi. de raptor.* *73 Carpzov. in Juriſ. pruden. Rom. Saxon. p. 1. Conſtit 31. definit. 2. Math. Steph. de Juriſd. Imp. Rom p. 1. cap. 7. n. 335.*

Imperio Romano Poteſtas Legum Romanarum, Solumqve Jus Romanum in Ordinationibus Imperii Jus Commune 74 appellatur, in ipſâ Camera Imperiali nemo in Aſſeſſorem aut Advocatum recipitur, niſi qvi in aliqva Academia Jus Civile 75 profeſſus fuerit, aut in ejusdem Studio qvinqve Annos poſuerit, in Academiis Germaniæ ſoli Juris Civilis Doctores Jus docent. Et ſi in ſola Germania viginti qvinqve Academiæ numerantur, in qvibus Jus Civile docetur; & in iisdem Doctorum Juris Civilis numerus centeſimum excedit 76, qvi Jus Civile Romanorum publicè interpretantur. Et *Carolus Qvintus* Imperator Conſtitutionum ſuarum Interpretationem à Profeſſoribus Juris Romani in Academiis petendam eſſe 77 ſancivit.

XX. *Hactenus* de Imperio Romano-Germanico, in qvo Legum Romanarum Authoritas neceſſariò Majeſtatem Imperii Romani ſeqvitur. In reliqvis Principum Chriſtianorum Dominiis difficilior erit Autho-

74 *Ordin. Imp. p. 2. Tit. 31. §. Ult. Ordin. Camer. p. 3. Tit. 54. D. naiſ. in Compend. jur. Cam. Tit. 14.* 75 *Ordin. Camer. Tit. 3. Ord. jud. Camer. p. 1. Tit. 3. Denaiſ. d. Tit. 14.* 76 *Parthen. Litigioſ. lib. 1. cap. 7. n. 24.* 77 *Conſtit. Crim. Carol. 5. cap. ult.*

Authoritatis Legum Romanarum defenſio: dum ſinguli ferè ſibi vendicant Supremam Poteſtatem & libertatem contra Imperium Romanum, & omnes tamen Leges Romanas, licet variis modis, admittunt. De ſingulis dicemus in ſeqventibus. Et primò de Principibus Italiæ.

CAPUT III.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Dominiis Principum* Italiæ.

I. ROmam & Italiam fuiſſe Magni illius Imperii Legumqve Romanarum Sedem & fontem omnes agnoſcunt, eædemqve, omni Imperatoris Romani Dominatione excluſa, Romanarum Legum Authoritatem adhuc conſervant. Illud demonſtrabimus in ſingulis ItaliæDominiis: primò qvomodo ſinguli Principes ſuarum ProvinciarumDominationem excuſſa omni Imperatoris Poteſtate acqviſiverint; & deinceps, qvomodo Leges Romanas adhuc admittunt, atqve ita, deturbatis ſive Jure ſive Injuria Imperatorum Romanorum faſcibus, Legibus tamen Imperialibus ſponte obediunt.

II. Eccleſia Romana poſſidet in Italia

Urbem Romanam cum Territorio, Romandiolam qvam per Exarchos Imperatores Orientis diu tenebant, Marchiam Anconitanam, Ducatum Beneventanum & Spoletanum, Bononiam, Ferrariam, Urbinum, aliaſqve plurimas cum Territoriis amplisſimis, qvæ à multis ſpeciatim recenſentur *1*; & Civitatem Avenionenſem in Gallia cum omni Territorio *Jana* Siciliæ Regina *2* *Clementi Sexto* Pontifici Romano ex pactione concesſit. Urbs Romana verò cum variis Provinciis illi Sedi acceſſiſſe perhibetur ex Donatione ſive *Conſtantini 3* ſive *4 Ludovici* Imperatoris poſt *Carolum Magnum*, aliæ ex Donatione *Matildæ* Comitiſſæ, aliæ ultrò ſe dediderunt, vel ex variis Titulis in Romani Pontificis Dominium pervenerunt. Cum verò anceps ſemper fuerit diſceptatio de Donatione *Conſtantini*, pro qva vehementer plerumqve contendunt Utriuſqve Juris *5* Interpretes, aliiqve etiam auſi fuerint

1 Caſtald. de Imper. qv. 10. & 54. Jo. Fr. Leo. in theſaur. for. eccleſ. p. 1. c. 1. n. 22. Molin. de Juſt. & jur. Tract. 2. diſp. 25. Card. Tuſch. concluſ. 66. v. Papa vide Bull. in Cœna. Dom. 2. Choppin. lib. 1. de Doman. Franc. cap. 11. n. 16. 3 C. Conſtantinus. diſt. 96. 4 C. Ego Ludovicus. diſt. 93. 5 Card. Alban. ad Bart. in Conſtit. 1. ff. Covarr. lib. 4. Var. reſol. cap. 16. Caſtald. de Imp. qv. 10. Fr. Burſat. conſ. 124. lib. 2.

rint eam pari contentione 6 oppugnare, tutius viſum eſt recentioribus qvibuſdam Jus Sedis Romanæ in Dominiis ſuis ex præſcriptione 7 tueri, cum ea omnia pluſimave per octingentos annos à *Carolo Magno* abſqve interpellatione Legitima poſſederit, eamqve à *Ludovici* Imperatoris Donatione etiam invalida incipere poſſe aſſerunt.

III. Hinc omnes Juriſconſulti affirmant, Pontificem 8 Romanum eſſe Dominum Supremum in ſuis Dominiis Temporalibus, omnia poſſe facere qvæ Reges in Regnis ſuis & Imperator in Imperio poſſunt, non habere in ſuis Dominiis aut Superiorem aut parem, poſſe Leges generales condere, poſſe Duces, Marchiones & Comites creare, Feudaq; Regalia concedere ſicut Principes Supremos, habere intentionem fundatam qvoad Juriſdictionem

6 Vall. in orat. contr. Donat. Conſtantin. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9. 7 Fenron. in annot. ad ſtatut. urb. in Rubr. n. 33. Aſcan. Tamburin. de jur. Abbatiſſ. diſp. 8. qv. 10. Card. Bellarm. de Rom. Pontif. lib. 5. cap. 9. 8 Bald. conſ. 353. lib. 1. Anchar. conſ. 142. Panor. conſ. 82. n. 4. lib. 1. & conſ. 61. lib. 1. Alex. conſ. 2. lib. 1. Caſtald. de Imper. qv. 54. Math. de Afflict. in Conſtitut. Regn. prælud. qv. 2. Card. Tuſch. concluſ. 64 & 66. v. Papa. Card. Put. deciſ. 323. lib. 2.

nem in dominiis ſuis, ſicut alium qvemlibet Principem Supremum. E diverſo etiam Imperatoris Romani Poteſtatem adeò eſſe extinctam *9* in Dominiis Pontificis, ut in iis habendus ſit pro privato, non poſſit Romæ aut in Dominiis Pontificis exiſtens Legitimare, nec alium qvemvis actum Jurisdictionis exercere, nec Legem aut Conſtitutionem generalem promulgare, neqve Citationem Verbalem exeqvi, mandare, & ad Urbem Romanam accedentem pro Corona Imperiali accipienda, non poſſe in ea manere ultra tres dies, & Coronâ accepta debere infra unum diem Româ *10* diſcedere. Et ex hoc Dominio Pontificis Romani in Urbe Romæ, Juriſconſulti Romani docent, Delinqventes in aliorum Principum Territoriis, Florentiæ putà vel in Anglia, non eſſe *11* remittendos, ſed Romæ puniendos ex Conſtitutione Imperatoris *Antonini 12*, qvâ omnes in Orbe Romano Cives Romani facti ſunt; & qvia

9 Bart. in extravag. ad repNimend. n. 9. Bald. conſ. 357. lib. 1. Caſtrenſ. conſ. 200. lib. 2. Card. Tuſch. concluſ. 64. v. Papa. in temporal. 10 *Afflict. ad c. in inveſtitura. in fin. de nov. form. fidelit.* 11 *Oldrad. conſ. 124. Petr. Barboſ. ad l. 2. §. Legatis. ff. de Judic. Farinac. in prax. Crimin. qv. 7. n. 12.* 12 *L. in Orbe. 17. de ſtat. hom.*

qvia Romam Communem eſſe Patriam conſtitutum *13* eſt.

IV. Præ reliqvis omnibus Italiæ Principibus aut Populis, Civitas & Reſpublica Veneta ferè Libera ſuiqve Juris dici poteſt, qvæ ante mille & ducentos Annos cœpta & ædificata metu Hunnorum ſub Rege *Attila* Italiam invadentium, ab eo tempore Jure Reipublicæ liberæ *14* uſa eſt, qvæ duratio ſub una Regiminis forma nulli unqvam Terrarum Orbis Imperio, Regno aut Reipublicæ contigit. Ejus verò libertatem ab omni Imperatoris Romani aut alterius Superioris Poteſtate immunem, Jurisconſulti ex variis Titulis defendunt: alii ex Jure Gentium, qvòd in Mari *15* ædificaretur, qvod in nullius Dominio erat; alii ex Conceſſione & Privilegio Imperatorum, qvod ſe ſub aureâ Bullâ vidiſſe teſtatur *Albericus* *16* de Roſate; alii ex Præſcriptione tanti temporis *17*, in qvo nec Imperatoris Romani, nec alterius Supe-

13 L. Roma. 33.ff. ad Municipal. Anaſtaſ. Germon. lib.3. de ſacr. immunit. cap. 8. n. 50. 14 Contaren. lib.1. de Rep. Venet. 15 Bald. ad rubric. ff. de rer. diviſ. Jaſ. ad L. ex hoc Jure. de Juſt. & jur. Caſtald. de Imper. qv. 54. 16 Alber ad l. 1. n. 20. C. de ſum. Trinit. 17 Gabriel. in Com. concluſ. lib. 5. tit. 1. Matheac. de via & rat. jur. cap. 36. Tuſch. concluſ. 70. n. 3.

Superioris Dominationem unqvam recognoverunt, ſed naturali Libertate ſuâ ſemper 18 hucuſqve gaviſi fuerint. Veneti enim ſub alio Superiore nec de jure nec de facto unqvam fuerunt (ut Communiter aſſerunt Interpretes 19 noſtri) & cum *Carolus Magnus* paciſceretur cum *Irene* & *Nicephoro* de Imperii Diviſione, utrinqve conſenſerunt, Venetos ab alterutrius Poteſtate liberos 20 conſervandos eſſe; & ut Veneti ſuis Legibus uterentur.

V. Qvocirca Dux & Senatus Venetorum ſunt Supremi, habent omnia Jura Regalia 21, poſſunt Leges condere pro Arbitrio ſuo, omniaqve Jura Majeſtatis exercere, & à Duce Venetorum 22 non appellatur, cum Superiorem non habeat; nec enim eſt Vis in nomine Regis, Ducis aut Conſulis 23, modò Supremæ Majeſtatis Juribus utantur; atqve ita Venetiarum Civi-

18 *Bald. conſil. 445. lib. 4. Menoch. conſ. 2. n. 104. lib. 1. Tuſch. concluſ. 71.* 19 *Caſtren. conſ. 424. lib. 1. Peregrin. lib. 1. de jur. fiſc. Tit. de his qvi hab. fiſc. jur. n. 69. Tuſch. de concluſ. 71. Arniſæ. lib. 1. de jur. Majeſt. cap. 2 n. 4. Auguſt. Barboſ. ad c. per venerabilem. n. 27. qvi. fil. ſint. Legit.* 20 *Sabell. Ennead. 8. & 9. Sigon. lib. 4. Hiſt. Ital.* 21 *Peregrin. de fidei-com. art. 52. n. 123. Gig. de Crim. læſ. Majeſt. lib. 1. qv. 28.* 22 *Scan. de appell. qv. 16. Limit. 11.* 23 *Vaſq. illuſtr. qvæſt. in præfat. n. 119.*

Civitatem Novam Romam *24* rectè appellant.

VI. Florentini,poſt Romani Imperii Poteſtatem extinctam in Italiâ à Gothis & Longobardis, iiſdem diu paruerunt, qvibus Italiâ pulſis Florentini redierunt *25* in Poteſtatem Imperatorum uſqve ad *Rudolphum primum*, qvi acceptis duodecim millibus *26* aureorum libertatemFlorentinis conceſſit, iidemqve ab eo tempore Reipublicæ Jure uſi ſunt; licet ſæpius gubernationes formam mutaverint. Et in ea libertate manſerunt uſqve ad Annum MDLXIV. qvo *Coſmus Magnus* Dux Hetruriæ conſtitutus *27* & creatus eſt à *Pio Qvinto* cum Conſenſu Florentinorum,qvi Seditionum & Factionum pertæſi (ut in Populis liberis plerumq; fit) non aliam ſalutis ſuæ conſervandæ rationem qvam in unius Dominatione invenire potuerunt. Et *Pius Qvartus* ſtatuerat *Coſmum* Hetruriæ Regem creare *28*,ut filius ejus viduam Principis *Luſitaniæ* in uxorem duceret, ſi Rex

24 *Fulgoſ. conſ. 62. Peregrin. d. n.123.* 25 *Macchivell.lib.1.hiſtor.Florent.* 26 *Platin.in Honor.4.* 27 *Laur. Cherubin. Bullar.in Pio. 5. Conſtit. 88. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 35. n. 69. Loyſran. de Seigneur. cap. 2. n. 84.* 28 *Thuan.hiſtor. lib. 26. Loyſran. d. c.2.n.84.*

Rex *Philippus* annuiſſet, ſed *Pius Qvintus* eum creavit Magnum Hetruriæ Ducem cum Titulo *Sereniſſimi* 29 & omni Regia dignitate, etiam reclamante *Maximiliano Secundo* Imperatore, Cauſaqve ad Imperii Comitia relatâ, Creatio *Coſmi* ab Electoribus Germaniæ confirmàta eſt.

VII. De Poteſtate verò Florentinorum & Magni Ducis omnes conſentiunt; Florentinos ſcilicet, dum Reipublicæ Jure uſi ſunt, neminem Superiorem recognoviſſe, Leges condidiſſe, omniaqve Jura Regalia Supremorum Principum juſtè exercuiſſe, Juriſconſulti illorum Sæculorum 30 aſſerunt; paremqve Poteſtatem jam Magnos Hetruriæ Duces habere, eſſe Supremos Pincipes, iiſdemqve Jura omnia Majeſtatis competere, Juriſconſulti hujus Sæculi 31 teſtantur.

VIII. Et Reſpublica Lucenſis eâdem Libertate adhuc gaudet, ex ſimili Conceſſione Libertatis pro duodecimMillibꝰAureorum à *Rudolpho* Habſpurgenſi Imperato-

29 *Baptiſt. Adrian. hiſtor. lib. 20. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 35. n. 69.* 30 *Bart. in L. hoſtes. de Captiv. & poſtlim. Caſtald. de Imper. qv. 54. Pet. de poteſt. Princip. cap. 32. n. 213.* 31 *Rol. à Vall. de jur. dot. qv. 3. n. 4. Decian. conſ. 79. Caball. in reſol. Crimin. caſ. 99.*

ratore *32*; atq; ab eo tempore Lucam fuiſſe Rempub. Liberam, Jura omnia Supremorum Principum habuiſſe, & neminem recognoſcere Superiorem Juriſconſulti *33* pariter aſſerunt. Et porrò Imperatorem in Ditione Florentina vel Lucenſi non poſſe Legitimare aut alium actum *34* poteſtatis ſuæ exercere.

IX. Mediolanenſes ut & reliqvi Italiæ Populi, pulſis Longobardis Libertatem obtinuerunt ex pacto cum *Frederico* Imperatore in Pace *35* Conſtantiæ, eorumqve Dominationem primò *Galeatii*, deinde *Sfortiæ* acqviſiverunt ſub Titulis Vice-Comitum & poſtea Ducum, primuſqve *Joannes Galeatius* Vice-Comes creatus eſt Dux Mediolani & Vicarius Imperii Anno MCCCLXXXXV. à *Ladislao* Imperatore *36*; à cujus filiâ Valentina nuptâ Duci Aurelianenſi Jus Regum Galliæ in eo Ducatu ortum eſt, qvibus poſtea ejectis per *Sfortias*, *Carolus V.* Imp. Ducatum *Franciſco* *Sfortiæ*

32 Platin. in Honor. 4. Choppin. lib. 2. de Deman. Franc. tit. 1. n. 9. *33 Caſtald. de Imper. qu. 54. Petr. de poteſt. Princ. c. 32. n. 213.* *34 Gabriel. in Com. concluſ. lib. 5. concluſ. 3.* *35 Tit. de pace Conſtant. in uſib. Feudor.* *36 Bald. conſ. 326. lib. 2. Card. Tuſch. concl. 165. n. 1.*

Sfortiæ 37 reſtituit, idemqve poſtea caducus factus ſub Imperio Regum Hiſpaniæ ex ejuſdem Ducatus Titulo jam tenetur.

X. De duce verò *Mediolani* conſtans eſt Juriſconſultorum 38 Sententia, Eum non recognoſcere Imperatorem, poſſe in ſuis Dominiis omnia facere qvæ poteſt Imperator, ejuſdemq; Vicarii munere fungi, habere Poteſtatem Legum ferendarum, & omnia Jura Majeſtatis, ut reliqvos omnes Supremos Principes. Contra vero Imperatorem eſſe in iis Dominiis Privatum, non poſſe in iis Juriſdictionem ullam 39 exercere; dici Polum Antarcticum, qvi non eſt noſtri Hemiſphærii, omniaqve jura Imperialia fuiſſe in Ducem Mediolani ejuſq; Hæredes translata, eundemqve poſſe committere Cauſam judicandam appellatione 40 remota, qvod ſolis Supremis Principibꝰ competit, eademqve

37 *Fr. Craſſ. de Orig. jur. Mediolan. & Conſtit. Mediolanen. in princ. Camell. Borrell. de Cath. Reg. præſtan. cap. 46. n. 261. Franc. Guicciard. hiſtor. lib. 1.* 38 *Bald. conſ. 359. lib. 3. Dec. conſ. 61. n. 10. Caſtren. conſ. 34. vol. 2. Menoch. con. 2. n. 104. & conſ. 307. lib. 2. Jaſ. ad L. ex hoc Jure de Juſt. & jur. Caſtald. de Imp. qv. 54. Tuſch. concluſ. 818.* 39 *Gabriel. concluſ. 3. lib. 5. Card. Tuſch. concluſ. 165.* 40 *Socin. conſ. 195. lib. 2. Tuſch. d. concluſ. 165. n. 17.*

qve de Cauſa à Sententia Ducis Mediolani appellari 41 non poſſe.

XI. Dux verò *Sabaudiæ*, licet in Principatu Pedemontano Neminem Superiorem recognoſcat, de *Sabaudia* tamen ejus Poteſtas controvertitur, qvòd plures aſſerant eam 42 eſſe Imperii Feudum; *Sabaudiæqve* Comitem fuiſſe Ducem, creatum à *Sigiſmundo* Imperatore, eundemqve eſſe Imperii Vicarium & Vaſallum. Juriſconſulti tamen recentiores omnes 43 affirmant, eundem per Inveſtituram accepiſſe Supremam & Imperatoriam Poteſtatem, Duceſqve *Sabaudiæ* omnes poſt primam Inveſtituram fuiſſe Supremos Principes, Legum ferendarum & omnia jura Majeſtatis eos jam habere, eoſdemqve fuiſſe inveſtitos de omni Imperio & Juriſdictione, de omnibus Juribus Imperialibus & Regalibus etiam privativè qvoad Inveſtientem, *Ozaſchus* 44 Senatus Taurinenſis Præſes ait, & ab iiſdem & à Supremis Prin-

41 *Scacc. de appell. qv. 16. Limit. 11. & 12.* 42 *Bald. conſ. 217. vol. 2. Menoch. conſ. 2. n. 104. lib. 1. Bodin. lib. 1. de Republ. cap. 9.* 43 *Rol. à Vall. conſ. 4. lib. 3. Gabriel. concluſ. 3. lib. 5. Tuſch. concluſ. 819. Cam. Borrel. de Cath. Reg. præſtan. cap. 31. n. 24.* 44 *Ozaſch. deciſ. Pedemont. 19. n. 24. & deciſ. 155. Sola. in Conſtit. Sabaud. in proœm. gl. 1.*

Principibus non poſſe appellari *45* receptum eſt.

XII. Genua Caput Liguriæ poſt expulſos Italiâ Longobardos per octingentos Annos libera fuit & Reipublicæ Jure uſa eſt. Galli tantùm ſuperiore Sæculo eâ brevi tempore potiti ab *Andrea Doria 46* ejecti ſunt. Hac libertate fruuntur adhuc Genuenſes ſub poteſtate Ducis, in qvem tamen & ipſi poteſtatem habent, cum eum eligant pro biennio tantùm, eundemqve ex Causâ poſſint deponere *47*; qvia non eſt à Superiore confirmatus, cum Genuenſes ſuperiorem non habeant. Nam Juriſconſulti Itali *48* atteſtantur Genuenſes liberos eſſe à Poteſtate Imperatoris, poſſeqve Leges condere, & habere omnia Regalia & Majeſtatis Jura, qvæ qvidem per Ducem ſuum exercent, ideoqve ab eo, ut à Principe Supremo, appellationem non concedi.

XIII. Ferraria eſt feudum Eccleſiæ Romanæ *49*, qvam Illuſtris Familia Eſtenſium,

45 *Scacc. de appell. qv. 16. Limit. 12.* 46 *Boz. lib. 3. de ſtat. Ital. cap. 3. Fr. Gvicciard. hiſtor. lib. 19.* 47 *Bald. conſ. 325. lib. 5. Card. Tuſch. concluſ. 1. v. Genua civitas.* 48 *Bald. conſ. 182. lib. 5. Tuſch. d. concluſ. 1. Menoch. reſp. 2. Cauſ. Finar. art. 1. & conſ. 2. lib. 1.* 49 *Caſtren. conſ. 102. lib. 2. Card. Tuſch. v. Ferraria Civitas. concluſ. 95.*

ſium, primò ſub Marchionum, deinde ſub Ducum Titulis, diu tenuerunt ſub annuo Cenſu uſqve ad annum MDLXVI. in qvo per mortem Alphonſi Eſtenſis Ferrariæ Ducis, nullo hærede relicto, Ducatus Ferrariæ omniaqve ejusDominia 50 ad ſedem Romanam devoluta, utileqve Feudi Dominium cum Directo conſolidatum ex Conſtitutionibus *Pii Qvinti* & *Clementis Octavi* declarantur. Duces verò Ferrariæ fuiſſe inveſtitos cum omnibus Juribus, Regalibus & Imperatoriis, fuiſſe Principes Supremos, potuiſſeLeges condere, ab omni poteſtate Imperatoris liberos, ipſoſqve habuiſſe omnia Jura Imperatoris in ſuis Dominiis, Juriſconſulti 51 ſimiliter affirmant.

XIV. Sedis etiam Romanæ Feudatarii ſunt Duces Urbini 52 & Duces Mutinæ 53, & Duces Parmæ 54, habentqve Poteſtatem

50 Lauren. Cherubin. in Bullar. Clem 8. Conſtit. 52. p. 3. 51 Alex. conſ. 84. lib. 1. Ruin. conſ. 21. vol. 1. Pariſ. conſ. 1. vol. 1. Bertarrol. conſ. 240. lib. 1. Decian. reſp. 56. vol. 5. Borrell. de Cath. Reg. præſtant. cap. 31. n. 24. Tuſch. de concluſ. 95. Servin. Playdoy. des biens. des Card. & duc. de Ferrar. 52 Card. Tuſch. concluſ. 295. v. Urbini Dux. 53 Pacian. conſ. 149. Tuſch. concluſ. 439. v. Mutina Civitas. 54 Barboſ. ad c. per venerabilem. n. 73. qvi fil. ſint Legit.

teſtatem Supremam in ſubditos ſuos, qvam in Conceſſionibus & Inveſtituris ſuis acceperunt; qvibus annumerandi ſunt Duces Mantuæ & Marchiones Montisferrati 55, qvi ab Imperatoribus in Dominiis ſuis ſunt inveſtiti, pluresqve alii ſunt duces, Marchiones, & Comitis in Italia, qvorum alii ab Imperatoribus, alii à Pontificibus Romanis ſunt inveſtiti.

XV. Omnes verò poſt inveſtituram perpetuam, ſibi & hæredibus ſuis Supremam Poteſtatem habent in ſubditos ſuos, in qvos exercent omnia Imperialia & Majeſtatis Jura, ſicuti Juriſconſulti Itali conſtanter 56 aſſerunt. Licet enim qvoad Inveſtientes, à qvibus Feuda acceperunt, dicantur tantùm utiliter poſſidere Dominia ſua, eademqve ab iis recognoſcant; qvoad ſubditos verò habent eandem poteſtatem, qvam Imperator & Supremi Principes, qvi in Subditos ſuos plenã & directam poteſtatem exercent, & qvoad eos à ſupremis Regibus

55 Rot. à Vall. de Liur. dot. qv. 3. n. 4. Tuſch. concluſ. 73. v. Mantua. Dux Barboſ. ad d. c. per venerabilem. n. 34. 56 Curt. Jun. conſ. 61. n. 10. Pariſ. conſ. 99. vol. 1. Menoch. conſ. 2. lib. 1. & conſ. 302. Decian. conſ. 41. vol. 2. Facian. conſ. 149. Petr. de poteſt. Princ. cap. 3. qv. 4.

Regibus & Principibus *57* non differunt; neqve enim ratio eſt habenda nominis, utrum Duces, Marchiones, vel Comites dicantur, modo plena & ſuprema poteſtate in ſubditos fruantur, *58* ait *Baldus*. Eos enim licet Feudatarios & Vaſallos poſſe Leges & Statuta Subditis ſuis *59* condere, & ab eorum ſententiis non licere Subditis *60* ſuis appellare.

XVI. Ita cum omnes Italiæ Principes in Dominiis ſuis omnem Imperatorum Romanorum poteſtatem excuſſerint, Legibus tamen Romanis omnes ſe ſubmittunt, obedientiamqve ſpontaneam præſtant. Qvod in ſingulorum Dominiis breviter conſtabit, & de ſingulis dicendum ſupereſt.

XVII. Romæ & in Dominiis Sedis Romanæ Jus Civile Romanorum in omnibus Cauſis Civilibus ubiqve obſervatur. Statuto Urbis Romæ proviſum eſt, *61* qvod in Urbe ejusqve Territorio ex Jure

57 Bald. in proœm. ff. n. 11. Petr. de poteſt. Princ. p.1. cap. 6. n. 50. Borrell. d. cap. 31. n. 18. *58 Bald. conſ.328.n.6.lib.1. Vaſq. controverſ. illuſtr. in præfat. n.119.* *59 Petr. de poteſt. princ. d. c.6. n.76. Borrell. d. cap.31.n.18.* *60 Bald. in proœm. ff. n.11. Decian. reſp. 56.n.4.vol.5. Peregrin. de jur. fiſc. lib.1. Tit.2. Pacign. conſ.149.* *61 Statut. Urb. Rom. cap.42.*

Jure Civili ſit judicandum, & non recurratur ad Canones, niſi ubi Jus Civile deficit, qvia Jus Civile ibi ortum eſt, & inde ad alios Populos dimanavit. Et Rota Romana in Judiciis Cauſarum non æqvitatem Canonicam, ſed Jus Civile 62 ſeqvitur, niſi occurrat Caſus, in qvo Jus Civile correctum eſt per Jus Canonicum; ut in pœnis fœminarum ſecundò nubentium infra Annum 63 Luctus, qvia Jus correctum Juris vim amiſit. Ideoqve *Margaretha* de S. Cruce nubens *Gvidoni* de Baleonibus infra annum Luctus in Rota Romana 64 abſoluta fuit. Bononiæ etiam ſtatutum eſt, qvod, ubi Jus Municipale ejus loci deficit, Jus Civile debet 65 obſervari. Ex Statuto Urbis Anconæ Cauſæ terminandæ ſunt primò per Jus 66 Civile, ſecundò per Jus Canonicum. Et in erectione Tribunatis Rotæ Marchiæ Anconitanæ conſtitutum eſt per *Sixtum Qvintum*, ſolos Juris Utriusqve Doctores in Auditores illius Rotæ 67 eſſe admittendos,

62 Card. Seraphin. deciſ. 487. & deciſ. 819. Theod. Rubr. in ſingul. de Interp. Statut. ex Rot. Rom. lib. 6. n. 8. 63 Capr. conſ. 70. n. 12. Theod. Rubr. d. lib. 6. 64 Farinac. in deciſ. Crim. lib. 2. deciſ. 65. 65 Statut. Bonon. lib. 6. & ibi Annibal. Montenſ. v. jus Civile. 66 Ant. de Amat. deciſ. Rot. March. 59. n. 4. 67 Steph. Gratian. in deciſ. Rot. March. in Bull. Sixti Qvinti.

dos, & Avenioni in ejus Provinciæ Rota ſingulariter ſtatutum eſt *68*, Cauſas ſolùm ex Jure Canonico eſſe decidendas. De cætero ubi Jus Civile deficit, vel in Caſibus ſuperiùs expreſſis, Jus Canonicum in Dominiis Eccleſiæ Romanæ ſervandum *69* eſt: ſicut à Doctoribus communiter receptum *70* & in Rota Romana ſæpiùs judicatum eſt, Romæqve Profeſſores Jus Civile publicè docuiſſe ſuo Seculo *70* *Andreas* & *Petr. Ancharanus* teſtati *71* ſunt.

XVIII. Veneti verò ex omnibus aliis Italiæ Populis minimè Romanas Leges admiſerunt, & ut Libertatem ſuam primævam contra omnem Imperatorum Romanorum vim & poteſtatem conſervarunt, ita & Legibus ſemper ſuis uſi ſunt; cum hoc ſummum in omnibus Gentibus Libertatis ſit teſtimonium, Legibus & Moribus ſuis uti. Ideo Interpretes noſtri dum de Venetis loqvuntur, alii dicunt *72* eos regi Conſvetudinibus & Jure non ſcri-

68 Hier. à Laurent. deciſ. Aven. 68. n. 8. *69 Fenron. in annot. ad Statut. Urb. cap. 42. n. 4.* *70 Ceph. conſ. 586. n. 6. vol. 4. Farinac. deciſ. Crimin. num. 15. lib. 2. Deciſ. Rot. Rom. per Duran. 236. n. 2. p. 1. Montenſ. ad Statut. Bonon. lib. 6. v. Jus commune.* *71 Jo. Andr. ad c. ſuper ſpecula. n. 6. de privileg. Anchar. ad c. cum de diverſis n. 3. de exceſſ. Prælat.* *72 Ant. de Butr. ad c. ſuper ſpecula. n. 6. de privileg. Alber. ad l. 1. C. de ſum. Trinit. n. 26.*

pro; alii Jure Naturali & Gentium 73, atqve ita Venetorum teſtamenta valere coram duobus teſtibus, & Sententias eorum nunqvam tranſire 74 in Rem judicatam, qvia volunt poſſe eas de facto revocare. *Bartolus* verò de Venetis teſtatur 75 eos manu Regiâ & pro arbitrio ſuo judicare: nam & in Statutis Venetorum reformatis ſub Duce Venetiarum, *Jacobo Theapolo*, ſancitum eſt 76, Judices debere Cauſas ex iis Statutis judicare, & ſi in iis aliqva non deciſa occurrant (cum ſint plura Negotia qvam Statuta) Judices debent æqvum & bonum ferre ex arbitrio ſuo, de qvo poſſint coram Supremo Dei Tribunali rationem reddere.

XIX. Negari tamen non poteſt, Venetos Jus Civile Romanorum colere & venerari, immeritòqve eos ſuperbiæ redarguunt 77 aliqvi, qvod non dignentur Legibus Imperialibus parere, qvia Juris Civilis Profeſſorum ut Aſſeſſorum in Judiciis ſuis operâ & Conſilio 78 utuntur, pluresqve Senten-

73 *Caſtren. conſ. 424. lib. 1. Card. Tuſch. concluſ. 71. v. Venetorum Civitas.* 74 *Felin. ad c. qvaliter & qvando. n. 15. de accuſat.* 75 *Bart. in l. rerum. n. 3. ff. rer. amat. Oliban. in Comment. de act. lib. 3. c. 2. n. 9. p. 1.* 76 *Statut. Venet. in prolog.* 77 *Bolognet. in addit. ad Jo. Anan. conſ. 53.* 78 *Angel. Matheac. de via & rat. jur. cap. 36.*

Sententias Auditorum Venetorum in Scriptis promulgatas ſe Venetiis vidiſſe 79 ait *Decianus*, in qvibus Juriſconſultorum Reſponſa deſcripta ſunt, qvod in Italiæ Civitatibus freqventiſſimum eſt, ut Judices ex conſilio Sapientis pronunciare debeant, atqve ita Statutis plurimis cavetur; Judiceſqve Veneti in appellationibus *Patavinis* 80 ſecundùm Jus Civile pronunciare debent; nam & Civitas Patavina Jure Communi regebatur 81, priuſqvam in ditionem Venetorum incideret. Et Sereniſſimæ Reipublicæ Venetorum curam de conſervando Jure Civili, unica Academia Patavina demonſtrat, ad qvam Clariſſimos Italiæ Juriſconſultos magnis Stipendiis invitant pro docendo Jure Civili, in qvâ præter alios plurimos Jus Civile nuper profeſſi ſunt *Tib. Decianus*, *Jacob. Menochius*, *Franc. Card. Mantica*, & *Anton. Peregrinus*, qvi tantum Lucis & Ornamenti Juri Civili attulerunt.

XX. De reliqvis Italiæ Dominiis minor eſt dubitatio. Florentini ſe obligatos putant Legibus Imperialibus iiſqve utuntur, qvamvis poſſint & nolle uti, ait *Ca-*

 ſtrenſis

79 Decian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 9. 80 *Choppin. de Comm. Gall. Conſvetud. p. 2. §. 4.* 81 *Peregrin. conſ. 63. n. 5. vol. 1.*

ſtrenſis 82. Et ſtatutum Florentiæ conditum idem ſtatuens cum Jure Civili inutile habetur, qvia JusCivile apud Florentinos eſt Jus 83 Commune. Et in Repub. Lucenſi pariter Jus Civile ſervatur 84, idemq; eſſe Jus commune apud Lucenſes Juriſconſulti Lucenſes 85 atteſtantur: eaq; de cauſâ Statuta Lucenſia mandato Senatûs Lucenſis à maximis ejus Sæculi Juriſconſultis Caſtrenſi & Imola 86 facta & accommodata ſunt, eſſeqve ideo intelligenda non ut idiotæ, ſed ut Juriſconſuti intelligunt.

XXI. Mediolanum Civitas antiqviſſima Legibus Romanis diu paruit uſqve ad Longobardorum Regum Dominium, ſub qvo per ducentos Annos Legibus Longobardicis regebatur, qvibus extinctis per *Carolum Magnum* Jura & conſvetudines Feudorum ſub illius Succeſſoribus orta ſunt, qvi immenſa Liberalitate pleraſqve Italiæ Ditiones ſub Ducum, Marchionum, & Comitum Titulis in Feuda conceſſerunt, eademqve, per Juriſconſulros Mediola-

82 *Caſtren. conſ. 171. lib. 1. Tuſch. concluſ. 344. v. Princ. Franciæ. 98. n. 12.* 83 *Magon. deciſ. Florent. 98. n. 10.* 84 *Tuſch. concluſ. 445. v. Lucana Civitas.* 85 *Magon. deciſ. Lucen. 91. n. 10. & deciſ. 6. n. 5. Cornarron. deciſ. Lucen. 236. n. 8.* 86 *Magon. deciſ. Lucen. 15. n. 48.*

diolanenſes 87 ſub *Frederico Barbaroſſa* Imp. compoſita ſunt, qvibus hodiè utimur: poſtea verò Civitate liberatâ per pactionem *Frederici* in pace Conſtantiæ, atq; iterum à Galeatiis primò, deinde à Sfortiis in poteſtatem eorum redactâ, varia Decreta, Statuta, & Conſtitutiones editæ ſunt uſqve ad *Carolum Qvintum* Imp. cujus auſpiciis à *Philippo Sacco*, Senatus Mediolanenſis Præſide, *Fr. Lampugnano* & *Ægidio Boſſio* Senatoribus & Juriſconſultis inſignibus in unum volumen compoſita ſunt, qvæ hodie Jus Mediolanenſe conſtituunt: qvæ omnia à *Franc. Craſſo* Juriſconſulto Mediolanenſi 88 exactè recenſentur.

XXII. Has verò Conſtitutiones & Statuta Commentariis illuſtrarunt *Cattellianus Cotta* & *Anton. Rubeus* Juriſconſulti Mediolanenſes 89, qvas etiam ad Jus Civile Romanorum ut ad Jus Commune in Judiciis accommodant, & ab eo Deciſiones Cauſarum in ſtatutis & Conſtitutionibus omiſſarum 90 petunt. Et in Conſtitutionibus Mediolanenſibus ſtatutum eſt, in Senatum Mediolanenſem (qvi conſtat uno

87 *Tit. de feud. cognit. lib. 2.* 88 *Franc. Craſſ. in Libell. de orig. jur. Mediolan.* 89 *Edit. Bergom. Ann. 1594.* 90 *Ruginell. ad Conſtitut. Mediolan. de appell. cap. 1. n. 3.*

Præſide & duodecim Senatoribus Juris Civilis Doctoribus,in qvibus tres plerumqve ſunt Hiſpani) neminem admittendum *91* niſi Juris Civilis Profeſſorem, & in ſingulis Civitatibus Poteſtates debere ſibi aſciſcere qvatuor Legum Doctores *92* Aſſeſſores ſuos; & teſtatur *Baldus 93* Mediolani ſicut & *Patavii* pro Jure Civili docendo Academiam antiqvitùs conſtitutam fuiſſe.

XXIII. Genuæ Jus dicitur per Judices Rotæ Juris Civilis Profeſſores (plerumqve exteros non ſuæ Gentis)ex Statutis & Jure Civili Romanorum *94*, ad qvod in caſibus omisſis & pro Statutorum interpretatione recurrunt. EtDuces Mantuæ teneri legibus Imperialibus à multis traditū eſt *95*, qvod ab Imperatore inveſtiti ſunt: atqve ita in Senatu Mantuæ *96* ſeptem ſunt Judices Juris Civilis profeſſores, qvorum unus Præſidis locum habet, & Mantuani Jure Civili Romanorum ut Jure ſuo Communi *97* utuntur. Licet verò Duces Mutinæ ſint Vaſalli

91 *Statut. Mediolan. cap. 414.* 92 *Statut. Mediolan. Rubr. de Poteſt. cap. 6.* 93 *Bald. conſ. 77. lib. 5. Tuſch. concluſ. 167. v. Mediolan. Civitas.* 94 *Flamin. Chartar. deciſ. Rot. Gen. 5. n. 16. & deciſ. 1. Rot. Gen. Cauſ. execut. n. 2.* 95 *Alex. conſ. 1. lib. 2. Tuſch. concluſ. 73. v. Mantua Dux.* 96 *Avity. in deſcript. Ducat. Mantua. §. gouvernement.* 97 *Burſat. Mantuan. conſ. 199. n. 41. lib. 2.*

Vaſalli Eccleſiæ Romanæ, in omnibus tamen Judiciis Civilibus Jus Civile *98* potiùs qvam Canonicum ſeqvuntur.

XXIV. Duces verò Ferrariæ cum fuerint à Sede Romanâ inveſtiti, plerumqve Jus Canonicum in Curiis ſuis ſecuti ſunt *99* ex *Cephali* & aliorum Sententiâ; ſed contra eos *Tiberius Decianus* ſtrenuè defendit *100*, Jus Civile tantùm ſeqvendum eſſe in Civilibus & prophanis Cauſis in Dominio Ferrariæ, cum Duces à Pontificibus fuerunt inveſtiti omnibus Juribus Supremorum Principum; atq; ideò à Sententiis Judicum Ferrarienſium ad Ducem, non ad Pontificem fuiſſe appellandum, & apud eosdem Jus Civile *101* habet vim Juris Communis; atqve ideo Ferrariæ, cum Jus Civile & Canonicum contraria ſunt, Judices benigniorem partem *102* pro evitatione pœnæ ſeqvi debent.

XXXV. Duces etiam Sabaudiæ Supremos Senatus inſtituerunt, Camberiaci pro Ducatu Sabaudiæ, Turini pro

I 4 Prin-

98 Angel.conſ. 29. Tuſch. concluſ.439.v.Mutinæ Civitas. 99 Ceph.conſ.586.n.6. vol.4. Card. Zabar. conſ.2. Tuſch. concluſ. 95. v. Ferraria Civitas. 100 *Decian.reſp.56.vol.5.* 101 *Bertarrol. conſ.190. n.3. & conſ. 305.n.6.* 102 *Bertarrol. conſ. 465.n.14.lib.1.*

Principatu Pedemontano, in qvibus, ex earum Provinciarum Statutis *103* non alii qvàm Legum Doctores admittuntur in Præſides, Senatores & Advocatos, & in iis Jus Civile non eſſe tantùm Jus Commune, ſed & floreſcere, præter doctiſſimas Senatus Pedemontani deciſiones, ab Ozaſcho ejus Senatûs Præſide editas, ſolus *Antonius Faber* acutiſſimus ſuperioris Sæculi Juriſconſultus in Codice Fabriano deciſionum ejusdem Senatus demonſtrat. Et Urbini pariter & Parmæ *104* Jus Civile in Judiciis obſervatur, nulliqve præter Juris Civilis Profeſſores ad Jus dicendum admittuntur: & in Dominiis Ducis Urbini illud ſingulare eſt *105*, qvod Advocati poſſint coram Senatu tantùm allegare Leges *Juſtinianæas*, & ex Doctoribus ſolos *Accurſium*, *Bartolum*; *Baldum*, *Aronem*, *Alexandrum*, *Caſtrenſem* & *Jaſonem*, in criminalibus ſolùm Angelum de Maleficiis; Juris Canonici verò Interpretum omnium poſſunt authoritate uti.

XXVI. Et generaliter apud Juriſconſultos receptum eſt, Jus Civile Romanorum

103 *Neviran. in ſum. Statut. Sabaud. n. 3.* 104 *Avity. in Deſcript. Ducat. Parm. §. gouvernement.* 105 *Avity. in deſcript. Ducat. Urbin. §. gouvernement.*

rum eſſe Jus Commune *106* in Italiâ, Italoſqve poſt Statuta ſua ad Juris Romani obſervationem teneri; & deciſiones cauſarum in Italiâ à Jure Civili Romanorum peti, Libri deciſionum in omnibus Italiæ Principum ſupremis Curiis, qvos editos habemus, abunde teſtantur.

XXVII. Qvamvis verò omnes Italiæ Principes & Reſpublicæ ſua Statuta condere ſoleant, qvæ ſunt eorum propriæ & Municipales Leges, iiſqve omnes homines à naturâ favere ſolent: Juris tamen Romani tanta eſt apud eos omnes veneratio, ut ei Leges ſuas poſtponant, eaſdemqve per Jus Romanum ſuppleant, explicent, illuſtrent & interpretentur; & qvoties inter Statuta ſua & Jus Romanum repugnantia aut correctio incidit, libentiùs Statuta ſua qvàm Jus Romanum corrigi patiuntur.

XXVIII. Statuta ſunt eæ Leges, qvas Municipales Romani appellârunt; qvarum ferendarum Jus Municipibus ſuis *107* conceſſe-

106 *Ant. de Butr. ad c. ſuper ſpecula. n. 6. & ibi Jo. Andr. n. 2. de privil. Petr. de poteſt. Princ. c. 3. qv. 4. n. 48. Ald. Muſcard. de interpret. Statut. concluſ. 2. n. 89. Peregrin. conſ. 63. n. 5. vol. 1. Car. Molin. conſ. 15. n. 14. Roland. ſum. art. Notar. p. 3. §. de Jure Civili. Coqvill. ad Conſvet. Nivern. in præfat.* 107 *Paurmeiſter. lib. 2. de juriſd. Imp. Rom. cap. ult.*

ceſſerunt, qvi ad Jus & Munera Civium Romanorum admittebantur. Eorum ſæpe mentio eſt in Legibus *108* Romanis, ſed Statuta dici cœperunt à *Frederico 109* Secundo. Atq; ab eo tempore Leges, à Principibus & Civitatibus Italiæ latæ, Statuta dici cœperunt, & idem apud Nos qvod apud Romanos Leges *110* Municipales denotant. Et unicuiq; Principi vel Reipublicæ conceſſum eſt Leges & Statuta *111* condere pro commodis Populi ſui in iis, qvæ præter Jus commune accidunt, & aliqvando in iis qvæ Juri communi cõtraria ſunt, qvoties ſalus & utilitas Reipublicæ mutationem poſtulat. De iis verò, qvæ Jure communi depoſita ſunt, ſi Statutum idem ſanciat, Jus commune ſeqvendum; Statutum verò ut inutile & ſuperfluum *112* rejiciendum eſt, idemqve potiùs Jus Romanum qvàm Municipale dicendum eſt.

XXIX. In cæteris verò ſi Statuta utiliter

108 *L. gradatim. 11. §. et ſi leg. leg. de muner. & honor. l. 2. §. Divus de ſepul. violat. l. 2. ff. de novat. l. 1. C. de emanc. liber.* 109 *Anth. Caſſa. C. de ſacroſ. eccleſ. Auth. omnes C. com. de ſucceſſ.* 110 *Alciat. ad l. provincialium. 46. n. 3. de verb. ſign. Decian. lib. 2. Tract. Crmin. cap. 32.* 111 *Bart. & Dd. ad l. omnes populi. de Juſt. & Jur.* 112 *Decian. lib. 2. Tract. Crimin. cap. 32. n. 8. Magon. deciſ. Florent. 98. n. 10.*

liter diſponunt, ſunt tamen ſemper ſtricti *113* Juris, ſtrictèqve interpretanda. Et pro Caſibus in Statuto omiſſis recurrendum eſt ad Jus *114* commune, eademqve à Jure communi interpretationem paſſivam recipiunt *115*; puta, ſi de homicidio agat Statutum, intelligendum eſt ſecundùm Jus commune, modo cum dolo commiſſum ſit. Si Statutum agat de confiſcatione bonorum, intelligenda tantùm ſunt bona Mobilia, non Feuda, & ita in aliis omnibus qvæ à jure communi conſtituta ſunt. Contra verò, Statuta non admittere interpretationem activam à Jure communi *116*, ut extendantur ad Caſus in Statutis non expreſſos, de qvibus in Jure communi Romano conſtitutum eſt; eademq; ſi in pluribus Jus commune corrigere poſſunt, ita eſſe interpretanda, ut qvã minime fieri poſſit Jus commune *117* corrigant & lædant. Ita enim de interpretatione Statutorum in Domi-

113 *Aſin. de execut. c.1.n. 8. Coqvill. in d. præfat.* 114 *Grat. dec. Rot. March. 177. n. 9. Amat. deciſ. Rot. March. 29. n. 23.* 115 *Alder. Muſcard. de ſtatut. interpret. concl. 2. n. 3. Bertarrol. conſ. 281. n. 4. lib. 2. & conſ. 405. n. 14. lib. 2.* 116 *Bart. ad l. omnes populi. n. 60. de Juſt. & Jur. Muſcard. d. concluſ. n. 236.* 117 *Ant. de Butr. & Dd. ad c. cum dilectus de Conſvet. Muſcard. d. n. 236.*

Dominiis Italiæ Juriſconſulti Noſtri tradiderunt. De Statuto Florentino Magonius & Aſinius *118* Florentini. De Statuto Lucenſi Corvarronius *119* Auditor Lucenſis. De Statuto Mediolanenſi *Ruginellus* *120* Mediolanenſis. De Statuto Ferrariæ *Bertarrol.* *121* Conſiliarius Ducis Ferrariæ. De Statuto Placentino *Fulgoſius* *122* Placentinus. De Statuto Genuæ *123* Chartarius *Rota* Genuenſis Auditor. De Statuto Mantuano *Burſatus* *124* Mantuanus. De Statuto Anchonitano *Stephanus Gratianus* *125* *Rotæ Marchiæ* Auditor. De Statuto Avenionenſi *Hieronymus* à Laurentiis *126* Rotæ Avenionenſis Decanus. De Statuto Fiviranenſi *Caſalcanus* *127* Fiviranenſis.

XXX. Et in Interpretatione Statutorum Italiæ ſæpè orta eſt controverſia, cum una Civitas alteri dominatur, ut Florentia Civitati Piſanæ, Venetiæ Patavio, ſi Statutum

118 *Magon. deciſ. Florent. 109. n. 6. Aſin. de execut.* §. *4. cap. 82.* 119 *Corvarron. deciſ. Lucen. 236. n. 8.* 120 *Ruginell. ad Conſtitut. Mediolan. de appell. c. 1. n. 3.* 121 *Bertarrol. conſ. 201. n. 28.* 122 *Fulgoſ. conſ. 26. n. 71.* 123 *Chartar. decciſ. Rot. Gen. 5. n. 20.* 124 *Burſat. conſ. 189. lib. 2. n. 41.* 125 *Gratian. deciſ. Rot. March. 5. n. 9.* 126 *Lauren. deciſ. Aven. 68. n. 8.* 127 *Cavalcan. p. 3. de ult. volunt. deciſ. 12. n. 12.*

tum inferioris Civitatis mandat ſervari Jus commune extra Caſus in ſtatuto expreſſos, an recurrendum ſit ad Jus Civitatis Dominantis, eoqve deficiente ad Jus Civile Romanorum; an verò ſolùm Jus Commune Romanorum intelligatur? Et pro Jure Civitatis Dominantis reſponderunt *Ludovicus* Romanus *128*, aliiqve tradentes, Jus Romanum non eſſe ſervandum, niſi deficientibus Statutis Civitatis ſuperioris. Sed freqventiùs recepta eſt contraria Sententia *129* in iis ſtatutis intelligi ſolùm Jus Civile Romanorum, atqve ita Florentiæ ſæpius judicatum fuiſſe aſſerunt.

XXXI. Deniqve & illud in decus Juris Civilis in Italiâ cedit, qvod tradit *Baptiſt. Aſinius 130* Juriſconſultus Florentinus, in ſingulis Italiæ Dominiis Exteros & non ſubditos teneri tantùm ad Statuta locorum in ordinariis; qvæ cauſarum forenſium proceſſus inſtruunt; cum in iis etiam per Exteros qvaſi contrahatur, in deciſoriis

128 *Roman. conſ.218. n. 6. Matheac. de via & rat. jur. lib. 1. cap. 35. Peregrin. conſ.63. n. 5. vol.1.* 129 *Dec. ad c. Licet cauſam. de probat. Mandoſ. ad d. conſ. Rom. 218. in addit. Decian. lib. 2. Tract. crimin. c.23. n. 4. Turamin. ad l. de qvibus n. 4. ff. de legib. Muſcard. de interpret. concluſ. 2. n. 88. Cavalcan. deciſ. 12. n. 8. Burſet. conſ. 189. n. 45. lib. 2.* 130 *Aſin. tract. de execut. cap. 78. n. 12.*

riis verò eos ex ſolo Jure communi Romanorum obligari.

XXXII. Et facilis qvidem eſt probatio Romanos & Italos Legibus Romanis obligari, qvibus ſolis regebantur usqve ad Gothos & Longobardos, qvi immani barbarie & Leges Romanas & Literas omnes peſſumdare & obruere contendebant, & ipſum nomen Romanum extingvere nitebantur: verùm iis pulſis redierunt Itali ad nativas & proprias Leges, iisqve jam fruuntur. Et qvæ hactenus dicta ſunt, eò demum redierunt, ut explicent potiſſimùm varios modos qvibus Italiæ Principes Leges Romanas admiſerunt, poſtqvam libertatem & immunitatem ab omni Imperii Romani Dominatione acqviſiverant.

XXXIII. Et jam in Galliam tranſeundum eſſet, niſi ſupereſſet illa Italiæ pars, qvæ Apuliam & Calabriam & reliqvas Regni Neapolitani partes & Siciliam continet, ex qvibus coaluit Regnum Neapolitanum & Siciliæ. Nam Inſulæ Italiæ pars Italiæ ſunt, & cujuſqve Provinciæ, ait *131 Ulpianus*, & Sicilia modico freto ab Italiâ ſeparata, pars *132* Italiæ habetur.

De

131 *L. inſula.9. ff.de judic.* 132 *Caſtren. & Dd. l. Inſula. Pancirol. in Notit. Occident. Imper. cap. 53.*

De Regno igitur Neapolitano & Siciliæ proximè dicendum eſt.

CAPUT IV.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Neapolis *&* Siciliæ.

I. Regnum Neapolitanum (qvod complectitur Apuliam, Calabriã, aliaſqve Italiæ Provincias) unà cum Siciliâ, continet mediam Italiæ Partem [1], & Italia Orientalis dici poteſt. Neapolitani verò & Siculi in fide Populi & Imperatorum Romanorum conſtanter manſerunt uſqve ad Honorium Imperatorem, circa Annum Chriſti CCCCXII. qvo tempore Gothi [2] eos debellârunt: & poſt eos Longobardi [3] per ducentos Annos iis dominati ſunt, uſqve ad *Carolum Magnum*, qvi extincto Longobardorum Imperio in Italiâ, hujus Regni

1 Magin. ad Ptolom. Geograph. lib. 2. cap. 14. 2 Procop. lib. 1. hiſtor. Goth. Mich. Ritius de Regn. Sicil. Freher. in edit. jur. Græc. Rom. in epiſt. ad Rudolph. 2. Imp. 3 Paul. Warnefud. de reb. geſt. Longobard. lib. 1. Mich. Ritius de Regn. Sicil. Decian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 8. Freher. in d. epiſt. ad Rud. Imp.

Regni ſucceſſionē [4] Imperatoribus Franciscis reliqvit, qvi à Saracenis ſpoliati circa Annum DCCCCXXIX. eoſdem à Normannis poſtea ſpoliandos demandârunt, è qvibus *Guiſcardus* & *Rogerius* hoc Regnum adepti ſunt [5] ex Donatione *Hadriani* IV. Pontificis Romani Anno MCLXXXVI. qvi ab eo tempore anteaqve hujus Regni conceſſionem in Feudum Sedi ſuæ vendicabant; cum interea tamen ImperatoresConſtantinopolitani aliqvam hujus Regni partem ſub Imperio ſuo [6] tenuiſſent.

II. Normannorum ſobole extinctâ *Henricus* VI. *Frederici Ænobarbi* filius in hoc Regno ſucceſſit ex conceſſione *Celeſtini* III. Anno MCLXXXXI. poſt qvem aliqvi Imperatores ſucceſſerunt. E qvibus Conrado mortuo, cum *Manfredus* Nothus ejus frater Regnum ſine Authoritate Pontificis occupâſſet Anno MCCLIV. ad eum oppugnandum *Urbanus* IV. Regem creavit *Carolum* [7] Andegavenſem *Ludovici* Galliæ

4 *Colenucc. lib.2.hiſtor. Neapol. cap.1.2.3. Paul. Warnefud.de geſt. Longobard.lib.1. 2.6.* 5 *Colenucc. lib.2.hiſtor. Nepol. c.3.* 6 *Colenucc.d. lib.2. cap. 4.* 7 *Colenucc.d.lib.2.cap. 5. 6. Thuan. hiſt. l. 1. Chopp. l.2.de doman. Franc. Tit. 1. n. 12. Ant. de Nigr. in Conſtit. Regn.in praelud.n.11.*

Galliæ Regis fratrem, à qvo *Manfredus* Regno & vitâ ſpoliatus eſt. *Caroli* Poſteri ſucceſſerunt usqve ad *Ludovicum* Andegavenſem, cujus ſoror *Joanna* Regni hæres adoptavit *Carolum* alterum filium Ducis Andegavenſis, & deinceps Alphonſum *8* Arragoniæ Regem, qvi in Regno ſucceſſit, idemqve reliqvit Arragoniæ Regibus usqve ad Ferdinandum, qvi à *Carolo* VIII. & *Ludovico* XII. Galliæ Regibus Regno pulſus eſt; & poſt hoc brevi intervallo *Ferdinandus* Arragoniæ Rex ductâ *Iſabellâ Caſtellæ* Reginâ hoc Regnum virtute Magni Conſalvi *9* recuperavit, & mortuus Anno MDXVI. *Carolo* V. & Hiſpaniæ Regibus transmiſit, qvi hujus Regni poſſeſſione & Jure adhuc potiuntur.

III. Utrinqve verò & Andegavenſes & Arragonii & ante eos Normanni hoc Regnum ex conceſſione Romanorum Pontificum ſemper adepti ſunt, qvod inter Feuda Romanæ Sedis ab omnibus *10* enümeratur, & Romanæ Eccleſiæ obtigit, ſive ex do-

8 *Colenucc. d. cap. 5. Bodin. lib. 1. de Rep. cap. 9.* 9 *Thuan. hiſtor. lib. 1.* 10 *Aſſlict. deciſ. 282. Grammat. deciſ. 1. n. 21. Card. Tuſch. v. Rex Neap. concluſ. 346. Choppin. d. Tit. 1. n. 12. Bodin. d. lib. 1. cap. 9. Ant. de Nigr. in Conſtit. Regn. Neap. in prælud. n. 11. Arniſæ. de jur. Majeſt. lib. 1. cap. 5.*

Digitized by Google

ex donatione *Conſtantini 11*, ſive ex conceſſione earum Civitatum & Provinciarum, qvæ ab *Othone* I. *Joanni* XII. donatæ *12* ſunt. Ex hac Ratione hoc Regnum recenſetur in Patrimonio *D. Petri*, appellatur Feudum *13*, Feudum Eccleſiæ à Pontificibus Romanis Jure beneficii conceſſum, Emphyteuſis *14* Eccleſiæ (unde ſuccedunt in eo Fœminæ ut in Emphyteuſi) Reges hujus Regni ſunt Vaſalli & Ligii *15* Sedis Romanæ, & obnoxii juramento fidelitatis (niſi illius juramenti relaxatio per *Celeſtinum* III. facta ſucceſſoribus etiam proſit, de qvo qværit *16 Cujacius*) inveſtituram accipiunt ſub Annuo cenſu Eccleſiæ Romanæ præſtando,(qvi aliqvando fuit XLVIII. millium ducatorum Annuorum poſtea in unum eqvum ſive *17* Achiream converſus) per qvam utile Dominium tantum adipiſcuntur,directo Dominio penes Eccleſiam Roma-

11 Afflict. in Conſtitut. Neapol. in praluc. qv. 24. n.1. 12 Jo. Franc. Leo. in Theſaur. for. eccleſ. p.1. c.12. n. 8. 13 Card. Tuſch. v. Rex. Sicil. concluſ. 351. & in v.Rex Apulia. concluſ. 391. 14 Tuſch. d. concluſ. 351. 15 Franc. Guicciard. lib.1. hiſtor. Bodin. d. lib. 1. cap. 9. Ant. de Nigr. in d. pralud.n.11. 16 Cujac. ad c. veritatis. 14. de jurejur. 17 Socin. jun. conſ. 126. n. 39. lib. 3. Mar. Muta. in Capitul. regn. Sicil. in proœm. Reg. Jacob.

Romanam *18* manente, & ex hoc Jure (vacante hoc Regno) Pontifices ſæpe conceſſerunt Feuda *19* Baronibus ejuſdem Regni; & Reges non poſſunt exercere Juriſdictionem in Clericos hujus Regni, niſi de Feudo *20* agatur. Et Bannitus Neapoli habetur pro Bannito in omnibus Eccleſiæ Romanæ *21* Dominiis, qvia eſt de Diſtrictu Eccleſiæ; & Reges habent Juriſdictionem in hoc Regno à Romanâ Eccleſiâ, eamqve ob Cauſam *Franciſcus* I. Galliæ Rex monuit Cardinalem Bibirnum *22* Pontificis in Gallia Legatum, ne Pontifex pateretur *Carolum Qvintum* Imperatorem aſſumere Titulum Regis Neapolis & Siciliæ, qvòd illud Regnum Sedis Romanæ Feudum eſſet.

IV. Hæc verò de Dominio Civili intelligenda ſunt, non de illa poteſtate qvam hi Reges in Regno Siciliæ vendicant, de qvâ egit Cardinalis *Baronius* XI. Tomo Annalium ſuorum, qvem *Philippus* Hiſpaniæ Rex à Subditis ſuis teneri Edicto ſuo Anno

18 *Tuſch. d. concluſ.351.* 19 *Afflict.deciſ.282.n.11. Tuſch. v. Rex. Neap. concluſ. 346. n.11.* 20 *Grammat.deciſ.61. n. 17. Tuſch.in loc. cit.* 21 *Farinac.in pract. Crimin. qv. 103. n. 24.* *Layſcan. des ſigneur. cap. 2. n. 82.*

An.MDCX. gravib9 pœnis 23 prohibuit.

V. Reges verò Neapolis & Siciliæ eſſe liberos ab omni Imperatoris Poteſtate, ſicut & pleroſqve Europæ Principes, habendos eſſe in hoc Regno pro Imperatoribus & Monarchis, habere Jura Supremorum Principum, omnes 24 agnoſcunt, eoſdemqve, qvamvis inveſtitos à Pontifice, qvoad Subditos ſuos exercere Jura Supremorum Principum, & poſſe Leges contra Jus Romanum 25 conſtituere: iidem tamen Leges Romanas admiſerunt non ex Imperatorum Poteſtate, ſed vi rationis. Et rectè arguit *Andr.* de 26 Iſernia, non valere Argumentum, hujus Regni Incolas non teneri Romanis Legibus, qvia Imperatorum Dominationi ſubditi non ſint.

VI. Inter has Dominantium Mutationes

23 *Edict. Philipp.2.contr. Card. Baron. Avity. in Geograph.Tit.de Sicile.* 24 *Afflict.in Conſt:t.Neapol.in prælud.qv. 20. n. 1 .& deciſ. 128. n.4. Ant. de Nigr.ad Capit. Regn.in prælud. n.10.& 31. Ant Surgenſ.lib.1.de Neap.illuſtrat.cap.14.Peregrin. conſ. 4. n. 6. lib. 1. Tuſch. v. Rex. Apul. concluſ. 340.Mart. Frecc. de ſubfeud. lib. 1. de orig. Baron.n.35.Carol.de Graſſal.de except. Excep. 1.n.11.Thuan. hiſtor. lib. 1. Borrell.de Cath. Reg. præſtan.cap. 31. n.20.* 25 *Afflict.in d. prælud. qv. 2. Ant. de Nigr.in d. prælud. n.31.32.* 26 *Andr.de Iſern.ad 1. Conſtit. Neapol. in prolog. n. 2.*

nes Leges Romanæ ſolæ valebant uſq; ad Imperium Gothorum, qvi Legibus & Literis infeſti nullas in Italia Leges relinqvebant. Longobardi verò cum Italis *27* humaniùs agebant, multa Pietatis ſuæ teſtimonia in Eccleſiam Romanam reliqverunt, multaſqve Leges condiderunt, qvas Capitularia *Caroli* appellari dicit *Alvarottus 28*: Eædemqve ita invaluerunt, ut poſt deletos Longobardos *Carolus Magnus* eas in Italia conſervaverit, iiſdemqve *Carolus Magnus* & Imp. inſeqventes & Reges hujus Regni poſtea varias Conſtitutiones ſuas adjecerint, Legeſqve Longobardicas *Carolus* Rex hujus Regni in unum librum congeſſit, qvi adhuc extat. Leges verò Longobardorum Rotharis, eorum Rex; primò ſcriptis *29* mandari juſſit Anno DCXLIV. multæqve harum Legum reliqviæ in Italiâ & præſertim in hoc Regno *30* adhuc manent, harumq; Legum æqvitatem & prudentiam *Andr.* de Iſernia aliiqve plurimi *31* in multis laudârunt, multaſqve

27 Cod. Leg. antiqv. p. 1. poſt præfat. 28 Alvarot. in proœm. feud. n. 15. Choppin. de doman. Franc. p. 2. §. 4. 29 Ciron. lib. 5. Obſerv. jur. Canon. cap. 3. 30 Ciron. d. cap. 3. 31 Andr. de Iſern. ſuper Feud. paſſim. Jul. Ferret. in annot. ad Bart. de differen. jur. Civil. & Longobard. ad Rubric. Molinæ. ad Conſvet. Pariſien. Tit. 1. n. 37. Kranz. in Dania. lib. 3. cap. 22.

taſqve Leges Longobardicas refert Hoſtienſis *32* eam ob cauſam in Jus Canonicum relatas & Canonizatas fuiſſe.

VII. Longobardi tamen inter ſuas Leges etiam Romanas coluerunt, & in multis obſervârunt *33* uſqve ad *Carolum Magnum*, qvi eodem ſtudio Jus Romanum & Codicem *Theodoſianum* *34* confirmavit, & in Longobardorũ Regno totâqve Italiâ Jus Romanum, præſertim in Succeſſionibus, Contractibus & Jurejurando obſervari *35* juſſit; & Subditis ſuis in Italia libertatem indulſit, qvâ Lege vivere vellent *36*, Longobardicâ an Romanâ, eandemqve libertatem conceſſit in Galliâ, ut utrâ vellent Lege, Salicâ vel Romanâ, uterentur.

VIII. Ita Leges Longobardicæ in Italiâ & in hoc Regno valebant uſqve ad *Lotharium* Imperatorem, à qvo Jus Civile Romanorum reſtitutum tantam ſui admirationem apud omnes excitavit, ut ab eo tempore Juriſconſulti noſtri Leges Longobardorum contemnere videantur; & qvoties

32 *Hoſtien. ad c. Raynutius. n. 30. de teſtam.* 33 *Jul. Ferrett. in d. Rubric. ad Bart.* 34 *Ciron. d. lib. 5. cap. 4. & 7.* 35 *Ciron. d. cap. 4. & 7.* 36 *Chriſtina. dec. Belg. 212. n. 76. vol. 4. Ciron. d. lib. 5. cap. 4.*

qvoties in earum mentionem incidunt, Jus Longobardorum barbarum, aſininum, Lex ſine ratione, Fæx non Lex, per homines barbaros & ratione carentes conditum ab iis *37* appellatur, idemq; ex eâ causâ ab Aula receſſiſſe & in deſvetudinem abiiſſe *38* affirmant. Extincto enim Longobardorum Imperio in Italiâ, & leges eorum exterminatas fuiſſe *39* cenſendum eſt. Atqve ita, ſi reliqviæ hujus Juris Longobardici ſuperſunt, in iis tantùm locis manent ubi Conſvetudine receptæ ſunt, neqve vim habent à ratione, ſed à Conſvetudine, qvæ precariam vim ſolam habet, & à Legis Imperio pendet *40*, per qvam poteſt revocari.

IX. Ex his conſtat, magnam ſemper fuiſſe Juris Romani in hoc Regno Authoritatem, qvod Longobardi in multis Legum ſuarum Articulis ſecuti ſunt, & *Carolus Magnus* ejusqve Succeſſores confirmârunt,

37 *Luc. de Penn. ad l. Conductores. C. de conductor. Iſern. in prælud. feud. qv. 2. n. 35. Caravit. ſuper Rit. Magn. Cur. Vicar. Rit. 292. n. 2. Maran. conſ. 27. n. 7. Fab. de Ann. conſ. 28. Chriſtinæ. d. deciſ.* [illegible] *n. 76.* 38 *Alvarott. in procem. feud. n. 15. Fab. de Ann. d. conſ. 28. Maran. diſp. 2. n. 10. Chriſtinæ. d. deciſ. 212.* 39 *Bald. ad c. translati de Conſtit. Chriſtinæ. d. n. 76.* 40 *Bart. & Dd. ad l. de qvibus. ff. de Legib.*

runt, & Pontifices Romani hujus Regni Dominium adepti, non mutârunt, qvod licet pro Poteſtate ſuâ facere potuiſſent, cum tamen non mutaverint, ad Reges per eos inveſtitos cum his Legibus Regnum 41 tranſivit, easdemqve hi Reges conſenſu ſuo confirmarunt, exceptis ſolum iis caſibus, in qvibus Juri Romano, vel Conſvetudine & ex Conſtitutionibus Regum eſt derogatum.

X. Qvamvis verò Leges Longobardicæ in aliqvibus hujus Regni locis obſerventur, ut Salerni, Amalphi, & alibi: non tamen habent aliam vim qvàm ex Conſvetudine. Ideoqve affirmanti, Civitatem aliqvam uti Jure Longobardico, incumbit 42 probatio, ſicut ea, qvæ ſunt facti, ſemper probari debent; pro Jure enim Romano Communi præſumitur. Et Longobardorum Jus in hoc Regno cenſetur 43 ſpeciale, Romanum verò Commune,

41 *Afflict. ad Conſtit. Neapol. in prælud. qv. 20, n.1. Jul. Ferret. in addit. ad Bart. in d. Rubr.* 42 *Luc. de Penn. in d. l. Conductores. Iſern. in prælud. feud. qv.2. n.35. Maran. conſ. 34. n. 1. Fab. de Ann. conſ.28. n. 10. Caranit. Rit. 292. n. 3. Chriſtinæ. d. deciſ. 212. Car. Tapia. lib.1. de jur. Regn. Neapol. ad Conſt. Puritatem. in annot. v. 6. Andr. Molfoſ. ad conſ. Neap. n. 2. qv.29. n.14.* 43 *Afflict. ad Conſtit. Puritatem. n.8. Luc. de Penn. ad d.l. Conductores.*

mune, cui, ut generi per ſpeciem, derogari non poteſt, cum receptum ſit in diverſis Legibus generi per ſpeciem 44 non derogari, tantoqve potentius eſt Jus Romanum Longobardico, ut in aliqvibus Articulis veluti in ſucceſſionibus Jus Romanum 45 ubiqve in Regno valeat, & in iis locis in qvibus Jure Longobardico utuntur, in caſibus non expreſſis in Jure Longobardico ad Jus Romanum ut ad Jus Commune 46, recurrunt & ab eo Juris Longobardici ambigui vel obſcuri Interpretationem 47 petunt.

XI. Inter omnes etiam hujus Regni Leges qvamvis prima Authoritas deferatur à Regibus Conſtitutionibus ſuis, cum ſint Supremi Principes, Legesqve condere, abrogare & mutare poſſint, eamqve ob cauſam multi afferant eas eſſe Jus Commune 48 hujus Regni; freqventius tamen Juriſconſulti Neapolitani & Siculi affirmant,

44 *L. Sanctio legum 41. ff. de pœn. Dec. ad l. toto Jure n. 10. ff. de reg. jur. Dyn. ad c. generi de reg. jur. in 6.* 45 *Maran. conſ. 27. n. 7. 8.* 46 *Afflict. ad Conſtit. obſcuritatem. Rubr. 40. Jul. Ferret. ad Bart. in d. Rubr. Chriſtinæ. d. deciſ. 212. n. 76.* 47 *Afflict. ad d. Conſtit. obſcuritatem. Ferret. ad d. Rubric.* 48 *Ant. de Nigr. in Conſtit. Regn. in prælud. n. 33. Maran. de conſ. 27. n. 7. Fab de Ann. conſ. 28. n. 11.*

mant Jus Civile Romanorum eſſe Jus Commune 49 hujus Regni; & hi Reges, Conſtitutiones ſuas ad Jus Civile Romanorum reduci, & ab eo interpretationē accipere 50 mandaverunt. Ideoqve non extendi ultra Caſus in iiſdem 51 expreſſe nominatos, atq; ita in Conſtitutione contra Delinqventes non puniri Mandantes: itaqve eſſe interpretandas Conſtitutiones ſuas ut, qvam minime fieri poſſit, Jus Romanum corrigant & lædant, & in Caſibus omiſſis in Conſtitutionibus ſuis ad Jus Civile Romanorum 52 recurrendum eſſe.

XII. Deniqve cum *Fredericus* Rex in Conſtitutione ſua Anno MCCXXI, mandaverit 53 Jus dici in hoc Regno, primo ex Regum Conſtitutionibus, deinde ex Conſvetudinibus Locorum, poſtea Jure Longobar-

49 Afflict. ad Conſtit. purit. n. 8. Maran. d. n. 7. Ant. Surgenſ. lib. 1. de Neap. illuſtrat. cap. 17. n. 10. Gaſp. de Leo. conſ. 77. n. 17. inter conſil. diverſ. Fab. de Ann. conſ. 28. n. 10 Chriſtinæ. d. deciſ. 212. n. 76. Paul. Balcaton. ad lib. Feud. in prælud. qv. 3. 50 Afflict. ad Conſtit. Neapol. in prælud. qv. 20. Surgenſ. d. cap. 17. n. 10. Ant. de Nigr. ad Capit. Regn. in præl. n. 33. & 45. 51 Ant. de Nigr. d. n. 33. 52 Gloſſ. in Conſtit. pœnam. eorum & ibi Afflict. Ant. de Nigr. in d. prælud. n. 46. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 577. 53 Conſtit. purit. in Conſtit. Regn. Neapol.

gobardico, & demum ex Jure Romano, eam Conſtitutionem relativè & qvalificativè (ut loqvuntur) *54* interpretantur, ut in iis ſolùm Civitatibus & locis Jus Longobardicum Romano præferatur, in qvibus Jure Longobardico ex Conſvetudine utuntur. Et cum aliæ Conſtitutiones Regni jubeant Cauſas dijudicandas eſſe ſecundum Conſtitutiones, Conſvetudines & Jura *55*, communis earum eſt Interpretatio, in iis denotari primò Jus Romanum ante Longobardicum, tum ob excellentiam ejuſdem, tum qvod Jus Romanum hujus Regni Jus commune *56* ſit.

XIII. Ex his conſtat, qvæ ſit Authoritas Juris Civilis Romanorum in Dominiis Principum Italiæ. Jam de ejuſdem Authoritate in Galliâ qværendum erit, de qva in ſeqventi Capite.

54 *Afflict. in d. Conſtit. purit. n. 8. & in. Conſtit. Juris gentium. n. 26. Maran. Conſ. 27. n. 7.* 55 *Afflict. ad Conſt. Juris gentium. n. 26. & in prælud. qv. 20. Chriſtinæ. d. deciſ. 252. n. 76.* 56 *Luc. de Penn. ad d. l. Conductores. Afflict. in d. Conſtit. Juris gentium. n. 26. Burg. de Par. ad d. l. 2. Taur. n. 521. Ant. de Nigr. in d. prælud. n. 45.*

Caput V.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Galliarum.

I. Superatis Alpibus devenimus ad ampliſſimum Galliarum Regnum, è qvodum Galli contendunt Imperatorum Romanorum Dominationem & Legum Romanarum Authoritatem excludere, eaſdem interea præ omnibus aliis Gentibus exornârunt, ſoliqve Galliæ Juriſconſulti ſuperioris Sæculi incipiendo à *Gulielmo Budæo* (ut antiqviores taceam) tanto in Leges Romanas ſtudio incubuerunt, tantamqve literarum omnium Græcarum, Latinarum, Juris humani diviniqve omnis cognitionem ad eas illuſtrandas attulerunt, ut à Theologis reliqvarumqve Scientiarum omnium Profeſſoribus ſe ſuperari paſſi non fuerint. Et Juriſprudentia Romana, ſi apud alias gentes extincta eſſet, apud ſolos Gallos reperiri poſſet. In uſu porrò Forenſi tanta eſt Fori Gallici eloqventia, ut ſola Romanâ ſit poſterior, & ad illam admirandam Fori Romani eloqventiam, proxime accedat. Ignea ſiqvidem Gallorum ingenia penetrant omnia, ut, ad

ut,ad qvodcunqve ſe intendant,ſive Artes ſive Eloqventiam, ſive Arma feliciſſimè [1] aſſeqvantur.

II. Sed, dum de legibus Romanis in Galliâ agimus, qværendnm primò, qvamdiu fuerit Gallia ſub Imperio Romano: & deinceps de Romanis Legibus, qvomodo apud Gallos in uſu olim fuerint,& modo habeantur.

III. Inter Romanos & Gallos ante *Julium Cæſarem* varia bella geſta ſunt & ancipiti marte ſæpe pugnatum.Unde à rerum Romanarum Scriptoribus traditum [2] eſt, Romanos cum çæteris gentibus de gloriâ, cum Gallis de ſalute certâſſe. Et cum certa ætas pro ſtipendiis faciendis eſſet definita, in belloGallico necSexagenarii nec Sacerdotes Militiâ ſoluti erant. Tandem verò *Julius Cæſar* poſt decennale bellum univerſam Galliam ſub Imperium Romanum redegit,Galliq; communi orbis.Terrarum fato Romanis cedere coacti ſunt. Ante *Julium Cæſarem Occitavia*, Provincia *Delphinatus* & Sabaudia erant in Provinciæ formam [3] redactæ à Romanis, & Magiſtratus Annuos cũ mero Imperio Roma

 miſſos

1 *Scalig.contr.Cardan.* 2 *Thuan. hiſtor.lib. 1. ex Saluſt.* 3 *Maynard.deciſ.Tholoſ.98.n.4.lib.4.idem in qvæſt.de droict. eſcent.lib.7.cap.26.*

miſſos accipiebant; & poſtea univerſa Gallia à *Cæſaris* ætate Romanis Imperatoribus paruit, primò à Legatis & Proconſulibus, poſt *Conſtantinum* à Præfectis Prætorii Galliarum & Vicariis Galliarum adminiſtrata uſqve ad *Honorium* Imperatorem 4, qvi Vandalorum, Alanorum & poſtea Gothorum armis oppreſſus *Athaulpho* Gothorum Regi Aqvitaniam & Narbonenſem cedere 5 coactus eſt; eidemqve ceſſit ſub pacto, ne in Italia pedem figeret. Et ſub ejus Imperio *Franci Rheno* trajecto, Galliam ingreſſi ſunt, & Regem ſuum *Pharamundum* conſtituerunt circa annum Chriſti CCCCXX. cujus Poſteri & Succeſſores Gallorum Monarchiam adhuc poſſident.

IV. Romanorum tamen Dominatio non fuit extincta in Galliâ uſqve ad Clodoveum, qvi occiſo Præfecto Prætorii, Imperatoris vindictam metuens, Romanos milites & Magiſtratus omnes Galliâ expulit 6 circa

4 *Pancirol. ad Notit. Imper. Occident. cap. 68. Franc. de Amay ad l. præcipimus. C. de Canon. Largit. lib. 10.*
5 *Jornand. de reb. Goth. cap. 30. Ant. Dominic. de prærog. allod. cap. 5.* 6 *Hottoman. de antiqv. jur. regn. Gall. lib. 2. cap. 2. Anth. Fontan. in Edict. & Ordin. Reg. Tom. 1. in præfat.*

circa Annum Chriſti CCCCLXXXVIII. & ſub eo cœpit Regnum Franco-Gallorum *7* qvod adhuc in Galliâ manet & effloreſcit. Atqve ita Romanorum poteſtas in Galliâ ad Francos translata eſt, ſed pari injuſtitiâ. Neqve enim Romanis aut Francis juſta fuit bellorum cauſa in Gallos: & qvi horum bellorum cauſas examinant, utrinqve juſtitiam deſiderant, & Francos non habuiſſe juſtam Galliæ invadendæ cauſam *8* aſſerunt.

V. Qvamvis verò *Johannes Igneus* & aliqvi Juriſconſulti Gallici, præ nimio libertatis Patriæ tuendæ ſtudio, tradant *9* Galliam nunqvam fuiſſe Romano Impetio ſubditam, neqve Romanos Galliam per decem Annos continuos unqvam poſſediſſe; atqve ea de causâ Gallos non habuiſſe patriam poteſtatem in liberos Romano Imperio *10* ſubditos: communiter

K 4 tamen

7 Thuan. lib.1. 8 Salas de Legib. Tract.14.diſput. 7. ſect.12.Card.Bellarm.lib.3.de Laicis.cap.6. 9 Jo. Igne.in repetit.L.neceſſarias §.non alias ff.de SC. Sillan.n.66.Jo.Ferrald.de privil.regn.Franc. privil. 1. Jac.Godefred.ad conſvet. reform. Norman.v. refor-mees.in princ. 10 Gl.ad §.Jus autem.Inſtit.de nupt. Dauth. in Comm. de teſtam. §. qui teſtam. fac. poſſ. n. 169.

tamen fatentur Scriptores Gallici 11, Romanos Imperatores Gallis, ut Subditis ſuis, dominatos fuiſſe uſqve ad *Honorium* 12, & ex eorum juſſu & imperio Romanorum Lingvâ & Legibus uſos fuiſſe Gallos uſqve ad tempora *Franciſci Primi*, Galliamqve inde alteram Romam habitam fuiſſe; qvod & clariſſimè conſtat ex Reſcriptis Imperatorum ad Præfectos, Proconſules & Legatos ſuos in Galliam 13 tranſmiſſis, qvæ in Libris *Juſtinianæis* reperiuntur. Et *Accurſii* argumentum multis 14 ineptũ videri, dum Gallos non fuiſſe ſubditos Romano Imperio aſſerit, qvia in Filios patriam poteſtatem non habuerunt: & in eo etiam plures egregii Juriſconſulti Galliæ ab *Accurſio* diſcedunt, aſſerentes 15 Gallos non ſo-

11 Jo. Tilius lib. 1. de reb. Gall. cap. 1. Hottom. d. lib. 2. cap. 2. Imbert. in Enchirid. jur. Gall. §. Gallorum filii. Coqvill. ad Conſvetud. Franc. cap. 2. 12 *Hotoman. de antiqv. jur. regn. Gall. lib. 1. cap. 2. Pancir. in Notit. Occident. Imp. cap. 3. & 68. Caſtald. de Imper. qv. 13. Knich. de jur. ſuper. cap. 4. n. 83.* 13 *L. ſpadonem. 15. §. ult. ff. de excuſ. l. 2. §. jubemus. C. de off. praf. Prat. Affric. l. Graulut s. C. de adulter. l. 2. C. de municip. & origin. lib. 10.* 14 *Imbert. d. §. Gallorum filii. Borrell. de Cath. Reg. praſtan. cap. 65 n. 2.* 15 *Choppin. de Com. Gall. conſved. cap. 2. n. 2. Imbert. d. §. Gallorum filii Rovillard. reliefs forenſ. Tit. puiſſance paternelle Pimell. ad Rubr. C. de bon. matern. n. 12.*

non ſolum in Provinciis Juris Scripti,ſed & in Conſvetudinariis Patriæ poteſtatis Jus in Libros ſuos in Gallia habere. Unde filius familias etiam poſt contractū matrimonium non poteſt condere Teſtamentum *16*, niſi Patre Authore: & filiafam. poſt nuptias manet ſub patriâ poreſtate, & non eſt in poteſtate mariti *17* ultra dotem & operas, qvas marito debet.

VI. Poſt Romanos Galliâ pulſos & Franco - Gallorum Regnum â *Pharamundo* conſtitutum, Gallorum Reges ſucceſſione continuâ (interjectis tantùm aliqvibus Familiarum mutationibus) florentiſſimum hocRegnum tenuerunt per mille ducentos Annos; qvod nulli magno regno aut Monarchiæ unqvam contigit; ſuaqve Dominia libera ab omni Imperatorum Romanorum Dominatu conſervarunt. Gallorum etiam Reges fuiſſe ſemper ſupremos Principes & ImperatoribusRomanis non ſubditos aut obnoxios, Juriſconſulti omnes non Galli ſolùm, ſed & Itali Hiſpaniqve conſentiunt, eoſdemqve præ cæteris Regibus Orbis Chriſtiani ſummis Elogiis celebrant.

VII. Rex Galliæ eſt Imperator & Mo-

16 Choppin. d. cap. 2. n. 2. 17 *Revillard. d. §. puiſſante paternell.*

narcha *18* in ſuo Regno, omniaqve Jura Imperialia, qvæ Imperatori competunt, ad Regem Galliæ *19* ſpectant, juraq; omnia conceſſa Imperatori habent locum in Rege *20* Galliæ; habent Jus Leges & Conſtitutiones *21* promulgandi, habet intentionem ſuam fundatam in univerſo Regno ſuo qvoad Juriſdictionem *22* & Imperium, Superiorem non recognoſcit, cum à Deo immediatè Regnum *23* teneat. Qvoad ſubditos ſuos à Canoniſtis dicitur temporalis Deus *24* & Polus Antarcticus, qvi non eſt eorum hemiſphærii: inter reliqvos Reges eſt ut Stella *25* Matutina, qvæ pro omnibus aliis Stellis emicat & fulget, ſolumqve Imperatorem & Regem Galliæ habere Jus imagines ſuas aureis nummis impo-

18 *Bald. ad l. exempla. C. de probat. Petr. Rot. ad Conſvet. Pictav. tit. 1. des fiefs art. 1. Bonteill. au grand. Couſtum. lib. 2. Tit. 1.* 19 *Boer. deciſ. 8. Franc. de Claper. conſ. 23. qv. 1.* 20 *Franc. de Claper. in deciſ. Provinc. conſ. 1. qv. 1. Cavall. com. con. com. qv. 824. n. 2.* 21 *Borrell. de Cath. Reg. præſtan. cap. 31. n. 24.* 22 *Benedict. ad c. Raynutius. v. uxorem. nom. Adelaſ. n. 17. & 170. de teſtam.* 23 *Terrien. de droict. Civil. de Normand. lib. 1. cap. 3. v. loix.* 24 *Prob. ad Jo. Monach. Rubr. de ſum. Trinit. in. 6. n. 2.* 25 *Bald. ad c. fin. de prohib. feud. per alienat. per Fred. n. 24.*

imponendi *26* traditum eſt, & qvia arbitrio ſuo Leges condit, in Conſtitutionibus & Edictis ſuis ſemper ſubjungit Clauſulam *27* (*Tel eſt noſtre Plaiſir.*) Sola verò reqviritur in iis approbatio & Conſenſus Curiarum Supremarum, Parliamentorum *28*, ne qvid à Rege emanat, qvod contra Leges Regias aut utilitatem Regni ſit, aut Jus Tertii lædat.

VIII. Hinc etiam aſſerunt Galli, Regem ſuum poſſe cogere Barones alioſqve, qvi Jura Regalia exercent, ad oſtendendum & probandum *29* titulum ſuum; cum Jura Regalia antiqvitus penes Reges ſolos eſſent, qvæ nemo exercebat ſine Delegatione Regiâ. Eademqve primus *Hugo Capetus* ejusqve poſteri inferioribus Dominis conceſſerunt, Utili tantum Dominio *30* in eos translato, directo Dominio apud Reges ipſos remanente. Et ampliorem habere Regem Galliæ poteſtatem in ſuo Regno, qvàm Imperatorem in Imperio, aliqvi *31* tradiderunt.

IX. Com-

26 Procop. lib. 3. de bell. Goth. Annna. Robert. lib. 2. rer. judicat. cap. 1. Servin. lib. 2. Playdo. 60. qv. 5. *27 Panon. au. troiſeſm. Notair. Tit. de Clauſ. Cur. lib. 5.* *28 Petr. Baſſol. ad Inſtit. Tit. de jur. Nat. gent. & Civil.* *29 Molinæ. ad Conſuetud. Pariſ. tit. de Cenſib. §. 73. n. 3.* *30 Coqvill. in reſponſ. ad conſvet. Franc. cap. 6.* *31 Bourceill an grad. Conſt. lib. 2. Tit. 1.*

IX. Communis verò omnium Sententia eſt 32, Regem Galliæ neminem Superiorem in Regno ſuo recognoſcere, Imperatori Romano non eſſe ſubditum, eove inferiorem. Idemqve Pontifices Romani in Reſcriptis ſuis 33 agnoverunt, licet ipſi in multos alios Europæ Principes Jus Supremũ Sedi ſuæ vendicent. Qvamvis verò *Johannes Teutonicus* in Gloſſis ſuis ad ea reſcripta adjecerit 34, Regem Galliæ de facto non recognoſcere Imperatoris Romani poteſtatem, de Jure verò recognoſcere debere: id fuiſſe illius commentum nullâ ratione excogitatum dicunt Juris Canonici & Legum Interpretes, aſſerentes 35 Galliæ

32 *Jo.Igne.in repetit.d.§. non alias. Boer.deciſ. 8. n.4.Caſtald.de Imper.qv. 53.Caſſane.in Catalog.glor. mund.p.5.conſider. 28.Duaren.de feud.cap.1.Ferrald. de privileg.regn. Franc. privil.1.Carol.de Graſſal. de Regal.Franc.lib.1.Tit.6. Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 11.§.his igitur. Cavall. com. con. com. qv. 824. Card. Tuſch.v.Rex.Francia.concluſ.344.* 33 *C. per venerabilem.qvi filii ſint Legit.* 34 *Gl.in d.per venerabilem.v.recognoſcant:* 35 *Innoc.& Alb.in d.c.per venerabilem.Felin in c.novit.de judic.Oldrad.conſ. 69. Petr.de poteſt.Princ.cap.3.qv.4.n.26. Afflict.in Conſtit.Neapol.in prælud.qv.20 n.5.Menoch.conſ.2.n.102. lib.1.Gabr.Com.concluſ.lib.5. concluſ. 3. Salas.de Legib. tract. 14. diſp. 7. ſect. 8. Card. Tuſch.d. concluſ. 344.Borrell.de Cath.Reg.præſtan.cap.65.*

liæ Regem non eſſe Imperatori ſubditum, eũmq; nec de Jure nec de facto debere recognoſcere. E diverſo iidem porrò docent, Imperatorem in Gallia eſſe tanqvam privatum *36*, nullum in Gallia habere territorium, nec poſſe Juriſdictionem *37* exercere. Notarium Imperialem in Galliâ non poſſe Inſtrumenta publica *38* rogare, & cum Imperatór & Rex Galliæ in eodem loco conveniunt, Imperatorem non præcedere, ſed ſimul cum Rege Galliæ *39* procedere debere; Regemqve Galliæ nec Imperatori nec ulli Principi fuiſſe unqvam Feudatarium prædicat *40 Cujacius*, qvòd de aliis Regibus pauciſſimis dici poteſt. Ex his omnibus conſeqvens eſt, Leges Romanas nullam habere Authoritatem in Gallia ex poteſtate Imperii Romani, ſed ex Imperio Rationis, eaſdemqve ex ſolo Regum conſenſu admiſſas eſſe.

X. Cum verò Leges Romanæ non eadem modo admiſſæ fuerint in ſingulis Galliæ partibus, eædemqve aliter in Aqvitaniâ & Narbonenſi Gallia, qvam in Gallia Celtica

36 *Rebuff. ad l. Bartarius. n.31. ff. de off. Prætor.*
37 *Ferrald. de privil. regn. Franc. privil. 1. & conſ. 306. lib. 2.* 38 *Boer. deciſ. 242. n. 4. Tuſch. d. concluſ. 344.* 39 *Guid. Pap. deciſ. 239. n. 2.* 40 *Cujac. lib. 1. de feud. Tit. 1.*

Celtica & Belgica receptæ fuerint, diſtingvendæ ſunt Galliæ partes, ut conſtet, qvomodo in Singulis Provinciis Galli Romanis Legibus obtemperaverint.

XI. Gallia univerſa diviſa fuit à *Julio Cæſare* in Galliam Aqvitanicam, Celticam & Belgicam, qvibus *Auguſtus* addidit *41* qvartam Narbonenſem: inter eas verò ſola Aqvitanica, Narbonenſis & Celtica ſunt ſub Imperio Regis Chriſtianiſſimi. Belgicæ verò partes aliqvæ aliis Principibus ceſſerunt, & inter eas Provincias, qvæ hodie in Galliâ enumerantur, aliæ ſemper Leges Romanas obſervârunt, aliæ Conſvetudines & Mores proprios. Ideoq; pro inſtituti noſtri ratione, ſeqvenda eſt ea diviſio Galliæ, qvâ utuntur Juriſconſulti Gallici, Galliam univerſam in duas partes dividentes *42*, in Provincias nimirum Juris Scripti, qvæ Jure Romano in Libris *Juſtinianæis* ſcripto utuntur; & Provincias Conſvetudinarias, qvæ Moribus & Conſvetu-

41 *Pancirol. ad Notit. Imper. occident. cap. 68. Severt. in ſum. Caſ. reſervat. in Gall.* 42 *Steph. Anfrer. in Styl. Cur. Parlam. Pariſ. f. 41. Gul. Ranchin. lib. 2. var. lect. cap. 3. Gueſnoys conferen. des Couſtumes de Franc. in præfat. Eſtien. Paſqvier. Recherch. de Franc. lib. 9. c. 40. Ciron. lib. 5. obſerv. jur. can. cap. 6.*

ſvetudinibus propriis reguntur, qvæ tamen omnes utuntur Jure Romano variis modis, ut mox docebimus, & poſtqvam enumeratæ fuerint Provinciæ Juris Scripti, conſtabit qvæ pro Provinciis Conſvetudinarii habendæ ſint.

XII. Provinciæ Juris Scripti numerantur 43 Aqvitania, Gallia Narbonenſis, Præfectura Lugdunenſis cum Matiſconenſi & Foreſia, & generaliter omnes Provinciæ, qvæ ſunt ſub territoriis Parlamentorum Tholoſani, Burdegalenſis & Gratianopolitani; in qvibus omnes Cauſæ ſecundùm Jus Civile Romanorum exactè dijudicantur. Ad has Provincias Italiæ finitimas Leges Romanæ facilè pervenerunt. Gallia Narbonenſis (qvæ prius Bracchata picta eſt) à *Fabio Maximo* domita inter Provincias Romanas qvarta 44 recenſetur, & Jus Italicum conſecuta 45 immunitatem habuit à tributo & Cenſu, multiqve Narbonenſes

43 *Gul. Benedict. ad c. Raynutius. v. & uxorem nom. Adelaſ. n. 498. de teſtam. Anna. Robert. lib. 2. rer. Judic. c. 1. Servin. lib. 2. Playd. 60. qv. 5. Romillard. d. §. puiſſance paternell. Paſq. d. lib. 9. cap. 40. Anton. Dominic. in prærog. allod. c. 10. Avity. in Geogr. Europ. Tit. de royaume de France.* 44 *L. 2. §. 32. ff. de orig. jur.* 45 *L. fin. ff. de Cenſib. Jo. Fab. ad §. per traditionem Inſtit. de rer. diviſ.*

nenſes in Senatum Romanum electi ſunt ante *Auguſti* tempora atqve Gallia Togata dicta 46 eſt, qvod Jus Civitatis Romanæ & Jus Togæ Romanæ geſtandæ Narbonenſes haberent. Præterea Aqvitania, Delphinatus & Sabaudia erant Provinciæ Romanæ ante *Julium* 47 *Cæſarem*, & Legibus Romanis utebantur, omneſqve hæ Provinciæ Leges Romanas ſervabant, & per Præſides & Proconſules Romanos regebantur uſqve ad *Honorium*, qvi Jus ſuum in iiſdem *Athaulpho* Gothorum Regi ceſſit.

XIII. Gothici Reges has Provincias adepti Romanas Leges eis permiſerunt; è qvibus Theodoricus erat Romani Juris ſtudioſiſſimus, ejuſqve Conſiſtorium more Romano adornatum depingit eo Sæculo *Sidonius* 48 *Apollinaris*, & *Alaricus I*. Rex Gothorum pro Aqvitanis & Narbonenſibus Codicem *Theodoſianum* edidit 49 Anno Chriſti DVI. per *Anianum* Cancellarium ſuum, qvi ad eum Codicem & Pauli Sen-

46 *Maynard.decis.Tholoſ.8.lib.4.n.4.* 47 *Maynard.quæſt.du droict.eſcrit.lib.7. cap.26.* 48 *Sidon. lib.1.epiſt.2. Ant.Dominic.de prærog. allod.c.6.* 49 *Paſq.Recherch.d.lib.9.cap.40. Ciron.lib.5.obſerv.jur. Canon.cap.1. Dominic.d.cap.6.*

Sententias Cajiqve Inſtitutiones Notas aſcripſit. Fuitqve deincepsCodex *Theodoſianus* apud gentes Chriſtianas valde celebratus, qvo uſus eſt *Ethelbertus* noſter Cantii Rex, & dicebatur Lex Romana, fuitqve in magna veneratione apud Patres Eccleſiæ in Conciliis, ejuſdemqve Authoritatem *Ino* & *Gratianus* in Decretis ſuis deinceps adhibuerunt.

XIV. Alarico autem poſtea cæſo, Gothiſqve expulſis Aqvitaniâ & Narbonenſi per Clodoveum Francorum Regem, à Regibus Francicis conſervatæ ſunt Leges Romanæ in his Provinciis; manſitqve in iisdem Jus Romanum *59* illæſum à *Clodoveo* uſqve ad *Carolum Magnum*; Franciqve in his Provinciis non induxerunt legem Salicam, qvæ Francorum propria erat, ſed iiſdem Legum Romanarum uſum conceſſerunt; qvod alii tribuunt humanitati Francorum, alii Majeſtati Legum Romanarum, qvas poſtea Franci Victores ab his Populis victis mutuati ſunt: & per Leges Romanas diſtingvebantur hæ Provinciæ à reliqva Gallia. Nam hæ Gallia Romana; reliqvæ Galliæ partes Gallia Francica dicebantur. & Narbonenſes Aqvitaniqve dicti ſunt

50 *Ciron. lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 2. & 6. Dominic. de prærog. allod. cap. 7.*

ſunt Romani, qvæ omnia ex *Marculphi* Formula eorumqve Sæculorum Scriptoribus abundè conſtant.

XV. *Carolus Magnus*, Franciæ Regnum & Occidentis Imperium conſecutus in his provinciis Leges Romanas 51 conſervavit. Nam *Innocentius III.* teſtatur 52 eum confirmâſſe Leges *Theodoſianas*; & *Carolus* in Capitularibus Leges Romanas laudavit in multis, eumqve in his Provinciis Leges Romanas omnes approbaſſe & iis nihil derogaſſe, doctiſſimus Academiæ Tholoſanæ Cancellarius *Innocentius Cironius* 53 exiſtimavit. Ideoqve Capitulum *Caroli Magni* CCLXIX. lib. ſexto, qvod prohibet uſum Legum Romanarum in Judiciis adulterinũ 54 eſſe arguit: qvia in primis *Caroli* Capitularibus Leges Romanæ ſæpe allegantur & confirmantur, & eſt inter ea Capitularia qvæ confusè congeſſit Benedictus Levita, idemqve potius è Legibus Gothicis in Codice Viſigothorum petitum fuiſſe. Et poſt exceſſum *Caroli Magni* ſub *Carolo Calvo* & Succeſſoribus

51 *Dominic. de prærog. allod. cap. 12.* 52 *C. novit. 13. de judic.* 53 *Ciron. ad C. ſuper ſpecula. de privil. in 5. Collect. Honor. & lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 4.* 54 *Ciron. d. cap. 4. Dominic. d. cap. 12.*

ribus *Carolinis* in his Provinciis Leges Romanas ſemper obſervatas fuiſſe, earum Provinciarum Juriſconſulti 55 teſtantur, inter qvos eximia Scientia *Antonii Dominici* in Libto de Allodiis conſpicitur.

XVI. Sub Tertia verò Regum Lineâ in his provincis uſq; ad hunc diem Leges Romanas fuiſſe obſervâtas, Hiſtorici & Juriſconſulti Gallici omnes conſentiunt, & Arelatenſes, Galliam ſcilicet Narbonenſem, ſuo Sæculo uſos fuiſſe Jure Scripto *Antonius* de Butrio 56 teſtatur.

XVII. Hæ verò Provinciæ uſæ ſunt Jure Romano Regum ſuorum Conſenſu & Conſvetudine diuturnâ: ex qva ita horum incolarum Mores cum Jure Romano coaluerunt, tantuſqve hujus Juris amor eos inceſſit, ut, cum earum Provinciarum aliqvæ per Reges Galliæ alienatæ ad Coronam redierint ex Teſtamento vel ex Donatione vel alia Succeſſione, Cōditio ſemper appoſita fuit, ne Legibus & Conſvetudinibus Gallicis obnoxia eſsēt, ſed omnia inter eos Judicia ex Jure Romano exercerentur, ſicut antea obſervatum fuerat. Comitatum Tholoſanū acceperunt Reges Galliæ ex Donatione

55 *Dominic. de prærog. allod. cap. 14. Ciron. d. lib. 5. cap. 8.* 56 *Anton. de Butr. ad c. ſuper ſpecula de privileg.*

natione ultimi Comitis,ſub conditione 57 ut Incolæ &Subditi ſervarent antiqva Jura & privilegia ſua, eademq; per hanc unionem cum Regno Galliæ non amitterent; & ut Rex Galliæ eſſet Comes Tholoſanus. Atqve ita Comitatus fuit unitus Regno Galliæ principaliter; non acceſſoriè,ut loqvitur *Bartolus*; per qvod genus unionis 58 antiqva Jura non extingvuntur. Et in eâ unione Contractus initus eſt inter Regem Galliæ & Ordines ejus Provinciæ 59, ut in eo Comitatu & tota *Occitavia* Incolæ Jure Romano uterentur, & ne exteri ibi morientes Jure *Albinatus* tenerentur. In Comitatu Provinciæ & *Delphinatus* ſucceſſit *Ludovicus XI.* ex Teſtamento *Caroli* Comitis Provinciæ ,familia Andegavenſi ultimò mortui, cum fideicommiſſo 60 ut Incolas in antiqvis Juribus & Moribus conſervaret. Unde, cum Legibus Romanis antea ſemper uſi fuerant,non poſſunt Reges eas abrogare, & ſubjicere populum Legibus

57 *Maynard.deciſ.Tholoſ.58.n.58.Fr. de Claper. in deciſ.Provinc.conſ.1. qv. 1. n.17.* 58 *Bart. ad. L. ſi convenerit.§.ſi nuda ff. de pign.act.Felin ad.c.tranſlato.d. conſtit.* 59 *Gul. Benedict.ad c. Raynutius v. & uxorem nom. Adelaſ.n.499.* 60 *Fr.de Claper. in deciſ.Provinc.conſ.1.qv.1.n.14.& conſ.3.qv.2.*

Legibus aut Moribus Gallicis, ſicut hæres gravatus ſervo libertatem dare [61], non poteſt operas aut jugum aliqvod ſervitutis imponere.

XVIII. In Provinciis Juris Scripti ea eſt Authoritas Legum Romanarum, ut omnia Cauſarum Judicia à Jure Romano petenda ſint, Conſtitutiones Regiæ illæ ſolùm admittuntur; qvæ pro expeditiore litium proceſſu editæ ſunt, & ut loqvuntur Juriſconſulti Gallici [62], in Præparatoriis Judiciorum Conſtitutiones Regiæ ſervantur, in Deciſoriis Jus Romanum prævalet. Poſtqvam verò Sententiæ latæ ſunt in his Provinciis ſecundùm Jus Scriptũ, ſi ab iis appellatum fuerit ad Supremum Senatũ Pariſienſem (qvi eſt in Provincia Conſvetudinaria, & Jure Conſvetudinario plerumq; utitur) Cauſæ appellationũ in ſecunda Inſtantia ex Jure Romano decidendæ [63] ſunt. Atqve ita in Inſtitutione Parliamenti Pariſienſis Edicto *Philippi Pulchri* ſancitum eſt: & cũm aliqvæ partes harum Provinciarum à Parliamento Burdegalenſi ad Pariſienſe

61 L. Campanus. §. ſi qvis hac ff. de oper. libert. 62 Benedict. in d. v. & uxorem nom. Adelaſ. n. 499. Maynard. deciſ. Tholoſ. 57. n. 2. 63 Choppin. de Com. Gall. Conſvetud. p. 2. §. 2. n. 4. Joly. in addit. ad Girard. de edict. Creat. offic. lib. 1.

ſienſe translatæ eſſent, conſervatū eſt iiſdem beneficium Juris Scripti, & Cauſæ eorum ſecundùm Jus Scriptum in Senatu Pariſienſi judicandæ 64 ſunt. In his Provinciis Teſtamenta conduntur, Contractus celebrantur, & Judicia omnia exercentur ſecundùm Jus Civile 65 Romanorum; & Sermone etiam Romanæ uſæ ſunt, uſqve ad *Franciſcum Primum*, qvi, Majeſtatis Romanæ minuendæ vel ſuæ augendæ ſtudio, lingvâ Gallicâ omnia agi permiſit.

XIX. In his Provinciis multa Privilegia conceduntur ex Jure Romano, qvæ in Provinciis Conſvetudinariis permiſſa non ſunt. In his bona damnatorum non vindicantur Fiſco 66 niſi in Crimine læſæ Majeſtatis, qvia ab Imperatore *Juſtiniano* ita conſtitutum eſt. In his Teſtamentum filiæfam. octodecim Annorum 67 non valet, qvia Jus Romanum in eâ ætate Minori teſtandi facultatem non concedit, & in iiſdem, qvia ſunt Jura Patriæ poteſtatis ſicut in Jure Qviritum, filiafam. etiam poſt contractum Matrimonium non eſt ſui Juris,

64 *Choppin.d. p.2.§.4.* 65 *Papan.du prem. Notair.Tit.de ſtipulat. Rovillard.d. §. puiſſance paternell.* 66 *Choppin.d.§.2.n-4. Authent.bona damnatorum C.de bon.præſcript.* 67 *Rovillard.d.§.puiſſance paternell.*

riſ,nec ſine Authoritate Parentis 68 teſtari poteſt. In his Provinciis valet pactum, ne Mater ſuccedat liberis 69, qvia Jure Romano ita conſtitutum eſt. In iiſdem, prior licitator per oblationem ſecundi liberatur ſecundùm Jus Civile, cum in reliqvis Galliæ partibus aliter 70 obſervetur. In iiſdem Conſvetudines Feudales 71 admittuntur, qvia Jus Romanum eas admittit, licet in reliqvis Galliæ Provinciis Jura Feudorũ 72 non recipiãtur, qvia proprias Conſvetudines Feudales habent. Ideoqve etiam in his Provinciis, cum de Feudis qvæſtiones incidunt, prius ad Jus Romanum qvam ad Jura Feudorum recurrendum eſſe exiſtimavit 73 *Carolus Molinæus*. Et in his Provinciis porrò Juris Romani Authoritas maximè apparet ex Appellationibus à Sententiis Judicum; in qvibus Formulæ & Clauſulæ Legum Romanarum adhibentur, omniaqve ſecundùm Leges Romanas aguntur. A qvibus reliqvæ Provinciæ Conſvetudinariæ multùm differunt in appellationibus, eaſdem-

68 Choppin. d. §. 2. n. 2. 69 Carol. Molinæ. conſ. 15. n. 14. 70 Franc. de Claper. in deciſ. Provinc. conſ. 2. qv. 1. n. 20. 71 Choppin. d. §. n. 4. Franc. de Claper. conſ. 10 qv. 1. n. 20. 72 Molinæ. ad Conſvet. Pariſ. Tit. des fiefs. n. 106. Gueſn. conſerv. des Couſtum. de Franc. in Præfat. Chriſtin. deciſ. Belg. 212. n. 78. 73 Molinæ. d. n. 196.

eaſdemqve differentias *Joannes Imbertus*, *Stephanus Anfrerius* 74 aliiqve exactè tradiderunt.

XX. Maximum verò Juris Romani beneficium eſt in his provinciis qvod exteri morientes in reliqvis Galliæ Provinciis non poſſunt Teſtamenta condere de bonis ſuis, nec hæredem ab inteſtato habere, qvia omnia bona peregrinorum in Gallia morientium cedunt fiſco Regis, adeo ut Flandri, Burgundi & Mediolanenſes licet olim fuerint ſubditi Regum Galliæ, tamen qvia hodie de facto iis non obediunt, habentur pro peregrinis, bonaqve eorum 75 Jure Albinatûs à Fiſco occupantur. Sed in Provinciis Juris Scripti, Comitatu Tholoſano, totâ *Occitaniâ* Comitatu Provinciæ & *Delphinatu*, cæteriſqve peregrini habent Succeſſores bonorum ex Teſtamento vel ab inteſtato, qvia hæ Provinciæ utuntur Jure Romano, ex qvo omnia bona morientium ad Hæredes transmittuntur.

XXI. Deniqve, licet hæ Provinciæ Juris Scripti habeant ſingulæ ſuas Conſvetudines particulares, qvæ Statuta appellantur,

74 Anfrer. in ſtyl. Cur. Parliam. Pariſ. Imbert. in pract. Civil. & Crimin. lib. 2. cap. 6. Loyſean. des offices. lib. 1. cap. 14. *75 Bacqvet. de droict d. Aubaine. p. 1. c. 8. & 9.*

tur, & in his Provinciis habent locum *76* Conſvetudinum, & Latino ſermone Scripta ſunt, qvæ plurimi Juriſconſulti Galliæ Commentariis ſuis è Jure Romano ductis *77* illuſtrârunt; eandemqve vim apud eos habent, ut Statuta in ſingulis Italiæ *78* Civitatibus. Conſvetudines tamen iſtæ ſunt Jus privatum earum Provinciarum, ſed Jus Commune nullum habent præter Jus *79* Romanum. Et generaliter Jus Civile Romanorum in his Provinciis eſſe Jus Commune à Gallis omnibus communiter *80* receptum eſt.

XXII. Reliqvæ provinciæ Galliæ, ſcilicet Gallia Celtica & aliqvæ Regiones Belgicæ ſunt Conſvetudinariæ, qvæ numero & amplitudine Provincias Juris Scripti multùm ſuperant. Hæ verò Conſvetu-

76 Gveſn.conferen.des conſtumes de Franc.in præfat. 77 Choppin.de leg.And.municipal. in præfat. 78 Gveſn.in d.præfat. 79 Charond. memorabl.obſèrvat.du droict.Franc.Tom.2.v.droicts. 80 Eguein.Baro.ad l.ſi reus. ff.de pact.& lib.1.de jur.beneſic.Tit.3.Molinæ.ad d.Tit.1.des fiefs n.108. & conſ.15. n. 14. Papon. du prem. Notair. Tit.des Jugen.Charon. du droict. Franc.Tit.des Legs.lib.3.& Tom.1.lib.4. c. 13. Annæ. Robert.lib.2.rer.Judic.c.1. Maynard. quæſt.de droict.eſerit.cap.90. Coqvill.ad Conſvet. Nivern. in præfat.Baſſot.ad Inſtit.de jur. natur.gentt.& Civil.

nenſes in Senatum Romanum electi ſunt ante *Auguſti* tempora atqve Gallia Togata dicta *46* eſt, qvod Jus Civitatis Romanæ & Jus Togæ Romanæ geſtandæ Narbonenſes haberent. Præterea Aqvitania, Delphinatus & Sabaudia erant Provinciæ Romanæ ante *Julium 47 Cæſarem*, & Legibus Romanis utebantur, omneſqve hæ Provinciæ Leges Romanas ſervabant, & per Præſides & Proconſules Romanos regebantur uſqve ad *Honorium*, qvi Jus ſuum in iiſdem *Athaulpho* Gothorum Regi ceſſit.

XIII. Gothici Reges has Provincias adepti Romanas Leges eis permiſerunt; è qvibus Theodoricus erat Romani Juris ſtudioſiſſimus, ejuſqve Conſiſtorium more Romano adornatum depingit eo Sæculo *Sidonius 48 Apollinaris*, & *Alaricus I*. Rex Gothorum pro Aqvitanis & Narbonenſibus Codicem *Theodoſianum* edidit *49* Anno Chriſti DVI. per *Anianum* Cancellarium ſuum, qvi ad eum Codicem & Pauli Sen-

46 Maynard. decis. Tholoſ. 8. lib. 4. n. 4. 47 Maynard. quaeſt. du droict. eſcrit. lib. 7. cap. 26. 48 Sidon. lib. 1. epiſt. 2. Ant. Dominic. de prærog. allod. c. 6. 49 Paſq. Rocherch. d. lib. 9. cap. 40. Ciron. lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 1. Dominic. d. cap. 6.

Sententias Cajiqve Inſtitutiones Notas aſcripſit. Fuitqve deincepsCodex *Theodoſianus* apud gentes Chriſtianas valde celebratus, qvo uſus eſt *Ethelbertus* noſter Cantii Rex, & dicebatur Lex Romana, fuitqve in magna veneratione apud Patres Eccleſiæ in Conciliis, ejuſdemqve Authoritatem *Ino* & *Gratianus* in Decretis ſuis deinceps adhibuerunt.

XIV. Alarico autem poſtea cæſo, Gothiſqve expulſis Aqvitaniâ & Narbonenſi per Clodoveum Francorum Regem, à Regibus Francicis conſervatæ ſunt Leges Romanæ in his Provinciis; manſitqve in iisdem Jus Romanum *59* illæſum à *Clodoveo* uſqve ad *Carolum Magnum*; Franciqve in his Provinciis non induxerunt legem Salicam, qvæ Francorum propria erat, ſed iiſdem Legum Romanarum uſum conceſſerunt; qvod alii tribuunt humanitati Francorum, alii Majeſtati Legum Romanarum, qvas poſtea Franci Victores ab his Populis victis mutuati ſunt: & per Leges Romanas diſtingvebantur hæ Provinciæ à reliqva Gallia. Nam hæ Gallia Romana; reliqvæ Galliæ partes Gallia Francica dicebantur. & Narbonenſes Aqvitaniqve dicti

ſunt

50 *Ciron. lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 2. & 6. Dominic. de prarog. allod. cap. 7.*

ſunt Romani, qvæ omnia ex *Marculphi* Formula eorumqve Sæculorum Scriptoribus abundè conſtant.

XV. *Carolus Magnus*, Franciæ Regnum & Occidentis Imperium conſecutus in his provinciis Leges Romanas 51 conſervavit. Nam *Innocentius III.* teſtatur 52 eum confirmâſſe Leges *Theodoſianas*; & *Carolus* in Capitularibus Leges Romanas laudavit in multis, eumqve in his Provinciis Leges Romanas omnes approbaſſe & iis nihil derogaſſe, doctiſſimus Academiæ Tholoſanæ Cancellarius *Innocentius Cironius* 53 exiſtimavit. Ideoqve Capitulum *Caroli Magni* CCLXIX. lib. ſexto, qvod prohibet uſum Legum Romanarum in Judiciis adulterinũ 54 eſſe arguit: qvia in primis *Caroli* Capitularibus Leges Romanæ ſæpe allegantur & confirmantur, & eſt inter ea Capitularia qvæ confusè congeſſit Benedictus Levita, idemqve potius è Legibus Gothicis in Codice Viſigothorum petitum fuiſſe. Et poſt exceſſum *Caroli Magni* ſub *Carolo Calvo* & Succeſſoribus

51 *Dominic. de prærog. allod. cap. 12.* 52 *C. novit. 13. de judic.* 53 *Ciron. ad C. ſuper ſpecula. de privil. in 5. Collect. Honor. & lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 4.* 54 *Ciron. d. cap. 4. Dominic. d. cap. 12.*

ribus *Carolinis* in his Provinciis Leges Romanas ſemper obſervatas fuiſſe, earum Provinciarum Juriſconſulti 55 teſtantur, inter qvos eximia Scientia *Antonii Dominici* in Libro de Allodiis conſpicitur.

XVI. Sub Tertia verò Regum Lineâ in his provincis uſq; ad hunc diem Leges Romanas fuiſſe obſervâtas, Hiſtorici & Juriſconſulti Gallici omnes conſentiunt, & Arelatenſes, Galliam ſcilicet Narbonenſem, ſuo Sæculo uſos fuiſſe Jure Scripto *Antonius* de Butrio 56 teſtatur.

XVII. Hæ verò Provinciæ uſæ ſunt Jure Romano Regum ſuorum Conſenſu & Conſvetudine diuturnâ: ex qva ita horum incolarum Mores cum Jure Romano coaluerunt, tantuſqve hujus Juris amor eos inceſſit, ut, cum earum Provinciarum aliqvæ per Reges Galliæ alienatæ ad Coronam redierint ex Teſtamento vel ex Donatione vel alia Succeſſione, Cõditio ſemper appoſita fuit, ne Legibus & Conſvetudinibus Gallicis obnoxia eſsẽt, ſed omnia inter eos Judicia ex Jure Romano exercerentur, ſicut antea obſervatum fuerat. Comitatum Tholoſanũ acceperunt Reges Galliæ ex Donatione

55 Dominic. de prærog. allod. cap. 14. Ciron. d. lib. 5. cap. 8. 56 Anton. de Butr. ad c. ſuper ſpecula de privileg.

natione ultimi Comitis,ſub conditione 57 ut Incolæ &Subditi ſervarent antiqva Jura & privilegia ſua, eademq; per hanc unionem cum Regno Galliæ non amitterent; & ut Rex Galliæ eſſet Comes Tholoſanus. Atqve ita Comitatus fuit unitus Regno Galliæ principaliter; non acceſſoriè,ut loqvitur *Bartolus*; per qvod genus unionis 58 antiqva Jura non extingvuntur. Et in eâ unione Contractus initus eſt inter Regem Galliæ & Ordines ejus Provinciæ 59, ut in eo Comitatu & tota *Occitavia* Incolæ Jure Romano uterentur, & ne exteri ibi morientes Jure *Albinatus* tenerentur. In Comitatu Provinciæ & *Delphinatus* ſucceſſit *Ludovicus XI.* ex Teſtamento *Caroli* Comitis Provinciæ ,familia Andegavenſi ultimò mortui, cum fideicommiſſo 60 ut Incolas in antiqvis Juribus & Moribus conſervaret. Unde, cum Legibus Romanis antea ſemper uſi fuerant,non poſſunt Reges eas abrogare, & ſubjicere populum Legibus

57 Maynard.deciſ.Tholoſ.58.n.58.Fr. de Claper. in deciſ.Provinc.conſ.1. qv. 1. n.17. 58 Bart. ad. L. ſi convenerit.§.ſi nuda ff. de pign.act.Felin ad.c.tranſlato.d. conſtit. 59 Gul. Benedict.ad c. Raynutius v. & uxorem nom. Adelaſ.n.499. 60 Fr.de Claper. in deciſ.Provinc.conſ.1.qv.1.n.14.& conſ.3.qv.2.

Legibus aut Moribus Gallicis, ſicut hæres gravatus ſervo libertatem dare *61*, non poteſt operas aut jugum aliqvod ſervitutis imponere.

XVIII. In Provinciis Juris Scripti ea eſt Authoritas Legum Romanarum, ut omnia Cauſarum Judicia à Jure Romano petenda ſint, Conſtitutiones Regiæ illæ ſolùm admittuntur; qvæ pro expeditiore litium proceſſu editæ ſunt, & ut loqvuntur Juriſconſulti Gallici 62, in Præparatoriis Judiciorum Conſtitutiones Regiæ ſervantur, in Deciſioriis Jus Romanum prævalet. Poſtqvam verò Sententiæ latæ ſunt in his Provinciis ſecundùm Jus Scriptũ, ſi ab iis appellatum fuerit ad Supremum Senatũ Pariſienſem (qvi eſt in Provincia Conſvetudinaria, & Jure Conſvetudinario plerumq; utitur) Cauſæ appellationũ in ſecunda Inſtantia ex Jure Romano decidendæ *63* ſunt. Atqve ita in Inſtitutione Parliamenti Pariſienſis Edicto *Philippi Pulchri* ſancitum eſt: & cùm aliqvæ partes harum Provinciarum à Parliamento Burdegalenſi ad Pariſienſe

61 L. Campanus. §. ſi qvis hac ff. de oper. libert. 62 Benedict. in d. v. & uxorem nom. Adelaſ. n. 499. Maynard. deciſ. Tholoſ. 57. n. 2. 63 Choppin. de Com. Gall. Conſvetud. p. 2. §. 2. n. 4. Joly. in addit. ad Girard. de edict. Creat. offic. lib. 1.

ſienſe translatæ eſſent, conſervatū eſt iiſdem beneficium Juris Scripti, & Cauſæ eorum ſecundùm Jus Scriptum in Senatu Pariſienſi judicandæ 64 ſunt. In his Provinciis Teſtamenta conduntur, Contractus celebrantur, & Judicia omnia exercentur ſecundùm Jus Civile 65 Romanorum; & Sermone etiam Romanæ uſæ ſunt, uſqve ad *Franciſcum Primum*, qvi, Majeſtatis Romanæ minuendæ vel ſuæ augendæ ſtudio, lingvâ Gallicâ omnia agi permiſit.

XIX. In his Provinciis multa Privilegia conceduntur ex Jure Romano, qvæ in Provinciis Conſvetudinariis permiſſa non ſunt. In his bona damnatorum non vindicantur Fiſco 66 niſi in Crimine læſæ Majeſtatis, qvia ab Imperatore *Juſtiniano* ita conſtitutum eſt. In his Teſtamentum filiæfam. octodecim Annorum 67 non valet, qvia Jus Romanum in eâ ætate Minori teſtandi facultatem non concedit, & in iiſdem, qvia ſunt Jura Patriæ poteſtatis ſicut in Jure Qviritum, filiafam. etiam poſt contractum Matrimonium non eſt ſui Juris,

64 Choppin.d. p.2.§.4. 65 Papan.du prem. Notair. Tit.de ſtipulat. Rovillard.d. §. puiſſance paternell. 66 Choppin.d.§.2.n-4. Authent.bona damnatorum C.de bon.præſcript. 67 Rovillard.d.§.puiſſance paternell.

ris,nec ſine Authoritate Parentis *68* teſtari poteſt.In his Provinciis valet pactum, ne Mater ſuccedat liberis *69*,qvia Jure Romano ita conſtitutum eſt. In iiſdem,prior licitator per oblationem ſecundi liberatur ſecundùm Jus Civile,cum in reliqvis Galliæ partibus aliter *70* obſervetur. In iiſdem Conſvetudines Feudales *71* admittuntur, qvia Jus Romanum eas admittit, licet in reliqvis Galliæ Provinciis Jura Feudorū *72* non recipiātur,qvia proprias Conſvetudines Feudales habent. Ideoqve etiam in his Provinciis,cum de Feudis qvæſtiones incidunt,prius ad Jus Romanum qvam ad Jura Feudorum recurrendum eſſe exiſtimavit *73* *Carolus Molinæus*.Et in his Provinciis porrò Juris Romani Authoritas maximè apparet ex Appellationibus à Sententiis Judicum; in qvibus Formulæ & Clauſulæ Legum Romanarum adhibentur, omniaqve ſecundùm Leges Romanas aguntur. A qvibus reliqvæ Provinciæ Conſvetudinariæ multùm differunt in appellationibus, eaſdem-

68 Choppin.d. §.2.n.2. 69 Carol.Molinæ.conſ.15. n.14. 70 Franc. de Claper.in deciſ.Provinc.conſ.2. qv.1.n.20. 71 Choppin. d. §. n.4. Franc. de Claper. conſ.10 qv.1.n.20. 72 Molinæ.ad Conſvet. Pariſ. Tit. des fiefs.n.106.Gueſn.conſerv.des Couſtum. de Franc. in Præfat.Chriſtin.deciſ.Belg.212.n.78. 73 Molinæ.d. n. 196.

tur, & in his Provinciis habent locum 76 Conſvetudinum, & Latino ſermone Scripta ſunt, qvæ plurimi Juriſconſulti Galliæ Commentariis ſuis è Jure Romano ductis 77 illuſtrârunt; eandemqve vim apud eos habent, ut Statuta in ſingulis Italiæ 78 Civitatibus. Conſvetudines tamen iſtæ ſunt Jus privatum earum Provinciarum, ſed Jus Commune nullum habent præter Jus 79 Romanum. Et generaliter Jus Civile Romanorum in his Provinciis eſſe Jus Commune à Gallis omnibus communiter 80 receptum eſt.

XXII. Reliqvæ provinciæ Galliæ, ſcilicet Gallia Celtica & aliqvæ Regiones Belgicæ ſunt Conſvetudinariæ, qvæ numero & amplitudine Provincias Juris Scripti multùm ſuperant. Hæ verò Conſvetu-

76 Gveſu.conferen.des conſtumes de Franc.in præfat. 77 Choppin.de leg.And.municipal. in præfat. 78 Gveſn.in d.præfat. 79 Charond. memorabl.obſervat.du droict.Franc.Tom.2.v.droicts. 80 Eguein. Baro.ad l.ſi reus. ff.de pact.& lib.1.de jur.beneſic.Tit. 3.Molinæ.ad d.Tit.1.des fiefs n.108. & couſ.15. n. 14. Papon. du prem. Notair. Tit.des Jugen.Charon. du droict.Franc.Tit.des Legs.lib.3.& Tom.1.lib.4. c. 13. Annæ.Robert.lib.2.rer.Judic.c.1. Maynard. quæſt.de droict.eſerit.cap.90. Coqvill.ad Conſvet. Nivern. in præfat.Baſſot.ad Inſtit.de jur. natur.gentt.& Civil.

ſvetudinibus ſuis & Conſtitutionibus Regum reguntur, qvæ è Legibus Romanis maximâ ex parte petitæ ſunt, iiſdemqve deficientibus, ad Jus Civile Romanorum in Judiciis &Deciſionibus Cauſarum confugiunt, ut mox conſtabit.

XXIII. Poſt Romanos Francorum armis Galliâ ejectos, præter Conſvetudines generales permixtas cum Legibus Romanorum (qvibus diu paruerant) ſingulæ Provinciæ ſuas Conſvetudines inter ſe multùm diſcrepantes 81 retinuerunt, variæqve Conſvetudines novæ ortæ ſunt; ex conflictu Francorum, Vandalorum, Burgundionum, aliorumqve Populorum in variis Galliæ partibus ſeſe mutuò expellentium, qvarum uſum Reges Francorum iis permiſerunt; dum interea Gothi in Aqvitania & Narbonenſi Gallis Romani Juris uſum conceſſerunt, ut jam dictũ eſt.

XXIV. Et præter has Conſvetudines, Reges Francici ſuas addiderunt Conſtitutiones pro regimine Gallorum, qvæ omnes generali nomine Lex Salica dictæ ſunt. Ea verò primò à *Pharamundo* Rege primò aſcitis Sapientiſſimis & Juriſcõſultiſſimis

81 *Raudenſ. deciſ. Piſan. 41. n. 17. Gothofred. ad Conſvet. Norman. v. reformeres.*

mis Francorum Gallorumqve Anno CCCCXXIV. condita eſt *82* (de qvo tamen inter Gallos *83* non convenit) & ad eum plures Reges Francici inſeqventes Conſtitutiones addiderunt uſqve ad *Carolum Magnum*, qvi Legem Salicam auxit ſuis Capitularibus *84*, in qvibus XXIII. Articulos addidit Legi Salicæ. Alioſq; condiderunt *Ludovicus* & *Lotharius* ejus filii, qvorum primi Libri qvatuor exactè collecti ſunt per Abbatem *Anſegiſum*. Tres verò editi ſunt poſtea, ſed non pari fide, per Benedictum Levitam *85*, qvi in illis multa adulterina vel ex Scriptoribus non probatis immiſcuit. In hac Lege Salicâ celeberrimus eſt ille Articulus de fœminarum Succeſſione in Terra Salica, de qvo Angli Galliqve bello diuturno certarunt, & Juriſconſulti Gallici adhuc *86* contendunt: an de Terrâ Coronæ Regiæ ſolâ, an etiam de privatorum hæreditatibus intelligendus ſit.

XXV. Ita regebantur Galli Lege Sali-

82 *Benedict. ad c. Rainutius v. in eodem teſtamento. n. 166. Papon. in prolegom. ad Arreſt.* Cur. *Franc. Pet. Rat. ad conſvetud. Pict. Tit. des fiefs. art. 1.* 83 *Anth. Fontan. in* Conſtit. *& edict. Franc. in præfat. Tom. 1.* 84 *Fontan. in d. præfat.* 85 *Dominic. de prærog. allod. cap. 7.* 86 *Fontan. in d. præfat. Tom. 1.*

câ ſub Regibus Francorum, neqve in deſvetudinem abiit uſqve ad Tertiam Lineam Regum, in qva Reges Galliæ deinceps condebant Edicta & Conſtitutiones ſuas pro Jure & Majeſtate ſuâ, eodem modo, qvo Galliæ Reges adhuc utuntur; è qvibus priorum Regum Conſtitutiones pleræq; temporum injuriâ deperditæ ſunt. Conſtitutiones verò & Edicta Regum poſt *D. Ludovicum* ab Anno MCCXXVIII. conſervata & edita apud Gallos habentur 87, qvæ in immmenſum numerum jam excreverunt.

XXVI. Conſvetudines Gallicæ in multis ortæ ſunt à Legibus Romanis. Neqve enim Franci unà cum Romanis Leges eorum ſtatim expulerunt 88 è Gallia, ſed iis indulſerunt ſuas Conſvetudines, qvæ ad Leges & Mores Romanos erant accommodatæ ex uſu diuturno, à Seculo *Julii Cæſaris* ad *Honorium* & *Valentinianum* Impp. cum toto eo tempore Galli ſub Legum & Magiſtratuum Romanorum adminiſtratione fuiſſent; & poſt Francorum Impe-

87 *Fontan. in Conſtit. & Edict. Franc.* 88 *Papon. in arrrſt. Cur. Franc. in proleg. Coqvill. ad Conſvet. Franc. cap. 1. & 2. ad Conſvetud. Nivernen. in præfat. & & in reſp. ad Conſvetud. cap. 314.*

Imperium in Galliâ *89* remanſerunt multi Romani, qvibus uti Romanis Legibus permiſſum fuit. Unde conſvetudines multæ Gallorum ex Romanorum Legibus petitæ ſunt, eædemqve inter Conſvetudines Gallicas ſunt antiqviſſimæ. Conſvetudines verò, qvas à Francis habuerunt, ſunt poſteriores, earumqve plures poſt *Hugonem Capetum* ortas fuiſſe *90* cenſent: nam & Leges Salicæ multæ à Jure Romano petitæ ſunt, & in iis Leges Romanæ laudantur, & ob ſterilitatem Legum Salicarum, qvia plures Cauſæ occurrebant, qvæ non poterant Lege Salica terminari, Galli eo tempore ad Leges Romanas *91* recurrebant. Et probabilis eſt eorum Sententia, qvi exiſtimant *92* *Eginhartum* intelligi de Legibus Salicâ & Romanâ, ubi affirmat, in Gallia ſub *Carolo Magno* duas *93* Leges fuiſſe.

XXVII. Et diverſitate Conſvetudinum in his Provinciis laudant Galli Clementiam Regum *94* ſuorum, qvi ſingulis ha-

89 Coqvill. in d. præfat. ad Conſvetud. Nivernen. *90 Coqvill. d. cap. 314.* *91 Ciron. ad d. c. ſuper ſpecula. n. 5. & lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 6. & 7.* *92 Ciron. d. lib. 5. cap. 7.* *93 Eginhart. in vita Carol. Magn.* *94 Annæ. Robert. lib. 2. rer. judic. cap. 1. Godofred. ad Conſvet. reform. Norman. v. reformees.*

natione ultimi Comitis,ſub conditione [57] ut Incolæ &Subditi ſervarent antiqva Jura & privilegia ſua, eademq; per hanc unionem cum Regno Galliæ non amitterent; & ut Rex Galliæ eſſet Comes Tholoſanus. Atqve ita Comitatus fuit unitus Regno Galliæ principaliter; non acceſſoriè,ut loqvitur *Bartolus*; per qvod genus unionis [58] antiqva Jura non extingvuntur. Et in eâ unione Contractus initus eſt inter Regem Galliæ & Ordines ejus Provinciæ [59], ut in eo Comitatu & tota *Occitania* Incolæ Jure Romano uterentur, & ne exteri ibi morientes Jure *Albinatus* tenerentur. In Comitatu Provinciæ & *Delphinatus* ſucceſſit *Ludovicus XI.* ex Teſtamento *Caroli* Comitis Provinciæ ,familia Andegavenſi ultimò mortui, cum fideicommiſſo [60] ut Incolas in antiqvis Juribus & Moribus conſervaret. Unde, cum Legibus Romanis antea ſemper uſi fuerant,non poſſunt Reges eas abrogare, & ſubjicere populum

Legibus

57 *Maynard.deciſ.Tholoſ.58.n.58.Fr. de Claper. in deciſ.Provinc.conſ.1. qv. 1. n.17.* 58 *Bart. ad. L. ſi convenerit.§.ſi nuda ff. de pign.act.Felin ad.c.tranſlato.d. conſtit.* 59 *Gul. Benedict.ad c. Raynutius v. & uxorem nom. Adelaſ.n.499.* 60 *Fr.de Claper. in deciſ.Provinc.conſ.1.qv.1.n.14.& conſ.3.qv.2.*

Legibus aut Moribus Gallicis, ſicut hæres gravatus ſervo libertatem dare [61], non poteſt operas aut jugum aliqvod ſervitutis imponere.

XVIII. In Provinciis Juris Scripti ea eſt Authoritas Legum Romanarum, ut omnia Cauſarum Judicia à Jure Romano petenda ſint, Conſtitutiones Regiæ illæ ſolùm admittuntur; qvæ pro expeditiore litium proceſſu editæ ſunt, & ut loqvuntur Juriſconſulti Gallici [62], in Præparatoriis Judiciorum Conſtitutiones Regiæ ſervantur, in Deciſioriis Jus Romanum prævalet. Poſtqvam verò Sententiæ latæ ſunt in his Provinciis ſecundùm Jus Scriptũ, ſi ab iis appellatum fuerit ad Supremum Senatũ Pariſienſem (qvi eſt in Provincia Conſvetudinaria, & Jure Conſvetudinario plerumq; utitur) Cauſæ appellationũ in ſecunda Inſtantia ex Jure Romano decidendæ [63] ſunt. Atqve ita in Inſtitutione Parliamenti Pariſienſis Edicto *Philippi Pulchri* ſancitum eſt: & cũm aliqvæ partes harum Provinciarum à Parliamento Burdegalenſi ad Pariſienſe

61 L. Campanus. §. ſi qvis hac ff. de oper. libert. 62 Benedict. in d. v. & uxorem nom. Adelaſ. n. 499. Maynard. deciſ. Tholoſ. 57. n. 2. 63 Choppin. de Com. Gall. Conſvetud. p. 2. §. 2. n. 4. Joly. in addit. ad Girard. de edict. Creat. offic. lib. 1.

ſienſe translatæ eſſent, conſervatū eſt iiſdem beneficium Juris Scripti, & Caoſæ eorum ſecundùm Jus Scriptum in Senatu Pariſienſi judicandæ *64* ſunt. In his Provinciis Teſtamenta conduntur, Contractus celebrantur, & Judicia omnia exercentur ſecundùm Jus Civile *65* Romanorum; & Sermone etiam Romanæ uſæ ſunt, uſqve ad *Franciſcum Primum*, qvi, Majeſtatis Romanæ minuendæ vel ſuæ augendæ ſtudio, lingvâ Gallicâ omnia agi permiſit.

XIX. In his Provinciis multa Privilegia conceduntur ex Jure Romano, qvæ in Provinciis Conſvetudinariis permiſſa non ſunt. In his bona damnatorum non vindicantur Fiſco *66* niſi in Crimine læſæ Majeſtatis, qvia ab Imperatore *Juſtiniano* ita conſtitutum eſt. In his Teſtamentum filiæfam. octodecim Annorum *67* non valet, qvia Jus Romanum in eâ ætate Minori teſtandi facultatem non concedit, & in iiſdem, qvia ſunt Jura Patriæ poteſtatis ſicût in Jure Qviritum, filiafam. etiam poſt contractum Matrimonium non eſt ſui Juris,

64 Choppin.d. p.2.§.4. 65 Papan.du prem. Notair. Tit. de ſtipulat. Rovillard.d. §. puiſſance paternell. 66 Choppin.d.§.2.n-4. Authent. bona damnatorum C. de bon. præſcript. 67 Rovillard.d.§. puiſſance paternell.

ris, nec ſine Authoritate Parentis *68* teſtari poteſt. In his Provinciis valet pactum, ne Mater ſuccedat liberis *69*, qvia Jure Romano ita conſtitutum eſt. In iiſdem, prior licitator per oblationem ſecundi liberatur ſecundùm Jus Civile, cum in reliqvis Galliæ partibus aliter *70* obſervetur. In iiſdem Conſvetudines Feudales *71* admittuntur, qvia Jus Romanum eas admittit, licet in reliqvis Galliæ Provinciis Jura Feudorũ *72* non recipiãtur, qvia proprias Conſvetudines Feudales habent. Ideoqve etiam in his Provinciis, cum de Feudis qvæſtiones incidunt, prius ad Jus Romanum qvam ad Jura Feudorum recurrendum eſſe exiſtimavit *73* *Carolus Molinæus*. Et in his Provinciis porrò Juris Romani Authoritas maximè apparet ex Appellationibus à Sententiis Judicum; in qvibus Formulæ & Clauſulæ Legum Romanarum adhibentur, omniaqve ſecundùm Leges Romanas aguntur. A qvibus reliqvæ Provinciæ Conſvetudinariæ multùm differunt in appellationibus, eaſdem-

68 Choppin. d. §. 2. n. 2. 69 Carol. Molina. conſ. 15. n. 14. 70 Franc. de Claper. in deciſ. Provinc. conſ. 2. qv. 1. n. 20. 71 Choppin. d. §. n. 4. Franc. de Claper. conſ. 10 qv. 1. n. 20. 72 Molina. ad Conſvet. Pariſ. Tit. des fiefs. n. 106. Gueſn. conſerv. des Couſtum. de Franc. in Præfat. Chriſtin. deciſ. Belg. 212. n. 78. 73 Molina. d. n. 196.

tur, & in his Provinciis habent locum 76 Conſvetudinum, & Latino ſermone Scripta ſunt, qvæ plurimi Juriſconſulti Galliæ Commentariis ſuis è Jure Romano ductis 77 illuſtrârunt; eandemqve vim apud eos habent, ut Statuta in ſingulis Italiæ 78 Civitatibus. Conſvetudines tamen iſtæ ſunt Jus privatum earum Provinciarum, ſed Jus Commune nullum habent præter Jus 79 Romanum. Et generaliter Jus Civile Romanorum in his Provinciis eſſe Jus Commune à Gallis omnibus communiter 80 receptum eſt.

XXII. Reliqvæ provinciæ Galliæ, ſcilicet Gallia Celtica & aliqvæ Regiones Belgicæ ſunt Conſvetudinariæ, qvæ numero & amplitudine Provincias Juris Scripti multùm ſuperant. Hæ verò Conſvetu-

L

76 Gveſn.conferen.des couſtumes de Franc.in præfat. 77 Choppin.de leg.And.municipal. in præfat. 78 Gveſn.in d.præfat. 79 Charond. memorabl.obſervat.du droict.Franc.Tom.2.v.droicts. 80 Eguein. Baro.ad l.ſi reus. ff.de pact.& lib.1.de jur.beneſic.Tit. 3.Molinæ.ad d.Tit.1.des fiefs n.108. & conſ.15. n. 14. Papon. du prem. Notair. Tit.des Jugen.Charon. du droict.Franc.Tit.des Legs.lib.3.& Tom.1.lib.1. c. 13. Annæ.Robert.lib.2.rer.Judic.c.1. Maynard. quæſt.de droict.eſcrit.cap.90. Coqvill.ad Conſvet. Nivern. in præfat.Baſſot.ad Inſtit.de jur. natur.gentt.& Civil.

ſvetudinibus ſuis & Conſtitutionibus Regum reguntur, qvæ è Legibus Romanis maximá ex parte petitæ ſunt, iiſdemqve deficientibus, ad Jus Civile Romanorum in Judiciis & Deciſionibus Cauſarum confugiunt, ut mox conſtabit.

XXIII. Poſt Romanos Francorum armis Galliâ ejectos, præter Conſvetudines generales permixtas cum Legibus Romanorum (qvibus diu paruerant) ſingulæ Provinciæ ſuas Conſvetudines inter ſe multùm diſcrepantes 81 retinuerunt, variæqve Conſvetudines novæ ortæ ſunt; ex conflictu Francorum, Vandalorum, Burgundionum, aliorumqve Populorum in variis Galliæ partibus ſeſe mutuò expellentium, qvarum uſum Reges Francorum iis permiſerunt; dum interea Gothi in Aqvitania & Narbonenſi Gallis Romani Juris uſum conceſſerunt, ut jam dictū eſt.

XXIV. Et præter has Conſvetudines, Reges Francici ſuas addiderunt Conſtitutiones pro regimine Gallorum, qvæ omnes generali nomine Lex Salica dictæ ſunt. Ea verò primò à *Pharamundo* Rege primò aſcitis Sapientiſſimis & Juriſcōſultiſſimis

81 *Raudenſ. deciſ. Piſan. 41. n. 17. Gothofred. ad Conſvet. Norman. v. reformeres.*

mis Francorum Gallorumqve Anno CCCCXXIV. condita eſt *82* (de qvo tamen inter Gallos *83* non convenit) & ad eum plures Reges Francici inſeqventes Conſtitutiones addiderunt uſqve ad *Carolum Magnum*, qvi Legem Salicam auxit ſuis Capitularibus *84*, in qvibus XXIII. Articulos addidit Legi Salicæ. Alioſq; condiderunt *Ludovicus* & *Lotharius* ejus filii, qvorum primi Libri qvatuor exactè collecti ſunt per Abbatem *Anſegiſum*. Tres verò editi ſunt poſtea, ſed non pari fide, per Benedictum Levitam *85*, qvi in illis multa adulterina vel ex Scriptoribus non probatis immiſcuit. In hac Lege Salicâ celeberrimus eſt ille Articulus de fœminarum Succeſſione in Terra Salica, de qvo Angli Galliqve bello diuturno certarunt, & Juriſconſulti Gallici adhuc *86* contendunt: an de Terrâ Coronæ Regiæ ſolâ, an etiam de privatorum hæreditatibus intelligendus ſit.

XXV. Ita regebantur Galli Lege Salicâ ſub

82 *Benedict. ad c. Rainutius v. in eodem teſtamento. n. 166. Papon. in prolegom. ad Arreſt Cur. Franc. Pet. Rat. ad conſvetud. Pict. Tit. des fiefs. art. 1.* 83 *Anth. Fontan. in Conſtit. & edict. Franc. in præfat. Tom. 1.* 84 *Fontan. in d. præfat.* 85 *Dominic. de prærog. allod. cap. 7.* 86 *Fontan. in d. præfat. Tom. 1.*

Imperium in Galliâ *89* remanſerunt multi Romani, qvibus uti Romanis Legibus permiſſum fuit. Unde conſvetudines multæ Gallorum ex Romanorum Legibus petitæ ſunt, eædemqve inter Conſvetudines Gallicas ſunt antiqviſſimæ. Conſvetudines verò, qvas à Francis habuerunt, ſunt poſteriores, earumqve plures poſt *Hugonem Capetum* ortas fuiſſe *90* cenſent: nam & Leges Salicæ multæ à Jure Romano petitæ ſunt, & in iis Leges Romanæ laudantur, & ob ſterilitatem Legum Salicarum, qvia plures Cauſæ occurrebant, qvæ non poterant Lege Salica terminari, Galli eo tempore ad Leges Romanas *91* recurrebant. Et probabilis eſt eorum Sententia, qvi exiſtimant *92* *Eginhartum* intelligi de Legibus Salicâ & Romanâ, ubi affirmat, in Gallia ſub *Carolo Magno* duas *93* Leges fuiſſe.

XXVII. Et diverſitate Conſvetudinum in his Provinciis laudant Galli Clementiam Regum *94* ſuorum, qvi ſingulis harum

89 Coqvill. in d. præfat. ad Conſvetud. Nivernen. *90 Coqvill. d. cap. 314.* *91 Ciron. ad d. c. ſuper ſpecula. n. 5. & lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 6. & 7.* *92 Ciron. d. lib. 5. cap. 7.* *93 Eginhart. in vita Carol. Magn.* *94 Anna. Robert. lib. 2. rer. judic. cap. 1. Godofred. ad Conſvet. reform. Norman. v. reformees.*

rum Provinciarum Populis, uniuscujusqve Provinciæ Conſvetudinibus uti, indulſerunt. Præ reliqvis verò laudant *Carolum VII.* Gallorum Regem, qvi, poſt Anglos ex ſuis diſcordiis & defectione Ducis Burgundiæ debellatos, recuperatâ Regni Gallici Dominatione, primam curam habuit Legum & Reipub. confuſæ per diuturna Anglorum bella componendæ, & ante omnia Conſvetudines ſingularum Provinciarum per viros Juris Romani Conſultiſſimos, ad poſtulationem Ordinum ſingularum Provinciarum, delegatos componi juſſit, & in ſcripta redegit [95] ad evitandam probationis Conſvetudinum difficultatem per turbas teſtium: iiſdemqve ſingulæ Provinciæ adhuc utuntur. Et earum Interpretationem habemus ex Jure Civili Romanorum per doctiſſimos Galliæ Juriſconſultos, qvi in deſcribendis Conſvetudinibus ſingularum Provinciarum maximam partem hauſerunt ex Jure Romano, ut conſtat [96] in Conſvetudinibus Bituri-

95 Baro. ad l. nonnunqvam 11. de Juſt. & Jur. Charon. memorabil. obſervat. du droict. Franc. Tom. 2. v. droicts Coqvill. ad Conſvet. Nivern. in præfat. Godofre. ad d. v. reformees. Anna. Robert. d. lib. 2. cap. 1. Gveſn. conferen. des couſtum. de Franc. in præfat. 96 Paſq. Recherch. lib. 9. cap. 38.

Bituricenſibus aliiſqve, iidemqve ſingularum Provinciarum ConſvetudinesCommentariis ſuis *97* ex JureCivili petitis illuſtrârunt: & poſt eum in eandem Curam incubuerunt *98* *LudoVicus XI.& XII.Franciſcus I. Henricus II.* & demum *Henricus III.* in Conventu ordinum Bleſenſi Juris Gallici conponendi munus ex Conſvetudinibus Provinciarum & Regum Conſtitutionibus demandavit celeberrimo *Barnabæ Briſſonio* *99* aliiſqve primariis Galliæ Juriſconſultis, qvi illud perfeciſſent, ſi infelix Regis *Briſſoniiq́;* mors felix propoſitum non inpediviſſet. Idemqve Juriſconſulti Galliæ conjunctis votis adhuc videntur *100* exoptare.

XXVIII. Apud Reges verò magna fuit ſemper veneratio & Authoritas Juris Romani in his Galliæ Provinciis à primis Regum Francicorum temporibus. *Agathias* *101* teſtatur Gallos ætate *Juſtiniani* Jus Romanum in Contractibus, & Matri-

 moniis

97 Choppin.de Legib.And.municipal. in præfat. Coqvill.in d.præfat.ad Conſvet.Nivern. 98 Gveſn. in d.præfat.in conferenc. des Couſtum. 99 Charon. Pandect.du droict.Franc.lib.1. cap. 25. Tom.1. Choppin.de Commun. Gall.conſvetud. p.1.§.4.n. 5. 100 Gveſn.in d.præfat. Charon. in reſp. du droict. Fran. in præfat. & lib.1.cap.25. 101 Agath.lib. 1. de bell. Goth.

moniis & in aliis ſervaſſe. Atqve ita ſub primis Regibus plurima apparent Legum Romanarum veſtigia *102*, Scriptoreſqve Gallici ab initio Monarchiæ Frācicæ multa Judiciorum Exempla, ſecundùm Leges Romanas, exhibent. In prima Regum Linea ſub *Dagoberto*, filii Ducis Aqvitaniæ paternâ hæreditate fuerunt privati per Sententiam in publico Gallorum Concilio latam *103* ſecundùm Leges Romanas, qvod Patris interfecti necem ſecundùm Leges Romanas non vindicâſſent. Et *Gregorius* Turonenſis commemorat *104* *Guntranum* filium *Clotharii Primi*, qvendam *Andarchium* peritum in Codice *Theodoſiano* ad ſummos Honoris gradus evexiſſe.

XXIX. In ſecunda Regum Linea *Carolus Magnus* juſſit qvoſdam per qvæſtionem habitam *105* ſecundùm Leges Romanas, ut læſæ Majeſtatis reos, damnari, qvi Pontificem ſuum depoſuerant; eundemqve *Carolum* in univerſa Gallia Leges Romanas

102 *Papon. in arreſt. Cur. Franc. in proleg. Coqvill. in d. præfat. ad conſvet. Nivernen.* 103 *Aymon. de geſt. Franc. lib. 4. cap. 28. Cabot. lib. 2. diſput. cap. 1.* 104 *Gregor. Turon. lib. 40. cap. 40. Antumn. conferen. de droict. Franc. ad Tit. 1. de orig. jur. lib. 1.* 105 *Rovillard. reliefs forenſ. tit. puiſſance paternell. ex chron. veter.*

nas approbâſſe, laudâſſe & in multis ſervâſſe, Galli *106* probant. Hucuſqve verò Galli nihil de Jure Romano habuerunt præter Codicem *Theodoſianum* & aliqvas ejus Juris partes. Libri autem *Juſtinianæi* hactenus delituerunt uſqve ad *Lotharii* tempora, poſt qvæ Jus Romanum deinceps in Academiis & Judiciis Galliæ ſemper floruit. Et ſub tertia Regum Linea Jus Romanum viguiſſe in Judiciis ſatis conſtat per Ordinationes Curiæ. Supremæ Pariſienſis in veteri ſtylo, qvæ pro maxima parte ex Jure Romano tranſcriptæ ſunt; Codiciſqve *Juſtinianæi* translationem antiqvam in Lingvam Gallicam fuiſſe factam à temporibus *Lotharii 107* Imperatoris multi opinantur, eandemqve *Cujacius 108* ſæpe laudat.

XXX. Cum igitur Jus Gallicum in his Provinciis conſtet ex Conſvetudinibus Provinciarum & Conſtitutionibus Regiis; inter has qvem locum habeat Jus Civile Romanorum, non videntur Juriſconſulti Gallici inter ſe convenire. Alii enim nul-

106 *Ciron.lib.5.obſerv.jur.Canon.cap.4.5.& 7.* 107 *Freher.in Edit.jur.Græc.Rom.in Epiſt.ad Rud.2.Imp.* 108. *Cujac.lib. 16. obſerv. 24.& in præfat. ad lib.11 Cod.*

lum agnoſcunt Jus Commune *109* in Galliâ Conſvetudinaria præter Conſvetudines, easdemqve vel ambiguas vel obſcuras eſſe illuſtrandas per alias Conſvetudines vicinarum Provinciarum, præſertim Pariſienſis, qvæ reliqvarum Mater eſt, & ab iisdem debere Interpretationem recipere. Jus verò Romanorum non habere vim Legis in Galliâ, qvæ nullas alias Leges agnoſcit præter ſuas: ſed in judiciis tantùm ut Rationem, ut Exemplum, ut Æqvitatis normam, ut Authoritatem Prudentium, ut veram Juſtitiæ rationem, ut Artem & Scientiam Juris poſſe adduci & allegari. Legesqve Romanas non aliam habere vim in Gallia qvam bonos *110* Mores: ideoqve interdictum fuiſſe à *Philippo III.* & *IV.* Leges *Cæſareas* contra Conſtitutiones ſuas in Judiciis Galliæ *111* alle-

109 *Rebuff. in proœm. Reg.Conſt.gl.5.n.19. Molinæ. ad Conſvet..Pariſ.Tit.des fiefs.n.106.Imbert.inEnchirid. jur. Gall. §. error. Coqvill. in qvæſt. ad Conſvet. Franc. c.2.& ad Conſvet.Nivern. in præfat. Mayner. qvæſt.du droict. eſcrit. lib.1. c.26. Servin.lib.2.playd. 60. Sur. la Cauſ. du teſtam. de Conte de Laval. qv. 5. Godefrid.ad Conſvet.Reform. Normann.v.Conſvetudines.* 110 *Imbert. in d. §. error.*

111 allegare, Regeſqve Galliæ in Academiis erigendis pro Juris Romani ſtudio ſemper apponere Clauſulam, ſe propterea non agnoſcere Jus Romanum habere vim Legis in Gallia. Eaqve de Cauſa Jurisconſultos exteros de hoc Articulo tractantes affirmare, Leges Romanas non habere Legis Authoritatem in *112* Galliâ, Galloſqve Legibus Romanis pro arbitrio ſuo uti vel non uti *113* poſſe, Judiceſqve Gallorum in admiſſionibus ſuis ad Judicum Munera ſolenni ſacramento *114* promittere, ſe Conſtitutiones Regias & Conſvetudines (nulla mentione facta de Legibus Romanis) obſervaturos.

XXXI. Alii verò in his Provinciis Juri Romano vim JurisCommunis attribuunt, & ad illud obſervandũ, etiam in Supremis

Curiis

111 *Choppin. de doman. Franc. lib. 2. Tit. 15. n. 5. Charon. ad lib. 11. Cod. Henr. Tit. 1. art. 3. Coqvill. ad Conſvet. Franc. lib. 1. 2. Delomm. de juriſpruden. Gall. in præfat.* 112 *Bald. ad l. nemo. C. de ſent. & interloc. Om. Jud. n. 1. Arened. ad Conſtit. Reg. lib. 1. Tit. 2. in Rubr. n. 14. Molin. de primogen. Hiſpan. lib. 3. cap. 12. n. 11. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 515. Svarez. lib. 3. de Legib. human.* 113 *Caſtren. conſ. 171. lib. 1. Card. Tuſch. v. Jus Civile. concluſ. 582.* 114 *Rebuff. ad Conſtit. Reg. in proœm. gl. 5. n. 20. Blacnod. in apol. contr. Buchanan. cap. 10.*

Curiis *115* teneri Judices, & ex eo debere ſub pœna nullitatis *116* Sententias ferre. Et fuit hæc qvæſtio olim agitata inter duos Senatûs Pariſienſis primarios ſucceſſivè Præſides, *Petrum Lizetum* & *Chriſtophorum Thuanum 117*; in qva *Lizetus* contendebat Jus Civile Romanorum eſſe Gallorum Jus Commune, ideoqve Conſvetudines & Conſtitutiones, qvæ ſunt Jus Gallicum, eſſe Jus ſtrictum, ſtrictèq; interpretandum. *Thuanus* verò dicebat Conſvetudines & Conſtitutiones eſſe Gallorum Jus Commune; Jus verò Romanum tantùm Rationis Scriptæ in Galliâ locum habere. Et hæc Opinionum diverſitas ad inſeqventes Galliæ Juriſconſultos dimanavit.

XXII. In eo autem Omnes Juriſconſulti Gallici *118* conſentiunt, in Omnibus Cauſis, in qvibus deficiunt Conſvetudines &

115 *Rebuff.de reprob.Teſt.n.175. Charon.du droict. Fran.lib.3.reſp.66.& ad Edict.Franc.l.de ſecun.nupt. lib.3.* 116 *Paſq.Recherch.lib.9.c.38.* 117 *Coquill. ad Conſvet. Nivernen.in præfat.* 118 *Molinæ d.n. 106. Tit.des fiefs.Baro.in Conſtit.ad Senat.& omn.Pop.& de re benefic.lib.1.Tit.3. Choppin.de Com.Gall. Conſvetud.p.2.n.2.& 4. Terrien. du droict. de Norman. lib.1.c.2.v.Loix.Cheſn.notab. qvæſ.de droict.Tit.64. Girard.des offic.lib.1. Tit. 2. Delomm. de Jurib. Regalib. lib. 1. cap. 16.*

nes & Conſtitutiones Regiæ, debere Judices ad Jus Romanum recurrere, & ex eo judicare; & acerrimè *119* reprænhendunt illos Judices ſuos, qvi, deficientibus Conſvetudinibus & Conſtitutionibus ſuis, putant ſe poſſe Arbitrio ſuo uti, ſeqve teneri ad Jus Romanum ex ſola ratione, qvam Arbitrii ſui faciunt. Qvorsū enim tam ſeverum examen in admiſſione Judicum Galliæ, non ſolùm de vitâ & Moribus, ſed & de peritiâ & Studio Legum Romanarum, niſi ad eas neceſſariò *120* tenerentur & vim Legis haberent? Eaſdemqve poſt Leges ſuas Galli neceſſariò ſeqvendas imponunt Judicibus ſuis *121* ex ſumma earum æqvitate, juſtitia & prudentia, ob qvas reliqvæ etiam Gentes Europææ eaſdem ſeqvuntur, & ad illud Jus, ut ad *ἐννομίαν* *122* confugiunt. Voluerunt ſcilicet Reges Galliæ, cum Mores & Leges ſuæ deficerent: ut Judices ſui uterentur eo Jure, qvò Roma omnium Gentium & Terrarum Orbis Domina uſa eſt, & ut magis ex Legis neceſſitate, qvàm ex arbitrio ſuo jura

123 red-

119 *Baro. de re benefic. lib. 1. Tit. 3. Ranchius. lib. 2. var. lect. cap. 3.* 120 *Paſq. Recherch. lib. 9. cap. 38. Ranchin. d. c. 3.* 121 *Charon. reſp. du droict. Franc. lib. 3. Tit. des legs. & lib. 3. cap. 87. & ad Edict. Franc. 1. lib. 3.* 122 *Baro. ad l. ſi reus. C. de pact.*

123 redderent. Et agnoſcunt porrò Galli Leges Gallicas pro maximâ parte cum Jure Romanorum *124* convenire; præſtantiſſimam partem Legum Galliæ è Jure Civili *125* deſumptam eſſe; Jus Galliæ eſſe multò magis incertum *126* qvàm Jus Romanum; Leges Romanas Gallicis longè præferendas *127* eſſe, magisqve exerceri Gallorum ingenia *128* in explicatione Legum Romanarum, qvàm Gallicarum, licet gentes univerſæ ſoleant ſuis potiùs Legibus qvàm peregrinis delectari. Præſertim verò in Cauſis Criminalibus Galli omnes ſeqvuntur Jus Civile in omnibus Provinciis, non ſolùm Juris Scripti, ſed & in Conſvetudinariis: ubi per Conſvetudinẽ aut Conſtitutioem non eſt ei *128* derogatum, idemqve ut rationem clariſſimam in Criminalibus puniendis laudant & exeqvuntur. Et deſiderant Galli Legum ſuarum reformationem, cupientes ex Edictis Regiis,

123 *Carol. Fabrott. in edit.* Βασιλικῶν *in epiſt. ad Cancell. Franc.* 124 *Godefred. ad Conſvet. Norman. v. conſvetudines.* 125 *Delomm. de Juriſprud. Gall. in præfat. & lib. 1. de jurib. Regal. cap. 16. Rovillar. d. §. puiſſance paternell.* 126 *Charon. du droict. Franc. lib. 3. reſp. 66. Ranchin. d. lib. 2. cap. 3.* 127 *Cabot. lib. 2. diſput. cap. 1. & 4. Charon. d. reſp. 66.* 128 *Godefred. in d. v. conſvetudines.* 126 *Papon. au ſecond. Notair. Tit. des juges.*

Regiis, Sententiis Supremarum Curiarum & Jure Romano novum Codicem Juris Gallici *130* componi.

XXXIII. Conſvetudinum etiam Galliæ maximam partem à Jure Romano *131* petitam fuiſſe aſſerunt. Ideoqve conſvetudines ex eodem Jure eſſe ſupplendas, & ab eo interpretationem accipere debere. Ideoqve, cum certa ætas Teſtamenti condendi ex Conſvetudine Britanniæ non eſſet definita, judicatum eſt *132* Majorem qvatuordecim Annis poſſe Teſtamentum condere, qvia Jure Romano ita eſt conſtitutum; & ex eadem Cauſa in Provincia Melodimenſi Teſtamentum Virginis natæ qvatuordecim Annos fuit validum, qvia ex Conſvetudine Melodimenſi *133* non fuit prohibitum. Si qvæ verò Conſvetudines ſunt contra Jus Romanum *134*, ut Retractus Gentilitius aliæqve, habentur pro odioſis & ſtrictè interpretandis; & Stylus Judiciorum in Gallia præter Jus Romanum

130 *Charo. du droict. Fran. in prefat.* 131 *Coqvill. reſp. ad conſvetud. cap. 6. & c. 314. Delom. d. cap. 16. Rovillar. d. §. puiſſance paternell.* 132 *Servin. d. playd. 60. en la cauſ. du Teſtam. de Contr. de Laval. in princ. & qv. 5.* 133 *Bouchel. & Iely arreſts. cap. 33.* 134 *Bouteill. au grand. Couſtum. Tit. 1.*

num admittitur; ſecus verò, ſi cum Jure Romano 135 pugnet. Atqve ita Conſvetudo Laodunenſis, rejiciens Fœminas à Teſtimonio judiciali, rejecta eſt.

XXXIV. Ex eadem ratione conſentiunt Juriſconſulti Gallici omnes, Gallos uti Legibus Romanis, ut Romani uſi ſunt 136 Legibus *Rhodiis*. Illis verò uſi ſunt Romani in cauſis Maritimis, ubicunqve Legibus Romanis non adverſarentur, propter *Rhodiorum* inſignem juſtitiam & peritiam 137 Rei Navalis; ideoqve iiſdem, in Societatem ſuam aſcitis, Libertatem permiſerunt. Rejecerunt verò Leges *Rhodias* in iis ſolùm Caſibus, in qvibus contrariæ erant 138 Legibus *Cæſareis*: uti in ea Lege *Rhodiâ*, per qvam bona Naufragorũ à Fiſco occupata ſunt, qvæ damnata fuit ab Imperatoribus. Et ex ea cauſa neglectas Leges *Rhodias* à Romanis, & rarò in Codice *Juſtinianæo*

135 *Chop. de Comm. Gall. conſvetud. in præfat. pag. 4.* 136. *Cujac. ad Paul. ſentent. lib. 1. tit. 7. Papon. arreſt. Cur. Franc. in proleg. Choppin. de doman. Franc. l. 2. Tit. 15. n. 5. Gueſn. conferen. des couſtum. de Franc. in addit. ad Tit. 1. de feud. Bouch. & Iely. arreſt. de Paris c. 33.* 137 *Forcat. in Cupid. cap. 9. Cujac. d. Tit. 7.* 138 *L. deprecatio. ad. l. Rhod. de jact.*

ſtiniano commemoratas fuiſſe, aliqvi *139* exiſtimârunt.

XXXV. Atqve ita Jus Romanum factum eſt Jus Gallicum *140*, ex Conſvetudine Galliæ, qvæ illud recepit; & ex Conſenſu Regum Galliæ, qvi ei Juris Authoritatem tribuerunt. Neqve aliam Authoritatem Juri Romano in Gallia concedunt, præter eam, qvæ à Regum Conſenſu & Moribus Gallorum indulta eſt. Atqve inde Conſvetudo in Gallia inolevit, qvòd cum Galli opus habent Reſtitutione in Integrum, qvæ à Jure Civili conceditur, veluti de læſione Minorum, de Circumventione ultra dimidium juſti precii, de reſciſſione Contractuum ex Dolo vel fraude, de Beneficio Senatusconſulti Vellejani, aliiſqve remediis, qvæ ex æqvitate Juris Civilis dantur, non poſſunt Judices ea decernere Litigantibus ſine Literis Regiis è Cancellaria *141* impetratis, ne videantur *Cæſarum* Poteſtatem agnoſcere. Sed ſi petatur Reſtitutio aliqva ex Conſvetudine vel Conſtitutione Regiâ, veluti de nullitate Contractuum

139 *Truchman.§.ſoluta poteſtas cap.3.n.125.* 140 *Antumn.conferen.des ordonnanc.lib.1.Tit.2.Paſq.d. lib.2.cap.38.Ranchin.d.cap.3.* 141 *Imbert. in enchirid. jur. Gall. §. Contractus. Ciron.lib. 5. obſerv. jur. Can. cap. 8.*

ctuum uſurariorum, vel contractuum cum Uxoribus ſine conſenſu Maritorum, vel ſimilibus, Judices Gallici, ſine Literis Regiis, poſſunt ea omnia concedere.

XXXVI. Conſtitutionibus etiam *Cæſareis* non eandem ſemper Galli Authoritatem tribuunt, ſed illorum præſertim *Cæſarum* Conſtitutiones amplectuntur, qvi Romam tenuerunt, Galloſqve ſub Imperio habuerunt. Poſteriorum verò Imperatorum Conſtitutiones, qvi Conſtantinopoli ſedem habuerunt, non æqvè agnoſcunt, ſcilicet *Valentiniani III. Martiani, Zenonis, Anaſtaſii, Juſtini* & *Juſtiniani*; qvia ſub iis Franci, Galliam ingreſſi, Romanorum Dominationem excuſſerant, qvod obſervavit *Guido Coqvillius* Nivernenſis *142* Procurator Fiſci in Provincia Nivernenſi: qvem Patriæ ſuæ alterum *Papinianum* celeberrimus *Ludovicus Servinus* advocatus Regius *143* appellat.

XXXVII. In Academiis Galliæ Jus Civile Romanorum cœpit efflorescere, qvamprimùm *Irnerius* ſub *Lothario* Bononiæ illud profeſſus fuiſſet. Mox enim amplis ſtipendiis accerſiti ex Italia *Placentinus*

142 *Coqvill. in Com. ad conſvet. Nivernen. in præfat. & in reſp. ad conſvet. Franc. cap. 1. & 2.* 143 *Servin. d. playd. 60. qv. 5.*

tinus & *Azo* in Academia *144* Montiſpeſſulana, in Tholoſana *145* *Franciſcus Accurſius* junior, & *Petrus* de Bella-Pertica: aliiq; libros *Juſtinianæos* publicè legerunt diu, ante Academias in Galliá pro Legum ſtudio inſtitutas; eratq; Legum Profeſſio in Academia Pariſienſi *146* ante Academias Legum erectas, & ante prohibitionem *Honorii III.* Pontificis, qvi Anno Chriſti MCCXX. Jus Civile Pariſiis *147* legi prohibuit. Nam Aurelianenſis Academia pro Legum ſtudio prima inter Gallicas erecta fuit *148* per *Clementem V.* & *Philippum Pulchrum*, Galliæ Regem Anno MCCCXII. & poſtea reliqvæ Academiæ Gallicæ pro Legum Cæſarearum ſtudio per Reges Galliæ, & Pontifices inſtitutæ ſunt (ſcilicet Tholoſana, Andegavenſis, Pictavienſis Montiſpeſſulana, Cadomenſis, Burdegalenſis, Bituricenſis, Caduricenſis, Nannetenſis, Valentiuia, Gratianopolitana, Remenſis)

144 *Pancirol. lib. 2. de Clar. Leg. interpret. cap. 20. Paſq. Recherch. d. lib. 9. cap. 37. Ciron. d. lib. 5. obſerv. jur. cap. 5. & ad d. c. ſuper ſpecula.* 145 *Pancirol. d. lib. 2. cap. 29. & 46. Paſq d. cap. 37.. Ciron. d. cap. 5.* 146 *Charon ad lib. 11. Cod. d' Henry. Tit. 1. art. 3. Choppin. lib. 3. de Doman. Franc. Tit. 27. n. 13. Ciron. ad d. c. ſuper ſpecula.* 147 *C. ſuper ſpecula. de privileg.* 148 *Choppin. d. lib. 3. Tit. 27. Paſq. d. lib. 9. cap. 37.*

menſis) è qvibus Cadomenſem Academiam in Normannia pro Legibus Romanis *Richardus II.* Angliæ Galliæqve Rex *149* excitavit. Adeo enim ad Leges *Cæſareas* propenſa ſemper fuerunt Gallorum ingenia, ut ante Academias ſuas pro Legibus erectas, publico conſenſu invitarent præſtantiſſimos Juriſconſultos ſuos Italoſqve, magis ſtipendiis, ad docendum Jus Civile in priſtinis Academiis *150* ſuis, qvibus tantùm Theologiæ, Philoſophiæ, & Artium docendarum facultas hactenus conceſſa fuerat.

XXXVIII. Qvæ autem fuerit Cauſa Prohibitionis illius per *Honorium III.* promulgatæ Galli variè opinantur. *Rebuffus 151* eam latam fuiſſe pro Clericis ſolùm, non pro Laicis, eoſdemqve ſolos obligare aſſerit; neqve etiam eum potuiſſe obligare Laicos ex defectu poteſtatis, cenſuit *Carolus 152 Molinæus.* Alii putant, *153 Honorium* ita juſſiſſe favore ſtudii Theologici, & ne in primaria Regni Civitate Regumqve Sede Leges Imperatoriæ viderentur agnoſci,

149 *Choppin. & Paſq. in loc. citat.* 150 *Paſq. d. lib. 9. cap. 35.* 151 *Rebuff. Tract. Nominat. qv. 5.* 152 *Paſq. d. c. 35.* 153 *Coqvill. ad conſvet. Franc. c. 1. 2. & ad conſvetud. Nivern. in præfat. Girard. des offic. lib. 1. Tit. 2.*

agnoſci, (atqve ita in antiqva Collectione Decretalium reperiri) & ne reliqvæ Academiæ vacuæ relinqverentur, omnesqve eò concurrerent pro Legibus audiendis, cum tamen nulla tum eſſet Academia pro Legum Profeſſoribus. Eorum vero conjectura eſt maximè probabilis, qvi exiſtimant 154 *Honorium* voluiſſe conciliare Authoritatem Juri Canonico, & ut ex eo ſolo omnes Cauſæ Gallicæ, præſertim Eccleſiaſticæ, deciderentur; eademqve ex verbis Decretalis *Honorii* apertè colligitur. Eandem tamen Prohibitionem Reges poſteriores *Carolus IX.* & *Henricus III.* Edictis ſuis promulgârunt. Interdixerunt enim Jus Civile Pariſiis 155 doceri, aut gradus Academicos in eo Jure conferri, ne ſubmittere ſe viderentur Legibus Imperialibus in Sede Regni ſui & Curiis ſuis Supremis, & ne reliqvæ Academiæ ſuæ negligerentur. Eandemqve prohibitionem Senatus Pariſienſis Decretis ſuis nuper 156 confirmavit.

XXXIX. Tantum verò honorem Juri Civili

154 *Ciron.d.c ſuper.ſpecula.& lib.5 obſcr.jur.Can. cap.8. Paſq. d. cap.35.* 155 *Charon. ad. l b.11.Cod.d'. Henr.Tit.1.art.3.* 156 *Arreſt.Parlam. Pariſ.ann. 1577. Fontan.in Edict.& Conſtit.in præf.*

Civili Romanorum deferunt Galli, ut in Academiis ſuis nullæ aliæ Leges publicè doceantur, præter Leges Romanas *157*; in ſolo Jure Civili gradus Scholaſtici in Academiis Gallicis conferuntur; nemo in Gallia admittitur *158* in Judicem aut Advocatum, niſi in Utroqve aut altero Jure Doctor aut Licentiatus fuerit; iis ſolùm Dignitatum porta in Curiis Galliæ Supremis aperta eſt, ſicut & apud reliqvas Europæ Nationes (paucilſimis exceptis) ſoli Juris Romani Conſulti Judicum & Advocatorum munera *159* exercent. Tantumqve eſt Juris Romani apud Gallos ſtudium, ut plures numerentur in Gallia Juris Civilis ſtudioſi & Profeſſores *160*, qvam in Germaniâ, Italia & Hiſpania; & adjiciunt aliqvi plures lites in Curiis Galliæ, qvam apud reliqvas gentes vicinas univerſas *161* reperiri. Et in illa magna copia Juris Civilis Pro-

157 *Baro. ad epiſt. Juſtin. ad Tribon. Girard. des offic. lib. 1. Tit. 2. Servin. d. playd. 60. qv. 6. Delom. de jurib. Regal. Tit. 1. cap. 16.* 158 *Baro. l. nonnunqvam 11. ff. de Juſt. & jur. Gveſnoyſ. conferen. des Ordonn. lib. 1. Tit. 21. & lib. 2. Tit. 5. Paſqv. d. lib. 9. cap. 38. Bernard. de la Roche Flanin. des Parlamen. de Franc. lib. 3. cap. 6. Servin. d. qv. 5.* 159 *Cabot. lib. 2. diſput. jur. cap. 4.* 160 *Paſqv. d. c. 38.* 161 *Godefrid. ad conſvet. reform. Normann. v. conſvetudines in princ.*

Profeſſorum in Gallia ſuperiore Seculo, qvi numerantur in Schola & in Foro, unicus *Jacobus Cujacius* non poteſt reticeri, cui tot encomia Galli meritò tribuunt, ut appellent eum Juriſconſultorum ſui & retrò Seculorum *162* Principem, à qvo nativam Juris lucem & Scientiam ea Ætas habuit; & poſtera debitura eſt, Tholoſæ ſuæ & orbis decus *163*, & qvod nulla ætas Juriſconſultum doctiorem, acutiorem, aut judicii ſincerioris vidit aut *164* videbit.

XL. Nec omitti debent Burgundiæ & Belgicæ ditiones, qve olim pars Galliæ fuerant; qvarum aliqvæ adhuc Regis Galliæ Imperio parent; aliqvæ ceſſerunt aliis Principibus, qvæ tamen eodem modo, ut in Gallia, jure Civili Romanorum adhuc utuntur. Burgundiæ olim Reges *165* imperarunt, poſtea Duces, utriqve Principes Supremi. Eademqve primò per matrimonium Regno Franciæ *166* unita, ex alio matrimonio cum *Mariâ 167 Caroli* ultimi Ducis

162 Thuan. hiſtor. lib. 62. & lib. 99. 163 Ciron. in paratit. Decretal. in præfat. 164 Cauſabon. in Not. ad Lamprid. v. Africanus. 165 Chaſſana. ad conſuet. Burgund. in proœm. Loyſean. des ſeigneur. cap. 2. n. 70. 166 Chaſſana. ad conſuet. Burgund. tit. des fiefs. Rubr. 3. §. 5. 167 Camill. Borrell. de Cath. Reg. præſtan. cap. 254.

Ducis Burgundiæ filiâ Hiſpanis ceſſit. Sed hi Duces poſtea fuerunt Regum Galliæ Feudatarii, Pares Franciæ & in Coronatione Regum Galliæ Jus Auguſtum Diadema *168* geſtandi habuerunt, paremqve Romanis Authoritatem conceſſerunt. Burgundiam enim inter Provincias Juris Scripti enumerat *169 Chaſſanæus;* atqve ideo Jus Civile Romanorum eſſe Jus Commune in Burgundia; & Conſvetudines Burgundiæ Interpretationem accipere debere à JureRomanò; & eſſe ita interpretandas, ut Jus Romanum minimè corrigant aut lædant; & pro deciſione omnium Cauſarum in Conſvetudinibus Burgundiæ omiſſarum ad Jus Romanum eſſe *170* recurrendum.

XLI. Belgicæ verò Ditiones (qvæ ex iiſdem Nuptiis cum *Maximiano* Auſtriaco in familiam Auſtriacam *171* illatæ ſunt) pro aliqvâ parte ſunt Conſvetudinariæ, reliqvæ Juris Scripti; & in iiſdem poſt Conſvetudines & Edicta Principum Cauſæ ex Jure Scripto ſunt decidendæ; & ex eo-

168 Choppin. lib. 3. de Doman. Franc. Tit. 8. n. 1. 169 Chaſſanæ. ad conſvet. Burgund. tit. des ſucceſſiones. Rubric. 7. 170 Chaſſanæ. in concluſ. conſvet. Burgund. 171. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. Tit. 4. n. 12.

ex eorum Principum Edictis in Caſibus omiſſis ad Jus Romanum 172 eſt recurrendum; & in omnibus harum Provinciarum Curiis, 173 tam Parlamento Mechlinenſi, qvàm Cancellariâ Brabantiæ aliiſque inferioribus locorum Tribunalibus, Præſides & Conſiliarii omnes ſunt legum Doctores aut ſaltem Licentiati; Cauſaſqve dijudicant ex Jure Civili & Canonico, poſt locorum Statuta, conſvetudines & Conſtitutiones Principum: qvæ tamen ita promulgantur, ut cum Jure civili & canonico plurimùm conveniant. Atq; ita conſtitutum fuit à *Iohanne* Burgundiæ Duce in pluribus Edictis ſuis, quod & poſtea confirmatum eſt à *Carolo* Burgundiæ Duce, cum ſenatum Mechlinenſem *174* inſtitueret, appellationibus ad Parlamentum Pariſienſe deinceps interdictis.

XLII. Inter Belgas verò Batavi *175* præcipui gloriantur, ſe nunquam fuiſſe à Populo Romano debellatos; nec Bataviam fuiſſe unquam inter Provincias Romanas

172 *Paul. Chriſtina. deciſ. Belg. 343. vol. 1. Franc. Zypa. in Notit. jur. Belg. Tit. de legib.* 173 *Lud. Guicciard. in deſcript. Provinc. Belg. §. deſcriptio generalis.* 174 *Damhouder. in prax. rer. Civil. cap. 5. n. 8. Lud. Guicciard. in Loc. citat.* 175 *Tacit. de mor. German.*

Populi Romani vel *Cæſarum:* ſed in ſocietatem Romanorum admiſſos, & ab iis Socios, Amicos & Fratres Populi Romani & Imperii Romani dictos [176] fuiſſe, atqve ita, ex mutua utriuſqve Populi Societate, Amicitiâ & Commerciis, Leges Romanorum à Batavis fuiſſe receptas. De tempore verò, qvo Batavi receperint Leges Romanas, ipſi hæſitant. Alii conjiciunt cœpiſſe harum Legum uſum à Conſtitutione *Antonii Pii* [177], per qvam omnes in Orbe Romano Cives Romani facti ſunt; atqve ita eos, ut cæteros omnes Cives Rom., eorum Leges amplexos fuiſſe. Alii putant, eos juſtitiâ & pulchritudine Legum Romanarum incitatos; easdem recepiſſe, poſtqvam Imperator *Juſtinianus* eas ordine pulchro concinnaverat. Alii libentiùs referunt originem Legum Romanarum apud Batavos ad tempora *Gvilielmi* Hollandiæ Comitis filii, qvi, Imperator Imperii Occidentalis ab Electoribus creatus, voluit, ut Batavi Jure Imperiali & Romano deinceps uterentur. Alii (cum origo Legum Romanarum apud Batavos tam incerta ſit) arbitran-

176 *Grot. de antiqvit. Reip. Batav. cap. 3. & 5. Lud. Gvicciardin. in deſcript. Holland. §. anacephalæoſis.* 177 *L. 17. ff. de ſtat. hom. & Novell. 78. cap. 5.*

trantur Batavos paulatim *178* & tacitè eas recepiſſe, Patronis Cauſarum eas ob earum præſtantiam allegantibus, & Judicibus ex Regulis Juris Romani Cauſas dijudicantibus. Sed omnes demum in hoc conſentiunt, *179* Batavos diu Jure Romano uſos fuiſſe, & modo uti in Judiciis ſuis, ubicunqve Cauſa propoſita per Leges aut Conſvetudines Provinciæ non eſt determinata. Et in hoc deniqve prædicanda eſt Batavorum gloria, qvi fortitudine & conſtantiâ ſuâ Leges Romanas ſuaſqve ad remotisſimas Orbis Terrarum Partes in Aſiâ, Africâ, Americâ propagârunt.

XLIII. Atqve ita Galliam ſine invidiâ poſſunt Galli appellare veram Jurisprudentiæ Romanæ *180* Sedem; qvi, dum contendunt contra Authoritatem Legum Romanarum pro Majeſtate Regum ſuorum tuendâ, ipſi eaſdem præ reliqvis Gentibus exornârunt, & ab iiſdem vicisſim ornamentum acceperunt. Et hæc de Gallia dicta ſint, qvantum ex Juriſconſultis Gallicis

 aſſeqvi

178 *Franc. Zypæ. in Notit. jur. Belg. Tit. de Legib. ex Grot. Iſag. jur. Holland. lib. 1. cap. 2.* 179 *Paul. Merula in ſynopſ. prax. Civil. in Provinc. Holland. Zeland. & Weſt-Friez. lib. 1 Tit. 4. cap. 1. Edit. ann. 1619. Zypæ. d. cap. 2.* 180 *Paſq. Recher. lib. 9. cap. 39.*

aſſeqvi potui. Exactam porrò Juris Romani in Galliâ delineationem expectamus omnes è Tractatu eximii Anteceſſoris Tholoſani *Jo. Coſtæ* de Origine Juris in Gallia; qvem *Innocentius Cironius* Cancellarius Tholoſanus *181* laudavit. E Gallia tranſeundum jam eſt ad Regna potentiſſimi Regis Hiſpaniæ, de qvibus in ſeqventi Capite tractandum erit.

181 *Ciron. lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 6. & 7.*

Caput VI.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regnis* Hiſpaniæ.

I. INgredimur jam Hiſpaniam, cujus Regna olim inter varios Reges diviſa ſub potentiſſimi Regis Hiſpaniarum *Philippi* Corona modò coierunt. Hiſpanis verò Romanæ Leges ſemper placuerunt, ex eâ ſimilitudine Morum & Virtutum, qvæ inter utrumqve Populum interceſſit. Cùm inter Europæas Gentes nulla propiùs accedat ad Romanam, gravitate, conſtantiâ & prudentiâ qvàm Hiſpanica. Ipſiqve Galli, Hiſpanorum æmuli, Gentem Hiſpanicam

nicam eſſe admodum ſagacem 1; bellicoſiſſiman & cæteros Europæ Populos ingenii præſtantiâ ſuperare 2, teſtantur; & Imperium Gallicum Hiſpanicæ Magnitudini cedere agnoſcunt; &, ubi Galli deſierunt, Hiſpanos rerum potiri incepiſſe.

II. Dum verò de Legibus Hiſpanicis & Romanis tractamus, ante omnia cognoſcendum, qvamdiu Hiſpani ſub Romanorum Dominatione fuerunt: iiſqve pulſis qvamdiu Alanis, Vandalis, Svevis & Gothis, poſtea verò Mauris & Sarracenis paruerunt. Et deniqve, qvando ad libertatem propriam ſub Regibus ſuis à ſe conſtitutis redierunt; cum veriſſimè aſſerat *Antonius Olibanus* 3 in Regio Concilio Arragoniæ Senator, Legum, uniuſcujusqve Provinciæ veram cognitionem ab Antiqvitatibus & Hiſtoriis cujuſqve Gentis petendam eſſe.

III. Hiſpaniam primò aggreſſi ſunt Romani per *Cn.* & *P. Scipionem* Africanos initio ſecundi Belli Punici, qvod Saguntini in fide Carthaginenſium Sociorum ſuorum conſtantes extremo paſſi ſint, & demum perierint. Tum verò licet magna

M 3 pars

1 *Jac. Aug. Thuan. hiſt. lib. 1.* 2 *Bodin. lib. 5. de Rep. cap. 1.* 3 *Ant. de Oliban. in Com. de act. p. 1. lib. 3. cap. 2. n. 1.*

pars Hiſpaniæ, per fortitudinem Africani, Romanis acqviſita fuerit: tamen inter Hiſpanos & Romanos per ducentos poſtea Annos ancipiti fortunâ dimicatum eſt, ſub *Indibili* Rege & *Sertorio* Duce fortiſſimo, aliiſqve, Hiſpaniâ interea aliqvando à Romanis poſſeſſa, aliqvando amiſſa; donec poſtea ſub *Auguſto* Cantabri demum debellati ſunt, & univerſa Hiſpania Romanis ſtipendiaria 4 facta eſt.

IV. Ab eo tempore Hiſpania Romanis paruit uſqve ad Annum 5 Chriſti CCCCX. qvo Gothi Hiſpaniam Romanis ereptam tenuerunt. Interea verò Populus Romanus aliqvas Hiſpaniæ partes per Prætores ſuos, plerumqve *Cæſares*, totam Hiſpaniam Populo Romano ereptam per Proconſules, Legatos, Præſides, &, poſt *Conſtantinum Magnum*, per Præfectos Prætorio Galliarum, Comites aut Vicarios gubernabant; qvod ex Scriptis Juriſconſultorum Romanorum in Pandectis, & Conſtitutionibus, Reſcriptisqve Imperato-

4 *Pancir. Notit. Imper. Occident. cap. 67. Thuan. hiſtor. lib. 1.* 5 *Covarr. ad c. peccatum. §. 9. n. 9. de reg. jur. in 6. Pancir. de Notit. c. 71. Thuan. lib. 1.*

peratorum in Codice abunde *6* conſtat. Omnesqve ferè Juriſconſulti Hiſpani aliiqve agnoſcunt *7*, Hiſpaniam univerſam fuiſſe diu ſub Dominatione Romanorum. Solus *Martinus Navarrus 8* negat, Hiſpanos fuiſſe ſubditos Romanis, ſive, qvod vi injuſtâ & ſine titulo idoneo devicti ſunt; ſive, qvod aliqvi Hiſpaniæ Populi, præſertim Navarræi & Cantabri, in eorum Dominationem nunqvam conſenſerunt.

V. Poſt attritas deinceps *Cæſarum* vires in Occidente, Vandali, Svevi & Alani *9*, à Stilicone acciti, Hiſpaniam aliqvandiu tenuerunt. Ad qvos expellendos *Honorius* Imp. uſus opera Gothorum, iis dedit Aqvi-

 taniam

6 L.relegatorum.§.interdicto.ff.de interd. & releg. l.2. §. Capta. ff. de Orig. jur. L.precia rerum. §.fin.ff. ad L.Falcid.L.ſervus. §.1. ff.de ſtatu lib. L. cum poſſeſſor. ff. de Cenſib. l.2.C.de offic.præf.prat.Afric.L.ſi à furioſo.C.de donat.ante nupt. L.cum ſervum. C.de ſerv.fugit.L.vitia. C.de acq. poſſ.L.fin.C.ſi per vim. 7 Caſtald. de Imper. qv. 53. Oliban. in Comm. de act. p.1.lib.3. c.2.n.3.Matiens. in dialog.relator. p.3. c. 34. n. 6. Gutierr. pract. quaſt. lib.3. qv.13. n.2. Bellug.in ſpec. Princip. rubr. 14. §.veniamus. n. 12. per cap.8. lib.Macchaba. Franc.de Amay. ad L. præcipimus. C. de Canon.Largit.lib.10. 8 Navarr. in relect.ad c.novit.de Judic.not.3.n.160. 9 Roder.Toletan.lib.2.Rer. Hiſpan.c.4. Covarr.lib.1.pract.quaſt. c.1. n.1. Thuan. d. lib. 1.

taniam & Galliam Narbonenſem, qvibus non contenti Reges Gothorum, Hiſpaniam invadunt, qvam, exactis Romanis, qvietè poſſederunt per trecentos ferè annos usqve ad Annum Chriſti DCCXIV. *10* qvo Mauri & Sarraceni, per fretum Herculeum Hiſpaniam ingreſſi, Gothos profligarunt, *Roderico*, ultimo Gothorum Rege, cæſo (in qvo prælio omnis ferè Gothorum nobilitas ceeidit, & tota Hiſpania ceſſit Ditioni Sarracenorum; præter eos Gothos *11* qvi in Aſturorum & Cantabrorum montibus ex eo tempore remanſerunt, à qvibus præcipua hodie inter Hiſpanos nobilitas originem ſuam repetit.) Ideoqve Biſcaynos Hiſpani tradunt *12* eſſe originarios Hiſpaniæ Populos, cum aliis Populis nunqvam commixtos; eorumqve idioma fuiſſe unum ex iis ſeptuaginta duabus Lingvis, qvas Deus in confuſione Turris Babylonicæ Gentibus inſpiravit: eâdemqve de Cauſa Biſcaynos originarios omnes Hidalgos & Nobiles eſſe prædicant. Mauri verò Sarraceniqve Hiſpaniam tenuerunt, ſupra ſeptingentos An-

10 *Covar. d. c.1. n.1. & ad c. peccatum. §. 9. n. 9.*
11 *Navarr. d. Notab.3. n. 160. Gutierr. d. lib.1.qu.17. n.160. Covarr.d.c.1.n.1. Thuan.d.lib.1.* 12 *Navarr. & Gutier. in Loc.cit.*

Annos uſqve ad Annum MCCCCXCII. qvo *Ferdinandus* & *Iſabella* eos Hipaniâ univerſa [13] expulerunt, præter illas Maurorum reliqvias, qvas *Philippus II.* è Granatæ Regno hoc Sæculo ejecit.

VI. A Sarracenorum verò & Maurorum tyrannide primi ſe liberârunt Navarræi & Legionenſes [14], Regeſqve ſibi elegerunt, illi *Hennecum*, hi verò *Pelagium*, ob res ſtrenuè geſtas contra Mauros. Eoſqve reliqvi Hiſpani imitati ſub electis à ſe Regibus, vel ſub aliis Hiſpaniæ Regibus contra Mauros auxilia ſuppeditantibus, in varia Regna ſe diviſerunt; qvæ omnia, per admirandam ejus Gentis vel prudentiam vel felicitatem, ſub unius Regis Dominatione hodie [15] concurrunt. Arragoniæ Regnum fuit recuperatum per *Hennecum* Regem Gentis Gothicæ à Mauris, & ab eo tranſmiſſum ad *Ramirum*, Regnum *Caſtellæ* per *Pelagium*. Regnum Valentiæ & Cathaloniæ Dominium per Regnum Arragoniæ. Regnum Toleti per *Alfonſum Qvartum* Caſtellæ Regem. Cordubæ & Granatæ Regnum per *Ferdinandum* filium

13 *Covarr. pract. qvaſt. lib. 1. c. 1. n. 1. Thuan. in Loc. cit.* 14 *Garribai. Hiſtor. Hiſpan. lib. 8. c. ult. Navarr. in d. Notab. 3. n. 117.* 15 *Camill. Borrell. de Cath. Reg. praſtan. c. 46.*

Regis *Legionis.* Murciæ Regnum per *Alfonſum Decimum* Regem Caſtellæ. Galliciæ Regnum per *Alfonſum* Regem Aſturiæ & Legionis. Granatæ & Gibraltaris Regna per *Ferdinandum* & *Iſabellam.* De ſolo Navarræ Regno eſt Controverſia inter Hiſpanos & Gallos : qvia Regnum illud per *Hennecum* à Mauris recuperatum Anno DCCCCXII. penes ejus Poſteros manſit. Idemqve ad Gallos deinceps tranſivit, ex Nuptiis *Gaſtonis* Comitis Fuxenſis cum *Elenora* filia *Joannis* Regis Caſtellæ; & *Blanchiæ* Reginæ Navarræ, qvorum filia *Catharina* Fuxenſis nupſit *Joanni Labretano*, Patri *Hen. Labretani*, cujus filia *Joanna Labretana* nupta *Anthonio* Bourbonio peperit *Henricum Magnum*, in qvo Jus Regni Navarræi ad Coronam Galliæ acceſſit.

VII. Sed *Ferdinandus* Rex Catholicus, ſub Jure Regni Arragoniæ, per Conceſſionem *Julii II.* Pontificis Romani, idem *Joanni Labretano* Regi Navarræ ademit; cui *Julius* Sacris interdixerat, qvod negaverat *16* tranſitum Copiis *Ferdinandi* & *Henrici Octavi* Regis noſtri, pro Pontificis auxilio contra *Ludovicum XII.* Regem Galliæ

16 Thuan. lib. 1. Bodin. lib. 1. de repub. c. 9.

Galliæ miſſis; & *Joannem* Regno Navarræ exutum Benearnum ſe recipere coëgit. Idemqve Reges Hiſpaniæ, *Ferdinandi* Poſteri, adhuc poſſident. Et pro Jure Hiſpanorum in regno Navarræ ſcripſerunt Juriſconſulti 17 Hiſpanici contra *Mart. Navarrum*, *Bodinum* & *Carolum Molinæum*, qvi aſſerunt, 18 teneri Reges Hiſpaniæ Navarram *Labretani* Poſteris reſtituere. Ex qvo conſilio deliberavit *Philippus II.* Anno MDLIX de concedendâ Sardiniâ aut aliâ Provincia cum Supremo Imperio, Regi Navarræ 19 in compenſationem Regni ſui; qvem tamen poſtea, alio conſilio uſus, eluſit.

VIII. Ita, pulſis tandem ex Hiſpania univerſa Mauris & Sarracenis, & cæteris Hiſpaniæ Regnis per uniones & Affinitates ad Regnum Caſtellæ proſperè accedentibus

70 *Jo.Lup.de retent.Navarr.p.5. §.3. Ant.de Padill.ad l. per agrum. C. de ſervit.& aq.n.22.Ant.Nebriſſen.de bell. inſtit.Ferdin.& Iſabell.contr. Navarr. Borell. de Cath. Reg. præſtan. c. 46. n. 104. Anaſtaſ. Germon.de ſacr.immunit. lib. 3. c.13. n.41.* 18 *Navarr.lib. de finib.humanar.act. Bodin.lib.1.de Repub. cap.9. Carol. Molinæ ad conſuet. Paris. p.1. §.39. n.4.* 19 *Thuan. hiſtor. lib. 23. Famian. Strad. hiſtor. Belg. Dec.1.lib.3. ann.1562. Servin. playdoy. quæſtion. ſi les hants Navarrois.*

tibus, Hiſpani ad miram Imperii amplitudinem pervenerunt. Acqviſitis porrò in Europâ, Regno Neapolis & Siciliæ, Ducatu Mediolanenſi, Burgundiâ & præcipuâ parte Belgii, inſigni parte Africæ & Aſiæ, cum Americâ pæne univerſâ, Romanos Imperii ambitu ſuperarunt. Et Gens, hactenus inter Pyrenæos montes, Oceanum & Mare Mediterraneum concluſa, exterisqve Gentibus per multa Sæcula parere aſſveta, præcipuis Orbis Terrarum partibus imperare videtur, *20*, nomenqve Hiſpanorum, ante obſcurum, Terrarum Orbi formidoloſum eſſe cœpit.

IX. Dum verò de Authoritate Legum Romanarum in Hiſpaniâ agimus, illud Hiſpanorum & reliqvarum Europæ Gentium conſenſu receptum eſt; Reges Hiſpanorum nullo modo ſubeſſe Romano Imperio, ſed eſſe Principes ſupremos & ſui Juris, Legibusqve Romanis non aſtringi. Eaſdem in Hiſpaniâ non ex vi Sanctionis & Imperii, ſed ex earum Juſtitiâ & Ratione, receptas fuiſſe. Omnes enim Juriſconſulti, non Hiſpani modò, ſed & Galli Italiqve, aſſerunt, Reges Hiſpaniæ eſſe liberos & ſolutos ab omni Dominatione Imperatorum

20 *Thuan. d. lib. 1.*

torum Romanorum; qvòd proprio ſangvine & expenſis, ſine auxilio Romanorum, Sarracenos & Mauros Hiſpaniâ 21 ejecerint; qvòd teneant ſua Regna, ut res captas in bello 22 & Jure Gentium; qvòd Imperatores, Hiſpaniam pro derelictâ 23 habentes, Jus qvod habuerunt amiſerint; qvòd per tempus immemoriale Hiſpanos pro Jure ſuo non interpellaverint 24; & qvòd, ſine lapſu tanti temporis, & ceſſante Sarracenorum extruſione, potuerant Hiſpani ſtatim Romanorum Dominationem exuere, ſi vires nanciſci potuiſſent; qvia Romani ſine

21 *Gl. in c. Adrianus. diſt. 63. Abb. & Dd. ad c. novit. de Judic. Bald. ad l. ex hoc Jure. de Juſt. & jur. Abb. ad c. per venerabilem. qui fil. ſint Legit. Navarr. d. Notab. 3. n. 105. Caſtald. de Imper. qv. 53. Corſet. de poteſt. reg. p. 3. qv. 22. n. 19. Redin. de Majeſt. princ. in Princ. n. 15. Oldrad. conſ. 69. Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 14. §. veniamus. n. 25. Vaſq. lib. 1. Controv. illuſtr. cap. 22. n. 11. Card. Tuſch. v. Rex Hiſpaniæ. concluſ. 345. n. 1. Gryphiand. de Weichbild. Saxon. lib. 1. cap. 10.* 22 *Arened. ad Conſtit. Reg. lib. 4. Tit. 1. n. 16. Anendan. de enequem. reg. mand. c. 3. n. 3.* 23 *Villalob. in antin. jur. Civil. & Hiſpan. in princ. n. 1. Bellug. §. veniamus. n. 25.* 24 *Felin. in c. cum non liceat. de præſcript. Covarr. ad c. peccatum. p. 2. §. 9. n. 9. de reg. jur. in 6. Vaſq. lib. 2. controv. illuſtr. c. 82. n. 21.*

ſine Titulo 25, per vim & injuſtè Hiſpanis imperârunt; & ad Hiſpaniam amiſſam poſtliminiò redire potuerunt. Nec *Carolus Magnus* Hiſpaniam poſtea Jure Imperatoris Romani recuperavit, qvod aſſerit *Jo. Faber* 26, qvia *Alfonſus* Galliam & Aſturiam, reliqvas Hiſpaniæ partes Sarraceni tenebant, Sæculo *Caroli Magni* & uſqve ad tempora *Ferdinandi* & *Iſabellæ*, qvi 27 eos exterminabant.

X. Ex his rationibus Reges Hiſpaniæ neminem Superiorem 28 recognoſcunt, ſed in ſuis Regnis ſunt Imperatores & Monarchæ; ſuiqve Juris & Supremi Leges pro Subditis poſſunt condere 29, Juris Romani Sanctionibus derogantes; & nullius Superio-

25 *Caſtald.de Imp.qv.53.Villalob.d.n.1. Vaſq. d. n. 21.* 26 *Jo.Faber.in proœm.Inſtit.n.10.* 27 *Gryphiand. de Weichbild. Saxon.lib.1.c.10.n.7.* 28 *Navarr. d. Notab. 3. n.161.Perez. ad Ordinat. Regn. Caſtell. in proœm.qv.1.Greg.Lopez.ad l 17.tit.27. p. 3. Gomez. ad §.Injuria.Inſtit.de act.Salgald.de reg.protect. p.1. c.1.n.26.* 29 *Afflict.in Conſtit.Reg. in prælud.qv.2. Bellug.in d.§.veniamus.n.13. Arened.in Reg. Conſtit. in prælud.lib.2.Tit.1.Pinell. ad Rubr. C.de bon. matern.n.12.Olan.in antinom.jur.Civil.& Can. in præfat. n. 2.*

Superioris [30] Legibus tenētur; nec de Jure nec de facto Imperatores Romanos [31] recognoſcunt. Et cum hæc Controverſia olim agitata eſſet inter *Henricum* Imperatorem Romanum & *Ferdinandum* Regem Hiſpaniæ in Concilio Turonenſi ſub *Victore II.* Pontifice Romano; ubi Imperator apud Pontificem per Legatos ſuos conqveſtus eſt contra *Ferdinandum*, qvòd diceret, Se exemptum ab omni Jure Romani Imperii,& ſe Imperatorem nominaret; & rogavit, ut coram Legatis à Pontifice conſtitutis hæc Cauſa diſceptaretur. Qvi auditis utrinq; litigatoribus, pro Libertate Regis Hiſpaniæ [32] pronunciârunt: Regeſqve Hiſpaniæ non modo Imperatores & Monarchæ, ſed & Summi Regum [33] omnium, inter Chriſtianos, prædicantur. In hac tamen Regum Hiſpaniæ immunitáte

30 *Pererr.in d. proœm: qv.1.Villalob.in antinom. jur. Civil. & Hiſpan. in pr. n.1.Borrell.de Cath.Reg. præſtan.c.31.n.21.Cabed.deciſ. Luſitan.211.n.3.* 31 *Engelbert.Ab.de Ortu. & intcrit.Rom.Imper.c.16. Menoch.conſ. 2. n. 102.Corſet.de poteſt.Reg.p.3.qv.22. n. 19.Gabriel.Com. concluſ.lib.5.concluſ.3.Salaſ. de Legib.qv 95. diſp. 7. ſect.8.* 32 *Marian. lib. 9. de reb. Hiſp.c.5.Azor.inſtit.Morall.p.2.lib.11.qv.5.* 33 *Burg. de Par.in proœm.relect.ad leg. Taur.n.144. Carol. de Graſſal.de except.excep.1.n.21.*

tate à Dominatione Imperatorum illud à pleriſqve Juriſconſultis conceditur, eum pro Ducatu Burgundiæ eſſe Imperatori ſubditum; & habere ſuffragii Jus in Comitiis Imperii Germanici; eundemqve Juriſdictioni Cameræ Imperialis eſſe obnoxium *34*, contendunt.

XI. Neqve ſoli Hiſpaniæ univerſæ Reges, Se liberos à Romani Imperatoris poteſtate eſſe, aſſerunt, ſed & ſingulorum Regnorum Hiſpaniæ Reges eandem immunitatem ſibi ſemper vendicârunt. Ita Caſtellæ Reges eſſe Supremos Principes ſuiqve Juris, & non ſubeſſe Romanis Imperatoribus, ſed Caſtellam, ut res in bello captas *35* poſsidere Hiſpani aſſerunt. Eandemqve Libertatem poſtulant Reges Legionis, qvi primi Hiſpanorum, pulſis Sarracenis, Jus priſtinum recuperârunt, & nèminem poſtea Superiorem *36* recognoverunt. Idemqve Regnum poſtea Caſtellano unitum, eidem tamen poſtpoſitum eſt, qvòd Legio-

34 Gail. de pac. publ. cap. 6. n. 14. Mindan. de proceſſ. lib. 1. cap. 38. n. 15. Math. Stephan. d. Juriſd. 1. l. 2. c. 7. n. 19. *35 Avendan. de exeqven. mandat, reg. Hiſp. c. 1. n. 1. Arened. ad conſtit. Reg. l. 4. tit. 1. n. 11.* *36 Gl. in c. & ſi neceſſe v. reſtituere. de donat. int. vir. & ux. Navarr. d. Notab. 3. n. 117. Borrell. de Cath. Reg. praſtan. c. 46. n. 170.*

Legionenſe olim erat Caſtellano Feudatarium. Qvam Sententiam adverſus *Carolum Molinæum Ludovicus 37 Molina* defendit. Eâdem ratione Reges Navarræi, ſe eſſe ſolutos à Poteſtate Imperatorum Romanorum, aſſerunt, qvòd Regnum ſuum à Sarracenis proprio Marte recuperaverint; atqve ideo ſe poſſe Leges contra Jus Civile Romanorum *38* promulgare.

XII. Deniqve Arragoniæ Reges eâdem Libertate contra jugum Imperii Romani gaviſi ſunt, qvia ſe recuperârunt à Sarracenis; & inter Supremos Principes *39* enumerantur; utuntur Titulo *(per la gracia de Dios)*; poſſunt Leges condere *40* contra Jus Romanum. Qvorum etiam Poteſtas licet videatur coërceri, qvòd non poſſint Leges condere, niſi in Comitiis Regni ſui, & cum conſenſu *41* Procerum, Epiſcoporum, Militum & Civium; dicuntur tamen Reges Supremi; & eorum Leges appel-

37 *Molin. de Majorat. Tract. 2. diſp. 614.* 38 *Navarr. d. n. 117. Afflict. in conſtit. Regn. in prælud. qv. 2.* 39 *C. Abbate. & ibi gl. & Innoc. de ſent. & re jud. in 6. Burg. de Par. in proœm. relect. ad leg. Taur. n. 31. Borrell. de Cath. Reg. præſtan. c. 46. n. 53. Card. Tuſch. concluſ. 339.* 40 *Afflict. in conſtit. Reg. in prælud. qv. 2. Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 13. §. quadam.* 41 *Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 8.*

appellantur Leges Regis; ipſeqve illis eſt 42 ſolutus; ſolusq; poteſt Legum violatores punire & cum iisdem diſpenſare. Eodemqve Jure utitur Princeps Cathaloniæ & Comes Barcinonæ (qvæ eſt Cathaloniæ Metropolis) eodemqve modo in Comitiis leges ſancit. Et licet Cathalonia fuerit Arragoniæ unita, ea tamen unio facta fuit principaliter & non acceſſoriè, qvæ ex Sententia *Bartoli* 43 priora Cathaloniæ Jura conſervat. Et Principes Cathalonii ſuis Legibus Juribusqve 44 fruuntur, paremqve poteſtatem cum Regibus Arragoniæ habent.

XIII. Ex his conſtat, qvomodo Hiſpania primò Romanis, deinde Vandalis, Alanis & Svevis: poſtea Gothis, demum Mauris & Sarracenis ceſſerit, & deniqve Libertatem ſub propriis Regibus adepta fuerit. Jam ſupereſt à nobis qværendum, qvas Leges Hiſpani habuerunt in tot Dominantium mutationibus; & in ſingulis qvomodo Romanas Leges admiſerunt; & qvem

42 *Salas de Legib. qv. 95. diſp. 14. ſect. 2. §. 2.* 43 *Bart. ad l. ſi convenerit. 2. §. ſi index. ff. de pign. act. Joſ. de ſeſſ. deciſ. Arragon. 113. n. 30. Aug. Barboſ. ad c. per venerabilem. qui fil. ſint Legit.* 44 *Oliban. in Com. de act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 9. & c. 3. n. 7. Ciron. lib. 5. obſer. jur. canon. cap. 6.*

qvem locum inter Leges Hiſpaniæ Jus Civile Romanorum hodie ſortiatur.

XIV. Dum Hiſpania erat ſub Romanis Imperatoribus, ſolis utebantur Hiſpani Legibus Romanis, ut Juriſconſulti Hiſpani 45 tradunt; idemqve Conſtitutiones & Reſcripta Imperatorum in Pandectis & Codice clariſſimè probant, de qvibus ſupra dictum eſt. Poſt eos Vandali, Alani & Svevi, dum Hiſpaniâ potiebantur, vel incerto Jure utebantur 46, vel, ſi certas habebant Leges, non conſtat de aliis qvã Romanis. Gothi deinceps iis ſuccedentes primo erãt valde propenſi in Leges Romanas, & eorum Rex *Athaulphus* Anno CCCCXII. Edicto mandat Subditis ſuis, ut Romanas 47 Leges ſimul cum Gothicis ſervent. Et *Athalaricus* in Conſtitutione ſuâ ad populum Romanum, idem Jus Romanis & Gothis commune futurum 48 eſſe pollicetur. Poſt eos *Alaricus* Rex Gothorum Codicem *Theodoſianum* per *Anianum*, Cancellarium ſuum, promulgari 49 juſſit, qvi etiam Notas in *Pauli* Sententias, & Caii

45 *Matien. in dialog. Relat. p. 3. cap. 34. n. 5. Oliban. in d. lib. 3. c. 2. n. 3.* 46 *Oliban. d. cap. 2. n. 14.* 47 *Melch. Goldaſt. conſtit. Imper. Tom. 3.* 48 *Melch. Goldaſt. d. Tom. 3.* 49 *Ciron. lib. 5. obſerv. jur. Can. cap. 2.*

Caii Inſtitutiones *50* compoſuit. Sed inſeqventes Reges Gothorum, odio Romani Nominis, & æmuli Legum Romanarum, earumqve memoriam delere cupientes, Codicem *Theodoſianum* *51* ampliùs ferre non potuerunt, ſed Leges Genti ſuæ condiderunt.

XV. Primus autem *Evaricus* ſeu *Theodoricus* Leges Gothis ſcripſit, qvæ poſtea per *Alaricum* ejus filium, & *Lenvilgeldum*, Regeſqve Gothorum inſeqventes ex ſuis Decretis *52* auctæ fuerunt. Et demum Codicem Legum Viſigothorum (qvi fuerunt Gothi Occidentales in Hiſpaniâ, ſicut reliqvi Gothi in Galliâ & Italiâ Orientales Gothi ſeu Oſtrogothi dicti ſunt) duodecim Libris *53* comprehenſum imitatione Codicis *Juſtinianæi* promulgârunt, in qvod prohibetur uſus Romanarum omniumqve aliarum Legum, præter Leges Gothicas *54* in eo Libro contentas. Sed in eo tamen Codice plurima ex Legibus Romanis

50 Decian. in apolog. adverſ. Alciat. lib. 2. cap. 7. 51 Ciron. lib. 5. obſerv. jur. canon. cap. 1. & 4. 52 Ciron. d. lib. 5. cap. 2. 53 Decian. in apolog. d. c. 7. Choppin. lib. 2. de doman. Franc. Tit. 15. n. 5. 54 Cod. leg. antiqv. edit. per Lindenbrog. p. 1. poſt. præfat.

nis *55* petita ſunt, idemqve magnam deinceps authoritatem conſecutus eſt inter Burgundiones *56*, Saxones alioſqve Populos; & in Conciliis Eccleſiæ hæ Leges Gothorum ſæpe laudantur. Atqve ita Leges Gothicæ cum Romanis permixtæ obſervatæ ſunt, non ſolum à Gothis, ſed & à Sarracenis, & demum ab Hiſpanis *57* uſq; ad *Alfonſum Decimum*, qvi abrogatis ex deſvetudine Gothicis Legibus, Romanas introduxit, & Leges Romanas Hiſpanico ſermone ſcriptas *58* Hiſpanis edidit. Neq; enim Leges Gothicas unqvam abrogatas fuiſſe *59* conſtat in Hiſpaniâ aliter, qvàm per deſvetudinem; cùm in pleriſqve Hiſpaniæ Regnis valuerunt uſqve ad *Alfonſum Nonum*, qvi Leges Romanas in Hiſpaniam poſtliminiò reduxit, & in pleriſqve Hiſpaniæ Regnis uſqve ad *Alfonſum* obſervatæ fuerunt. Ita *Raimundus* Princeps Cathaloniæ compoſuit Uſaticos Barcinonenſes ex Legibus Gothicis & Conſvetudinibus Feudorum pro ſupplendo Jure Gothico

55 *Anti. Auguſtin. lib. 2. de emend. Gratian. dial. 2. Decian. d. c. 7. Ciron. d. lib. 5. cap. 7. Choppin. d. n. 5. Cod. leg. 5. Antrin. de Viſigoth. Legib. lib. 2. Tit. 1. & 9.* 56 *Ciron. d. lib. 5. cap. 2.* 57 *Ciron. d. lib. 5. cap. 7.* 58 *Covarr. lib. 1. var. Reſol. cap. 14. n. 5. Choppin. d. n. 5.* 59 *Ciron. d. lib. 5. obſervat. cap. 1.*

thico *60* ubi defecit. Et in Regnis Arragoniæ Legioniſqve *Alfonſus* Rex Legibus Gothicis, pro Cauſis de novo emergentibus *61*, ſuas adjecit, & in Caſtellæ Regno, uſqve ad *Alfonſum* Sapientem, Authoritatem habuerunt.

XVI. Poſt ejectos Sarracenos & Mauros, Hiſpaniæ Reges, relictis Legibus Gothicis, Jus ſuum pro Subditis ſuis conſtituerunt: qvod in Conſtitutionibus, Ordinamentis, Pragmaticis, Conſvetudinibus, Legibuſqve Fori & Legibus ſeptipartitis (qvas alii *Alfonſo Nono*, alii *Decimo* aſcribunt, forſan qvia ille componi juſſit, hic confirmavit) continetur *62*. Ex his omnibus componitur Jus, qvod Hiſpani Jus Regium appellant: qvanqvam Leges ſeptipartitæ, qvas *Alfonſus* (ex eo ſapiens dictus) promulgavit, potius Leges Romanæ, qvam Hiſpanicæ *63* dicendæ ſint. Nam *Alfonſus* Romanas Leges Idiomate Hiſpanico pro uſu Gentis ſuæ edi juſſit, uſus operâ *Petri Lopez* & *Bartholomæi* d'Arienza in Jure Civili peritiſſimorum; eaſqve Leges appellavit Romanas in Lingvam Hiſpa-

60 Oliban. Corum. de act. p. 1. lib. 3. cap. 2. n. 9. 61 Roder. Toletan. lib. 5. cap. 19. Ciron. d. c. 6. 62 Recopil. de las Leyes por. Philipp. 2. 63 Borrell. de Cath. Reg. praſtan. cap. 68. n. 8.

Hiſpanicas *64* translatas; & fuiſſe *65* petitas, uti erit, ex Imperatorum Conſtitutionibus in Codice *Juſtinianæo*, & Jurisconſultorum Scriptis in Pandectis; & vix unqvam reperiri contrarias *66* Legibus Romanis: atqve ideo ad Leges Romanas eſſe *67* reducendas, ne iis derogent; & à Legibus Romanis earum Interpretationem petendam *68* eſſe, & ita eſſe interpretandas, ut evitetur inter eas omnis diſcordia *69* & contradictio. Cum Conditorum propoſitum fuerit Leges Hiſpanicas reducere ad Romanas *70*, qvantum verba pati poſſunt *71*. Et ad Leges Partitarum adjecerunt Gloſſas eximii Profeſſores Juris Romani, *Gregorius Lopez*, *Diar de Montalvo* aliiqve, qvi eas à Jure Civili & Canonico petierunt.

Inter

64 Covarr. lib.1.var.reſolut.cap.14.n.5. Avity. in deſcript.Europ.Tit.de Hiſpan. 65 Choppin.de doman. Franc.lib.2.Tit.15.n.5. 66 Burg. de Par. in elect. ad l.1. Taur. n.443. & 565. Villalob.in antinom. Jur.Civil.& Hiſpan. in princ. n. 15. 67 Burg.de Par. ad d. l.1.n.565. 68 Covarr. lib.1. var.reſolut. cap.14. n.1. 69 Gonral.ad reg.8.Camell.de menſib.gl.43.n.80.Burg. de Par.d.n.565. 70 Villalob. in d. præfat. n. 15. 71 Petr. Barboſ. ad Tit. Cod. de non Cod. facien. n. 11. Goural.ad d. reg.8. gl. 9. cap. n.111. p.1. Olan.in Concord.jur.Com.& Hiſpan.in præfat.ad Lector.

Inter eos autem laudatur præ cæteris *Gregorius Lopez*, cui & Rota Romana 72 plurimùm defert.

XVII. De hoc verò Jure Regio in Hiſpaniâ & Jure Civili Romanorum inter maximos Hiſpaniæ Jurisconſultos diu controverſum fuit: an ſolùm Jus Regium habeat vim Juris Communis; an etiam Jus Romanum pro Jure Communi ſit habendum. Nam alii ſolum Jus Regium aſſerunt eſſe Jus Commune in Hiſpaniâ, & Jus Romanum habere vim rationis ſolam: alii verò etiam hujus Juris vim Romano ſimul cum Jure Regio attribuunt. Rurſus de Jure *Cæſareo* & Canonico diſceptatur; nam aliqvando Jus *Cæſareum* pro Canonico, aliqvando Jus Canonicum pro *Cæſareo* admittitur. Deficiente Regio, pro Moribus uniuscujusqve Regni, aliqvi etiam relinqvunt Arbitrio Judicis, qvod Jus primò ſeqvendum ſit, prout ex Cauſæ qvalitate ſibi æqvius viſum fuerit. De ſingulis hiſce Articulis aliqvid eſt dicendum.

XVIII. Prima Opinio, qvòd ſolum Jus Regium vim Juris Communis habeat, multo-

72 *Genral.d.gl.9.cap.1. Barboſ.d.n.11.*

multorum Sententiis 73 confirmatur. Qvi pro tuenda Majeſtate Regum ſuorum aſſerunt, Hiſpanos Legibus & Imperio *Cæſarum* non teneri; & Leges Romanas non aliter admittunt in Hiſpania, qvam ut Rationem naturalem, & Dicta Sapientum, & non aliter, qvam ut concurrunt cum Jure Regio Hiſpaniæ, idemqve confirmant; nec niſi per Regias Conſtitutiones approbatæ fuerint. Et eam ob cauſam Legem fuiſſe latam in Hiſpaniâ prohibentem ſub pœnâ Capitis, Leges Romanas in Judiciis 74 allegari, cujus Legis poſt Oldradum plures Juriſconſulti Hiſpani meminerunt.

XIX. Secunda Opinio à multis etiam

72 *Jo. Lup. in repetit. Rubr. de donat. int. vir. & ux. n. 19. Did. Perez. ad Ordin. regn. Caſtell. in proœm. qv. 2. Molin. de primogen. lib. 3. cap. 12. n. 11. Villalob. in antinom. jur. Civil. & Hiſp. in princ. n. 10. Morl. in Empor. qvæſt. p. 1. Tit. 1. qv. 16. n. 13. Bellug. in ſpec. princ. Rubr. 11. §. his igitur. n. 3. Gutierr. de juran. confirm. præl. 3. c. 14. n. 5. Arened. ad Conſtit. Reg. lib. 2. Tít. 2. n. 1. Lopez. in pract. Crimin. c. 147. Salas de Legib. qv. 95. diſp. 7. ſect. 9.* 74 *Oldrad. conſ. 69. Jo. Andr. & Dd. ad c. ſuper ſpecula de privileg. Mich. Ulcur. de regim. Mund. p. 1. qv. 2. n. 9. Molina. de Monarch. Franc. cap. 30. Salas de Legib. qv. 95. diſp. 7. ſect. 8. Arened. ad conſtit. reg. lib. 2. Tit. 1. n. 2. Lopez. in pract. crim. c. 147. & ibi Diaz. Svartz. lib. 3. de Leg. human. §. 8. n. 4.*

Hiſpaniæ Juriſconſultis 75 defenditur, ſcilicet Jus Romanum in Hiſpania Juris Communis vim habere, &, deficiente Jure Regio, Cauſas ex Jure Civili Romanorum eſſe dijudicandas; & Leges Romanas appellari ſæpe Jus Commune in Legibus Partitarum & Ordinamenti, & in Legibus Madriti editis Anno MDII. & Leges Hiſpanicas ex Jure Civili Romanorum eſſe interpretandas; easdemqve, ſi ſunt correctoriæ Juris Communis, eſſe ſtrictiſſimè interpretandas; & non extendi ad Caſus omiſſos (ſed hos eſſe relinqvendos diſpoſitioni Juris communis) easqve deviantes à Jure Communi eſſe reſtringendas, qvantum fieri poteſt; & Jus Commune Romanorum, ut Jus Commune Hiſpaniæ à Legibus in Lege prima Tauri eſſe approbatum; atqve ideo Legem partitarum, prohibentem alienationem rerum Eccleſiaſticarum, cenſeri prohibuiſſe 76 conceſſione uſûs-fructûs, qvia ita in Jure Civili conſtitutum eſt. Et ex eadem ratione cum appellans;

75 Burg. de Par. in relect ad l.1. Taur. n.548. & 590. Oliban. in Com. de Act. p.1. lib.3. c.2. n.8. Gomez. ad reg.8. Cancell. ad gl.43. n.80. Caſtell. Soto Mayor lib.1. quotid. controverſ. c.1. n.52. Pinell. in repet. Rubr. C. de bon. Matern. p.2. n.12. 96 L.it. Tit.7. p.7. Caſtell. Soto Major. lib. quotid. controverſ. c.54. n.54.

pellans, in Cauſà appellationis ſuccumbens, ex Legibus Caſtellæ *77* ſit condemnandus in expenſis, ea Lex intelligenda eſt ſecundùm Jus Civile, ex qvo appellans juſtam habens appellandi Cauſam excuſatur *78* ab expenſis: qvia non eſt credendum Leges Caſtellæ voluiſſe facilè recedere à diſpoſitione Juris Civilis.

XX. In Cathalonia etiam poſt Uſaticos & Conſvetudines, iiſqve deficientibus recurritur ad Jus Civile *79* Romanorum, atqve ideo reſponſum eſt *80*, Laudum duorum Arbitrorum de tribus abſente tertio valere, qvia Leges Romanæ ſervantur in Cathalonia, niſi Canonibus contrariæ ſint.

XXI. Navarræ verò Regnum licet fuerit unitum Regno Caſtellæ principaliter non acceſſoriè ſeu ſubmiſſivè, ut loqvuntur Juriſconſulti Navarræi: tamen utuntur Legibus ſuis, iiſqve deficientibus *81* recur-

77 *L.1.Tit.23.lib.4.Ordinan. Caſtell. Arened. ibid. n.28.Covarr.pract. qvaſt.c.27.n.4.* 78 *Bald.ad l. eos §.Cautione.n.4. C.de appellat. Petr. Barboſ.ad l. cum qvi.n.79.ff.de Judic.* 79 *Oliban.in Com.de act. p. 1. lib.3.cap.2.n.9.* 80 *Celſ.Hugo.conſ.51.n.10.* 81 *Martin.de Olan.in concord.antinom. jur.Com.& Hiſpan. in præfat. n.8. & 9. Recepilas de las leyes de Navarr. lib.1.Tit.3.l.4. Armendariz.in addit.ad Leg.Navarr. d.lib.1.Tit.3.l.4.*

runt ad Jus Civile. Qvamvis autem *Jo. Martinez* de Olano vehementer contendat, Navarræos poſt Leges & Conſvetudines ſuas debere ſeqvi Jus Regni Caſtellani primò, & non Jus Civile Romanorum; qvia Regnum incorporatum debet ſeqvi Leges Regni, cui incorporatur, ut loqvitur: fatetur tamen Navarræos omnes ſummè elaborare pro Jure Romano poſt Leges ſuas & ita in eo Regno Praxi receptum eſſe, ut Jus Civile ſeqvantur; Regeſqve ſuos, cum Regno initiantur, illud Juramento promittere. Indoſqve, póſtqvam ab Hiſpanis debellati Hiſpanorum Imperio ceſſerint, Jure Regio Hiſpaniæ & Jure *Cæſareo* Regi 82 traditum eſt. Maximiqve Hiſpaniæ Juriſconſulti aſſerunt 83, Leges Romanas, non ex Juriſdictione *Cæſarum*, ſed ex patientia & tolerantia Regum ſuorum in Hiſpania, vim Juris habuiſſe; easdemqve ab Hiſpanis hoſpitio voluntario receptas eſſe; & in Hiſpania Jus Regium & Jus Romanum in ſocietatem coalúiſſe; & unum idemqve Jus habendum eſſe; & præter-

82 *Fran. de Avil. in leg. Prætor. in præfat. v. iſtis. p. 12. n. 13.* 83 *Fern. Vaſqv. lib. 3. de ſucceſſ. creat. §. 26. limit. 31. n. 70. Pinell. ad rubric. C. de bon. Matern. p. 2. n. 12. Burg. de Par. ad d. l. 1. Taur. 521.*

præſertim in pœnis infligendis inHiſpania *84* Jus Regium & Romanum concurrere; & Jus Regium in pœnis Jus Civile ſeqvi.

XXII. Cum etiam Regnum Caſtellæ, inter Regna Hiſpaniæ maximum, per uniones ex prudentia ejus Gentis & ſucceſſu temporum reliqva Hiſpaniæ Regna ad ſe attraxerit, ideo propalant Caſtellam *85*, cæteros Hiſpanos omnes debere ſeqvi Jus Regium Caſtellæ, deficientibus Legibus & Conſvetudinibus propriis, qvia membra Caput ſuum ſeqvi oportet. Arragonii tamen, Luſitani & reliqvi Hiſpani omnes vehementer *86* renituntur, cum Regna ſua unita fuerint Regno Caſtellano principaliter non acceſſoriè, eidemqve non ſubmiſſa, ſed (ut loqvuntur) adæqvata; adqve ideo, ubi Leges patriæ non diſponunt, admittunt tantùm Jus *Cæſareum* & Canonicum; Leges verò Caſtellanas reſpuunt, cum non habeant Legum poteſtatem ultra Territorium ejus Regni; & non major Authoritas iis tribuatur, qvam Sen-

N 3 tentiæ

84 *Gomez. Tom. 3. var. reſolut. c. 1. n. 39. Matien. in dial. Relat. p. 3. c. 4. n. 8, Salas de Legib. Tráct. 14.* 85 *Martin. de Olan. in Concord. antinom. jur. Com. & Reg. in præfat. n. 8.* 86 *Jos. de ſeſſ. deciſ. Arragon. 113. n. 29. Burg. de Par. in relect. d. l. 1. n. 451. Oliban. Com. de act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 8. & 9.*

tentiæ unius *87* Doctoris; eademq; Regna poſt uniones cum Caſtellâ manſiſſe in primævâ Libertate; & non admitti inter eadem Regna remiſſionem delinqventium *88* affirmârunt.

XXXIII. Poſt Jus Regium Hiſpaniæ in iis Cauſis, de qvibus in Jure Regio nihil eſt ſtatutum, an recurrendum ſit primò ad Jus Canonicum, an ad Jus *Caſareum*, inter Juriſconſultos Hiſpanos non ſatis convenit. Alii, deficiente Jure Regio, Jus Canonicum ſolum pro Jure Communi agnoſcunt, & ad illud pro deciſione Cauſarum recurrendum eſſe, affirmant *89*; qvod in Jure Canonico maxima ſit æqvitas, iidemqve in Foro Regio, ubi agitur de animæ periculo & de peccato, Jus Canonicum Juri Regio Hiſpaniæ anteponunt; & in Regno Arragoniæ, deficientibus Legibus Fori, judicandum eſſe ex Jure Canonico, à *Jacobo*

87 *Fragoſ. de regim. Reip. Chriſtian. p. 1. lib. 4. diſp. 10. §. 3. n. 183.* 88 *Petr. Barboſ. ad l. hæres abſens. §. proinde. n. 141. ff. de Judic.* 89. *Did. Perez. ad Ordin. Regn. Caſtell. in proœm. qv. 3. Gutierr. de juram. confirm. p. 3. c. 17. n. 8. Amat. Roderig. de proceſſ. in Cauſ. Civil. c. 10. n. 26. Azoned. ad Conſt. Reg. lib. 4. Tit. 1. l. 1. n. 16. Auguſt. Barboſ. ad Tit. de emend. Cod. in proœm. n. 7. Suar. de Legib. lib. 3. §. 8. n. 5.*

Jacobo Rege *90* Arragoniæ ſtatutum eſt.

XXIV. Alii contrariam Sententiam defendunt *91*, qvod deficiente Jure Regio in Hiſpania, recurrendum ſit ad Jus Civile Romanorum, non ad Jus Canonicū; qvod Leges Hiſpaniæ maximâ ex parte petitæ ſint è Jure Civili, non è Jure Canonico; & Jus *Cæſareum* multò magis conducat ad Reip. gubernationem qvàm Jus Canonicum; & qvod Senatores Regii Judicesqve in Prætoriis Regiis & omnibus aliis Curiis Regiis, ubi deficit Jus Regium, Cauſas ex Iure Civili Romanorum dijudicant; ipſiqve Reges Hiſpaniæ in Legibus ſuis Ius Civile Romanorum ſæpe Ius Commune *92* appellant. Alii verò inter utramqve opinionem fluctuantes hanc controverſiam religioni & arbitrio Iudicum *93* relinqvunt; qvi perpenſis Partium Iuribus & Cauſarum Circumſtantiis Ius Civile vel Canonicum ſeqvantur, prout ſibi æqvius

 viſum

90 *Joſ. de Seſſ. deciſ. Arrag. 92. p. 1. n. 9.* 91 *Burg. de Par. d. n. 520. Oliban. Com. de act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 8. Matien. in dial. Relat. p. 3. c. 34. n. 8. Pinell. ad. Rubr. C. de bon. Matern. p. 2. n. 12. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. Tit. 15. n. 5.* 92 *L. 3. Tit. 11. lib. 1. Ordin. l. 1. Taur.* 93 *Flor. Diez. de Mena. lib. 1. pract. quæſt. qu. 2. n. 4. Martin. de Olan. in concord. antinom. jur. in præfat. n. 4.*

viſum fuerit, ubi in Aliqvo Articulo Jus Civile & Canonicum diſſentiunt.

XXV. Alii demum aptiſſimè has Opinionum varietates conciliant [94], diſtingventes de Tribunalibus, ſcilicet in foro Eccleſiaſtico poſt Jus Regium, & aliqvando etiam poſtpoſito Jure Regio, Jus Canonicum ſeqvendum eſſe. In foro autem ſæculari, ubi Jus Regium ſilet, Judices debere ſeqvi Jus Civile, exceptis ſolùm iis Cauſis, in qvibus Jus Civile à Jure Canonico correctum eſt, veluti Matrimoniis, Uſuris, Præſcriptionibus aliisq; , in qvibus obſervatio Legum Romanarum peccatum inducit. In iſta verò Opinionum varietate, illud ab omnibus conceſſum [95] eſt, etiam ab iis, qvi Jus Canonicum Civili anteponunt; qvod ſi in aliqva Cauſa nec Jure Regio Hiſpaniæ nec Jure Canonico aliqvid cautum eſt, debere Judices in utroqve Foro ex Jure Civili judicare.

XXVI. Inane verò eſt illud argumentum, qvo Interpretes noſtri ſæpe utuntur adver-

94 *Morl. in empor. qvæſt. forenſ. p. 1. tit. 1. qv. 16. n. 13. Burg. de Par. in releƈt. l. 1. Taur. n. 590. Fregoſ. de regim. reip. Chriſtian. p. 1. lib. 4. diſp. 10. §. 3. n. 189.* 95 *Morl. in d. qvæſt. 16. n. 13. Arened. ad conſtit. Reg. lib. 2. tit. 1. n. 17. Salas. de Legib. Tract. 14. diſp. 7. ſect. 10.*

adverſus Juris Civilis Authoritatem & *Cæſarum* Poteſtatem in Hiſpania, petitum à Lege antiqvâ Hiſpaniæ, qvæ prohibebat Cauſarum Patronos & Judices, ſub pœnâ capitis, allegare Leges *Cæſareas* in Judiciis, cum multi Juriſconſulti Hiſpaniæ aſſerant, non ſatis conſtare talem Legem fuiſſe unqvam in Hiſpania latam: &, ſi talis unqvam fuerit Lex, fuiſſe conditam à Regibus Gothicis, non Hiſpanis. Et Hiſpani conſentiunt univerſi, eam Legem per deſvetudinem & contrarium multorum ſæculorum uſum fuiſſe abrogatam.

XXVII. Talem verò fuiſſe olim Legem in Hiſpania, primò & præcipuè tradit *96 Oldradus*, ejuſqve teſtimonio freti ſeqventes Juriſconſulti Hiſpaniæ & aliarum Gentium *97* ejuſdem Legis meminerunt: qvod nimis freqventer accidit in Juris noſtri Interpretibus, inter qvos cum eximius aliqvis Doctor qvid tradiderit, inſeqven-

96 Oldrad. conſ. 69. 97 Greg. Lopez. ad l. 6. tit. 44. p. 4. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 513. Morl. de qvæſt. 16. n. 18. Arened. ad Conſtit. Hiſp. lib. 2. tit. 1. n. 2. Ignat. Lopez. in pract. Crimin. c. 147. & ibi Diaz. n. 3. Mic. Ulcur. d. regim. mund. p. 2. qv. 2. n. 9. Caſtald. de Impe. qv. 53. Suarez. lib. 3. de leg. human. §. 8. n. 4. Salas. de legib. qv. 55. diſput. 7. ſect. 8. Blacnoda. contr. Bochan. cap. 10.

ſeqventes Juriſconſulti, re non perpensâ, eum inconſultò ſeqvuntur, qvòd in iis *Panormitanus*, *Ph Decius 98* aliiqve reprehendunt. Hiſpani verò ſeqventes, qvi magis exactè de hac Lege qvæſiverunt, aſſerunt, ſibi non conſtare certo teſtimonio Hiſtoriarum aut Juriſconſultorum talem Legem *99* fuiſſe conditam. Iiqve qvi *Oldradi*, eumqve ſeqventium Authoritati acqvieſcunt, eam aſcribunt primis Regibus Gothicis, in Hiſpania imperantibus *100*, qvi, Arrianam hæreſin amplexi, infenſiſſimi erant *Theodoſio* Imperatori; qvi in Conſtitutione ſua graviſſimas pœnas contra Arrianos ſanxerat (qvam poſtea *Juſtinianus* primam in ſuo Codice inſeruit) eâqve de Cauſa Codicem *Theodoſianum* & Leges Romanas abolere cupiebant. Et *Carolus Molinæus* eam tribuit *Alarico 101* primo Gothorum Regi, eandemqve, ut barbaram & inhumanam *102*, inſectatur. Et hoc eſt, qvod innuere videtur *Johannes Andreas 103*, qvi tradit hanc Legē fuiſſe latam in Hi-

98 *Abb. ad c. ut debitus. n. 22. de appell. Dec. conſ. 494. n. 15.* 99 *Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 11. §. his igitur. n. 2.* 100 *Molinæ. de Monarch. Franc. n. 30. Ciron. lib. 5. obſerv. jur. Can. cap. 4.* 101 *Molinæ. d. n. 30.* 102 *Molinæ. ad conſuet. Pariſ. tit. des fiefs. Bodin. lib. 1. de repub. c. 8.* 103 *Jo. Andr. ad c. ſuper ſpecula. de privileg.*

in Hiſpaniâ, cum Gentiles in ea dominarentur, qvi, forſan hiſtoriarum non ſatis peritus, intellexit Gothos; ii verò Chriſtiani qvidem erant, ſed, Arrianâ hæreſi infecti, perperam de Chriſto ſentiebant.

XXVIII. Omnes verò Juriſconſulti Hiſpaniæ inſeqventes ſunt *104* concordes, eam Legem per multa Secula fuiſſe abrogatam; qvod uſus omnium Judiciorum Hiſpaniæ clariſſimè comprobat. Et priori Legi ſimile Edictum Regni Valentiæ memoratur, ex qvo prohibiti ſunt Advocati ſub pœna decem Marcarum, ne in Judiciis Leges *Cæſareas* aut Decretales, ſed tantùm foros *105* Valentiæ allegarent: ab his tamen omnibus Hiſpani per multorum Sæculorum deſvetudinem penitùs receſſerunt.

XXIX. Reges enim Hiſpaniæ in Regnis ſuis diu permiſerunt Jus *Cæſareum* & Canonicum in Academiis ſuis *106* publicè doceri; & per aliqvot ſæcula Juris Profeſſores in iis Academiis non docuerunt *107* alia Jura,

104 *Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 11. his igitur. n. 2. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 548. Oliban. in Com de Act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 8. Matien. in dial. relator. p. 3. c. 34. n. 8.*
105 *Fer. Valent. 3. in proœm. Morl. in Empor. d. qv. 16. n. 13.*
106 *L. 1. & 2. Taur. Nov. Recopil. lib. 2. l. 1. & 2. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 443.*
107 *Oliban. in Com. de act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 8.*

Jura, præter *Cæſarea* & Pontificia; eademqve Jura in Legibus ſuis poſt Jura Municipalia, uniuscujusqve Regni Jura Communia *108* appellant; eaq; in omnibus Judiciis & Curiis ſuis per Judices & Cauſarum Patronos allegari *109* conceſſerunt, (qvod diuturno multorum Seculorum uſu in Hiſpania invaluit) & Lege Hiſpaniæ tribuitur vis Legis, non ſolùm Juri *Cæſareo* & Canonico, ſed & Doctorum *110* Interpretationibus; in *Cæſareo*, *Bartolo* & poſt eum *Baldo*; in Canonico *Johanni Andreæ* & poſt eum *Panormitano*. Qvæ lex licet poſtea revocata fuerit, qvoad illorum Doctorum dicta *111*, valuit tamen nec abrogata eſt, qvoad omnium Doctorum Interpretationes, qvorum Communem Opinionem Judices Hiſpaniæ ſeqvi tenentur. Hiſpaniqve Legibus ſuis non alias Gloſſas & Commentarios adjecerunt, qvam ex utroqve Jure *Cæſareo* & Pontificio *112*, petitos,

108 *Lib. 1. Ordinam. tit. 11. l. 3. leg. Madrit. ann. 1502. in prælud.* 109 *Montalv. in l. Fin. tit. 6. lib. 1. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 528. Oliban. d. c. 2. n. 8. Choppin. de doman. Franc. l. 2. tit. 15. n. 3.* 110 *Recopilat. de las leyes. lib. 2. tit. 1. l. 3. lib. 4. Ordinam. tit. 1. lib. 4. Diaz. de Montalv. ad leg. for. lib 1. tit. 6. in addit. n. 1.* 111 *Diaz. de Montalv. d. n. 1. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 7.* 112 *Burg. de Par. ad d. l. 1. Taur. n. 571.*

petitos, à qvibus omnes Legum Hiſpaniæ Interpretationes accipiunt. Et in Hiſpaniæ Prætoriis & Curiis omnibus Regiis nulli admittuntur in Judices aut Advocatos *113*, niſi per decennium in Academiis Juris Civilis & Canonici ſtudio incubuerint, eademqve prælegerint.

XXX. Æqviſſimum enim cenſuerunt Reges Hiſpaniæ, ut in Cauſis, qvæ Legibus Regiis non ſunt deciſæ, Judices ſui ſecundum juſtiſſimam Legum Romanarum normam Sententias ferre debeant, & non relinqvantur *114* arbitrio ſuo, qvo nihil in Judiciis magis injuſtum & pernicioſum eſſe poteſt. Eaqve de Cauſa *Jacobi Menochii* librum de Arbitrariis Judicum Qvæſtionibus, qvamvis elegantem & doctiſſimum, aliqvi vehementer reprehendunt, & *Menochium* damnant, qvòd Judices ſub ſpecie Arbitrii ſui, affectibus, corruptelis, ſordibusqve ſuis uti docuerit.

XXXI. Deniqve illud ſolùm vim & Authoritatem Juris Civilis Romanorum in Hiſpania ſatìs demonſtrat, qvòd, poſt Pandectas à *Lothario* Imperatore conſtitutas pulſosqve Mauros & Sarracenos à Regibus,

113 *Burg. de Par. ad d.l.1.n.528. & ad l.2. Taur. n.8.*
114 *Oliban. in d. Com. lib.3. cap.2. n.21. Burg. de Par. ad d.l.1. Taur. n.559.*

bus Hiſpaniæ,ita excoluerunt Hiſpani Jus Romanum, ut, præter antiqvos interpretes varios, Hiſpania ſuperiore Seculo produxerit multos in Jure *Cæſareo* celeberrimos: ſcilicet *Antonium Auguſtinum*, Virum uſqve ad miraculum doctum (à qvo Pandectæ Florentinæ, *Gratianus* & utrumqve Jus præcipuam lucem acceperunt): *Didacum Covarruviam* in Utroqve Iure & omnibus Literis peritiſſimum (de qvo meritò gloriantur *Caſtellani* eum nihil non ſcripſiſſe): *Martinum Navarrum* Juris Utriuſqve & Divini porrò conſultiſſimum; *Ferdinandum Vaſqvium* utrumqve *Garciam*, *Burgenſem* de Paz, *Jo. Guttierrez*, *Lud. Molinam*, *Eman. Svarez*, *Alfonſum Acevedum*, aliosqve plurimos; qvorum ſcripta ſplendorem Juri Romano attulerunt, eademqve omnes Gentes Europææ amplectuntur.

XXXII. Supereſt Regnum *Luſitaniæ*, qvæ eſt pars Hiſpaniæ, eamqve Romani inter Provincias [115] Hiſpaniæ numerârunt; eademqve per Reges Caſtellæ & Legionis à Mauris recuperata Regnisqve ſuis unita, demum ab *Alfonſo VI.* ſeparata, ſuos diu Reges habuit, rerum geſtarum gloriâ, per

115 *Liv. lib. 55. Pancir. Notit. Occiden. Imper. cap. 67.*

per omnes Terrarum Orbis partes, clariſſimos, uſqve ad *Philipum II.* Regem Hiſpaniæ, à qvo ejuſqve Filio & Nepote reunita, rurſus jam Regem ſuum conſecuta eſt; de qvorum Jure diſceptatio ad me non ſpectat. Illud ſolum pro mei Inſtituti ratione mihi dicendum reſtat, qvam vim & uſum habeat Jus Civile Romanorum in Regno *Luſitaniæ*; de qvo in ſeqventi Capite breviter agendum erit.

CAPUT VII.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Luſitaniæ.

I. ACceſſimus modò ad Luſitaniam, ultimam Hiſpaniæ partem, qvæ ab Italia remotiſſima, diutiſſimè ſe defendit adverſus vim Romanorum, ſed tandem communi reliqvarum Gentium Fato, Romanorum Armis & Legibus cedere coacta eſt.

II. Dum Carthaginenſes cum Romanis de Orbis Imperio decertârunt, Luſitani Carthaginenſium Partes ſeqvuti ſunt ex antiqva Amicitiâ, qvæ inter utramqve Gentem interceſſit, fæderaqve perpetua & mutua

mutua Connubia contraxerunt; &, ex Nuptiis inter *Amilcarem* Carthaginenſem & uxorem Luſitanam natum fuiſſe *Hannibalem*, Luſitani 1 meritò gloriantur; Gentemqve Luſitanicam non ingeniorum tantùm & Scientiarum, ſed & fortitudinis gloriâ clariſſimam fuiſſe omnes teſtantur. Atqve ex hoc uno ſatis conſtat, qvòd poſt everſam Carthaginem, ſoli Luſitani Romanos continuo fere bello per ducentos Annos 2 exercuerunt, duoqve Luſitani Duces *Viriatus* & *Q. Sertorius* à Romanis Scriptotibus celebrantur, qvorum ille 3 Romanos Prætores *M. Vetilium* & *C. Plautium* vicit; hic verò 4 cum *Decio Bruto*, *Cn. Pompejo*, & *Julio Cæſare* diu ancipiti Marte dimicavit. De ſolo *Viriato L. Florus* 5, ex Venatore Latro, ex Latrone ſubito Dux & Imperator, & ſi fortuna ceſſiſſet Hiſpaniæ *Romulus*; *Sertorioqve* ſoli ſe non potuiſſe reſiſtere Romani 6 exiſtimabant, niſi *Metello* Numidico *Cn. Pompejum* addidiſſent. Sed *Auguſti* fortunæ

1 *Marian. lib. 1. hiſtor. Hiſpan. cap. 6.* 2 *Navarr. ad c. notit. Notab. 3. de judic. n. 160.* 3 *Liv. l. b. 52. & 54.* 4 *Plutar. in Sertor. Appian. lib. 1. de bell. Civil.* 5. *Flor. lib. 2. cap. 17.* 6 *Flor. lib. 3. cap. 22. Thuan. lib. 1.*

tunæ ceſſit Luſitania 7, qvi eam cum Hiſpaniâ fere univerſa debellavit.

III. Poſt *Auguſtum* Imperatores ſeqventes Luſitaniam per Proconſules & Præſides; poſt *Conſtantinum M.* per Comites & Vicarios Hiſpaniarum 8, per præfectos Prætorio Galliarum adminiſtrabant. Et paruerunt *Cæſaribus* Luſitani uſqve ad Alanorum, Svevorum, Gothorum, Sarracenorum deniqve invaſiones, & ampliſſima ab Imperatoribus Rom. Privilegia conſecuti ſunt; pluresqve Romanæ Coloniæ in Luſitaniæ deductæ ſunt, qvas enumerat *Paulus* 9 Juriſconſultus, aliiqve, & Luſitanis Juris Italici immunitatisqve Tributorum beneficium 10 tributum eſt.

IV. Qvamvis autem *Martinus Navarrus* 11 afferat, Romanos non habuiſſe Jus & Imperium in Luſitanos, qvia nullum Dominii titulum habuerunt, ſed per vim & rapinam Luſitanos pertinaciſſimè repugnantes coëgerunt; Luſitanos tamen Romanorum Imperio paruiſſe Juriſconſultorum Romanorum 12 teſtimonia, & Juriscon-

7 *Pancirol. Notit. Imper. Occiden. cap. 67.* 8 *Pancir. d. Notit. cap. 77.* 9 *L. in Luſitania 8. ff. de Cenſib.* 10 *Gutierr. pract. qvæſt. lib. 3. qv. 4. n. 4.* 11 *Navarr. d. c. novit. Notab. 3. n. 160.* 12 *D. l. in Luſitania. l. relegatorum. §. interdicere. ff. de Interd. & releg.*

conſulti Hiſpanici 13 ſatis probant. Tenuerunt Romani Luſitaniam, donec Alani & Svevi maximam Luſitaniæ partem adepti fuiſſent. Ad qvos pellendos *Honorius* 14 Imperator Luſitaniam, & reliqvas Hiſpaniæ partes Gothis, à ſe evocatis, conceſſit. cum retinere non poſſet, atqve ita Gothi in Luſitania & reliqva Hiſpania dominati ſunt usqve ad Annum DCCXIV. poſt qvem Mauri & Sarraceni, pulſis Gothis, in Luſitania & reliqva Hiſpania dominati ſunt, ut ſuperiùs de Hiſpania dictum eſt.

V. Inter Hiſpanos Navarræi conſtituto Rege *Ennecho*, & Legionenſes electo Rege *Pelagio* primi ſe à Sarracenorum & Maurorum tyrannide liberârunt. Reges verò Legionenſes poſt acqviſitum etiam Regnum Caſtellæ & Legionenſi unitum, primi aliqvam Luſitaniæ partem à Mauris recuperârunt, eamqve 15 tenuerunt usqve ad *Alfonſum VI.* Legionis & Caſtellæ Regem: qvi *Henrico*, Ducis Burgundiæ filio, ob res ſtrenuè contra Mauros geſtas, *Tareſiam* filiam uxorem dedit, eidemqve eas Luſitaniæ partes, qvas habebat ſub Comitis

13 *Parlador. lib. 2. rer. qvotidian. cap. 21. n. 3.* 14 *Covarr. ad c. peccatum. §. 9. n. 9. p. 2. & pract. quæſt. lib. 1. cap. 1.* 15 *Navarr. d. c. novit. Not. 3. n. 117. Molin. de Juſt. & jur. Tom. 1. diſp. 576.*

tis Titulo, in dotem [16] aſſignavit. Idem poſtea *Henricus* Luſitaniæ Comes reliqvas Luſitaniæ partes Sarracenis ademit, & in acie contra qvinqve Reges Sarracenorum dimicaturus acclamationibus Luſitanorum Rex [17] Luſitaniæ eſt conſtitutus, circa Annum MCXXXIX. eundemqve Titulum *Alexander III.* Pontifex Romanus [18] literis ſuis confirmavit. Poſt *Henricum* Poſteri ejus tenuerunt Regnum Luſitaniæ ſeparatum à Regnis Legionis & Caſtellæ uſqve ad Annum MDLXXX. qvo *Sebaſtiano* Rege Luſitaniæ in Africa, & mox *Henrico* patruo ſine liberis defuncto, *Philippus II.* Hiſpaniæ Rex Luſitaniæ Regnum [19] adeptus, idem *Philippo III.* & *Philippo IV.* tranſmiſit qvod ad *Joannem IV.* Regem Luſitaniæ Jure *Catharinæ* Brabantiæ Duci nuptæ (qvæ fuit Neptis *Emanuelis* Regis Luſitaniæ ex *Edvvardo* filio ſuo) jam rediit.

VI. Reges verò Luſitaniæ, rerum ab iis

16 Borrell.de Cath.Reg. præſtan.cap.46.n.216.Garribai hiſtor.Hiſpan.lib.34. cap.8. 17. *Garrib. d. lib. 34.cap.10.Lud.Molin.de Majoratib.tract.2. diſp. 632.* 18 *Garrib.d.lib.34.cap.13. Choppin.de doman. Franc. lib.2.tit.1.n.11.Conimbricen.de ſucceſſ.regn.Portugall. qv.1.art.2.n.13.* 19 *Thuan.lib.69.*

iis per omnes Mundi partes geſtarum gloriâ clariſſimi extiterunt,& ampliſſima Dominia in Aſia, Africa & America Regno Luſitaniæ adjecerunt. Siqvidem *Alfonſus III.* Regnum Algarbiæ [20] acqviſivit; *Sancius*, ejus Succeſſor, multas Æthiopiæ [21] partes; *Emanuel* omnium maximus præcipuam partem Indiæ [22] Orientalis ſubegit, & utramqve Indiam cis & ultra Gangem, Sinumqve Perſicum & Arabicum præſidiis ſuis munivit, Luſitanis porrò ad alias Mundi partes arma ſua admoturis, niſi Hiſpanorum Dominatione coerciti fuiſſent.

VII. Poſt Sarracenos & Mauros Luſitaniâ pulſos, Reges Luſitaniæ, eodem Titulo ſe eſſe liberos ab omni Romanorum Imperatorum Dominatione, qvo reliqvi Hiſpaniæ Reges, poſtulant; ſcilicet, qvod, ab imperatoribus Romanis derelicti, proprio Marte ſe à Maurorum tyrannide liberaverint. Neqve enim juſtiorem fuiſſe titulum Romanorum ad Luſitaniæ Imperium, qvam Gothorum poſtea & Sarracenorum,

20 *Mich. Ritius de Reg. Hiſpan. lib.3. Borrell.d.c. 46.n.216.Bodin.lib.1.de Repub.cap.9.* 21 *Thuan.lib.1. Caſtald.de Imper. qvæſt.53.* 22 *Oſor.de reb. geſt. Emanuel.Thuan.lib.1.Bodin.d.cap.9.*

norum, qvi omnes vi & Jure armorum ſolo Luſitaniam tenuerunt. Eorumqve jugo per Luſitanos jam excuſſo, Reges Luſitaniæ eſſe Supremos Principes & neminem Superiorem recognoſcere Juriſconſulti omnes 23 agnoſcunt; & ex ea Cauſa Reges Luſitaniæ eodem Titulo uti, qvo cæteros omnes ſupremos Principes (*per la gratia de Dios*) eoſdemqve poſſe condere 24 Leges, *Cæſareis* Legibus 25 derogantes, aliaqve omnia facere, qvæ Regibus Supremis competunt.

VIII. De Pontificum verò Romanorum poteſtate in Reges Luſitaniæ, major eſt controverſia. Itali contendunt Regem primum Luſitaniæ 26 *Henricum* fuiſſe conſtitutum Authoritate *Alexandri III.* eoſdemqve eſſe Pontificum Cenſuales, eaqve poteſtate uſum *Innocentium IV.* *Sancio*

23 *Gl. in c. Adrianus. diſt.63. Navarr. in d.c. novit. Not.3.n.165. Pinell. in repet. Rubr. c. de bon. Matern. p.1.n.12. Ferrett. de juſt. & injuſt. bell. n. 24. Canall. com. contr. Com. Tom.4. qv.897.n.391. Joſ. de Seſſ. deciſ. Arragon.187.n.166. Franc. Salgad. de reg. protect. p.1.c.1.n.26.* 24 *Burg. Par. in proœm. Relect. ad leg. Taur. n.32.* 25 *Afflict. ad Conſtit. Reg. in prælud. qv.2. Cabed. deciſ. Luſitan.211.n.3. p 1.* 26 *Card. Tuſch. concluſ.448.v. Rex Portugall. n.1. Laurent. Cherubin. in Bullar. Pii 5. Conſtit.88.*

Sancio Regi Luſitaniæ prodigo & negligenti Curatorem dediſſe *27* Comitem Bononienſem, fratrem ſuum. Idqve feciſſe *Innocentium*, qvia Imperium Germanicum tum vacabat, ut divinant *28* aliqvi Interpretes. Vel illud tribuendum fuiſſe potiùs ſocordiæ Regis Legionenſis, qvi Jus Feudi habuit in Regno Luſitaniæ, ut contendunt *29* Hiſpani. Omnes verò Hiſpani ſimul & Luſitani defendunt Reges Luſitanos adversùs Pontificum Romanorum Dominationem, affirmantes, Reges illos eſſe liberos ab omni Imperio Pontificum æqvè ac Imperatorum; eoſqve in temporalib9 Sedi Romanæ *30* non ſubeſſe. Subjungit *Innocentius*, ſe de hæreditate Regni, contra Regem *Sancium* vel ejus filium, poteſtatem non vendicare.

IX. In his omnibus Imperii Luſitanici Mutationibus, dum qværimus, qvibus Legibus Luſitani uſi ſunt? ſatis conſtat ex iis, qvæ ſupra de Hiſpanis dicta ſunt, Luſitanos & Hiſpa-

27 C. grandi. de ſupplen. negligen. prælat. in 6. Bodin. lib. 1. de Repub. c. 9. 28 Anchar. & Franc. ad d. c. grandi. 29 Roder. Toletan. lib. 7. cap. 5. & 6. Parlador. d. c. 21. n. 4. 30 Graſ. de nobilit. Hiſpan gl. 21. n. 45. Parlador. lib. 2. Rer. qvotidian. c. 21. c. 21. n. 2. Auguſt. Barboſ. de poteſt. Epiſ. p. 1. c. 2. Tit. 3. n. 5. Conimbric. de ſucceſſ. regn. Portugall. qv. 1. art. 2. n. 15.

& Hiſpanos univerſos qvamdiu Romanorum Imperio paruerunt, Legibus etiam Romanis [31] paruiſſe; & ex iis, per Proconſules, Præſides, Vicarios & Comites Luſitanis Jus dictum fuiſſe, qvòd Reſcripta Imperatorum & Scripta Juriſconſultorum Romanorum demonſtrant. Poſt Romanos, dum Gothi dominabantur in Luſitania, ſuas Leges promulgârunt Reges Gothici, qvibus, cum Jure Romano conjunctis, plurimùm utebantur. Neqve conſtat, Mauros, Gentem barbaram, alias Leges induxiſſe. Nam Leges Gothicæ manſerunt, usqve ad nova Hiſpaniæ Regna conſtituta, de qvibus omnibus in Hiſpania dictum eſt. Poſt Regnum autem Luſitaniæ conſtitutum Reges Luſitaniæ, ut alii Supremi Principes Jure Majeſtatis uſi, ſuas Leges condiderunt, qvæ Ordinamenta & Jus Regium in Luſitania appellantur.

X. Has verò Leges & Ordinationes Luſitaniæ ſimul componi juſſit *Emanuel* Rex Luſitaniæ, qvod reliqvarum ipſius rerum geſtarum gloriæ plurimùm addidit. Et Ordinationum poſt *Emanuelem* promulgatarum novam Recapitulationem componi juſſit *Philippus II.*, in qva *Georgii Cabedo,*

31 *Matien. in dial. Relator. p. 3. cap. 34. n. 5. Oliban. in Com. de Act. p. 1. lib. 3. cap. 2. n. 4.*

bedo 32, Senatoris Luſitanici opera adhibita fuit.

XI. Reges autem Luſitaniæ, præ cæteris omnibus Hiſpaniæ Regibus, cum Legibus ſuis, Jus Romanum amplexi ſunt. Nam cum in multis Hiſpaniæ Regnis Jus Canonicum poſt Jus Regium ſæpe omnibus præferatur, in aliis verò controverſum ſit, an Jus Canonicum vel *Cæſareum* prius à Judicibus ſit obſervatum: & res qvandoq; ad Arbitrium Judicantium redacta fuerit, in Luſitania tantùm eſt Conſtitutione Regia, in Caſibus in Jure Regio vel omiſſis vel ambiguis, Judices Sententias ferre debere ſecundùm jus *Cæſareum 33*. Et ſi Caſus in Jure *Cæſareo* non eſt expreſſus, Cauſæ dijudicationem ex Gloſſis *Accurſii*, *Bartoli*, *Azonis* & aliorum Juris *Cæſarei* Doctorum *34* Interpretationibus, potiùs qvam ex Jure Canonico, petendam eſſe. Ideò, cum in ſupremo Senatu Luſitaniæ maritus qverelam inſtituiſſet contra adulterum

32 *Cabed. deciſ. Luſitan. 211. p.1. n. 6.* 33 *Ordin. Reg. lib.3. tit.64. in princ. & lib.2. Tit. Valaſch. in prax. partit. c.13. n.8. Svarez. de Legib. lib.3. de Leg. human. n.4.* 34 *Ordin. Reg. d. tit.5. lib.2. Joſ. Maſcard. lib.3. concluſ. 1135. n.2. Fragoſ. de regim. reip. Chriſtian. p.1. lib.4. diſp.10. §.3. n.187. Conimbr. de jur. ſucceſſ. in regn. Portugall. qv 4. art.3. n.18.*

ſerum poſt mortem uxoris, qvi Caſus in Legibus Luſitaniæ non eſt expreſſus: Senatus cenſuit 35 qverelam valere, qvia ita in Legibus *Cæſareis* eſt conſtitutum. Et Patria poteſtas, licet Legibus Luſitaniæ non ſit inducta, locum tamen habet 36 in Luſitania, qvia Legibus Romanis ſancita eſt. Et Jus Regium Luſitaniæ ita accommodandum eſt ad Jus *Cæſareum*, ut Caſus in eodem Jure expreſſi, patiantur omnes Interpretationes & extenſiones, qvas Jus Romanum 37 admittit.

XII. Qvamvis autem Juriſconſulti Luſitaniæ freqventiùs tradant, pro Majeſtate Principis ſui tuendâ, Jus Regium eſſe Jus Commune 38 in Luſitania; & Jus *Cæſareum* non habere vim Imperii, ſed Rationis ſolùm; & pœnas Jure Regio impoſitas tollere pœnas Juris 39 *Cæſarei*; & in Luſitania Cauſas eſſe Jure Regio, non Jure

O Ro-

35. L. miles. 11. §. adulterii. ff. de adulter. l. vim paſſam. 39. §. 2. & l. ult. ff. eod. tit. Cabed. deciſ. Luſitan. 261. p. 1. n. 1. 36 Pinell. in repet. Rubr. C. de bon. Matern. p. 2. n. 12. 37 Valaſch. in prax. partit. cap. 13. n. 8. 38 Cald. Pereyr. in Com. ad typ. empt. & vendit. cap. n. 5. Valaſch. conſult. 103. n. 8. Gam. deciſ. Luſitan. 315. n. 6. & deciſ. 50. n. 5. 39 Cabed. deciſ. Luſitan. 100. p. 1. n. 14. & deciſ. 111. p. 1. n. 4.

Romano 40 decidendas. Hæc Controverſia per Leges Regias Luſitaniæ ſopita eſt, in qvibus ſtatuitur, Judices in Caſibus omiſſis in Jure Regio, vel ambiguis & obſcuris, debere recurrere 41 ad Jus Romanum & ab eo Juris Regii Interpretationem petere. Atqve eâ de Cauſa magni Nominis Jurisconſulti Jus Romanum in Luſitania Jus Commune 42 appellant: qvia Reges Luſitani illud approbârunt, & in omnibus Cauſis, in qvibus Jus Luſitaniæ ei non derogat, Jus Romanum in Luſitania Jus Commune reddiderunt.

XIII. Inſignis verò Juris Romani Authoritas in Luſitania apparuit in ardua illa Controverſia, de ſucceſſione in Regno poſt mortem *Sebaſtiani* Regis Luſitaniæ Anno MDLXXVIII. in qva Controverſia hæc fuit facti ſpecies.

XIV. *Emanuel* Rex Luſitaniæ mortuus, Anno MDXXI. reliqvit qvatuor filios & duas filias: primum *Joannem III.* ex cujus filio *Joanne* natus eſt *Sebaſtianus*, qvi in Regno ſucceſſit & in Africa ſine liberis

40 *Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 315. Cabeb. d. deciſ. ult. n. 1.* 41 *Cald. Pereyr. d. c. 1. n. 6. Auguſt. Barboſ. ad tit. de Emend. Cod. in proœm. n. 4.* 42 *Pinell. ad Rubr. C. de bon. Matern p. 2. n. 12. Svarez. de Legib. lib. 3. de Leg. human. n. 3.*

beris mortuus eſt. Secundum, *Ludovicum*, Patrem *Antonii* Prioris de Crato, mortuum ante *Sebaſtianum*. Tertium, *Henricum* Cardinalem, qvi *Sebaſtiano* in Regno ſucceſſit. Qvartum *Edvardum*, qvi duas tantùm reliqvit filias, *Mariam*, uxorem Ducis Parmæ & *Catharinam*, uxorem Ducis Brabantiæ. E filiabus *Emanuelis Iſabella* nupta *Carolo V.* filium habuit *Philippum II. Beatrix* nupta *Carolo*, Duci Sabaudiæ, filium habuit *Emanuelem Philebertum*, Ducem Sabaudiæ. Poſt mortem *Sebaſtiani Henricus* Cardinalis in Regno ſuccedens, primò cogitavit de Nuptiis: â qvibus cum abſtineret, ſive ex ſenectute & corporis imbecillitate, ſive ex difficultate obtinendæ diſpenſationis Romani Pontificis, per *Philippi* Oratores Romæ procurata, ab Ordinibus Regni ſui in Comitiis interpellatus, ut controverſia de Regni ſucceſſione per Leges & via Juris definiretur; conſtituit qvinqve Delegatos ſeu Gubernatores (inter qvos erat unus *Didaſius Lupus* Sola Senatûs Juridici Præſes) plenâ poteſtate iis data, ut hanc Cauſam dijudicarent, ſi Regem, ante hanc litem de Regni Succeſſione terminatam, mori contingeret. In qvo ridiculè erratum eſt à Luſitanis, cum notiſſimi Juris ſit Juriſdictio-

nem regiam & delegatam morte mandantis expirare, & per Edictum ſuum evocavit *Philippum*, Bragantium, Parmenſem, Sabaudum & *Antonium* Competitores, ut de Juribus ſuis docerent. Qvi omnes per Procuratores ſuos comparuerunt; miſitqve *Philippus* 43 *Ludovicum Molinam* & *Rodericum Vaſcum*, Juris Romani peritiſſimos, ut partes ſuas tuerentur.

XV. Cum verò hæc Controverſia Legibus Luſitaniæ non eſſet deciſa, recurrebant Procuratores Bragantini, Parmenſes & Sabaudi ad Jus *Cæſareum*, & implorabant beneficium Repræſentationis 44 ex Jure Romano, per qvam filius in ſucceſſione Patris Loco habetur, & hanc Cauſam ex Jure Romano definiri debere contendebant. Ideoqve *Henricus* Rex conſulit Juris *Cæſarei* Profeſſores in Academia Conimbricenſi 45, *Ant. Valaſchum, Lud. Corream, Eman. Soarez, Rod. Lopez, Lud. Baſt.* de Brito, *Alvarum* d' Andrada, alioſqve, qvi omnes pro Bragantino reſpondebant. Pro Parmēſi reſpondebant Juriſconſulti 46 Patavini,

43 *Thuan. lib. 69. Coneſtagg. hiſtor. d. l' union. di Portugall. a Caſtill. lib. 3.* 44 *Thuan. & Coneſtagg. in loc. citat.* 45 *Conimbricen. de jur. ſucceſſ. Luſitan. qv. 4. art. 3. n. 17.* 46 *Thuan. d. lib. 69. Coneſtagg. d. lib. 3.*

Patavini, & ſinguli Competitores Profeſſorum Juris Romani in variis Academiis Sententias pro ſe conqvirebant. Solus *Philippus* declinabat Jus *Cæſareum*, aſſerens, non Juriſperitorum Opinionibus dari aut adimi Imperia, ſed ea armis qværi & parta iiſdem armis, æqvabili Jure temperatis conſervari. Ideoqve armis uſus *Albarum Toletanum*, Ducem *Albanum*, juſſit exercitum ducere in Luſitaniam, per qvem Luſitanos Imperio ſuo parere coegit, & V. viros tandem pro Jure ſuo provinciare 47 paſſus eſt.

XVI. Cum autem *Philippici* jactarent haſce Principum qvæſtiones ex Jure Gentium, non ex fictionibus Juris *Juſtinianæi*, eſſe decidendas, reſpondit *Albericus* 48 *Gentilis*, in hac qvæſtione adeundos eſſe Juris *Cæſarei* Profeſſores, Juſqve *Juſtinianæum* non eſſe privatorum tantùm, ſed & Naturæ Gentiumqve &, extincto jam Romano Imperio, in omnes Gentes effuſum eſſe. Adeoqve infenſus erat *Philippus* Juriſconſultis Conimbricenſibus, qvi pro Bragantino reſpondiſſent, ut de abolenda Academia Conimbricenſi cogitaret: qvam tamen injuriam generosè poſtea diſſimu-

 lavit,

47 *Thuan. lib. 70.* 48 *Alber. Gentil. lib. 1. de jur. bell. cap. 3.*

lavit, eòsdemqve Juris Profeſſores, auctis ſtipendiis, ſummo poſtea favore proſecutus *49* eſt. In hac tamen unione Regni Luſitanici cum *Caſtellano* per *Philippum II.* qvia facta fuit æqve principaliter, non acceſſoriè, ſingula Regna ſervarunt ſua Privilegia, qvibus uſa ſunt ante unionem. Ideoqve delinqventes non fuiſſe remittendos inter Caſtellanos & Luſitanos, contra opinionem Caſtellanorum; *Petrus Barboſa 50* Senator Luſitaniæ aſſeruit.

XVII. Deniqve Jus *Cæſareum* in Academia Conimbricenſi à Profeſſoribus ejuſdem Juris amplis ſtipendiis docetur: in omnibus Regiis Curiis à Judicibus & Cauſarum Patronis allegatur: in Luſianiâ nulli alii in Judices aut Advocatos, præter Juris Romani peritos admittuntur, ſolaqve Luſitania *Ant. Goveanum*, *Petrum Barboſam*, *Anium Pinellum*, *Eman. Acoſtam*, *Caldum Pryraram* alioſqve plurimos produxit, qvi Jus Romanum Scriptis ſuis illuſtrârunt. Et hæc de Luſitania dicta ſint.

XVIII. Poſt Galliam & Hiſpaniam debellatas, Romani Oceani terminis noluerunt

49 *Thuan. lib. 73. Coneſtagg. d. lib. 3.* 50 *Petr. Barboſ. ad l. hæres abſens. §. proinde n. 103. ff. de Judic.*

luerunt contineri, ſed in Britanniam noſtram navigârunt, ſive ambitione, ſive avaritiâ impulſi. Neqve enim alium juſtum Titulum habuerunt, & ad Britannos noſtros faſces & Leges ſuas attulerunt, qvas tamen Britanni non facilè admiſerunt, ſed cum pluribus Imperatoribus Marte dubio diu pugnarunt; qvi Britannici nomen ambientes, illud non ſine multis periculis & ſangvine comparârunt. Itaqve jam in Britanniam noſtram omnium totius Orbis Inſularum primùm eſt tranſeundum, ut videamus, qvem uſum Legum ſuarum Britannis Romani reliqverint. Cum verò Regis Britanniæ noſtræ Dominia contineant tria Regna Angliæ, Scotiæ & Hiberniæ; primo dicendum eſt de Regnis Angliæ & Hiberniæ, qvæ Legibus inter ſe conveniunt. De Scotia deinceps agendum erit, qvæ aliis Legibus regitur, & Scoti præ cæteris Britannis omnibus Leges Romanas maximè coluerunt.

Caput VIII.

De Uſu & Autoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Angliæ.

I. Britannia noſtra, ut à toto Terrarum Orbe per Oceanum, ita à reliqvis Gentibus Europæis per uſum Juris Civilis Romanorum diviſa eſt; cum Principes Noſtri non tantam Legibus Romanis Authoritatem inter ſuas Leges, qvantam reliqvi Principes Europæi, conceſſerint. Hinc apud eos vulgò traditum eſt, Jus Civile Romanorum parùm admitti. Scriptoresqve magni Nominis [1] apud Gallos nobis vicinos, nullum Juris Civilis Romanorum uſum eſſe apud Anglos, aſſeruerunt. Qvorum error facilis eſſe potuit, cum non viderant Jus Romanum Scriptis Britannorum, ſicut aliarum Europæ Gentium, elaboratum & illuſtratum; ex Libris verò Legum noſtrarum, idiomate iis incognito conſcriptis, aſſeqvi non potuerunt, qvem uſum & Authoritatem apud Britannos noſtros habeat.

II. De Authoritate verò Juris Civilis Roma-

1 *Forcatul. de Gallor. Imper. & philoſoph. lib. 7. Choppin. lib. 2. de Doman. Franc. tit. 15. n. 5.*

Romanorum inBritanniâ ut diſtinctè agamus, explicandum imprimis habeo, ſub qvorum Principum Dominatione & Imperio fueritBritannia à primis temporibus Gentis noſtræ. Sub Romanis primùm, deinde Saxonibus,poſtea Danis,& demum Normannis.Et ita in ſingulis hiſceImperii Britannici Mutationibus faciliùs conſtabit, qvæ Leges Britannis Noſtris datæ fuerint, &inter eas qvomodo Jus Civile Romanorum admiſſum fuerit; & qvam hodie Authoritatem apud Nos habere debeat.

III. Britannia Noſtra, Oceani terminis concluſa, à nullo Principe extero tentata eſt,usqve ad *Julium* 2 *Cæſarem*; neqve enim *Hercules* aut *Bacchus* aut aliqvis priorum Principum eum attigerat, ait *Diodorus* Siculus,qvi res Romanorum Sæculo *Julii* & *Auguſti* deſcripſit. Et qvæ de Britannis à Romanis relata erant, pro fabulis habuit prudentisſimus 3 *Polybius*: poſt qvem *Dio Caſſius* 4 teſtatur, nec Græcos nec Romanos de Britannis certi aliqvid noviſſe, eaqve, qvæ de Britannis prodiderunt, conjecturis ſolis aſſeqvutos fuiſſe. Primus autem Romanorum *Julius Cæſar*, poſt Gallias debellatas, in Britanniam navigavit

2 *Diod.Sicul.hiſtor.lib.4.* 3 *Polyb. lib.3.* 4 *Diod. lib. 39.*

cum Legionibus Romanis, ſive cauſatus auxilia Britannorum contra Romanos Gallis tranſmiſſa, ſive potius ambitione propagandi Imperii Romani, & poſt aliqvas victorias in Britannos iis tantùm Obſides dare & tributa annua pendere imperavit. Atqve ideo *Cornelius Tacitus* 5 eum Romanis Britanniam oſtendiſſe, potius, qvàm tradidiſſe, aſſerit.

IV. Poſt *Julium*, Imperio Populi Romani in *Cæſares* translato, Imperatores inſeqventes ſummis viribus Britanniam acqvirere contenderunt. Nam *Auguſtus* in Britanniam 6 cum exercitu navigare conſtituerat, niſi Pannoniorum primò & poſtea Cantabrorum defectionibus avocatus fuiſſet. Et *Tiberius* Britannorum tributis acqvievit, qvæ cum ſub Claudio denegarent, ille cum exercitu in Britanniam 7 profectus, operâ *Auli Plantii*, *Veſpaſiani* & *Oſtorii Scapulæ*, Britannos inſigni prælio ſuperavit, & Romam rediens de iis eorumqve Duce *Caractaco* ſplendidum triumphum 8 egit, titulumqve *Britannici* aſſumpſit. Poſt eum *Nero* Imperator Britanniam amiſiſſet 9, niſi *Svetonius Paulinus*

5 *Tacit. in vit. Jul. Agric. 6.* 6 *Tacit. in vit. Agric.* 7 *Diod. lib. 60. Tacit. lib. 12. annal.* 8 *Sveton. in Claud. cap. 17.* 9 *Tacit. lib. 14. annal. Sveton. in Neron. cap. 40.*

nus fortiter reſtitiſſet,neqve Britanni, usqve ad *Veſpaſianum* ejusqve filium *Domitianum* Imperatores, debellari potuerunt. Interea verò Britanni cum Romanis æqvo fere Marte per CXXX. Annos [10] pugnaverant. Tum verò Principum ſuorum diſſidiis & factionibus diviſi,bellaqve Civilia inter ſe exercentes facilè à Romanis Ducibus ſuperati ſunt, qvi, ſummâ Gentis noſtræ infelicitate, ſub unius Regis adminiſtratione nunqvam fuerant,ſed inter varios Regulos & Principes diſtributi viam ſervituti Romanæ facilem præbuerunt. Sub *Veſpaſiano* enim & *Domitiano*, poſt Britannos Auſtrales, etiam Septentrionales & *Caledonii* debellati, Inſulæqvæ Britannicæ Romanorum Imperio adjectæ ſunt, prudentiâ & fortitudine *Petiti Cerealis* & *Julii Agricolæ*. Britanniaqve univerſa tum primum in Provinciæ Romanæ formam redacta eſt, & ex eâ felici amiſſione libertatis [11] Romanos Mores, Leges, Lingvam, Eloqventiam, domorum ſplendidè ædificandarum artificium, viarum publicarum ſtructuram & omnes Romanas artes acqviſivit. Et qvod ſummi beneficii loco eſt, harum rerum omnium geſtarum memoriam, *Cornelii Taciti*, *Agricolæ* Generi, & reli-

10 *Dio. lib. 55.* 11 *Tacit. in vit. Agric.*

reliqvorum Romanorum, Scriptis debemus, qvæ aliter cum priorum Britannorum geſtis, inter Druidum Ceremonias & Jura, oblivione ſepulta periiſſent.

V. De Britannia, jam ad Provinciæ formam redactâ, conſervandâ ſub Dominatione ſuâ magis ſolliciti erant Imperatores inſeqventes, qvam de reliqvis Imperii Provinciis; & ad coërcendas Britannorum defectiones ſepius in Britanniam profecti ſunt qvam in reliqvas Provincias &, præ reliqvis Titulis ſuis, ex victoriis Britannicis ſe Britannicos appellari ambiebant. Sub *Hadriano* Imp. cum Septentrionales Britanni adverſus *Cn. Trebellium* Legatum *Cæſaris* arma moverent, *Hadrianus* Imp. in Britanniam profectus eos in fugam egit &, ut Pictorum Scotorumqve incurſiones arceret, murum per LXXX. millia paſſuum ex ſtipitibus magnis & ceſpitibus *12* conſtruxit, qvi barbaros intra ſuos terminos contineret. Cum verò Picti Scotiqve, muro perfoſſo *13* iterum Britannos Auſtrales aggrederentur, ſub *Antonio Pio* & *Commodo* Imp. *Helvius Pertinax*

12 *Lamprid. in Hadrian. Panciról. in Notit. Imp. Occident. cap. 89. Fran. de Amay. ad l. 1. C. de annon. & tribut. lib. 10.* 13 *Buchanan. lib. 5. Rer. Scotic.*

nax 14, in Britanniam Præſes miſſus,eos aliqvandiu continuit. Donec, ſub *Septimio Severo*, *Virius Lupus*, Præſes Britanniæ, ferè oppreſſus Britannorum defectionibus Imperatoris auxilium imploraret. Qvi cum *Baſſiano* & *Getâ* filiis, & *Papiniano* Præfecto Prætorio in Britanniam profectus 15 per tres Annos hîc manſit, murum *Hadriani Lapideum* fecit, & Britannos Septentrionales Caledonioſq; cum inſigni tamen Romanorum clade, ſuperavit,& Eboraci tandem mortuus eſt. Qvem *Herodianus*, præ reliqvis Imperatoribus Romanis, bellicis operibus clariſſimum prædicat; & Britannici maximi Titulus ei tributus eſt.

VI. Poſt *Severum*, ejuſqve filium *Caracallam* à ſeqventibus Imperatoribus Britannia vix coërceri potuit, qvod, aliarum Provinciarum bellis avocati,Britannorum defectionibus ſedandis pares non eſſent, pluresqve Romani Duces, aſſumptâ Imperiali poteſtate, Tyrannorum more, Britanniæ dominationem occuparent; è qvibus

14 *Herodian. in Peltin.* 15 *Spartian. in Sever. Herodian. lib. 3. cap. 14. & lib. 4. cap. 3. Dio. lib. 76. in excep. Xiphilin. Bed. lib. 1. hiſtor. Anglic. c. 5. Euſeb. lib. 6. eccleſ. hiſtor. cap. 7. Pancir. in Notit. Occident. Imp. cap. 73.*

bus fuerunt *Carauſius* & *Allectus* ſub *Dio-cletiano* Imperatore; contra qvos miſſus *Conſtantius Chlorus* Præſes, Britanniam Romano Imperio reſtituit, idemqve à *Diocletiano Cæſar* declaratus, ex *Helena Coelli*, unius Britanniæ Regulorum filiâ, *Conſtantinum* genuit, qvi poſt Patris obitum à Legionibus Britannicis in Imperio Succeſſor ſalutatus, per eorum fortitudinem *Maxentium*, Imperii æmulum, Româ & Italiâ expulit, ſolusqve Romano Imperio potitus eſt.

VII. Hic Britannorum omnium, qvi unqvam fuerint, longè clariſſimus, non ſolùm Natalium ſuorum gloriam Britanniæ noſtræ attulit, verùm & novam Provinciæ Formam apud nos induxit [16], conſtitutâ Britanniâ ſub Præfecto Prætorio Galliarum, Duce & Comite Britanniæ, Comite Littoris Saxonici per Britanniam, & Vicario Britanniæ, qvi omnes res belli paciſqve apud Nos adminiſtrabant. Et primus omnium Imperatorum Romanorum Religioni Chriſtianæ libertatem, Lucem publicam & ſplendorem induſit. *Conſtantinum* verò Magnum fuiſſe in Britanniâ ex *Helena* matre Britannâ natum,

16 *Pancir. in Notit. Occiden.Imp.cap.69.72.73.89.*

natum, conſtanter aſſerunt, non ſoli Hiſtoriæ noſtræ Scriptores, ſed & 17 exteri. Idemqve contra *Julium Firmicum* & *Juſtum Lipſium* ſtrenuè defendit Reverendiſſimus *Jacobus Uſſerius* 18 Archiepiſcopus *Armarchanus*, qvi ſuo merito, ob inſignem literarum omnium Scientiam, inter Britanniæ noſtræ Ornamenta annumerandus eſt. In eo ſolo hic noſter *Conſtantinus* Imperatorum Romanorum ſine controverſiâ primus infelix fuit, qvòd nimio terminorum Romani Imperii propagandorum ſtudio, Româ Sedem Imperii *Byzantium* tranſtulerit, locum amœnum, æqvè ac munitum, & in omnium Orbis Terrarum Gentium qvaſi medio collocatum. Nam barbaræ Gentes abſentiâ Imperatorum provocatæ, Gothi & Longobardi Italiam, Vandali, Svevi Gothiqve Hiſpaniam, Franci Galliam, Scoti Pictiqve Britanniam invadunt, & ruina Romani Imperii in Occidente ſtatim ſeqvuta eſt.

VIII. Poſt *Conſtantinum*, *Conſtantinus* & *Conſtantius* ejus filii, & poſt eos *Gratianus* Imp. Britanniam tenuerunt uſqve ad *Valentinianum*, ſub qvo *Theodoſius*, *Legatus*

17 *Card. Baron. Tom. 3. Annal. eccleſ. ad ann. 306. §. 14. Forcatul. de Gallor. Imp. & Philoſoph. lib. 7.* 18 *Jacob. Uſſer. de primord. eccleſ. Britann. cap. 8.*

Legatus Cæſaris, Britanniam, Scotorum & Pictorum incurſionibus iterũ oppreſſam, ita pacatam reddidit, ut pars Britanniæ, à *Theodoſio* ſubacta, Valentia *19*, Imperatoris arbitrio, diceretur. Eidem deinceps ad Imperium evecto ſucceſſit *Theodoſius II.* ejus filius; & poſt eum *Honorius* ætate minor, cujus adoleſcentiæ à *Theodoſio* Patre præfectus *Stilicho*, Britanniam *20* iterum à Scotis Pictiſqve liberavit. Verùm cum poſtea ſub hoc *Honorio* & *Arcadio* Imp. Scoti cum Pictis & Attacotis, Britanniam noſtram jam exhauſtam (militibus Britannis ad alias Imperii Romani Provincias adverſus barbaros tuendas evocatis) iterum ingrederentur omniaqve apud Nos vaſtarent, miſeri Britanni fruſtra Imperatorum auxilium implorant. Qvorum gemitus *Gildas 21*, primus Scriptorum noſtrorum, & poſt eum *Beda 22* deſcribunt, *Se nimirum à Barbaris ad Mare, à Mari ad Barbaros repelli, & per duo funerum genera jugulari*, fruſtra qveruntur. Nec enim *Honorius* aut poſt eum *Valentinianus III.* Britannos defendere potuerunt, Britanniâ Scotis & Pictis,

19 *Ammian. Marcellin. rer. geſtar. lib. 28.* 20 *Claudian. de laudib. Stilich. lib. 2.* 21 *Gild. Epiſt. de excid. Britann. Huntingdon. hiſtor. lib. 1.* 22 *Bed. lib. 1. hiſtor. cap. 13.*

ctis, poſt qvingentos Annos à *Julii Cæſaris* in Britanniam ingreſſu, derelictâ.

IX. Ita miſeri Britanni, Scotis Pictisq; viribus impares, ab iiſdem & à Saxonibus deinceps, alii in Britanniam Armoricam in Gallia, alii in VValliam & Cornubiam apud nos ſeſe recipientes, fugâ ſalutem qværunt: & qvi ſupererant, Anglo-Saxones Vicinos, Germaniæ Populum, ad expellendos Scotos Pictosqve accerſunt. A Romanis vero deſerta Britannia circa Annum Chriſti [23] CCCCXXXV. Anno verò ſexageſimo ante Chriſtum natum *Julius Cæſar* Britanniam ingreſſus eſt.

X. Saxones à Britannis contra Scotos Pictosqve acciti, poſt eos fortitudine ſuâ ejectos, Britannos hoſpites perfidè tractârunt. Nam Inſulæ noſtræ amœnitate & ubertate capti, qveruntur ſtipendia promiſſa ſibi non fuiſſe ſoluta, nec ſe ſatis eſſe remuneratos à Britannis, eâq; de Cauſa [24] *Hengiſtus* & *Horſa* ex populationibus & ſpoliis Britannorum mercedem armorum ſuorum contra Pictos Scotosqve arbitrio ſuo æſtimant; ad eosqve poſtea alii Saxonum

23 *Bed. lib. 1. hiſtor. cap. 15. Chron. Saxon. edit. per doctiſſ. Wheloc.* 24. *Malmesbur. lib. 1. cap. 1. Buchanan. rer. Scotic. lib. 5. in Eugen. Reg. 41. Camden. in Britann. §. Romani in Britann.*

num Copiæ accedentes, Britannos in variis Inſulæ partibus ſuperant, novaqve Regna & Principatus apud Nos conſtituunt, & demum Septem Regna 25 in variis Britanniæ noſtræ partibus condiderunt.

XI. Primum Cantianorum Regnum aſſecutus eſt *Hengiſtus* Saxo, Anno Salutis 455. Secundum Regnum Auſtralium Saxonum initium habuit ab *Ella*, Anno 488. ſed poſt paucos Reges in Occidentalium Saxonum poteſtatem venit. Tertii Regni Orientalium Anglorum *Offa* fuit primus Rex Anno DLXXV. Qvartum Regnum Orientalium Saxonum cœpit ab *Erchenwino* Anno DXXVII. Qvintum Regnum Merciorum ſeu Mediterraneorum Saxonum inchoatum fuit à *Crida* Saxone Anno DLXXXII. Sextum Regnum Northumbrorum fuit primò poſſeſſum ab *Ida* Anno Salutis DVIII. Septimum Regnum Occidentalium Saxonum primus acqviſivit *Cerdicus* Anno Salutis DXXI. cujus Succeſſores ſive fortitudine ſuâ, ſive viribus Populi ſui, omnium Britannorum robuſtiſſimi paulatim reliqvos Saxonicos Reges ſuperârunt, & tandem omnes Britanniæ partes à Saxonibus poſſeſſæ in *Egberti*

25 *Hoved. annal. p.1. Huntingd. lib.2. hiſtor. Camden. in Britann. §. Anglo Saxones.*

Egberti Regis Occidentalium Saxonum poteſtatem (Heptarchiâ extinctâ) venerunt *26* Anno DCCC. Iſqve primus Britanniam noſtram Angliam, & Noſtrates Anglos Edicto ſuo 27 appellari juſſit, & ex eo deinceps ab omnibus Gentibus Angli dicti ſumus.

XII. Poſt *Egbertum* in Regno Angliæ, à Saxonibus acqviſito, ſucceſſit *Ethelwolphus* ejuſqve Poſteri per CLXXV. Annos, in qvo tamen à Danorum incurſionibus inſignes ſæpe clades & damna acceperunt. Tandem Regnum Angliæ per aliqvot Annos amiſerũt à Danis acqviſitum, qvi illud aliqvandiu tenuerunt: donec Reges Anglo-Saxonici Angliam iterum, pulſis Danis, recuperatam, brevi poſtea Ducibus Normanniæ cedere coacti ſunt, qvorum Poſteri adhuc hoc Regno potiuntur.

XIII. Dani verò ſub *Ethelwolpho 28* Cantium, prædonum more ingreſſi, diripiunt, deinde ſub *Etheldredo* Northumbriam; poſtea ſub *Aluredo* Londinum & Oxoniam; Daniqve tributum *29* ab Anglis exigunt. Et demum *Sweno 30*, Danorum Rex,

26 Camden. d. §. AngloSaxones. 27 *Polydor. hiſtor. Anglic. lib. 5. Camden. d. §. Anglo-Saxones.* 28 *Polydor. lib. 5. & 7.* 29 *Polydor. lib. 7. Camden. in Britann. §. Dani.* 30 *Polydor. d. lib. 7.*

Rex, totius Angliæ Imperium obtinuit Anno MXIV. & poſt eum *Canutus* ejus filius, qvi Regnum 31 Angliæ per XXVIII. Annos tenuerunt Eo autem mortuo Angli, odio Danorum, *Edwardum Ethel-dredi* Regis filium è Normannia exulem revocant, iſqve, ope *Gulielmi Nothi* Ducis Normanniæ, Rex Angliæ creatus, feliciſſimè magnâ pietatis & juſtitiæ laude per XXIV. Annos in Angliâ 32 regnavit, ediditqve plures Leges adeo juſtas & Anglis gratas, ut apud eos adhuc ſummè celebrentur. Tandemqve inter Divos relatus eſt. *Edwardo* autem ſine liberis mortuo, Regnum Angliæ ambiebat *Edgarus Ethelingus*, *Edmundi* (qvi ferreum latus dictus eſt) nepos ex filio, Anglis gratiſſimus. Sed, cum puer eſſet & Regni adminiſtrationi parum idoneus, *Haraldus*, *Godwini* Comitis Cantii filius ex ſorore *Canuti* Dani, Regnum Angliæ occupat, & ſe ab Archiepiſcopo Eboracenſi Anno MXLVI. Regem inaugurari procuravit.

XIV. *Gulielmus* Normanniæ Dux ab *Haraldo* Rege Angliæ conſtituto per Legatos

31 *Polydor. lib. 8. Camden. d. §. Dani.* 32 *Ceſtren. lib. 1. cap. 50. Gemeticen. lib. 6. cap. 9. Polydor. lib. 8.*

tos Regnum ſibi reſtitui [33] poſtulavit, tum qvod proximo affinitatis gradu *Divo Edwardo* conjunctus eſſet, utpote filius *Roberti* Ducis Normanniæ, per *Emman. Richardi* Normanniæ Ducis filiam, matrem *Divi Edwardi*; tum qvod *Divus Edwardus* hæreditatem Regni Anglicani ſibi promiſiſſet, ſi ſine liberis moreretur; & *Haraldus* in Normanniâ auxilium ſuum *Gulielmo*, ad Regnum Anglicanum acqvirendum, poſt *Divum Edwardum* Juramento ſanctè pollicitus fuiſſet.

XV. *Gulielmus* ad Jus ſuum vendicandum, & ad caſtigandam *Haraldi* perfidiam cum exercitu Angliam ingreſſus, *Haraldo* cæſo, Regnum Angliæ adeptus eſt Anno 1067. ejuſqve Poſteri adhuc eo potiuntur. *Gulielmo*, poſt Regni Anglici adminiſtrationem per 21. Annos, mortuo [34], *Gulielmus Rufus* ejus filius *ſecundò genitus* in Angliâ ſucceſſit Anno 1088. & poſt eum, ſine liberis mortuum, *Henricus I.* filius natu minor *Gulielmi I.* & in eo poſt Regnum XXXV. Annorum etiam ſine filiis mortuo, omnis *Gulielmi I.* virilis [35] & legitima proles defecit, eiqve ſucceſſit *Stephanus* Bleſenſis *Henrici I.* ex ſorore *Adela* nepos

33 *Polydor. lib. 8. Camden. in Britan. §. Normanni.* 34 *Polydor. lib. 10.* 35 *Polydor. lib. 11.*

nepos Anno MCXXXVI. *Stephano Henricus II.* & poſt eum *Ricardus I.* ejus filius, Atqve ita Normannorum & exterorum Imperium apud Nos ceſſavit; nam *Ricardus* ejuſq; Poſteri fuerunt Angli, in Anglia nati, moribusqve Anglicanis uſi. Id qvoq; gloriæ Gentis Anglicanæ tribuendum eſt, qvod, cum Normanni Anglos odio haberent, eorum Leges abrogare Moreſqve ad Normannicos trahere contenderent, Anglorum tamen nomen 36 conſervârunt, ſummo ſibi honori ducentes Anglis imperare. Atqve adhuc apud eorum Poſteros manet Anglorum Nomen & Regnum; iiſdemqve Regnum Scotiæ per feliciſſimæ memoriæ *D. Jacobum* acceſſit.

XVI. Ex his ſatis conſtat, qvas principum Mutationes Britannia noſtra hucuſqve paſſa fuerit. Jam redeundum ad Leges Britannorum in his ſingulis Imperii Britannici mutationibus; & inter eas, qvem uſum Romanorum Leges ſortitæ fuerint, & qvæ Legum Romanarum Authoritas in Angliâ adhuc ſuperſit.

36 *Polydor. lib. 13.*

PARS SECUNDA.

I. ANte Romanorum ingreſſum in Britanniam, Duce *Julio Cæſare*, nulla

extat,

extat, nec rerum geſtarum in Gente noſtrâ Hiſtoria, nec Legum memoria, præter illam, qvam à Romanis Scriptoribus habemus. In Britanniâ verò & Galliâ, refert *Cæſar 37*, Sacrorum & Legum poteſtatem fuiſſe penes Druidas; eorum Judices ſimul & Sacerdotes, eosdemqve de omnibus Controverſiis publicis privatisqve conſtituiſſe; &, ſi qvod admiſſum facinus vel cædes facta, vel de hæreditate aut finibus controverſia eſſet, eosdem prœmia pœnasqve decreviſſe; eiqve, qvi eorum Decretis non ſtaret, Sacrificiis interdicebatur. De eorum verò Legibus aut Ceremoniis Sacrorum nihil extat: nam literis aliqvid mandare non erat *38* illis permiſſum. De Legibus verò in Britanniâ nihil mutavit *Cæſar*, qvæ ſuis Regibus conceſſa, & ſuis Legibus uſa *39* eſt; tantùm Obſides & Tributa imperata ſunt; Britanniamq; ante Claudium ſui Juris *Seneca 40* appellat.

II. Claudius verò Britanniam ingreſſus, in ea parte Inſulæ, qvam debellavit, Leges Romanas indixit, atq; ideo *Druidas* Edicto

37 *Cæſar. lib.6. de bell. Gallic.* 38 *Cæſar. d.lib.6.de bell.Gall. Anth.Fanton.in Ordin.Reg. Gall.in præfat. Ciron. lib.5. Obſer.jur.Canon.cap.7.* 39 *Dio. lib. 53. Camden.§.Romani in Britann.* 40 *Senec. in Octav.*

Edicto ſuo *41* ſuſtulit, unde de morte Claudii luſit *Seneca 42:*

Ille Britannos
Ultra noti
Littora Ponti:
Et cæruleos
Scuta Brigantes
Dare Romuleis,
Colla catenis
Juſſit, & ipſum
Nova Romanæ
Jura Securis
Tremere Oceanum.

Claudiumqve Coloniam duxiſſe Cameloduni, narrat *Tacitus*, *43 Ut eſſet ſubſidium adverſus Rebelles, & imbuendis Sociis in officia Legum.* Et de Claudii temporibus antiqvum Poëtam intelligit Magnus *Joſ 44, Scaliger:*

Cernitis ignotos Latiâ ſub Lege Britannos,
Sol citra noſtrum flectitur Imperium.

III. Sub *Nerone* poſtea recenſet *Tacitus* Britannorum qverelas *45* : *Singulos ſibi olim Reges fuiſſe, nunc binos imponi, è qvibus Legatus in Sangvinem, Procurator in Bona ſæviat, & externos fremitus in Curia 46 eorum audiri.* Univerſam etiam deinceps Britanniam, præſertim fortitudine

41 *Sveton. in Claud. cap. 25.* 42 *Senec. in Lud. de morte Claudii.* 43 *Tacit. lib. 12. Annal.* 44 *Scalig. in Catalect. Camden. d. §. Romani in Britan.* 45 *Tacit. in vit. Agric.* 46 *Tacit. lib. 14. Annal.*

dine & prudentiâ *Julii Agricolæ* debellatam, in provinciæ Formam redegerunt Imp. *Veſpaſianus* & *Domitianus*. Iidemqve & ſeqventes Imperatores, usqve ad *Honorium* & *Valentinianum III.* Britanniam per Leges Romanas gubernârunt; Britanniſqve per Magiſtratus Romanos, Proconſules, Præſides, Legatos, Prætores, Præfectos Prætorio, poſtea Comites Britanniæ, eorumqve Vicarios, abrogatis Legibus Britannicis, ex Legibus Romanis Jus dixerunt.

IV. Sub *Domitiano* autem ita Leges Romanæ in Britanniâ invaluerunt, ut *Agricola* Britannos hortaretur, ut Templa 47, Fora, Domos extruerent; Britanniqve adeo ſe ad Artes Romanas accommodaverant, ut à Gallis Eloqventiam Romanam & peritiam 48 Advocatorum didicerint. Poſteaqve ſub *Marco Antonio* Imp. *Ariſtides* Orator Græcus inter encomia Romæ ponit 49, *qvod Leges ſuas omnibus etiam Britannis communes reddidiſſet, eosdemqve terminos Imperio & Legibus ſuis poſuiſſet.* Romaqve deinde à *Claudiano* 50 *Armorum Legumqve Parens*, & à *Sidonio Apolli-*

P

47 *Tacit. in vit. Agric.* 48 *Juvenal. Satyr. 6.* 49 *Ariſtid. in Rom. encom.* 50 *Claudian. lib. 4. de Laud. Stilic.*

Apollinari poſtea 51 *Legum Domicilium* appellata eſt.

V. Romanarum etiam Legum uſus & exercitium in Britanniâ evidētiſſimè conſtat ex eo, qvòd ſub *Septimio Severo* Imp. *Æmylius Papinianus* Eboraci Præfecti Prætorio Munus (qvod in Imperio Romano Supremum fuit) geſſerit & Jus dixerit. Cujus rei fides tribuenda eſt *Dioni Caſſio* viro Conſulari, qvi ſub *Severo* vixit & res geſtas *Severi* 52 ſcripſit, licet à reliqvis Hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus omittatur.

VI. *Severus* enim cum *Antonio Caracalla* & *Geta* filiis, ad evitandum Legionum otium & Filiorum luxuriam Romæ, in Britanniam veniens, relicto *Geta* filio cum Conſiliariis & amicis antiqviſſimis in interiore parte Inſulæ, qvæ Romanis parebat, ut Juri dicundo rebuſq; adminiſtrandis præeſſet, ipſe cum *Antonino* & exercitu in Caledonios profectus eſt, &, dum ſimul eqvitarent, *Antoninus* refrænato eqvo magno ſilentio gladium diſtrinxit, ut Patrem feriret; à qvo facinore, clamore militum avocatus, abſtinuit. *Severus* autem rem diſſimulavit, donec rebus compoſitis, ad Prætorium rediret, ubi filium, cum

51 *Sidon. Apollin. lib. 1. epiſt. 6.* 52 *Jo. Leuncl. in vit. Dion. Caſſ.*

cum *Papiniano* & *Caſtore*, amicis intimis, ad ſe vocat, gladiumqve in medio collocari jubet, &, filium increpans qvod tantum facinus, Sociis & hoſtibus videntibus, auſus eſſet attentare, eum porrò ita alloqvitur : *Si me ſublatum cupis, manu tuâ me interfice ; vel hic adeſt* Papinianus [53] *Præfectus. Prætroio, cui jubere potes ut me interficiat, iſqve Mandatis tuis, cum Imperator ſis, obtemperabit.* *Papinianus* enim fuit primus omnium in Conſiliis [54] *Severi*, tum ob inſignem præ reliqvis omnibus Juris Scientiam, tum qvod *Severo* ex ſecundâ uxore affinitate conjunctus [55] eſſet.

VII. *Severus*, poſt ſuos *Caledonios* Eboracum rediens, ibi promulgavit Legem illam, [56] qvâ conſtitutum eſt, Servum alienum acqvirere Dominium bonæ fidei poſſeſſori, ſive ex re ejus ſive ex operis ſuis, malæ autem fidei poſſeſſori nihil acqvirere. Qvæ data fuit Eboraci *Fauſtino & Rufo Coſſ.* qvi fuit ultimus [57] Annus Imperii *Severi*, (qvo *Severus* Eboraci mortuus eſt) eademqve ſcripta fuit à *Papiniano*, qvia Interpretes noſtri opinantur, [58], Omnes

53 *Dio.lib.76.in except.Xiphilin.* 54 *Lamprid. in Sever.* 55 *Spartian.in Caracall.* 56 *l. 1. C.de rei vendic.* 57 *Cont.in faſc.Conſular.* 58 *Matth. Weſenbec.in Papinian.*

nes Conſtitutiones *Severi* & *Antonini*, qvæ in Codice *Juſtinianæo* reperiuntur, à *Papiniano* multâ cum deliberatione conſcriptas fuiſſe: neqve *Papinianum* ſolùm, ſed *Vlpianum* etiam & *Paulum* fuiſſe, hic in Britannia Aſſeſſores in Prætorio cum *Papiniano* Præfecto, Viri doctiſſimi 59 exiſtimarunt; eoſdemqve omnes *Getæ* Conſiliarios fuiſſe aſſignatos. Et inter Britanniæ noſtræ decora numerandum eſt, qvod *Papinianus* in eâ Jus dixerit, *Primus* 60 *Omnium Juriſconſultorum, qvi fuerunt vel futuri ſunt, qvem nemo unqvam Juris Scientiâ ſuperavit, nec in poſterum æqvare poterit*, ut eum prædicat *Cujacius* 61: magiſqve Britanniam noſtram ornat, ſi *Ulpianus* & *Paulus* (primi poſt *Papinianum*) in Auditorio *Papiniani* hic aſſidebunt.

VIII. Britanniam noſtram ſub Legibus Romanis adminiſtratam fuiſſe, habemus etiam teſtimonia *Ulpiani* & *Javoleni* in Pandectis. Filiifam. apud Britannos erant in patria poteſtate ex Jure Romano, & Patres

59 *Selden.diſſertat.ad Flet.cap.4. ex Lamprid. in Alex.Sever. & l. lecta.ff. ſi cert. petat.* 60 *L. cum Papinianus.14.C.de ſentent.& interloc.om.Jud.Jac. lect.in Orat.de Æmyl.Papinian.* 61 *Cujac.in proœm. ad quæſt. Papinian.*

& Patres filiis pupillariter ſubſtituebant: ſed non potuerunt Patres pupillariter ſubſtituere filiis, niſi prius in Teſtamento hæredem ſuum ſcripſiſſent; atqve ita Imperatorem *Severum* ad *Virium Luppum* Præſidem Britanniæ reſcripſiſſe, refert *62 Vlpianus*. Ita etiam in Teſtamento *Seii Saturnini*, claſsis Britannicæ Archigubernii hæredi fiduciario inſtituto reſtituendam eſſe hæreditatem, ſi is, cui reſtituenda erat hæreditas, decesſiſſet, priuſqvam dies cesſiſſet, reſpondit *63 Javolenus*.

IX. Britanni porrò noſtri non tantùm ad Leges, verùm etiam mores, habitus, Lingvam, Eloqventiam & omnes Artes Romanas ſe accommodabant: qvod ex divinâ benignitate in Gentem noſtram promanavit, qvæ aliter nativam barbariem retinuiſſet. Neqve enim eandem Saxonum, Danorum aut Normannorum, Gentium magis barbararum, Moribus exuiſſet: ſed qvicqvid apud Majores noſtros pulchrum aut ſplendidum fuit, Romanorum Moribus, Virtutibus & Imperio tribuendum eſt, Britanniqve noſtri ita ſe ad diſciplinam Romanorum compoſuerunt, ut,

62 L. moribus. 2. §. prius ff. de vulg. & pupill. Choppin. de Com. Gall. conſvetud. p. 2. n. 2. *63 L. Sejus Saturninus 46. ff. ad S. C. Trebell.*

ut Britanniam vocatam fuiſſe Romaniam, *Gildas* 64 noſter teſtetur.

X. Et Britanni deniqve non prius Romanas Leges deſeruerunt, qvam ipſi à Romanis derelicti erant; qvod in *Honorii* tempora incidit. *Tum autem Trans-Rhenani Barbari, cuncta pro libito invadentes, Britannos eò redegerunt, ut Romanorum Legibus non amplius obedientes, propriam Rempub. arbitratu ſuo conſtituerent*, ut ait 65 *Zoſimus:* qvam tamen libertatem ſtatim amiſerunt, & à Saxonibus debellati eorum Legibus parere coacti ſunt.

XI. Cum verò aliqvi Juriſconſulti Anglicani magni nominis tradiderint *66*, Romanos Leges ſuas Britannis non impoſuiſſe, ſed iis uti ſuis Legibus & Conſvetudinibus permiſiſſe, qvibus rationibus ducti illud aſſeruerint, non poſſum aſſeqvi; nec ipſi ſe explicant, cum hoc repugnet fidei Hiſtoriarum Romanarum, & deinceps Anglicarum omnium. Et contrariam Sententiam evidentiſſimis Teſtimoniis defendunt clariſſimi hoc Sæculo Gentis noſtræ

64 *Gild. in epiſt. de excid. Britann.* 65 *Zoſim. lib. 6. Pancirol. in Notit. Occiden. Imper. cap. 73.* 66 *Forteſc. de Laud. Leg. Angl. cap. 17. D. Edward. Coke. lib. 2. Relat. & lib. 6. Relat. in præfat.*

ſtræ Scriptores, *Gul. Camdenus 67*, & *Joh. Seldenus 68*, qvorum ille Britanniam noſtram Chorographiâ & Annalibus *Elizabethæ* apud exteras Gentes illuſtrem reddidit; hic verò ad Juris patrii exactam ſcientiam, Legum *Moſaicarum* reliqvarumq; Gentium & Literarum porrò omnium, non Latinarum modò & Græcarum, ſed & Hebraicarum, & Gentium Orientalium ſingularem cognitionem adjecit; iiſqve poſtea acceſſit *D. Henr. Spelmannus 69*, inſignis & acutiſſimus Antiqvitatum Britannicarum Explorator. Qvi omnes ampliſſimis rationibus probant, Romanos, abrogatis Legibus Britannicis, Romanas in Britanniā induxiſſe & ſecundum eas Jus dixiſſe, qvamdiu Imperatores Romani Britanniâ noſtrâ potiti ſunt. Eorumqve, in Literarum omnium & Antiqvitatum Gentis noſtræ cognitione, longè præſtantiorum, Sententiam ſeqvi debemus.

XII. Sed huic Sententiæ adverſari videtur Epiſtola ad *Eleutherium* Pontificem, Romanum, miſſa à *Lucio* uno Regum

67 Camden. in Britann. §. Roman. in Britann. 68 Selden. in. Not. ad Forteſc. cap. 17. in analect. lib. 1. cap. 5. in uxor. Hebr. lib. 2. cap. 29. Diſſert. ad Fletam cap. 4. 69 D. Spelman. in Concil. ad ann. 185. p. 3

Britannicorum, qvem fuiſſe Regem *Icenorum*, nempe Norfolciæ, Suffolciæ & agri Cantabrigienſis ſub *Antonino Pio* & *Commodo* Imp. perhibetur, in qvâ Leges Romanas & *Cæſareas* ſibi ab *Eleutherio* tranſmitti petiit, qvod ineptè feciſſet, ſi Britanni eo tempore Leges Romanas habuiſſent. Hæc Epiſtola non ante *Henrici VIII.* tempora typis 70 evulgata eſt, qvam poſteriores Scriptores Anglici aliqvot 71 retulerunt, ad fidem Epiſtolæ commentitiæ adhibendam, ex errore proclives in honorem Gentis noſtræ; in qva etiam *Lucius*, omnium Regum Chriſtianorum primus, à Pontifice Sacris Chriſtianæ Fidei initiari petiit.

XIII. Verùm hæc Epiſtola ex eo ſuſpecta habetur, qvod Britannici Scriptores antiqvi, qvi hujus Epiſtolæ 72 meminerunt, in ea nihil de Legibus Romanis referunt, & recentiores Scriptores Anglici 73 ex multis rationibus hanc Epiſtolam ſpuriam & adulterinam eſſe contendunt, qvòd hæc Epi-

70 *12. H. 8. Spelm. ad d. ann. 185.* 71 *Fox. in Martyrol. lib. 2. Gul. Lambard. in auctar. Leg. Edw. Confeſſ. Antiqvit. Britan. pag. 4.* 72 *Epit. hiſtor. Bed. in fin. Jo. Major. de geſt. Scotor. lib. 1. cap. 13. Jo. Balæ. in Scriptor. Britan. Cent. 1. v. Lucius Pius.* 73 *Spelman. ad d. ann. 185. Wheloc. in Legib. Gul. Baſtard.*

Epiſtola ſcripta referatur Anno Chriſti CLXIX. cum *Eleutherius* Sedem Romanam non obtinueritante AnnumCLXXX. qvòd contineat verba Latinitatem Normannicam & Jus Anglicanum redolentia, qvod in ea allegentur ſacræ Scripturæ ex tranſlatione *Divi Hieronymi*, qvi ad ducentos Annos poſt *Eleutherium* floruit; & qvòd nec *Galfredus* Monumethenſis, nec *Hovedonus*, nec alii Hiſtorici Anglici antiqvi ejus meminerint. Et aliæ porrò conjecturæ contra *Lucii* Epiſtolam proferuntur, nempe, qvòd Pontifex *Lucium* compellet in plurali, *Vos eſtis Vicarius Dei.* Qvam compellationem à recentioribusPrincipibus aſſumptam, ſermo Romanus ejus Sæculi non admittit, qvòd Pontifex afferat: *Se Leges* Cæſaris *poſſe ſemper reprobare*, qvòd verba, *Protectione & Pace*, non Romanum, ſed recentiorem AnglicanumSermonem referant; qvòd in antiqvis Exemplaribus Legum *Gulielmi Nothi* hæc Epiſtola non reperiatur; qvòd Leges *Gulielmi* & Conſvetudines Londinenſes(inter qvas hæc Epiſtola edita eſt) ex gravibus etiam Cauſis ſuſpectæ ſint; & demum, ſub aliis ſuſpicionis & falſi conjecturis, laborat hæc Epiſtola *Lucii*, qvas doctiſſimus *D. Gerardus Langbainius*, Collegii Regi-

næ apud Oxonienſes Præpoſitus, cum multis aliis Obſervationibus ſuis de Antiqvitatibus & Legibus Romanorum in Britanniâ (qvarum ille, ut & Hiſtoriæ univerſæ, eſt valde peritus) mihi amicè communicavit. Ex his conſtat, Britannos Legibus Romanis paruiſſe, qvamdiu ſub Imperio Romano fuerunt, donec, à *Cæſaribus* derelicti, Saxonum & Danorum Dominationi ceſſerunt.

XIV. Sub Saxonibus verò & Danis qvamvis pauciora Legum Romanarum veſtigia reperiamus; utpote, intentis ad eas ſolas Leges ferendas, qvæ Britannos & Anglos ſub jugo ſuo arctiùs coërcerent: ſub iis tamen conſtabit, Reges eorum, qvi reliqvis Pietate, Virtute & Gloriæ cupiditate præcelluerunt, in Judiciis & Jure dicundo inter ſubditos ſuos ad exemplar Romanorum ſæpius ſe compoſuiſſe. Ita ſub Heptarchiâ Saxonum, refert *Beda 74, Ethelbertum* Regem Cantii circa Annum Salutis DCXIII. Decreta Judiciorum inter ſubditos ſuos, juxta exempla Romanorum cum Conſilio Sapientum, conſtituiſſe. In qvibus ante omnia ſancivit, pœnas in auferentes Res ab Eccleſiis, Epiſcopis vel aliis qvi-

74 *Bed. lib. 2, hiſtor. cap. 5. Spelm. in gloſſar. v. Lex Anglorum.*

qvibuſcunqve; eademqve fuiſſe Anglico Sermone conſcripta, ſuoqve ſæculo obſervata, *Beda* teſtatur. Et hic primus Regum Saxonicorum Leges 75 tulit, & poſt eum *Inas* Rex Saxonum Occidentalium aliis promulgavit; & deinceps Leges *Mercias Offa*, *Merciorum* Rex. Poſt eos celeberrimus *Aluredus* Occidentalium Saxonum Rex prioribus Legibus alias addidit, & *Aluredo* Reges ſuccedentes *Edwardus* ſenior, *Athelſtanus*, *Edmundus*, *Edgarus*, *Etheldredus* Saxones, poſteaqve *Canutus* Danus, ſuas Leges ediderunt, qvæ adhuc extant, eaſdemqve ex Lingvâ Saxonica *Gulielmus Lambardus* Latinas reddidit.

XV. In his verò Legibus omnibus non multa deprehenduntur judicia Legum Romanarum, qvæ poſt *Juſtiniani* ſæculum à Gentibus Europæis vix cognitæ fuerunt; Regeſqve Saxonici Dominationi ſuæ per Leges ſuas conſtituendæ ſollicitè incumbebant, licet eorum plurimi Juſtitia & Pietate inſignes fuerint, qvorũ zelo in Fidem Chriſtianam & Pietati Splendidæ, apud nos Eccleſiæ Cathedrales & Monaſteria & Collegia ſacra plurima tribuenda ſunt. Verum hæc â Danis non potuerunt expectari, qvi Angliam ingreſſi circa Annum

75 *Spelm. d. v. Lex. Anglorum.*

num DCCC. non ſolùm Urbes, oppida, Eccleſias, Monaſteria, ſed & Leges, Scientias & literas omnes vaſtârunt 76 & profligarunt, cum eſſent Ethnici & à fide Chriſti 77 abhorrerent. Danis antem pulſis *Divus Edwardus*, qvem Confeſſorem dicimus, ex omnibus prioribus Legibus Anglorum, Danorum & Merciorum unam LegemCommunem 78 edidit, qvæ Leges *Edwardi* Confeſſoris hodie dicuntur, qvas Angli deinceps adeo amplexi ſunt, ut, poſt Normannorum Dominationem, qvoties Populus ex Legibus aſperioribus concitatus inciperet tumultuari, Reges eorum animos delinire ſolebant, promittendo, ſe Leges *Edwardi* Confeſſoris reſtituturos; Regeſqve noſtri iis ſæculis, cùm inaugurati erant, ſe Leges *Edwardi* obſervaturos ſacramento polliciti ſunt.

XVI. Iiſdem Sæculis, qvibus Saxones & Dani Anglorum Imperium habuerunt, Britanni, in VValliam ab iis pulſi, ſuos Reges habuerunt; qvorum tamen nullas habemus Leges ſcriptas ante *Hobelum Bonum* (*Howel Dhà*) eorum Regem circa Annum

76 Spelm. in Concil. ad Capitul. incert. Edit. 77 Hect. Boeth. hiſtor. Scotor. lib. 10. 78 Gemedicon. lib. 6. c. 9. Ran. Ceſtren. lib. 1. c. 50. Polydor. hiſtor. lib. 8. Spelm. d. v. Lex Anglorum.

Annum DCCCCXL. qvi, convocatis Epiſcopis & Laicis doctiſſimis, Leges antiqvas correxit & novas condidit, qvas per *Blegaridum Longvaridum* 79, Virum pro eo ſæculo doctum, Latinè ſcribi & promulgari juſſit. Inter eas Leg. LXXXV. laudatur Lex Romana 80, qvòd duo teſtes ſufficiunt, ubi teſtium numerus non definitur, & qvod unius teſtimonium non ſit 81 admittendum: in ea tamen Lege plures enumerat, qvorum ſoli teſtimonio ſit credendum; ſcilicet, dominum inter duos homines, Abbatem inter duos Monachos, Patrem inter duos filios, Sacerdotem de teſtimonio ſibi atteſtato, Puellam de virginitate, ſi rapta ſit, latronem ad patibulum ductum de ſociis ſuis, aliiqve ibi enumerantur. Neqve his Sæculis expectare poſſumus multa Legum Romanarum teſtimonia, in qvibus Jus *Juſtinianæum* delituit. Scientiarum omnium in Europa fuit oblivio miranda, ut ſupra 82 dictum eſt; & apud nos Literas omnes, Dani præſertim, profligârunt; eademqve veſtigia Legum Romanarum, qvæ ſub Regibus noſtris Saxonicis

79 *Jo. Bal. Cent.2.v.Blegaridus.* 80 *Leges Howeli Dha. M.S. apud clariſſ. Selden. l. 85. tit. numerus teſtium.* 81 *L.3.C. Theodos. de fid. teſt. & l.9.C.Juſtin. de Teſtib.* 82 *lib.1.cap.5.*

xonicis reperiuntur, petita erant è Codice *Theodoſiano* [83], *Gaii*, *Pauli*, *Ulpiani* fragmentis, qvæ cum aliqvâ parte Pandectarum apud Europæos extabant.

XVII. Progrediendum igitur ad Normannorum tempora, qvorum Primi Reges Reip. Anglicanæ gubernationem in multis mutârunt, pluribuſqve Legibus prioribus abrogatis novas condiderunt, eamqve Reip. & Legum formam apud Nos conſtituerunt, qvam hodie habemus ſub Regibus noſtris, qvi *Gulielmo I.* legitimè ſuccedentes, ab eodem & Titulum & numerum *Deceſſorum* deſcribunt. Normannos verò Juris Civilis Uſum & Authoritatem apud Nos in multis induxiſſe, ex ſeqventibus conſtabit.

XVIII. *Gulielmus* Normannorum Dux Coronam Angliæ adeptus, licet ſe propalaret eſſe Legitimum *Divi Edwardi* hæredem ex donatione *Edwardi* & qvi erat *Edwardi* pronepos ex ſorore, tamen proximitate inferior erat *Edgaro*, qvem *Etholingum* appellârunt Angli, ut delicias Gentis ſuæ. Atqve ideo alias Armorum ſuorum Cauſas, nempe cædem *Alfredi*

83 *Freher. in edit. Græc. Rom. in epiſt. ad Rud. 2. Imp. clariſſ. Selden. diſſert. ad Flet. cap. 5. Ciron. lib. 5. obſer. jur. Canon. cap. 2.*

Alfredi fratris *Edwardi* & *Roberti* Cantuarienſis Archiepiſcopi exilium adjecit; ex qvibus omnibus juſtum ſibi bellum fuiſſe in *Haraldum* & Anglos decrevit. Poſtqvam verò Coronam induiſſet, ex poteſtate ſua Leges plures mutavit, qvæ & ſub Succeſſoribus receptæ ſunt; novam Juris dicundi Formam in multis conſtituit: prædia Anglorum plurima ex Allodialibus Feudalia fecit: multa tributa & vectigalia imperavit, qvibus Angli prius ſoluti erant, & demum moriens, exhæredato *Roberto* Normannorum Duce, filio primo-genito, *Gulielmum* (qvem *Rufum* dicimus) ſecundo-genitum in Regno Angliæ Hæredem reſtituit, qvod omnino in ſucceſſionibus Legitimis nefas eſt admittere, Conſvetudinem diuturnam de ſucceſſione Primogeniti in Gallia & in Anglia in omnibus hæreditatibus invaluiſſe, Interpretes 84 noſtri teſtantur.

XIX. *Gulielmus* hic (qvem vulgo Conqveſtorem dicimus) initio Regni, Procerûm precibus ductus, primò obſervari juſſit

84 *Bald.in L.cum in antiqvioribus n.18 C. de jur. de lib.Panor.in c.ex inſinuatione.n.6.de jur. patron. Tiraqvill.de jur.primogen.qv.21.n.2.3.Gul.Benedict. ad c.Raynutius de teſtam.v.in eodem teſtam.1.n.166.*

ſit Leges *Divi Edwardi* 85, una cum iis, qvas ipſe conditurus erat. Sed pacato Regno, Leges ſuas inducturus, ex Legibus Merciorum, Danorum & Occidentalium Saxonum, qvæ apud Nos erant celebriores, Danicas 86 prætulit, qvia cum Normannicis magis conveniebant; Normanniq; à Danis oriundi eoſdem Cognatione attingebant; iiſdemqve Conſvetudines Normannicas 87 immiſcuit; & ex iis omnibus Leges ſuas compoſitas promulgavit, qvarū pleræq; apud Nos adhuc valent. Et qvamvis illius Succeſſores *Gulielmus II. Henricus I. Stephanus*, *Henricus II.* aliiqve deinceps Anglos, res novas molientes, ex Legum Normannicarum cauſa, ſæpè pacarent, polliciti Legum *Divi Edwardi* reſtitutionem, illud tamen nunqvam præſtiterunt: tantùm Barones noſtri à *Joanne & Henrico III.* Chartam Libertatum obtinuerunt, qvæ in multis Articulis aſperitati priorum Legum temperamentum adhibuit, qvam Magnam Chartam appel-

85 *Ingulph. Abb. Croyland. in fin. hiſtor. Hoved. in Gul. 1. p. 150. & p. 608. Gemeticen. d. lib. 6. Spelm. in gloſſar. v. Lex Anglorum.* 86 *Gemeticen. d. lib. 6. c. 9. Hoved. annal. p. 2. in Henr. 2. Spelman. d. v. Lex. Anglor.* 87 *Camden. in Britann. §. Normann. Spelm. in d. v. Lex Anglorum.*

appellârunt, eâdemqve apud Nos in ſummâ veneratione adhuc habetur.

XX. Leges verò Conqveſtoris Anglis primò duræ videbantur, easdemqve excutere ſæpe tentârunt; ſed per aliqvot ſæcula inſeqventia Conſvetudine & Conſenſu Gentis noſtræ confirmatæ deinceps iisdem gratæ fuerunt, & in Mores noſtros abierunt. Nam Conſvetudinis apud omnes Gentes mira vis eſt, poſtqvam uniuscujusqve populi conſenſu recepta fuerit. Atqve ideo Lex Tyranno, Conſvetudo Regi *88* comparari ſolet; Legesqve ex præſcripto datæ ſpeciem ſervitutis habent, conſvetudines verò conſenſu receptæ, ut Liberis imperant.

XXI. Illud autem aſperum in Legibus Conqveſtoris viſum eſt Anglis, qvod, cum priorum Regum Leges Sermone Latino vel Saxonico ſcriberentur, ille Leges ſuas promulgari, Actionum Formulas, Acta Judiciorum & Sententias Judicum idiomate Normannico *89* ſcribi juſſit; qvòd nec ab Anglis nec à Gallis (qvorum plurimi tùm erant ſubditi Regi noſtro) intelligebantur, eâdemq; Lingvâ pueros in Scholis inſtrui mandavit. Qvod Mandatum in Roma-

88 *Dio. Chryſoſtom. orat. 76.* 89 *Ingulph. in loc. Polyd. lib. 9.*

Romanis imperioſum [90] appellat *D. Auguſtinus*, qvi Gentibus à ſe debellatis in Judiciis & omnibus Actis publicis Lingvâ Romanâ uti præceperunt; id tamen apud nos valuit uſqve ad *Edwardum III.* ſub qvo Lege latâ permiſſum [91] eſt, omnes deinceps Actiones & poſtulationes in Curiis Regis Sermone Anglicano proponi.

XXII. Conſvetudines verò Normannicas fuiſſe per Conqveſtorem Anglicis immiſtas, ex earum ſimilitudine in multis Articulis clariſſimè conſtat. Et ex hac ſimilitudine teſtantur Juriſconſulti Gallici, [92] *Carolum VI.* & *VII.* Gallorum Reges, poſt recuperatam Normanniam ſub *Henrico VI.* Rege noſtro, qvam Deceſſores ſui à Conqveſtoris tempore poſſederant, non reformaſſe ſtatim Conſvetudines Normanniæ, qvia immutatæ non fuiſſent per Anglos, utpote cum Conſvetudinibus Anglicis convenientes; qvod in reliqvis Provinciis omnibus Galliæ præſtiterunt, in qvibus Conſvetudines omnes ab Anglis inductas expurgârunt & ad antiqvas redierunt. Conſvetudines verò Normanniæ ultimò reformatæ erant ab *Henrico III.* Gallorum

90 *Auguſtin. lib. 19. de Civit. Dei. cap. 17.* 91 *Stat. 36. Edw. 3. c. 15.* 92 *Jacob. Godefrid. ad Conſvetud. reform. Norman. in princ. & reformees.*

rum Rege Ann. MDLXXXIII. nam eouſqve antiqvæ Normanniæ Conſvetudines apud eos manſerunt.

XXIII. Conqveſtor poteſtate ſuâ uſus Juris dicundi formâ apud Anglos in multis mutavit, novaſqve Curias & Tribunalia vel conſtituit vel immutavit. Cancellariorum ſub Regibus Anglo-Saxonicis aliqvando mentio eſt; ſed ſub Conqveſtore Cancellaria conſtituta eſt, qvæ deinceps ſub Succeſſoribus perpetua fuit, cui præſidet Cancellarius à Rege conſtitutus: (qvod apud Nos Supremum Munus eſt) è qva emanant 93 *Diplomata* Regia & *Brevia* Originalia, Mandata etiam pro Inqviſitionibus Feudalibus. Eiqve præſertim demandata eſt poteſtas Juris Anglicani rigorem temperandi & moderandi, ubi æqvitas poſtulat, remediaqve concedendi contra fraudem, fiduciam violatam, omnemqve dolum malum in cauſis ejus Fori propriis, ſicut & apud Romanos Prætor 94 habuit Juris Romani adjuvandi, ſupplendi vel corrigendi poteſtatem. Qvamvis verò aliqvi

93 *Spelman. in gloſſar. in Diatrib. de Cancellar.* 94 *l. Jus autem §. Jus Prætorium. ff. de Juſt. & jur. Cujac. ad d. l. Jus autem. lib 2. definit. Papin. Pancir. lib. 1. Theſaur. var. lect. jur. cap. 35. Franc. de Amay. lib. 1. obſervat. jur. cap. 13. n. 11.*

aliqvi apud Nos viri docti exiſtiment, eam poteſtatis amplitudinem judicandi de Cauſis ex æqvo & bono, & moderandi Juris Anglicani à Conqveſtore Cancellariis non fuiſſe conceſſam, ſed paulatim per ſæcula inſeqventia creviſſe; conſtat tamen, Cancellarios fuiſſe uſos eâ poteſtate ſub *Henrico II.* qvia *Jo.* Sarisburienſis *Becketi* Cancellarii coætaneus Librum ſuum ita 95 alloqvitur:

Qværendus Regni tibi Cancellarius Angli,
Primus ſollicitâ mente petendus erit.
Hic eſt, qvi Regni Leges cancellat iniqvas,
Et mandata Pii principis æqva facit.
Si qvid obeſt populo, vel moribus eſt inimicum,
Qvicqvid id eſt, per eum deſinit eſſe nocens.

Et *Alexander Neckham* 96 de *Becketo* ita: *Beatus ſiqvidem* Thomas *Cantuarienſis dummodo Cancellarius fuit, Leges iniqvas cancellavit.*

XXIV. A ſæculo Conqveſtoris conſtitutæ ſunt apud Nos Curiæ *Banci* Regii pro-

95 *Jo. Sarisbur. in Polycrat. in præfat. ad opus ſuum.* 96 *Alex. Neckh. ſuper Cantic. lib. 4. c. 5. M. S. in Biblioth. Bodleian.*

pro dijudicandis iis Cauſis, ſive Criminalibus ſive Civilibus, qvæ inter Regem & Subditos agitantur; & Curia Communium Placitorum, in qva Subditorum lites diſceptantur; & Curia Fiſci, ſeu *Ærarii* Regii (ad qvam ſpectat Judicium Cauſarum omnium de Mulctis, Feudorum alienationibus, Bonorum publicatione, Regiis Cenſibus, ſolutione Vectigalium aliorumqve, in qvibus de Jure Fiſci Regii agitur) qvæ à Lingvâ Normannicâ derivata Curia *Scaccarii* dicta eſt. E qvibus Curiis licet aliqvæ, præſertim verò Curia *Banci* Regii, tradantur à Viris Juris Anglicani peritis fuiſſe Conqveſtore antiqviores; illud tamen omnibus conſtat, has Curias à Seculo Conqveſtoris per ſexcentos Annos duràſſe, & apud Nos adhuc manere.

XXV. Præcipuè verò Poteſtate ſuâ uſus eſt Conqveſtor in tempore Juris reddendi, & in modo probationum & Judiciorum. Nam, cum apud alias Gentes Europæas Jus ſemper dicatur, exceptis temporibus Meſſis, Vindemiarum & aliqvarũ Feriarum: Conqveſtor ſtatuit qvatuor Anni Terminos Juri dicundo certo dierum numero circumſcriptos, extra qvos nemo in Curiis Regiis ſupremis in Jus vocari poſſit. De modo verò Judiciorum & probatio-

bationibus conſtituit, omnes qvæſtiones facti dijudicandas eſſe per Duodecim Viros juramento aſtrictos,qvos Juratores dicimus, qvi, auditis Teſtibus,de facto pronunciant, qvæſtione Juris,ſi qva ſuperſit, Judicibus reſervatâ. Cujus Judicii Modi libet aliqva veſtigia appareāt apud Anglo-Saxones, Conqveſtore antiqviora, ab eo tamen in certam Formam 97 redactum fuiſſe cōnſtat, & ab Anglis poſt Conqveſtorem conſtanter ſervatus fuit.

XXVI. Conqveſtor porrò Forum Eccleſiaſticum à Laico diſtinxit. Nam, cum antea ſub Anglo-Saxonibus ſingulis Menſibus *Aldermannus* ſeu Præſes una cum Epiſcopo Jus dixiſſent, in Curiâ Centenariâ, qvam *Hundredum* dicimus,mandavit Epiſcopis & Archidiaconis, ne deinceps Jus dicant inCuriâ Centenariâ,ſed in loco per Epiſcopum deſignando; ibiqve judicent ſecundùm Canones & Leges Epiſcopales, & contumaces contra eorum mandataExcommunicationisSententiâ & Brachio Regio parêre cogantur, cum præcepto Vice Comitibus & Præpoſitis Regiis dato, ne aliqvem in Jus vocent coram Sede iis,qvæ ad Forū Epiſcopale 98 ſpectant.

XXVI.

97 *Spelm. in gloſſar. v. Jurata.* 98 *Coke. Inſtit. p. 3. cap. 54. & lib. 2. cap. 6. ſect. 135. Char. 2. Rich. 2. n. 1.*

XXVII. Sub Conqveſtore ejuſqve filio *Guljelmo Rufo* nihil auditum in Anglia de Jure Civili: neqve enim Pandectæ à *Lothario* Imp. reſtitutæ ſunt ante Annum MCXXVIII. qvi fuit viceſimus *Octavus* Annus, poſtqvam *Henricus I.* Rex noſter regnare cœpiſſet; ipſumqve *Irnerium*, poſtqvam Bononiæ diu Jus Civile docuiſſet, Anno MCXC. ibi occubuiſſe 99, tradunt. Qvamprimum autem *Irnerius* Bononiæ Jus Civile profiteri cœpiſſet, idem apud Nos præſtitit *Vacarius*: ita enim *Gervaſius* Dorobornenſis 100 in vita *Theobaldi* Archiepiſcopi Cantuarienſis ſub *Henrico I.* *Tunc Leges & Cauſidici in Angliam primò vocati ſunt, qvorum primus Magiſter* Vacarius *hic in Oxenfordia Legem docuit. Vacarius* autem Jus Civile apud nos legit Oxonii Anno MCXLIX. (qvi incidit in *Stephani* Regis Noſtri Annum decimumqvartum) qvod hiſtoria Normannica per *Andream Qvercetanum* edita nobis prodidit. Ubi ita de *Vacario* 101. *Magiſter* Vacarius *gente Longobardus, vir honeſtus &* *Juris*

99 Panzir.de Clar. Legum Interpret. lib. 2. c. 13. 100 Gervaſ.Doroborn.in vit.Theobald.M.S.in Biblioth. Cotten. 101 *Chronic.Norman.ex biblioth.S.victor.Pariſ.Edit.per Andr.du Cheſne.ann. 1619. p.983.*

Juris peritus, cum Leges Romanas Anno ab Incarnatione MCXLIX. in Anglia diſcipulos doceret, & multi tam divites qvàm pauperes ad eum Cauſa diſcendi confluerent, ſuggeſtione pauperum de Codice & Digeſtis excerptos novem Libros compoſuit, qvi ſufficiunt ad omnes Legum lites, qvæ in Scholis freqventari ſolent, ſi qvis eos perfectè noverit. Fuitqve Legum Romanarum Profeſſio prius ad Nos per *Vacarium*, qvam ad Gallos per *Placentinum* allata, qvi poſt *Vacarii* mortem in Academiâ Montiſpesſulanâ Anno 1196. legere 102 incepit.

XXVIII. Hunc *Vacarium* valde celebrat clariſſimus *Seldenus* 103, exiſtimans eum fuiſſe *Rogerium* illum, qvi inter Juriſconſultos Italos ex *Irnerii* Schola numeratur; & qvi ſcripſit Tractatum de Præſcriptionibus ab Interpretibus noſtris ſæpe laudatum; eundemq; fuiſſe Authorem illius Summæ, ex cujus invidiâ *Placentinus* ſuam Summam compoſuit, & poſt eum *Azo* ſuam Summam; qvi præ reliqvis omnibus Summarum Juris Civilis Scriptoribus hodie prædicatur; & fuiſſe hunc *Vacarium* Virum celeberrimum ex eo conſtat, qvod

102 *Vaſq. Recherch. lib. 9. c. 37. Pauzir. de clar. Leg. Interpret. lib. 2. cap. 20.* 103 *Selden. diſſert. ad Flet. cap.* 7.

qvod poſt lectionem Juris in Angliâ *Abbas* Beccenſis in Normannia factus eſt, & poſt mortem *Theobaldi* electus eſt Archiepiſcopus Cantuarienſis, qvam tamen electionem, ſive religione ſive vitæ Monaſticæ amore ductus, repudiavit & in Monaſterio Beccenſi obiit Anno MCLXXX.

XXIX. Sub eodem *Stephano* Rege, *Theobaldus* Archiepiſcopus Cantuarienſis miſit *Thomam Becketum* Clericum Londinenſem in Italiam, ut Juri Civili Bononiæ operã *104* daret, & ad res publicas gerendas eſſet inſtructior; qvi rediens Oxonii Legum Doctor creatus eſt, & inter Juris Romani peritos Oxonienſes *105* enumeratur. Eundemqve poſtea ad *Celeſtinum Papam*, pro revocandâ Poteſtate Legatinâ conceſsa *Henrico* VVintonienſi Epiſcopo, Regis fratri, miſit *Theobaldus*; & infra trieннium poſt mortem *Stephani* ab *Henrico II.* obtinuit, ut *Becketus* Cancellarius Angliæ *106* conſtitueretur.

XXX. Cum verò ſub Rege *Stephano*

Q Legum

104 *Gervaſ. Dorobern. M.S. in vit. Theobald. Antiqv. Britan. in vit. Theobald Qvadrilog. lib. 1. c. 5.* 105 *Jo. Grandiſon. Epiſ. Saxon. de vit. & mirac. Th. Becket. cap. 2. Twyn. Antiqv. Oxon. lib. 2. p. 171.* 106 *Antiqv. Britan. in vit. Theobald. ex Hoveden.*

ſit Leges *Divi Edwardi* 85, una cum iis, qvas ipſe conditurus erat. Sed pacato Regno, Leges ſuas inducturus, ex Legibus Merciorum, Danorum & Occidentalium Saxonum, qvæ apud Nos erant celebriores, Danicas 86 prætulit, qvia cum Normannicis magis conveniebant; Normanniq; à Danis oriundi eoſdem Cognatione attingebant; iiſdemqve Conſvetudines Normannicas 87 immiſcuit; & ex iis omnibus Leges ſuas compoſitas promulgavit, qvarũ pleræq; apud Nos adhuc valent. Et qvamvis illius Succeſſores *Gulielmus II. Henricus I. Stephanus*, *Henricus II.* aliiqve deinceps Anglos, res novas molientes, ex Legum Normannicarum cauſa, ſæpè pacarent, polliciti Legum *Divi Edwardi* reſtitutionem, illud tamen nunqvam præſtiterunt: tantùm Barones noſtri à *Joanne & Henrico III.* Chartam Libertatum obtinuerunt, qvæ in multis Articulis aſperitati priorum Legum temperamentum adhibuit, qvam Magnam Chartam appel-

85 *Ingulph. Abb. Croyland. in fin. hiſtor. Hoved. in Gul. 1. p. 150. & p. 608. Gemeticen. d. lib. 6. Spelm. in gloſſar. v. Lex Anglorum.* 86 *Gemeticen. d. lib. 6. c. 9. Hoved. annal. p. 2. in Henr. 2. Spelman. d. v. Lex. Anglor.* 87 *Camden. in Britann. § Normann. Spelm. in d. v. Lex Anglorum.*

appellârunt, eademqve apud Nos in ſummâ veneratione adhuc habetur.

XX. Leges verò Conqveſtoris Anglis primò duræ videbantur, easdemqve excutere ſæpe tentârunt; ſed per aliqvot ſæcula inſeqventia Conſvetudine & Conſenſu Gentis noſtræ confirmatæ deinceps iisdem gratæ fuerunt, & in Mores noſtros abierunt. Nam Conſvetudinis apud omnes Gentes mira vis eſt, poſtqvam uniuscujusqve populi conſenſu recepta fuerit. Atqve ideo Lex Tyranno, Conſvetudo Regi *88* comparari ſolet; Legesqve ex præſcripto datæ ſpeciem ſervitutis habent, conſvetudines verò conſenſu receptæ, ut Liberis imperant.

XXI. Illud autem aſperum in Legibus Conqveſtoris viſum eſt Anglis, qvod, cum priorum Regum Leges Sermone Latino vel Saxonico ſcriberentur, ille Leges ſuas promulgari, Actionum Formulas, Acta Judiciorum & Sententias Judicum idiomate Normannico *89* ſcribi juſſit; qvòd nec ab Anglis nec à Gallis (qvorum plurimi tum erant ſubditi Regi noſtro) intelligebantur, eâdemq; Lingvâ pueros in Scholis inſtrui mandavit. Qvod Mandatum in Roma-

88 *Dio. Chryſoſtom. orat.* 76. 89 *Ingulph. in loc. Polyd. lib.* 9.

Romanis imperioſum [90] appellat *D. Auguſtinus*, qvi Gentibus à ſe debellatis in Judiciis & omnibus Actis publicis Lingvâ Romanâ uti præceperunt; id tamen apud nos valuit uſqve ad *Edwardum III.* ſub qvo Lege latâ permiſſum [91] eſt, omnes deinceps Actiones & poſtulationes in Curiis Regis Sermone Anglicano proponi.

XXII. Conſvetudines verò Normannicas fuiſſe per Conqveſtorem Anglicis immiſtas, ex earum ſimilitudine in multis Articulis clariſſimè conſtat. Et ex hac ſimilitudine teſtantur Juriſconſulti Gallici, [92] *Carolum VI.* & *VII.* Gallorum Reges, poſt recuperatam Normanniam ſub *Henrico VI.* Rege noſtro, qvam Deceſſores ſui à Conqveſtoris tempore poſſederant, non reformaſſe ſtatim Conſvetudines Normanniæ, qvia immutatæ non fuiſſent per Anglos, utpote cum Conſvetudinibus Anglicis convenientes; qvod in reliqvis Provinciis omnibus Galliæ præſtiterunt, in qvibus Conſvetudines omnes ab Anglis inductas expurgârunt & ad antiqvas redierunt. Conſvetudines verò Normanniæ ultimò reformatæ erant ab *Henrico III.* Gallorum

90 *Auguſtin. lib. 19. de Civit. Dei. cap. 17.* 91 *Stat. 36. Edw. 3. c. 15.* 92 *Jacob. Godefrid. ad Conſvetud. reform. Norman. in princ. & reformees.*

rum Rege Ann. MDLXXXIII. nam eouſqve antiqvæ Normanniæ Conſvetudines apud eos manſerunt.

XXIII. Conqveſtor poteſtate ſuâ uſus Juris dicundi formâ apud Anglos in multis mutavit, novaſqve Curias & Tribunalia vel conſtituit vel immutavit. Cancellariorum ſub Regibus Anglo-Saxonicis aliqvando mentio eſt; ſed ſub Conqveſtore Cancellaria conſtituta eſt, qvæ deinceps ſub Succeſſoribus perpetua fuit, cui præſidet Cancellarius à Rege conſtitutus: (qvod apud Nos Supremum Munus eſt) è qva emanant 93 *Diplomata* Regia & *Brevia* Originalia, Mandata etiam pro Inqviſitionibus Feudalibus. Eiqve præſertim demandata eſt poteſtas Juris Anglicani rigorem temperandi & moderandi, ubi æqvitas poſtulat, remediaqve concedendi contra fraudem, fiduciam violatam, omnemqve dolum malum in cauſis ejus Fori propriis, ſicut & apud Romanos Prætor 94 habuit Juris Romani adjuvandi, ſupplendi vel corrigendi poteſtatem. Qvamvis verò aliqvi

93 *Spelman. in gloſſar. in Diatrib. de Cancellar.* 94 *L. Jus autem §. Jus Prætorium. ff. de Juſt. & jur. Cujac. ad d. l. Jus autem. lib 2. definit. Papin. Pancir. lib. 1. Theſaur. var. lect. jur. cap. 35. Franc. de Amay. lib. 1. obſervat. jur. cap. 13. n. 11.*

aliqvi apud Nos viri docti exiſtiment, eam poteſtatis amplitudinem judicandi de Cauſis ex æqvo & bono, & moderandi Juris Anglicani à Conqveſtore Cancellariis non fuiſſe conceſſam, ſed paulatim per ſæcula inſeqventia creviſſe; conſtat tamen, Cancellarios fuiſſe uſos eâ poteſtate ſub *Henrico II.* qvia *Jo.* Sarisburienſis *Becketi* Cancellarii coætaneus Librum ſuum ita 95 alloqvitur:

Qværendus Regni tibi Cancellarius Angli,
Primus ſollicitâ mente petendus erit.
Hic eſt, qvi Regni Leges cancellat iniqvas,
Et mandata Pii principis æqva facit.
Si qvid obeſt populo, vel moribus eſt inimicum,
Qvicqvid id eſt, per eum deſinit eſſe nocens.

Et *Alexander Neckham* 96 de *Becketo* ita: *Beatus ſiqvidem* Thomas *Cantuarienſis dummodo Cancellarius fuit, Leges iniqvas cancellavit.*

XXIV. A ſæculo Conqveſtoris conſtitutæ ſunt apud Nos Curiæ *Banci* Regii pro-

95 *Jo. Sarisbur. in Polycrat. in præfat. ad opus ſuum.* 96 *Alex. Neckh. ſuper Cantic. lib. 4. c. 5. M. S. in Biblioth. Bodleian.*

pro dijudicandis iis Cauſis, ſive Criminalibus ſive Civilibus, qvæ inter Regem & Subditos agitantur; & Curia Communium Placitorum, in qva Subditorum lites diſceptantur; & Curia Fiſci, ſeu *Ærarii* Regii (ad qvam ſpectat Judicium Cauſarum omnium de Mulctis, Feudorum alienationibus, Bonorum publicatione, Regiis Cenſibus, ſolutione Vectigalium aliorumqve, in qvibus de Jure Fiſci Regii agitur) qvæ à Lingvâ Normannicâ derivata Curia *Scaccarii* dicta eſt. E qvibus Curiis licet aliqvæ, præſertim verò Curia *Banci* Regii, tradantur à Viris Juris Anglicani peritis fuiſſe Conqveſtore antiqviores; illud tamen omnibus conſtat, has Curias à Seculo Conqveſtoris per ſexcentos Annos durâſſe, & apud Nos adhuc manere.

XXV. Præcipuè verò Poteſtate ſuâ uſus eſt Conqveſtor in tempore Juris reddendi, & in modo probationum & Judiciorum. Nam, cum apud alias Gentes Europæas Jus ſemper dicatur, exceptis temporibus Meſſis, Vindemiarum & aliqvarũ Feriarum: Conqveſtor ſtatuit qvatuor Anni Terminos Juri dicundo certo dierum numero circumſcriptos, extra qvos nemo in Curiis Regiis ſupremis in Jus vocari poſſit. De modo verò Judiciorum & probatio-

bationibus conſtituit, omnes qvæſtiones facti dijudicandas eſſe per Duodecim Viros juramento aſtrictos,qvos Juratores dicimus, qvi, auditis Teſtibus,de facto pronunciant, qvæſtione Juris,ſi qva ſuperſit, Judicibus reſervatâ. Cujus Judicii Modi libet aliqva veſtigia appareãt apud Anglo-Saxones, Conqveſtore antiqviora, ab eo tamen in certam Formam 97 redactum fuiſſe cônſtat, & ab Anglis poſt Conqveſtorem conſtanter ſervatus fuit.

XXVI. Conqveſtor porrò Forum Eccleſiaſticum à Laico diſtinxit. Nam, cum antea ſub Anglo-Saxonibus ſingulis Menſibus *Aldermannus* ſeu Præſes una cum Epiſcopo Jus dixiſſent, in Curiâ Centenariâ, qvam *Hundredum* dicimus, mandavit Epiſcopis & Archidiaconis, ne deinceps Jus dicant in Curiâ Centenariâ, ſed in loco per Epiſcopum deſignando; ibiqve judicent ſecundùm Canones & Leges Epiſcopales, & contumaces contra eorum mandata Excommunicationis Sententiâ & Brachio Regio parêre cogantur, cùm præcepto Vice Comitibus & Præpoſitis Regiis dato, ne aliqvem in Jus vocent coram Sede iis, qvæ ad Forũ Epiſcopale 98 ſpectant.

XXVII.

97 *Spelm. in gloſſar. v. Jurata.* 98 *Coke. Inſtit. p. 3. cap. 54. & lib. 2. cap. 6. ſect. 135. Char. 2. Rich. 2. n. 1.*

XXVII. Sub Conqveſtore ejuſqve filio *Guljelmo Rufo* nihil auditum in Anglia de Jure Civili: neqve enim Pandectæ à *Lothario* Imp. reſtitutæ ſunt ante Annum MCXXVIII. qvi fuit viceſimus *Octavus* Annus, poſtqvam *Henricus I.* Rex noſter regnare cœpiſſet; ipſumqve *Irnerium*, poſtqvam Bononiæ diu Jus Civile docuiſſet, Anno MCXC. ibi occubuiſſe 99, tradunt. Qvamprimum autem *Irnerius* Bononiæ Jus Civile profiteri cœpiſſet, idem apud Nos præſtitit *Vacarius*: ita enim *Gervaſius* Dorobornenſis 100 in vita *Theobaldi* Archiepiſcopi Cantuarienſis ſub *Henrico I. Tunc Leges & Cauſidici in Angliam primò vocati ſunt, qvorum primus Magiſter* Vacarius *hic in Oxenfordia Legem docuit. Vacarius* autem Jus Civile apud nos legit Oxonii Anno MCXLIX. (qvi incidit in *Stephani* Regis Noſtri Annum decimumqvartum) qvod hiſtoria Normannica per *Andream Qvercetanum* edita nobis prodidit. Ubi ita de *Vacario* 101. *Magiſter* Vacarius *gente Longobardus, vir honeſtus & Juris*

99 Panzir. de Clar. Legum Interpret. lib. 2. c. 13.
100 Gervaſ. Doroborn. in vit. Theobald. M.S. in Biblioth. Cotten. *101 Chronic. Norman. ex biblioth. S. Victor. Pariſ. Edit. per Andr. du Cheſne. ann. 1619. p. 983.*

qvod poſt lectionem Juris in Angliâ *Abbas* Beccenſis in Normannia factus eſt, & poſt mortem *Theobaldi* electus eſt Archiepiſcopus Cantuarienſis, qvam tamen electionem, ſive religione ſive vitæ Monaſticæ amore ductus, repudiavit & in Monaſterio Beccenſi obiit Anno MCLXXX.

XXIX. Sub eodem *Stephano* Rege, *Theobaldus* Archiepiſcopus Cantuarienſis miſit *Thomam Becketum* Clericum Londinenſem in Italiam, ut Juri Civili Bononiæ operā *104* daret, & ad res publicas gerendas eſſet inſtructior; qvi rediens Oxonii Legum Doctor creatus eſt, & inter Juris Romani peritos Oxonienſes *105* enumeratur. Eundemqve poſtea ad *Celeſtinum Papam*, pro revocandâ Poteſtate Legatinâ conceſsa *Henrico* VVintonienſi Epiſcopo, Regis fratri, miſit *Theobaldus*; & infra triennium poſt mortem *Stephani* ab *Henrico II.* obtinuit, ut *Becketus* Cancellarius Angliæ *106* conſtitueretur.

XXX. Cum verò ſub Rege *Stephano*

Q Legum

104 *Gervaſ. Dorobern. M.S. in vit. Theobald. Antiqv. Britan. in vit. Theobald Qvadrilog. lib. 1. c. 5.* 105 *Jo. Grandiſon. Epiſ. Saxon. de vit. & mirac. Th. Becket. cap. 2. Twyn. Antiqv. Oxon. lib. 2. p. 171.* 106 *Antiqv. Britan. in vit. Theobald. ex Hoveden.*

Legum ſtudium, Oxonii à *Vacario* inceptum, pleriqve omnes Clerici Laiciqve amplecterentur, in immenſum creſceret numerus Studioſorum Legum Romanarum: Theologi & Artium Profeſſores, invidiâ perciti, (forſan etiam per gratiam VVindoniēſis, qvi *Theobaldo* infenſus erat) ita valuerunt apud Regem *Stephanum*, ut Edicto ſuo *107* prohibuerit, ne amplius docerentur Leges Romanæ in Angliâ & ut nemo retineret earum Libros, & ſilentium *Vacario* indictum fuit. Qvam prohibitionem aliqvi detorqvere volunt, ut intelligatur de Decreto *Gratiani*, cum *Gratianus* nondum decretum edidiſſet; & *Vacarius* Leges, non Decretum, docuiſſet; & Leges nominet *Sariſburienſis 108*, qvas *Theobaldus* in Angliam induxiſſet. Sed parum valuit *Stephani* Prohibitio, *nam eo magis invaluit virtus Legis, Deo favente, qvo eam amplius nitebatur impietas ſubvertere*, qvæ ſunt verba *Sariſburienſis*, qvi eâ Ætate fuit valde celebris, & ab *Henrico II.* factus eſt Epiſcopus Carnotenſis; ſtatimqve ab exceſſu *Stephani* ſub *Henrico II.* ſtudium Legum Romanarum magis cœpit efflorеſcere, & *Becketus*, commendatus

107 *Jo. Sariſbur. in Polycrat. lib. 8. cap. 22.* 108 *Polycr. d. c. 22.*

tus à *Theobaldo*, ad dignitatem Cancellarii evectus eſt.

XXXI. Eo Sæculo omnes Literarum Studioſi, Religioſi & Sæculares avidè Leges Romanas ſecuti ſunt, à qvibus opum & Dignitatum præmia expectabant; Scriptoresqve noſtri ejus Sæculi *Joh. Sarisburienſis*, *Petr. Bleſenſis*, *Girald. Cambrenſis* inſignem Juris Romani peritiam libris ſuis *109* demonſtrant. Unde Profeſſores Theologiæ, Philoſophiæ & Artium ejus Sæculi graves reliqverunt qverelas contra Leges Romanas, qvod poſt eas admiſſas reliqvarum Scientiarum omnium ſtudia neglecta erant; Legumqve etiam ſtudioſi, ſine omni aliarum Artium apparatu, Leges diſcebant; & qvod Clerici Legum ſtudio nimis incumbebant. *Giraldus* Oxonienſis omnia hæc Sæculi ſui vitia in Studioſis increpat *110*, & narrat, qvendam *Martinum Clericum* vehementer ita reprehendiſſe Oxonienſes in publico eorum Conventu, & *qvod Leges Imperiales reliqvas Scientias omnes ſuffocaverant*, & ita *Minervium* eximium Oratorem Pariſiis in Auditorio ſuo vaticinatum fuiſſe, qvod

 Leges

109 *Selden. diſſert. ad Flet. cap. 8.* 110 *Girald. Cambren. in præfat. ad lib. 1. diſtinct. & lib. 1. diſtinct. cap. 1.*

Leges reliqvas Scientias obliteraturæ eſſent: qvæ omnia ſcripſit *Giraldus* ſub *Henrico II.* nam inſcripſit opera *Balduino* Cantuarienſi Archiepiſcopo, qvi ſub *Henrico II.* eandem ſedem tenuit. Et eodem Sæculo qveritur *Daniel Morlæus 111.* (ſtudiorum causâ primò Lutetiam, deinde Toletum profectus, poſtea Oxonium reverſus, ubi, refert, Legum Studium tum floruiſſe) *qvod pro Titio & Seio* Ariſtoteles & Plato *penitus oblivioni traderentur*; & qvod *Ulpiani* traditiones aureis literis repræſentarentur. Eodemqve Sæculo *Rogerus Baconus* in Philoſophiæ, Mathematicæ Artiumqve Scientiâ tum celeberrimus inſectatur *112* Prælatos, qvod Studium Theologiæ negligerent, *qvòd cavillationes Juris defœdarent Philoſophiam* (commemorans etiam Edictum Regis *Stephani*, qvi Leges prohibuiſſet) & Regulares, *Franciſcanos* ſcilicet & Dominicanos, licet aliàs imperitos, magnam Scientiæ famam comparâſſe; qvod Clerici Sæculares ex appetitu divitiarum & honorum à qvadraginta

111 *Dan. Morla. M. S. biblioth. C. L. C. Oxon. in præfat. ad libr. de natur. infer. & ſuperior. vide Leland. Collectan. Tom. 4. p. 192.* 112 *Rog. Bacon. M. S. in biblioth. Bodlei. de utilit. ſcient. & in oper. minor. cap. 4. 5. 6.*

ginta Annis ſtudio Legum Romanarum ſe addixiſſent, nullum per illud tempus Tractatum in Theologiâ compoſuiſſent.

XXXII. Sub *Henr III.* Rege noſtro *Steph. Langtonus*, inſignis Profeſſor Philoſophiæ & Theologiæ in Academia Pariſienſi, poſteaqve Cantuarienſis Archiepiſcopus, Monachos noſtros ejus Sæculi exagitat *113*, qvi Decretiſtas ſe dici cupiebant, & relicto agro veri *Booz*, nempe ſacrâ Scripturâ, ad alium agrum, id eſt, Scientiam ſæcularem pro cupiditate terrenâ tranſirent. Et deinceps *Robertus Holcott*, Ordinis Prædicatorum Northamptonienſis, qveritur de numero confluentium ad Legum Studium *114*, *Leges & Canones iſtis temporibus innumerabiliter ſunt fæcundæ, concipiunt divitias & pariunt dignitates. Ad illas defluunt qvaſi tota multitudo Scholarum his diebus.* Sub Regibus verò noſtris *Richardo I. Morlæus*, *Henrico III. Neckamus* & *Langtonus*, *Edwardo III. Holcotus*, floruerunt. Sub *Henrico* etiam *II.* Rege noſtro *Ealredus Abbas* Rievallenſis in Diœceſi Eboracenſi, & *Hugo* de S. Victore de Clauſtri abuſionibus ſcribentes,

 duo-

113 *Steph. Langton. in expoſ. eccleſiaſtic. f. 201. M. S. in biblioth. Baliol. Oxon.* 114 *Rob. Holcot. in Comment. ad lib. Sapient. in præfat.*

duodecim enumerant, inter qvas *Monachus Cauſidicus* qvinta collocatur.

XXXIII. Legum autem Romanarum Studium Oxonii apud nos tum floruiſſe, ſatis conſtat ex iis Juris Civilis Profeſſoribus, qvorum memoria adhuc ſuperſtes eſt. Eo enim Sæculo ſtatim poſt *Irnerium* plures Legum *Cæſarearum* Profeſſores Oxonii claruerunt, qvi etiam apud Italos celebrantur. Inter eos momoratur *Aldricus* 115 Profeſſor Legum Oxonii, cujus dicta ſæpe allegat *Fr. Accurſius* in Gloſſis ſuis, idemqve in Jure Civili multos libros erudite ſcripſit. Poſt eum *Ricardus* Anglicus & *Gul.* de *Dorogeda* Legum Profeſſores Oxonii memorantur à *Jo. Andrea* 116, qvorum ille ſummam Ordinis Judiciorum, hic libellum de Ordine Judiciorū copioſè ſcripſit. Idemqve ab aliis *Gulielmus Dorochius*, ab aliis *Gul.* de *Drogbeda* appellatur. Poſt eos numerantur 117 *Alanus Gulielmus, Jo. Seberleus* Diœceſeos Sarisburienſis Profeſſor Legum Oxonii, qvi lecturas edidit in Jus Civile, *Stephanus* Anglus, qvi Juri

115 *Jo. Pitſe. in append. Cent.* 1. 116 *Jo. Andr. in addit. ad ſpecul. in proœm.* 117 *Jo. Bale. de Scriptor. Angl. Cent.* 12. *Jo. Pitſc. Tom.* 1. *ad ann.* 1366. & *in append. Cent.* 4. *Alber. Gentil. in. Orat. de Laudib. Academ. Peruſin.* & *Oxon.*

Juri Civili & Canonico Oxonii egregiam operam dedit, *Stathamus* & celeberrimus *Mylius*, aliiqve plurimi: Tantoqve Studio in Academiis omnes Laici Clericiqve ad Leges *Cæſareas* & Canones advolabant, ut *Matth.* Pariſienſis recitet *118* Conſtitutionem *Innocentii IV.* eo Sæculo editam, qvæ prohibet deinceps in Gallia, Anglia, Scotia, Hiſpania & Hungaria ullum Advocatum aut Legum Profeſſorem ad Eccleſiaſticas Dignitates aſſumendum aut admittendum; & qvòd de cætero Leges *Cæſareæ* in his Regnis non legantur, ſi Reges & Principes conſenſum præbuerint. Sed hi Principes conſervârunt Leges *Cæſareas*, Legumqve Romanarum Profeſſores & Studioſos Reges noſtri, præ reliqvis *Edwardus I.* & *III.* plurimo ſemper favore proſecuti ſunt.

XXXIV. Sub *Edwardo III.* cum Capitulum VVintonienſe elegiſſet *VVillielmum* de *Ralegh* in Epiſcopum ſuum, Rege invito, Rex appellavit ab ea Electione ad Pontificem Romanum. Appellationemqve ſuam Oxonium *119* miſit ad Doctores legentes in Jure alioſqve ejuſdem Juris peritos,

118 *Math. Pariſ. ad ann. 1254. & in additam. p. 883. Edit. noviſſ.* 119 *Rot. Paten. an. 28. H. 3. Membr. 12. & 11. Matth. Pariſ. ad ann. 1243.*

ritos, conſilium eorum qværens, qvi eam approbârunt. Sub eodem *Edwardo III.* cum Magiſtri & *Baccalaurei* Theologiæ & Artium Oxonii, numero ſuo freti, Statuta qvædam edidiſſent, contra Doctores & Baccalaureos Decretorum & Legum, de Reſponſionibus Baccalaureorum in Utraqve Facultate, & contra contumaces Sententiam Banni tuliſſent, ex qverelâ Doctorum & Baccalaureorum Legum Rex conſtituit Epiſcopos Londinenſem, Elienſem & alios, Delegatos ſuos. Qvi, auditis litigatoribus, Statuta & Sententias Banni revocârunt; qvæ omnia Rex Chartâ ſuâ *120* confirmat, & in eadem ſingularem protectionem & gratiam Doctoribus & Studioſis Juris Civilis & Canonici pollicetur, eademqve omnia per Chartam Regis *Richardi II.* poſtea *121* confirmata ſunt.

XXXV. Curam verò Juris Civilis in Anglia docendi in *Edwardo I.* Rege noſtro retulerunt Juriſconſulti exteri, de qva à noſtris nihil proditum eſt, qvi Bononiâ (ubi Jus docuit) in Angliam invitavit *Franciſcum Accurſium* juniorem (celeberrimi *Franciſci Accurſii* filium, qvi ſcripſit Gloſſas

120 *Rot. Paten. 50. Ed. 3. p. 1. membr. 10. & 14. in dors. & 33.* 121 *Rot. Paten. 20. Rich. 2. p. 3. membr. 36. & 37.*

Gloſſas in Jus Civile) ad Jus Civile docendum Oxonii. Is verò tranſiens per Tholoſam publice legit famoſam illam *L. unic. C. de Senten. qvæ pro eo qvod inter.* de qvo meminit *Bartolus* 122 in Commentariis ad illam Legem; eundemqve appellant Regis Angliæ Advocatum, Regiqve placuit ut Oxonii legeret. Et Mandatum extat inter Chartas Regias ad Vice-Comitem Oxonienſem 123, ut ei traderet Manerium Regium Oxonii pro habitatione ſuâ cum uxore & familia; eidemq; porrò conceſſit Manerium de *Martlegh*, qvod in manu Regiâ tum erat, ratione minoris ætatis *Hugonis le Diſpenſ.* filii *Joannis* defuncti, qvi in Capite tenebat; in qvâ Chartâ Rex *Franciſcum Accurſium* 124 *dilectum & fidelem Secretarium noſtrum* appellat. Idemqve *Franciſcus Accurſius* in alia Chartâ videtur denotari per nomen *Franciſci* de Bononiâ, in qva *Franciſcus* de Bononia Legum Doctor, & Illuſtris Regis Angliæ Conſiliarius 125 appellatur. Utrum verò *Franciſcus Accurſius* Oxonii docuerit apud

122 *Bart. ad l. unic. C. de ſenten. qvæ pro eo qvod inter. Concenat. in Not. ad Bart. ibid. Choppin. lib. 3. de Doman. Franc. tit. 27. n. 14.* 123 *Rot. Paten. 4. Ed. 1. membr. 35* 124 *Clauſ. 8. Ed. 1. membr. 10.* 125 *Clauſ. 8. Ed. 1. membr. 16. dorſ.*

Nos, non conſtat; tantùm referunt Itali 126, eum à Bononienſibus, metu confiſcationis bonorum ſuorum, fuiſſe revocatũ. Idem etiam *Edwardus* cum ex morte *Alexandri* Scotorum Regis enata fuiſſet ardua illa Controverſia inter Anglos & Scotos, de directo totius Britanniæ Dominio & Conventum Ordinum Norhamæ ſuper Tvveda indixiſſet, ex univerſo Regno ſuo evocavit Legum Romanarum & Canonum peritiſſimos: eos enim præcipuè huic Controverſiæ dijudicandæ idoneos eſſe cenſuit, de qvo poſtea 127 erit dicendi locus.

XXXVI. Inſigne eſt etiam illud Teſtimonium ex Chartâ *Henrici* Regis miſsâ ad alteram Academiam Cantabrigiæ, in qva mandat Studioſis Juris Civilis & Canonici, ut interſint Lectionibus publicis ſuarum Facultatum, & ut Ordinariis & Bedellis earundem Collectas ſolvant. Eamqve Chartam fuiſſe *Henrici I.* datam Anno MCII. aſſerit *Caius* 128, vir doctiſſimus, pro defendenda Academiæ ſuæ antiqvitate, qvod Hiſtoriæ temporum convenire non poteſt: cum eo Anno nec Libri

126 *Alber. ad l. hi qvi. C. de reſcind. vendit. Pancirol. de clar. leg. Interp. lib. 2. cap. 29.* 127 *Infra. cap. 10. de Regn. Scotiæ.* 128 *Cajus. lib. 2. hiſtor. Cantabrig. p. 125.*

bri *Juſtinianæi* fuiſſent per *Lotharium* reſtituti, nec *Gratianus* Decretum ediďiſſet; & in eadem Chartâ Rex inſcribitur Rex Angliæ & Franciæ & Dominus Hiberniæ, qvæ fuit Charta *Henrici V*; eademqve in illius Academiæ 129 Regiſtro adhuc ſervatur. Neqve enim aliqvis Regum noſtrorum ſe Dominum Hiberniæ ante *Henricum II.* nec Regem Franciæ ante *Edwardum III.* appellavit.

XXXVII. Ex his clariſſimè conſtat, Legum Romanarum Studium apud Nos à Sæculo Regis *Stephani* floruiſſe, ejuſdemqve maximam curam Reges noſtros ſemper habuiſſe; Regeſqve noſtri ab *Henrico VIII.* annua Salaria Juris Civilis Profeſſoribus Regiis ex Ærario Regio conceſſerunt, cum Profeſſores ejus Juris antea Collectas annuas ab Auditoribus ſuis habuiſſent. Et in Academia Oxonienſi Sereniſſimus *D. Jacobus* Profeſſoribꝰ Juris Civilis, præter annum Salarium, Præbendam ſeu Canonicatum in Eccleſiâ Cathedrali Satisburgenſi, in perpetuam Eleemoſynam, contulit. (qvod conceſſionis genus apud nos ab oneribus maximè ſolutũ eſt.) Et in utrâq; porrò Academiâ noſtrâ ampliſſimi

129 *Dat. 3. H. 5. in Regiſtr. Merchant Cantabrig.*

ſimi Collegiorum Fundatores plurimi multa Sodalitia conſtituerint, ex qvorum proventibus Studioſi JurisCivilis aluntur.

XXXVIII. Deniqve, cum poſt imminutos reditus & poteſtatem Epiſcoporum per *Henricum VIII.* Juris Civilis Studium langveſcere inciperet, ejuſdem conſervandi cura in *Edwardo VI.* Rege noſtro, optimæ ſpei Adoleſcente & ad omnia Literarum ſtudia ſummè propenſo, apparuit. Nam cum Anno ſecundo Regni ſui, pro luſtranda utrâqve Academiâ Oxonienſi & Cantabrigienſi, Viſitatores conſtituiſſet Comitem VVarvvicenſem, Epiſcopos Lincolnienſem & Roffenſem, *D. Pagettum Contra Rotulatorem* Hoſpitii Regii, *D. Petreum* Legum Doctorem Regiâ Secretis alioſqve Viros primarios, iiſdem in Mandatis *130* dat, ſibi indicatum fuiſſe JurisCivilis Studium in utraqve Academiâ per aliqvot Annos non ſolùm deferbuiſſe, verùm etiam propemodum extinctum fuiſſe; ideo illis omnibus curam & ſollicitudinẽ imponere, ut omnibus qvibus poſſent viis & modis illud ſtudium excitent & amplificent. Et hæc dicta ſint de Jure Civili in Scholis & Academiis Anglorum. De ejuſdem

139 *Rotul. paten. 2. Ed. 6. p. 3. in dorſ. in dom. Converſ.*

dem vero Uſu & Authoritate in Judiciis jam agendum reſtat.

PARS TERTIA.

I. ANgliæ Reges Jure ſuo, præ reliqvis omnibus Europæ Regibus, Se liberos eſſe & immunes ab omni Dominatione Imperatorum & Imperio Legum Romanarum, profitentur, cum ſolo armorum Jure Romani Britanniam acqviſiverint, eandemqve deinde Britannis ceſſerint & pro derelicta 1 habuerint. Unde Juriſconſulti Italici Hiſpanici & reliqvarum Gentium aſſerunt 2 communiter, Leges noſtras non recognoſcere Imperatorem nec de

1 L.1.ff.pro derelict. l. peregr.44.ff. de acq. poſſeſſ. Bellug. in ſpec. Princip. §. veniamus. Rubr. 14. n. 35.
2 Bart.ad l. hoſtes. n.6. ff.de capt.Bald.ad c. cum veniſſent.n. 2. de eo qui mitt.in poſſ. Afflict.ad conſtit. Regni in princ.qv.2. Caſtald. de Imper. qv. 53. Corſet. de poteſt.reg.p.3.qv.21.n.22.Engelb. Abb.de de ort. & progreſſ. Rom. Imper. cap.26.Pacian.lib.3.de probat. c.35.Gabr.com.concluſ.lib.5.concluſ. 3. Scacc. de judic.Civil.& Crimin. lib. 1. cap.16. n. 3. & de appell. qv.26.limit. 5.Barboſ. ad c. per venerabilem. qui fil. ſint Legit.n.26.Burg. de Par. in proœm. relect. ad 11. Taur.n.31.Franc. de Balbo. de Monar. Reg.c. 2. n. 75. Arniſ. de jur. Majeſt. lib. 1. c. 2.n.6, Salas.de legib. tract.14.diſput.7.ſect.8. Azor.Inſt.Moral. p. 2. lib.11. c.5.Ben.Stracch.de Mercat.p.4.n.27.

de facto in Regno ſuo ſolo Deo inferiores eſſe; habere in Angliâ omnia Jura Suprema & eſſe Monarchas; ac iis, ut à Supremis Principibus, non poſſe appellari: poſt *Conſtantium Magnum* habuiſſe Jus geſtandi Imperialem Coronam; & in libris Ceremoniarum Romanæ Eccleſiæ recenſeri inter paucos Europæ Reges, qvi Jure ſuo unguntur & coronantur. Ideoqve *Jac. Cujacius* 3 ſine ratione tradidit, Regem Angliæ fuiſſe aliqvando Feudatarium Imperatori, Galliæ verò nunqvam; cum eodem ſæculo tam Britanni qvam Franci Imperatorum Dominationem excuſſerint. Britanniqve etiam, Romanorum Arma adverſus Scotos Pictoſqve implorantes, alium Titulum *Pro Derelicto* acqviſiverint; ejuſdem etiam Libertatis tuendæ ſtudio Leges Romanas inter ſuas Leges non admiſerint.

II. Ex hac ratione forſan inducti Interpretes noſtri communiter tradunt 4, qvòd apud alias Gentes, ſi Principes vel privati men-

3. *Cujac. lib. 1. de feud. tit. 1.* 4 *Bald. ad c. cum veniſſent. n. 2. de eo qvi mitt. in poſſeſſ. Dec. in cap. 1. in l. lectur. de conſtit. & conſ. 610. n. 6. & in l. 2. n. 2. qvant. non pet. part. Felin. ad c. cauſam. n. 17. de reſcript. Andr. ab Exe. ad Rubr. de conſtit. n. 134. Jac. Menoch. conſ. 148. n. 46. lib. 2. Perez. ad Ordinat. regn. Caſtell. in proœm. qv. 3. Card. Tuſch. concluſ. 582. v. Jus Civile n. 38.*

mentionem faciunt de Jure, in Pactis, Contractibus, Legibus, Statutis, Compromiſſis, Teſtamentis vel aliis Actibus qvibuſcunqve, intelliguntur de Jure Civili Romanorum, qvod omnibus Gentibus commune eſt: ſed ſi Rex Angliæ mentionem facit de Jure, de Jure ſuo & Anglicano ſolùm eſt intelligendus. Atqve ideo *Edwardus II.* Edicto ſuo apud nos 5 conſtituit, ne Notarii Imperiales officia ſua in Anglia exercerent, ne Imperiali Dominationi ſubjectos ſe viderentur agnoſcere.

III. Sed Juriſconſulti non tribuunt eandem immunitatem Regibus Angliæ à dominatione Romani Pontificis, cum aſſerant 6 eos eſſe Feudatarios Romanæ Sedis; eamqve Servitutem contraxiſſe *Joannem* Regem noſtrum cum *Innocentio III.* eumqve ſe Pontificis Vaſallum conſtituiſſe. Atqve ideo, cum *Alexander III.* Pontifex Rom. agnoſcit 7 Cauſam poſſeſſionis Prædiorum in Anglia ſpectare ad Regem *Henricum II.* animadvertit *Hoſtienſis* 8, qvod

5 *Seld. diſſert. ad Flet. cap. 9. per clauſ. 13. Ed. 3. memb. 6. in dorſ.* 6 *Choppin. lib. 2. de doman. Franc. tit. 1. n. 12. Bodin. lib. 1. de. Rep. c. 9.* 7 *C. cauſam. qvæ. 7. qvi fil. ſint. legit. Cujac. ad c. cauſæ. 4. & c. cauſam 7. eod. tit.* 8 *Hoſtienſ. ad d. cauſam. qvæ. & Cujac. ibid.*

exactè conſervarunt &, qvotieſcunqve ab iis in Comitiis publicis rogata eſt aliqva mutatio Legum ſuarum ex æqvitate Juris Romani, alioqvin ſatis juſtâ, ſemper repugnârunt; cujus rei in Tabulis Parliamentariis multa exempla reperiuntur. In Curiis Parliamentariis ſub *Henrico III.* cum Epiſcopi rogarent *12* Proceres, ut ſtatuerent, filios natos ex Concubinâ ante matrimonium habere Jus Legitimum Succeſſionis in hæreditatibus paternis, ſicuti filios natos ex ſubſeqventibus nuptiis, ſicuti *Juſtinianus* Imperator ex gravibus Cauſis conſtituiſſet, qvæ in ea Conſtitutione *13* exprimuntur & Eccleſia eoſdem legitimos eſſe *14* judicaſſet. Reſponderunt Comites & Barones unâ voce: nolumus Leges Angliæ mutari, qvæ hucuſqve uſu ſunt approbatæ. In Parliamento ſub *Richardo II.* cum *Thomas* Dux Gloceſtriæ aliiqve Proceres accuſarent *Alexandrum Nevillum* Eboracenſem Archiepiſcopum, *Robertum de Vere* Ducem Hiberniæ alioſqve de Crimine Majeſtatis, & Profeſſores Juris Anglici ſimul cum Doctribus Juris Civilis de Jure

12 *Parlam. 20. H. 3. Statut. de Merton. c. 9. Coke. lib. 8. Relat. in præfat.* 13 *L. cum qvis 10. C. de natur. lib.* 14 *C. 1. & c. tanta. 6. qvi fil. ſint legit.*

de Jure reſpondere juſſi retuliſſent. Accuſationis Formulam non fuiſſe ritè conſcriptam, nec ſecundùm Jus Anglicum nec Romanum: Comites & Barones pronunciant, Accuſationem fuiſſe ritè factam, ſecundùm Leges Parliamentarias, & proteſtantur, ſe nunqvam paſſuros ut Regnum Angliæ per Jus Civile Romanorum 15 gubernetur. Hæc verò licet iis temporibus ex ſubito calore ſtudioq; partium forſan prolata, tamen apud nos deinceps conſtanter ſervata fuere, & in judiciis, qvæ ſecundùm Jus Anglicanum exercentur, Juri Civili Romanorum Authoritatem tribui nunqvam paſſi-ſunt.

V. In Judiciis Anglicanis diſtingvenda ſunt ea, qvæ exercentur ex mero Jure Angliæ, ut ſunt Curiæ Banci Regii, Communium Placitorum aliæqve iiſdem ſubordinatæ, ab iis, in qvibus non ex mero Jure Anglico, ſed ex æqvo & bono Jus dicitur, qvalia ſunt Cancellaria & Curia Libellorum Supplicum. De qvibus ſeparatim dicendum eſt.

VI. Judicia, qvæ ſecundum merum Jus Anglicum exercentur, nihil commune habent cum Jure Civili Romanorum: in iis

15 *Rotul. Parlam. 11. R. 2. in Turr. Lond. Daviſ. in relat. Hibern. in præfat.*

in iis enim Probatio tantùm facienda eſt per teſtes præſentes, in Judicio palam teſtimonium proferentes; & poteſtas judicandi de Probationibus & tota facti Controverſia eſt penes duodecim Viros, qvi aliqvando ſunt Juris & Literarū imperiti, Controverſiâ ſolâ Juris, qvæ ex facto oritur, Judicibus relictâ. Conſtat autem Jus Angliæ *16* ex Conſvetudinibus Angliæ (qva ratione dicitur Conſvetudinarium & non ſcriptum *17*) & Statutis per Regem in Comitiis Parlamentariis cum conſenſu Ordinum Regni conditis. In qvibus omnibus ſi qvi Caſus omiſſi ſint, vel ſi qvid obſcuri vel ambigui emerſerit, qvod Interpretationem deſiderat, non recurrunt Judices ad Jus Civile Romanorum, ut apud alias Gentes Europæas, ſed ſuo arbitrio & conſcientiæ reliqvuntur, niſi tanta ſit Cauſæ difficultas, qvam Judices non poſſint dirimere; tunc enim defertur ad Curiam Parlamenti per eam *18* terminanda.

VII. Ad hoc Jus Anglicanum acceſ-

ſerunt

16 Coke.Inſtit. p.1. lib.1.c.1. ſect. 3.& lib. 8. Relat. in præfat.Doct.& ſtuden.lib.1. c. 4. Cowell.Inſtit. lib. 1.Tit.2. *17 Bract.de legib.& conſvet.Angl.lib. 1.in princ.D.Elleſm.in Caſe.de poſtnati. Dav.in relat.Hibern.in præfat.* *18 Bract.lib.1.c.2.§. 7.Cowell.Inſtit. de jur.Nat.gent.& Civil.§.6.*

ſerunt ſcripta antiqvorum aliqvot Juriſconſultorum inſignium, *Glanvillæ*, *Bractoni*, *Brittoni*, *Thontoni* & *Fletæ*, qvi Conſvetudines & Leges Anglicanas Tractatibus ſuis, ut *Papinianus*, *Ulpianus*, *Paulus* & reliqvi Juriſcōſulti Romani, Edicta Prætorum & Conſtitutiones Principum ſuis libris explicârunt. Et poſt hos acceſſerunt Relationes Annales Rerum Judicatarum in Curiis Regiis ſub ſingulis Regibus ab *Edwardi III.* Sæculo, in qvibus recitantur ſingulorum Judicum rationes & Sententiæ, qvas pro Tribunali magno ſæpe cum ingenio & acumine protulerunt. Ad qvas noviſſimè rerum ſuis Sæculis Judicatarum relationes addiderunt *Dyerus*, *Plowdenus* & *Cokus*, Viri apud nos celeberrimi & in Jure Anglico peritiſſimi; Iidemqve omnes libri relationum pro Commentariis ad Jus Angliæ, & Expoſitionibus Reſcriptorum Orginalium [19] hodie habentur.

VIII. Inter Scriptores Juris Anglicani primus memoratur *Ranulphus Glanvilla* ſub *Henrico II.* Capitalis Juſtitiarius; poſt eum *Henricus Bractonus* ſub *Henrico III.* Capitalis etiam Juſtitiarius; deinde *Johannes Britton* Juſtitiarius Angliæ; & ſub *Edwar-*

19 *Coke. 8. Relat. in præfat.*

Edwardo I. Gilbertus Thorntonius Capitalis etiam Juſtitiarius Angliæ *Bractonum* inCompendium redegit;& ſub eodem Rege Author incertus *Fleta* dictus,qvem nuper clariſſimus *Seldenus 20* edidit & illuſtravit, *Thorntonii* verò nomen ſepultum reſuſcitavit. Neqve tamen Scriptores iſtos celeberrimos,aut libros noſtros rerum Judicatarum Juris Authoritatem apud nos habere conſtat:nam TractatusJuriſconſultorum noſtrorum ſcripti ſunt ab iis, qvi Legis condendæ poteſtatem non habuerunt,& rerum per priorum ſæculorum Judices Judicatarum exemplis non ſemper tenentur præſentis ſæculi Judices, niſi Cauſis coram ſe agitatis exiſtimaverint convenire. Neqve enim par in parem Imperium *21* habet, nec Anteceſſor habet plus poteſtis qvàm ſucceſſori relinqvit; neqve poteſt qvis legem ſucceſſori ponere,cum utriuſqve æqvalis ſit *22* poteſtas, & Legibus non exemplis ſit judicandum, ut Imperator noſter *Juſtinianus* reſcripſit.

IX.Hi-

20 *Selden.diſſert. ad Flet.cap. 1.2. & 10.* 21 *L. ille 13. §.4.ff.ad S.C.Trebell.* 22 *L.nam magiſtratus. 4. ff.de recept.arbitr.l.judicium 52.de judic.Dec. ad c. 1. de conſtit.n. 15. Bald. ad c.1.n. 7. qvi ſucceſſ. dar. tenean.gl ad c.ult.in fin.de reſcript.in.6.*

IX. Hi verò Juriſconſulti Anglica[i]
fuerunt Juris Civilis peritiſſimi, & ab e
dem lucis & ornamenti plurimùm ad J
Anglicanum illuſtrandū acceperunt. Er
enim *Brittonus 23* Juris *Cæſarei* Profeſſ
Oxonii,&*Brittonus 24* Juris utriuſqve D
ctor, libroſq; incipiunt *Glanvilla 25*
Bractonus verbis & methodo *Juſtiniani* i
Inſtitutionibus. Iidemqve omnes per Tr
ctatus ſuos ad decidendas controverſ
graviſſimas, non ſolùm in privatis Cauſ
ſed & de publicâ Regni adminiſtratione
Juris Civilis teſtimonia & Authoritatem
ſæpe adhibent. Et à Rege *Stephano*, per d
centos circiter Annos, uſqve ad *Edwa*
dum III. tantum erat Legum Romanaru
apud nos ſtudium, non in Academiis
lùm, ſed & in Foro, ut in relationibus
in poſtulationibus Advocatorum freqve
tiſſimæ adhuc reperiantur Juris Civilis
legationes, qvod *Seldenus* multis teſtim
niis ad *Fletam 26* comprobavit. Tantuſq
Juris Civilis Profeſſoribus honor iis Sa

23 *Bale. ſcriptor. Britan. cent. 3. Coke. lib. 5. R*
in præfat. 24 *Bale. Cent. 4. v. Joann. Beckton.*
well. Interp. v. Britton. 25 *Glanvil. de legib. Ang*
princ. Bale d. Cent. 3. Coke. lib. 1. Relat. in præfat.
Selden. diſſert. ad Flet. Cap. 3. & 8.

lis delatus eſt, ut ſub *Henrico II.* plures numerentur iſtius Juris periti. Iidemqve Clerici, *Simo de Pateſhull Decanus* Eccleſiæ *D. Pauli* Londinenſis, *Philippus Lovell*, *Johannes Manſell*, aliqve plures, qvi ad Juſtitiariorum Munera in Curiis Regiis 27 admiſſi ſunt.

X. Judicia apud Anglos in Curiis, qvæ non ex mero Jure Anglicano, ſed ex æqvo & bono exercentur, cum Jure Civili Romanorum plurimùm conveniunt, qvarum ſuprema Cancellaria prima eſt. In Cancellariâ Actiones per Petitionem ſeu Billam proponuntur, Teſtes ſecretò examinantur, Acta & Decreta Sermone Anglico aut Latino, non Normannico, ſcribuntur; nihil ibi geritur per Duodecim viros, ſed Sententiæ omnes per Cancellarium proferuntur. Cancellarii autem ferè omnes, à Conqveſtoris Sæculo præcipuè, poſt *Thomam Becketum* Cancellarium ab *Henrico II.* conſtitutum, fuerunt Epiſcopi aut Clerici plerumqve Legum Romanarum periti 28 uſqve ad *Henricum VIII.* qvo *D. Richius* 29 primus Juris Municipalis Apprenticius Cancellarii Munus obtinuit; poſt

27 *Coke. d. lib. 8. in præfat. Spelm. in gloſſar. v. Juſtitiarii.* 28 *Spelman. in gloſſar. v. Cáncellar.* 29 *Brook. 6. H. 8. novell. Caſes. §. 293.*

poſt qvem etiam aliqvos Epiſcopos Juri Romani peritos,ſed pleroſqve Juris Muni cipalis conſultos,Reges noſtri ad hoc Mu nus admoverunt.

XI. In hac etiam Curiâ Aſſeſſores ſe Magiſtri plerumqve fuerunt Juris Civil Doctores; &Clericos hujus Curiæ antiqv tùs habuiſſe eximiam Juris Civilis ſcie tiam, clariſſimum eſt ex unico libro Reg ſtri Brevium Originalium : qvi Liber v rè dicitur fundamentum *30* Legum Angl & Regiſtrum *31* Cancellariæ,par illi lib Actionum, qvem *Cneius Flavius* Popu Romano *32* exhibuit, qvi, in mune Compenſationem, eum ex Liberto T bunum Plebis & Senatorem creavit.Bre autem & Reſcripta in Regiſtro mag cum brevitate,acumine & judicio fuiſ conſcripta à Viris peritis Legum Roma rum,legentibus ſatis conſtat. Idqve m ſæpiùs obſervavit & retulit *Gulieli Noyæus*, nuper apud Nos Procurator I gius & celeberrimus ſuo Sæculo Juris A glicani Profeſſor. Eademqve Brevia ha mus in Regiſtro diſettè & acutè comp ta à Clericis hujus Curiæ, qvibus hoc Mu à

30 *Coke.d.lib.8.Relat.in præfat.* 31 *Edw.1.* *Cowell. Interpret.v. Regiſtrum.* 32 *L.2.§.poſt.* *de orig. jur.*

à Statuto *33* demandatum eſt. Iidemqve cum eſſent Juris Civilis periti & in Sacris conſtituti, atqve ita ex Jure Canonico uxores ducere non poſſent, iis ex poſteriore Lege latâ indultum eſt *34*; ut poſt uxores ductas poſſint Munera ſua exercere & ſtudiorum ſuorum præmiis frui. In Curia etiam libellorum ſupplicum Cuſtodes privati ſigilli ferè omnes fuerunt antiqvitùs Epiſcopi Prælative, in Legibus Romanis vel utroqve Jure verſati, Magiſtri libellorum ſupplicum plerumqve Juris Civilis Profeſſores, qvibus ex Juriſdictione ejus Curiæ poteſtas judicandi ex æqvo & bono demandata eſt. Ad omnes enim Curias, in qvibus non merum & Conſvetudinarium Jus, ſed æqvitas ſpectanda eſt, nullius Gentis Leges tam accommodatæ ſunt, qvàm Jus Civile Romanorum, qvod ampliſſimas continet Regulas de Contractibus, Teſtamẽtis, Delictis, Judiciis & omnibus humanis Actionibus, ut ſupra dictum *35* eſt.

XII. Deniqve, ut me contraham, ſumma ſemper fuit benignitas Regum noſtrorum in Epiſcopos, Clericos & Juris Romani Pro-

R

33 13. Edw. 1. Stat. Weſtminſt. 2. c. 24. Bract. de legib. Angl. lib. 5. cap. 17. Coke. p. 1. Inſtit. ſect. 101. lib. 2. 34 *Statut. 14. H. 8. cap. 8.* 35 *Lib. 1. cap. 2.*

de facto in Regno ſuo ſolo Deo inferiores eſſe; habere in Angliâ omnia Jura Suprema & eſſe Monarchas; ac iis, ut à Supremis Principibus, non poſſe appellari: poſt *Conſtantium Magnum* habuiſſe Jus geſtandi Imperialem Coronam; & in libris Ceremoniarum Romanæ Eccleſiæ recenſeri inter paucos Europæ Reges, qvi Jure ſuo unguntur & coronantur. Ideoqve *Jac. Cujacius* 3 ſine ratione tradidit, Regem Angliæ fuiſſe aliqvando Feudatarium Imperatori, Galliæ verò nunqvam; cum eodem ſæculo tam Britanni qvam Franci Imperatorum Dominationem excuſſerint. Britanniqve etiam, Romanorum Arma adverſus Scotos Pictoſqve implorantes, alium Titulum *Pro Derelicto* acqviſiverint; ejuſdem etiam Libertatis tuendæ ſtudio Leges Romanas inter ſuas Leges non admiſerint.

II. Ex hac ratione forſan inducti Interpretes noſtri communiter tradunt 4, qvòd apud alias Gentes, ſi Principes vel privati men-

3. *Cujac. lib. 1. de feud. tit. 1.* 4 *Bald. ad c. cum veniſſent. n. 2. de eo qvi mitt. in poſſeſſ. Dec. in cap. 1. in l. lectur. de conſtit. & conſ. 610. n. 6. & in l. 2. n. 2. qvant. non pet. part. Felin. ad c. cauſam. n. 17. de reſcript. Andr. ab Exe. ad Rubr. de conſtit. n. 134. Jac. Menoch. conſ. 148. n. 46. lib. 2. Perez. ad Ordinat. regn. Caſtell. in proœm. qv. 3. Card. Tuſch. concluſ. 582. v. Jus Civile n. 38.*

mentionem faciunt de Jure, in Pactis, Contractibus, Legibus, Statutis, Compromiſſis, Teſtamentis vel aliis Actibus qvibuſcunqve, intelliguntur de Jure Civili Romanorum, qvod omnibus Gentibus commune eſt: ſed ſi Rex Angliæ mentionem facit de Jure, de Jure ſuo & Anglicano ſolùm eſt intelligendus. Atqve ideo *Edwardus II.* Edicto ſuo apud nos 5 conſtituit, ne Notarii Imperiales officia ſua in Anglia exercerent, ne Imperiali Dominationi ſubjectos ſe viderentur agnoſcere.

III. Sed Juriſconſulti non tribuunt eandem immùnitatem Regibus Angliæ à dominatione Romani Pontificis, cum aſſerant 6 eos eſſe Feudatarios Romanæ Sedis; eamqve Servitutem contraxiſſe *Joannem* Regem noſtrum cum *Innocentio III.* eumqve ſe Pontificis Vaſallum conſtituiſſe. Atqve ideo, cum *Alexander III.* Pontifex Rom. agnoſcit 7 Cauſam poſſeſſionis Prædiorum in Anglia ſpectare ad Regem *Henricum II.* animadvertit *Hoſtieuſis* 8, qvod

5 *Seld. diſſert. ad Flet. cap. 9. per clauſ. 13. Ed. 3. memb. 6. in dorſ.* 6 *Choppin. lib. 2. de doman. Franc. tit. 1. n. 11. Bodin. lib. 1. de. Rep. c. 9.* 7 *C. cauſam. qvæ. 7. qvi fil. ſint. legit. Cujac. ad c. cauſæ. 4. & c. cauſam 7. eod. tit.* 8 *Hoſtienſ. ad d. cauſam. qvæ. & Cujac. ibid.*

exactè conſervarunt &, qvotieſcunqve ab iis in Comitiis publicis rogata eſt aliqva mutatio Legum ſuarum ex æqvitate Juris Romani, alioqvin ſatis juſtâ, ſemper repugnârunt; cujus rei in Tabulis Parliamentariis multa exempla reperiuntur. In Curiis Parliamentariis ſub *Henrico III.* cum Epiſcopi rogarent *12* Proceres, ut ſtatuerent, filios natos ex Concubinâ ante matrimonium habere Jus Legitimum Succeſſionis in hæreditatibus paternis, ſicuti filios natos ex ſubſeqventibus nuptiis, ſicuti *Juſtinianus* Imperator ex gravibus Cauſis conſtituiſſet, qvæ in ea Conſtitutione *13* exprimuntur & Eccleſia eoſdem legitimos eſſe *14* judicaſſet. Reſponderunt Comites & Barones unâ voce: nolumus Leges Angliæ mutari, qvæ hucuſqve uſu ſunt approbatæ. In Parliamento ſub *Richardo II.* cum *Thomas* Dux Gloceſtriæ aliiqve Proceres accuſarent *Alexandrum Nevillum* Eboracenſem Archiepiſcopum, *Robertum de Vere* Ducem Hiberniæ alioſqve de Crimine Majeſtatis, & Profeſſores Juris Anglici ſimul cum Doctribus Juris Civilis de jure

12 *Parlam.20.H.3.Statut.de Merton.c.9. Coke.lib. 8.Relat.inpræfat.* 12. *L. cum qvis 10. C.de natur.lib.* 14 *C.1.& c.tanta.6. qvi fil.ſint legit.*

de Jure reſpondere juſſi retuliſſent. Accuſationis Formulam non fuiſſe ritè conſcriptam, nec ſecundùm Jus Anglicum, nec Romanum: Comites & Barones pronunciant, Accuſationem fuiſſe ritè factam, ſecundùm Leges Parliamentarias, & proteſtantur, ſe nunqvam paſſuros ut Regnum Angliæ per Jus Civile Romanorum 15 gubernetur. Hæc verò licet iis temporibus ex ſubito calore ſtudioq; partium forſan prolata, tamen apud nos deinceps conſtanter ſervata fuere, & in judiciis, qvæ ſecundùm Jus Anglicanum exercentur, Juri Civili Romanorum Authoritatem tribui nunqvam paſſi ſunt.

V. In Judiciis Anglicanis diſtingvenda ſunt ea, qvæ exercentur ex mero Jure Angliæ, ut ſunt Curiæ Banci Regii, Communium Placitorum aliæqve iiſdem ſubordinatæ, ab iis, in qvibus non ex mero Jure Anglico, ſed ex æqvo & bono Jus dicitur, qvalia ſunt Cancellaria & Curia Libellorum Supplicum. De qvibus ſeparatim dicendum eſt.

VI. Judicia, qvæ ſecundum merum Jus Anglicum exercentur, nihil commune habent cum Jure Civili Romanorum: in iis

15 *Rotul. Parlam. 11. R. 2. in Turr. Lond. Daviſ. in relat. Hibern. in præfat.*

in iis enim Probatio tantùm facienda eſt per teſtes præſentes, in Judicio palam teſtimonium proferentes; & poteſtas judicandi de Probationibus & tota facti Controverſia eſt penes duodecim Viros, qvi aliqvando ſunt Juris & Literarū imperiti, Controverſiâ ſolâ Juris, qvæ ex facto oritur, Judicibus relictâ. Conſtat autem Jus Angliæ *16* ex Conſvetudinibus Angliæ (qva ratione dicitur Conſvetudinarium & non ſcriptum *17*) & Statutis per Regem in Comitiis Parlamentariis cum conſenſu Ordinum Regni conditis. In qvibus omnibus ſi qvi Caſus omiſſi ſint, vel ſi qvid obſcuri vel ambigui emerſerit, qvod Interpretationem deſiderat, non recurrunt Judices ad Jus Civile Romanorum, ut apud alias Gentes Europæas, ſed ſuo arbitrio & conſcientiæ relinqvuntur, niſi tanta ſit Cauſæ difficultas, qvam Judices non poſſint dirimere; tunc enim defertur ad Curiam Parlamenti per eam *18* terminandā.

VII. Ad hoc Jus Anglicanum acceſſerunt

16 *Coke.Inſtit. p.1. lib.1.c.1. ſect. 3.& lib. 8. Relat. in præfat.Doct.& ſtuden.lib.1. c. 4. Cowell.Inſtit. lib. 1.Tit.2.* 17 *Bract.de legib.& conſvet.Angl.lib. 1.in princ.D.Elleſm.in Caſe.de poſtnati. Dav.in relat.Hibern.in præfat.* 18 *Bract.lib.1.c.2.§. 7.Cowell.Inſtit. de jur.Nat.gent.& Civil.§.6.*

ferunt ſcripta antiqvorum aliqvot Juriſconſultorum inſignium, *Glanvillæ*, *Braćtoni*, *Brittoni*, *Thontoni* & *Fletæ*,qvi Conſvetudines & Leges Anglicanas Tractatibus ſuis, ut *Papinianus*, *Ulpianus*, *Paulus* & reliqvi Juriſcõſulti Romani, Edicta Prætorum & Conſtitutiones Principum ſuis libris explicârunt. Et poſt hos acceſſerunt Relationes Annales Rerum Judicatarum in Curiis Regiis ſub ſingulis Regibus ab *Edwardi III.* Sæculo, in qvibus recitantur ſingulorum Judicum rationes & Sententiæ, qvas pro Tribunali magno ſæpe cum ingenio & acumine protulerunt. Ad qvas noviſſimè rerum ſuis Sæculis Judicatarum relationes addiderunt *Dyerus*, *Plowdenus* & *Cokus*, Viri apud nos celeberrimi & in Jure Anglico peritiſſimi; Iidemqve omnes libri relationum pro Commentariis ad Jus Angliæ, & Expoſitionibus Reſcriptorum Orginalium 19 hodie habentur.

VIII. Inter Scriptores Juris Anglicani primus memoratur *Ranulphus Glanvilla* ſub *Henrico II.* Capitalis Juſtitiarius; poſt eum *Henricus Bractonus* ſub *Henrico III.* Capitalis etiam Juſtitiarius; deinde *Johannes Britton* Juſtitiarius Angliæ; & ſub *Edwar-*

19 *Coke. 8. Relat. in præfat.*

Edwardo I. Gilbertus Thorntonius Capitalis etiam Juſtitiarius Angliæ *Bractonum* in Compendium redegit; & ſub eodem Rege Author incertus *Fleta* dictus, qvem nuper clariſſimus *Seldenus 20* edidit & illuſtravit, *Thorntonii* verò nomen ſepultum reſuſcitavit. Neqve tamen Scriptores iſtos celeberrimos, aut libros noſtros rerum Judicatarum Juris Authoritatem apud nos habere conſtat: nam Tractatus Juriſconſultorum noſtrorum ſcripti ſunt ab iis, qvi Legis condendæ poteſtatem non habuerunt, & rerum per priorum ſæculorum Judices Judicatarum exemplis non ſemper tenentur præſentis ſæculi Judices, niſi Cauſis coram ſe agitatis exiſtimaverint convenire. Neqve enim par in parem Imperium *21* habet, nec Anteceſſor habet plus poteſtis qvàm ſucceſſori relinqvit; neqve poteſt qvis legem ſucceſſori ponere, cum utriuſqve æqvalis ſit *22* poteſtas, & Legibus non exemplis ſit judicandum, ut Imperator noſter *Juſtinianus* reſcripſit.

IX. Hi-

20 *Selden. diſſert. ad Flet. cap. 1. 2. & 10.* 21 *L. ille 13. §. 4. ff. ad S. C. Trebell.* 22 *L. nam magiſtratus. 4. ff. de recept. arbitr. l. judicium 52. de judic. Dec. ad c. 1. de conſtit. n. 15. Bald. ad c. 1. n. 7. qui ſucceſſ. dar. tenean. gl ad c. ult. in fin. de reſcript. in. 6.*

IX. Hi verò Juriſconſulti Anglicani fuerunt Juris Civilis peritiſſimi, & ab eo dem lucis & ornamenti plurimùm ad Jus Anglicanum illuſtrandũ acceperunt. Erat enim *Bractonus* 23 Juris *Cæſarei* Profeſſor Oxonii, & *Brittonus* 24 Juris utriusqve Doctor, libroſq; incipiunt *Glanvilla* 25 & *Bractonus* verbis & methodo *Juſtiniani* in Inſtitutionibus. Iidemqve omnes per Tractatus ſuos ad decidendas controverſias graviſſimas, non ſolùm in privatis Cauſis, ſed & de publicâ Regni adminiſtratione, Juris Civilis teſtimonia & Authoritatem ſæpe adhibent. Et à Rege *Stephano*, per ducentos circiter Annos, uſqve ad *Edwardum III.* tantum erat Legum Romanarum apud nos ſtudium, non in Academiis ſolùm, ſed & in Foro, ut in relationibus & in poſtulationibus Advocatorum freqventiſſimæ adhuc reperiantur Juris Civilis allegationes, qvod *Seldenus* multis teſtimoniis ad *Fletam* 26 comprobavit. Tantuſqve Juris Civilis Profeſſoribus honor iis Sæculis

23 *Bale. ſcriptor. Britan. cent. 3. Coke. lib. 8. Relat. in præfat.* 24 *Bale. Cent. 4. v. Joann. Beckton. Cowell. Interp. v. Britton.* 25 *Glanvil. de legib. Angl. in princ. Bale d. Cent. 3. Coke. lib. 1. Relat. in præfat.* 26 *Selden. diſſert. ad Flet. Cap. 3. & 8.*

lis delatus eſt, ut ſub *Henrico II.* plures numerentur iſtius Juris periti. Iidemqve Clerici, *Simo de Pateſhull Decanus* Eccleſiæ *D. Pauli* Londinenſis, *Philippus Lovell*, *Johannes Manſell*, aliqve plures, qvi ad Juſtitiariorum Munera in Curiis Regiis [27] admiſſi ſunt.

X. Judicia apud Anglos in Curiis, qvæ non ex mero Jure Anglicano, ſed ex æqvo & bono exercentur, cum Jure Civili Romanorum plurimùm conveniunt, qvarum ſuprema Cancellaria prima eſt. In Cancellariâ Actiones per Petitionem ſeu Billam proponuntur, Teſtes ſecretò examinantur, Acta & Decreta Sermone Anglico aut Latino, non Normannico, ſcribuntur; nihil ibi geritur per Duodecim viros, ſed Sententiæ omnes per Cancellarium proferuntur. Cancellarii autem ferè omnes, à Conqveſtoris Sæculo præcipuè, poſt *Thomam Becketum* Cancellarium ab *Henrico II.* conſtitutum, fuerunt Epiſcopi aut Clerici plerumqve Legum Romanarum periti [28] uſqve ad *Henricum VIII.* qvo *D. Richius* [29] primus Juris Municipalis Apprenticius Cancellarii Munus obtinuit; poſt

27 *Coke. d. lib.8.in præfat.Spelm.in gloſſar.v.Juſtitiarii.* 28 *Spelman.in gloſſar.v.Cancellar.* 29 *Brook. 5.H.8.novell.Caſes.§.293.*

à Statuto *33* demandatum eſt. Iidemqve cum eſſent Juris Civilis periti & in Sacris conſtituti, atqve ita ex Jure Canonico uxores ducere non poſſent, iis ex poſteriore Lege latâ indultum eſt *34*, ut poſt uxores ductas poſſint Munera ſua exercere & ſtudiorum ſuorum præmiis frui. In Curia etiam libellorum ſupplicum Cuſtodes privati ſigilli ferè omnes fuerunt antiqvitùs Epiſcopi Prælative, in Legibus Romanis vel utroqve Jure verſati, Magiſtri libellorum ſupplicum plerumqve Juris Civilis Profeſſores, qvibus ex Juriſdictione ejus Curiæ poteſtas judicandi ex æqvo & bono demandata eſt. Ad omnes enim Curias, in qvibus non merum & Conſvetudinarium Jus, ſed æqvitas ſpectanda eſt, nullius Gentis Leges tam accommodatæ ſunt, qvàm Jus Civile Romanorum, qvod ampliſſimas continet Regulas de Contractibus, Teſtamētis, Delictis, Judiciis & omnibus humanis Actionibus, ut ſupra dictum *35* eſt.

XII. Deniqve, ut me contraham, ſumma ſemper fuit benignitas Regum noſtrorum in Epiſcopos, Clericos & Juris Romani Pro-

R

33 *13. Edw. 1. Stat. Weſtminſt. 2. c. 24. Bract. de legib. Angl. lib. 5. cap. 17. Coke. p. 1. Inſtit. ſect. 101. lib. 2.* 34 *Statut. 14. H. 8. cap. 8.* 35 *Lib. 1. cap. 2.*

Digitized by Google

ni Profeſſores, qvos ad ſumma Reip. munera & ad omnia publica Negotia gerenda, præ reliqvis omnibus, plerumqve adhibuerunt; qvod ex hiſtoriæ Gentis Noſtræ Scriptoribus conſtat. Et in Regno *Edwardi III.* clariſſimum eſt, à qvo Munera Cancellarii, Theſaurarii, Cuſtodis Privati Sigilli, Rotulorum, Guardarobæ, Cancellarii & Camerarii Scaccarii aliaqve ferè omnia publica Munera iis *36* commiſſa ſunt. Sed redeundum eſt ad Inſtitutum meum & recenſendæ ſunt eæ Curiæ, in qvibus ex Conſvetudine Angliæ Judicia exercentur ex ſolo Jure Civili, qvæ ſunt ſub tribus Capitibus 1. Curia Militaris ſub Coneſtabili & Mareſcallo Angliæ. 2. Curia Admiralli. 3. Curiæ omnes Eccleſiaſticæ ſub Archiepiſcopis, Epiſcopis & Archidiaconis, qvæ omnes Profeſſoribus Juris Civilis hactenus permiſſæ fuerunt.

XIII. In Curia Militari Judices ſunt Coneſtabilis & Mareſcallus Angliæ, qvi pari poteſtate in Cauſis pronunciant, executione Mandatorum ejus Curiæ ſoli Mareſcallo *37* demandatâ. Hæc Officia non conſtat apud Nos fuiſſe inducta ſub Regibus Anglo-Saxonicis, ſed citra Normannorum

36 Stow. in Edw. 3. p. 420. *37 Coke. p. 4. Inſtit. c. 17.*

norum tempora ad exemplum Gallorum, qvi Romanos imitati antiqvitùs habuerunt Coneſtabiles & Mareſcallos à *Caroli Magni* ætate, Magiſtris Eqvitum & Tribunis Celerum apud Romanos valde ſimiles, ut Scriptores Gallici *38* teſtantur.

XIV. Summa autem horum Munerum ſemper apud Nos fuit dignitas. Nam Coneſtabiles Angliæ plerumqve conſtituti ſunt *39* filii, fratres aut avunculi Regum noſtrorum, aliive ex primis Proceribus. Idemqve Munus, ad Staffordos Duces Buckinghamiæ, jure hæreditario delatum, in *Edwardo* Duce Buckinghamiæ ſub *Henrico VIII.* defecit; tantaqve fuit Conſtabulariorum poteſtas, ut Regibus noſtris ſuſpecta eſſe cœperit. Et *Finexius* Juſtitiarius interrogatus *40* ab *Henrico VIII.* qvanta eſſet Conſtabularii poteſtas, reſponſum declinavit, aſſerens hanc qvæſtionem ad Leges Armorum, non ad Jus Anglicanum pertinere. Et deinceps hoc Officium rarò & pro tempore tantùm à Regibus noſtris conceſſum eſt. Multiqve pariter

38 *Lupan. de Magiſtrat. Franc. cap. Mareſcallus. Tilius. lib. 2. cap. de Coneſtab. & Mareſcall. Tiraqvell. de Nobilit. cap. 8. n. 17.* 39 *Coke. p. 4. Inſtit. cap. 17.* 40 *Kelw. Report. Ter. Mich. 6. H. 8. f. 171.*

ter Mareſcalli Angliæ Viri primarii antiqvitus [41] enumerantur: ſed *Thomas Mowbraius* Dux Norfolciæ ſub nomine Comitis Mareſcalli Angliæ Primus [42] hoc munus à *Ricardo II.* conſecutus eſt. Idemqve Officium nuper geſſit nobiliſſimus *Thomas Howardus* Arundeliæ & Surriæ Comes, ex antiqva *Mowbrajorum* familiâ Comitum Angliæ primus, vir Natalibus & Virtutibus clariſſimus, Moribuſqve priſcis [43] antiqvos Angliæ Proceres repræſentans, ab omnibus Juris Romani Profeſſoribus, pro ſuâ in eam Scientiam benignitate, ſemper commemorandus, eidemqve nuperrimè Patavii mortuo, *Henricus Howardus Mowbraius*, Baronum Angliæ primus, non Familiæ tantùm & Honorum, ſed & Virtutum Paternarum verus hæres in eo Munere ſucceſſit.

XV. Cognoſcunt Coneſtabilis & Mareſcallus in Curia Militari de criminibus perpetratis extra Regnum Angliæ, de Contractibus factis apud Exteros, & de Rebus, qvæ ad bellum & Arma ſpectant, ſive in Regno Angliæ ſive apud Exteros.

XVI. Si Anglus Anglum accuſet de Crimine

41 *Coke.d. c. 17.* 42 *Coke. 1. p. Inſtit. lib. 2. cap. 8. ſect. 153.* 43 *Henr. Wooton. in plauſ. & rot. ad Reg. Carol. reduc.*

Crimine læſæ Majeſtatis commiſſo extra Angliã, agit 44 coram Coneſtabili & Mareſcallo; & probatio fit per Teſtes vel, ex antiqvo hujus Curiæ more, per Duellum. Si ſubditus Regis noſtri occidat alium Regis Subditum in Scotiâ vel alibi apud exteros, de hoc non poteſt agi in Curiis Juris Anglicani, ſed corã 45 Coneſtabili & Mareſcallo, nec de iis etiam in Parlamento 46 agi poteſt. Ideo cum *Franciſcus Dracus* in re Navali apud Nos celeberrimus, capite multaſſet *Dourishium* in Americâ Anno XXV. *D. Elizabethæ*, ejuſqve cædis vindictam *Dourishii* frater & hæres à Reginâ peteret, Judices Regii de hac re conſulti reſponderunt, de hoc crimine poſſe agi ſolùm coram Coneſtabili 47 & Mareſcallo, &, Reginâ ex gravibus cauſis Coneſtabilem conſtituere recuſante Accuſatio evanuit. Et cum nuper *VVillielmus Holmeſius* Anglus gladio occidiſſet *VVillielmum VViſeum* Anglũ in Inſula Terræ Novæ in America A. Chriſti MDCXXXII.

44 *Coke.1.p.Inſt.lib.2.cap.3. ſect.102. 37. H. 6. f. 3.*
45 *Rot.Parlam.3.H.6.membr.38.Stamf.pl.Coron.f.65. Coke.d. ſect. 102. & p. 4. Inſtit. c.17.& p.2. Inſtit. ad Magn.Char.c.29.* 46 *Statut.1.H.4.c.14.* 47.*Coke.d. lib.2.cap.3.ſect.102.*

(Regis *Caroli* Anno VIII.) Annoqve ſeqventi vidua *VVillielmi VViſei* à Sereniſſimo Rege *Carolo* ad accuſationem de Mariti cæde admitti peteret, nobiliſſimus Comes Lyncius pro eâ Causâ ſolâ Coneſtabilis Angliæ conſtitutus, & Comes Arundeliæ, Comes Mareſcallus Angliæ, condemnarunt Sententiâ, in Curia Militari publicè latâ, *Holmeſium*, Menſe Aprilis Anno MDCXXXIII, ad pœnam capitalem; qvam ſubiiſſet, ſi Rex eidem criminis abolitionem ex gratiâ non indulſiſſet. Si Anglus in Gallia lethale vulnus inferat Anglo, ex qvo, in Angliam rediens, moriatur; contra eum non ex Jure Anglicano *48*, ſed tantùm in Curia Militari agi poteſt. Et licet aliqva Statuta recentiora cognitionem criminum læſæ Majeſtatis in aliqvibus Cauſis tribuant Judicibus Banci Regii aut Commiſſariis Regiis, per ea tamen Juriſdictio Coneſtabilis & Mareſcalli tolli non *49* intelligitur.

XVII. Cognitio Contractuum in Regionibus exteris initorum ad hanc etiam Curiam ſpectat. Ita *Pountneyus* ſub *Henrico IV.* egit contra *Borneium* Militem pro

48 *Coke.d. ſect.102.& p.1.Inſtit.lib.3.c.13. ſect.745.*
49 *Statut. 35. H.8.c.2. 5. Edw.6.c.11. Coke.p.4.Inſtit. cap. 17.*

pro MXX. libris Anglicis ei mutuò datis *Burdegalæ* in Vaſconia, coram Coneſtabili & Mareſcallo ex ea ſtipulatione debitis, qvòd libri Juris Anglicani *50* teſtantur. In Scriniis verò publicis Regis noſtri, in TurriLondinenſi, freqventiſſima ſunt exempla rerum in hac Curia judicatarum, de omnibus generibus ContractuumCivilium in Regionibus exteris celebratorum, præſertim ſub *Edwardo III. Richardo II. Henricis IV, V, VI.* dum Reges noſtri Normanniâ, Aqvitaniâ, Vaſconiâ, Andegaviâ aliiſqve ampliſſimis Provinciis in Galliâ potiebantur; qvæ in hoc tantùm foro dijudicabantur, eademqve à Juriſconſultis noſtris *51* enumerantur. Et generaliter apud Nos receptum videtur, cognitionem *52* Contractuum in Regnis exteris initorum ad hoc Forum; Contractum verò, infra Dominia Angliæ celebratorum, ad Juris Anglicani Tribunalia pertinere.

XVIII. Sed horum Contractuum cognitio ad Forum Juris Anglicani poſtea deducta fuit ex fictione, declarando hos Contractus in aliqva parte Angliæ initos

 fuiſſe:

50 Ter.Mich.13.H.4.Dalt.10.f.5. 51 Coke.p.1.Inſtit.lib.3.cap.13.ſect.745.& p.4.Inſtit.c.17. Selden. ad Forteſc.cap.32. 52 Ter.Mich.13.H.4.Dalt.10.Forteſc. de leg.Angl.cap.32.

fuiſſe: nam apud nos jam receptum eſſe, videtur, ſi Anglus alterius Angli bona in Regionibus exteris abſtulerit, vel Anglus cum Anglo contractum aliqvem inierit, poſſe de his agi in foro Juris Anglicani 53, ſupponendo, res fuiſſe ablatas aut contractus initos in aliqvo loco hujus Regni. Eodem planè modo qvo Teſtamenta Civium Romanorum ab hoſtibus captorum per fictionē poſtliminii & fictionem Legis *Corneliæ* 54 ſuſtinentur. Cum enim Civis Romanus factus hoſtium ſervus Libertatem & omnia Jure Civilis Romani amittat, atqve ita Teſtamentū prius factum irritum fiat, ſi poſtea ab hoſtibus revertatur, Teſtamentum valet per fictionem poſtliminii, per qvam fingitur nunqvam fuiſſe ab hoſtibus captus, ſed in Civitate ſemper manſiſſe. Si verò apud hoſtes mortuus eſt, per fictionem Legis *Corneliæ* fingitur mortuus anteqvam caperetur & Civis Romanus deceſſiſſe: cum hoc tamen diſcrimine, qvod Leges Romanæ has fictiones ad ſuſtinenda Civium

53 *Regiſt.129. Coke.4. p.Inſtit. f. 40.48. Ed. 3. f. 3. Brook. tit. faits. 95. & novell.Caſes.366. Coke. p. 1.Inſtit. f.261.* 54 *L.hoſtes ff. de capt. §.ſi ab hoſtibus. inſtit.qvib. mod.jus. patr. poteſt. l.apud.hoſtes. de ſuis & legit.Dd.in d.§.ſi ab hoſtibus.Franc.de Amay. obſer.jur.lib.2.cap.1. & 2.*

Civium Teſtamenta induxerint, & non ex ſolo Juriſconſultorum uſu ortæ fuerint.

XIX. De Controverſiis omnibus, qvæ de Bello & armis agitantur Jure ordinario ſoli cognoſcunt 55 Coneſtabilis & Mareſcallus. Si exterus in Angliam veniens bellum moveat contra Regem noſtrum, non ex Jure Anglicano 56, ſed tantùm in Curiâ Militari accuſari & puniri poteſt; & ob eam cauſam appellantur Cuſtodes Communis Pacis Regni, cujus cura in rebus Belli & Armorum iis demandata eſt.

XX. Cum etiam Nobilium apud nos duo tantùm ſint Gradus 57, Majorum ſcilicet, ut ſunt Duces, Marchiones, Comites, Vice-Comites & Barones, Minorum, ut ſunt Milites & qvos Generoſos dicimus; hi omnes ſecernuntur à Plebeis per Arma & Inſignia, de qvibus Controverſiarum omnium cognitio ad Curiam militarem pertinet. Et graviſſimæ ſæpiùs in hac Curia intentatæ ſunt lites de Armorum Jure, cum duæ Familiæ eadem Arma & Inſignia vendicarent, & altera alterutram ab eorũ Jure excluderet, qvales fuerunt illæ cauſæ Armorum agitatæ inter *D. Reginaldum*

55 Statut. 13. R. 2. c. 2. 56 Finch. in nomotechn. lib. 4. cap. 1 57 Smith. lib. 1. de Repub. Anglor. cap. 17. & 18.

Greium 58 de *Ruthin* & *D. Edwardum Haſtingum*, inter *D. Richardum Scropum 59* & *D. Groſuenerum*, inter *Thomam Bawdium 60* & *Nicholaum Singletonum*, aliæqve plurimæ, qvæ poſt acerrimam contentionem, aliqvando Sententiâ Judicum, aliqvando duello finitæ ſunt. Nam qvotieſcunqve eadem Arma & Inſignia aſſumunt duo pluresve, & cum qvis contendit alium non habere Jus Arma geſtandi, nec eſſe Nobilem aut Generoſum, alterve ſe injuriâ affectum dicat, qvod arguatur non eſſe Nobilis aut Generoſus, nec habere Jus Armorum: hæc omnia in hujus Curiæ cognitione verſantur.

XXI. Hujuſqve Curiæ dignitatem auget, qvod Faciales hujus Curiæ ſunt Miniſtri *61*, nempe, *Garterius* Rex Armorum Anglicorum, qvi ſolennitatibus Auguſti Ordinis Periſcelidis inſervit, *Clarentius* Rex Armorum partium Angliæ Auſtralium, *Norroyus* Rex Armorum patium Borealium, & ſub iis ſex alii inferiores qvos *Heraldos* dicimus. Qvorum omnium præcipua munera ſunt, eſſe Nuncios Belli Pacisve,

58 2.H.5.p.3.m.15.14.R.2.p.1.m. 47. 59 14.R.2.p.1.m.2. 60 17.R.2.p.1.m.12. 61 Spelman. in gloſſar. v. Heraldus: Coke. p.4. Inſtit. c.17.

Pacifve, ſervare Gradus Genealogias & Arma Familiarum; diſponere Solemnia Coronationum Regum noſtrorum & Duellorum coram Coneſtabili & Mareſcallo; ducere Funera Nobilium & Generoſorum, ubi Funerum Solennia adhibentur, præter alia, qvæ eorum officio incumbunt. Iidemqve omnes in unum Collegium aſcripti, multiſqve privilegiis à Regibus noſtris donati, ſub poteſtate & Juriſdictione Coneſtabilis & Comitis MareſcalliMunera ſua exercent.

XXII. Juris verò Civilis Romanorum Uſum & Authoritatē in hac Curiâ, omnes Juris Municipalis conſulti apud Nos *62* agnoſcunt; unde appellant Jus Civile in hac Curia Legem Regni, Legem Regis, Legem Terræ *63*, & confitentur, Cauſas ex hoc Jure & Conſvetudinibus Armorum & non ex Jure Municipali Anglorum eſſe dijudicandas, & ex ea ratione condemnatī in hoc Foro, ex delicto ad pœnam Capitalem, prædia & Jus ſangvinis non *64* amittunt.

62 Forteſc. de legib. Angl. cap. 32. Finch. in nomotechn. lib. 4. cap. 1. Coke. p. 1. inſtit. c. 1. ſect. 3. & p. 4. Inſtit. c. 74. 63 Ter. Mich. 37. H. 6. f. 3. Ter. Paſ. 37. H. 6. Treſpas 8. f. 21. Kelw. Ter. Mich. 6. H. 8. f. 171. Coke. p. 1. Inſtit. lib. 1. c. 1. ſect. 3. & p. 4. Inſtit. c. 74. 64. Coke. p. 4. Inſtit. c. 17.

tunt. Inde etiam Coneſtabili & Mareſcallo rerum publicarum curâ impeditis, aliqvoties Legum Doctor, aliusqve Legum Cæſarearum peritus pro vitâ ſuâ ad procedendum in omnibus ejus Curiæ cauſis conſtitutus 65 eſt. Et ſub *Edwardo* IV. ejusdem Iuris peritus Promotor Cauſarum Regiarum 66 in ea Curia datus eſt: quod etiam munus Sereniſſimus Rex *Carolus*, Anno ſeptimo ——— Regni ſui, mihi per literas ſuas Patentes ſub magno Sigillo Angliæ conceſſit. Ibi enim omnes Cauſæ aguntur ad formam à Jure Civili præſcriptam, per libellum ſeu Petitionem Cauſæ proponuntur, Teſtes ſecretò examinantur, Exceptiones, Replicationes aliiqve Cauſarum termini ſecundum Jus Civile proponuntur & obſervantur; Sententiæ ex Scriptis pronunciantur, Appellationeſqve in ſcriptis interponuntur; & pro Dignitate ejus Curiæ, qvotieſcunqve proponitur exceptio declinatoria contra Curiæ Juriſdictionem, ad Dominos conſilii Regii Secretioris defertur; appellationeſqve à Sententiis definitivis ad Reges ipſos, non ad Cancellarios ſæpiſſimè interpoſitæ ſunt, qvi plerum-

65 Coke.d.c.17.ex par.2.paten.23. H. 6. membr. 20. 23. Edw. 3. membr. 2. *66 Paten.8. Edw.4 membr.1. Coke. d. c. 17.*

plerumqve ſummos Angliæ Proceres & aliqvos Juris Civilis Doctores Delegatos nominârunt. Hæc omnia conſtant ex Actis publicis Cauſarum ejus Curiæ, qvæ in Scriniis Regiis in Turri Londinenſi ſervantur, in qvibus etiam doctiſſimæ Juris Romani Allegationes ſæpè reperiuntur.

XXIII. Secundò, in Curia Admiralli Jus dicit magnus Angliæ Admirallus, vel ejus locum tenens, aliive ab eo delegati. Galli verò aſſerunt *67*, hoc Munus Præfecti Maris & Admiralli apud eos cœpiſſe & ab iis ad alios Populos manâſſe. Neqve conſtat, apud nos fuiſſe Admirallos ſub Imperio Conqveſtoris aliorumqve Regum ſubſeqventium, ſed circa *Edwardi I.* tempora fuiſſe primò conſtitutos. Ab eo verò tempore Reges noſtri Admirallos *68* nominarunt plerumqve maximos Angliæ Proceres, cum in Regno, Oceano fere concluſo, neceſſarum ſit magnam eſſe ejus Poteſtatem, cui Maris & littorum cuſtodia demandata eſt. Siqvidem de criminibus omnibus ſuper Mari commiſſis, & de cauſis omnibus Civilibus ſuper Mare & ad

67 Forcat. de Gall. Imper. & Philoſoph. lib. 2 68 *Coke. p. 1. Inſtit. lib. 3. c. 13. ſect. 439. Selden. ad Forteſc. c. 32. Cowell. interp. v. Admirall. Statut. 13. R. 2. c. 5. 28. H. 8. c. 15. 2. H. 4. c. 15.*

ad Res Marinas ſpectantibus 69 cognoſcit, cum Mare ſit extra Imperium Juris Anglicani & ſub poteſtate Admiralli, ut Juris Municipalis noſtri Profeſſores 70 agnoſcunt.

XXIV. Jus autem dicit Admirallus ex Jure Civile 71 Romanorum & ejus Curiæ Conſvetudinibus: Jus enim Civile tantùm valere in hac Curiâ, ſecluſo Jure Municipali, Juriſconſulti noſtrates 72 conſẽtiunt. Ideo ex Sententia Capitali in hac Curia, latâ, ex homicidio, latrocinio, piratiâ aliiſqve criminibus (Majeſtatis excepto) reus prædia & Jus ſangvinis 73 nõ admitit, ſicut in Jure Anglicano, qvia ex Jure Civili condemnatus eſt. Et qvia criminum cognitio in ea Curiâ ex Jure Civili pernicioſa tandem viſa fuit, qvia eo Jure rei non aliter condemnantur, qvam ex propria confeſſione, vel Teſtibus de viſu deponentibus, qvi de rebus ſuper Mari geſtis difficulter plerumqve haberi poſſunt, atqve ita graviſſimo-

69 *Forteſc. de legib. Angl. cap. 32. Finch. nomotechn. lib. 1. c. 2.* 70 *Coke p. 1. Inſtit. lib. 3. cap. 7. ſect. 439. & lib. 3. c. 13. ſect. 745.* 71 *Statut. 8. Eliz. c. 5.* 72 *Forteſc. de leg. Angl. c. 32. Finch. nomotechn. lib. 4. c. 2. Coke. p. 3. Inſtit. c. 22. & p. 1. Inſtit. lib. 1. c. 1. ſect. 3. & p. 2. Inſtit. ad magn. char. c. 29.* 73 *Coke. p. 1. Inſtit. lib. 3. c. 13. ſect. 745.*

viſſimorum criminum rei ſæpius impunè evaſerunt. Ideo ſub *Henrico III.* Lege latâ 74 abrogatum eſt in eo Articulo Jus Civile, & ſancitum, ut deinceps qvæſtiones Facti in Cauſis criminalibus per duodecim Viros, ſecundùm Juris Anglicani formam dijudicarentur.

XXV. Juri etiam Civili in foro Admiralli accedunt leges Oleroniæ à *Richardo I.* Rege noſtro latæ in Inſula Oleronia, qvæ tum erat ſub ditione Regum noſtrorum: ex qvibus unà cum Jure Civili in hac Curia 75 Jus dicitur. Et Conſtitutiones illæ de rebus Marinis, qvæ per varios Principes 76 Romæ, Piſis, Genuæ, Maſſiliæ, Barcinonæ Meſſinæ & alibi promulgatæ ſunt, & Conſvetudines illæ, qvæ inter Acta publica ejus Curiæ adhuc 77 habentur. Et ſub hac deniqve Curia videtur recenſenda Curia Mercatorum 78, in qva lites de contractibus Mercatorum ex æqvo & bono ſecundùm Jus Civile Romanorum, terminandæ ſunt.

XXVI. Tertiò, in Curiis Eccleſiaſticis Jus dicunt Archiepiſcopi, Epiſcopi, Archi-

74 *Statut. 28. H. 8. c. 15.* 75 *Coke. p. 1. Inſtit. lib. 1. c. 1. ſect. 3. & lib. 3. c. 7. ſect. 439.* 76 *Conſolato del Mare.* 77 *In libr. nigr. Admirall.* 78 *Forteſc. de legib. Angl. c. 32. & Seld. in Not. ibid. Statut. 27. Edw. 3. c. 8.*

Archidiaconi vel *Vicarii* Generales, Commiſſarii aut Officiales ab iis cõſtituti; qvorum poteſtas diſtincta cœpit à Conqveſtore, qvi Forum Epiſcopale à Seculari diſtinxit; ut ſupra dictum eſt. His verò, ex benignitate Regum noſtrorum & conſvetudine Angliæ, cognitio multarum Cauſarum Criminalium & Civilium conceſſa eſt. Cognoſcunt enim de Blaſphemiâ, Apoſtaſiâ, Hæreſi, Schiſmate, Simoniâ, Inceſtu, Adulterio, Stupro, Fornicatione, Caſtitate attentatâ, Ordinibus Sacris, Inſtitutionibus ad Beneficia Eccleſiaſtica, eorumve deſtitutionibus, Officiorum Divinorum Celebratione, Matrimonio, Divortio, jactitatione Matrimonii, Decimis, Oblationibus, Mortuariis, Reparatione Eccleſiarum, Dilapidatione Bonorum Clericorum; Penſionibus, Procurationibus, Teſtamentis, Codicillis, Legatis, Succeſſione in bona Inteſtatorum per Adminiſtrationes, aliiſqve, qvæ à Juriſconſultis noſtratibus 79 exactè recenſentur. De his omnibus in hoc Foro Jus dicitur ex Jure Civili. Cui porrò acceſſit Jus Canonicum cum Conſtitutionibus Provincialibus Cantuarienſis provinciæ, & Legatorum Romanorum ad Reges

77 *Coke. p. 5. Relat. in Cawdryes. Caſe. Coſens. in apolog. pro Cur. eccleſ.*

Reges noſtros miſſorum. Ex qvibus omnibus conſtituitur Lex, qvam noſtrates appellant Eccleſiaſticam, ex qva has Cauſas eſſe judicandas *80* agnoſcunt.

XXVII. De Jure Civili nulla eſt controverſia: nam omnium conſenſu receptum eſt, & in hoc Foro *81* Lex Terræ appellatur. De Jure Canonico ab *Henrici VIII.* Regno Angli hæſitârunt. Ante eam Ætatem tanta erat apud Nos potentia Epiſcoporum & Prælatorum, tantaqve erat reverentia Regum noſtrorum erga Sedem Romanam, ut maxima pars Epiſtolarum Decretalium in libris Juris Canonici ad Anglos *82* miſſa ſit. Poſt ejeratam verò Romani Pontificis poteſtatem ab *Henrico VIII.* deliberatum eſt in Comitiis Parlamentariis de abrogando Jure Canonico & novo Jure Eccleſiaſtico condendo. Eaqve cura demandata eſt *83* triginta duobus Viris ſummæ Dignitatis, Theologiæ Juriſqve Civilis & Municipalis peritiſſimis, qvi vel ſentientes ſe huic oneri impares (neqve enim eſt paucorum hominum vel unius Sæculi)

80 *Coke. p.1. Inſtit.lib.2.cap.6, ſect.135. & lib. 3. ſect.648. Coke.lib.5.Relat.in Cawdryes. caſe.* 81 *Coke. p.1.Inſtit.c.5. ſect.3.* 82 *Cujac. ad c.de illic.6.de diſp. impub. Gentil.lib.1.de Nupt.c.19.* 83 *Statut. 25. H. 8. c. 19.*

Sæculi)vel ex aliis cauſis,novi tantum Juris delineationem 84 fecerunt, qvæ non placuit, ſed eadem Lege latâ confirmatum eſt 85 Jus Canonicum exceptis iis Articulis, in qvibus eſt ſacris literis, Regiæ Prærogativæ, Juri, Moribus aut Statutis Angliæ contrarium, eodemqve Jure Canonico adhuc utimur, ſicut & in aliis Principum Proteſtantium Dominiis etiamnum manet,ut ſupra dictum 86 eſt.

XXVIII. Poſt Jus Canonicum ſunt Conſtitutiones Archiepiſcoporum Cantuarienſium in Conciliis Provincialibus editæ: è qvibus eas, qvæ à *Stephano Langtono* Archiepiſcopo ad *Henricum* Chicheley ſunt latæ,eruditis commētariis 87 illuſtravit *Gulielmus Lyndewodus* Legum Doctor,Officialis Curiæ Cantuarienſis conſtitutus à *Chichleio* Archiepiſcopo;(qvi etiam Legū fuit 88 peritiſſimus)& ſingulariter eſt commemorandus, cum ſit primarius inter paucos Anglos,qvi Juris Romani Scientiam in Scriptis prodiderunt. Ille verò cum eſſet Officialis Cantuarienſis, à Rege *Henrico V.*

84 *Reformat.leg.Angl.ſub Henr.8. & Edw.6.* 85 *Statut.25. H.8.c.19. Coke.4. p.Inſtit.c.74.* 86 *Lib 1. cap.7.* 87 *Lyndew.in c.ad hac.de pœn.* 88 *Lyndew. ad Conſtitut.Provinc.in præfat.*

co V. legatus miſſus eſt *89* ad Reges Hiſpaniæ & Luſitaniæ; qvibus Legationibus defunctus poſt *Henrici* Regis mortem rediit ad Munus Officialis, & deinceps Cuſtos Privati Sigilli *90* & Epiſcopus Menevenſis factus eſt. Et poſt eas ſunt Conſtitutiones Legatinæ, à Legatis Pontificiis *Othone* primum *91*, deinceps *Othobono* Legato à latere à *Clemente IV.* in Angliam miſſo (cui etiam in Cathedrâ Romanâ *92* ſucceſſit) factæ, ad qvas *Joannes* de Atho Juris utriuſqve Doctor *93* Gloſſas & Commentarios addidit.

XXIX. Ex his omnibus Jus dicitur in Foro Eccleſiaſtico *94* ad Juris Civilis & Canonici normã actio per libellũ proponitur, poſt litem conteſtatam; Teſtes ſecretò examinantur; dantur Exceptiones & Replicationes, & obſervantur Termini Cauſarum utroq; Jure præſcripti; Sententiæqve in Scriptis promulgantur; & à Sententiis appellatur ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, ab Archidiacono ad Epiſcopum, vel omiſſo medio ad Archiepiſcopum. Ab eo verò cum olim appellaretur ad Pon-

89 Lyndew. in d. præfat. 90 Jo. Bale. ſcriptor. Britann. Cent. 7. v. Gul. Lyndewode. 91 Lyndew. ad c. ad hæc. v. minimè admittatur. de pœn. 92 Jo. de Atho. ad Conſtitut. Othob. Mandata Dei. 93 Jo. de Atho ibid. 94 Smith. de Rep. Angl. lib. 3. cap. 13.

ad Pontificem Romanum uſqve ad *Henricum VIII.* poſt Pontificiam poteſtatem abrogatam, appellatum eſt ad Regem 95 in Cancellariâ. Ubi Delegati conſtituti ex Jure Civili & Canonico Sententias vel revocant vel confirmant; Sententiiſqve, ita latis ex Jure Civili, acqvieſcunt Judices Fori Municipalis iiſdemqve fidem adhibent; & à ſe examinandas non eſſe 96 confitentur, niſi Prohibitioni Regiæ locum eſſe exiſtimaverint. Et poſt abrogatam Pontificis Romani Authoritatem, pro conſervando apud Nos Juris Civilis ſtudio, illud indultum eſt, ut Legum Doctores 97 poſſent deinceps Juriſdictionem Eccleſiaſticam exercere, licet non eſſent ſacris Ordinibus inſigniti & uxores duxiſſent, qvòd Juris Canonici Inſtitutis repugnabat.

XXX. Inter Curias Angliæ, in qvibus Jus dicitur ex Legibus Romanis, non ſunt omittenda Privilegia Regum noſtrorum conceſſa utriqve Academiæ, Oxonienſi & Cantabrigienſi, ex qvibus Studioſi non ſunt in Jus vocandi ad Tribunalia Juris Municipalis, ſed coram Cancellario Academiæ

95 *Statut. 25. H. 8. c. 19.* 96 *Coke. lib. 5. Relat. in Cawdryes. caſe & Specotts caſe. 7. Relat. Kennes caſe. 8. Relat. Nedhams. caſe.* 97 *Statut. 37. H. 8. c. 17.*

demiæ ejuſve Commiſſario in Actionibus Perſonalibus pro debitis, computis & aliis qvibuſcunq; Contractibus & injuriis, & pro Criminibus multis, (excepto homicidio & mutilatione membrorum) Eorumq; omnium cognitio conceditur Cancellario Academiæ Oxonienſis, infra ejuſdem Academiæ Territoria, per *Richardum II.* Regem, *98* ſi alteruter litigantium ſit è numero Studioſorum, iiſve ullo modo inſerviens; eidemqve Academiæ conceſſa fuerunt priora privilegia ex gratiâ Regum *99 Joannis*, *Heinrici III. Edwardi I. & III.* cum coercitione contumacium per Incarcerationem, Bannum & per cenſuras Excommunicationis & ſuſpenſionis, iis à Pontificibus Romanis, præſertim *Innocentio IV.* & Archiepiſcopis Cantuar. indultas. Paribuſqve utitur privilegiis altera Academia Cantabrigienſis, licet Chartæ pleræqve ex bello ſub *Henrico III.* & incendio, injuriâ oppidanorum Cantabrigienſium, ſub *Richardo II.* illato perierint. In his omnibus Cancellarius utriuſqve Academiæ Cauſas dijudicat per Jus Civile & Conſvetudines Academiæ, & in Statutis Academiæ Cantabrigienſis à *D. Elizabetha*

98 Rotul. chart. an. 14. R. 2. membr. 14. in Turr. Lond. 99 Archiv. Academ. Oxon.

tha conditis *100* ſpeciatim permiſſum eſt. Ideo in Libellis, Productionibus Teſtium, Sententiis aliiſq; omnibus Cauſarum Terminis proceditur ſecundùm Juris Civilis Formam, & à Sententiis per Cancellarios latis ad Regentes, & demum ad Regiam Majeſtatem appellatur.

XXXI. Deniqve inter Juris Civilis præconia non poſſum illud præterire, qvòd, poſtqvam hoc Jus â *Lothario* reſtitutum ſub *Stephano* Rege noſtro in Anglia docere cœperat, inſeqventes Reges noſtri ejuſdem Juris Profeſſores adhibuerunt in Legationibus ad alios Principes in omnibus Contractibus, Pactis, Societatibus, Fœderibus cū exteris Principibus aliqvando ſolos, qvandoqve Proceribus, Epiſcopis vel in alia Dignitate cōſtitutis adjunctos. Cum ſolenne ſit apud Principes exteros ejuſem Juris Profeſſoribus in his Cauſis uti: neqve enim hæc idoneè tractari poſſunt ab aliis, qvàm peritis ejus Juris, qvod Chriſtianis Principibus commune eſt. Idqve conſtat ex Inſtrumentis harum pactionum & Fœderum *101*, qvæ in Scriniis Regiis ſervātur. Et hic mos valuit apud Principes noſtros uſqve ad *D. Elizabetham*,

100 *Ann.12. Eliza.* 101 *In recept. Scaccar. & in Rotul. forinſ. e. Turr. Lond.*

qvæ etiam hujus Juris Profeſſoribus à Secretis, à Conſiliis, à Legationibus aliiſqve adminiſtrationibus publicis uſa eſt; verum in ejus declivi ætate, qvi negotiis publicis admoti ſunt, conſultiùs ſibi exiſtimârunt (qvod etiam ſub Succeſſoribus inolevit) Amanuenſium potius, in tranſcribendis Fœderum & Pactionum Exemplaribus, operam qvàm Juris Romani peritorum ſcientiam advocare; forſan enim inciderant in illam antiqvam Cautelam de Teſtamentis 102, *A Teſtamento Dolus malus & Juriſconſultus abeſto.* Ita à publicis & à privatis Negotiis undiqve excludimur.

XXXII. Qvin & imperiti Scribæ & Tabelliones noſtri contendunt cum primis Legum Profeſſoribus, ſcilicet - - - - - *Certant cum Cygnis ululæ*, ut ex *Virgilio* 103 aliqvando in publicis Academiæ noſtræ Oxonienſis Comitiis *Albericus Gentilis* 104 celeberrimus Legum Profeſſor peroravit; & qvod gravius eſt, Juriſconſulti noſtri Municipales nos inſectantur 105, qvòd peregrinas Leges apud nos inutiles inveſtigemus,

102 *Lud. Servin. Playdoy. ſur le teſtam. du feu. Conte de Lazall. qv. 5.* 103 *Virgil. Eclog. 8.* 104 *Alber. Gentil in orat. de Laudib. Acad. Peruſin. & Oxon. ann. 1604.* 105 *Daviſ. in Relat. Hibern. in præfat.*

gemus, & qvod Cives ſimus in aliena Repub. Hoſpites in noſtra, cum meminiſſe potuiſſent, qvid in eos pro nobis Exteri retorſerint. Sed me reprimo, & contemptis tabellionibus, cum Juriſconſultis noſtris redibimus in gratiam; monendiqve erunt Adoleſcentes Academici, ut, relicto Jure Civili Rom. aliis Gentibus, qvæ illud ſatis colent, ad patrias Leges ſe convertant, ex qvibus commoda & Honores Patriæ ſuæ poſſint conſeqvi. Nam & aliqvando obſervavit Deſiderius *Eraſmus* [106], apud nos aliam viam ad rem & gloriam parandam magis idoneam vix reperiri: qvòd & ante eum vir primarius ex Juriſconſultis noſtratibus [107] aſſeruerat. Mihi jam ſatis eſt indicâſſe, Jus Civile apud Anglos aliqvando in honore & pretio fuiſſe; & videtur Juriſconſultos Gallicos, *Stephanum, Forcatulum Renatumqve Choppinum* rectè vaticinatos fuiſſe, nullum Juris Civilis Romanorum uſum in Anglia aliqvando futurum eſſe. Et hæc de Angliâ dicta ſint.

XXXIII. Progrediendum jam eſſet in Scotiam, in qva majores honores & ampliora præmia Juris Civilis Profeſſoribus decernuntur. Sed qvia Anglia & Hibernia iiſdem

106 *Eraſm. lib. 10. Epiſt. 30. ulric. Hutten.* 107 *Forteſc. de legib. Angl. cap. 54.*

iiſdem Legibus utuntur, de Hibernia primo dicendum erit. De qva in ſeqventi Capite.

CAPUT IX.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Hiberniæ

I. HIberniam fuiſſe ſub Romanorum Imperio, aut Romanos fuiſſe eandem ingreſſos, nobis conſtare non 1 poteſt, tantùm, eam circumnavigatam fuiſſe à *Julio Agricola*, eumqve invadendæ Inſulæ occaſionem qvæſiviſſe, *Cornelius Tacitus* 2 prodidit.

II. In Hiberniam autem plures Populi commeârunt, & in eâ cum Hibernis ſedes poſuerunt 3. Scoti verò eandem bello aggreſſi ſunt, ut Inſulâ amœnâ & fœcundâ fruerentur; deinde Britanni noſtri, ſæpe Romanorum armis oppreſſi, ad eos confugerunt, & Hiſpani, ad evitandum Vandalorum furorem, aliiqve. Qvi, cum Hibernis unum Populum conſtituentes, unum

S Regem

1 *Camden. in Britann. cap. Hibernia.* 2 *Tacit. in vit. Agricol.* 3 *Bed. lib. 1. eccleſ. hiſtor. Anglor. cap. 1.*

Digitized by Google

Regem 4 rarò ſortiti ſunt, ſed in qvatuor Provincias diviſi, ad Auſtrum Momoniam, ad Aqvilonem Vltoniam, ad Orientem Lageniam, ad Occidentem Connaciam, totidem Regibus paruerunt: qvi omnia Jura Regalia exercebant, ut conſtat de Electione Epiſcopi Roſſenſis in Provincia Connaciæ ex Reſcripto *Innocentii III.* 5 ad Archiepiſcopos *Armachanum* & Caſſelenſem, ubi *Jac. Cujacius* reprehendit Scriptores Hiſtoriæ Hibernicæ, qvi ea Jura non videntur aſſeqvi.

III. Qvamvis verò *Edgarus* Anglorum Rex circa Annum Salutis DCCCCLX. in diplomate ſuo enunciet, ſe maximam partem Hiberniæ 6 & Civitatem Dubliniam ſubjugaſſe: Reges tamen noſtri inſeqventes eam non retinuerunt. Neqve Hiberni ſub Dominatione Regum noſtrorum fuerunt, uſqve ad *Henricum II.* qvi, acceptâ occaſione ex odio reliqvorum Regulorum adverſus *Rodericum* Connaciæ Principem ob ejus tyrannidem, Hiberniam univerſam facilè in ſuam poteſtatem redegit, Anno MCLXXI. *Henrici* & ejus Poſte-

4 *Polydor. hiſtor. Anglic. lib. 13.* 5 *C. cum olim. 7. de dol. & contumac. & ibi Cujac.* 6 *Polydor. d. lib. 13. Camden. d. c. Hibernia.*

Poſterorum Imperio 7 ſe ſubmiſerunt, accedente *Hadriani* Romani Pontificis conſenſu, qvi in Regis noſtri deſiderium valdè propenſus fuit, ut Hibernos à barbarie ſua ad Chriſtianos mores reduceret: Hibernorum enim ſumma ſemper fuit reverentia erga Romanam ſedem, qvam etiam hodie profitentur.

IV. *Henrico* ſucceſſit *Joannes* & Poſteri, cum titulo ſolo Dominorum Hiberniæ, ſub qvo tamen omnia munera Regalia exercuerunt: nam Duces & Marchiones creârunt, aliisqve omnibus Juribus Regalibus uſi ſunt, qvæ ſupremis Regibus competunt, & eandem habebant Regiam & ſupremam poteſtatem 8 in Hiberniâ, qvam habebant in Angliæ Regno. Et ſub hoc Titulo Reges noſtri potiti ſunt Hiberniâ usqve ad *Henricum VIII.* qvi omnium Ordinum conſenſu in publicis Hiberniæ Comitiis Rex Hiberniæ declaratus 9 eſt. Eundem tamen Regis Hiberniæ Titulum *Paulus IV. Philippo* & *Mariæ* 10 conceſſit, ne Titulo in Comitiis Parlamentariis Hi-

7 *Rich. Stanihurſt. lib. 3. de reb. Hibern.* 8 *Statut. Hibern. 33. H. 8. cap. 1. Polydor. d. lib. 13. Stanihurſt. d. lib. 3.* 9 *Statut. Hibern. d. c. 1. 35. H. 8. Coke. p. 4. Inſtitut.* 18 *Lauren. Cherubin. in Bullar. in Pio. 5. conſtit. 88. p. 2.*

berniæ dato acqvieviſſe,& Juri ſuo ceſſiſſe videretur; & forſan *Philippus* & *Maria* Titulum Regis Hiberniæ, iis legitimo Jure prius delatum, iterum à Pontifice acceperunt, ut ad Sedem Romanam nuper poſtliminiò reverſi obedientiæ ſuæ eidem teſtimonium relinqverent.

V. Et licet multi tradiderint *11*, Angliam & Hiberniam eſſe Feuda à Pontificibus Romanis Regibus noſtris conceſſa, *Joannemq;* Regem noſtrum ſe *Innocentio III.* Vaſallum conſtituiſſe pro Regnis Angliæ & Hiberniæ; hujus tamen Juris non aliud teſtimonium exhibuerunt, qvam Acta & Regiſtra Romanæ *12* Eccleſiæ, in qvibus Miniſtri ejus Sedis Angliam & Hiberniam interFeuda Pontificum inſcripſerunt, atqve ita ipſi ſuæ Poteſtatis & Judices & Teſtes ſunt; & Noſtrates hoc ſemper conſtanter *13* negârunt. Neqve potuit *Joannes* aut alius Regum noſtrorum, vel alienatione Regnorum, vel ſervitute impoſitâ Jus Poſterorum *14* lædere: neqve enim

11 *Choppin. lib. 2. de doman. Franc. c. 1. n. 11. Bodin. lib. 1. de Repub. c. 9.* 12 *Bodin. d. cap. 9.* 13 *Camden. d. c. Hibernia.* 14 *Bald. in præluð. feudor. & in tit. de Pac. conſtant. v. ſucceſſorum. Chop. de doman. Franc. lib. 2. tit. 1. n. 2. Molin. in conſuet. Pariſ. l. 1. §. 3. gl. 4.*

enim licet Principi Subditos ſuos ad alterius Principis obſeqvium reducere, neqve Succeſſoribus ſuis damnum inferre, ſed iisdem Jura omnia integra relinqvere, qvæ à Deceſſoribus acceperat.

VI. De Legibus verò Hiberniæ ante Dominationem *Henrici II.* Regis noſtri, non multa habemus teſtimonia: qvia, Reges eorum priores *non Coronæ impoſitæ ſolemnitate, non unctionis Sacramento, nec Jure hæreditario vel alterius ſucceſſionis, ſed vi tantùm & armis Inſulæ Imperium obtinuiſſe, & ſuo more Regni gubernacula ſuſcepiſſe* aſſerit *Giraldus* 15 Cambrenſis. Conſvetudinum tamen Hiberniæ aliarumqve Legum ejusdem, ſermone Hibernico conſcriptarum, plurima apud eos adhuc extare volumina, mihi retulit Reverendiſſimus *D. Uſſerius* Archiepiſcopus Armachanus & totius Hiberniæ Primas; cujus eximia Divini Humaniqve Juris omnis Scientia, magnam Hibernicæ Genti gloriam attulit.

VII. Poſt *Henricum II.* Hiberni Legibus & Conſvetudinibus Angliæ 16 paruerunt,

15 *Girald. Cambren. de reb. Hibern. c. 30. in append. ad Stanihurſt.* 16 *Statut. Hibern. 1. Jac. c. 1. & 21. Jac. Coke. p. 1. Inſtit. lib. 2. c. 11 ſect. 212. & p. 4. Inſtit. c. 76.*

runt, iisdemqve ſe ſubmiſerunt; eosdem habuerunt Judices, eadem Tribunalia, eadem Mandata ſeu Brevia Regia, idemqve Jus Anglis & Hibernis dictum eſt. Et *Joannes Brittonus* 17, ſe librum ſuum de Legibus Angliæ & Hiberniæ, juſſu Regis noſtri *Edwardi I.* compoſuiſſe, aſſerit. Ita Legibus Anglicis uſi ſunt Hiberni ſub Regibus *Henrico II. Joanne, Henrico III. Edwardo I.* aliisqve ſuccedentibus, usqve ad *Henricum VII.* Sub qvo, cum orta eſſet controverſia, an Statuta, in Comitiis Parlamentariis Angliæ edita, tenerent Hibernos, ubi expreſſè Hiberni non nominarentur: ad evitandum hunc ſcrupulum lata eſt Lex *18* in Comitiis Hiberniæ, qvod Omnia Statuta in Angliâ prius edita valerent deinceps in Hibernia, & in Comitiis Hiberniæ confirmabuntur, qvam Legem *Poyningi* Legem, à *D. Edwardo Poyningo* Prorege Hiberniæ, deinceps appellârunt.

VIII. Ita Conſvetudines, Leges, Statuta ab Anglis acceperunt Hiberni. Et Judices porrò Hibernici, ſecundùm rerum in Anglia Judicatarum Exempla, Sententias tulerunt; nam rerum in Hibernia per qvadrin-

17 *Britton. de legib. Angl. in prolog.* 18 *Statut. Hibern. ann. 10. H. 7. cap. 22. Coke. 4. p. Inſtit. c. 76. & 2. p. Inſtitut. lib. 2. c. 11. ſect. 212.*

dringentos Annos judicatarum relationes nullæ extant ante *Joannem Daviſium* Procuratorem Regium ſub *D. Jacobo*, qvi rerum ſui temporis in Hibernia Judicatarum relationes Typis mandavit; ex qvibus conſtat, Hibernos ſe accommodare non ad Jura Anglicana tantùm, ſed ad Leges *Cæſareas* etiam & Jus 20 Canonicum, qvatenus ea inter Leges Anglicanas admittuntur.

IX. Deniqve, qvoad Jura Sacrorum & Divinorum in Hibernia, in Synodo 21 Caſſelenſi ſub *Henrico II.* ſancitum eſt, ut Divina eodem modo celebrarentur in Hiberniâ ſicut in Eccleſiâ Anglicana; & deinceps, ut Epiſcopi 22 eligendi eſſent in Hibernia eodem modo, qvi in Anglia invaluerat; atqve ita inter utramqve Gentem Juris omnis Divini & Humani Communio ſub uno Rege intercederet.

X. De ſingulis Cauſarum generibus, in qvibus Hiberni utuntur Jure Civili Romanorum, ſuperfluum eſt hic repetere ea qvæ de Anglia ſupra dicta ſunt, cum eadem ſit ejus Authoritas apud utramqve Gentem. Illud ſolùm non poſſum omittere, qvod

19 Davyes. Relat. Hibern. caſe de Commend. 20 Davyes. in d. caſe. de Commend. 21 Girald. Cambren. lib. 2. cap. 34. Davyes. d. Caſe. de Commend. 22 Coke. p. 4. Inſtit. c. 76.

qvod pleriqve Scriptores tradunt, Hiber
norum ingenia valde propenſa eſſe ad Ju
Civile & Canonicum. Nam *Polydorus* no
ſter inter mores Hibernorum 23 refert
qvòd à pueris Grammaticæ & Juri, tam
Pontificio qvam Civili, operam dant. E
Hannibal Roſſellus Monachus Calabriæ
apud ſuos percrebuiſſe dicit 24, Hiberno
olim ſtudio Juris Põtificii delectari ſolito
& fuiſſe optimos Canoniſtas. Et *Richardu*
Stanihurſtius 25 Hibernus, qvod à primi
Annis Juris Civilis & Pontificii ſtudio de
diti ſunt; Hiberniaqve produxit cele
brem Juris Civilis Profeſſorem Oxoni
qvi Summam ordinis Judiciorum com
poſuit; eumqve commemorant *Jo. An*
dreas 26 inter Juriſconſultos Anglicos ſu
nomine *Gulielmi* de Droreda (alii no
minant *Gulielmum Dorochium* 27, ſe
videtur potiùs nominandus *Gulielmus* d
Drogheda 28 à loco ubi natus eſt) qv
ſub *Edwardo III.* Jus Civile Oxonii le
giſſe dicitur, eundemqve Juris utriuſqv
conſultiſſimum *Jo. Lelandus* appella
Hiber

23 *Polydor. d. lib. 3.* 24 *Roſel. in Triſmegiſt. Py-*
mandr. lib. 5. Comment. 31. dial. 6. §. de Inſulis Britan.
25 *Stanihurſt. de reb. Hibern. lib. 1.* 26 *Jo. Andr. in*
addit. ad Specul. in proœm. 27 *Jo. Bale. de ſcriptor.*
Britan. Cent. 5. Jo. Pitſ. de ſcriptor. Angl. ætat. 14. 28
Jacob. Ware. de ſcriptor. Hibern. lib. 1.

Hiberniqve non immeritò *Marianum* Scotum illuſtrem Hiſtoricum vendicare cupiunt, cum ipſe ſe Scotum Hibernenſem *29* appellet, & univerſæ Britanniæ noſtræ ſummo eſt ornamento; qvi & ab Anglis ſummè eſt celebrandus *30*, qvorum res geſtas à *Bedæ* Sæculo ad ſua tempora diſertè & acuratè deſcripſit.

XI Et hæc dicta ſint de Hibernia. Jam ad Scotos libenter propero, qvia Scoti, præ cæteris Britannis omnibus, Jus Civile Romanorum amplectuntur.

29 *Marian. Scot. ad ann. 1028.* 30 *Nich. Harpsfeld. hiſtor. eccleſ. Anglic. ſæcul. 11. cap. 26.*

CAPUT X.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Scotiæ.

I. QVæ de Scotorum rebus ſcripta ſunt ante Romanorum tempora, ut de Britannis omnibus dixit *1 Polybius*, fabularum ferè loco habenda ſunt; & ea, qvæ de hujus Gentis origine in Britanniâ tradunttur, ex conjecturis ſolis pendere doctiſſimus *Camdenus 2*, exiſtimavit, acutiſſimumqve

qve

1 *Polyb. lib. 3.* 2 *Camden. in Britann. §. Scoti.*

Google

gemus, & qvod Cives ſimus in aliena Repub. Hoſpites in noſtra, cum meminiſſe potuiſſent, qvid in eos pro nobis Exteri retorſerint. Sed me reprimo, & contemptis tabellionibus, cum Juriſconſultis noſtris redibimus in gratiam; monendiqve erunt Adoleſcentes Academici, ut, relicto Jure Civili Rom. aliis Gentibus, qvæ illud ſatis colent, ad patrias Leges ſe convertant, ex qvibus commoda & Honores Patriæ ſuæ poſſint conſeqvi. Nam & aliqvando obſervavit Deſiderius *Eraſmus 106*, apud nos aliam viam ad rem & gloriam parandam magis idoneam vix reperiri: qvòd & ante eum vir primarius ex Juriſconſultis noſtratibus *107* aſſeruerat. Mihi jam ſatis eſt indicâſſe, Jus Civile apud Anglos aliqvando in honore & pretio fuiſſe; & videtur Juriſconſultos Gallicos, *Stephanum*, *Forcatulum Renatumqve Choppinum* rectè vaticinatos fuiſſe, nullum Juris Civilis Romanorum uſum in Anglia aliqvando futurum eſſe. Et hæc de Angliâ dicta ſint.

XXXIII. Progrediendum jam eſſet in Scotiam, in qva majores honores & ampliora præmia Juris Civilis Profeſſoribus decernuntur. Sed qvia Anglia & Hibernia iiſdem

106 *Eraſm. lib. 10. Epiſt. 30. ulric. Hutten.* 107 *Forteſc. de legib. Angl. cap. 54.*

iiſdem Legibus utuntur, de Hibernia primo dicendum erit. De qva in ſeqventi Capite.

CAPUT IX.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Hiberniæ

I. Hiberniam fuiſſe ſub Romanorum Imperio, aut Romanos fuiſſe eandem ingreſſos, nobis conſtare non 1 poteſt, tantùm, eam circumnavigatam fuiſſe à *Julio Agricola*, eumqve invadendæ Inſulæ occaſionem qvæſiviſſe, *Cornelius Tacitus* 2 prodidit.

II. In Hiberniam autem plures Populi commeârunt, & in eâ cum Hibernis ſedes poſuerunt 3. Scoti verò eandem bello aggreſſi ſunt, ut Inſulâ amœnâ & fœcundâ fruerentur; deinde Britanni noſtri, ſæpe Romanorum armis oppreſſi, ad eos confugerunt, & Hiſpani, ad evitandum Vandalorum furorem, aliiqve. Qvi, cum Hibernis unum Populum conſtituentes, unum

1 *Camden. in Britann. cap. Hibernia.* 2 *Tacit. in vit. Agricol.* 3 *Bed. lib. 1. eccleſ. hiſtor. Anglor. cap. 1.*

Regem [4] rarò ſortiti ſunt, ſed in qvatuor Provincias diviſi, ad Auſtrum Momoniam, ad Aqvilonem Vltoniam, ad Orientem Lageniam, ad Occidentem Connaciam, totidem Regibus paruerunt: qvi omnia Jura Regalia exercebant, ut conſtat de Electione Epiſcopi Roſſenſis in Provincia Connaciæ ex Reſcripto *Innocentii III.* [5] ad Archiepiſcopos *Armachanum* & Caſſelenſem, ubi *Jac. Cujacius* reprehendit Scriptores Hiſtoriæ Hibernicæ, qvi ea Jura non videntur aſſeqvi.

III. Qvamvis verò *Edgarus* Anglorum Rex circa Annum Salutis DCCCCLX. in diplomate ſuo enunciet, ſe maximam partem Hiberniæ [6] & Civitatem Dubliniam ſubjugaſſe: Reges tamen noſtri inſeqventes eam non retinuerunt. Neqve Hiberni ſub Dominatione Regum noſtrorum fuerunt, uſqve ad *Henricum II.* qvi, acceptâ occaſione ex odio reliqvorum Regulorum adverſus *Rodericum* Connaciæ Principem ob ejus tyrannidem, Hiberniam univerſam facilè in ſuam poteſtatem redegit, Anno MCLXXI. *Henrici* & ejus Poſte-

4 *Polydor. hiſtor. Anglic. lib. 13.* 5 *C. cum olim. 7. de dol. & contumac. & ibi Cujac.* 6 *Polydor. d. lib. 13. Camden. d. c. Hibernia.*

Poſterorum imperio 7 ſe ſubmiſerunt, accedente *Hadriani* Romani Pontificis conſenſu, qvi in Regis noſtri deſiderium valdè propenſus fuit, ut Hibernos à barbarie ſua ad Chriſtianos mores reduceret: Hibernorum enim ſumma ſemper fuit reverentia erga Romanam ſedem, qvam etiam hodie profitentur.

IV. *Henrico* ſucceſſit *Joannes* & Poſteri, cum titulo ſolo Dominorum Hiberniæ, ſub qvo tamen omnia munera Regalia exercuerunt: nam Duces & Marchiones creârunt, aliisqve omnibus Juribus Regalibus uſi ſunt, qvæ ſupremis Regibus competunt, & eandem habebant Regiam & ſupremam poteſtatem 8 in Hiberniâ, qvam habebant in Angliæ Regno. Et ſub hoc Titulo Reges noſtri potiti ſunt Hiberniâ usqve ad *Henricum VIII.* qvi omnium Ordinum conſenſu in publicis Hiberniæ Comitiis Rex Hiberniæ declaratus 9 eſt. Eundem tamen Regis Hiberniæ Titulum *Paulus IV. Philippo* & *Mariæ* 10 conceſſit, ne Titulo in Comitiis Parlamentariis Hi-

7 *Rich. Staniburſt. lib. 3. de reb. Hibern.* 8 *Statut. Hibern. 33. H. 8. cap. 1. Polydor. d. lib. 13. Staniburſt. d. lib. 3.* 9 *Statut. Hibern. d. c. 1. 33. H. 8. Coke. p. 4. Inſtitut.* 18 *Lauren. Cherubin. in Bullar. in Pio. 5. conſtit. 38. p. 2.*

berniæ dato acqvieviſſe,& Juri ſuo ceſſiſſe videretur; & forſan *Philippus* & *Maria* Titulum Regis Hiberniæ, iis legitimo Jure prius delatum, iterum à Pontifice acceperunt, ut ad Sedem Romanam nuper poſtliminiò reverſi obedientiæ ſuæ eidem teſtimonium relinqverent.

V. Et licet multi tradiderint *11*, Angliam & Hiberniam eſſe Feuda à Pontificibus Romanis Regibus noſtris conceſſa, *Joannemq;* Regem noſtrum ſe *Innocentio III.* Vaſallum conſtituiſſe pro Regnis Angliæ & Hiberniæ; hujus tamen Juris non aliud teſtimonium exhibuerunt, qvam Acta & Regiſtra Romanæ *12* Eccleſiæ, in qvibus Miniſtri ejus Sedis Angliam & Hiberniam inter Feuda Pontificum inſcripſerunt, atqve ita ipſi ſuæ Poteſtatis & Judices & Teſtes ſunt; & Noſtrates hoc ſemper conſtanter *13* negârunt. Neqve potuit *Joannes* aut alius Regum noſtrorum, vel alienatione Regnorum, vel ſervitute impoſitâ Jus Poſterorum *14* lædere: neqve enim

11 *Choppin.lib.2.de doman. Franc. c.1. n.11. Bodin. lib.1.de Repub.c.9.* 12 *Bodin. d. cap.9.* 13 *Camden. d.c.Hibernia.* 14 *Bald.in prælud.feudor. & in tit.de Pac.conſtant. v. ſucceſſorum. Chop. de doman.Franc. lib.2.tit.1.n.2.Molin.in conſvet.Pariſ.l.1. §.3.gl,4.*

enim licet Principi Subditos ſuos ad alterius Principis obſeqvium reducere, neqve Succeſſoribus ſuis damnum inferre, ſed iisdem Jura omnia integra relinqvere, qvæ à Deceſſoribus acceperat.

VI. De Legibus verò Hiberniæ ante Dominationem *Henrici II.* Regis noſtri, non multa habemus teſtimonia: qvia, Reges eorum priores *non Coronæ impoſitæ ſolemnitate, non unctionis Sacramento, nec Jure hæreditario vel alterius ſucceſſionis, ſed vi tantùm & armis Inſulæ Imperium obtinuiſſe, & ſuo more Regni gubernacula ſuſcepiſſe* aſſerit *Giraldus* 15 Cambrenſis. Conſvetudinum tamen Hiberniæ aliarumqve Legum ejusdem, ſermone Hibernico conſcriptarum, plurima apud eos adhuc extare volumina, mihi retulit Reverendiſſimus *D. Uſſerius* Archiepiſcopus Armachanus & totius Hiberniæ Primas; cujus eximia Divini Humaniqve Juris omnis Scientia, magnam Hibernicæ Genti gloriam attulit.

VII. Poſt *Henricum II.* Hiberni Legibus & Conſvetudinibus Angliæ 16 paruerunt,

15 *Girald. Cambren. de reb. Hibern. c.30. in append. ad Stanihurſt.* 16 *Statut. Hibern. 1. Jac. c.1. & 21. Jac. Coke. p.1. Inſtit. lib.2. c.11 ſect. 212. & p.4. Inſtit. c.76.*

runt, iisdemqve ſe ſubmiſerunt; eosdem habuerunt Judices, eadem Tribunalia, eadem Mandata ſeu Brevia Regia, idemqve Jus Anglis & Hibernis dictum eſt. Et *Joannes Brittonus* 17, ſe librum ſuum de Legibus Angliæ & Hiberniæ, juſſu Regis noſtri *Edwardi I.* compoſuiſſe, aſſerit. Ita Legibus Anglicis uſi ſunt Hiberni ſub Regibus *Henrico II. Joanne, Henrico III. Edwardo I.* aliisqve ſuccedentibus, ůsqve ad *Henricum VII.* Sub qvo, cum orta eſſet controverſia, an Statuta, in Comitiis Parlamentariis Angliæ edita, tenerent Hibernos, ubi expreſſe Hiberni non nominarentur: ad evitandum hunc ſcrupulum lata eſt Lex 18 in Comitiis Hiberniæ, qvod Omnia Statuta in Angliâ prius edita valerent deinceps in Hibernia, & in Comitiis Hiberniæ confirmabuntur, qvam Legem *Poyningi* Legem, à *D. Edwardo Poyningo* Prorege Hiberniæ, deinceps appellârunt.

VIII. Ita Conſvetudines, Leges, Statuta ab Anglis acceperunt Hiberni. Et Judices porrò Hibernici, ſecundùm rerum in Anglia Judicatarum Exempla, Sententias tulerunt; nam rerum in Hibernia per qvadrin-

17 *Britton. de legib. Angl. in prolog.* 18 *Statut. Hibern. ann. 10. H. 7. cap. 22. Coke. 4. p. Inſtit. c. 76. & 2. p. Inſtitut. lib. 2. c. 11. ſect. 212.*

dringentos Annos judicatarum relationes nullæ extant ante *Joannem Daviſium* Procuratorem Regium ſub *D. Jacobo*, qvi rerum ſui temporis in Hibernia Judicatarum relationes Typis mandavit; ex qvibus conſtat, Hibernos ſe accommodare non ad Jura Anglicana tantùm, ſed ad Leges *Cæſareas* etiam & Jus 20 Canonicum, qvatenus ea inter Leges Anglicanas admittuntur.

IX. Deniqve, qvoad Jura Sacrorum & Divinorum in Hibernia, in Synodo 21 Caſſelenſi ſub *Henrico II.* ſancitum eſt, ut Divina eodem modo celebrarentur in Hiberniâ ſicut in Eccleſiâ Anglicanâ; & deinceps, ut Epiſcopi 22 eligendi eſſent in Hibernia eodem modo, qvi in Anglia invaluerat; atqve ita inter utramqve Gentem Juris omnis Divini & Humani Communio ſub uno Rege intercederet.

X. De ſingulis Cauſarum generibus, in qvibus Hiberni utuntur Jure Civili Romanorum, ſuperfluum eſt hic repetere ea qvæ de Anglia ſupra dicta ſunt, cum eadem ſit ejus Authoritas apud utramqve Gentem. Illud ſolùm non poſſum omittere,

 qvod

19 Davyes. Relat. Hibern. caſe. de Commend. 20 Davyes. in d. caſe. de Commend. 21 Girald. Cambren. lib. 2. cap. 34. Davyes. d. Caſe. de Commend. 22 Coke. p. 4. Inſtit. c. 76.

qvod pleriqve Scriptores tradunt, Hibernorum ingenia valde propenſa eſſe ad Jus Civile & Canonicum. Nam *Polydorus* noſter inter mores Hibernorum *23* refert, qvòd à pueris Grammaticæ & Juri, tam Pontificio qvam Civili, operam dant. Et *Hannibal Roſſellus* Monachus Calabriæ, apud ſuos percrebuiſſe dicit *24*, Hibernos olim ſtudio Juris Põtificii delectari ſolitos & fuiſſe optimos Canoniſtas. Et *Richardus Staniburſtius 25* Hibernus, qvod à primis Annis Juris Civilis & Pontificii ſtudio dediti ſunt; Hiberniaqve produxit celebrem Juris Civilis Profeſſorem Oxonii qvi Summam ordinis Judiciorum compoſuit; eumqve commemorant *Jo. Andreas 26* inter Juriſconſultos Anglicos ſub nomine *Gulielmi* de Droreda (alii nominant *Gulielmum Dorochium 27*, ſed videtur potiùs nominandus *Gulielmus* de Drogheda *28* à loco ubi natus eſt) qvi ſub *Edwardo III.* Jus Civile Oxonii legiſſe dicitur, eundemqve Juris utrinſqve conſultiſſimum *Jo. Lelandus* appellat. Hiber-

23 *Polydor. d. lib.13.* 24 *Roſel.in Triſmegiſt. Pymandr.lib.5.Comment.11.dial.6. §. de Inſulis Britan.* 25 *Staniburſt.de reb.Hibern.lib.1.* 26 *Jo.Andr. in addit.ad ſpeculat.in proœm.* 27 *Jo.Bale.de ſcriptor. Britann.Cent.6.Jo.Pitſ.de ſcriptor.Angl.ætat.14.* 28 *Jacob.Waræ.de ſcriptor.Hibern.lib.1.*

Hiberniqve non immeritò *Marianum* Scotum illuſtrem Hiſtoricum vendicare cupiunt, cum ipſe ſe Scotum Hibernenſem *29* appellet, & univerſæ Britanniæ noſtræ ſummo eſt ornamento; qvi & ab Anglis ſummè eſt celebrandus *30*, qvorum res geſtas à *Bedæ* Sæculo ad ſua tempora diſertè & acuratè deſcripſit.

XI Et hæc dicta ſint de Hibernia. Jam ad Scotos libenter propero, qvia Scoti, præ cæteris Britannis omnibus, Jus Civile Romanorum amplectuntur.

29 *Marian. Scot. ad ann. 1028.* 30 *Nich. Harpsfeld. hiſtor. eccleſ. Anglic. ſæcul. 11. cap. 26.*

CAPUT X.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Scotiæ.

I. QVæ de Scotorum rebus ſcripta ſunt ante Romanorum tempora, ut de Britannis omnibus dixit *1 Polybius*, fabularum ferè loco habenda ſunt; & ea, qvæ de hujus Gentis origine in Britanniâ tradun-tur, ex conjecturis ſolis pendere doctiſſimus *Camdenus 2*, exiſtimavit, acutiſſimumqve

1 *Polyb. lib. 3.* 2 *Camden. in Britann. §. Scoti.*

qve *Georgium Buchananum* hac in re ex
pectationem omnium fefelliſſe.

II. In hanc Britanniæ Partem è Scythi
primò venerunt Picti 3 & in parte Britan
nis proximâ Sedes 4 poſuerunt, & poſt e
Scoti ex Hiberniâ 5 huc advolarunt, pa
temqve Inſulæ Septentrioni proximam t
nuerunt. Scotos enim Hiberniam colui
& inde ad hanc Inſulæ partem veniſſe,
mnium conſenſu 6 receptum eſt. Unde H
berni Scotorum nomine 7 ſæpe apud a
tiqvos Scriptores appellati ſunt.

III. Venerunt autem Scoti in hujus I
ſulæ partem Septentrionalem, circa A
num Salutis CCCCXL. ſub *Theodoſio
Valentiniano* 8, inclinante jam Roma
Imperio, qvam Albaniam primò appel
runt, & amicitiâ cum Pictis ex Connub
& Fœderibus contractâ, qvod eſſent
ptentrionales magisqve robuſti & be
aſſveti, Britannos in Auſtrali Inſulæ pa
molliores, primò latrociniis, deinde bel
aggrediuntur, eosdemqve Saxonum au

3 *Bed. eccleſ. hiſtor. Angl. lib. 1. cap. 1.* 4 *Jo.
jor. de geſt. Scot. lib. 1. cap. 11.* 5 *Polyd. hiſt. A
lib. 3. Jo. Major. d. lib. 1. cap. 11. & 12.* 6 *Camden
§. Scoti.* 7 *Jacob. Uſſer. Archiepiſ. Armach. de
tann. eccleſ. primord. cap. 16. Jo. Cajus de antiqv. A
dem. Cantabr. p. 72.* 8 *Polydor. lib. 3. Camden.
Scoti.*

lia implorare coegerunt; qvi poſt bella diuturna cum Pictis Scotiſqve, eos infra partes Inſulæ Septentrionales coegerunt, donec tandem Saxones Britannos ipſos ſub ſuam dominationem redegiſſent. Interea verò Scoti Pictiqve mutuis diſſidiis provocati inter ſe bella exercuerunt, uſqve ad *Kennethum II.* Scotorum Regem, qvi univerſam Pictorum *9* Gentem delevit circa Annum DCCCXL. poſtqvam Picti per ſeptingentos qvinqvaginta Annos in Britanniâ fuiſſent. Et ex eo tempore Scoti totam eam Britanniæ partem tenuerunt, qvæ Scotia deinde dicta eſt.

IV. Monarchiam autem Scotorum fuiſſe antiqviſſimam, Scoti omnes aſſerunt; rerumq; Scoticarum Scriptores tradunt, ſe habuiſſe Reges ſuos ex Gente ſua ſupra mille octingentos *10* Annos, qvod nulli Genti ab Orbe condito adhuc contigit, ſeqve Imperatoribus Romanis *11* aut aliis Principibus exteris nunqvam paruiſſe; & recentiores Juriſconſulti Reges Scotorum

9 Polyd.lib.4.Hector.Boeth. hiſtor. Scot.lib.10. 10 Hect.Boeth.hiſtor.Scotor.lib.1.Alex. Leo. in præfat. ad Hect.Boeth. Jo. Major.de geſt.Scot.lib.1.cap.7. 11 Jo.Major. de geſt.Scot.lib.1. c.14. Thom. Dempſter. in appar.ad hiſtor.de regn.Scotor.cap.17.

torum non eſſe ſub poteſtate Romanoru
Imperatorum 12 teſtantur.

V. Hic autem occurrit antiqva illa co
troverſia inter Reges Anglorum & Scot
rum, de Supremo hujus Inſulæ Domini
qvæ inter utramqve Gentem graviſſima
ſæpe bella excitavit. Angli enim ſemp
contenderunt, Reges ſuos eſſe directos D
minos totius Inſulæ, Scotoſqve habuiſſ
Regnum ſuum à Regibus Angliæ, Jur
Beneficiario in feudum ab iis datum,
demqve & obſeqvium, ut Vaſallos, Don
nis ſuis jurejurando promiſiſſe: Ita en
Edredo Anglorum Regi 13 Scotos juram
tum fidelitatis & homagium præſtitiſſe,
Kennethum Regem Scotorum 14 *Edg*
& *Conſtantinum* Regem Scotorum *Ath*
ſtano 15 Anglorum Regi, cui cum *Ath*
ſtanus regnum reſtitueret, dixiſſe perhib
tur, *Glorioſius eſſe Regem facere qvam R*
eſſe: & *Malcolmum* Scotorum Regem
lieli

12 *Minther. in Parthen. litigioſ. lib. 1. c. 16. n. 32.*
nevenut. Stracck. de Mercat. p. 4. n. 27. Azor. Inſ
Moral. lib. 11. p. 2. cap. 5. 13 *Marian. Scot. M. S*
Biblioth. Bodle. ad ann. 968. Jo. Tynmuthen. hiſtor.
ann. 947. M. S. in ead. biblioth. 14 *Marian. S*
ibid. ad ann. 972. Chron. Abingdon. M. S. 15 *Jo. T*
muth. hiſtor. aur. ad ann. 925. Chron. Abigdon. M. S
biblioth. Ox.

lielmo 16 primo Regi noſtro, & *Duncanum Malcolmi* filium *Gulielmo 17 Rufo*, & *Davidem* Scotorum Regem *Matildæ 18* Imperatrici filiæ *Heinrici I.* eaqve de cauſa eundem *Davidem* evocatum à Rege *Stephano* ad præſtandum fidelitatis ſacramentũ recuſaſſe, qvòd illud ſacramentum *Matildæ* præſtitiſſet. *Davidis* verò filium *Henricum Stephano* homagium *19* præſtitiſſe, & *Malcolmum* Regem Scotorum *20*, *Henrico II.* & cum eo Proceres Scotiæ, tanqvam principali Domino ſuo, & *Gulielmum* Scotorum Regem, *Joanni 21* Regi noſtro, & *Alexandrum* Scotorum Regem, *Heinrico 22, III.* eundemqve *Alexandrum 23 Edwardo I.* ſimile ſacramentum præſtitiſſe.

VI. *Alexandro* autem Scotorum Rege ſine liberis mortuo, *Jo. Balliolo* & *Davide Bruceo* de Regni ſucceſſione contendentibus, Proceres Scotiæ hanc Controverſiam

16 *Hiſtor. Elien. lib. 2. Chron. Abing. Math. Weſtminſt. ad ann. 1071. Math. Pariſ. ibid.* 17 *Chron. Abing. Chron. Saxonic. in Colleg. S. Benedict. Cantabrig.* 18. *Chron. Abing. ad ann. 1127.* 19 *Chron. Abingdon. ad ann. 1135.* 20 *Chron. Abingdon. ad ann. 1175. Math. Weſtminſt. ad eund. an. Roger. Hoved. in Henr. 2.* 21 *Chron. Abingd. ad an. 1200.* 22 *Chron. Abingd. ad ann. 1251.* 23 *Chron. Abingd. ad ann. 1278.*

ſiam deferunt *Edwardo I.* ut Domi
Principali & Judici ſuo. Qvi convoca
Ordinum Comitiis Norhamæ 24 ſu
Tvvedâ, & evocatis Juris Civilis & Can
nici per totam Angliam peritiſſimis, qv
huic Controverſiæ dijudicandos maxi
idoneos exiſtimabat, qvi Sententias ſu
dixerunt, Supremum Dominium Reg
Scotiæ ad Reges Angliæ pertinere, & *E
wardus* pro Jure ſuo pronunciavit, eju
qve Decreto Proceres Scotiæ conſenſum
ſuum præſtiterunt; àqvo tamen poſtea
diſceſſerunt, & *Balliolus* ab *Edwardo* Sc
torum Rex conſtitutus eſt.

VII. Ad hæc omnia reſpondent Scoti
Reges ſuos pro Cumbriâ & VVeſtmari
poſteaqve Huntingdoniâ & non pro R
gno Scotiæ fidem & homagium dediſſe;
hujus probationis Exempla confiſta fuiſ
ab Anglis, *Edwardum I.* Regem noſtrum
acqviſito Scotiæ Dominio omnia Vetuſt
tis monumenta apud Scotos aboleviſſe,
qvibus veritas poſſet eluceſcere. Cauſâ h
(Regn

24 *Chron. Abing. ad ann. 1299. Math. Weſtminſt. Math. Paris. ad eund. ann. Nich. Triveth. ad ann. 12*
25 *Hect. Boeth. hiſtor. Scot. lib. 12. 13. & 14. Jo. Majo de geſt. Scotor. lib. 3. cap. 6. & 13. lib. 4. cap. 16. & 18. li 5. cap. 9. & 17. Buchanan. lib. 8. Rer. Scotic. in Balli. Reg. 96.*

(Regno Scotiæ vacante) ad Sedem Romanam delatâ, Pontificem judicaſſe Regnum Scotiæ eſſe liberum, neminemqve in Scotiâ Rege ſuperiorem eſſe in temporalibus; *Baliolum*, repugnantibus Scotis, fidem dediſſe *Edwardo*, eumqve ideo à Scotis Regno pulſum fuiſſe; *Edwardum III.* Regem noſtrum Scotiam ab hac ſervitute liberam eſſe pronunciaſſe; omniaqve, qvæ ab Anglis producuntur, eſſe teſtimonia domeſtica 26, qvorum fides à Jure improbatur.

VIII. Cæterum *Georgius Buchananus* ita fervet in hac Cauſâ, ut dicat, 27 teſtes Anglorum in hac Cauſa eſſe multos Scriptores Anglos ignobiles, qvibus ad fidem conciliandam *Marianum* Scotum, famâ illuſtri hominem, adjiciunt; in *Mariano* autem in Germania edito nullam hujus rei eſſe mentionem, & Anglos monet, ut aliũ *Marianum* proferant; Scriptoresqve Anglos non intellig re; Britanniam plerumqve apud *Bedam* & Veteres denotare eam Britanniæ partem, qvæ eſt intra vallum *Hadriani*

26 L. & etiam 2. C. de teſtib. & ibi Dd. §. in teſtamen. 9. Inſtit. de teſtam. l. 1. §. ad quaſtionem. ff. de quaſtion. Spec. Tit. de Teſte. §. 1. n. 11. 27 *Buchanan. lib. 6. rer. Scot. in Reg. 75. & lib. 8. in Rege. 95.*

Hadriani aut *Severi*; atqve ita intellige dos eſſe de iis Regibus, qvi toti Britann imperaſſe dicuntur.

IX. Ad *Marianum* verò fruſtra prov cat *Buchananus*, ejusqve editionem Ge manicam, nam *Marianus* pro illuſtri H ſtorico ab omnibus celebratur; editi nemqve ejus Germanicam fuiſſe manca & mutilatam, & in eâ fuiſſe omiſſa fere mnia, qvæ ad res Anglicanas ſpectant, d ctiſſimi hujus ſæculi ſcriptores *28* obſerv runt. Adeo etiam Britanniæ appellatio i telligenda eſt, non de ea Britanniæ par qvæ eſt intra murum *Hadriani* & *Severi*, de totâ Inſulâ Britanniæ, ut antiqvi R ges Anglorum ſe totius Britanniæ Ge tiumqve in Circuitu perſiſtentium, & n Britanniæ tantùm, ſed & Albionis Mona chas, Reges, Rectores & Baſilees inſcrip rint, atqve ita in Privilegiis & Chartis *E berti*, *Egbrithi*, *Athelſtani*, *Alfredi*, *E mundi* aliisqve & in Hiſtoricis noſtris a huc *29* conſpicitur.

X. H

28 Mich. Harpsfeld. hiſtor. eccleſ. Anglic. ſacul. cap. 26. Jacob. Waræ. de ſcriptor. Hibern. lib. 1. p.
29 Joh. Tynmuth. hiſtor. aur. lib. 18. cap. 1. Ælred. R vallen. in libell. de Regib. Hiſtor. Elien. lib. 1. & Chron. Abingdon. omnes M. S. in Biblioth. Bodle Oxon.

X. Hoc autem Jus Anglorum defendi poſſet non ex Scriptoribus ſolùm noſtris, ſed & exteris & ex publicis Inſtrumentis, qvæ in *Scriniis* Regum noſtrorum cuſtodiuntur, niſi, divini Numinis benignitate, univerſa hæc Diſputatio inutiles reddita fuiſſet. Nam cum rerum Scoticarum Scriptores ſemper antehac vota ſua *30* publicaverint, ut per Nuptias inter utramqve Familiam Regiam Regna coaleſcerent, atqve in hanc curam Scotos omnes Patriæ ſuæ ſtudioſos debere incumbere, cum non aliâ ratione bella inter utramqve Gentem evitari poſſent; illud feliciſſimè evenit nuper in *Jacobo* Rege noſtro, qvi ex Nuptiis *Jacobi IV.* Avi ſui cum *Margareta Henrici VII.* Regis noſtri filiâ *31*, utriuſqve Regni hæreditatem adivit, eamqve ad Poſteros ex divinâ Clementia eſt tranſmiſſurus. Atqve ita ſicut uſus fructus ad Dominium directum rediens conſolidatione *32* extingvitur: ita & Feudum, qvod uſufructui

30 *Hect. Boeth. hiſtor. Scot. §. Scotor. Regin. deſcript. Jo. Major. de geſt. Scot. lib. 1. cap. 7. lib. 4. c. 17. lib. 5. c. 17.* 31 *Jo. Major. de geſt. Scotor. lib. 4. c. 17.* 32 *L. ſi tibi. 17 ff. qvib. mod. uſufruct. amitt. §. item finitur. Inſtit. eod. tit. l. idem. 6. ff. de uſufr. accreſc.*

ctui ſimile[33] eſt, & recepti juris eſt, F
dum ad directum Dominium rediens c
ſolidatione[34] extingvi. Unde tota hæc
ſputatio de Jure Feudali Scotiæ evaneſc

XI. Qvoad Leges etiam Scotiæ (de q
bus agimus) hæc Diſputatio porrò de J
re Feudi eſt nullius momenti: qvia Pr
cipes Feudatarii poſt inveſtituram in R
gnis & Dominiis habent omne Domi
um & directum & ſubalternum; ut ait *B*
dus[35], Et à Juriſconſultis noſtris comn
niter traditur, eos habere poteſtatem
gum ferendarum & omnia ſupremor
Principum Jura; & illud Dominium, qv
à Superiore recognoſcunt[36], eſt qvo
Regnum univerſum, ſed non qvoad p
ticularem Juriſdictionem in Subditos
os, in qvâ Princeps ſuperior non poteſ
immiſcere, ſed Subditi tenentur eoru
Legibus & Mandatis, nec poſſunt ab e
rum Sententiis appellare ad Superiore
nec ejus Mandatis obtemperare debent.

XII. Leges autem & Conſvetudi
Scot

33 *Henr. Roſenth. de feud. cap. 7. qv. 24. n. 21. H*
Giphan. Tract. de jur. feud. cap. 14. n. 6. 34 *Fr. H*
tom. diſſertat. de feud. cap. 31. 35 *Bald. ad l. 1. c. C.*
de cognati. 36 *Ant. de Petr. de poteſt. princ. p. 1.*
n. 50. Decian. Reſponſ. 56. vol. 5. n. 1. Borrell. de Cat
Reg. præſtan. cap. 31. n. 18. Scac. de appellat. qv. 16.
mit. 5.

Scotorum cum Anglicanis plurimùm conveniunt, qvod facilè accidere potuit ex ſimilitudine morum & Lingvæ communione inter Populos vicinos in eadem Inſula natos. Nam in utroqve Regno [37] Leges eodem modo conduntur in Comitiis Parlamentariis, habent ſimiles Procerum Nobilium & Populi Ordines; in utroqve Regno ad Coronæ Succeſſionem & alias hæreditates omnes mortuorum hæredes eodem modo vocantur; habent ſimiles Juris exeqvendi Miniſtros, Vice-Comites aliosqve; Actionum formulæ, Brevia, Placita, Verba forenſia, in utraqve Gente ferè ſimilia ſunt. Neqve tamen inde deduci poteſt (qvod aliqvibus [38] placet) unum olim fuiſſe Regnum, cum hoc Hiſtoriarum utriusqve Gentis fidei repugnet.

XIII. Leges antiqvæ Scotorum variæ referuntur, & aliqvæ à moribus Chriſtianis abhorrentes, qvæ præcipue *Eveno III.* Regi [39] Scotiæ referuntur; ſed laudantur maximè Leges *Keunethi*, qvi Pictos Scotiâ expulit Anno DCCCXXXIX. Is immenſam Legum congeriem in brevem redegit formam, pluresq; adjecit [40]; & poſt eum

37 *Coke. p.4. Inſtit. cap.75.* 38 *Coke. d. c.75.* 39 *Buchanan. rer. Scotic. lib.4. in Eveno. 3. Reg.16.* 40 *Hect. Boeth. hiſtor. Scot. lib.11.*

eum *Malcolmus* condidit volumen Leg
Municipalium 41, qvæ adhuc obſervant
Conſtat autem Jus municipale Scotor
42 (ſicut & Anglicanum) ex Conſvetudi
bus Scotiæ & Statutis in Parlamentis,
ut & apud Nos in Comitiis Parlamenta
per Regem promulgatis.

XIV. Jus Conſvetudinarium Sco
continetur in illo libro, cui Titulus, *R*
giam Majeſtatem, qvi fere in omnib
qvoad rerum diſpoſitionem & compoſit
nem verborum convenit cum libro *Gl*
villæ de Legibus & conſvetudinibus A
gliæ & poſt *Glanvillam* ſcriptus; qvi
Glanvilla ſæpe in ejus *M. S.* Exempla
licet non in impreſſo 43 laudatur. Hic
ber, *Regiam Majeſtatem*, aſcribitur 44 *D*
vidi I. circa Annum MCLIII. ſcriptus, p
paucos Annos à Legibus Romanis per *I*
tharium reſtitutis, qvas Scotos eo tem
re comparaſſe inde conſtare poteſt, co
poſitusqve fuit ad exemplar Inſtitution
Juſtiniani, ſicut ex principio utriusqve l
bri iisdem verbis compoſito apparet; eu

42 Hect. Booth. d. lib. 11. 42 *Jo. Leſta. epiſ. Roſſen* *morib. & reb. geſt. Scotor. lib. 1. C. leges Scotiæ.* 43 *P* *fat. ad Glanvill. edit. ann. 1604.* 44 *Præfat. ad* *giam Majeſtat. in fin.*

qvæ alii aſcribunt *45* potius *Davidi II.* eam ob cauſam, qvod liber *Glanvillæ* poſt tempora *Davidis I.* ſub *Henrico II.* Rege noſtro ſcriptus eſt.

XV. Poſt Jus hoc Scotiæ Municipale Scoti adhibent Juris Civilis Romanorum Authoritatem: nam & Proceſſus Judiciarios, Formulas & pleraqve alia in Legibus ſuis Municipalibus Scotos ex Jure Civili mutuatos fuiſſe teſtatur *Jo. Skenæus 46*; & Gloſſæ ad Leges Scotorum ferè omnes ex Jure Civili Romanorum deprompta ſunt. In iis, qvæ in Legibus Scotorum contra Jus Civile Romanorum Statuta ſunt, Jus Civile cedit: ſed ubi Jus Municipale deficit & in Caſibus omiſſis, Judices Scotorum non arbitrio ſuo relinqvuntur, ſed ex Jure Civili Romanorum judicare *47* debent. Et invaluit hæc opinio apud Populos exteros, qvod Angli lites dirimunt ex ſolo Jure ſuo Municipali, Scoti verò, ut cæteræ Gentes Europææ, Jure Civili *48* utuntur.

XVI. Ideoqve *Georgius Buchananus* (Juris

45 *Spelman. in gloſſar. v. Lex Scotor.* 46 *Jo. Skena. ad Regiam. Majeſt. Scotiæ. in annot. ad lib. 1. c. 7. v. 2.* 47 *Jo. Leſla. d. lib. 1. cap. Leges Scotor.* 48 *Forcat. lib. 7. de Galler. Imper. & Philoſoph. Polyd. lib. 1. hiſtor. Anglic. Petr. d'Amity. in Geograph. Europ. Tit. d' Eſcoſſe.*

(Juris noſtri conſultis aliàs ſatis infeſ
in Judices ſuos patrios iniqvus eſt,qvi
dit, *49 in Scotia nullas penè eſſe Leges p*
ter Conventuum Decreta,eaqve non in pe
tuum, ſed in tempus facta, Judicesqve, q
tum in ſe eſt, Lationem Legum impedire,
vium bona Judicum arbitrio eſſe conceſ
eorumqve eſſe perpetuam poteſtatem, &
perium planè Tyrannicum; qvippe qvor
arbitria ſola pro Legibus ſint: cum con
ex rerum Scoticarum Scriptoribus, Jud
eorum in Judiciis ad Leges ſuas &,
eas, ad Jus Civile teneri.

XVII. Scoti porrò ſummis ſemper p
coniis ornârunt Jus Civile: è qvibus
ctor Boëthius 50 refert, Leges Romana
Juſtiniano in Epitomen redactas fui
tantâ ratione & Sermonis venuſtate,
nulla ſit Natio tam fera vel ab humani
abhorrens, qvæ eas non fuerit admirat
Scotorum Reges adeo propenſi ſemper
erunt in Jus Civile Romanorum *51*, u
Academia Aberdinenſi inſtituerint Co
gium, in qvo Jurisconſulti Leges *Cæſa*
profitebantur, & in Academia *S. Ana*
in Collegio S. Salvatoris unum Profe

49 Buchanan. lib.14. Rer. Scotic. ad ann. 1532. *50*
Hector. Boeth. hiſtor. Scotor. lib.9. 51 *David. C*
rar. de Scotor. doctrin. lib.2. cap.4.

rem alnerint, qvi Leges publicè doceret. Et, ex antiqvo More ejus Gentis, Scoti ad exteras Academias peregrè proficiſci ſolent, in qvibus tantam ſæpe Legum *Cæſarearum* ſcientiam comparant, ut plurimi eorum in Academiis exteris, præſertim Gallicis, Jus Civile magnâ cum Gentis ſuæ famâ publicè docuerint. Et ex hujus juris conſervandi ſtudio *Jacobus Stuartus* Scotorum Rex [52] edixit, ne cuiqvam inſignem hæreditatem adeundi Jus eſſet, qvi prorſus Juris Civilis aut Municipalis Scotiæ ignarus eſſet.

XVIII. Præterea laudatur ab antiqvis rerum Scoticarum Scriptoribus Politia Eccleſiaſtica Anglicana, in cujus Tribunalibus Cauſæ ex jure Civili & Canonico judicantur. Poſt qvam Politia Eccleſiaſtica Scotorum eſt tempore & dignitate poſterior: nam Scotia non fuit in Diœceſes diſtributa ante [53] *Malcolmum III.* & Anglorum Politiam Eccleſiaſticã valde laudant, eamqve Scoticæ eſſe longè præferendam [54] ipſi confitentur.

XIX. *Hactenus* de Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum in magna Britanniâ

52 *Hect. Boeth. hiſtor. lib. 17.* 53 *Hect. Boeth. hiſtor. Scot. lib. 10.* 54 *Jo. Major. de geſt. Scot. lib. 1. cap. 6. & lib. 3. cap. 6.*

tanniâ & Hiberniâ. Superſunt tantùm ex Regnis Europæis, Polonia, Hungaria, Dania, Svevia, Bohemia, in qvibus facilis erit labor meus, qvia Gentes Septentrionales plerumqve de Legibus parùm ſollicitæ ſunt, & lites apud eas aliqvando ſicut Armis & Duello *55* non Legibus finiuntur: hi enim Populi vi & robore Corporis *56*, ſicut Auſtrales ingenio & ratione, magis pollent: Unde hi Populi ab Interpretibus noſtris recenſentur inter eas Gentes, qvæ ſuis Legibus & Moribus *57*, non Jure Civili Romanorum, reguntur; Gentibusqve Septentrionalibus magis placent ſuæ Leges, qvàm Jus Civile Romanorum; &, qvò ſunt Septentrioni vicinores, eò longiùs à Romanis Legibus *58* receſſerunt. Sed hi tamen Populi omnes Jus Civile Romanorum inter ſuas Leges admiſerunt, qvod in ſingulis breviter demonſtrabimus.

XX. Emenſo igitur Oceano trajiciendum è Britanniâ in Poloniam, de qva in ſeqventi Capite.

CAPUT

55 Minther. in Parthen. litigioſ. lib. 2. cap. 2. 56 Ariſtot. lib. 7. Polit. cap. 7. Bodin. lib. 5. de Repub. cap. 1. 57 Jo. Andr. ad c. ſuper ſpecula n. 2. & ibid. Hoſtien. de Privileg. Caſtald. de Imperat. qv. 53. Salas. de Legib. Tract. 95. diſput. 7. ſect. 8. Azor. Inſtit. Moral. p. 2. lib. 11. cap. 5. 58 Nichol. Betſ. tract. de pact. famil. illuſtr. cap. 1. n. 26.

CAPUT XI.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Poloniæ.

I. MAxima pars Regni Poloniæ eſt in Sarmatia Europæa, aliqva in Germania; in qvo, præter Poloniam Majorem & Minorem, Magnus Ducatus *Lithuaniæ*, Ducatus Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Pomeraniæ & Livoniæ magnum & potentiſſimum hujus Regni Corpus 1 conſtituunt.

II. Has autem Provincias fuiſſe ſub Imperio Romanorum nobis non liqvet, ſed antiqviſſimi hujus Gentis Incolæ, Sauromatæ ſeu Sclavi, ſummam poteſtatem plerumqve uni tribuebant, ipſiqve ſibi Duces 2 eligebant, qvorum primus inter eos memoratur *Lechus* eorum Dux. Qvo ſublato, Gens pertæſa unius Principis, duodecim Palatinis Remp. commiſit, atqve ita aliqvando ſub Palatinis, qvandoqve ſub uno Duce erat eorũ adminiſtratio uſq; ad *Premislaum*; qvi circa Annum DCCCLX. Dux electus 3 eſt, & poſt eum alii Duces

T ſucceſ-

1 *Statut. Regn. Polon. in princ. in deſcript. Regn. Polon.* 2 *Martin. Cromer. de reb. Polon. lib. 3.* 3 *Cromer. de Repub. Polon. lib. 2.*

ſucceſſerunt uſqve ad annum M I. qvo *Boleslaus I.* ab *Othone III.* Imperatore Regio Diademate ornatus 4 eſt; & poſt eum Poloni Reges ſuos habuerunt, qvi ſucceſſerunt non jure hæreditario, ſed per Senatorum & Nobilium ſuffragia electi. Apud Polonos tamen ea ſemper fuit fides & obſervantia in ſuos Reges, ut, eorum ſobole maſculâ relictâ, neminem hucuſqve in Regem 5 elegerint, ſed iis tamen defertur poteſtas Regia per modū Electionis, ne tantillum de Jure Electionis liberæ decedere videantur; Regumq; poteſtas ita apud eos temperata 6 eſt, ut non poſſint Leges ferre ſine Senatûs & Nobilium aſſenſu (plebi enim nulla adminiſtratio conceditur) & ipſi Legibus Regni tenentur.

III. Regibus tamen ſumma alioqvin Authoritas tributa 7 eſt; nam apud eos eſt Juris dicundi poteſtas; ipſi ſolum pœnas Legum condonant, & gratias concedunt; ipſi milites conſcribunt, omniumqve Bellicorum munerum conceſſiones penes ſe habent; ipſi omnes Magiſtratus & Honores largiuntur; ipſi Senatores, Magiſtratus & Ju-

4 *Cromer. de reb. Polon. lib. 5. Thuan. hiſtor. lib. 56.* 5 *Statut. Polon. edit. Cracov. ann. 1600. in prīnc.* 6 *Cromer. de Repub. Polon. lib. 1.* 7 *Thuan. lib. 56.*

& Judices conſtituunt, qvi omnia ſub Regum nomine expediunt; ipſi Juribus omnibus Regalibus utuntur, ac ſi Regni hæreditatem à Majoribus tranſmiſſam adiviſſent. Sed ex hac Regum poteſtate limitate conſuluit 8 *Caſtrenſis*, donationem duarum Civitatum factam Fratribus Crucigeris à *Caſimiro* Poloniæ Rege, fuiſſe irritam, qvia Senatus & Nobilium conſenſus non intervenerat: atqve eâ de Cauſa Reges Poloniæ, cum Coronâ induuntur, de ſervandis Legibus & formulis adminiſtrandi ſibi præſcriptis Juramentum 9 præſtant; & *Joh. Bodinus* refert 10, *Henricum* Ducem Andegavenſem nuper electum Regem Poloniæ idem Juramentum præſtitiſſe.

IV. Ad Poloniam acceſſerunt Ducatus *Lithuaniæ*, Boruſſia, Livonia, aliæq; Provinciæ. *Lithuaniam Jagello* 11 ultimus *Lithuaniæ* Dux reddidit feudatariam Regno Poloniæ in beneficii remunerationem, qvia Poloni eum in Regem ſuum elegiſſent Anno 1396. Boruſſia poſtea à Militibus Ordinis *Theutonici* debellata ſub *Frederico II.* eorum poteſtati 12 ceſſit, cujus partem

T 2

8 *Caſtren.conſ.347.Card.Tuſch.v.Rex.Poloniæ.concluſ.347.* 9 *Cromer.de Repub.Polon.lib.2.* 10 *Bodin.lib.1.de Repub.cap.8.* 11 *Thuan.d.lib.56.* 12 *Cromer.de Republ.Polon..lib.2.Alex.Gvagnin.in deſcript.Polon.Thuan. lib.21.& 56.*

tem Milites *Caſimiro* Regi Poloniæ vendiderunt Anno MCCCCLVII. Altera pars Boruſſiæ eſt penes Marchionem Brandeburgicum. Livoni verò Provinciam ſuam *Sigiſmundo* Regi 13 Poloniæ dediderunt Anno MDLXI. qvód adverſus *Moſchos* ſe defendere non potuiſſent. Hæ autem aliæqve Provinciæ amplæ, Feudi Jure, Regibus Poloniæ ſunt obnoxiæ, de qvibus rerum Polonicarum Scriptores abundè tractant.

V. De Poloniæ Regno contendunt Imperatores & Pontifices Romani utrinqve aſſerentes, ſibi in Poloniæ Reges poteſtatem eſſe. Imperatores 14, qvòd *Carolus Magnus* in his Provinciis omnibus dominatus fuerit uſqve ad Scythiam, & qvòd *Boleslaus*, Dux Poloniæ 15, coronam Regiam beneficio *Othonis III.* Imperatoris acceperit. Pontifices verò, qvòd *Boleslaus* Rex Poloniæ, ob cædem *Stanislai*, Archiepiſcopi Gneſnenſis, Sacris interdictus & Regiâ Dignitate ſpoliatus 16 ſit; ejuſqve Succeſſores eâ abſtinuerunt, ſolo Ducum titulo

13 *Thuan. lib. 28.* 14 *Arumæ. de jur. Public. diſcurſ. 14.* 15 *Franc. Hottoman. in diſput. feudal. cap. 8. Choppin. lib. 3. de Doman. Franc. Tit. 1. n. 12.* 16 *Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9. Choppin. d. Tit. 1. n. 13.*

titulo uſi, uſqve ad *Lacoldum*, cui *Johannes XXII.* Pontifex Romanus Regiam Dignitatem reſtituit ſub onereTributi annui Pontificibus præſtandi. Et ex eo tempore Reges Poloniæ Regio Imperio uſi ſunt. Sed à Romani PontificisDominationeReges Poloniæ jam diu *17* ſe liberârunt, neqve unqvam Romanæ Sedis Feudatarii, ſed Cenſuales *18* tantùm dici potuerunt. *Otho* autem *III.* cum Coronâ Regiâ *Boleſlaum* indueret, eum Socium & Amicum Imperatoris, non Vaſallum & Feudatarium, ſalutavit.

VI. Juriſconſulti verò omnes *19* aſſerunt, Reges Poloniæ eſſe Supremos; neminem in Dominiis ſuis Superiorem recognoſcere; omniaqve habere Jura Regalia, qvæ ſupremis Principibus competunt. Qva poteſtate uſus *Caſimirus Magnus* Rex Poloniæ, prohibuit *20* Appellationes, deinceps interponi à Poloniæ Curiis ad

T 3 Magde-

17 *Otho Frizing. lib.1. cap.15. Cromer.de Reb. Polon.lib.4. Aruma.de jur.publ.v.3.diſcurſ.14.* 18 *Arniſæ. de jur.Majeſtat.lib.1. cap.5.* 19 *Math. Cun. de Pact.lib.1.cap.6.n.126.Royz.deciſ.Lithuan.3.n.3. Arniſæ.de jur.Majeſt.lib.1. cap.2. Azor.Inſtit.Moral. p. 2.lib.11.cap.5.* 20 *Cromer.de Repub.Polon.lib.2.Neugebaver.hiſtor. Polon.lib.3.Melch.Goldaſt.de jurib.& privil.regn.Bohem. lib.4.cap.13.n.7.*

Madeburgum(qvod antea factum erat in honorem Juris Saxonici) & inſtituit Tribunal Cracoviæ (qvæ Regum Poloniæ ſedes eſt) ad qvod omnes appellationes in poſterum devolvendæ erant. *Caſimirus* autem inſtituit ſupremam Curiam pro Jure Saxonico Cracoviæ Anno MCCCXII. appellationibus deinceps interdictis, ad Curiam Madeburgenſem; idemqve poſtea *Ladislaus Iagello* confirmavit, & utriuſqve Principis decreta inter Statuta 21 Poloniæ reperiuntur. Et qvi ſtudio aſſerendæ Majeſtatis Imperatorum tradunt, Reges Poloniæ liberos eſſe à poteſtate Imperatorum ex ſolo Privilegio ab Imperatoribus indulto: fatentur 22 tamen non poſſe *Cæſares* hæc Privilegia aut turbare aut revocare. Et nullo Jure poteſt Imperator vendicare poteſtatem in Polonos, cum nunqvam fuerint ſub Populo Romano 23 aut *Cæſaribus*; & *Auguſto* ſatis fuerit *Sarmatas Danubio* prohibere 24, qvi etiam *Lentulum* Legatum ſuum monuit, ne temerè *Sarmatas* inqvietaret; ideoqve non Imperium,

21 *Statuta Polon. Tit. de privil. jur. Theuton.* 22 *Mindan. de Mandat. Jud. lib. 2. cap. 67. n. 4.* 23 *Cromer. de Repub. Polon. lib. 2. Neugebaver. Rer. Polon. lib. 1. Stravolſc. in Polon. §. Leges.* 24 *Flor. lib. 4. cap. 12.*

rium, ſed ratio ſola Polonos ad Juris Romani obſervationem adduxit.

VII. Poloni (Gens ad bella potiùs qvam ad Leges nata) antiqvis temporibus nullas habuerunt Leges ſcriptas 25, ſed Regum arbitrio ſe permittebant, & poſt Regiam poteſtatem Senatorum & Nobilium adminiſtratione temperatam, cum ad Judicum Fora Cauſæ delatæ eſſent, hi vel ex Conſvetudinibus Patriis, vel ex Jure Saxonico 26 lites dijudicabant, ubi Legum auxilio Cauſarum difficultas indigebat. Leges enim Saxonicæ antiqviſſimæ 27 erant, latæ diu ante ætatem *Caroli Magni*, earumqve magna Authoritas erat & apud Polonos & apud multos alios finitimos Germaniæ Populos, qvi eas amplexi ſunt; (exceptis iis qvatuordecim Articulis Juris Saxonici, qvos *Gregorius* Pontifex Romanus damnavit, ut Juri Divino & Naturali contrarios; eoſdemqve poſtea *Alexander* Rex Poloniæ reprobavit, qvi in Statutis

25 *Neugebaver. Rer. Polon. lib. 1. Stravolſc. d. §. Leges.* 26 *Cromer. de Reb. Polon. lib. 2. Royz. in deciſ. Lithuan. in præfat. Dauth. in Comm. de teſtam. §. qui teſtam. fac. poſſ. n. 170. & in proleg. n. 8. Parthen. Litigioſ. lib. 2. cap. 2. Goldaſt. de jurib. & privil. regn. Bohem. lib. 4. cap. 15.* 27 *Gryphiand. de Weichbild. Saxon. cap. 44. & 45. Treutler. Diſp. 1. theſ. 10.*

Poloniæ [28] enumerantur) qvod Juſtæ in omnibus Cauſis viderentur, & in Criminibus præſertim puniendis valdè ſeveræ, qvo nihil ad Reſpublicas conſervandas magis ſalutare eſſe poteſt. Juris autem Saxonici ſeu *Theutonici* uſus ex privilegio Polonis conceſſus eſt; eâqve de Cauſa ſtatutum eſt à *Caſimiro* [29], Milites Polonos qvi, Jure *Theutonico* omiſſo, regi ſe paſſi ſunt Jure Polonico, ſi deinceps in Judicio conveniantur, non poſſint ſe per Jus *Theutonicum* defendere.

VIII. Primus *Caſimirus Magnus* Leges [30] Polonis cum conſenſu Senatorum & Nobilium ſcripſit; & poſt eum Reges alii ſuas Leges aliqvas dederunt; & *Ladislaus Jagello* in Statuto ſuo, edito Anno MCCCCXXIII. mandat Judicibus ſuis, ne judices & Sententias ferant ſecundùm alios modos & Conſvetudines [31], præter eas, qvæ in Libro *Caſimiri* editæ ſunt. Sed maxima pars Legum edita eſt à *Sigiſmundo I. & II.* [32]; eaqve Leges omnes Statuta dicun-

28 *Statut. Polon. p.1073.* 29 *Statut. Caſimir. ann. 1368.* 30 *Cromer. de Repub. Polon. lib.2. Arniſæ. de jur. Majeſtat. lib. 2. cap.6. n.14.* 31 *Ladisla. Jagell. in Statut. Polon. cap. de Nobilib. Tit.3.* 32 *Cromer. d. lib.2. Neugebauer. Rer. Polon. lib.1.*

dicuntur, qvæ congeſta & edita ſunt Anno MDXX juſſu *Sigiſmundi* Regis per *Johannem Herbortum*, Regiâ Secretis, in qvo Rex plurimùm Juris Canonici & Civilis Doctorum 33 operam adhibuit. Et in Statutis Poloniæ aliqvoties allegatur Jus Romanum, veluti in Contractibus cum filiofam. in Patris poteſtate conſtituto laudatur 34 Senatuſconſultum Macedonianum; & ex eo Contractus irritus declaratur, & in aliis multis Jus Polonicum ad Jus Civile accommodatum reperitur.

IX. Ex his in Polonia primò Jus dicitur, eoqve deficiente ad Jus Saxonicum Judices recurrunt; &, ſi Jus Saxonicum Cauſam in Judicio agitatam non exprimat, vel ambiguum ſit, Judices non relinqvuntur ſuo arbitrio, ſed ſecundùm Jus Civile Romanorum Sententias 35 ferre debent, cum libri Juris Saxonici ex Jure Civili & Interpretationibus Juriſconſultorum Saxonicorum 36 petiti ſint. Et receptum eſt apud Saxones, alioſqve Populos omnes, qvi Jure

T 5 Saxo-

33 *Statut. Regn. Polon. Tit. Statut. Stravoſc. d. §. Leges.* 34 *Statut. Polon. cap. de Nobilib. Tit. 3* 35 *Melch. Goldaſt. de jurib. & privil. Regn. Bohem. lib. 4. cap. 15. Chriſtoph. Sturc. in Comm. ad Tit. ff. de Reg. jur. in epiſt. ad Reg Polon.* 36. *Gryphiand. de Weichbild. Saxon. cap. 36. 37. & 41.*

Saxonico utuntur, Caſus in Jure Saxonico omiſſos 37 ex Jure Civili decidendos eſſe, Juriſqve Saxonici vel ambigui vel obſcuri Interpretationem 38 à Jure Romano petendam eſſe. Eſt enim Jus Saxonicum Jus Municipale ſtrictèqve interpretandum 39, ut omnis cum Jure Civili repugnantia evitetur, & intelligatur à Jure Civili deviaſſe qvàm minimum fieri poſſit, ut reducatur ad Juris Civilis æqvitatem ubi nimis acerbum videtur, & ubi cum Jure Civili convenit, ut patiatur omnes ampliationes & Interpretationes, qvæ in Jure Civili reperiuntur.

X. Poſt Jus Saxonicum alia Jura Municipalia, ſcilicet Jus *Culmenſe* & Jus *Lubecenſe* è Germania petita in Regis Poloniæ Dominiis, præſertim in Pruſſia & Mazoviâ *40* admittuntur, qvæ cum Jure Saxonico multùm conveniunt; & ex iis ita Jus dicitur, ut, iis deficientibus, Judices ex Jure Civili Cauſas judicent, & ex eo horum Jurum Municipalium Interpretationem petant.

37 *Goldaſt. d. lib. 4. cap. 15.* 38 *Panſemann. in reſp. interconſil. I.C. German.* 39 *Coler. decis. German. 135. n. 11. idem de Proceſſ. execut. Epiſt. ad Duc. Saxon. Beuſt. ad l. admonendi. n. 187. & 876. ff. de jurejur.* 40 *Cromer. de Repub. Polon. lib. 2. Math. Steph. p. 1. diſp. 1. vol. 1. Stravolſc. in Polon. §. leges. Jus Provinc. Ducat. Pruſſ. edit. ann. 1620.*

tant. Et inter ea Jura Municipalia Jus *Cæſareum*, ut Jus commune *41* & præ omnibus ſeqvendum, enumeratur.

XI. Deniqve inſignis ſemper fuit Regum Procerumqve Poloniæ favor & pietas in Eccleſiam & Epiſcopos, qvi amplam Poteſtatem & Juriſdictionem Archiepiſcopis, Gneſnenſi & Leopolienſi, Epiſcopiſqve ſub iiſdem conſtitutis conceſſerunt: qvi in Foro Eccleſiaſtico cognoſcunt *42* de Hæreſi, Schiſmate, Magiâ, Simoniâ, de Decimis, Cenſibus & Reditibus Eccleſiaſticis, de cæde Clericorum aut vi iis illatâ, de Jure Patronatûs, Matrimoniis, Legitimatione, de Teſtamentis aliiſqve, in qvibus eorum Cancellarii & Officiales ex Jure Canonico, eoqve deficiente, ex Jure Civili *43* Jus dicunt. Eædemqve Cauſæ omnes in Conſtitutione *Sigiſmundi* Ann. 1532. enumerantur *44*; & à *Ladislao Iagello* Cracoviæ conſtituti ſunt Profeſſores Legum & Juris Canonici, cum Studium Generale Cracoviæ inſtitueret *45*, qvod poſtea *Urbanus* Ponti-

41 *Jus Provinc. Ducat. Pruſſ. edit. per March. Brandeburg ann. 1620.* 42 *Cromer. de Rep. Polon. lib. 2.* 43 *Cromer d. lib. 2. Neugebauer. d. lib. 1.* 44 *Statut. Polon. per Johan. Herbort. tit. ſpirituales cauſæ* 45 *Statut. Polon. per Johan. Herbort. tit. Schola Cracovienſis.*

Pontifex Romanus confirmavit. Ita hi Populi Septentrionales, ad qvos Romani faſces non pervenerunt, Romanorum Legibus ſe ſubmiſerunt. Hæc de Polonia. In ſeqventi Capite progrediendum ad Hungariam.

Caput XII.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Hungariæ.

I. Hungaria eſt ea Provincia, qvam Romani Pannoniam inferiorem ſeu Proconſularem & Daciam vocabant. Hanc incolebant Pannones liberi & ſuis Legibus utentes, nec à Romanis tentati ante Syllam *1*, qvi, eos aggreſſus, turpi victoriâ repulſus eſt. Et Romani poſtea Pannoniorum bello abſtinuerunt usqve ad Auguſtum, ſub qvo Romanorum dominationi ceſſerunt. Isqve in eos exercitum duxit, neqve ab iis unqvam læſus, neqve ullum crimen objiciens, ſed militum exercendorum & ex alienis bonis alendorum *2* cauſâ, *omne id juſtum cenſens, qvod armis potentior contra infir-*

1. *Jo. Sambuc. in Chronolog. Hungar.* 2 *Dio. Caſſ. lib. 49.*

infirmiorem decerneret ; adeoqve vix defendi poterit Svetonius, qvi, *Auguſtum* nulli Genti ſine juſtis & neceſſariis cauſis bellum intuliſſe 3, prædicat.

II. Ita Romanis paruerunt usqve ad *Conſtantinum* 4 : ſub qvo, Sede Imperii Conſtantinopolim translatâ & Legionibus revocatis, qvæ ad repellendos barbaros à limitibus Romani Imperii in Septentrione collocatæ fuiſſent, Vandali, propriis Sedibus à Gothis expulſi, *Conſtantini* permiſſu, eam 5 ingreſſi ſunt, eamqve tenuerunt per XL. Annos. Eosdem poſtea Gothi Pannoniâ 6 expulerunt, ex Fœdere icto cum *Gratiano* Imperatore, usqve ad Annum Chriſti CCCLXXXVII. qvo *Hunni*, Gens Scythica, Pannoniam ingreſſi ſub *Arcadio* (fractis jam Romani Imperii viribus) eam 7 tenuerunt, Regemqve *Attilam* 8 conſtituunt, qvi ſe flagellum Dei & Terrarum Orbis appellavit, per cujus qvidem

3 *Sveton. in Auguſt. cap. 21.* 4 *Jo. Sambuc. in d. Chronolog.* 5 *Ant. Bonfin. rer. Hungar. lib. 2. Decad. 1. Jo. Sambuc. in d. chronolog.* 6 *Oroſ. lib. 7. hiſtor. cap. 32. Jo. Sambuc. in chronolog.* 7 *Jo. de Thurocz. in chronic. Hungar. cap. 13. Mich. Ritius. de regib. Hungar. lib. 1. Bonfin. lib. 3. decad. 1. Sambuc. in chronol.* 8 *Thurocz. in d. cap. 13. Mich. Rit. d. lib. 1. Bonfin. & Sambuc. in loc. citat.*

dem Tyrannidem Deus Populos Europæos & Aſiaticos ſeverè caſtigavit.

III. Poſt ejus exceſſum Oſtrogothi Hunnos coegerunt in Scythiam redire *9* Anno 458. & Pannoniam poſſederunt *10* uſq; ad Annnum DXXVI. qvo Longobardi, pulſis Oſtrogothis Pannoniam *11* ſubjugârunt, iidemqve poſtea, à *Narſete* in Italiam acciti, Hunnis veteribus amicis ſuis Pannoniam conceſſerunt *12* Anno DLXVII. Hunniqve ex eo tempore (qvamvis ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis & deinceps à *Carolo Magno* ſæpe debellati) Pannoniam tenuerunt, & ex ſuo nomine Hungariam *13* appellârunt. Regesqve ſuos habuerunt Idolis ſervientes uſq; ad *Stephanum 14*, qvi circa Annum Chriſti milleſimum, ductâ *Gyelâ* Imperatoris Sorore, ſacris Chriſtianis initiatus eſt. Et ex eo tempore Hungari Fidem Chriſtianam amplexi ſunt.

IV. Poſt *Stephanum* habuerunt Hungari Reges ſuos continuâ ſerie ſuccedentes, ſed Procerum Populiqve ſuffragiis creatos

9 Bonſin. & Sambuc. ibid. 10 *Bonſin. & Sambuc. ibid.* 11 *Bonſin. lib. 7. Dec. 1.* 12 *Bonſin. d. lib. 7.* 13 *Thurocz. Chron. Hungar. cap. 10. 11. Rhenan. lib. 1. rer. Germanic.* 14 *Bonſin. lib. 10. Dec. 1.*

creatos uſqve ad *Ludovicum*, ex cujus filiæ *Mariæ* Nuptiis cum *Sigiſmundo* Rege nata eſt *Elizabetha*; qvæ deinceps, nupta *Alberto Auſtriaco* 15 Imperatori, Coronam Hungaricam deduxit in Familiam Auſtriacam. Principeſqve Auſtriaci ex eo tempore Regnum Hungariæ cum Imperio Germanico tenuerunt.

V. Reges verò Hungariæ, ſe liberos eſſe ab omni dominatione ſive Imperatoris ſive Pontificis Romani, aſſerunt. Et licet Pontifices Romani dicant, hos Reges Hungariam Jure Feudi *16* à Sede Romanâ habuiſſe, eidemqve Cenſum annuum præſtare debere; illius tamen Poteſtatis non aliam probationē edunt, qvam ex actis *17* Vaticanis & ex Pontificum Epiſtolis *18* Decretalibus. Ad qvæ reſpondent Hungari, Pontifices in ſua Cauſa nec Teſtes nec Judices idoneos *19* eſſe; Regeſqve Hungariæ immunes eſſe ab omni Dominatione Im-

15 *Bonfin.lib.1.Dec.2.Mich. Rit.de Regib.Hungar. lib.1.& 2. Borrell. de Cath. Reg. præſtan.cap. 46.* 16 *Azor.Inſtit.Moral. par 2.lib. 11.c. 5. Bodin. lib. 1. de Repub.c.9.* 17 *Bodin.d.cap.9.* 18 *C. licet.de rot.redempt.c.intellecto 33.jurejur.* 19 *L. omnibus.9.C.de teſtib.§.9. Inſtit.de Teſtam.*

ne Imperatotum & Pontificum, Juriſconſulti *20* communiter tradunt.

VI. Poteſtas autem Regum Hungariæ ita temperata eſt ſicut in Polonia. Neqve enim Reges poſſunt Leges condere ſine conſenſu Poupli *21*: qvæ tamen, poſtqvam conditæ ſunt, Principis non Populi Statuta nominantur: ea verò qvæ à Rege ſolo conſtituuntur, Decreta appellantur. Et ex hac Poteſtate Regum limitatâ videtur emanâſſe, qvòd cum *Andreas* Rex Hungariæ tranſtuliſſet in Venetos omne Jus ſuum in Dalmatia pro vecturâ exercitus ſui in Palæſtinam: mandat *Honorius III.* Pontifex *22* eam Alienationem revocari, qvia non poterat Succeſſorum ſuorum Jus minuere. Et Reges Hungariæ, cùm Coronâ induuntur, omnia Jura Coronæ illibata ſervare juramento *23* promittunt.

VII. Præter Leges Hungariæ eſt Jus Regni Conſvetudinarium, qvod in ſcripta redactum

20 *Afflict. in Conſt. Neapol. in prælud. qv. 2. Azor. Inſtit. Moral. p. 2. lib. 11. c. 5. Jus conſvetud. Hungar. in prolog. tit. ult. Engelb. Abb. de ort. & ſucceſſ. Rom. Imp. cap. 16.* 21 *Steph. Werbentz. in oper. Tripart. jur. Hungar. p. 2. tit. 3.* 22 *Ciron. ad c. intellecto. n. 5. de jurejur. in compilat. Honor.* 23 *D. c. intellecto. de jurejur. Aruma. de Comit. cap. 3.*

redactum eſt per *Stephanum Verbetrium* 24 Jurisconſultum doctiſſimum, ad Mandatum Regis anno MDXIV. continetqve totum Proceſſum Judiciarium in Hungaria, qvi conſtat 25 ex Regum Decretis, ex Principum Privilegiis in Judiciis approbatis, & Sententiis Judicum, qvæ ex longo uſu in Conſvetudinem tranſiverunt. Inter has verò Leges & Conſvetudines Hungariæ non poſſumus expectare, ea Juris Romani veſtigia à Gente, armis potius qvam Legibus ſemper intentâ, qvalia habemus apud reliqvas Gentes Europæas, qvæ, ſub Regibus plerumqve ſuis, pace & otio magis gaviſæ ſunt; cum nulla Gens inter Europæas tot Dominiorum mutationes & funeſtas bellorum clades paſſa fuerit.

VIII. Illud tamen apud Hungaros omnes receptum eſt 26, Leges Hungariæ à Juris *Cæſarei* & *Canonici* fontibus promanâſſe, præſertim verò ex Jure *Cæſareo* petitas fuiſſe; Conſvetudines Hungariæ compoſitas 27 fuiſſe ad normam & methodum

24 *Steph. de Werb. in oper. tripartit. jur. Hungar. in præfat. Nic. Iſtnanſ. de reb. Hungar. lib. 4. in fin.*
25 *Steph. de Werb. in oper. tripart. jur. Hungar. par. 1. tit. 6.* 26 *Steph. Werb. d. par. 2. tit. 6. Dan. Cromer. inter. Reſp. Nicol. Reuſner. vol. 3. conſ. 34.* 27 *Steph. de Werb. d. p. 2. tit. 6.*

dum Juris Civilis Romanorum; Proceſſum Judiciorum, qvi in Hungaria hodie ſervatur, adductum fuiſſe *28* è Galliâ per *Carolum* Regem Hungariæ, qvem è Jure Romano petitum fuiſſe vulgò notum eſt. Hungariqve Leges Romanas multis præconiis *29* ſemper ornârunt; & inter tot armorum ſtrepitus Hungaria ſemper habuit Viros inſignes ſcientiâ Legum & Literarum Romanarum, & ſuperiore ſæculo *30* *Joh. Sambucum*, *Andr. Dudithium*, *Janum Pannonium* alioſqve Viros clariſſimos produxit.

IX. Deniqve Hungaria fuit olim Imperii Romani, contra Nationes Scythicas; poſterioribus Sæculis Orbis Chriſtiani contra Turcarum arma Antemurale & Propugnaculum *31*; eademqve ſuperiore Sæculo valde imminuta fuit *32* captis Belgrado, Budâ, Strigonio, Albâ Regali, Qvinqve Eccleſiis aliiſqve Præſidiis. Parteſqve reliqvæ Hungariæ ad Septentrionem Danubii, in Poloniæ & Caſſoviæ finibus, Turcarum continuis incurſionibus obver-

28 *Werb.d. p.2.lib.6.* 29 *Martin. Schodel.in diſqviſit.de regn. Hungar.* 30 *Thuan.lib.19.& 61.* 31 *Pii II.Orat.ſvaſor.pro bell.Turc.inferen. Andr. Dudith.Orat.1.in Concil. Trident.* 32 *Thuan.hiſtor.lib.1.*

obverſantur. Et, communibus omnium Chriſtianorum precibus, rogandus eſt clemētiſſimus Dominus noſter Jeſus Chriſtus, ut velit Hungariam, Orbis Chriſtiani limitem, contra immanis Tyranni potentiam & furorem, conſervare.

CAPUT XIII.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Daniæ.

I. REgnum Daniæ continet Auſtralem partē Cimbricæ 1 Cherſoneſi & plures inſulas in Sinu Balthico, cui deinceps Norvvegia & Holſatia acceſſerunt. Danorum Gens, à Gothis orta, armis ſemper fuit potentiſſima, qvibus alias Nationes exteras ſæpe afflixit, ipſa ab aliarum Gentium armis immunis. Neqve enim conſtat, Daniam Imperatoribus Romanis paruiſſe, neqve ab iis in Provinciæ Formam redactam fuiſſe, neqve eorum nomen Orbi innotuiſſe ante ætatem *Juſtiniani 2* noſtri, ſub qvo Galliam invaſerunt. Danorum verò victoriæ, de Gentibus aliis à ſe debellatis

1 *Cromer. de regn. Polon. lib. 5. Thuan. lib. 5.* 2 *Camden. in Britann. §. Dani.*

latis ſunt celeberrimæ 3 qvorum R
vel Duces Hiberniam, Angliam, Scot
Saxoniam, Sclavoniam, Livoniã, Curl
diam, Poloniam, Ruſſiam, Sveciam, N
vvegiam, Islandiam ſæpè devicerunt,
rumqve 4 plurimis Reges eorum imp
runt eaſqve aut Tributarias aut Cenſu
reddiderunt.

II. Scriptores autem rerum Danica
aſſerunt, Danos ſuos ſemper Duce
Principes habuiſſe continuâ ſerie ſu
dentes, per Annos MXL. ante Chriſtu
natum; eoſdemqve ſe ab armis & Do
nio Populi Romani & *Cæſarum* lib
conſervâſſe, & in illa Dominatione, q
ſibi aſſumunt Imperatores in multos P
cipes Europæos, Danorum Reges ſe iiſ
non ſubeſſe ſemper 5 prædicârunt;
gumqve ſuorum in Danos Imperium
nè cum ipſo Orbe 6 ortum eſſe.

III. Qvamvis verò *Petrus* Dano
Rex, Coronam & Dignitatem Regia
Frederico I. Imperatore 7 acceperit, plu

3 Krantz. in Dan. per. tot. Krantz. in Norveg. cap. 28. Meurs. hiſtor. Dan. lib. 2. & 3. 4 *Krant Danic. lib. 1. cap. 2. & ſeqq. Iſaac. Pontan. rer. D. lib. 1.* 5 *Krantz. in Dan. lib. 1. cap. 2. & ſeq Krantz. in Dan. Moriſot. Orbori Marit. lib. 2. ca* 7 *Krantz. lib. 6. Daniæ. cap. 17. Loyſean des ſeig. cap. 2. n. 80.*

qve Reges Daniæ inſeqventes fidem & obſeqvium. Imperatoribus juramento præſtiterint: eaqve de cauſa aliqvi Scriptores rerum Danicarum & Juriſconſulti tradant, Reges Daniæ eſſe Principes Feudatarios *8* ſub Imperio Romano; Libertatem tamen antiqvam jam diu vendicârunt Daniæ Reges. Et Senatores, Proceres Ordineſqve Regni Danici diu contenderunt, Regs ſuos non potuiſſe Regnum alterius Principis Dominationi, ſine conſenſu ſuo, ſubjicere; neqve potuiſſe *Petrum* Regem, *Frederici* dolo circumventum, Succeſſores ſuos lædere. Ideoqve, Reges Daniæ non eſſe Imperatoribus obnoxios, ſed eſſe Supremos Principes, neminemq; ſuperiorem recognoſcere, Hiſtorici & Juriſconſulti *9* probant.

IV. Illud tantùm à Danis conceditur, Regem ſuum pro Ducatu *Holſatiæ 10* eſſe Impe-

8 *Helmold. lib.1.hiſtor.Sclav.cap.91.Cujac.lib.1.de feud.tit.1. Hottoman.de feud.cap. 8. Bodin. lib. 1. de rep.cap.3.& 9.Choppin.lib.3.de doman. Franc.Tit.26. n.5. Arniſæ.de jur.Majeſt.lib.1.cap.1.* 9 *Lud. Shrader.conſ.3.n.31.Gail.de pac.publ. cap. 6. n. 14. Laur. Kirchonius Tom.4.Conſil.Germ.conſ.17. n.18. Valent. Minther.inParthen.litigioſ.lib.1.cap.16.n.32.* 10 *Gail. de pac publ.cap.6.n.14.Mich.Steph.de juriſd.p.1.6.1. membr.2. n.19.*

Imperatori ſubditũ; inter Ordines & Status Imperii annumerandum; & Juriſdictioni *Cæſareæ* debere parere, eodem modo, qvo reliqvi Ordines & Principes Imperii; & qvemadmodum Rex Hiſpaniæ pro Ducatu Burgundiæ Imperatori ſubeſt.

V. Idcirco Daniæ Reges, ut alii Principes Supremi, condunt Leges etiã Juri Romano *11* repugnantes, utuntur Legibus & Conſvetudinibus ſuis, easdemqve ad alias Gentes traduxerunt. Atqve ita *Gulielmus* Rex noſter Jure Conqveſtoris uſus, cum Leges pro Anglis debellatis qværeret, Danicis præſertim Legibus *12* uſus eſt ex amore in Gentem Danorum, à qvibus Normanni orti ſunt. Neqve ad Leges Romanas tenentur Dani ex vi Imperii, ſed ſolius Rationis, ex qva Leges Romanas ſuis Legibus immiſcuerunt: nullas enim Leges ſcriptas habuerunt Dani ante *Valdemirum* Reges, qvi Anno Chriſti MCCXXXII. Leges & Statuta priorum Regum collegit, easqve una cum prioribus Legibus Cimbricis & Danicis compoſuit, aliasqve addidit *13* in publicis Regni ſui Comitiis, ejuſdemqve

11 *Lud. Schrader. conſ. 3. n. 31.* 12 *Rog Hoved. annal. p. 2. in Henr. 2.* 13 *Iſaac. Pontan. hiſtor. Danor. lib. 6.*

demqve Leges Dani deinceps valde laudârunt & ſecuti ſunt.

VI. Ante *Valdemirum* Danos uſos fuiſſe Jure *Cæſareo*, teſtantur Scriptores Hiſtoriæ *14* Danorum: illud enim colebatur & ab exteris, qvi Collegiis & Monaſteriis præfecti erant, & à Datis qvi Jus *Cæſareum* in Academiis Galliæ & Italiæ didiciſſent. Poſt *Valdemirum* autem Legeſq; ab eo cõpoſitas, Dani magis ſe accommodârunt ad Jus Civile & Canonicum: qvia Leges Daniæ maximâ ex parte ex Jure Civili & Canonico *15* deſumptæ ſunt; & Scriptores Danici, ſe ſub Legibus & Statutis Romanorum & Canonum vivere *16*, gloriantur. Danoſqve etiam laudat *Helmoldus 17* pro bonarum Artium ſcientiâ & peritiâ Juris Canonici & Civilis, qvam ſuo ſæculo Lutetiam proficiſci ſoliti acqvirebant.

VII. In Holſatia ex alia ratione Jus *Cæſareum* admittitur: qvia Holſati *18* utuntur Jure Romano & Lubecenſi, qvod ex Jure Saxonico compoſitum, deinde à Jure *Cæſareo*

14 Pontan.d.lib.6. 15 Georg. Lorich.in addit.ad conſil.poſter.n.92. 16 Lorich.d.n. 92. 17 Helmold.lib. 3.Chron.Sclavor.cap.5. 18 Cothman.reſp.40.n.52.Avity.in deſcript. German. §. Holſace. Jon.ab Elzevert.tract.de Holſat.

Cæſareo Interpretationem accipit & ab eo in Caſibus omiſſis ad Jus *Cæſareum* recurritur. Ideoqve à Sententiis in Holſatia latis ad Cameram Imperialē appellatur, in qva omnes Cauſæ ex Jure Romano judicantur.

VIII. Deniqve Leges Romanæ ad Iſlandiam (ultimam Thulen) penetrârunt: iiqve, qvi ejus Gentis Leges *19* commemorant, eaſdem Juri *Cæſareo* & *Canonico* valde conſentaneas eſſe, tradiderunt.

Angrim. Ion. tract. de Iſland.

Caput XIV.

De Vſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Seciæ.

I. Sueci Danis finitimi cum iiſdem in multis conveniunt; Gentis origine utrinqve Gothis oriundi, in utriuſqve Gentis antiqvitate, in mutua utriuſqve Gentis Societate, per qvam ſub uno Rege ſæpe coaluerunt, in Moribus, Inſtitutis & Legibus, in quibus magna inter utramqve Gentem ſimilitudo perpetuò interceſſit.

Scythas autem Svecos, Getas & Gothos fuiſſe eundem ſemper Populum, licet à variis Gentibus diverſis nominibus appelle

pellentur, Sveci[1] aſſerunt; & in hoc ampliſſimum Septentrionis Imperium, ab antiqviſſima Sæculorum memoria, in hoc Sveeorum & Gothorum Regnum coaluiſſe. Neqve enim conſtat, Gothos habuiſſe alibi fixam ſedem & domicilium, qvàm in [2] Svecia, ſed ex ea in omnes Romani Imperii partes, Italiam, Hiſpaniam, Galliam & Germaniam dimanârunt, ubi ſæpius dominati ſunt, ipſiqve, præ aliis Populis omnibus, Romanum Imperium diſſipârunt: ſiqvidem *Æmilianus* & *Voluſianus* Impp. cum iis Fœdus pepigerunt: *Gallus* Impp. Tributum Gothis ſolvere [3] ſpopondit. Qvæ res omnem ignominiam excedit, qvæ unqvam Romano Nomini irrogata eſt. Ab *Alarico* & *Athaulpho* Gothorum Regibus Roma capta & direpta eſt; & *Athaulphus*, ingenti Romani Nominis delendi libidine inflammatus, Romæ Sedem figere eamqve pro Roma Gothiam & Imperium Romanum Imperium Gothicum appellare [4] ſtatuerat, niſi precibus uxoris ſuæ Placidiæ (qvæ fuit *Honorii* Imp.

V ſoror)

1 *Joh. Meſſen. in edit. leg. Svecic. in epiſt. ad Guſtav. 2. Reg. Svec.* 2 *Leg. Svec. & Gothor. lib. 2. cap. 1.* 3 *Ola. Magn. lib. 6. de Gothor. & Svec. Hiſtor. cap. 12.* 4 *Oroſ. lib. 7. cap. 45. Iſ. Pontan. rer. Danic. hiſtor. lib. 2.*

ſoror) delinitus, ab eo conſilio deſtitiſſet. Ipſi interea à Romanis non aliud paſſi ſunt 5, qvam qvòd aliqvando ingreſſi limites Imperii Romani, per potentiſſimos Romanorum exercitus repulſi, in ſedes ſuas redire coacti ſunt, qvod ſub *Trajano* & *Hadriano* Impp. contigit; Sveciqve in Regno ſuo nunqvam à Romanis debellati ſunt; ſed habuerunt Reges ſuos, qvi à Noaci diluvio 6 Sveciam tenuerunt, dum Populi ad alia Regna acqvirenda ſe diffunderent, Regesqve eorum, continuâ ſerie ſuccedentes à Scriptoribus 7 rerum Svecicarum enumerantur, qvi tamen electionis Jure, non per parentum ſucceſſionem, ad Regnum admittuntur 8.

III. Inter Danos & Svecos ex vicinitate qvandoqve odia, qvandoqve Societates contractæ ſunt; Sveciqve, à Danis aliqvando debellati, ſub jugum Danorum 9 redacti ſunt: Daniqve rurſus à Svecis victi Regibus Sveciæ 10 paruerunt, &, ſopitis rurſus inimi-

5 *Krantz. in Svec. lib. 2. cap. 3.* 6 *Soter. in hiſtor. Reg. Svec.* 7 *Krantz. in Svec. Jo. Magn. de Gothor. Regib.* 8 *Leg. Svec. & Gothor. lib. 2. cap. 3.* 9 *Krantz. in Svec. lib. 1. cap. 19. Jon. Koldring. in Deſcript. Dan. in Margaret. Regin. 95. Jo. Mag. de Goth. Regib. lib. 7. cap. 1.* 10 *Krantz. in Svec. lib. 1. cap. 21. & lib. 2. cap. 24. Jon. Koldring. in deſcript. Svec. Saxo. Gram. hiſtor. Dan. lib. 8.*

inimicitiis, ex mutuo Fœdere electi ſunt Reges alternis vicibus, qvi utrumqve Regnum 11 tenerent. Sed à *Chriſtiani* primi Comitis Oldenburgiæ tempore 12 Ann. MCCCCXLVIII. electi Regis Daniæ, Sveci *Carolum*, *Canuti* Regis Daniæ filium, Regem 13 conſtituerunt, & exinde uterqve Populus ſuos Reges habuit: qvæ omnia ab utriuſqve Gentis Hiſtoriarum Scriptoribus luculentè narrantur. Et à nobis præſertim memorandi ſunt Sveci, qvòd Angli & Sveci perpetua Fœderis Societate contra Danos 14 conjuncti fuerint.

IV. Eandem verò à Romanorum Imperatorum Dominatione immunitatem Sveci qvam Dani vendicant, & Svecorum Reges eſſe liberos à Romano Imperio, neminemqve Superiorem recognoſcere, Juriſconſulti 15 ſimiliter aſſerunt; atqve ideo Svecos non obligari Romanis Legi-

 bus,

11 *Jo. Magn. de Goth. Regib. lib. 4. cap. 10. & lib. 1. cap. 1. Krantz. in Svec. lib. 5. cap. 1. 9. & 38. Jon. Loldring. in deſcript. Dan.* 12 *Jo. Koldring. in diſtor. Reg. Dan. Reg. 98.* 13 *Thuan. lib. 1.* 14 *Jo. Magn. de Goth. Regib. lib. 17. cap. 18.* 15 *Kirchov. Tom. 4. Conſil. Germ. conſ. 27. n. 28. Parthen. Litigioſ. lib. 2. cap. 2. n. 32.*

bus, ſed inter eas Gentes recenſentur *16*, qvæ ſuis Legibus & Moribus utuntur.

V. Legum autem Svecorum primum conditorem fuiſſe *Zamolxim* Sveci *17* aſſerunt, eaſdemqve à Pythagora accepiſſe, qvæ cum deinceps pro temporum & rerum varietate mutationem poſtularent, Reges Svecorum ex Jure naturali, Divino, Canonico & Imperiali *18* eas in multis immutâſſe: ità enim *Ingonem II.* Anno DCCCC. Canutum Ann. MCLXVIII. *Ierlerum* Ann. MCCLI. Leges Svecicas mutâſſe & ad mores Chriſtianos accommodaſſe; eaſdem per Regem *Birgerum* Ann. MCCXCV. fuiſſe iterum reformatas; & demum ex mandato *Chriſtophori* Svecorum Regis Anno MCDXLI. novum Codicem Legum Svecicarum fuiſſe compoſitum per *Nichol. Ragnaldi* Archipræſulem Ubſalenſem, qvi Diplomate Regio confirmatus eſt. Idemqve poſtea Ann. MDLXXXI. Latino Sermone donatus eſt à *Regnaldo Ingemundi* Decretorum Doctore & Archidiacono Ubſalenſe, & pe

Johan

16 *Jo. Andr. ad c. ſuper ſpecula. & ibid. Hoſtienſ. c. privileg. Nicol. Betſ. de pact. famil. illuſtr. c. 1. n. 2. Choppin. de Com. Gall. conſvetud. p. 2. §. 4.* 17 *Jo. Meſſen. in d. epiſt. ad Guſtav.* 18 *Jo. Meſſen. in d. epiſt.*

Johannem Meſſenium Stockholmiæ nuper (Anno MDCXIV.) editus eſt, iiſdemqve Legibus Sveci hodie utuntur.

VI. Verum à Gente bellicoſiſſimâ (qvorum arma hodiè Europa patitur) non poſſumus expectare adeo exactam Legum formam, cum aliqvi Veciæ Reges prohibuerint [19] Advocatos Cauſarumqve Patronos, & ſanxiverint, ut unuſqviſqve ſuam Cauſam coram Judice proponat.

VII. Unde apud Svecos pauca habemus Legum Romanarum indicia, cum Romani Leges ſuas nunqvam Svecis impoſuerint. Et de Svecis qveruntur Germani [20], qvod Leges Romanas videantur contemnere, qvæ omnes aliarum Gentium Leges interpretandi artem continent.

VIII. Ideo redeundum eſt ad Germaniam, qvæ Leges Romanas ſemper amplexa eſt, & in Bohemiâ concludemus, qvæ licet Germaniæ [21] pars ſit, tamen ſe liberam eſſe ab Imperio Romano aſſerit, & inter Septentrionalia Europæ Regna recenſetur.

19 *Avity. in d. tit. du Roy. de Svede.* 20 *Beſold. diſſert. de libr. jur. cap. 11.* 21 *Æne. Sylv. lib. 1. hiſtor. Bohem. cap. 1. Jo. Dubrav. hiſt. Bohem. lib. 1. Choppin. de Com. Gall. conſuet. d. p. 2. §. 4.*

Caput X.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis R manorum *in Regno* Bohemiæ.

I. Bohemia eſt pars Germaniæ [1], int SylvamHercyniam undiqvaqve c cluſa : in qvam primo Boii Galliæ Ci pinæ Populi à *Julio Cæſare* Sedibus pulſi [2] migrârunt, & incultos Herci Sylvæ campos incoluerunt; iidemqv per Qvados ſeu Marcomannos non poſtea infeſtati,Bohemiâ relictâ, in N cum vicinum conceſſerunt, qvæ nunc varia dicitur.

II. Marcomanni [3] ſub Duce ſuo *M budo Boiis* ſuccedentes vicinos Pop ſubjugârunt &,ex potentia ſua in Soci tem Romanorum ſub *Nerva* & *Tra* admiſſi, in magnum Imperii faſtig pervenerunt: in qvo manſerunt uſqv Romani Imperii vires ſub *Valentini* imminutas. Ex qvo tempore Vanda aliiqve Populi ex Sarmatia,Marcoma fere omnibus deletis, Bohemiam iter

q

1 *Thuan.lib.2.Jo.Dubran.hiſtor.Bohem. lib.* *princ.* 2 *Dubran. hiſtor.Bohem.lib.1.* 3 *Paterc.* *Dubran. d. lib. 1.* 4. *Cromer. de reb. Polon.* *cap. 14.*

qvaſi incultam reliqverunt; & eam poſtea ingreſſi ſunt alii Populi 5 ex Croatiâ vel Ruſſiâ, qvorum Poſteri Bohemiam tenuerunt, à Germanicis Nationibus diſtincti Lingvâ Illyricâ ſeu Sclavonicâ 6, qva ſoli ex Germanis hodie Bohemi utuntur.

III. Bohemi, ex Croatiâ præſertim orti, in Bohemiam commigrantes primò conſtituunt Principem 7 *Czechum*, qvi inter eos non aliâ Poteſtate uſus eſt qvam Judicis & Prætoris, ex æqvo & bono, ſine ſcriptis Legibus, gubernans. Huic ſucceſſit *Crocus*, eoqve mortuo *Lybuſſa* 8 virgo, ejus Filia, per qvatuordecim Annos Bohemis Jus dixit, cujùs memoria apud Bohemos adhuc celebratur: eademqve ex vaticiniis, velut altera *Sybilla*, magnam ſibi Authoritatem conciliavit. Verùm, Bohemis fœminei Imperii pertæſis, Ipſa ex divinatione maritum accipit *Przemyslaum* qvi Dux & Princeps à Bohemis conſtitutus 9 eſt, circa Annum Chriſti DCCX. cui ſucceſſit *Neramyslus* filius & poſt eum alii

 Prin-

5 Cromer. d. cap. 14. 6 Thuan. lib. 2. Cromer. d. cap. 14. 7 Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 3. Dubran. Lib. 1. Alb. Mira. de reb. Bohem. cap. 2. 8 Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 5. Dubran. lib. 1. Coſm. Pragen. chron. lib. 1. 9 Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 6. Dubran. lib. 2. Alb. Mira. de reb. Bohem. cap. 2.

Principes, qvandoqve Patribus ſuccedentes, qvandoqve à Populo cooptati usqve ad *Vratislaum*, qvi Anno MLXXXVI. ab *Henrico* Imperatore Rex *10* Bohemiæ creatus eſt, (qvam Dignitatem ab *Ottone* Imperatore oblatam *D. VVenceslaus* antea *11* repudiaverat) cum Principes Bohemiæ ante eum Ducum titulo ſolo uſi fuiſſent. Et in Reſcriptis Pontificum *Alexandri III.* & *Innocentii III.* hi Principes appellantur Duces *12* Bohemiæ; & poſt eos *Ladislaus* à *Frederico I.* Inſignia Regia accepit *13* Anno MCXLIX. qvos plures Bohemi reprehendunt, exiſtimantes, conſultiùs eos feciſſe ſi, exemplo *D. VVenceslai*, Coronam & Inſignia Regia à Germanis oblata rejeciſſent.

IV. Sed ex eo tempore in Bohemiâ ſucceſſerunt Reges. Idemqve Regnum jam eſt penes Auſtriacos, qvi illud ab Anno MDXXVI. tenuerunt, qvo *Ferdinandum* Auſtriacum *14* Ordines Bohemiæ Regem elegerunt. Ad Regnum Bohemiæ acceſſerunt

10 *Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 22. Dubrav. lib. 9.* 11 *Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 24.* 12 *C. conſtit. 46. de teſt. ib. c. veniens. 15. de accuſat.* 13 *Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 24. Loyſeau. des ſeigneur. cap. 2. n. 82. Arumæ. ad aur. Bull. diſcurſ. 4. & 5.* 14 *Alber. Mira. de reb. Bohem. cap. 3.*

runt poſtea Moravia, Sileſia & Luſatia per eundem *Henricum IV.* Imperatorem adjectæ 15 qvæ Dignitatem & Potentiam Regni Bohemici multum augent.

V. Reges verò Bohemiæ non eandem habent immunitatem ab Imperatorum Dominatione, qvam reliqvi Principes Europæi. Eos enim Imperatoribus fuiſſe aliqvando Tributarios & Feudatarios (præſertim pro Moraviâ, Sileſiâ & Luſatiâ) multi tradunt 16; eos Coronam & inſignia Regia ab Imperatoribus habuiſſe, 17 conſtat; iiſdē Imperatores multa Privilegia indulſiſſe 18; (qvorum acceptatio ſubmiſſonem & ſubjectionem denotat) eorùm Dominia eſſe Imperii Gormanici Provinciam 19; eos habere munus Electoris in Comitiis pro Imperatore eligendo; eos inter Germaniæ Principes 20 annumerari, Regeſqve Bohemiæ in Camerâ Imperiali in Cauſis, præſertim violatæ Pacis publicæ & Ju-

15 Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 22. & Dubrav. lib. 9. 16 Helmold. annal. Slavor cap. 1. Cromer. de reb. Polon. lib. 2. & 24. Franc. Hottom. in diſſert. feud. cap. 8. Arumæ. ad aur. Bull. diſcur. 5. 17 Arumæ. ad. aur. Bull. diſcur. 4. 18 Aur. bull. cap. 7. Beſold. in diſcurſ. Polit. cap. 7. n. 10. Arumæ. ad aur. bull. diſcurſ. 5. 19 Arumæ. d. diſcurſ. 4. Beſold. d. c. 7. n. 10. 20 Th. Mich. de juriſdict. concluſ. 22. & 54. Beſold. d. cap. 7.

ſtitiæ denegatæ vel protelatæ, poſſe in Jus *21* vocari. Et Juriſconſulti Gallici tradunt, ſolos Reges Bohemorum ex Europæis *Cæſari 22* ſubjici, Regeſqve Bohemiæ non tam reipſa, qvam appellatione *23* Reges eſſe.

VI. Et qvamvis Reges Bohemiæ contendant pro Libertate ſuâ, ſe non teneri Conſtitutionibus *24* Imperii, ſed uti Legibus ſuis; nec ad Contributiones & Collationes Imperii obligari; nec in Imperii Circulis comprehendi, &, præter caſus expreſſos, ſe Imperatoris vel Cameræ Imperialis Juriſdictioni non eſſe *25* obnoxios: Germani retorqvent, exemptionem à Foro non inducere immunitatem *26* à Supremâ Poteſtate; & Imperatorum Privilegia, Regibus Bohemiæ conceſſa, non eſſe intelligenda privatè *27*, ut ſe & Succeſſores excluderent, ſed ut cum iis concurrerent; neqve potuiſſe Imperatores ex abdicatione ſuæ

21 *Mich. Goldaſt. de jurib. & privileg. Regn. Bohem. lib. 4. cap. 13. n. 19. & 21. Aruma. ad aur. Bull. diſcur. 6. concluſ. 18.* 22 *Choppin. lib. 2. de doman. Franc. tit. 1. n. 15.* 23 *Bodin. lib. 1. de Repub. c. 8.* 24 *Aruma ad aur. Bull. diſcurſ. 4. Beſold. d. cap. 7. n. 10.* 25 *Goldaſt. lib. 4. cap. 13.* 26 *Th. Mich. de juriſd. concluſ. 22.* 27 *Muſcorn. de juriſd. cap. 2. n. 34.*

ne ſuæ Poteſtatis Jus Succeſſorum *28* imminuere.

VII. Reges Bohemiæ tamen in Subditos ſuos eandemPoteſtatem ſibi vendicant qvam reliqvi Supremi Principes; & poteſtatem Imperatorum admittunt ſolùm in univerſum Regnum, *29* non in ſingulos Cives & Subditos Bohemos, ſiqvidem non ſint ſub Imperatorum poteſtate & Jurisdictione; eos non poſſe coram Imperatore, aut ad Cameram Imperii evocari, niſi teſtimonii ſolius dicendi *30* Cauſa; à ſententiâ Regis Bohemiæ non poſſe eos appellare *31* ad Imperatorem, ſed ſupereſſe tantum Remedium Supplicationis, eamqve Regi Bohemiæ eſſe *32* porrigendam &, niſi Rex eam admittere recuſaverit, ad Imperatorem vel Cameram, non niſi ex Cauſâ denegatæ Juſtitiæ *33*, eſſe recurrendum.

VIII. Bohemi ſub primis Ducibus & Regibus ſuis non habuerunt alias Leges, qvàm Conſvetudines ſuas & Statuta Conſtitu-

28 *Bald. in proœm. ff. n.32. Goldaſt.d.cap.13. n.31*
29 *Goldaſt.d.lib.4. cap. 13. n.15.* 30 *Goldaſt. d. c.13. n.29. Rulant.de Commiſſar. p.1. cap.3. n.25.* 31 *Aur. Bull.tit.8. §.1. Goldaſt. d. c.13. n.8.* 32 *Beſold.de appellat. cap.2. n. 20. Arumæ. de aur. Bull. diſcurſ. 5 concluſ.17.* 33 *Goldaſt. d.cap.13.n.32.*

ſtitutionesqve Principum ſuorum. Neqve enim Germanorum Leges admiſerunt, ſed tantùm, deficientibus Statutis ſuis, pro Cauſis dijudicandis recurrebant ad Jus Saxonicum [34], qvod commune Bohemis [35] & Polonis eſſe, Imperatores *Othones I.* & *II.* voluerunt. Eoqve Jure uſi ſunt Bohemi usqve ad *Carolum IV.* Imperatorem, qvi ante ſuſceptam Coronam Imperialem Bohemiæ Rex erat, eâqve de causâ in aureâ Bullâ multa Privilegia Bohemiæ Regibus conceſſit, Bohemisqve Regis ſui eligendi facultatem indulſit. Ideoqve pro ornando & confirmando Bohemiæ Regno Leges & Conſtitutiones Bohemicas in Scripta redegit, ne Judicum Arbitria pro Jure haberentur, qvod antea apud eos invaluerat, ut narrat *Dubravius* 36, *qvia arbitria ſæpe variantur, Jus autem ſcriptum eadem ſemper voce loqvitur, & unicuiq; qvod ſuum eſt juſtè tribuit.*

XI. Inter has deniqve Legum Mutationes Bohemi ſemper Jus Civile Romanorum admiſerunt: nam, dum Jure Saxonico utebantur, cum eo ita conjunctum erat Jus Romanum, ut non aliam Interpreta-

34 *Spec. Saxon. & Weichbild. Magdeburg. art. 10.*
35 *Goldaſt. d. cap. 15. n. 3.* 36 *Dubrav. hiſtor. Bohem. lib. 22.*

pretationem qvàm à Jure Romano acciperet, & Cauſarum judicia, deficiente Jure Saxonico, à Romano peterentur, qvòd ſupra *37* ſatis probatum eſt. Poſtqvam verò Leges Bohemicæ ſcriptæ ſunt, licet Bohemia numeretur inter eas Gentes Septentrionales, qvæ Legibus & Conſvetudinibus ſuis *38* reguntur, concors Juriſconſultorum omnium ſententia *39* eſt, &, in Bohemia & in Germania univerſa, Jus Romanum eſſe eorum Jus Commune; &, deficientibus eorum Conſtitutionibus & Statutis Municipalibus, ad Jus Civile Romanorum omnium uſu receptum eſſe recurrendum.

X. Et ſic à Germania incipientes, per ampliſſimas Europæ Provincias in circulo progreſſi, ad Germaniam (cujus Bohemia pars eſt) iterum redivimus, in qva ſolæ reliqviæ illius Magni Imperii jam incluſæ continentur; reliqvi omnes illius proceræ Arboris rami in Aſia, Africa & Europa avulſi ſunt. Hæ verò reliqviæ cum ſint umbra

37 Lib.2. cap.2. & 11. 38 Joh. Andr. & Hoſtien. ad c. ſuper ſpecula. de privileg. Goeſ. de pact. famil. illuſtr. cap.1. n.20. 39 Ordinat. Camer. p.2. tit.13. & 57. Mynſing. cent.5. obſerv.96. Gail. lib.1. obſervat.36. Goldaſt. de jurib. & privileg. regn. Bohem. lib.4. cap. 15. n.10.

bra tantùm & imago Magnitudinis Romanæ, Divinæ Providentiæ Gloriam nobis exhibent, qvæ, licet magnam illius Imperii molem, ut fumum, diſſipaverit, voluit tamen Leges Romanorum apud Gentes Europæas, ut veram juſtitiæ & prudentiæ Civilis Normam, conſervari; qvas, unà cum Fidei Chriſtianæ lumine & literarum omnium Scientiâ, ſolis Europæis conceſſit. Et in hac Divinæ Potentiæ ſimul & Benignitatis Contemplatione attoniti hæremus omnes & obſtupeſcimus, qvòd, extinctâ ferè *Cæſarum* Dominatione, Legum *Cæſarearum* Imperium adhuc apud Europæos omnes manet: iidemqve, excuſſo jugo ſervitutis Romanæ, Legibus Romanis ſponte [40] ſe ſubjiciunt, qvas etiam illæ Gentes amplexæ ſunt, ad qvas Arma Romana non [41] pervenerunt: qvod hactenus in ſingulis Principum Europæ Dominiis demonſtrare conati ſumus. Nunc tantùm mihi reliqvum eſt, ut cum benigno Lectore meo paucis concludam.

Conclu-

40 *Paſq. Recherch. lib. 9. cap. 38.* 41 *Alb. r. Gentil. de Arm. Roman. lib. 2. cap. 13.*

Concluſio Operis ad Lectorem.

TAndem ad Lectorem meum me converto. Si cui animus & otium fuerint hæc noſtra perlegiſſe, ſive exterum ſive Noſtratem. Ab exteris audaciæ culpam deprecor, qvod Britannus, à reliqvo Orbe diviſus, coram iis de ipſorum Legibus; ut *Phormio* coram *Annibale* 1, diſſerere auſus fuerim, qvorum nec Mores exploraverim nec Regiones inviſerim. Mihi qvidem, ad multos Annos elapſos, in peregrinatione meâ Galliam, Italiam & Germaniam perluſtrare contigit, in qvarum Academiis Leges Romanas, è Cathedris Profeſſorum ſplendidè explicatas, audivi: ſed qvi in earum Tribunalibus & Curiis non fuerim verſatus, in Legibus earum hoſpes manſi (cum receptum ſit ab omnibus Juriſconſultis 2, Leges magis ex uſu & praxi, qvàm ex libris, diſci; in Academiis delibari tantùm Legum Flores, in Foro & Curiis fructus colligi; Leges ſiqvidem in Academiis deglutiuntur, in Foro digeruntur. Unde *Baldus* Practicam Scientiam digeſtivam,

1 *Cic. de Orator.* 2 *Coler. de proceſſ. execut. p. 1. cap. 2. n. 26. Corat. in Syntagm. Com. Opin. in præfat. Cotta in memorabil. jur. v. Practica.*

geſtivam,eamqve optimam Legum intellectricem 3 appellat.) Apud Noſtrates autem faciliorem veniam me conſecuturum ſpero, qvi poſt tranſactos ſtudiorum Academicorum curſus per multos Annos exegerim in Praxi Curiarum noſtrarum & Cauſarum Judiciis,qvæ magnam JurisCivilis Romanorum Juriſqve Communis Angliæ communionem & commixtionem habent. Qvâ ex praxi, ſimulqve lectione librorum Juris Anglicani, multa obſervare neceſsũ habui. Erit apud utroſqve excuſationi locus,ſi qvid erratum fuerit,qvod in Legibus ſingularum Gentium non multa mea tradiderim, ſed ea potiùs qvæ à Juriſconſultis & Hiſtoricis earundẽ Gentium acceperim; Mihiqve ſufficiat Authores meos laudare & nominare, eoſdemqve denunciare, qvòd in Emptione & Contractu Civili ſolenne 4 eſt. Qvi, ſi me, eorum Authoritatem ſecutum, aliqvando in errorem pellexerint, poſt denunciationem tenentur mihi de Evictione 5 Famæ meæ,

3 *Bald.ad l. Æmylius n. 11. ff. de Minor. & in uſ. feud.ſit.feud.ſine culp. non amitt.& in c. ex tenore. de Teſtib.* 4 *L.Herennius.63. ff.de Evict. Macrob. lib.6.Saturnal.cap. 7.* 5 *L.rem.29.l. ſi fundo 53.l. ſi ideo.55.d.l.Herennius.63. ff. de Evict.l. emptori.8. C. eod. tit.*

meæ, qvi etiam erroribus meis renunciare paratus ſum; cum ſingulæ Gentes Authores probatiores ſuppeditaverint. Porrò Lectoris mihi benignitatem conciliabit, qvòd hæc ſcripſerim in furore Belli Civilis, ubi Leges minimum locum habent, & qvod has cogitationes meas deſcripſerim ſæpius perturbatas vel ex Civitatum, in qvibus commoratus ſum, obſidione, vel ex rapinis, proſcriptionibus, ſeqveſtrationibus, confiſcationibusqve prædiorum & bonorum meorum; & qvod inter hæc infortunia, præ reliqvis omnibus, me afflixerit mors cariſſimæ uxoris meæ *Margarethæ Southworthiæ*, fœminæ ſanctiſſimæ, prudentiſſimæ, modeſtiſſimæ, conjugisqve incomparabilis; qvæ præter luctuoſum ſui deſiderium, duarum Filiarum noſtrarum & rei familiaris curam mihi reliqvit: contra hæc tamen omnia animum meum tenuit Divina *Clementia* erectum, intrepidum, conſtantem in fide Regi meo ſervandâ, propoſitiqve mei in hoc Opere tenacem, ut demonſtrarem Noſtratibus, qvantum honorem exteri Juri Civili Romanorum exhibent, exterisqve pariter eximium Juris Civilis uſum apud nos hactenus fuiſſe. Sperantem porrò, poſſe me (in hoc genere argumenti, qvòd à nemine

adhuc

adhuc tractatum vidi) hoc audaci cona meo clariſſimos aliarum Gentium Juri conſultos excitare (ſicut Afrania fœmin inverecunda, apud *Ulpianum 6*, Cauſat dedit edicto & Poſtulando) ad accuratio res edendos Tractatus, de Legibus ſingula rum Gentium, & ad luculentiùs demon ſtrandum, qvis inter eas ſingulas locus Ju ri Civili Romanorum datus ſit. Ubi cunqve demum in hoc Opere benignu Lector me erraſſe obſervaverit (ſicuti, i tot Gentium Legibus inveſtigandis, me aliorum Authoritatem ſecutum ſæpius er raſſe neceſſe eſt) ignoſcet nimio meo Juri Civilis ornandi ſtudio; cum hoc tantùm in votis meis habuerim, ut poſſim Juri Civili Romanorum in Anglia retinendo inſervire, eidemve, ſi diſceſſum paraverit, valedicere, juſta perſolvere & parentare. *Vale.*

Sacroſancta individuæ Trinitati Laus, Honor & Gloria. Amen.

INDEX

6 *L.1.ff.de poſtul.*

INDEX RERUM

præcipuarum in his duobus Libris: in qvo numerus primus Librum, ſecundus Caput, tertius Paragraphum, qvartus Folium, denotat.

ACcurſius *ſcripſit gloſſas in Jus Civile; ejuſdem encomia* Lib. 1. cap.5.par.14.fol.79.
Accurſii *Authoritas*. 1.8.6.129.
Admiralli dignitas in Anglia. 2.8 p.3 23. 397.
Admiralli fori Juriſdictio. 2.8. p.3.23.397.
In Admiralli foro proceditur ſecundum Jus Civile. 2.8.p.3 24.398.
Advocati interdicti in Svecia. 2.18.6.461.
Æqvitas in omnibus legibus ſcriptis admittenda. 1.3.1.33.
Jus Albinatus non admittitur in provinciis Juris ſcripti Galliæ. 2.5.20.249.
Ancovæ obſervatur Jus Civile. 2.3.17.192.
Andr. Alciatus *Jus Civile ornavit*. 1.5.17. 83.

Antonius

Antonius Auguſtinus *laudatur.* 1.7.4.103. 2.6.31.302.

In Anglia nullum eſſe Juris Civilis uſum ab exteris traditum. 2.8.p.1.1 32c.

*Angliæ nomen impoſitum Britanniæ ab Eg*berto, 2 8.p.1.11.331.

Angli à Danis debellati. 2.8.p.1.12.331.

Angliæ Reges non ſubditi Imperatori, nec recognoſcunt ſuperiorem. 2.8.p.3 373.

Angliæ Rex mentionem faciens de jure intelligitur de jure Anglicano. 2.8.p.3.2. 375.

Angliæ Rex non eſt feudatarius Rom. Pontificis. 2.8.p.3.3 375.

Angli nunqvam paſſi mutationem juris ſui ex æqvitate Juris Romani 2.8.p.3.4, 376.377.

Anglicani Juris Scriptores antiqvi & relationes rerum judicatarum. 2.8.p.3.7.379. 380.

Anglicani juris Scriptores peritiſſimi Jur. Civilis. 2.8 p.3.p.382.

AngliReges an fuerint ſupremi domini totius Britanniæ. 2.10.5.420.

Appellationes in Cauſis criminalibus ubiq; interdictæ. 2.2.7.165

Appellatio ab Interlocutoria Sententia prohibita in Germania & ex Concil. Tridentino. 2.2.10.16

Appe

Appellationes judicantur ſecundum Jus Ciѵile in Proѵinciis Juris ſcripti Galliæ. 2.5.19.239.
Aqѵitania Proѵincia Romana ante Julium Cæſarem. 2.5.12 232.
Arbitria Principum & Magiſtratuum an præferenda ſint legibus ſcriptis? 1.3.1.33.
Argumentum à contrario ſenſu non ѵalet in uſibus feudorum. 1.6 9.95.
Arragoniæ Reges ſunt Principes ſupremi & ſoluti legibus. 2.6.12.281.
Arragonii ſeqѵuntur Jus Canonicum pro Cæſareo. 2.6.23.294.
Attila *Rex Hunnorum flagellum Dei.* 2.12.2. 445.
Authenticæ in Codice à qѵo collectæ. 1.4.13. 60.
Ad Aѵenionenſem Ciѵitatem titulus Pontificis 2.3.2.178.
Azo *docuit Jus Ciѵile in Gallia.* 1.5.14.79.

B.

BAſilius *Macedo compoſuit librum* Βασιλικῶν. 1.5.3.66.
Baſilii *Macedonis ѵirtutes* 1 5.3.67.
Baſilii & Leonis *inѵidia contra* Juſtinianum. 1.5.4.68.
Bartoli *commentarii in Jus Ciѵile.* 1.5.15.81
Baldus *docuit Jus Ciѵile, ejus encomia.* 1.5.15. 81.

Barto-

Bartolus & Baldus *dicti Doctores Longobardici.* 1.5.15.82.
Baldi *inconſtantia notatur,* 1.8.9.130.
Baronii *Tomus undecimus Annalium prohibitus à Rege Hiſpaniæ.* 2.4.4. 211.
In Batavia Jus Romanum eſt jus commune. 5.5.42.267.
Bella Romanorum injuſta cum Sabinis, Fidenatibus, Vejentibus, Albanis, Gabiis, Volſcis, Rutilis aliiſqve Populis ſinitimis. 1.1. 2.2.3.
Bella Romanorum injuſta cum Latinis Samnitibus & Tarentinis. 1.1.3.4.
Bella Romanorum cum Italiæ Populis per qvingentos Annos. 1.1.4.5.
Bella Romanorum injuſta in Sicilia & primum bellum Punicum. 1.1 5.5.
Bellum ſecundum Punicum injuſtum. 1.1. 6.6.
Bellum tertium Punicum injuſtum. 1, 1. 7.6.7.
Bella Romanorum injuſta in Macedonia, Creta, Corſica & cum Mithridate 1.1.8 7, 8.
Bella Romanorum injuſta cum Parthis & Numantinis. 1.1.9.8,
Bella Romanorum injuſta cum Judæis 1 10.9.

Bella Romanorum injuſta cum Britannis. 1.1.11.9 10.
In Belgicis ditionibus Jus Rom. eſt Jus commune poſt Conſuetudines & edicta Principum. 2.5.41.264
Biſcayni originarii Hiſpaniæ & ſunt omnes nobiles & Hidalgi. 2.6.5.272
Bohemia primò poſſeſſa à Boiis, deinde à Quadis ſeu Marcomannis. 2.15.1.462
Bohemia poſtea poſſeſſa à Croatis & Ruſſis, 2.15. 2.463.
Bohemi ſoli in Germania utuntur Linguâ Sclavonicâ. 2.15.2 463.
Bohemiæ principes primò Duces, deinde Reges. 2.15.3.463.464.
Bohemiæ Regnum ceſſit Auſtriacis adjecta Moravia, Sileſia & Luſatia. 2. 15. 4. 264.
Bohemiæ Regnum ſubditum Imperatori. 2.15.5.465.
Bohemorum Privilegia non inducunt exemptionem ab Imperio. 2.15 6.466.
Bohemiæ Rex habet ſupremum Imperium in ſubditos ſuos. 2.15.7.467.
Bohemi poſt Leges ſuas recurrebant ad Jus Saxonicum. 2.15.8. 468.
Bohemorum Leges in ſcripta redactæ per Carolum IV. *Imp.* 2.15.8.468.

Bohemi poſt leges ſuas recurrunt ad Jus Civile. 1.15.9.469.
Bononiæ obſervatur Jus Civile. 2.3.17.192.
Brachium ſeculare indultum Chriſtianis ab Imperatoribus Rom. ethnicis. 1.3.9.41.
Ad Britanniam Romanorum titulus. 2.7.18.319.
Britannia à nullo Principe extero tentata ante Julium Cæſarem. 2 8.p.1.3.221.
Britannia ſub Veſpaſiano & Domitiano *in Provinciæ formam redacta.* 2.8. p.1.4.323.
Britanniæ pars pacata à Valentiniano & Valentia *dicta.* 2.8. p.1.8.328.
Britannia à Scotis & Pictis vaſtata. 2.8. p.1.8.328.
Britannorum querelæ de Romanis. 2.8. p.1.8.328.
Britannia derelicta à Romanis. 2.8. p.1.9.329.
Britannia dicta Anglia ab Egberto. 2.8 p.1.11.331.
In Britannia Legum poteſtas penes Druida ſub Julio Cæſare. 2.8. p.2.1 33
Britanni mores & artes Romanas accep runt. 2.8. p.2.9.3
Budæus *& Galli Jus Civile ornârunt.* 1 17.83.

Burg

Burgundiæ Ducatus Hiſpanis ceſſit. 2.5.40. 264.
In Burgundia Jus *Civile eſt Jus commune.* 4.5.40.264.
Buchanani *ſententia de ſupremo dominio Britanniæ.* 2.10 8.423.
Buchanani *iniqua cenſura in Judices Patrios.* 2.10.16.429,430

C.

CArolus Magnus *Romanorum Imperator.* 1.5.12.76.
Canonum Conciliorum authoritas. 1.7.2.100.
Canoniſtæ ſequendi, ubi agitur de peccato & ſalute animæ, præ Theologis & Juriſconſultis. 1.8.13.133.
Carolus Magnus *diviſit Imperium* Romanum. 2.2.1.158,159.
Camera Imperialis inſtituta VVormatiæ. dein Spiræ. 2.2.7 164.
Cameræ Imperialis Juriſdictio. 2.2.7.165.
Cameræ Imperialis quot ſunt Judices. 2.2.8. 165.
In Camera Imperiali judicatur ſecundùm Jus Romanum. 2.2 8.166.
Carolus M. *conſervavit Leges* Romanas *in Provinciis Juris ſcripti Galliæ.* 2.5.5.234.
Capitularia Caroli M. *collecta per Abbatem* Anſegiſum & Benedictum *Levitam.* 2 5. 24.243.

Caſtellæ Reges neminem ſuperiorem recognoſcunt. 2.6.11.280.

Cathaloniæ Principes ſunt Principes Supremi & ſoluti legibus. 2.6.12.282.

In Cathalonia poſt Uſaticos recurritur ad Jus Romanum. 2.6.20.291.

Cancellariæ Curiæ poteſtas à Conqveſtore. 2. 8 p.2.23.355.

Cancellarii Angliæ plerumqve Juris Civilis periti. 2.8 p.3.10 383.

Cironius *edidit qvintam Collectionem Decretalium.* 1.7.6.106.

Clientum obſeqvium in Patronos Jure Rom. 1.6.2.86.

Clementinæ *editæ per* Clementem Qvintum. 1.7.7.107.

Claudius *Imp. de Britannis triumphum egit.* 2.8. p.1.4.322.

Claudius *induxit Leges Romanas in Britanniam* 2.8 p.2.2.335.

Clerici Cancellariæ Juris Civilis periti. 2.8 p.3 11.384.

Conſenſus Populorum & Principum non reddit Imperium Rom. juſtum. 1.1.18.1

Conſtitutiones Principum qvæ? 1.3.6.3

Codex Gregorianus, Hermogenianus Theodoſianus. 1.3.8.4

Conſtitutiones Imp. Rom. ante Conſtantinum *laudantur.* 1.3.10.41.

C

Conſtitutiones Imp. Rom. poſt Conſtantinum *dubiæ ex defectu poteſtatis.* 1.3.10.42.
Codex Juſtinianæus *è qꝰibus compoſitus?* 1.4.12.59.
Codici an addendæ ſint Conſtitutiones Græcæ? 1.4.13.59,60.
Conſtantinopolis excidium. 1.5.10.74.
Columbinus *primus inter Gloſſatores Feudorum.* 1.6.13.98.
Communes opiniones Doctorum ſeqꝰendæ à Judicibus. 1.8.8.128.
Communes opiniones Doctorum æſtimantur ex numero. 1.8.10.130.
Conſtantinopolitani Imperatores aſſerebant ſe eſſe ſucceſſores Alexandri M. 2.2.4.162.
Conſtitutiones Imperiales ſunt Jus Municipale in Germaniâ. 2.2.9.167.
Coſmus Medices *creatus Dux Hetruriæ.* 2.3.6.183.
Codex Theodoſianus *editus per* Alaricum *Regem Gothorum.* 1.5.13.352.
Conſtitutiones Regum Galliæ poſt Legem Salicam. 2.5.25.344.
Conſꝰetudines Galliæ multæ ortæ ſunt à Legibus Romanis. 2.5.26.244.
Conſꝰetudines Gallicæ in ſcripta redacta per Reges Galliæ. 2.5.27.246,247.
Codicis Juſtinianæi *translatio in Lingꝰam Gallicam.* 2.5.29.249.

Conſvetudines eſſe Jus commune in Gallia. 2.5.30.250.
Conſvetudines Galliæ Interpretationem recipiunt à Jure Romano 2.5.33 255.
Codex Viſigothorum laudatur. 2.6.15.284. 285.
Coloniæ Romanorum *in Luſitania.* 2.7.2 305.
Conſtantius Chlorus, *Præſes Britanniæ, Pater* Conſtantini Magni. 2.8.p.1.6.326.
Conſtantinus M. *declaratus Imperator in Britannia.* 2.8.p.1.6.326.
Conſtantinus M. *natus in Britannia.* 2.8.p.1. 7.326.
Conqveſtoris mutationes in Legibus. 2.8.p.2. 18 351.
Per Conqveſtorem Leges *compoſitæ.* 2.8.p.2. 19.351 352.
Conqveſtoris Leges *conſvetudine approbatæ.* 2.8.p.2 20.353.
Conſvetudines Normannicæ ſimiles conſvetudinibus Anglicis. 2.8.p.2.22.354
A Conqveſtore termini Judiciorum *&* Judicia, *per Duodecim Viros* 2.8.p.2.25.358.
Coneſtabilis & Mareſcalli dignitas. 2.8.p.3. 14.387.
Ad Coneſtabilem & Mareſcallum pertinet cognitio criminum & contractuum apud exteros, & res armorum. 2.8.p.3.15.388.
Sub cognitione Coneſtabilis & Mareſcalli eſt cri-

eſt crimen Læſæ *Majeſtatis & homicidium apud exteros.* 2.8.p.3.16.389.
Contractus *in Regionibus exteris ſub cognitione Coneſtabilis & Mareſcalli.*2.8.p.2.17.390.391.
Contractuum exterorum cognitio ducta ad Forum Anglicanum ex fictione, ut in fictione Poſtliminii. 2.8.p.3.18.391.392.
Conſolato del mare. 2.8.p.3.25.399.
Conſtitutiones Provinciales in Anglia. 2.8.p.3.26.400.
Conſtitutiones Legatinæ in Anglia, 2.8.p.3.28.403.
Cujacii *obſervationes, Opus divinum* 1.5.6.70.
Jac. Cujacii *elogia.* 2.5.39.263.
*Curiæ Banci Regii, communium placitorum, fiſci Regii, à ſæculo Conqveſtoris.*2.8.p.2.24.356,357.
Curiarum Angliæ diviſio ex mero Jure & ex æqvo bonoqve. 2.8.p.3.5.146.
Cuſtodes Privati ſigilli Juris Civilis periti. 2.8 p.3.11.385.
Curiæ Angliæ, in qvibus Jus dicitur ex Jure Civili. 2.8.p.3.12.386.
In Curia Militari Judices, Coneſtabilis & Mareſcallus. 2.1.p.3.13.386.
Ad Curiam Militarem ſpectant cauſæ de bello & armis. 2.8.p.3.20.393.

Ad Curiam militarem ſpectant cauſæ de armis & inſigniis nobilium & generoſorum. 2.8 p.3.20.393.

In Curia militari proceditur ſecundum Jus Civile. 2.8.p.32.22.395.

Curia Mercatorum de Contractibus Mercatorum. 2.8.p.3.25.399.

Curia ſuprema pro Jure Saxonico Cracoviæ. 2.11.6.438.

D.

DAnis pulſis Edvvardus *Rex Angliæ creatus* 2.8.p.1.33.33'.

Danielis Morlæi *qverela de numero Studioſorum in Jure Civili.* 2.8.p.2.31.364.

Dani à Romanis nunqvam victi, ſed Danorum victoriæ de aliis Gentibus ſunt celebres. 2.13.14.15.451.

Danorum Reges antiqviſſimi & nunqvam à Romanis ſubjugati. 2.13.2.452.

Danorum Reges non recognoſcunt Superiorem. 2.13.3.453.

Danorum Rex Imperatori ſubditus pro Ducatu Holſatiæ. 2.13.4.453.

Danorum Leges & Statuta Valdemirus primus *collegit.* 2.13.5.454.

Danorum Leges deſumptæ ex Jure Civili & Canonico. 2.13.6.455.

Inter Danos & Svecos magna conjunctio. 2.14.1.456.

Decre-

Decretales Epiſtolæ quæ ſint? 1.7.2.101.
Decretum Gratiani *è quibus compoſitum?* 1.7.3.101. *approbatum.* 1.7.4.104.
Decretum Burchardi & Ivonis. 1.7.5.104.
Decretalium ſex collectiones. 1.7.6.105.
Decretalium pars maxima de Controverſiis Anglicanis. 1.7.15.116.
Didacus Covarruvias *laudatur.* 2.6.31.302.
Doctorum Interpretationes ſuperfluæ, ſi libri Iuriſc. Rom. ſupereſſent. 1.8.1 120.
Doctorum commentarii inducti ex ruina Imperii Romani. 1 8.2 121.
Doctorum Interpretatio magiſtralis tantùm & probabilis. 1.8 3.122.
Doctorum Interpretationes neceſſariæ ad Ius Civile. 1 8.4.123.
Doctorum Interpretationes, ut reſponſa prudentum. 1.8.5 124.
Doctorum Interpretationes confirmantur Legibus multarum Gentium. 1.8.6.126.
Doctorum Interpretationes in ordinem redigendæ. Concluſ. Lib. 1. 6.140.
Doctorum Interpretationes obſervantur in Hiſpania. 2.6.29.300.
Doctorum Communes Opiniones ſequendæ. 1.8.8.128.
De Doctorum opinionibus Regulæ. 1.8.9.129.
Doctores ſequendi ex profeſſo tractantes, non obiter. 1.8.11.131.

Doctores imitantur aves. ibid.

Doctores ſeqvendi potiùs in Commentariis, qvam in Conſiliis 1.8.12.132.

Doctores ſeqvendi, præ aliis, qvi honores contempſerunt. 1.8.14.133.

Doctorum opiniones noviſſimæ ſunt ſeqvendæ. 1.8.15.134.

De Doctorum opinionibus remiſſivè. 1.8.16. 134.

Druidæ habuerunt poteſtatem Legum ſub Julio Cæſare. 2.8.p.2.1.335.

Magnus Dux Hetruriæ eſt Princeps ſupremus. 2.3.7.184.

E.

EBoraci promulgata eſt L.1. C.de rei vendic. 2.8 p.2.7.339.

Eboraci mortuus eſt Severus. 2.8 p.1.5. 325.

Eboraci Jus dixit Papinianus. 2.8.p.2.5. 338.

Eccleſiaſtici Fori Cauſæ in Anglia. 2.8.p.3. 26.400.

In Eccleſiaſticis Curiis Jus dicitur in Anglia ex Jure Civili & Canonico & Conſtitutionibus Provincialibus. 2.8.p.3.26.400.& 2. 8.p.3.29.403.

Eccleſiaſtica Politia Anglicana à Scotis laudata. 2.10.18.431.

Edictum

Edictum Prætoris de vi & metu à Spiritu Sancto. 1.1.18.20.
Edicta Prætorum & Ædilium Curulium annua. 1.3.5 37.
Edictum perpetuum Salvii Juliani ibid.
Edicta Regum Galliæ poſt Legem Salicam. 2.5.25.243.
Edvvardus *Rex Angliæ creatus, Danis pulſis.* 2.8.p.1.13.332.
Edvvardi III. *Gratia in Juris Civilis ſtudioſos.* 2.8 p 2.34.368.
Edvvardi VI.*cura,de Juris Civilis ſtudio in Academiis Anglicis.* 2.8.p.2.38.373.
Egbertus,*delet à Heptarchiâ,Britanniam nominavit Angliam.* 2.8.p.1.11.331.
Europæi ſe ſubmittunt Legibus Romanis poſt extinctam Cæſarum *dominationem.* 2.15.10.181.
Extravagantes editæ per Joannem *vigeſimum ſecundum.* 1.7.7.108.

F.

ANt. Fabri *Codex* Fabrianus *laudatur.* 2.3.25.200.
Feuda Romanis incognita & ex moribus poſteriorum Gentium orta ſunt. 1.6.2.85.
Feuda ab Alexandro Severo & Conſtantino M. *cœperunt.* 1.6.2.86.
Fendi Jus in qvibus conſiſtit? 1.6.2.87.

Feuda originem habuerunt à Longobardis in Italia. 1 6 3.&4.88.& 89.
Feudorum conſuetudines in Scripta redacta. 1.6.4.90.
Feudorum conſuetudines ſunt Jus non ſcriptum. 1 6.6.90.
Feudorum libri ſunt authentici 1.6 7 91.
Feudorum primus Gloſſator Columbinus 1.6 13.98.
Feudorum Interpretes numerantur. ibid.
Ferrariæ Duces habuerunt omnia Jura ſupremorum Principum. 2.3 13.189.
Ferraria ad Sedem Rom. eſt devoluta. ibid.
Ferrariæ Jus Civile eſt Jus Commune. 2 3.24. 199.
Jus Feudale admittitur in Provinciis Juris ſcripti in Gallia. 2.5.19.239.
Feudum conſolidatione extinguitur. 2.10.10. 426.
Feudatarii Principes habent omnia Jura Regalia 2.10.11.426.
Feciales & Heraldi *ſub Juriſdictione Coneſtabilis & Mareſcalli.* 2 8.p.3.21.394.
Florentini quandiu fuerunt ſub Imperatoribus. 2.3 6.185.
Florentini habuerunt omnia Jura Regalia. 2.3.7.184.
Florentiæ Jus Civile eſt Jus Commune. 2.3.20. 196.

Forum

Forum Eccleſiaſticum à Laico diſtinctum per Conqveſtorem. 2.8.p.2.26.358.

Franci in Gallia conſtituunt Pharamundum *Regem ſuum.* 2.5.3.222.

Franci permiſerunt Leges Romanas Provinciis Juris *ſcripti in Gallia* 2.5.14.283.

Franciſcus Accurſius *evocatus Bononiâ ad docendum Jus Civile Oxonii.* 2.8.p.2.35.368.

G.

Galli an habuerint feuda ante Longobardos? 2.6.4 89.

Gallici J*urisconſulti laudantur.* 2.5.1.220.

Gallici Fori eloqventia. ibid.

Gallia à Julio Cæſare *redacta in poteſtatem Romanorum, iiſqve paruit uſqve ad* Honorium *Imp.* 2.5.3.221.

In Callia conſtitutum Regnum Franco-Gallorum. 2.5.4.223.

Galli fuerunt in poteſtate Romanorum uſqve ad Honorium. 2.5.5.224.

Galli an habeant poteſtatem patriam in liberos? ibid.

Gallorum Monarchia duravit per mille ducentos Annos. 2 5.6.225.

In Gallia omnia J*ura Regalia in Dominio Regis.* 2.5.8.227.

Gallia diviſio in Provincias *Juris ſcripti* & Pro-

& Provincias conſvetudinarias 2.5.11.230.

Gallia Narbonenſis, dicta Togata, domita à Fabio Max. 2.5.12.231.

In Gallia conſervatæ Leges Rom. in Provinciis Juris ſcripti, ſub tertia Regum Linea. 2.5.16.235.

In Gallia Leges Romanæ ſervatæ in Provinciis Juris ſcripti, ex pactis Regum Galliæ. 2.5.17.235.

In Galliæ Provinciis Juris ſcripti ſervatur Jus Civile, *in* Judiciis, Contractibus *Teſtamentis & Appellationibus.* 2.5.18.237.

In Galliæ Provinciis Juris Scripti multa privilegia conceſſa ex Jure Rom. 2.5.19.238.

In Galliæ Provinciis Juris ſcripti Statuta, ſunt Jus Municipale; ſolùm Jus Rom. eſt Jus commune. 2.5.21.241.

Galliæ Conſvetudines *variæ.* 2.5.23.242.

Gallici Juris componendi cura demandata Barnabæ Briſſonio. 2.5.27.247.

Galli obſervârunt Leges Romanas in prima Regum Linea. 2.5.28.248.

Galli obſervârunt Leges Romanas in ſecunda & tertia Regum Linea. 2.5.29.248.

Galliæ Judices in defectu Conſvetudinum & Conſtitutionum, debent judicare ſecundùm Jus Romanum. 2.5.33.251.

Galli omnes ſeqvuntur Jus Romanum *in crimi-*

criminalibus Cauſis. 2.5.32.252.

In Gallia non admittuntur Conſuetudines contrariæ Romanis Legibus. 2.5.33 255.

Galli admittunt Leges Romanas, ut Romani Leges Rhodias. 2.5.34.256.

In Gallia Juris Romani authoritas ex conſenſu Regum Galliæ. 2.5 35.257.

In Gallia ſoli Juris Civilis Profeſſores ſunt Judices & Advocati. 2.5.39.262.

Gallia vera Juriſprudentiæ Romanæ ſedes. 2.5.43.267.

Gentes, à Romanis debellatæ, Libertatem ſuam juſtè recuperârunt. 1.1.20 21.

Germaniæ diviſio in decem Circulos. 2.2.6, 163.

Genuenſes ſunt liberi ab Imperatore & habent omnia Jura Majeſtatis. 2.3 12.188.

Genuæ Jus diciturex Jure Civili. 2.3.23.198.

Gentes Septentrionales minus colunt Jus Civile. 2.10 19.432

Giraldi *Oxonienſis querela de numero ſtudioſorum in Jure Civili.* 2 8.p.32.363.

Gothi permiſerunt Leges Romanas in Provinciis Juris ſcripti in Gallia. 2.5.13.232.

Gothicorum Regum Leges ſcriptæ. 2.6.15. 284.

Gothi & Sveci idem Populus. 2.14.2. 456.

Gothi

Gothi ex Svecia vaſtârunt Imperium Romanum. 2.14.2.457

Græcorum Interpretum Commentarii & Synopſes in Libros Βασιλικῶν. 1.5.7.71 1.7.3.& 4.102,103.

Græca Lingva demum permiſſa Conſtantinopoli. 2.1.11.154

Græci à Majoribus retinuerunt Scientias & Verba. ibid

Gratianus *compoſuit Decretum.* 1.5 13.78

Gratianus *in Decreto qvandoqve erravit*

Gvida Coqvilius *laudatur.* 2 5 36.258

Gulielmus *NormanniæDux miſit ad* Haraldum *pro reſtitutione Regni.* 2.8.p.1 14 3 2.

Gulielmus *cæſo* Haraldo *creatus Rex Angliæ.ejuſqve Poſteri ſuccedunt.* 2.8 p.1.1 333.

Gul. Lyndvvodi *commentarii in* Conſtitutiones *Cantuarienſes.* 2 8.p.3.28.40

Gulielmus *de Drogeda* I.C *Oxonienſes fuit Hibernus.* 2.9.10.41

H.

HArmenopuli *Promptuarium* 1. 7.71.

Hadrianus *Imperator in Britanniam profectus ibi murum conſtruxit.* 2.8.p.1 344.

Hari

Haraldus *creatus Rex Angliæ poſt mortem* Edvvardi. 2.8 p.1 13.332.
Henrici V. *cura de Juris Civilis Profeſſoribus* *Cantabrigiæ.* 2.8.p 2.36 370.
Hiſpanicæ Gentis elogia. 2.6.1.268.
Hiſpania quando à Romanis ſubjugata? 2.6.3.269.
Hiſpania diu ſub Romanorum imperio 2.6.4.270.
Hiſpaniam tenuerunt Gothi trecentos Annos. 2.6.5.272.
Hiſpaniam tenuerunt Mauri & Saraceni per ſeptingentos Annos. ibid.
Hiſpanorum Nobilitas præcipua orta à Gothis. ibid.
Hiſpaniæ Regna recuperata à Mauris & Saracenis. 2.6.6.273.
Hiſpanici Imperii magnitudo. 2.6.8.276.
Hiſpaniæ Reges ſunt liberi ab Imperatore & Principes ſupremi. ibid.
Hiſpaniæ Reges neminem ſuperiorem recognoſcunt. 2.6.10.278.
Hiſpaniæ Reges pro Ducatu Burgundiæ ſunt ſubditi Imperatori 2.6.10.280.
Hiſpani ſub Romanis & Gothis habebant Leges Romanas. 2.6.14.283.
In Hiſpania ſervatæ Leges Gothicæ uſque ad Alphonſum Nonum 2.6 15.28.

In Hi-

In Hiſpania Controverſiæ de Jure Regio & Jure Romano. 2.6.17.288.
In Hiſpania Jus Regium eſſe Jus Commune. 2.6.18.288.
In Hiſpania Jus Romanum eſſe Jus Commune. 2.6.19 290.
In Hiſpania Jus Regium & Jus *Romanum concurrunt.* 2.6.21.292.
Hiſpaniæ Regna, poſt Leges ſuas, obſervant Jus Cæſareum *& Canonicum, non Leges Caſtellæ.* 2.6.22 293
Hiſpani communiter ſeqvuntur Jus Cæſareum, *præ Canonico.* 2.6.24.295
In Hiſpania in Foro Eccleſiaſtico ſeqvuntur Jus Canonicum, in Sæculari Jus *Civile.* 2.6.25.296.
De Hiſpaniæ Lege, prohibente Jus *Civile allegari in* Judiciis *ſub pœna capitis.* 2.6.26 297.
In Hiſpania Jus *Civile ſolùm docetur in Academiis & obſervatur in* Curiis. 2.6.28 299.
In Hiſpania ſoli Juris *Civilis Profeſſores ſunt Advocati &* Judices. 2.6.29.30
Hibernia nunqvam ſub Romanis. 2.9. 409
Hiberniæ Incolæ ex variis Populis. ibi
Hiberniæ qvatuor Provinciæ: Momonia, Ultonia, Lagenia, Connacia. 2.9.2.41

Hiberniæ Dominus primus, Henricus Secundus. ibid.
Hiberniæ Rex primus, Henricus Octavus 2.9.4.411.
Hibernia an ſit Feudum Romanæ Eccleſiæ? 2.9.5.412.
Hiberniæ Leges antiquæ. 2.9.6.413.
Hiberni uſi ſunt Legibus Anglicis, poſt Henricum II. ibid.
In Hibernia Relationes rerum judicatarum per Joh. Daviſium. 2.9.8.415.
Hiberni communicant cum Anglis in Sacris & Epiſcoporum electione. 2.9.2.410.
Hiberni propenſi ad Jus Civile Canonicum 2.9.10.416.
In Holſatia admittitur Jus Civile. 2.13.7.455.
Hunni *pulſi ab Oſtrogothis, ſed reſtituti à Longobardis, & ab iis dicta eſt Hungaria.* 2.12.3.446.
Hungariæ Regnum ceſſit Auſtriacis. 2.12.4. 447.
Hungariæ Reges non recognoſcunt ſuperiorem. 2.12.5.447.
Hungariæ Regum poteſtas temperata. 2.12.6. 448.
Hungariæ Jus Conſvetudinarium, per Stephanum Verbentzium. 2.12.7.448.
Hungariæ Conſvetudines & Judicia compoſita

poſita ſunt ad normam Juris Civilis. 2.12. 8.449.

Hungaria propugnaculum Orbis Chriſtiani contra Turcas. 2.12.9.450.

I.

JAcobi Menochii *liber de Arbitrariis Iudicum quæſtionibus reprehenditur*. 2.6. 30.301.

Imperatores Romani appellantur Pontifices Maximi, usque ad Gratianum. 1.3. 7.39.

Imperatorum improborum Conſtitutiones juſtiſſimæ. 1.3.9.40.

Imperator an ſit Mundi Dominus? 2.1.2. 143.

Imperator non eſt Mundi Dominus per Sacras Literas, nec Iure Naturæ aut Gentium. 2.1.3.145.

Imperator an ſit Mundi Dominus, eſt quæſtio facti, non Iuris. 2.1.4.146.

Imperator eſt Mundi Dominus quoad Iuriſdictionem, non quoad Dominium rerum ſingularum 2.1.6.149.

Imperatoris electio translata in Septemviros, Electores Germaniæ. 2.2.2.159.

Imperium Romanum translatum in Germanos. 2.2.3.160.

Imperator an poſſit eligi ſolus Germanus? ibid.

Imperium Romanum manet in Germania ſola. 2.2.4.161.
Imperium Germanicum, an Ariſtocraticum, an Monarchicum? 2.2.5.163.
Imperium Germanicum eſt vere Romanum. ibid.
Imperator non habet Juriſdictionem in Territoriis Pontificis Romani. 2 3 3.180.
Imperator in Gallia eſt privatus. 2.5.9 228.
Imperatorum Conſtantinopolitanorum Conſtitutiones non admiſſæ à Gallis. 2.5.36. 258.
Interpretatio prudentum ad Leges 12. *tabularum.* 1.3.3 35.
Infortiatum unde ita dictum? 1.4.11 58.
Inſtitutiones Juſtinianææ *laudantur.* 1.4.14. 61.
Inſtitutiones Juris Canonici per Paulum Lancellottum. 1.7.8.108.
Indi reguntur jure Regio Hiſpaniæ & jure Cæſareo. 2.6.21 292.
Irnerius *Jus Civile docuit Bononiæ.* 1.5.14. 79.
Islandiæ Leges accommodatæ Juri Civili & Canonico. 2.13.8.456.
Itali Jus Civile primò illuſtrârunt. 1.5.16. 82.
Italiæ Principes omnes ſe ſubmittunt Legibus Romanis.

Itali

Itali magis fabent juri Ciþili, qþàm Statutis ſuis. 2.3.27.201
In Italia exteri tenentur ſolo Jure Ciþili. 2.3.31.205.
Itali, poſt Gothos & Longobardos pulſos, redierunt ad Leges Romanas. 2.3.32 206
Juriſconſultorum teſtimonia de injuſtitia Romanorum in bellis. 1 1 15.1
Jus Gentium non defendit injuſtam Regnorum acqþiſitionem. 1.1.15.16
Juriſconſultorum elogia de Jure Ciþili Romanorum. 1.2.5 6.27
Jus Ciþile Rom. eſt Ratio ſcripta, & Jus Commune. 1.2.6.2
Jus Ciþile Rom. habendum pro Jure Gentium & Naturali. 1.2.6.3
Judæi *recipiunt Jus Ciþile Rom. in defectum Legis* Moſaicæ. 1.1.6.3
Jus Ciþile Papirianum *ſub Regibus Romanis.* 1 3 1.3
Juriſconſulti Romani Pontifices Maximi. 1.3.36.
Juriſconſulti apud Græcos þiles. ibid
Juriſprudentia Media qþæ? ibid
Juris Romani Interpretatio penes Collegium Pontificum. 1.3.7 3
Juriſconſultorum Rom. laudes, è qþibus Pandectæ ſunt compoſitæ. 1.3.14 4
Jul. Cæſar *cogitaþit de Jure Ciþili in ordinem*

nem redigendo 2.3.16.47.
Juſtiniani *res geſtæ bello & pace.* 1.4.1.
48.
Juſtinianus *non fuit* Literarum *expers contra Suidam.* 1.4.2.49.
Juſtinianus *orthodoxus in Fide Chriſtianâ.* 1.4.2.50.
Juſtinianus *relatus in numerum Sanctorum.* ibid.
Juſtinianus *appellatus* Magnus. 1.4.3.51.
Juſtinus *Imp. deceſſit in amentia, non* Juſtinianus. ibid.
Juriſconſultorum Romanorum *laudes.* 1.4.5 & 6.52 & 53.
Juſtinianus *an Juriſconſultorum Scripta deleri juſſerit?* 1.4.7.53.
Juſtinianæi *libri ſupreſſi in Europa per quingentos Annos.* 1.5.1.65.
Juſtinianæi *libri recepti Conſtantinopoli uſque ad* Phocam & Baſilium. ibid.
Juſtinianus *paſſus pœnam Talionis à* Baſilio & Leone. 1.5.4.69.
Juſtinianæi *libri neglecti poſt editos libros* Βασιλικῶν. ibid.
Jus dictum in Oriente ex libris Βασιλικῶν, *uſque ad Conſtantinop. deletam.* 1.5.10.74
Juſtinianæi *libri ad Illyricum tantùm pervenerunt.* 1.5.11.74. & 75.
Juri

Jus Civile eſt Jus Commune in Italia. 2.3.26.
200.

Jus Longobardicum *interpretationem recipit à Jure Civili.* 2.4.10.216.

Jus Civile eſt Jus commune in RegnoNeapolis *& Siciliæ.* 2.4.11.217.

Jus Romanum eſt prius Jure Longobardico in Regno *Neapolis & Siciliæ.* 2.4.12.219.

Juriſconſulti Gallici laudantur. 2.5.1.220.

Jus Romanum eſſe Jus Commune in Gallia,
2.5.31.252.

De Jure Communi in Gallia diſſertatio inter Petrum Lizetum *&* Chriſtophorum Thuanum. ibid.

Jus Civile lectum in Galliæ Academiis, ant Academias pro Legum *ſtudio conſtitutas*
2.5.37.259.

Jus Civile prohibitum legi Pariſiis. 2.5.38.
260.

Jus Regium *in Hiſpania ex qvibus conſiſtit*
2.6.16.286.

Judices non ſunt relinqvendi arbitrio ſu
2.6.30.301.

Juriſconſulti Hiſpaniæ clariſſimi. 2.6
302.

An Jus Civile admittendum ſit in controverſiis, de Succeſſione Regnorum*?* 2.
16.317.

Juriſconſulti Luſitanici clariſſimi. 2.7.1
318.

Juris Civilis Profeſſores *celebres Oxonii ſub* Edvvardo I, II, III. 2.8. p.2.33.366.
Juris Civilis Profeſſorum Salaria & præmia, in Academiis Anglicis. 2.8. p.2.37. 371.
Juris Anglicani Judicia nihil commune habent cum Jure Civili. 2.8.p.3.6.378.
Jus Anglicanum conſtat ex Conſvetudinibus *& Statutis* Regni. 2.8. p.3. 6.379.
Juriſconſultorum Anglicorum Scripta & res judicatæ, an habeant Juris Authoritatem. 2.8.p.3.8.381.
Juris Civilis Profeſſores *admiſſi ad Judicum Munera in Anglia.* 2.8.p.3 9.382.
Juris Civilis Profeſſoribus maxima Munera conceſſa ſub Edvvardo III. 2.8. p.3.12. 386.
Jus Canonicum receptum ſub modo in Anglia. 2.8.p.3 26.400.
Jus Civile & Canonicum in Curiis Academiarum Angliæ ex Privilegiis Regum. 2.8.p.3.30.404.
Juris Civilis Profeſſorum *uſus in Legationibus aliiſqve publicis Muneribus:* 2. 8. p.3.31.406.
Jus Civile in Anglia neglectum. 2. 8 p.3. 32. 407.
Jus Saxonicum in Germania receptum à multis Populis. 2.2.12.168.

Jus Saxonicum compoſitum in tribus libri 2.2.12.169.

Juris Saxonici pars, quæ dicitur VVeich bild. 2.2.12.17

Jus Saxonicum reductum eſt ad Jus Civi Romanorum. ibi

Jura municipalia in Germania. ibi

Jus Saxonicum recipit Interpretationem Jure Civili. 2.2.13.17

L.

L*Atinæ Linguæ uſus an conſervet Dom nationem Romanorum.* 2.1.7.15

Latina Lingua ſervata à Romanis in omn bus Provinciis ſuis 2.1.8.15

Latinam Linguam Romani Græcis impon bant. 2.1.9.1

Latina Lingua diu ſervata Conſtantinopo & in Oriente. 2.1.10.15

Latina Lingua adhuc ſervata apud Euro pæos. 2.1.12.15

Latinæ Linguæ uſus abolitus per aliquos Prin cipes Europæos. 2.1.13.15

Latinæ Linguæ excellentia. 2.1.13.15

Leges Romanorum ſanctiſſimæ & juſtiſſ mæ. 1.2.3.2

Legibus ſcriptis, an Magiſtratuum arbitrio gubernari ſatius ſit? 1.3.1.3

Leges duodecim Tabularum fons Legum Roma

Romanarum. 1.3.2.35.
Leges Romanæ latæ à Populo Romano 1.3.4. 36.
Legum ferendarum poteſtas primum Caput Majeſtatis. 1.3.4.36,37.
Lex Regia ſub Auguſto *lata.* 1.3.6.38.
Leo *Philoſophus reprehendit Libros* Juſtinianæos. 1.5.4.68.
Leunclavii *Ecloga & libri Paratitlorum.* 5. 5.7. 72.
Legum mutationes periculoſæ. 1.7.17.117.
Legum optimus cenſor Uſus. 1.7.17.118.
Legum latio & interpretatio, ejusdem poteſtatis. 1.8.2. 121.
Leges VictorumPopuli debellati ſeqvi debent. 2.1.1. 142.
Legum Romanorum uſus an conſervet Dominationem Romanorum. 2.1.7.160.
Legum Romanorum uſus an impediat præſcriptionem Principum contra Romanos? 2.1.13.156.
Leges Municipales apud Romanos qvæ? 2.3. 28.201.
Leges Longobardicæ ſervatæ inRegnoNeapolis & Siciliæ,poſt Carolum Magnum 2.4. 6. 213.
Leges Longobardicæ laudantur. ibid.
Leges Longobardicæ contemptui habitæ,poſt Lotharium *Imp.* 2.4.8.214.

Leges Longobardicæ tantùm valent in aliqvi-qvibus locis ex conſvetudine. 2.4.8.215.
Leges *Romanæ ſemper ſervata in Regno Neapolis & Siciliæ* 2.4.9.215.
Lex *Salica lata à Pharamundo*, *aucta à* Carolo M *& aliis Impp.* 2.5.24.242.
Legis Salicæ Articulus, de fœminarum Succeſſione in Galliâ. 2.5.24.243.
Lege Salicâ deficiente, recurrebant Galli ad Leges Romanas. 2.5.26.244.
Leges Romanas eſſe Gallicis præferendas, Galli agnoſcunt. 2.5.31.251.
Lex *Rhodia, de Naufragiis, rejecta à Romanis.* 2.5.34.256.
Legum cognitio in ſingulis Gentibus petenda ex hiſtoriis Gentis. 2.6.2.269.
Legionis Reges neminem ſuperiorem recognoſcunt. 2.6.11.280.
Lex, prohibens Ius Civile, in Hiſpania, condita à Gothicis Regibus. 2.6.27.298
Lex prohibens Jus Civile in Hiſpania, in deſvetudinem abiit. 2.6.28.29[illegible]
Leges Luſitanicæ compoſitæ ab Emanuele & *à* Philippo.II. 2.7.10.311
Leges Romanæ in Britannia, usqve ad Honorium. 2.8 p.2.3.33
Leges Roman*æ receptæ in Britannia, ſub* Domitiano *& Succeſſoribus* ibi
Legum Rom. *teſtimonia in Britanni*[illegible]

ex Pandectis. 2.8.p.2.8.340.

Leges Romanæ deſertæ à Britannis. 2.8.p.2.10.342.

De Legibus Rom. in Britannia teſtimonia Virorum doctiſſimorum. 2.8.p.2.11.343.

Legum Romanarum veſtigia ſub Ethelberto, *Rege Cantii.* 2.8.p.2.14.346.

Leges Edvvardi *Confeſſoris,* 2.8.p.2.15.348.

Leges Hovvelli Dha *in VVallia.* 2.8.p.2.16.350.

Leges per Conqveſtorem compoſitæ. 2.8.p.2.19.352.

Leges & Acta Judiciorum Lingvâ Normannicâ. 2.8.p.2.21.353.

Legum Rom. ſtudio incumbebant Studioſi pleriqve, ſub Stephano *Rege & ſeqventibus.* 2.8.p.2.31.363.

Leges magis ex uſu & praxi, qvàm ex libris diſcuntur. Concluſio Operis.

Libri Juris Rom. per Juſtinianum *compoſiti.* 1.4.4.51.

Libri Βασιλικῶν *ex qvibus Libris compoſiti* 1.5.6.70.

Libri Βασιλικῶν *tribuendi* Baſilio, *an* Leoni 1.5.5.69.

Libri Βασιλικῶν *editi per varios & per* Carolum Fabrottum. 1.5.6.71.

Itali magis favent juri Civili, quàm Statutis ſuis. 2.3.27.201

In Italia exteri tenentur ſolo Jure Civili. 2.3.31.205.

Itali, poſt Gotbos & Longobardos pulſos, redierunt ad Leges Romanas. 2.3.32 206

Juriſconſultorum teſtimonia de injuſtitia Romanorum in bellis. 1 1 15.15

Jus Gentium non defendit injuſtam Regnorum acqviſitionem. 1.1.15.16

Juriſconſultorum elogia de Jure Civili Romanorum. 1.2.5 6.27

Jus Civile Rom. eſt Ratio ſcripta, & Jus Commune. 1.2.6.2

Jus Civile Rom. habendum pro Jure Gentium & Naturali. 1.2.6.3

Judæi *recipiunt Jus Civile Rom. in defectum Legis* Moſaicæ. 1.1.6.3

Jus Civile Papirianum *ſub Regibus Romanis.* 1 3 1.3

Juriſconſulti Romani Pontifices Maximi. 1.3.36.

Juriſconſulti apud Græcos viles. ibid

Juriſprudentia Media qvæ? ibid

Juris Romani Interpretatio penes Collegium Pontificum. 1.3.7 39

Juriſconſultorum Rom. laudes, è qvibus Pandectæ ſunt compoſitæ. 1.3.14 4

Jul. Cæſar *cogitavit de Jure Civili in ordinem*

nem redigendo 2.3.16.47.
Juſtiniani *res geſtæ bello & pace.* 1.4.1. 48.
Juſtinianus *non fuit* Literarum *expers contra Suidam.* 1.4.2.49.
Juſtinianus *orthodoxus in Fide Chriſtianâ.* 1.4.2.50.
Juſtinianus *relatus in numerum Sanctorum.* ibid.
Juſtinianus *appellatus* Magnus. 1 4.3.51.
Juſtinus *Imp. deceſſit in amentia, non* Juſtinianus. ibid.
Juriſconſultorum Romanorum *laudes.* 1 4. 5 & 6.52 & 53.
Juſtinianus *an Juriſconſultorum Scripta deleri juſſerit?* 1.4 7.53.
Juſtinianæi *libri ſupreſſi in Europa per quingentos Annos.* 1 5.1.65.
Juſtinianæi *libri recepti Conſtantinopoli uſque ad* Phocam & Baſilium. ibid.
Juſtinianus *paſſus pœnam Talionis à* Baſilio & Leone. 1.5.4.69.
Juſtinianæi *libri neglecti poſt editos libros* Βασιλικῶν. ibid.
Jus dictum in Oriente ex libris Βασιλικῶν, *uſque ad Conſtantinop. deletam.* 1.5.10.74
Juſtinianæi *libri ad Illyricum tantùm pervenerunt.* 1.5.11.74.& 75.

Juri Civili acceſſerunt Jus Feudorum, Jus Canonicum & Doctorum Scripta. 1.5.18 84.
Jus Feudorum Jus non ſcriptum. 1.6.6.90 93.
Jus Feudorum connexum cum Jure Rom. & ab eo interpretationem recipit 1.6.9.94.
Jus Feudorum connexum cum Jure Canonico. 1.6.10.95.
Jus Canonicum ortum ex ruina Imperii Rom. & authoritate Pontificum. 1.7.1.99.
Juris Canonici interpretes enumerantur. 1.7.9.108.
Juris Canonici & Civilis connexio. 1.7.10. 109.
Inter Jus Canonicum & Civile mutua Interpretatio. 1.7.11 110.
Jus Canonicum ſeqvendum, ubi agitur de peccato vel ſalute animæ. 1.7.12.111.
Jus Canonicum & Jus Civile in unam ſocietatem coierunt. 1.7.13.112.
Jus Canonicum ortum à Jure Civili. 1.7.13. 113.
Jus Canonicum decidit Cauſas profanas & Civile. 1.7.14.114.
Jus Canonicum receptum à Gentibus Chriſtianis. 1.7.15.115.
Jus

Jus Canonicum conſervatum per Principes Proteſtantes. 1.7.16.116.
Judæi non tenentur Jure Canonico. 1.7 18. 118.
Juris Canonici utilitas & neceſſitas. 1.7.19. 110.
Juriſconſultus nemo idoneus, ſine cognitione Juris Civilis & Canonici. 1.7.19.119.
Jus Canonicum & Jus Feudorum, ſunt membra Juris Civilis. 1.7.20.119.
Jus Civile non conſiſtit ſine Doctorum Interpretationibus. 1 8.4 123.
Jus Civile Romanorum eſt Jus Commune in Germania. 2 2.9.166.
Jus Civile Roman. in Germania obſervatur ab omnibus naturalibus & exteris. 2.2.10. 167.
A Jure Saxonico Germani in multis recedunt ad Jus Cæſareum. 2.2.15.172.
Jus Lubecenſe in Germania. 2.2.16.173.
Jus Culmenſe in Germania. ibid.
Jus Canonicum ſervatum per Principes Proteſtantes in Germania. 2.2.18.175.
Jus Romanum Jus Commune in Germania. 2.2.19.176.
Juris Civilis Profeſſores ſoli ſunt Judices in Camera & in Academiis Germaniæ Jus docent. ibid.
Juris Civilis uſus apud Venetos. 2.3.19.194.
Jus

Jus Civile eſt Jus Commune in Italia. 2.3.26. 200.

Jus Longobardicum interpretationem recipit à Jure Civili. 2.4.10.216.

Jus Civile eſt Jus commune in Regno *Neapolis & Siciliæ.* 2.4.11.217.

Jus Romanum eſt prius Jure Longobardico in Regno *Neapolis & Siciliæ.* 2.4.12.219.

Juriſconſulti Gallici laudantur. 2.5.1.220.

Jus Romanum eſſe Jus Commune in Gallia. 2.5.31.252.

De Jure Communi in Gallia diſſertatio inter Petrum Lizetum & Chriſtophorum Thuanum. ibid.

Jus Civile lectum in Gallia Academiis, ante Academias pro Legum *ſtudio conſtitutas.* 2.5.37.259.

Jus Civile prohibitum legi Pariſiis. 2.5.38. 260.

Jus Regium *in Hiſpania ex quibus conſiſtit?* 2.6.16.286.

Judices non ſunt relinquendi arbitrio ſuo. 2.6.30.301.

Juriſconſulti Hiſpaniæ clariſſimi. 2.6.31 302.

An Jus Civile admittendum ſit in controverſiis, de Succeſſione Regnorum? 2.7. 16.317.

Juriſconſulti Luſitanici clariſſimi. 2.7.17. 318.

Juris Civilis Profeſſores celebres Oxonii ſub Edvvardo I, II, III. 2.8. p.2.33. 366.

Juris Civilis Profeſſorum Salaria & præmia, in Academiis Anglicis. 2. 8. p. 2. 37. 371.

Juris Anglicani Judicia nihil commune habent cum Jure Civili. 2.8.p.3.6.378.

Jus Anglicanum conſtat ex Conſvetudinibus & Statutis Regni. 2.8. p.3. 6.379.

Juriſconſultorum Anglicorum Scripta & res judicatæ, an habeant Juris Authoritatem. 2.8.p.3.8.381.

Juris Civilis Profeſſores admiſſi ad Judicum Munera in Anglia. 2.8.p.3 9.382.

Juris Civilis Profeſſoribus maxima Munera conceſſa ſub Edvvardo III. 2. 8. p.3.12. 386.

Jus Canonicum receptum ſub modo in Anglia. 2.8.p.3 26.400.

Jus Civile & Canonicum in Curiis Academiarum Angliæ ex Privilegiis Regum. 2.8.p.3.30.404.

Juris Civilis Profeſſorum uſus in Legationibus aliiſq; publicis Muneribus: 2. 8. p.3.31.406.

Jus Civile in Anglia neglectum. 2. 8 p. 3. 32. 407.

Jus Saxonicum in Germania receptum à multis Populis. 2.2.12.168.

Jus Saxonicum compoſitum in tribus libris 2.2.12.169.
Juris Saxonici pars, quæ dicitur VVeichbild. 2.2.12.170.
Jus Saxonicum reductum eſt ad Jus Civile Romanorum. ibid.
Jura municipalia in Germania. ibid.
Jus Saxonicum recipit Interpretationem à Jure Civili. 2.2.13.171.

L.

Latinæ Linguæ uſus an conſervet Dominationem Romanorum. 2.1.7.150
Latina Lingua ſervata à Romanis in omnibus Provinciis ſuis 2.1.8.151.
Latinam Linguam Romani Græcis imponebant. 2.1.9.152
Latina Lingua diu ſervata Conſtantinopoli & in Oriente. 2.1.10.153.
Latina Lingua adhuc ſervata apud Europæos. 2.1.12.155.
Latinæ Linguæ uſus abolitus per aliquos Principes Europæos. 2.1.13.156.
Latinæ Linguæ excellentia. 2.1.13.157.
Leges Romanorum ſanctiſſimæ & juſtiſſimæ. 1.2.3.25.
Legibus ſcriptis, an Magiſtratuum arbitrio, gubernari ſatius ſit? 1.3.1.33.
Leges duodecim Tabularum fons Legum Roma-

Romanarum. 1.3.2.35.
Leges Romanæ latæ à Populo Romano 1.3.4.36.
Legum ferendarum poteſtas primum Caput Majeſtatis. 1.3.4.36,37.
Lex Regia ſub Auguſto *lata.* 1.3.6.38.
Leo *Philoſophus reprehendit Libros* Juſtinianæos. 1.5.4.68.
Leunclavii *Ecloga & libri Paratitlorum.* 5.5.7. 2.
Legum mutationes periculoſæ. 1.7.17.117.
Legum optimus cenſor Uſus. 1.7.17.118.
Legum latio & interpretatio, ejusdem poteſtatis. 1.8.2. 121.
Leges VictorumPopuli debellati ſeqvi debent. 2.1.1. 142.
Legum Romanorum uſus an conſervet Dominationem Romanorum. 2.1.7.160.
Legum Romanorum uſus an impediat præſcriptionem Principum contra Romanos? 2.1.13.156.
Leges Municipales apud Romanos qvæ? 2.3.28.201.
Leges Longobardicæ ſervatæ inRegnoNeapolis & Siciliæ,poſt Carolum Magnum 2.4.6. 213.
Leges Longobardicæ laudantur. ibid.
Leges Longobardicæ contemptui habitæ,poſt Lotharium *Imp.* 2.4.8.214.

Leges Longobardicæ tantùm valent in aliqvibus locis ex conſvetudine. 2.4.8.215.

Leges Romanæ ſemper ſervata in Regno Neapolis & Siciliæ 2.4.9.215.

Lex Salica lata à Pharamundo, aucta à Carolo M & aliis Impp. 2.5.24.242.

Legis Salicæ Articulus, de fœminarum Succeſſione in Galliа. 2.5.24.243.

Lege Salicâ deficiente, recurrebant Galli ad Leges Romanas. 2.5.26.244.

Leges Romanas eſſe Gallicis præferendas, Galli agnoſcunt. 2.5.32.252.

Lex Rhodia, de Naufragiis, rejecta à Romanis. 2.5.34.256.

Legum cognitio in ſingulis Gentibus petenda ex hiſtoriis Gentis. 2.6.2.269.

Legionis Reges neminem ſuperiorem recognoſcunt. 2.6.11.280.

Lex, prohibens Ius Civile, in Hiſpania, condita à Gothicis Regibus. 2.6.27.298.

Lex prohibens Jus Civile in Hiſpania, in deſvetudinem abiit. 2.6.28.299.

Leges Luſitanicæ compoſitæ ab Emanuele & à Philippo.II. 2.7.10.311.

Leges Romanæ in Britannia, usqve ad Honorium. 2.8 p.2.3.337.

Leges Romanæ receptæ in Britannia, ſub Domitiano & Succeſſoribus ibid.

Legum Rom. teſtimonia in Britannia,

ex Pandectis. 2.8.p.2.8.340.
Leges Romanæ deſertæ à Britannis. 2.8.p.2.10.342.
De Legibus Rom. in Britannia teſtimonia Virorum doctiſſimorum. 2.8.p.2.11.343.
Legum Romanarum veſtigia ſub Ethelberto, *Rege Cantii.* 2.8.p.2.14.346.
Leges Edvvardi *Confeſſoris,* 2.8.p.2.15.348.
Leges Hovvelli Dha *in VVallia.* 2.8 p.2.16.350.
*Leges per Conqveſtorem compoſitæ.*2.8.p.2.19.352.
Leges & Acta Judiciorum Lingvâ Normannicâ. 2.8.p.2.21.353.
Legum Rom. ſtudio incumbebant Studioſi pleriqve, ſub Stephano *Rege & ſeqventibus.* 2.8.p.2.31.363.
Leges magis ex uſu & praxi, qvàm ex libris diſcuntur. Concluſio Operis.
Libri Juris Rom. per Juſtinianum *compoſiti.* 1.4.4.51.
Libri Βασιλικῶν *ex qvibus Libris compoſiti* 1.5.6.70.
Libri Βασιλικῶν *tribuendi* Baſilio, *an* Leoni 1.5.5.69.
Libri Βασιλικῶν *editi per varios & per* Carolum Fabrottum. 1.5.6.71.

ex Libris Βασιλικῶν *Jus dictum in Orientali Imperio.* 1.5.8.73.

Libri Feudorum conſcripti per Obertum Ortenſium & Gerardum Capagiſtum. 1.6.5.90.

Libri Feudorum ſunt authentici 1.6.7.91.

Libri Feudorum recipiuntur à Gallis. 1.6.8.92.

Libri Feudorum recepti à Principibus Chriſtianis. 1.6.11.96.

Libri Feudorum duo tantùm recepti. 1.6.12.97.

Longobardorum Leges barbaræ. 1.5.11 75.

Longobardi in aliqvibus obſervârunt Leges Romanas ibid.

Lotharius *Imp. reſtituit Pandectas* 1.5.13.77.

Longobardi primò induxerunt Feuda in Italia. 1.6.3.& 4.88.& 89.

Lucenſis Reſp.habet omnia Jura Supremorum Principum. 2.3.8 184.

Lucæ Jus Civile eſt Jus Commune. 2.3.20. 196.

Luſitania Hiſpaniæ pars & Provincia. 2.6.32.302.

Luſitani diu cum Romanis dimicârunt. 2.7.2.304.

Luſitani ſeqvebantur Carthaginenſes contra

tra

tra Romanos. 2.7.2.303.
Luſitania domita ab Auguſto. 2.7.2.304
Luſitanorum Privilegia conceſſa à Romanis. 2.7.3.305.
Luſitaniæ Domini Romani, poſt eos Gothi, & deinde Mauri & Sarraceni. 2. 7. 4. 305.
Luſitania data ab Alfonſo *in dotem* Henrico *cum* Tareſia *filia.* 2.7.5.306.
Luſitanici Regni dominia. 2.7.6.307.
Luſitaniæ Reges non recognoſcunt Superiorem & ſunt Principes Supremi. 2.7.7. 308.
Luſitaniæ Reges liberi à dominiis Romanorum Pontificum. 2.7.8.309.
Luſitani primò ſub Legibus Romanis, deinde Gothicis. 2.7.9.311.
In Luſitania, poſt Jus Regium, recurritur ad Jus Cæſareum *& InterpretationesDoctorum.* 2.7.11.312.
In Luſitania an Jus Regium an Jus Civile ſit Jus Commune. 2.7.12.313.
De Luſitanici Regni Succeſſione Controverſia poſt mortem Sebaſtiani. 2.7.13.314
De Luſitaniæ Regno competitores. 2. 7. 14. 315.
De Luſitania Regni ſucceſſione Juriſconſultorum ſententia. 2.7.15.316.
Luſitaniæ Regni unio facta cum Caſtellano

aqvè principaliter. 2. 7. 16. 318.

Lucii Regis *epiſtola ad* Eleutherium *Pontificem excutitur.* 2. 8. p. 2. 343.

De Lucii *epiſtolæ causâ ſuſpicionis falſi.* 2. 8. p. 2. 13. 344.

M.

M*Atrimonium, per metum contractum, ex conſenſu ſit legitimum.* 1. 1. 18. 19.

In Matrimoniis ſeqvendum Jus Canonicum. 1. 7. 12. 111.

Majeſtatis primum Caput, Civibus Leges dare. 2. 1. 1. 143.

Mantuæ Dux eſt Princeps ſupremus. 2. 3. 14. 190.

Mantuæ Ius dicitur ex Iure Civili. 2. 3. 23. 168.

Martinus Navarrus *laudatur.* 2. 6. 31. 302.

Magiſtri in Cancellaria plerumqve Iuris Civilis periti. 2. 8. p. 3. 11. 384.

Magiſtri libellorum ſupplicum Iuris Civilis periti. ibid.

Marianus *Scotus Hibernenſis.* 2. 9. 10. 417.

Mariani *Scoti editio Germanica imperfecta.* 2. 10. 9. 425.

Mediolanum, primò ſub Galeatiis & Sfortiis, *nunc ad Hiſpanos devenit.* 2. 3. 9. 185.

Mediolani Duces habent omnia Iura Majeſtatis & Supremorum Principum. 2. 3. 10. 186.

Mediolani obſervatæ ſunt Leges Longobardicæ & Decreta ſuorum Principum. 2.3.21. 196.
Mediolani, poſt Conſtitutiones ſuas obſervatur Jus Civile. 2.3.22,197.
Mediolanenſes Judices ſunt Juris Civilis Profeſſores. 2.3.21.168.
Michaelis Attaliatis *compendium.* 1.5.7.72.
Mich. Pſelli *Synopſis* ibid.
Militia apud Romanos quid ſint. 1.6.2. 68.
Monarchia Romana ultima. 1.2.2.24.
Quatuor ſummæ Monarchiæ. 1.1.14.15.
Montisferrati Marchio eſt Princeps Supremus. 2.3.14.190.
Mutationes Legum periculoſæ. 1.7.17.117.
Mutinæ Duces habent Iura Majeſtatis. 2.3.15. 190.
Mutinæ Ius dicitur ex Iure Civili 2.3.23.168. 169.

N

N*aufragorum bona non poſſunt capi à Dominis Territoriorum, in Germaniâ* 2.2.18 175.
De Navarræ Regno controverſia inter Hiſpanos & Gallos. 2.6.7.274.275.
Navarræ Reges neminem Superiorem

 reco-

recognoſcunt. 2.6.11.280.

Navarrai poſt Leges ſuas,ſequuntur LegesRomanas, nonCaſtellanas. 2.6.21.291.

Neapolis & Sicilia ſub Romanis usque ad Honorium; *poſtea ceſſerunt Gothis & Longobardis & Normannis.* 2.4.1.207.

Neapolis & Sicilia controverſa diu inter Andegavenſes & Arragonios; nunc ceſſerunt Regibus Hiſpaniæ. 2.4.2.208.

Neapolis & Siciliæ Regnum eſt Feudum Eccleſiæ Romanæ. 2.4.3.209.

Neapolis & Siciliæ Reges habent omnia Jura ſupremorum Principum. 2.4.5.212.

In Neapolis & Siciliæ Regno libertas data utendi Lege Longobardicâ vel Romanâ, 2.4.7.214.

In Neapolis & Siciliæ Regno Jus Romanum eſt Jus Commune: Jus Longobardicum eſt ſpeciale. 2.4.10.216.

In Neapolis & Siciliæ Regno Jus Romanum eſt prius Jure Longobardico. 2.4.12.219.

Nobiles Romani Jus Civile profitebantur 1.3.3.35.

Novellæ Conſtitutiones Juſtiniani *à quo collectæ.* 1.4.15.62

Movellarum numerus. 1.4.15 63.

Novellæ cur dictæ, Authenticum. 1 4.15.62.

Novellarum verſio,alia per Julianum *,alia vulgaris.* 1.4.16.93.

Novel-

Novella Leonis *Philoſophi.* 1.5.5.69.
Normannicorum Regum ſucceſſio. 2.8.p.2.17.350.

O.

Oleroniæ Leges. 2.8.p.3.25.399.
Oxonii Juris Civilis Profeſſores celebres ſub Edvv. I, II, III. 2.8.p.2.33.366,367.
Oxonium evocatus Franc. Accurſius, *ad docendum Jus Civile.* ibid.

P.

Patrum Eccleſiæ teſtimonia, de Romanorum injuſtitia in bellis 1.1.12.11,12,13,14.
Papiniani *elogia.* 1.2.15 47.& 1.4.6.53.*item* 2.8.p.2.7.340.
Pandectæ compoſitæ ex libris Juriſconſultorum Rom. 1.4.5.52.
Pandectæ nimis feſtinanter compoſitæ per Tribonianum. 1.4.8.53,54.
Pandectarum Methodus *defenditur.* 1.4.9.56.
Pandectarum editiones variæ, præ cæteris laudantur Florentina. 1.4.10.56,57.
Pandectæ Florentinæ an ſint Liber Archetypus Juſtiniani 1.4.10.57.
Pandectæ cur dictæ Digeſtum. 1.4.11.58.

Pandectarum pars aliqua apud Exarchos Græcos. 1.5.12.76.
Pandectæ donatæ Piſanis ab Imp. Lothario. 1.5.13.77.
Pandectæ ad Florentinos translatæ. 1.5.13.78.
Patronorum Jus in Clientes Jure Rom. 1.6.2.85.
Paleæ in decreto Gratiani *quæ?* 1.7.3.102.
Papinianus *implet numerum duorum.* 1.8.10.130.
Parmæ Duces habent Jura Majeſtatis. 2.3.14.190.
Patavini *Juriſconſulti celebres.* 2.3.19.195.
Parmæ obſervatur Jus Civile. 2.3.25.200.
Pariſiis prohibitum legi Jus Civile,& de cauſa illius Prohibitionis. 2.5.38.260.
Partitarum Leges, è Legibus Rom. *petitæ, cum iis concordant & ab iis Interpretationem recipiunt.* 2.6.16.286.
Papinianus, *Præfectus Prætorio, Eboraci Jus dixit.* 2.8.p.2.5.338.
Papinianus *primus in* Severi *Conſiliis in Britannia.* 2.8.p.2.6.339.
Paulus I.C. *in Britannia.* 2.8.p.2.7.340.
Pannonii domiti ab Auguſto *ſine juſtâ belli cauſa.* 2.12 1.444.
Pannoniam occupant Vandali, Gothi & Hunni. 2.12.2.445.

Permiſſio Divina non facit Romanorum bella juſta. 1.1.16.17.18.19.
Petrus Lombardus *Theologiam compoſuit.* 1 5.13.78.
Petrus *de Bellapertica docuit Jus Civile Aureliis.* 1 5. 15. 80.
Pharnaces *factus Rex à Romanis, in parricidii remunerationem.* 1.1.8.8.
Photii *Nomo-Canon in Orientali Eccleſia.* 1.5.9 73.
Piratæ reſponſum, Alexandro Magno *datum, laudatur.* 1.1.12.14.
Picti deleti à Kennetho. 2.10. 3.419.
Plebiſcita per legem Hortenſium. 1. 3. 4. 36.
Placentinus *docuit Jus Civile in Gallia.* 1.5. 14.79.
Populus Romanus non erat Legibus ſolutus. 1 3.11. 42,43.
Pompejus *cogitavit de Jure Civili in ordinem redigendo.* 1.3.16.47.
Pontificis Romani Authoritas. 1. 7. 2. 100. 101.
Pontifex Romanus eſt Princeps Supremus in ſuis Domniis. 2.3. 3.179.
Poyningi *Lex de Statutis Hiberniæ.* 2. 9. 7. 414.
Polonici Regni partes. 2.11.1.433.
Polonorum antiqui Duces & Principes. 2. 11. 2. 433.

Polonorum Reges electivi. 2.11.2.434.

Poloniæ Regum poteſtas. 2.11.3.434.

Polonici Regni partes : Lithuania, *Boruſſia & Livonia.* 2.11.4.435.

Poloniæ Regnum non obnoxium Imperatori, aut Pontifici Romano. 2.11.5.436.437.

Poloniæ Reges non recognoſcunt ſuperiorem. 2.11.6.437.

Polonia nunquam ſub Populo Rom. aut Imperatoribus. ibid.

In Polonia Juris Saxonici authoritas. 2.11.7.439.

Poloniæ Leges compoſitæ per Caſimirum, Ladislaum *&* Sigismundum. 2.11.8.440.

Poloniæ Leges accommodatæ ad Jus Civile. 2.11.8.441.

Poloni, poſt Leges ſuas, recurrunt ad Jus Saxonicum & Jus Civile. 2.11.9.441.

In Polonia Judicia Cauſarum Eccleſiaſticarum ex Jure Canonico & Civili. 2.11.11.443.

Præſcriptio non reddit Romanorum Imperium juſtum. 1.1.19.21.

Præſcriptio non valet ſine Titulo & bonâ fide. 1.1.19.20.

Princeps quomodo Legibus ſolutus. 1.3.11.42.43.

Princeps tenetur ad Jus Naturæ & Gentis in Contractibus ſuis. 1.3.12.44.

Princeps tenetur Legibus ſuis, ſi directivâ non coactivâ. 1.3.12.45.
In præſcriptione ſeqvendum Jus Canonicum. 1.7.11.111.
Principes Proteſtantes conſervârunt Jus Canonicum eôqve utuntur. 1.7.16.116.
Præſcribi poteſt Suprema Poteſtas contra Imperatorem. 2.1.5 148.
Præſcriptio Imperii non datur contra Romanum Pontificem, per Canoniſtas. ibid.
Princeps non poteſt rerum dominia ſubditis auferre. 2.1.6.149.
In Pruſſia novum Jus editum. 2.2.26.173.
Principes inveſtiti, poſt Inveſtituram, habent Jura Supremorum Principum. 2.3.15. 190.
Provinciæ Juris Scripti in Galliâ qvæ? 2.5. 12.231.
Provinciæ Conſvetudinariæ in Gallia qvæ? 2.5.22.241.
In Pruſſia & Mazavia admittuntur Jus Lubecenſe & Culmenſe, iiſqve deficientibus, Jus Civile. 2.11.10.442.
Practica Legum optima intellectrix, Authore Baldo. *Concluſ. Oper.*

Q.

Q*Væſtiones arduæ in Jure Civili.* 1 8.7. 127.

R. *Ratio*

R.

Ratio naturalis habet vim Legis. 1.8.5. 124.

Reſponſa prudentum pars Juris ſcripti. 1.3.13. 45.

Reſponſa Prudentum an habeant vim Legis? 1.8.5.124.

Regibus obedire, commune generis humani pactum eſt. 2.1.1.142.

Repræſentatio non admittitur in Jure Saxonico. 2.2.14.171.

Remiſſio delinqventium non conceditur Romæ. 2.3.5.180.

Reges Neapolis & Siciliæ feudatarii Pontificis Rom. 2.4.3.209,210.

Regum Galliæ Elogia & ſuprema poteſtas. 2.5.7.226.

Rex Galliæ neminem Superiorem recognoſcit. 2.5.9.228.

Reſtitutio in integrum in Gallia non admittitur, ſine literis Regiis è Cancellaria. 2.5.35.257.

Romani qvæſiverunt Imperium per Arma & Leges. 1.1.1.1.

Romulus *qvare agro ſuo terminos non poſuit?* 1.1.2.3.

Romani per ſocios bellorum cauſas qværebant. 1.11.10,11.

Romanum Imperium deſignatum in ſtatua

Nebu-

Nebuchadnezaris. 1.1.12.11.
Romani raptores & prædones Orbis Terrarum. 1.1.15 16.
R*oma caput avaritiæ.* 1.1.15.6.
R*omanorum Imperatorum mandata injuſta obligabant Populos, qvamdiu tolerabantur.* 1.1.16.18.
R*omanis Imperium datum à Deo in caſtigationem Gentium.* ibid.
R*omani plures Provincias per Juſtitiæ famam, qvam per arma, qvæſiverunt.* 1. 1. 21.22.
R*omanorum Legibus Gentes ſponte ceſſerunt.* 1.2.1.23.
R*omanis Imperium datum, ob eorum Virtutes & bona opera.* 1.2.3.25.
R*oma Legum Parens & Patria.* 1.2.4.25.
R*ota Romana non eſt ſequenda contra Communem opinionem.*1.8.8:128.& *Concluſ.lib.* 1.4.*pag.*138.
Rote Romæ *non eſt deferendum ultra qvam ipſius ratio valet.* ibid.
R*omanis Legibus obſeqvium Europæorum eſt ſpontaneum.* 2.1.1.142.
R*omani Linguam & Mores Græcorum induebant.* 2.1.11.154, 155.
R*omanum Imperium ſervatum Conſtantinopoli in Oriente.* 2.2.1.158.
R*otvillenſe Judicium in Germania.* 2. 2. 9. 166.

Roma

Roma & Italia fons Legum Romanarum. 2.3.1.177.
Romanæ Eccleſiæ Territoria in Italia. 2.3.2. 177. 178.
Ad urbem Romanam Titulus Pontificis. 3.3. 2. 178.
Romæ & in Dominiis Sedis Romanæ obſervatur Jus Civile. 2.3.17.191.
Rogeri Baconi *querela de numero Studioſorum in Jure Civili.* 2.8.p 2.31.364.
Roberti Holcotti *querela de numero Studioſorum in Jure Civili.* 2.8.p.2.32.365.

S.

Saguntini juſte oppugnati ab Hannibale. 1.1.6.6.
In Saxonia Jus dicunt ſoli Juris Civilis Profeſſores. 2.2.14.172.
Saxones conſtituunt ſeptem Regna in Britannia. 2.8.p.1.10.330.
Saxonicorum Regum Leges. 2.8.p.1.13.332.
Saxonicorum Regum pietas in Eccleſiis & Monaſteriis ædificandis. 2.8. p.2.15.347.
Scoticarum rerum origo incerta. 2. 10.1. 417.
Scotiæ Incolæ Picti & Scoti ex Hibernia. 2. 10.2. 418.
Scoti & Picti invadunt Britannos Auſtrales, 2.10.3.418.

Scotorum Monarchia antiqviſſima. 2.10.4. 419.
Scotia nunqvam ſub Romanis. ibid.
De Scotiæ Regno controverſia inter Baliolum & Brucæum *delata ad* Edvvardum Primum. 2. 10. 6. 421.
Scotorum reſponſio ad argumenta Anglorum, de Supremo Dominio. 2.10.7.422.
De Scotiæ Dominio controverſia ex Nuptiis ſopita. 2.10.10.425.
Scotorum Leges & Conſvetudines ſimiles Anglicanis. 2. 10.12. 426, 427.
Scotorum Leges compoſitæ per Malcolmum & Kennethum. 2.10.13.427.
Scotiæ Conſvetudines continentur in Libro, Regiam Majeſtatem 2.10.14.428.
Scotorum Jure deficiente, Judices recurrunt ad Jus Civile. 2.10.15.429.
Scoti colunt Jus Civile. 2.10.17.430.
Senatuſconſulta vim Legis habuerunt. 1.3.4. 37.
Sextus Decretalium editus per Bonifacium Octavum. 1.7.7.107.
Sextus Decretalium non receptus à Gallis. 1.7. 15. 115.
Sententiæ duæ non inducunt Conſvetudinem. 1.8.8.129. *Concluſ. lib.* 1.5. 138.
Sententiæ ſupremarum Curiarum ab aliqvibus

quibus numerantur inter Juris partes. Concluſ. lib. 1.1.135.

Sententiæ ſolius Principis Jus faciunt. Concluſ. lib.1.2.136.

Senatus Rom. an habuerit poteſtatem Legis ferendæ? Concluſ. ibid.

Sententiæ ſenatuum ſunt exempla tantùm, non faciunt Jus certum. Concluſ. lib. 1.3. 137.

Sententiæ Senatuum, ſimiliter perpetuò judicantium, vim Legis habent. Concluſ. lib.1.5. 139.

Sententiæ Senatuum faciunt Jus in ordinatoriis cauſarum, non deciſoriis. Concluſ. ibid.

Severus Imp. in Britinniam profectus Eboraci mortuus eſt 2.8.p.1.5.352.

Septentrionales ſuperant Auſtrales robore, non ingenio. 2.10.19.432.

Sicilia eſt pars Italiæ. 2.3.33.206.

Statuta omnia in Germania Interpretationem recipiunt à Jure Civili. 2.2.17.174.

Statuta non poſſunt condi in Germania, contra prohibitionem Juris Cæſarei 2.2.18. 175.

Statuta ſunt Jura Municipalia Italiæ 2.3.28. 201.

Statutum, idem continens cum Jure Communi, eſt ſuperfluum. 2.3.28.202.

Statuta Italiæ recipiunt Interpretationem à Jure Civili paſſivam, non activam. 2.3.39. 203.
Statuta Italiæ ita ſunt intelligenda, ut non corrigant jus Civile. ibid.
In Statutis Italiæ Jus commune intelligitur Jus Civile, non Jus Civitatis dominantis. 2.3.30.205
Statuta ſunt Jus Municipale in Provinciis Juris ſcripti Galliæ. 2.5.21.241.
Stylus non admittitur in Gallia contra Jus Romanum. 2.5 33.242.
Stephani Regis *probibitio contra Jus Civile & contra* Vacarium; *ſed ea mox evanuit* 2.8.p.2.30.362.
Stephani Langtoni *querela de numero Studioſorum in* Jure *Civili* 2.8.p.2 32.365.
Sabaudiæ *Duces habent omnia Jura Majeſtatis & ſupremorum Principum.* 2.3. 11.187.
In Sabaudia *Jus Civile, eſt Jus Commune.* 2.3. 25.200.
Sabaudia Provincia Romana, *ante* Julium Cæſarem. 2.5.12.232.
Inter Svecos & Danos magna conjunctio. 2, 14.1.456.
Svecos & Gothi idem Populus. ibid.
Sveci habuerunt ſemper ſuos Reges. 2.14.2. 458.

Sv. co-

Svecorum & Gothorum iidem qvandoqve Reges. 2.14.3.459.
Inter Svecos & Anglos perpetua ſocietas contra Danos. ibid.
Svecorum Reges liberi à Romano Imperio & non recognoſcunt Superiorem. 2.14.4.459.
Svecicarum Legum latores. 2.14.5.460.
Sveciæ Leges ex jure Naturali, Divino, Canonico & Imperiali. ibid.
Apud Svecos pauca Romanarum Legum veſtigia. 2.14.7.461.

T.

T*Emplum S. Sophiæ Conſtantinopoli ædificatum à* Juſtiniano. 2.4.2.50.
Theologorum teſtimonia de Romanorum injuſtitia in bellis. 1.1.14.11.12.13.14.
Theophili *Paraphraſis in Inſtitutiones laudatur.* 1.4.14.61.
Thomas Becketus *Legum Doctor, Cancellarius Angliæ.* 2.8 p.2.29.361.
Thomas Hovvardus, *Comes Arundeliæ & Surriæ, Mareſcallus Angliæ.* 2.8 p.3.14.388.
Tribonianus *an Juriſconſultorum. Rom. Scripta deleri juſſerit?* 1.4.7.53.54.
Tribonianus *reprehenditur ob feſtinationem in* Pandectis. 1.4.8.55.

Turcæ

Turcæ utuntur Codice Juſtinianæo. 1.2,6 31.
Turcarum Imperator aſſerit, Se eſſe Succeſſorem Conſtantini M. 2 2.4.162.

V.

VAllæ *teſtimonium de Juriſconſultis Romanis.* 1.4.5 52.
Valentia, dicta pars Britanniæ à Valentiniano. 2.8. p.1.8.328.
Vacarius *legit Jus Civile Oxonii, ſub Rege* Stephano. 2.8.p.2.27.359.
Vacarius *factus Abbas Beccenſis & electus Archiepiſcopus Cant.* 2.8.p.2.28.361.
Veneti nunquam fuerunt ſub Imperatore, aut alterius Principis Dominio. 2.3.4.181.
Venetorum libertatis Tituli. 2.3.4.181.182.
Veneti habent omnia Jura Majeſtatis. 2.3.5. 182.
Veneti reguntur Moribus ſuis & Arbitriis Judicum. 2.3.18 193.
Ulpianus I. C. *in Britannia.* 2 8.p.2.8.340.
Unio Regni Luſitanici cum Caſtellano facta, æquè principaliter. 2 6.16.318.
Urbini Duces habent Jura Majeſtatis. 2.3. 14. 190.
Urbini obſervatur Jus Civile. 2.3.25.200.

FINIS.

ANT 1318 6?L

Digitized by Google

B42